KATE MILLETT

TIMARHANE YOLCULUĞU

İngilizceden Çeviren
NESRİN KASAP

METİS EDEBİYAT

Kate Millett
TIMARHANE YOLCULUĞU

Kate Millett 1934'te ABD'nin Minnesota eyaletindeki St. Paul kasabasında doğdu. İrlanda kökenli Katolik bir ailenin üç kızından biridir. 1956'da Minnesota Üniversitesi'ni, 1958'de Oxford Üniversitesi İngiliz Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi.

1961'de heykeltraşlık konusunda çalışma yapmak için gittiği Japonya'da tanıştığı heykeltraş Fumio Yoshimura'yla 1965'te ABD'de evlendi. Bu evlilik yirmi yıl sürdü.

1960'lı yıllarda Barnard College'da İngilizce öğretmeni olarak çalıştığı sırada yurttaşlık hakları konusuyla ilgilenmeye başlayan Millett, Irk Eşitliği Kongresi'ne ve Ulusal Kadın Örgütü'ne katıldı. Bu etkinlikleri yüzünden işten çıkarılınca Columbia Üniversitesi'nde doktora çalışmasına başladı. Kadınlara yönelik baskıların, ataerkil düzenin kadına yakıştırdığı ikincil konumun edebiyat ve felsefedeki örneklerini irdelediği doktora tezi, 1970'te *Sexual Politics* (*Cinsel Politika*, Payel, İstanbul, ilk basım 1973, çev. Seçkin Selvi) adıyla yayımlandı. Bu kitap, sokak kadınlarının sorunlarını ele aldığı *The Prostitution Papers* (1971; *Sokak Kadınları*, Payel, İstanbul, ilk basım 1975, çev. Seçkin Cılızoğlu) ile birlikte, onu Kadın Özgürlüğü hareketinin öncüsü konumuna getirdi. Bu nedenle çeşitli saldırılara uğrayan Millett, deneyimlerini 1974'te ilk yaşamöyküsü *Flying*'de (Uçmak) öyküledi. Hintli bir kadına olan sevgisini anlatarak lezbiyen yönünü açığa vurduğu ikinci yaşamöyküsü *Sita* 1977'de, evlatlık verildiği ailede öldürülen bir kızın dramını anlattığı sosyolojik nitelikli *The Basement* (Bodrum) 1979'da, Tahran'daki kadın hakları mücadelesini anlattığı *Going to Iran* (İran'a Gitmek) 1981'de yayımlandı. 1994'te yayımlanan *The Politics of Cruelty* (Zulmün Politikası) yazarın son kitabıdır.

Kate Millett bugün New York'ta ve Kadın Sanatçılar Kolonisi'ni kurduğu Poughkeepsie'deki çiftliğinde yaşamaktadır.

Metis Yayınları
İpek Sokak No. 9 Beyoğlu/İstanbul

Metis Edebiyat Dizisi: 83
Tımarhane Yolculuğu, Kate Millett
Özgün adı: The Loony Bin Trip, 1990
© Kate Millett, 1990
© Metis Yayınları, 1993

© Bu çevirinin bütün yayın hakları
Metis Yayınları'na aittir, 1995

Birinci Basım: Haziran 1995

Yayın Yönetmeni: Müge Gürsoy Sökmen

ISBN 975-342-077-3

Dizgi: Metis Yayıncılık Ltd.
Baskı: Yaylacık Matbaası, Cilt: Örnek Mücellithanesi

Kate Millett

TIMARHANE YOLCULUĞU

İngilizce'den Çeviren:
NESRİN KASAP

METİS YAYINLARI

Bu yapıtın kurmaca olmamasına ve
yazarın gerçeği yansıtmaya çalışmasına karşın,
kimi adlar değiştirilmiştir.

ORAYA GİDİP DÖNENLER İÇİN

"Tek özlemin bir yudum adalet,
Tek özlemin ışıklı bir dünya,
Kendinden başka bir şey yok çünkü elinde."

—Tracy Chapman

Önsöz

Bu, delilik olarak tanımlanan o karabasana, o toplumsal duruma, o dışlanıp bir yere kapatılma deneyimine yapılan bir yolculuğun öyküsüdür. Kendi başımdan geçenleri anlatacağım size. Çünkü anlatmak, olanları yeni baştan yaşayarak bir çeşit cin kovma, benliği –zihni– onarma ve doğrulama işlevini görüyor benim için. Çoğumuzun çıktığı bir yolculuk bu. Kimilerimiz bu yolculuktan sağ salim dönüyor, kimilerimiz ise bir şeyler yitirerek, suç ortaklığı yapmamız, "hasta" olma mesleğine katılmamız için yapılan çağrılar ve teslim olmamız için yapılan baskılarla bize verilen zarar yüzünden gücünü yitirmiş olarak dönüyor. Bunları anlatmamın bir amacı da, aynı gemiye daha önce binmiş ya da binmek üzere olan bütün insanlara, bu garip inanç sisteminin ele geçirip altüst ettiği kişilere yardımcı olmak. "Akıl hastalığı" denen o yaygın batıl inancı, hapsedilip zorla ilaç kullanma biçimindeki o fiziksel olguyu, sonunda bir yere konup sonsuza değin kapalı tutulma ya da serbest kalınsa bile yaşamının geri kalan yıllarını damgalanmış olarak yaşama tehdidini içeren bir sistem bu. Ne de olsa, yaşamımız boyunca hepimizin karşısında bir gözdağı olarak duran bir yazgı bu "aklını yitirme" kavramı. Bir zamanlar saçma, olanaksız, benim değil bir başkasının başına gelebilecek bir şey olarak niteleyeceğim bir olasılıktı bu.

Daha gençliğimde bu karanlık dünyanın ölüler diyarını ya da en azından ilk bölümünü şöyle bir görmüştüm. On sekiz yaşındayken, bir yaz, güney Minnesota'daki St. Peter Akıl Hastanesi'nde çalışmıştım. Böyle yerlerin ne berbat olduğunu genç yaşta öğrendiğim için, yetişkin bir kişi, bağımsız, kabullenilmiş bir kişi, kitapları yayımlanmış bir yazar olarak böyle yerlerden birine gönderileceğim aklımın

köşesinden bile geçmezdi. 1973'te, bu iş başıma geldiğinde, aklım karışmış, bunu bir rastlantı, utanç verici bir olay, aile bireylerinin bir hatası ve yanılgısı, bir safdillik ürünü olarak görmüştüm. Serbest bırakıldıktan sonra, derin bir üzüntüye kapılmış, bu hapsedilme yüzünden kendime güvenim sarsılmıştı; yurttaşlık hakları konusuyla ilgilenen avukatların yalvarmaları ve bir mahkeme –görülmemiş bir şeydi– sonucunda özgürlüğümü kazanmış olduğum halde, çevremdeki insanlar benim "kaçık" olduğuma inanıyorlardı, öyleyse pekâlâ kaçık olabilirdim. Dahası, ortada o uğursuz manik depresyon tanısı, profesyonellerin bilimsel akıl hastalığı yargısı vardı. Korku ve yalnızlık içinde çökmeye başlamıştım. Kendimi öldürmemek için umarsızca çabalarken –mantık bakımından bir sonraki aşama, koşulların beni zorladığı bir infazdı bu– çılgıncasına yaşamımı, hiç değilse bedenimi kurtarmak için, tek seçeneğimmiş gibi görünen öbür seçeneğe başvurdum ve aklımı, ruhumu, benliğimi teslim ettim: "yardım" istedim, bir lityum hastası oldum ve o günden sonra da ölçülü bir yaşam sürdürdüm. Benimki gibi sağlam olmayan bir aklın bir ilaçla yatıştırılıp bastırılması gerekiyordu; kendi başına bırakıldığında bozuktu, tutarsızdı aklım.

Yedi yıl boyunca, el titremesi, ishal, böbrek yetmezliği olasılığı ve lityumun bütün öbür yan etkileriyle birlikte yaşadım. Sonra, 1980 yazında, lityumu bırakmaya, böylece hiçbir zaman tam olarak inanmadığım ve kızmakta da haklı olduğum bir otoritenin denetiminden çıkmaya karar verdim. Kendi başıma böyle bir şeye kalkışma kararı, kendi mantığım açısından bir kumardı. Çünkü lityumu konulan tanının ve hapsedilmenin yol açtığı depresyona karşı bir çare olarak kabullenirken, hem tanının hem de hapsedilmenin doğruluğunu kabul ettiğim gibi, yetersizliğimin ve yozlaştırıcı akıl hastalığımın açıkça ilan edilmesini de kabul etmiş oluyordum; insanı bir yere kapatma biçimindeki öbür tedavi yollarıyla kişinin özgürlüğünü ve onurunu yitirmesine yol açan bir hastalığın varlığını itiraf etmiş oluyordum. Kaybım geçici olduğu için ben şanslıydım. Ama kaybı kalıcı olan binlerce insan görmüştüm. Ben bu damgayı reddetme, bu yakıştırmaya karşı çıkma cesaretini gösterdim. Bu düşüncemi kendime saklasaydım, verdiğim karar hiçbir soruna yol açmayacaktı belki de Ama kendimi güvenlikte sanıyordum. İşte olanlar.

BİRİNCİ BÖLÜM

Çiftlik

1.

Poughkeepsie'deki çiftlikte, akşam yemeğinden az önce, ilk akşam ışığı yumuşacık ve morumsu. Sophie'yle birlikte büyük salkım ağacının yakınındaki kıvrımlı yolun çimenlerini geçiyoruz, tam önümüzde çakıllı yol uzanıyor, onun ötesinde de çiftlik evinin çimenlik bahçesi var ve bu bahçede ağaçların altına akşam yemeği için masalar kuruluyor. Sophie'nin geçenlerde kendine stüdyo olarak düzenlediği kümese bakmaya gidiyoruz. New England tarzı bomboş bir baraka, bir tavuk kümesiydi bu – Sophie baştan aşağı değiştirdi bu kümesi. Şimdi Güney tarzına, neredeyse tropikal bir tarza dönüşmüş, "New Orleans'taki bir geneleve benzemiş," diyorum ve gülüyoruz. "Ama mükemmel oldu." Hayran hayran odayı arşınlıyorum, böyle yerlere nasıl eğlence evleri, öğleden sonra gidilen yerler dendiği geliyor aklıma. Günün tutku dolu son gürlüğü, Sophie'nin hasırları ve ışığı süzen bambu güneşlikleri. "Ne kadar akıllısın." Aramızdaki bakışma bir öneriye dönüşüyor. Kısacık bir şey. "Ne dersin, yemeğe daha var mı, yoksa çıraklar bizi suçüstü yakalar mı?" diye soruyor Sophie. Gülümseyerek çevremize, ışığın görünümüne, içerideki loş ışıltıya, sonra da binanın dışını kaplayan, su kadar engin, içerdekine göre pırıl pırıl, bir kayığı kuşatan deniz gibi kuşatıcı ışığa bakıyoruz.

Sophie'nin bir iki saat içinde yaratıverdiği bu güzellik soluğumu kesiyor. Yıllardır, neredeyse günün her saatinde bildiğim bir yerdi bu, hatta burada çalışmıştım bile, ama bu odayı hiç böyle bir ışıkta görmemiştim; buraya bir büyü katmıştı Sophie. Bu harika kadın, zekâsı, becerikliliği, önce kavramlaştırıp sonra da gerçekleştirdiği arzusu ve içgüdüsü. Bir deha ürünü bu, güneşliklerinin ışığı yakalayıp tutma biçimi, ışığı kümesin ön duvarının güney ve batıya bakan büyük pencerelerinden içeri akın ederken süzüp çevirmek için, en uygun köşelere yerleştirilmiş bambu güneşlikleri. Kanada'daki ailesinden kalan eski fotoğraf makinesi sanki bir açıklama yapıyormuş gibi,

üç ayaklı sehpasının üstünde duruyor, sanki makine bir fotoğraf çekmiş ve biz de o fotoğrafın içindeymişiz gibi. Artık uzaktaki batı duvarının ötesinde uzaklaşmaya başlayan bu sıcak temmuz günbatımının renk yığınlarına doğru açılmış göz merceğinde ışık okyanusları, çevremizdeki havaya karışıp yumuşayan bütün bu kırılmış ışınların sarıları, kırmızıları – odanın kendisi bir fotoğraf makinesine dönüşüyor. Ne zeki bir kadın, bana daha önce gösterdiği her şeyi aşan bir şey bu. Üzerime doğru eğilmesi, kur yapması, beni kavraması, baştan çıkarması – bütün bu yapı bir baştan çıkarma, birinin böyle bir şey yaratıp sonunda beni yatağa götürecek özel bir sergi biçiminde göstererek bir saygı gösterisinde bulunması iltifatların en rezilcesi. Teninin yumuşaklığı, dudaklarımın altındaki çıplak omuzu, altımızdaki eski, mavi, gümüşsü mavi çarşaflar, çarşafların rengi ve çevremizdeki altın ışığın rengi, insan gözlerini kapamak, bunları kaçırmak istemiyor.

Sonra şamatacı korsanlar, Kim ve Libby, gülerek, neyin yerini alacaklarını iyi bilerek, itişe kakışa kapıdan içeri dalıp bizi basıyorlar. Nedense onların varlığı sevgimize yönelik bir övgü oluyor, sevgimizi engelledikleri gibi onaylayıp alkışlıyorlar da. Sophie'yle bakışıyoruz, gözlerimizde hiçbir içerleme ifadesi bulamıyoruz. "Ha ha, niyetinizin ne olduğunu biliyoruz, ama çok geç kaldınız, yemekler masaya kondu." "Gerçekten kondu mu?" "Gerçekten kondu. Size iki dakika veriyoruz, tam iki dakika." İkisi de gülüyor. "Kendinize çeki düzen vermeniz için." Kendileri de genç ve cinsellik dolu olduklarından nasıl da seviyorlar bu işi, bu işin verdiği enerjiyi, şehvet dolu çağrısını; cinsel istek odanın içinde canlı bir varlığa, sezilişi ise bir kutlamaya dönüşüyor.

Çünkü, bizim onları sevdiğimiz gibi, onlar da bizi seviyorlar ve bu sevgi günbegün artıyor, dostluk sarhoşluğa, sarhoşluk da sevgiye, hiçbirimizin tanımlamadığı bir sevgiye dönüşüyor; onun için, sanki bu yalnızca bir tasarım, politik açıdan doğru olan, toplumsal nitelikte bir ideolojiymiş gibi, buraya çiftlik ya da koloni adını veriyoruz. Bu yer sayesinde kendimizden geçercesine mutlu oluyoruz. Bizi mutlu eden, yaşama biçimimiz mi? Yoksa kimliğimiz mi? Sophie'yle ben, mutluluğumuzun bu yılki çırak topluluğunun harika olmasından,

hepsinin birer hazine olmasından ileri geldiğini söylüyoruz. Genç kadınlar, genç ama çoktan kadınlaşmış kişiler olduklarını bildiğimiz halde, onlara çocuklar diyoruz.

Yaşam hiç bu denli güzel olmamıştı. Çıraklar, çiftlik, henüz yarısı geçmiş, hâlâ süren ve son yaprağına değin açmış bir şakayık gibi gelişerek, şimdiden bir varsıllığa, bir kusursuzluğa dönüşen yaz. Ya küçük gölün çevresindeki altın kamışlar. Ve Sophie. Hepsi, her şeyim var. Lityumdan bile kurtulmuş durumdayım. Bunun hiçbir kötü etkisini de görmüyorum. Deneye başlayalı altı hafta oldu, işe yararsa kurtuldum demektir. Hiç akıl hastası olmadım, olduysam da artık iyileştim ve bundan böyle aklı başında bir insan olabilirim demektir. Sağlam olmak, bir çatlak, kusurlu bir tür, bir çarpık akıllı ya da zihinsel özürlü değil, sağlıklı bir insan olmak. Deney işe yarıyor, başaracağım.

"Hey, haydi ahbaplar, aşçının şimdi tepesi atacak." Sophie'yle, bu harika ışık içinde bizi çevreleyen gövdelerin arasında yüz yüze, birbirimize bakıyoruz; kapının yanında, kapıyla yatağın arasındalar, ışığın karşısında çoktan karanlık figürlere dönüşmüşler; bir kolunun üzerine dayanıp tek tek onlara sevgiyle gülümseyebilirsin. Onlara, bu yere, Sophie'ye duyduğun sevgiyle. "Haydi, çok geciktiniz." Yakayı ele vermiş bir halde, birlikte çimenleri geçerek yemeğe gitmek üzere masaya yaklaşırken, kadehlerini tokuşturmak üzere kaldırmış bir durumda masanın çevresinde ayakta duran öbür çırakları, hasır servis örtüleri üzerine dizilmiş bardakları ve tabakları arıtıp ışıtan son ışıkları, masanın tahtaları üzerindeki gaz fenerlerinin daha farklı, daha sıcak görünen ışığını, çırakların camların şıngırtısının vereceği zevkle kadeh tokuşturmak için yukarıya kaldırdıkları uzun bronz kollarını görüyorum. "Harika bir topluluk bu," diyorum yine Sophie'ye çimenleri geçerken. "Şimdiye kadar karşılaştığımız en iyi topluluk," diyor o da başını sallayarak. Yaşamımın en mutlu yazı bu.

2.

Bir başka sabah ve Sophie'nin yanında huzursuz bir halde gözlerimi açıyorum. Aramızda ters giden bir şeyler var. Yeni ortaya çıkan bu çekişmeler, bu sinirlenmeler. Aramızda gittikçe şiddetlenen korkunç bir kavga var: Sophie bizi bağlayan şeyi çözüyor, o ilk günlerin görkemli güzelliğini, gövdelerimizin gündoğumunun ışığı altında beyazlaşmasını, gölden yükselen buğuları, şehvetimizin doymak bilmez açgözlülüğünü, sevgimizi, sevecenliğimizi, o arzu dolu sevecenliğimizi yok ediyor. Başladık mı duramazdık, bir doyum bir başka doyum getirir, en yabanıl doğaçlamaları, bitmek bilmeyen ve o güne değin tanıdığım hiçbir sevgiliyle yaşamadığım kadar içtenlikli ve hayvansı sevişmeleri yaşardık. Aynı zevkleri, bütün zevkleri paylaşırdık: binbir çeşit ustalıklı klitoris uyarma biçimi, ateşli vajinal birleşmeler, yaratılan anal doyum yolları, göğüsler, gözler, doymak bilmeyen ağız; aşağılara inmenin, sonra yukarılara uzanıp bir göğüs ucunda, bir öpüş ya da bir bakışta dinlenmenin kolaylığı ve sonsuzluğu –o büyük güven, o aramızdaki sır, sınırsız utanmazlığımızın kızışmış bir kedininkini andıran o şehveti, bütün sınırların geçilmesi, aşılması– kendimizi tümüyle, tam bir uyum içinde birbirimize vermemiz.

Sevgimizi yaratan, o kocaman pencerelerin önünden ağır ağır suya doğru uzanan bütün o sabahlar, pencerelerin çerçevelediği o küçük söğüt ağacı. Söğüt ağacı, yatak, büyük kanatlı pencerelerin önünde durup aşağıdaki küçük göle bakıldığında yatağın tam yukarısında, sağda kalan resim masası. Bu büyük masada onun resmini yapmıştım. Binlerce taslak, eskiz yapmıştım, sonra bu resimleri bir Japon fırçasıyla tamamlamış, üzerlerine şiirler yazmış, ipek baskılarını yapmıştım. Sophie, Sophie, Sophie, gövdesini oluşturan mürekkep çizgileri, tenine öpücükler yağdıran sözcükler, o tatlı ince kütle, fırça darbelerinin kurtulmak istercesine onun çizgilerini taklit etme-

ye, yaz ışığında önümde duran harika yaşamı, gölün ve söğüdün ötesindeki yeşillikleri, onun kalçasının, karnının, göğsünün, çizimi öylesine zor o narin omzunun gerisinde dalgalanan çimenleri yalnızca taklit etmeye çalışan çizgileri.

Hepsi çözülüyor şimdi. Artık sevişmiyoruz, sevişsek bile bir zamanlar onca görkemli olan şeylerin nasıl bozulduğunu hatırlatıyor bu. Kendimi geçmişin anılarına kaptırdığımda benimle alay ediyor bu anılar, orgazm aşağılanmaya dönüşüyor; bundan kurtulmak için çekip gidiyorsun. Bir sigara yakıp unutmaya çalışıyorsun, yatakta oyalanıp durmaktansa kalkma isteğini duyuyorsun: kahvaltı etmek, çalışmaya başlamak, yatakta oyalanmak yerine herhangi bir şey, bu bilginin, bu bilginin kesinliğinin yerini alacak herhangi bir şey yapmak istiyorsun. Bir süre için, bu duygunun, sevginin değiştiğini, yerleşikleştiğini, cennete özgü bir şey olmaktan çıkıp gündelik bir şeye, âşık olmak yerine birlikte yaşamaya, düğün yerine evliliğe dönüştüğünü söyleyebilir insan. Ama durum böyle değil ki şimdi, Fumio'yla yaşamıştım böyle bir şeyi ve yaşadıklarım güzeldi.

Durum böyle değil; tersine, yapay bir evlilik, beni korkutan kavgalar ve kıskançlıklardan oluşan bir pembe dizi bu. Bende korku, yitim ve özür dileme. Ondaysa tersleme, suçlama ve bildirme; ben dilim dolaşa dolaşa konuşmaya çalışırken, o sert ses beni tüketip duruyor. Saatler boyu sürüyor bu ve ben de kuralımı çiğneyip sonunda sesimi yükseltiyorum. Tanrı aşkına, bir eş istemiyorum ben, çarpık bir evli çift değiliz biz, ne on dokuzuncu yüzyıldayız, ne boşanma mahkemesinde ne de televizyonda. Biz sevgiliyiz, arkadaşız. Her ikisiyiz. Ama öyle görünüyor ki, sevgili olmadığımız zaman, arkadaş da olamıyoruz.

Belki de bir vasiyetname hazırlayıp onu mirasçım yaparak çiftliği ona bırakmayı düşündüğüm için hata benim. Bunu reddetmekte haklıydı belki de. Ama gene de, Sophie'nin yücegönüllülüğünün ötesinde bir başka dürtü açığa çıkıp baş vermiş durumda. Malikânenin hanımefendisi olmak; oysa ben bunun yalnızca bir iltifat olduğunu – çok fazla işimizin olmadığı bir akşam, uzun giysilerle dolaşıp ikimiz de birer hanımefendi olabilirdik– kendimizle ve bu çiftlikle ilgili kapris dolu bir düşünce, kadın ormancılar ya da traktör sürücüleri olma hayali gibi, oyun oynanacak bir hayal olduğunu düşünüyordum. Fransa'nın güneyinde fenerler ve yabanıl çiçeklerimizle vereceğimiz

şölenlerle yaşama hayaliydi benim yarattığım. Tanrım, sadece bir oyundu bu.

Ama şimdi bir hanımefendi değil, bir cadı, ya da gücenmiş ve Anglikan Kilisesi'nden de üstün bir hanımefendi var karşımda. Bu sese katlanamıyorum. En çok da o İngiliz tarzı küçümseyici tona katlanamıyorum. Bu tonu, dilindeki bu bıçağı nereden edindi? Bir zamanlar sesinde yumuşacık bir Kanada aksanı, duygulandığında, bir şehirlerarası telefon konuşması yaptığında, açık saçık sevgi dolu sözler ettiğinde hoş bir titreşim olan bu kadın. Şehvetinin katıksızlığı – ahlaksız ve şehvet düşkünü kadını da oynayabilen o büyük ruh temizliği. Ateşliliği, şehvetliliği, her zaman incelikli bir güzelliği olan teninin beyazlığı, kolları, bacakları, kalçası, o komik yumrulu ayağı, beni büyüleyen ve bağlayan o tek kusuru. Ne denli kabalaşırsak kabalaşalım, ilişkimizin merkezinde her zaman bu dingin katıksızlık, bu el değmemiş bireysellik, bu kusursuz kişisellik olurdu; yataktan hiç çıkmadığımız o günlerde, çiftlikteki büyük yatak odasında, kahvaltı tabaklarının ve kahve fincanlarının bulunduğu üstü mermer kaplı küçük masanın ötesindeki şömine alev alev yanarken, telefon çaldığında, bir fincan kahve daha içmek için bol bol zamanımız olduğunda, hep varlığını duyuran bir şeydi bu. Karmakarışık hale gelmiş çarşaflara bakıp gülüşümüz, onun kişiliğinin o hayranlık uyandıran dinginliği, hem hanımefendi hem kadın, hem yetişkin hem de genç kız gibi oluşu; genç yaşta evden kaçıp İngiltere'ye gidişi, türlü çeşit serüven yaşaması, tek başına kalması, hem acıklı hem de gülünç olan bütün o yoksulluk ve onu bunu aldatma ya da filanca kişi tarafından aldatılma öyküleri – onu oyuna getirip evini elinden alan iş ortaklarının, hiç evlenmediği ve terk ettiği bir adamın öyküsü... Hâlâ en iyi arkadaşı olan Ellen'la ilişkisinin bitmesinin yarattığı üzüntü. Bütün bunların sonunda bu odaya el değmemiş bir halde ulaşmıştı. Şu ana değin, ta ki ben ona dokunana, birbirimizin içindeki o en şaşırtıcı, en cömert cinsel enerji uyumunu açığa çıkarana değin. Bir yaşam boyu sürecekti bu uyumumuz, bu çiftliği kuracaktı. Ama bakın, daha şimdiden ne hale getirdik bu uyumu.

Burada tek başıma çektiğim sıkıntılar, Sophie'yle birlikte yatakta uydurduğumuz düşlerin ve masalların karşısında yok olup gidiyor: se-

ralar kurulacak, binek arabalarının konduğu ambar, eflatun renkli ambar, çok zarif bir eve dönüştürülecek –bu işi bitirdiğimizde, ön tarafa bir balkonun altına kocaman fıçılar konup içlerine lavanta ekilecek– aynen böyle yapacağız, diyor Sophie. Gülüyoruz ve el birliğiyle, çözülmesi olanaksız merdiven sorununu çözüyoruz. Her şeyi yapabiliriz; mimarlık, muslukçuluk, marangozluk, elektrikçilik, tasarımcılık ve dekoratörlük dahileriyiz biz. Para önemli değil – paramız yoksa da bunun bizi engellemesine izin veremeyiz, dahiliğimiz, çalışmamız ve "nasıl yapılır" kitapları bize yardımcı olacaktır. Ama her şeyden önemlisi onun beyninin o olağanüstü yaratıcılığı var. Burayı seven bir dostum olduğu için ne kadar mutluyum. Bütün bu yükü tek başıma taşımak yerine, bu yeri, kendileri için küçük kulübeler yapıldığında buraya gelecek olan dostlarımızla, çıraklarla, sanatçılarla paylaşacağımız bir cennete dönüştürmek için benimle işbirliği yapacak bir arkadaşımın olması ne büyük mutluluk. Ekinler için oluşturulan bütün o çılgın haritalar, dokuz yıl sonra kaç ağaç ekilmiş olacak, on yıl sonra kaç tanesinden ürün alınacak. İlk ürünün parasıyla ilk kulübe nasıl yapılacak, bütün bunlar sonsuza değin nasıl sürdürülecek? Ben öldükten sonra bile, ilk önce ben öleceğim çünkü: o yönetebilir, yaşatabilir, öbürlerinin hepsini, koloniyi barındıracak bir çiftlik olarak işletebilir bu yeri.

Ama şimdi değişmeye, gitgide artan İngiliz kibirliliğiyle, ültimatomlar yağdıran bir insan olmaya başladı. Daha önemli işleri varmış. Birtakım fotoğraf baskıları yapıp bunları sergilemeye çalışması gerekiyormuş: bunu şu anda yapmalıymış. Ya da resim yapma isteğini duyabilirmiş. Belki de şu an oturup yarım kalmış kitabını tamamlaması gereken anmış – Tanrı aşkına, kitabını hiç mi önemsemiyor muşum?

"Senin yaşamın – bıktım senin yaşamından!" diye bağırıyor bana. "Senin lanet olası yaşamın beni altüst etti, artık buraya geldi senin yaşamından. Senin sergin, senin lanet olası çiftliğin, senin kahrolası çırakların, senin bozuk muslukların, senin akan tuvaletlerin. Senin yaşamından bıktım usandım, kendime ait bir yaşamım olsun istiyorum ben." Hata benim; şimdi anlıyorum bunu. Tuvalet gerçekten de akıyor. Ve Sunset'in su tesisatçılığı kitabı sayesinde bütün bu onarımları kendi başımıza yapmak çok kolay ve akıllıca bir iş oluyor. Ama o haklı, burada onarımına para yetiştiremediğim, ya da henüz

başlayamadığım, ya da onarsam bile gene bozulan bir milyon arızalı şey var. Çok kötü bir şey yapıyorum herhalde – her ikimiz için de büyük bir mutluluk olduğunu sandığım şeyle ona sıkıntı veriyorum; fotoğraf basmayı, bir karanlık oda oluşturmayı öğrenmek, Bowery'de bir apartmanın üçüncü katındaki stüdyoda, Sophie'nin yeteneğini yansıtan o güzel resimlerinin, minyatür yontularının, derli toplu resim masasının, titiz biçemi ve özeniyle yerleştirdiği kalemlerin bulunduğu o stüdyoda, birlikte ya da ayrı ayrı resim yapmak ne büyük bir serüvendi. Bir masada Sophie resim yapıyor, bir başka masada ben. İran'da çekilmiş fotoğrafların banyosunu yaparak kendi kendine karanlık oda kullanımını öğrenen Sophie, fotoğraf basmasını şimdi bana öğretiyor, elde ettiğim sonuçlara bakıp bu işin nasıl yapılacağını bana göstermek için daha iyi bir fotoğraf basıyor.

Sophie'yle, geçen yılın çıraklarından ve profesyonel bir fotoğrafçı olan Susan Ryan. "Bunu sergilemeyeceksin herhalde..." diyor Susan, netleştikçe azgın birer dişilik organı biçiminde ortaya çıkan iki fotoğrafa bakarak. "Hı hıh, sergileyeceğim," diyorum, basım biçimimi çok amatörce bulduğu düşüncesiyle titreyerek. "Tanrım," diyerek gülüyor Susan. "Sen aklını kaçırmışsın – harika bir şey bu." "Bir içki ister misin? Paydos saati geldi." O üçüncü katta içilen bir akşam cini, sonra oturma odası olarak kullanılan beşinci kattaki tavanarasında Franklin tarzı sobada yakılan ateş ve ateşin önündeki alçak masada yenen neşe dolu bir akşam yemeği, resimlerimiz ve fotoğraflarımız üzerine heyecanlı konuşmalar, imgeler ve sözcükler; o dostluk ve gönül borcu şöleni. Kapı çalıyor ve Bowery'deki kaldırımdan bir başka yüz yukarıya bakıyor, bir başka yakın dost ya da en iyi fotoğrafçımız olan Dakota oluyor bu; içine anahtar koyduğumuz çorap aşağıya atılıyor, rafta bir şişe şarap daha var, hatta şu küçük tavuğu çekeleye çekeleye dört kişiye bölüştürebiliriz de, niye olmasın. Eğlence ve çalışma, dostlar ve o günlerdeki konuşmalar ve işler, yapılan işler. Karanlık odanın beton döşemesinde dikilmekten iyice yorulmuş bir halde üst kata çıktığın gecelerde bile. Aslında bir tuvaletten başka bir şey değildi bu karanlık oda. Kimyasal maddelerin bulunduğu plastik kaplı tahta kutularla çevrili kocaman bir tuvalet; fotoğrafları banyo et, tespit banyosu yap – sonra negatifleri yıkamak için köşeyi dönüp bir mutfak lavabosuna koştur, insanın başını döndürecek derecede kargaşa içindeki açılmamış bir tuvalette keskin

kimyasal maddeler kullan. Ama bütün bunlar – o aylarda yaptığım bütün bu çalışmalar, bütün bu öğrendiklerim. Bunlar benim yaşamım ve bu yaşam onu bunaltıyor, boğuyor. Bunu bilmiyordum. Bu haber başıma inen bir yumruk sanki. Bunları o da seviyordu elbette, biliyorum bunu.

Ama şimdi onun ne demek istediğini anlıyorum, tasarılarım, gelişlerim, gidişlerim, sahip olduğum iki yer –Bowery ve çiftlik– kitaplarım, hatta belki hiç de bunaltıcı olmayan başarılarım... İlk kitabımı yazmış ve yayımlatmıştım. Ondan sonra birçok kitabım oldu: tavanarasındaki bir kitaplık benim kitaplarımla, kitaplarımın farklı dillerdeki çevirileriyle dolu. Bu kitaplık aşağı yukarı 240 cm yüksekliğinde ve belki de 210 cm eninde, kocaman bir kitaplık. Ve bu kitapları güneş alan bir pencerenin yakınına koymakla çok büyük bir dikkatsizlik etmiş olsam da, gurur duyuyordum bu kitaplıkla. Şimdiyse utanç duyuyorum. O çatı katı ve çiftlik birer sıkıntı kaynağı oldu şimdi – onun boynuna bağlanmış birer taş oldular. Peki ona hiçbir şeyim olmadan mı gelmeliydim? Sahip olduğum şeyleri, kendimi bu şeylerden tümüyle soyutlamadan nasıl verebilirim? İnsan sahip olduğu şeyleri hiçbir şeyi kalmamacasına kendinden uzaklaştırmadan nasıl başkalarıyla paylaşabilir?

Güvensizlik duymaya başladığım bir özellik var şimdi Sophie'de. Çiftliği onun üstüne devretme işiyle başladı bu. İlkin bir mülke sahip olmanın hem çekiciliğini hem de yükümlülüğünü reddetti. "Hiçbir şeyim olmasa daha iyi olur. Bu şekilde daha rahat oluyorum ben, seninle tanıştığımızda böyleydim." Şaşırıp kalıyorum. "Hem kapitalistlik dönemimde mülklerim vardı benim" – her zamanki gibi, alaycı bir tavırla Londra'da mülk yenileme ve yatırımı işlerine girişti ği ve bir evinin elinden alındığı o dönemi kastediyordu. "Bana hiç yaran olmamıştı mülk edinmemin, hiç uymamıştı bana."

Ne var ki, sonra –konuyu yeni baştan düşünüp fikrini değiştirmiş ama sözünü de geri alamıyormuş gibi– farklı bir sahiplik tavrı takındı. Beni çalıştırma tavrı. Her sabah, çiftliğin ambarının kocaman pencereleri önünde kahvelerimizi içerken yaptığımız ve genellikle günlük işlerden söz ettiğimiz küçük sohbetlerimiz, bir görev listesiyle sonuçlanan bir tartışmaya dönüştü. Sesinin o tonu olmasa

bunlara katlanabilirdim belki; bence zeki bir insan, ama keşke benimle konuşurken şu tepeden bakan, kendini üstün gören –öfke dolu, küçümseyici, azarlayıcı– tavrını takınmasa. Şimdi kahve sohbetlerimiz kısa sürüyor ve yapılacak işler artık tartışılıp incelenmediği, yalnızca sözü edildiği için çabucak bir görev listesi oluşturuluyor – geri kalan zamanımız azarlamaya ayrılıyor. "O çiti güneş altında boyayamayacağını iyice kafana sokmalısın." "Tepedeki tarlayı ne yapacağına ne zaman karar vereceksin?" "Libby'yi o bataklığa göndermemeni söylemiştim sana – traktörü oradan nasıl çıkaracaksın şimdi?" Hepsi benim suçum. Yanaklarım alev alev, orada öylece oturup durumu kavrıyorum. Bu çiftliği işletmek için hiç de uygun biri değilim ben, bu işe yalnızca o uygun. Bu kadar yetersizsem, yaptığım her aptalca girişimden sonra geri çekilmem gerekiyorsa, niye bu işi kendisi yapmıyor, bana da yapılacak şeyleri söylemiyor peki –midem erir gibi oluyor– daha başından engellensem ya?

Doğrusu o bataklığa kimseyi gönderdiğimi hatırlamıyorum. Lauren'la Libby traktörü çamura saplamayı tamamen kendi başlarına başarmışlardı. Benim düşüncem bu. Ama onun azarlamalarıyla yok oluyor bu düşünce – ne kadar inandırıcı, ne kadar utandırıcı bir tavrı var. İçimden inliyorum, komşumu yeniden rahatsız etme düşüncesinden nefret ediyorum çünkü. Zavallı sabırlı adam, bana traktörü satan ve belki bin kez yardımımıza koşan adam, onu yeniden aramak, çiftliğini yitirdikten sonra traktör sürücülüğüne başlayan bu adam –on saat direksiyon kullanmaktan sesi yorgun bir halde– bira şişesine bakıp bu lanet olası aptal kadınların onun o çok sevdiği, anladığı ve özelliklerini bizim bildiğimizden ya da öğreneceğimizden çok daha iyi bildiği için, bir anlamda hâlâ sahibi olduğu o traktörü kullandığını düşünürken, beklemek ne utanç verici bir şey. Sonra adam, yorgunluğunu ve sabırsızlığını belli etmemeye çalışarak elinden geldiğince çabuk geleceğini söyler. Günler sonra da olabilir bu, birkaç dakika sonra da. Benimse içimden umarsızca ağlayıp ona banyo yapması, akşam yemeğini yemesi, biraz televizyon seyretmesi, çocuklarıyla oynaması, hatta telefonda ben yaparım deyip yalnızca bana ne yapılacağını söylemesi için yalvarmak geliyor. "Traktörü bir bataklıktan çıkarmak için dördüncü ya da beşinci vitese takmak gerekir – hiç sallamayın; birden gaza yüklenip bulunduğu yerden çıkarın– traktörler arabalara benzemez, büyük vitesler motora güç verir."

Ama öbür bütün sorunlarda her şey genellikle çetrefil, çapraşık, makine son derece karmaşık, önümdeki kitabın dinamoyla ilgili sayfaları açılmış, sonra elektrik donanımıyla ilgili sayfa, kondansatörle ilgili sayfa, yağlama sistemiyle ilgili sayfa, yağa bulanmış, buruş buruş sayfalar, kitap her gün tarlaya götürülüyor çünkü. Libby ve Lauren, sıcakta kahramanca tarla çalışması yaptıkları bir gün, makineyi tıbbi bir inceleme yapıyormuşçasına inceleyip bütün elektrik donanımını yenilemişlerdi. Ama eski kabloların birini bile çıkarmamışlar ve bütün donanım için aynı renkte kablolar kullanmışlardı, onun için kablolarda hiçbir renk düzeni kalmamıştı; üstelik kabloların çoğunun değişmesi bile gerekmiyordu. Ve makine iki hafta arızalı kaldı.

"Öğrenmek için buradalar," diyor Sophie. "Biçme işinde kullanılacak bir traktörüm var benim," diyorum, "mevsim geçip gidiyor, grup halinde çiftçilik yapmak için yalnızca doksan günümüz ve de on iki dönümü bulan tarlalarımız var." "Ekinler insanı umutsuzluğa düşürecek kadar uzadılar ve sen de makineyi bu sıcakta çok fazla zorluyorsun." "Bunu yapmak zorundayım." "Öyleyse makine arızalandığında sinir krizleri geçirmemeyi öğren."

Paramı son kuruşuna kadar bu çiftliğe yatırdım ben, sahip olduğum tek şey bu çiftlik –parasını da ödedim– ama şimdi yirmi yıllık bir traktör için benzin ve yağ alacak parayı bulmakta zorluk çekiyorum. Sophie'ye vurmak, bir tokat atıp kendini üstün gören tavrındaki kahrolası züppeliği yok etmek istiyorum. Bir yandan da yüzünü öpmek, onu kollarımın arasına almak, bu kırıcı öfkeyi yok etmek – her ikimizi de iyileştirmek istiyorum. İyileşmezsek bu işler nasıl başarılabilir, çiftlik, koloni, hepsi?

"Burayı bir ahmak gibi yönetiyorsun," diyor bana. "Ne yaptığın konusunda hiçbir fikrin yok." Onunla uzlaştığım zaman bile – çiftçilik yapmayı daha yeni öğreniyorum, hatta bu nedenle o da yeni öğreniyor– ama onunla uzlaştığım zaman bile, sesinde parayı ödemediği için ipotekli malı sahibinden alacak, borçlunun malını satıp parasını alacak birinin ses tonunu yakalar gibi oluyorum. Bense çiftlik hiç satılmasın, koloni varlığını sürdürebilsin diye, tapuyu ikimizin üstüne yapmak istemiştim. "Burası benim olsa kâr amacıyla işletirdim onu, ben başka bir yerde yaşardım." Gözlerimi kapayıp kışın kiraya verdiğimiz kulübeden gelen parayla karşılayamayacağımız kadar yüksek vergi ve sigorta ödemeleri gerektiren bir yerden uzakta

nasıl yaşanır, henüz yirmi santim uzamış ve on yıl boyunca ürün değeri olmayacak Noel ağaçlarını satarak nasıl yaşanır acaba, diye düşünüyorum.

"Çiftliği ipotek ettirirsen makine alabilirsin; elindeki makineler çok komik durumda," diye söylev veriyor Sophie. "Evet, öyle. Ama hiçbir gelirim olmadan ipoteğe kalkışamam, bu apaçık, öyle değil mi?" "Başka herkes yapıyor bunu, krediyle yaşıyor, iş dünyası böyle yürüyor." "Ben yapamam. İstersen İrlanda köylüsü de bana, böyle bir riske giremem ben. Burayı kaybetmeye dayanamam." İrlandalı köylülere layık görülen susturucu bir bakış fırlatıyor bana. Bu haksızlık karşısında, beş kuruşsuz bir halde girdiği yaşamıma el koyması, kendisine her şeyi vermeme karşın bana cimri demesinin gülünçlüğü karşısında bir çığlık atmak geliyor içimden. Bir yandan da, korkusuzluğu, mali işlerin gizleri konusunda usta olduğunu açıkça ilan etmesi, acımasızlığı, korkutucu, kırıcı ve anlayıştan uzak şu korkunç gururu merakımı uyandırıyor. Bir insan bir başkasına karşı nasıl bu denli kibirli davranabilir? Merakımı uyandırıp şaşırtıyor bu beni. Malikânenin hanımefendisi değil bu, hatta en çirkin halindeki yaşlı Scarlett bile değil; bir efendi bu, bir serseri, zorba bir jigolo. Tanrım, bir dolandırıcıya mı gönül verdim ben?

"Ve şu lityumu da yeniden almaya başla. Çok garip davranıyorsun. Dikkat et yoksa kontrolünü kaybedeceksin." "Delirdiğim kanısında olduğunu mu söylemek istiyorsun?" Gözlerindeki alev benim gözlerime meydan okuyor. "İstersen öyle yorumla. Kendini bir aptal yerine koyuyorsun ve burayı mahvediyorsun. Listeni unutma." Unutmuştum listemi.

Aramızda geçenlerin, aramızda parçalanan şeylerin yarattığı baş döndürücü dehşet içinde, ellerim gene titremeye başlıyor, ama bunun nedeni lityum değil, bu yarım saatlik baş döndürücü aşağılama beni öylesine etkiliyor ki, kahvaltıya gidip onların karşısına çıkmaya, titreyen bacaklarımla çimenliği geçmeye cesaret edemiyorum. Aptal ve geri zekâlı – evet, listeni unutmuştun.

3.

"Biraz serinkanlı olsan iyi edersin, yoksa seni kapının dışına koyacaklar ve hiçbir şeyi sigortalayamayacaksın," diye sesleniyor Sophie. "Ama buna inanamayacaksın!" "İnanırım, inanırım." "Bak, öteden beri çatı katımı sigorta eden New York'taki o adamlar, hem hiç görmedikleri Bowery'deki o çatı katını yeniden sigortalamayı, hem de gelip görmeleri bir iki ay süreceği halde, şimdi bu çiftliği sigortalamayı öneriyorlar." "Öyleyse, bırak sigortalasınlar." "Ama burada bir mısır ambarında yaşayıp kibritlerle oynama durumunda kalabilirim." "Bırak sigortalasınlar, onların verdiği fiyat daha iyi." "Hayır, ben kendi sigortacımın buraya gelip bu işi kabul etmesini ve her iki yeri de sigortalamasını istiyorum. O şirket taşınmaz mallarla ilgileniyor ve yerel olarak çalışıyor, sigorta işlerimi yıllardır onlarla yürütüyorum."

"O kadını rahat bırakmazsan artık yürütemeyeceksin." "Ben ona yalnızca, 'bir sanatçının stüdyosunu sigorta ettirememesi sizce de bir rezalet değil mi, bu bir ayrımcılık yaratmıyor mu?' dedim." "Bu tür soruların yanıtlanmasına önem vermiyor o." "Hiçbir şeyi yanıtlamıyor ki, boyuna merkez büroyla ilgili o bildik martavalı tekrarlıyor. Onun için ben de ona annemin New York eyaletinin sigorta komisyoncusuna yazdığı o kısa şikâyet mektubunu verdim. Bakalım bu kez ne diyecek – bu o olmalı, telefonuma karşılık verecek herhalde."

Gerçekten de telefon eden o sigortacı kadın. Bana çatı katı için bir taahhüt sigortası sağlayacakmış; merkez büroları yumuşamış, konuyu yeniden ele alıp bir ayrıcalık tanımış, uygun bir yasal madde ya da ona benzer bir karar maddesi aramış. Verdikleri fiyat da uygun, diretseydim daha iyi bir fiyat alacağımı biliyordum... Üç yüz doları kurtarmış durumdaydım, çiftliği yürütmeme sağlayacak gerçek, nakit bir parayı. "Bu iş bütün öğleden sonranı aldı – gidip biraz yüzsene," diyor Sophie.

Heyhat, daha ödenecek bir sürü fatura ve yazılacak çek var. Bu kargaşada çek yazmak; bu odaya açılan öbür üç odadan girenler çıkanlar, mutfaktan gelen sesler, bir dizi Fransız stili pencere üzerinde çalışmakta olan çıraklara eşlik eden radyoyla pikaptan gelen sesler; ön bahçede bu pencerelere boya çıkarıcı bir madde sürülüyor, ön veranda, sarı boyanın ve bu boyayı eritip çıkaran o keskin kimyasal maddenin şimdi ot parçalarıyla karışmış bir halde duran lekeleriyle kaplı. Ön salondaki masamdan, limonata ya da tuvalet aramak için koşuşturan her tenis ayakkabısını kollamam gerekiyor, yoksa bu pisliği halılara da bulaştıracaklar. Ve bu iki İran halısı benim servetim sayılır, Kaliforniya'daki ilk büyük sergimin parasıyla almıştım bu halıları; gerçekte kazandığımdan daha fazla para kazandığımı sanıp parayı hemen Berkeley'deki adamıma, Ömer Hayyam'a götürmüş ve iki halı almak için yedi saatimi orada geçirmiştim. Halılarıma bir şey olabileceğini düşündüğümde kan beynime sıçrıyor, bu halıların hor görülecek ve saygısızlık edilecek burjuva eşyaları değil, hak ettiklerinden daha düşük ücret alan ve tanınmayan kadınların aylar boyu uğraşarak yaptığı sanat eserleri olarak görülmesi için ısrar ediyorum, rica ediyorum, yalvarıyorum - her şeyi yapıyorum. "Bir tuvali boya çıkarıcısıyla lekelemezdiniz, değil mi?" "Hayır." O sıkkın bakışlar; bu halı meselesini o denli çok dinlemişlerdi ki. Çünkü, tabii ya, onların elindeyim, artık öğrenmişlerdir bunu; bilinçli ya da bilinçsiz olsun, kötücüllükleri bu evdeki her şeyi mahvedebilir ama ben gene de iyi bir ev sahibesi gibi davranıp, tamam önemi yok, üzülmeyin, demek zorunda kalacağım. Bütün bunlar artık dayanamayacağım bir hal aldı bugün; ne zaman bir telefon konuşması yapsam, birisi içeri girip tiner ya da çivi almak için H.G. Page'e, yapı gereçleri aldığımız firmaya bir çek yazmamı istiyor, sonra da, arabanın anahtarları nerede? Çeki yazarken dört ayrı sorunla işim bölünüyor: Tornavidalar nerede? "Her zaman oldukları yerde." "Bulamıyoruz." "Sizin için gidip bulmamı mı istiyorsunuz?" "Hı hıh." Sonra testere, sonra kapıların vidalarını sökelim mi? "Evet, kaybolmamaları için onları bir zarfa koyar mısınız?" "Zarflar nerede?" Hâlâ on dakika önce başladığım çeki yazıyorum. Çeke bakıyorum ve yanlış yazdığımı görüyorum. Ve patlıyorum.

Gölün kıyısında otururken kendimi korkunç bir insan, patlayan bir insan olarak hissediyorum. İşte şimdi çırakların senden nefret et-

melerine neden oldun. Böyle parlayıp onlara bağırdığın için seni bir zorba olarak görecekler, son iki saattir, hatta günlerdir, kendilmi yaptığım bir işe vermemin ne denli olanaksızlaştığını hiçbir zaman anlayamayacaklar. Kötü bir yerleştirme işi yapmıştın çünkü, bütün bu odaları içine alan bir trafiğin ortasındaki bir masada çalışamazsın ki; oturma odası, yemek odası, ön veranda, ikinci kata giden merdiven arasındaki bu trafik – Büyük İstasyon Merkezi sanki. Belki de, çiftliğin en eski bölümü olan bitişikteki kulübeye geçmen gerekiyor; oradaki zemin katı kimse kullanmıyor. Orada gerçek bir büron olur belki, bir şeyler yapmayı başarırsın, yere saçılmış bütün bu dosyaları koyacak bir yerin olur.

Ama onları kendimden soğutmuştum. Onlarla arkadaş olmak, gözlerinde hayranlık ışığı görmek istediğim halde. Bir abladan yaşlı bir cadaloza dönüşmek çok kolay bir şey. Benim de bir ablam var. Küçük kızkardeş olmanın nasıl bir şey olduğunu biliyorum. Gölün kıyısında öylece oturup ablaların, küçük kızkardeşlerin yaralarını onarırken, kendi ablama telefon etmeye karar veriyorum. Nebraska'da avukat olan ablama. Ona sigorta sorunlarımı anlatacağım; bu geometrik kanıtı, bir resim stüdyosu olduğu için çatı katımı sigortalamayı reddettiklerinde, koca bir anonim şirketin foyasını ortaya çıkaracak suç kanıtları ve kuramsal bir küçük ayrımcılık davası için gereç elde ettiğimi anlatıp güldüreceğim onu.

"Merhaba, Sally, sana çok komik bir şey anlatacağım. Yurttaşlık hakları –sanatçılar– konusunda şu yeni görüş açısına ne diyeceksin bakalım, sigorta şirketleri bir sanatçının stüdyosunu hırsızlığa ya da yangına karşı sigorta etmeye yanaşmıyorlar, inanabiliyor musun buna?" "İlacını alıyor musun?" O kahrolası ilacın konuyla ne ilgisi var şimdi? Merak ediyorum. Ama onu ya da annemi arayıp bir şaka yaptığımda ya da bir başarımla övündüğümde, bu sorgulamanın yüzüme bir tokat gibi inmesi ilk kez olmuyor. "Evet. Anlatacağım şeyi dinlemek istiyor musun?" Ama işin tadı kaçmıştı artık; doğrusu şu anda yine bir çocuğa, tokat yiyen bir çocuğa dönmüştüm. Cesaretimi toplayıp yetişkinlik düzeyime tutunmaya –utana sıkıla onun profesyonel ve engin hukukçuluğuna karşı amatör yasa uygulayıcısını oynama girişiminde bulunmaya– çalışsam da beceremiyorum bunu. Sabır do-

lu sesi oldukça sert: "Lityumunu alıyor musun?"

Birden her şeyi, o ilk kezi, o tımarhane yolculuğunu, o utancı, bir yere kapatılmanın dehşetini yeni baştan yaşamaya başlıyorum. Beni oraya o koymuştu – bağışlayabileceğim ama bütün bütüne unutamayacağım bir şeydi bu. Gene de, zorba bir çavuşu, bir buyruğu, sonsuza değin kurtulmuş olduğumu sandığım o hapishanelerdeki gardiyanları yankılayan "İlacını alıyor musun?" sorusunu duyana değin unutmuştum bunu. Anladığıma göre, ilacı bıraktığımı öğrense hemen buraya gelebilir, hatta birkaç telefon konuşmasıyla beni içeri tıktırabilir. Hem de iyi niyetle yapar bunu – hepsinin niyeti hep iyidir zaten. Ve her zaman kazanırlar: İçeri tıkıldığında, bir deli, yasal olarak akıl hastası olduğu yargısı verilmiş, kusurlu, resmi olarak kayıt edilip damgalanmış, bu içeri tıkılma yüzünden parçalanmış bir kişi oldun demektir; depresyona girdiğinde de pişmanlık ve çöküntü içinde kendi ayağınla sürüne sürüne psikiyatrlara gider, sana ne verirlerse alırsın; depresyonun gelişi, seni kapana kıstırdıkları anda manik durumda olduğunu da kanıtlamıştır.

Kendimi bir daha kapana kıstırmayacağım. Bu telefon konuşması bir hataydı, yanlış numaraydı, yaratmak istediğim şeyin tam tersiydi. Bunu yapmak kibirlilikti; beni yıkıma götürecek kapıları kendi ellerimle açmıştım. Ne hatalı ve özyıkıcı bir dürtüydü bu – şu telefon görüşmesiyle hiçbir şey kanıtlayamayacaksın. "Anlaşmayı bozuyorsun," diyor ablam. "Sally, gerçekten..." "Sophie orada mı?" Sophie bir gardiyan, bir akıl sağlığı bekçisi mi ki? "Dışarıda, herhalde küçük botuyla gölde gezinti yapıyordur." "Ne?" Sanki o küçük bot bir sanrılama ürünüymüş gibi. Sesimi yükseltip "Burada küçük bir plastik botumuz var. Sophie sülükler yüzünden göle girmeye korkuyor. Botun içinde oturmakta diretiyor." "Dinle, ilacını alıyor musun?"

Ona yalan mı söylesem? Yoksa deneyi anlatsam mı? Sophie'nin bu deneye katıldığını, ters giden herhangi bir şey olursa vazgeçeceğimizi, bu yörede bana testler yapan bir doktor olduğunu, bu doktorun ilacın vermiş olabileceği zararları kontrol edeceğini ve ters giden bir şey olursa kendisine güvenebileceğimizi; bütün bunlardan bir sonuç alınamazsa, lityuma dönmek zorunda kalırsam, Foreman var, bana lityumu veren o doktor var. Deneye başlayalı altı hafta oldu ve hiçbir kötü etki görmüyoruz. Öyleyse Sal'i niye bu işe karıştırıyorsun ki?

Ne de olsa Oakland'daki Highlands Hastanesi'nde çalışan bir doktora gitmem Sally'nin fikriydi. Yedi yıl önce, Kaliforniya'da, gene bir temmuz ayıydı. İlk içeri tıkılışım. Yetmiş iki saat boyunca göz altında tutulduktan sonra hemen Highlands'den Berkeley'deki Herrick Hastanesi'ne gönderilmiştim. Herrick'te üç gün kaldıktan sonra, Sally beni Napa Hastanesi'ne göndertmiş ve orada saatin çarkı yeniden işlemeye başlamıştı.

Napa'nın daha ucuza çıkacağına karar vermişti Sally. Ve beni Highlands'den Herrick'e, oradan da Napa'ya göndererek, ilgili yasanın sınırlarını da genişletmeyi başarmış, böylece yetmiş iki saatlik gözaltı süresi –mahkemelerin tatil günleri, hafta sonları ve Dört Temmuz sayılmazsa– sonunda on güne uzamıştı. Ve uysal bir uzlaşmacı gibi görünüp Napa'daki bir deli doktoruyla özgürlüğüm için pazarlık yapmam bu süreyi birkaç gün daha uzatmıştı; adam sorun çıksın istemiyordu ve isteğim dışında beni hastanede daha fazla tutamayacaktı artık. Tam bir yasallık düşkünü olduğum izlenimini vermiştim çünkü – deli olsam da olmasam da, insan hakları konusuna çok önem verdiğim apaçıktı. Bu işte kendi payına düşen görevi tamamlayıp bana özgürlüğümü vaat etmişti – hastaneye kendi isteğimle yattığımı söylersem beni özgür bırakacaktı. Bunun bedeli hem bir yalan hem de bir kumardı. Şimdi ne olduğunu pek hatırlayamadığım bir belge hazırlanmıştı: Torazin ve korku; bütün bu manevra anlamakta güçlük çektiğim bir riskti. Ama oradan kurtulup yeniden gün ışığına çıkmak için her şeyi imzalardım.

Bir hafta sonra St. Paul'e gitmiştim, çiftliğe giderken anneme uğramıştım, o da mahkeme kararıyla beni Minnesota Üniversitesi'nin Mayo şubesine teslim etmişti. Aynı sabah haber, sosyal hizmet görevlileri arasında yayılmış ve öğleden sonra da insan hakları avukatları yanıma gelip bu karara itiraz etmek için dava açmamı istemişlerdi. On gün sonra davamızı kazanmıştık. Yeniden özgür bir insan olmuştum. Sonra çiftliğe gelip bütün ağustos ayını burada geçirmiştim; yalnız, canlı ve sağlıklı olduğum için mutluydum. Üniversitede öğrenciyken bir psikiyatr yardımcısı olarak çalıştığım o yaz şöyle bir gözüme ilişen ve daha sonra da sonsuza değin uzandığını gördüğüm o cehennemlerden sonra, bu özgürlük her şeye değmişti. St. Peter

Akıl Hastanesi'nde çalışmıştım o yaz, Minnesota'nın güneyinde bir yılan çukuruydu bu. Yirmi yılda değişen bir şey olmamıştı pek; gönülsüz bir hasta, bir mahkûm olarak kaldığım Kaliforniya ve Minnesota'daki öbür batakhaneler de pek farklı değildi. Oralarda da yalnızdım ve deli gömleği sinsi sinsi pusuda bekliyordu, ama akıl hastalarını idare etme zorunluluğunun yerini uyuşturucu ilaçlar almıştı; ilaçlarla uyuşturulan hastalar kendi başlarının çaresine bakıyorlardı. Napa'da, geç saatlere kadar oturur, Torazin'in etkisine karşı koymak için, el altından gizlice bulup hazırladığımız neskafeyi hızlı hızlı içerdik. Birlikte oturup coşarak, daha doğrusu coşma gibi gelse de aslında normal insanlara dönüşerek, bu yasak kahve sayesinde birbirimizle dost olurduk. Ya oralarda geçirdiğim öbür geceler, televizyon karşısında geçen o akşamlar, uzun yatak dizilerini çevreleyen o ağır hava, gözlerini yattığın bu zindandan daha kötü bir yerde açma korkusuyla uyumaya cesaret edemediğin o koğuşlarda geçen bitimsiz geceler... yaşamımın geri kalanı böyle mi geçecekti?

St. Peter'a yatırılmak ömür boyu orada kalmak demekti; akrabalarının başlarından atıp buraya yerleştirdiği bu hastaların çoğu, on, on beş, yirmi yıl önce getirilmişti. Ve orada öleceklerdi. Kaliforniya'daki daha yeni hastanelerde bile, Napa'da sözgelimi, belgelerinde eksik bir şeyler olan çok hoş bir Belçikalı hastaya tutup sorduğumda dört yılını doldurduğunu söylemişti. Ya yelkenle gezmeyi seven, Berkeley'de edebiyat öğrenimi gören, Braque tarzında çok güzel resimler yapan o uzun boylu siyah üniversite öğrencisi kaç yıldır oradaydı – sana verdiği resmi saklamış mıydın? Unuttun mu bütün bunları, ya eski püskü bir kovboy şapkasıyla dolaşan o adamı, öbür siyahı, o siyahın kahvesini içince coşmasını, hepimizin kafein sayesinde sonunda konuşmayı, hatta hızlı hızlı konuşmayı ve Torazin'in tümden bastırdığı başkaldırıyı dile getirmeyi başarmamızı? O güzel şapkalının, bir kumarbaz, bir açıkgöz olan o "satıcı"mızın kabadayılığını? Bizi dost kılan, yalnızlığımızı, yalıtılmışlığımızı, korku, utanç ve umutsuzluğumuzu yok eden konuşmalarımızı; konuşarak bir düzen kuruyorduk. Ve o zavallı cesetler, onları da mı unutmuştun, St. Peter'ın o yaşlı hanımefendiler kadar suskun hastalarını, Napa'daki o şaşkına dönmüş, yazı ya da konuşmayı unutmuş, yalnızca kendi kendine mırıldanan o kadınları? Oturmuş, o aşağılayıcı çizgili okul kâğıtları üzerine harıl harıl mektup yazarken, gerçek dünyadan isteye-

ceğin yardım ne olursa olsun, daha görüldüğü anda sözgelimi bir bankanın, bir avukatın gözünde güvenilirliğini sarsacak o yönetmelik belgesini, adresinin bile yazılmadığı o ölümcül açıklamayı unuttun mu? Çiftliğe geri dönmüş, adresin ve banka hesapların güzel bir biçimde düzenlenmiş bir halde, arabanın ve ön kapının anahtarlarını sımsıkı elinde tutarken unuttun mu bunları, o hapsedilişini?

Galiba unuttum. Ama Sally'nin sesindeki bu ton bütün bunları yeniden hatırlattı bana. Evet, lityum kullanıyordum. Beni hapsettiren insanları, ne yapacaklarını şaşırdıklarını ve başka seçenekleri olmadığını düşündüklerini anladığım için bağışlayarak, bilgisizliklerinin yaratacağı sonuçları kestiremeyen ama buna karşın onlara bir şeyler açıklamaya çalıştığım zaman da bana hiç kulak asmayan bu insanları bu aymazlıklarından ötürü bağışlayarak geçirdiğim bütün o yıllar boyunca kullandım.

Ama, belirsiz bir süre için içeri kapatılmaya, tümüyle, hiç tanımadıkları ve artık hiçbir biçimde denetleyemeyecekleri bir doktorun isteğine ve kararına bağlı olan bir alıkoyma işlemine kendilerinin hiçbir zaman razı olmayacaklarını bildikleri için, bana şöyle bir bakınca tir tir titremiyorlar mıydı? Bu doktorun diplomasına, işlevine bir batıl inancı andıracak derecede inanç duyuyorlardı, öyle ki göğsünde bir etiket taşıyan sıradan bir kişi de olabilirdi pekâlâ bu adam. Şimdi ortaya çıktığı gibi, anlamadıkları ve artık etkileyemeyecekleri bir işlevdi bu adamın işlevi. Bu adam isterse, elektroşok yaptırabilir, psikocerrahi uygulatabilir, her çeşit güçten düşürücü ilacı kullandırabilir, herhangi bir süreyi ya da baskı biçimini kapsayan hapsetme işlemini, tek başına bir yere kapama ya da "yasak koyma" yöntemlerini uygulatabilir.

Öyleyse lityumu niye mi bıraktım? Altı yıl boyunca ishal olduğum için. Altı yıl boyunca halka açık yerlerde, podyumlarda, resepsiyonlarda, seyredilip gözlendiğim anda, ellerim titrediği için. Altı yıl boyunca, tek başıma olduğumda, resim yapmaya çalışırken ellerim titrediği, tam bir sakinlik gerektiren Japon fırçasını ancak bütün gücümü ellerimde topladığım zaman titretmeden tutabildiğim için. Altı yıl boyunca insanı miskinleştiren, zihnini uyuşturan bir ilaçla, bu sindirici ilaçla yaşadığım için. Uzun vadede böbreklere, karaciğere, hatta belki de beyne zarar verdiği biçiminde söylentiler olduğu için. Belki de lityumsuz yaşamayı denemenin zamanı gelmişti artık.

Manik depresif hükmünü giymeseniz bu ilacı kullanmanız gerekmez. Ben bu hükmü giydim, ama buna hiçbir zaman inanmadım. Peki ya kayıtlarımı ele geçirmeyi, hatta silmeyi başarırsam? Bunu yapmazsam, bu "ilacını al" meselesi, şartlı olarak serbest bırakılmışım gibi, ömrümün sonuna değin peşimi bırakmayacak. Yaşamım, kim öykümü biliyorsa ve yetkilileri çağırıp aleyhime çevirebilecek durumdaysa, onun elinde olacak. Lityumsuz ve çıldırmadan geçireceğim birkaç ay, bunun tersini kanıtlayıp aklımın başında olduğunu kabul ettirebilir. Aslında olmayacak bir şey, kanıtlanamayacak bir şey bu, ama gene de aleyhimdeki bu yargıyı silmek, varlığını sürekli duyuran bu kanıtlanmış akıl hastalığı suçlamasından kurtulup kişiliğimi yeniden kazanmamı sağlayacak. Her an içeri düşürebilir bu suçlama beni. Bir "hastalık" değil, bir suç bu: gerçekte böyle görülüyor çünkü. Lityumla yaşamak, cezanın ertelenmesinden başka bir şey değil. Ya tümden masumsam? Hep aklım başında olmuşsa? Tedavisi olanaksız bir hastalık, yineleyen, süreğen bir rahatsızlık, beyninin tam ortasında bir çürük, bir zihin kanseri taşıyan biri değilsem?

Ablam, beni maniyle suçlarken, kendi sesinde garip bir manik ton seziliyor. "İlacını alıyor musun?" Çocuklara yöneltilen, sözgelişi "Oradan aşağıya inecek misin sen?" gibi öfke dolu sorulara uygulanan türden, denetlenmiş, hafif bir mani bu. Artık sabrım taşıyor, "Beni yönetmekten hiç vazgeçmeyecek misin sen?" Ama çoktan korkuya kapılmış durumdayım ve telefonu kapadığımda ağladığımı keşfediyorum.

Lityumu bırakınca geçmişimi silebilir, böyle bir şeyin hiç olmadığını kanıtlayabilir, bana konan tanıları alt edip yalanlayabilirmişim gibi geliyor; böylece benim haklı, onlarınsa haksız olduğu anlaşılabilir. Bugüne değin hep tersi oldu; onlar haklıydı, bense haksız. Tabii yeniden aralarına girebilmek için tek yapmam gereken şey lityumu almaktı. Delilik yakıştırması hiç unutulmuyordu, her an gündeme getirilebilirdi bu yakıştırma, ama lityum kullanırsam "iyi" olabilirdim. İyi misin? İlk sordukları şey hep budur, bir vurguyu, her iki tarafın da anladığı özel bir vurguyu taşıyan bir sorudur bu. Senin iyi olmanı istiyoruz, derler, özellikle annem büyük bir içtenlik ve iyilikseverlikle söyler bunu. Ama hiçbir zaman iyi olmuyorum ki, yalnız-

ca ilaçla yatıştırılmış durumdayım. Şu kumarı bir kazanabilsem...

"Çıraklar telefonda ablanla tartıştığını söylüyorlar."

"Tanrı aşkına, Sophie!"

"Kendini iyi hissediyor musun?"

"Çok iyi hissediyorum, yalnızca Sally'ye çok kızdım ve de çok kırıldım. Bana boyuna lityumu almamı söyleyip durdu. Hem de son derece tehdit edici bir tonla."

"Onu kışkırttın herhalde. Haydi unut artık bunu, git biraz yüz; az sonra hava kararacak. Kim'le Libby göle çoktan girdiler."

Göle bakıyorum ve içimden hiç yüzmek gelmiyor. "Beyaz gömleklileri buraya göndermeyeceğini umalım. Hasta olduğumu bildirebilir, anlıyor musun – bu iş bu kadar kolay, biliyorsun. Kafalarına bu fikir girerse."

"Paranoyaklık etme."

"Paranoyaklık etmiyorum. Yasa böyle. Ablam anneme yaptırabilir bu işi. Kızkardeşim Mallory de kente yeni döndü, annemin evi iki saat sürüyor, gidip onu harekete geçirebilirler. Ve annem bana en yakın kan bağı olan kişi. Beni kapatırlarsa, çiftlik ne olacak – kendi malına sahip olamayacağı bir hale getirebilirler insanı."

Sophie, dövme demirden yapılmış beyaz masanın ötesinden bana bakarak konuşmasını sürdürüyor.

"Kendini iyi hissediyor musun? Aşırı bir heyecanlanma durumun yok, değil mi? Varsa bana söylemen gerekir; bu deney için yaptığımız anlaşmanın bir şartı da buydu biliyorsun."

"Sadece korkunç bir gün geçirdim. O masada hiçbir iş yapamıyorum – işim kaç kez bölünüyor biliyor musun?"

"Bu konuda bir şeyler yapmamız gerek, seni garaja ya da başka bir yere geçirelim."

"Kulübeye ne dersin?"

"Ben de orayı düşünüyordum. Ama bak bana, kendinde herhangi bir değişiklik hissediyor musun? Hissediyorsan bana söylemelisin. Herhangi bir değişiklik."

Ona bakıyorum: Bu deneye katılması, bu riski göze alması ne büyük bir incelik. "Gerçekten hissetmiyorum, kendimde hiçbir değişiklik hissetmiyorum."

Ne var ki, bir değişiklik başladı, bende olmasa bile, çevremdekilerde, Sophie'de, çıraklarda, özellikle bizi en çok sevenlerde, bu çiftliği en çok sevenlerde bir değişim var. Çiftlik bir tehdit altına girmiş gibi görünüyor şimdi çünkü, kendi mülkleriymiş gibi benimsedikleri bu yerde kazandıkları ayrıcalık tehlikeye girmiş gibi görünüyor. Gelmelerinden en çok iki hafta sonra âşık oluyorlar buraya. Üçüncü haftanın sonunda da buranın sahibi sanıyorlar kendilerini, diyoruz hep, bu olgu konusunda şakalaşırken; ütopyacıların ütopyayı ele geçirmesi de denebilir buna, gecenin geç bir saatinde verandada viski içerken, birileri de çimleri biçerken.

Son haftalarda psikiyatri konusunda tartışmalar başladı, anıştırmalar yapıldı, ipuçlarından söz edildi. Çırakların birkaçı lityumu bıraktığımı biliyor. Sağlıklı beslenmeye ve homeopatik tedavi yöntemine inanan bu çıraklar, yaptığım şeyi belli belirsizce onaylıyorlar. Ama aslında gizli bir risk olacaktı bu, yalnızca Sophie'yle benim aramızda kalacak bir şey olacaktı. Zaman zaman bir mani krizinin ortaya çıkması olasılığı hep olacaktı, ama ikimiz burada, bu çiftlikte, bunun üstesinden gelebilirdik. Ailemin bu işe karışmasını hiç öngörmemiştik. Çıraklar bu çiftlik dünyasında güvenlikte ve mutluydular; kendilerinin yaratıp şimdi de âşık oldukları bir ütopya, benimle olan arkadaşlıkları kadar kendi aralarında kurdukları arkadaşlık sayesinde de, aslında daha çok birbirleriyle olan arkadaşlıkları sayesinde bir düşler ülkesine dönüşen bir dünyaydı bu. Tek toplumları birbirlerinin varlığıydı, geç saatlere kadar oturup dost ya da sevgili olmaları, uzun uzun söyleşmeleri, şiirleri, resimleri, partileri, bütün dünyaları bu çiftlikti.

Birdenbire bu dünyaya bir gölge inmişti. Bu düşü yitirebilirlerdi. Bu kadın deliydi belki de. Üstelik bir yerlerde başka kişiler, akrabaları da vardı ve bu akrabalar burayı kuşatıp ele geçirebilir, her şeyi sona erdirebilirdi. Hem bu kadının geçmişinde de böyle bir şey olmuştu, dengesini yitirmiş, bir yere kapatılmıştı, onu kapatanlar her an ortaya çıkabilirdi. Hımm, acaba neler olacak? Koloninin dağılmasını istemiyoruz; Sophie'yle bir konuşsak iyi olacak.

O gece yemekte alaycı bir halleri, göz ucuyla sezilen bir küstahlıkları, bir deliyle alay ettikleri izlenimini veren bir tavırları vardı. Öğretmen yanım, inşaat işçilerinin kendisine attığı lafları duymazlıktan gelen bir hanımefendi gibi, böyle şeyleri önemsememek gerekti-

ğini biliyor. Bugün çek yazarken onlara bağırıp çağırdığım için bana kırgınlar; geçecek bu. Bir zamanlar deli olduğum için tutuklandığın ve ailenin seni bir tımarhaneye kapattırdığı gerçeğinin insanlarda hafif bir tedirginlik yaratması kaçınılmaz bir şey, böyle bir şeyin insanları nasıl ürküttüğünü aklından çıkarmamalısın. Yemekte hiç konuşmadan, sessizce oturup öbürlerinin konuşmalarını dinlemek iyi bir fikir gibi görünüyor. Dikkatleri üzerine çekme, gülümse ve sevimli ol, ama bu gece en iyisi ağzını kapamak. Çevrende bir tehlike dolaşmaya başladı. Gereğinden fazla konuştun zaten – bütün bu söylentilere kendi hatanın, Sally'yi arayıp onun söylediklerini, daha doğrusu onun söylediklerinle ilgili kendi yorumunu duymalarına izin vermekle yaptığın hatanın yol açtığını anlamıyor musun? Aslında Sally'nin yaptığı, sevinç içinde, yarattığın bir fikri anlatmak amacıyla onları aradığında sana söyleyip durdukları şeyleri yinelemekti. Tümüyle o öbür kezi, içeri tıkılışını anıştıran ve sana bir tehdidin varlığını sezdiren sözlerdi bunlar – mesele bu ve bir de senin şu düşük çenen. Şu ilacı bırakıp kendi akıl sağlığının yanı sıra başka şeyleri de bir çıkmaza soktuğuna göre, geçirdiğin sarsıntıları, oldukları gibi, doğal bir biçimde yaşayamazsın, senin sorunlarına hiç ilgi duymayan, buraya başka bir nedenle gelmiş olan bu dokuz kişinin arasında gereğince yaşayamazsın sarsıntılarını. Biraz sağduyulu olmayı öğren, içinde bulunduğun topluma uygun davranmaya çalış; kurduğunu sandığın aile değil bu, böyle bir şey –delilik– söz konusu olduğunda hiç kimse senin istediğin aileyi kuramaz. İnsanların bu olguyla karşılaştıklarında nasıl korku, nefret ve kaygıdan çıldıracak hale geldiğini unutma.

Bu çocuklar yazı seninle birlikte geçirmek için geldiler buraya – onların yanında yine onurlu bir insan ol. Şimdi en güç şeyi yap, candan ol, havadan sudan söz et, nazik ol. Utancını, mahcup isteksizliğini bastır, onların karşısında olman gereken kişi ol; öğretmenliğini, sanatçılığını, yazarlığını, adını koymadığın ama adlandırmaya gönül indirmeyecek bir arzuyla arzuladığın öbür kimlikleri gizleyen bir arkadaş ol. Öğretmenlikten hiç vazgeçmeyen ama öğretmenlik yapmasına hiç izin verilmeyen bir insan olmak, öğretmenlik yer ve konumuna, o kürsüye, yokluğunda ders vermenin ve aptal ya da sıkıcı bir kişi izlenimini yaratmamanın olanaksız olduğu o küçük kürsüye uygun görülmemek ne zor. Boş ver, kurumlanmayı, gençlerle ilgili bü-

tün o büyük tasarılarını bir yana bırak; öğretmenlik yapmaya iznin yok burada. Yalnızca onlara tatlı davran, kendini topla, onları neşelendirip mutlu et. Hissettiğin aşağılanmaya karşı neşeyi çağır. Bu deneyin başarısızlıkla sonuçlanmasına izin veremezsin.

4.

İlk içeri tıkılışım şöyle oldu: Kaliforniya. Berkeley ve Sacramento; Sacramento'da geçici olarak, ama Seçkin Konuk Profesör gibi gösterişli bir unvanla öğretmenlik yapıyordum. İçeri tıkılışım Berkeley'de oldu. Sita da orada bir üniversitede yönetici olduğu için Berkeley'de yaşıyordu. Yazın üniversiteyle ilgili bir film çekmeyi tasarladığım için, üniversite binasının tam karşısında bir daire tutup döşemiştim – şömine, Yunanistan'dan gelme yatak örtüsü, çiçekler.

İlkin, bir ziyaret yapmak üzere, Doğu'ya geri döndüm; oraya gidişim yaşamımı değiştirdi, hem de sonradan ortaya çıktığı gibi geri dönülemeyecek bir biçimde değiştirdi. Orada, Trinidad'lı bir siyah olan Michael X'in davasıyla ilgilenmeye başladım; yazar, ressam ve yurttaşlık hakları savunucusuydu Michael ve asılmak üzereydi. Michael İngiltere'de tanınmış bir lider olmuştu ama Trinidad'a döndüğünde diktatörü kızdırmış ve diktatör için tehlikeli biri olarak görülmeye başlayıp birdenbire kendisini iki cinayetle suçlanır durumda bulmuştu; oysa mahkeme kayıtlarını incelediğimde onun bu cinayetleri işlemesinin olanaksız olduğu kanısına varmıştım ben. Michael Trinidad'daki Kraliyet Hapishanesi'nde idamını bekliyordu; zorlu bir iş olacağa benziyordu bu. Ama iyi bir komitemiz vardı: Dava vekilliğini üstlenmek için William Kunstler vardı, "büro işlerini yürütmek" için barış eylemcisi arkadaşım Ben Hendricks vardı, hem Michael'ın hem benim arkadaşlarım olan ve beni bu davaya katan John Lennon'la Yoko vardı. O sıralarda Trinidad bir İngiliz kolonisi olduğundan, benim görevim İngiltere'de kamuoyunu etkilemekti. Çok zor bir işti bu, ama Kaliforniya'ya bir şeyler başarmış olarak dönmüştüm. İlk olarak *New Statesman* gazetesinin baş sayfasında bir yazımı yayımlattım; "Michael'ı Asacak mıyız?" biçiminde bir manşet atılmış uzun bir yazıydı bu. En azından durum bir soruya dönüşmüştü; İngiltere'ye gittiğimde hüküm çoktan verilmiş durumdaydı – İngiliz ırkçı-

lığı Michael'ı ipte sallandırmaya can atıyordu. Gazetecileri etkilemek zordu ama onları etkilemiştim. Hukuk lordlarına temyiz için başvurma umudu belirmişti; Kraliçe'nin imzası olmadan hiçbir idam gerçekleştirilmiyordu ve bir kamuoyu baskısı yaratıp bunu sürdürebilseydik... Salı günleri Trinidad'da adam asma günleriydi; dört yıl sonra, bir cuma günü, Kraliçe'nin imzası olmadan, Michael darağacının basamaklarından yukarı itildi. Olay böylece sona erdi – yalnızca bir başlangıçtı bu.

Kafam tümüyle bu olayla dolu bir halde Berkeley'e döndüm – yurttaşlık hakları konusunda o güne değin üstlendiğim en büyük görevdi bu. Bir linci durdurmak, bir idamı engellemek – bu uzun vadeli ve sınırlı risk, kötülüğe karşı oynanan bu kumar, içimdeki Amerikalı'yı da İrlandalı'yı da çok heyecanlandırmıştı. Ve Michael'ı hiç tanımamış olsam da, yazılarını okumuş ve onu sevmiştim. Karısını da telefonda tanımıştım, ölmek üzere olan bir adama âşık bir kadınla konuşmak çok dokunaklı bir şey. İngiltere'ye girmesine izin verilmiyordu, onun için beni temsilcisi yapmıştı. William Kunstler'ın da temsilcisiydim. Çok ilginç bir durumdu.

Gelgelelim, arkadaşlarıma pek ilginç gelmemişti bu olay. Sita daha işin başında sıkıldı bu olaydan, belki de durumun umutsuz olduğuna karar vermişti. Ayrıca, kadın haklarıyla ilgili bir şey de değildi. Kaliforniya'ya beni görmeye gelen Fumio da çabucak sıkılmıştı bu işten. Sağdıçlığımızı da yapan eski bir arkadaşımız, Joel Liebowitz bir geceliğine Berkeley'e gelmiş ve geç saatlere kadar oturup kafamı çökmekte olan evliliğime vermem için beni uyarmıştı. Fumio'nun yaklaşık bir yıldır bana acı veren soğukluğu dışında, evliliğimin çöktüğünü gösteren hiçbir özel belirti görmüyordum henüz. Daha sonra Sita Fumio'nun bir başka kadın için beni terk edeceğini söylemişti, ama o sıralar böyle bir şeye inanmazdım.

O aralar, mutluluk içinde, hem sevgilim Sita'yla, hem de kocam Fumio'yla birlikteydim ve iki dairede, hem kendi dairemde hem de Sita'nınkinde oturma olasılığım vardı; rahatlık, kolaylık, gizlilik ve saygınlık kazandıracaktı bu. Sita Fumio'yla tanıştığına memnun olmuştu, Fumio ise Sita'yla tanıştığına daha az memnun olmuştu ama zamanla ondan hoşlanmıştı; onu aylardır tanıyordu artık. O sıralar her ikisiyle de daha özgürce, sınırlayıcılığı olmayan sürekli bir ilişkim vardı. Kuramsal olarak. İşte burada öyküye ablam Sally giriyor;

boyuna Michael'dan söz ettiğim, bir teyp kullandığım, hatta haberler okunurken radyoya cevap yetiştirdiğim için kaygılanan Sita'yla Fumio onu yardıma çağırmışlardı. Sally Kaliforniya'da bir yüksek okulda okuyordu ve geri dönmek için her fırsatın üstüne atlıyordu. Şimdi Stratejik Hava Birliği'nden bir yarbayla evli, dört de çocuğu var ve hâlâ Pazar Ayini'ne gidiyor. Ancak, benim ısrarım üzerine hukuk okumaya başlamıştı, daha doğrusu Creighton Cizvitleri'ne başvurmuş ve kabul edilmişti. Tabii, Michael'ın dava özetindeki yasal konularda bana yardım etmesi çok iyi olacak, diye düşünüyordum, böylece Michael adına yazılar yazabilirdim – infazın ertelenmesi, kamuoyunun seferber edilmesi vs. için ivedilikle Michael hakkında bir şeyler yayımlatmak gerekiyordu. On üç hafta boyunca Angela Davis'in davasını izlemiş ve kamuoyunun harekete geçirilmesinin nasıl işe yaradığını gözlemiştim.

Sally geliyor ve dördümüz çok güzel vakit geçiriyoruz; Sally, bir İrlandalı'ya özgü gizemli tavrı ve gözlerine yansıyan akşam güneşiyle çok tatlı, Sita'nın o çok güzel dairesinde, Fumio'yla Sita'nın karşısında yastıkların üzerine oturmuş martini içerken, yeniden bir araya gelmenin verdiği huzurdan söz ediyor. Doğal olarak Fumio'yu çok seviyor Sally, Fumio'yu herkes sever, ailemdeki herkes ona hayrandı; dünyanın en sevimli insanlarından biridir Fumio. Sita da olağanüstü bir hanımefendidir. Sally onu görür görmez sevmişti; Sita üniversiteyle ilgili bir iş için Nebraska'ya gittiğinde tanışmışlardı zaten.

Akşam yemeği o kadar iyi gitmedi. Daha fazla tereyağı istemekle kızdırdım onları. Masaya konan tereyağı insanın dişinin kovuğuna bile gitmezdi, sütçülükle geçinen bir bölgede yetişmiş bir kıza yetmezdi bu tabii. Bu konuda ev sahibesine takılmam hanımefendilere yakışmayacak bir davranış olarak nitelendirildi ve bu davranışım yüzünden, sevdiğim kişilerin ortasında bir ilgi merkezi olma konumundan, dışlanan biri olma konumuna indirgenir gibi oldum. Aile öfkesinin o bildik soluğunu duymaya başlamıştım. Michael konusunun yanı sıra *Flying* (Uçma) konusu da varlığını sezdirmeye başlamıştı; bu kitabımı kimse okumamıştı henüz ama lezbiyenlikle ilgili bölümler yüzünden gürültüler kopmaya başlamıştı bile ve bu utanç verici şey herkese anlatılmıştı. Çok geçmeden bu ayıp yayımlanacak ve geriye dönüş yolu da kapanmış olacaktı. Hiç de dostça olmayan bir hava içinde, yatmadan önceki son içkilerimizi içerken, Sally, beni, Sita'yı

ve Fumio'yu Sita'nın dairesinde bırakıp geceyi benim dairemde geçirmeye karar verdi. Pek yakışık alır bir düzenleme değildi bu. Kocayla sevgili aynı çatının altında. Bu o kadar canımı sıkmıştı ki, bir içki daha içtim; ne yapacağımı, nerede uyuyacağımı bilmiyordum. Sita kendi yatağında yatardı, Fumio da salonda yastıkların üstünde. Ben her ikisiyle de yatabilirdim, ama bu seçimi karşılarında yapmak ikisinin de pek onaylayacağı bir davranış değildi. Öyleyse divanda yatar, ikisinden de ayrı olurdum. Galiba Sita –cömert, anlayışlı, bir dünya insanı olan Sita– benim Fumio'yla yatmamı bekliyordu.

Belki de, hep birlikte ya da ikişer ikişer, bir sefahat âlemi yapmalıydık. O zaman, sonradan olan şeyler olmazdı belki de; hastaneye kapatıldığımda, platonik bir bakışla bu fikri kafamdan geçirirdim hep. O gece böyle yapacağıma, bir günah işlemiştim – yaptığım şeyi bir günah olarak görmem de hastanedeyken oldu, yaptığım şeyi günahın varoluşsal eşdeğeri, hastaneye kapatılmamı da ilahi adalet olarak algılamıştım; gerçekten de en derin psikolojik düzeyde, sonradan olanların tek açıklaması buydu. O gece Sita'nın yatağında yatarak günah işledim. Daha çok rahat etmek için yapmıştım bunu, belki biraz da intikam almak için, ya da lezbiyenlikte direnmek için, ya da Fumio'ya meydan okumak için. Bir yılı aşkın bir süredir benden uzak duruyordu Fumio çünkü. Niyetim onu yitirmek değildi, hatta incitmek bile değildi; incittiğimi çok sonra anladım.

Çok acımasız davranmış ve belki de onu incitmiştim, bu dünyada hiç yapmamam gereken bir şeydi bu, Fumio'nun salonda üzüntü ya da acı içinde yattığı düşüncesine dayanamayıp yanına gitiğimde, bir taş gibi öylece yatıp gözlerini açmayı ya da benimle konuşmayı reddedince, gerçekten onun içinde bir şeyleri kırdığımı, dolayısıyla kendi içimde de bir şeyleri kırdığımı anladım ve o yastık yığınına uzanıp üstüme Sita'nın paltosunu örterek, yanında utanç ve pişmanlık içinde saatlerce yattım. Sonra bu duruma daha fazla dayanamayacağımı anlayıp kalktım ve gidip Sita'nın ön odadaki masasında çalışmaya başladım. Haberleri öğrenmek için Trinidad'a Désiré'ye telefon ettim ve telefon konuşmasının ücretini çiftliğe yazdırdım, ödenecek faturalar için çekler yazdım, nasılsa maaşım kısa bir süre önce otomatik olarak Sacramento'daki dost canlısı bankacımın bankasına yatmıştı; burada her şey ne kadar kolay, ne kadar kusursuz. Yaşamım ne kadar güzel düzenlenmiş durumda. Fumio'ya yaptığım şu korkunç

şey dışında her şey. Bir gözlerini açıp beni bağışlasa, gerçekten beni hiç bağışlayacak mı acaba...

Sonra Fumio yalnızca surat asıyor ve pek o kadar farklı görünmüyor; Sita hem neşeli hem gergin, Sally ise holden içeri girerken bir fırtına gibi. Bitişik odada öbürleriyle konuşuyor, bunu önemsemiyorum ya da önemsemiyormuş gibi yapıyorum, korkuyorum, olanları tam olarak anlamıyorum, anladıklarımdan da korkuyorum. Sally dışarı çıkıyor ve geri dönüyor. Sally odaya girdiğinde Sita'nın yatağının üstünde oturuyorum; onu görünce şaşırıyorum ve yanıma oturduğunda şaşılacak derecede korkuyorum. Ceza verecek birinin havası var üstünde. Dün geceyi, yaşama biçimimizi düşünüyorum, Sally öfke içinde üzerime doğru eğiliyor. "Senin için kaygılanıyoruz, evlat." "Ben Michael için kaygılanıyorum – buradayken bana şu dava konusunda yardımcı olsana." "Boş ver şu pisliğe." "Bir ölüm kalım meselesi bu, Sal." "Ahmak, İngiltere'ye filan giderek paranı çar çur ediyorsun, boyundan büyük işlere kalkışıyorsun." "Ne demek istiyorsun sen?" "Senin için kaygılanıyoruz demek istiyorum." "Kaygılanıyoruz" sözcüğü birdenbire o güne değin duyduğum en uğursuz sözcük oluyor; böyle bir şeyi daha önce de duymuştum, ama çok uzaktan, başka şanssız kişiler için söylenirken. "Yani?" diyorum. "Benimle birlikte bir psikiyatra gitmeni istiyorum." "Sally, bırak şu saçmalığı." Yalnızca kardeşlerin yapabileceği türden uzun öfke dolu bir tartışmaya girişiyoruz ve sonunda, her şeye meydan okuyan bir küçük kızkardeşin her zamanki şapşallığıyla, "Peki – o lanet olası deli doktoruna gideceğim, kimin haklı kimin haksız ya da deli olduğuna karar versinler bakalım. Tamam mı?" "Tamam." Ve makinanın çarkı dönmeye başlıyor. Arabanın içinde hazır bekliyorlar, kim bilir başka neler tasarlıyorlar.

Bugün San Francisco'da, körfezin öte yakasında Flo Kennedy'nin verdiği partiye bekleniyorduk, ilkin oraya gittiğimizi kuruyorum kafamda; o deli doktoru, ona gitmeyi kabul ettiğime göre, bekleyebilirdi elbette; zaten böyle insanlarla görüşmek için önceden randevu alınması gerekir. Sal'in Mills Yüksekokulu'ndan tanıdığı birilerinin aracılığıyla bulduğu bir doktordu bu; kadın olduğu söylenmişti.

Sonra, Sally arabayı sürerken, yavaş yavaş ve dehşet içinde, partiye değil, doktorla olan randevuya gittiğimizi anlamaya başlıyorum.

Saat beşi çoktan geçti; sıradan bir vatandaş olarak resmi çalışma saatlerinde ayarladığın randevulardan biri değil bu. Sally'nin arabayı kullanırken çılgın gibi bir hali var, gideceği yolu bile bilmiyor. Sita ona yolu tarif etmek zorunda kalıyor, o da Fumio kadar isteksiz, ama bu işe Sal kadar istekli olmasalar da onunla işbirliği yapıyorlar – bunun ayrımına varmak daha büyük bir tiksinti veriyor. Bu iş Sal'in başının altından çıkmıştı. Tanrım, beni teslim edecekler. İnsanın sevdiklerinin devletle işbirliği yaptığı tek konuydu bu – üçü, dünyada en sevdiğim insanların üçü; yalnızca küçük kızkardeşimle annem yok– bütün dünyam onlardı ve şimdi onlar bana tümden ihanet etmek üzereydiler. Kendilerinin hiç gitmediği bir yere götürerek. Öyle bir yerde bulundum ben. St. Peter'daki Akıl Hastanesi'nin nasıl bir cehennem olduğunu anlatırken ailemdeki hiç kimse beni dinlememişti. St. Paul'ün gazetesinde bir şeyler yayımlatmak istediğimde beni caydırmışlardı. Yaptıkları şeyin bilincinde değiller hiç; onun için masumlar.

Bu bilgisizliğin kurbanı olmak üzereyim ve her birinin bana duyduğu öfke nasıl bir şeyse, bunun acısını çekmek üzereyim. Ama bir insanı devletin eline vermek, bir cadıyı teslim etmek – lanet olsun, bütün dünyayı düzüp size bunu seyrettirsem bile, bana bunu yapmaya hakkınız yok. Araba bahçe kapısından içeri giriyor... Tanrım, bana neler yapacaklar, o uzun hüzünlü koridorlarda ne kadar kalacağım? Ne gibi işkenceler, şoklar, ilaçlar, sonsuza değin beklemeler olacak? St. Peter'da çalışırken tanıdığım kişilerden, oradan canlı olarak çıkanların hepsi birkaç ay sonra dönmüştü – bir labirent bu; burası göründüğü gibi bir yerse, ömrümün sonuna değin alnımda bu damgayı taşıyacağım. Arabanın kapısını açıyorum. Araba hareket halindeyken kapıyı açmam, sonradan deliliğimin bir kanıtı olarak nitelendirilmişti. Dimdik otururken, kendi arabamın kapısını açtığımı hiç kimse fark etmemişti, bir yerimi incitmek gibi bir niyetim yoktu hiç, yalnızca inmek için şu lanet olası kızkardeşimin arabayı durdurmasını istiyordum. "Seninle bir yere gitmeyi kabul ettim, Sal, ama kilitli bir hücreye değil, gitmem oraya. Asla. Gönüllü olarak bir psikiyatra gidecektim, anlaşmamız böyleydi. Burası bir psikiyatr muayenehanesi değil, burası bir hastane, bir akıl hastanesi, bir kurum – demir kapılar."

"Gir şu arabaya. Sana söz veriyorum, yalnızca bir deli doktoruy-

la görüşeceksin." "Bu ne kadar sürecek?" "Bir saat, hepsi bu." "Partiye yetişebiliriz." O partiye gitmeyi çok istiyorum – o parti yaşam. Geçmediğimiz körfezi ve köprüyü görünce, aldatılıp yaşamdan koparılmış gibi hissetmiştim kendimi. Yaşam orada, körfezin öte yakasındaydı, orada bir partide, yeniden dost olup hep birlikte eğlenebilirdik. Oysa buradayız işte. Korkudan titriyorum. "Bana güven." "Ona güven," diyor Fumio. "Evet," diyor Sita da. Sita bana ihanet edip bu ölüme göndermez beni kesinlikle. Fumio da göndermez; Amerika'nın önemsiz kurumlarına karşı çıkmakta her zaman diretmiştir – psikiyatri de bu kurumlardan biridir. Onu sınır dışı edilmekten kurtarmıştım; kesinlikle beni devletin eline teslim etmeyecektir. İyi bir solculuk geçmişi olan hiçbir Japon bunu yapmaz; Amerika'da çektiği bunca şeyden sonra Sita da yapmaz. Sally bu tedavilere inanacak kadar kafasız, hatta hapsedilme olgusuna karşı duyarsız da olabilir, ama onlar böyle bir şeyi yapmaz. Bize güven.

Ve ilk kapının arkasında bir kilit var. Kilitli bir koğuş, bir tımarhane, bir hastane değil, korku dolu insanlarla polislerin varlığını haykıran bir yer. Dante'nin Cehennemi'ndeki döngüleri andırırcasına art arda dizilmiş katlar, arkadan kilitlenen kapılar. Kilidin diline dokunmaya cesaret edemiyorsun, ama orada olduğunu tahmin ediyorsun, hissediyorsun ve hâlâ onlara güveniyorsun. Böyle bir şeyi yapmış olamazlar. Yalan söylemek, aldatmak, zorbalık etmek, evet, ama yakalatmak, hayır, bunu yapmazlar. Kırılgan bir umut ve inançla Sita'nın gözlerini buluyorum – bana güvence vermek için nasıl da gülümsüyor Sita, Fumio'nun da ne kadar ciddi bir hali var, sanki sonsuza değin benim en iyi dostum olacağını ve beni koruyacağını anlatmak ister gibi; on yıldır birbirimize karşı böyle davranmıştık, tam bir bağlılık içindeydik. Hastaneye giriş, polisler, ambulans sürücüleri, ne kadar sakin davranırlarsa davransınlar o alçakları sağlıklı olduklarına inandıramayan dehşet içindeki deliler.

Ama benim durumum böyle olmayacak, kesinlikle olmayacak. Ben bu harika insanlarla geldim buraya, bu insanlar, Kaliforniya'da rahat bir muayenehane ya da sakin bir akademik ortamda çalışan bir deli doktoru yerine, böyle bir cehennem çukurunda çalışan bir deli doktorunun bulunmasının yeterince kötü olduğu yargısına varmışlardır – her zamanki gibi, Sally kendine olan aşırı güveni yüzünden işi yüzüne gözüne bulaştırmıştı. Elindeki seçeneklerin içinde en kötüsü

buydu herhalde. Her şeyden önce, bize görüşeceğimizi söylediği kadın doktor değil bu. Anlaşılan Sally'nin randevu aldığı kadın sözünü tutamamıştı. "Öyleyse daha sonra geliriz," diyorum. "Yo, bu doktor da işimizi görür," diyor Sally, beni o şişman ve aptallığı yüzünden okunan Dr. Mc Birşey'le tanıştırarak – Tanrım, bu sürüngen nasıl İrlandalı olabilir, diye içimden inliyorum kibar bir tavırla elini sıkarken, elim titriyor, adamın gözleri hoşnutlukla ayrımsıyor bunu. Birbirimiz için yaratılmamıştık biz. Her soru –bir sorgulama bu çünkü, görüşme değil, hele terapiyle filan hiç ilgisi yok– her soru, bir kaçık olduğum yargısından yola çıkılarak soruluyor. "Ailenizde deli olan var mı?" "Bu düşünce tarzı nasıl hâlâ ortalıkta olabilir?" diye karşı çıkıyorum; bu eyaletin üniversitesinin bir profesörü olarak, içine düşürüldüğüm ve gerçek boyutunu ancak yavaş yavaş kavradığım bu acımasız tuzağın içindeyken bile, erkeklerle eşit yetkeye sahip biri olarak görüyorum kendimi. Hâlâ bunu bir söyleşiye dönüştürmeye çalışıyorum, hatta bu adamın beni sorguya çekmek için ne gibi bir yetkiye sahip olduğunu öğrenmek istiyorum: nerede öğrenim gördüğünü sözgelişi. Kimse bana yanıt vermeye tenezzül etmiyor. "Ne diploması var?" "Adam doktor." "Bunu söylemiştiniz, ne tür bir doktor?" "Psikiyatr." "Tamam, ama ne tipte, ne türde, ne gibi fikirler – yayımlatmış?" Beni duymazlıktan geliyorlar ve ben yokmuşum gibi başımın yukarısında konuşmalarını sürdürüyorlar. "Kim seçti bu adamı?" "Bu adamı bana birinin tavsiye ettiğini söylemiştim sana." "Hayır, söylememiştin, bir kadınla görüşeceğimi söylemiştim." O zaman adamın yüzü aydınlanıyor; bir kadın hakları savunucusu olarak, önyargılı mıydım acaba? Soru şirin, yüzeysel bir soru. Beni götürmeye söz verdikleri doktorla, buldukları doktorun farklı kişiler olmasının benim için nasıl bir önem taşıdığını anlatabileceğimden kuşkuluyum. "Buraya kendi isteğimle geldim ben, kızkardeşim bir psikiyatrla görüşmem için bana çıkıştı, azarladı beni çünkü." "Öyleyse bütün hatanız sizi buraya getiren insanlara güvenmekmiş." Bu sözleri yaşamımın sonuna değin duyacağım; benim için bütün sesler susana değin, zihnimin duvarlarında yankılanacak bu sözler.

Bu durum her an yinelenebilir.

5.

Çiftçinin masasında, Hudson River Psikiyatri Merkezi'ne telefon etmek üzereyim. Ablamla konuştuğumdan bu yana belli bir paranoyaya kapılmış durumdayım; daha şimdiden kaçıyormuş, yakalanmamak için koşarak kaçıyormuş gibi hissediyorum kendimi. Amerikan İnsan Hakları Derneği'nin bir üyesi olan Sheila adlı arkadaşım, o batakhanenin tam ortasında bir bürosu olan bir insan hakları avukatının adını vermişti. Bu avukat bana ne gibi haklarım olduğunu söyleyecek ve ben bunları ezberleyip bir nakarat gibi belleğimde tutacağım. Numarayı çevirirken midem ezilir gibi oluyor. Ama bir amacım da, psikiyatrik kayıtlarıma, tam anlamıyla suç kayıtları işlevi gören o kayıtlara, Kaliforniya'daki Napa ve Herrick hastanelerinden, Minnesota Üniversitesi Hastanesi'nin Mayo bölümünden alınmış kayıtlara yasal yollarla ulaşıp ulaşamayacağımı öğrenmek. Bu kayıtların ne dediğini öğrenmek için can atıyorum, hatta meraktan çatlıyorum; bu kayıtlar, doğru ya da yanlış, beni tanımlayan, açımlayan ya da yanıltan şeyler değil mi? Bu kanıtlar resmi kanallarda sözü geçen herkese açıkken, benim okumam niye yasak olsun?

Avukata göre, psikiyatrik kayıtları elde etmek zor olacakmış, hele silmek daha da zor olacakmış. Psikiyatri mesleği çok güçlü bir konumdaymış; avukatlara öylesine kızıyorlarmış ki, en iyisi kişinin kendi özel doktorunun yazacağı bir yazıyla başvurmasıymış. Avukat sözlerini sürdürüyor: "Kayıtlarınız iki ayrı eyalette olduğuna ve siz de üçüncü bir eyalette olduğunuza göre, gerçekte daha fazla şansınız olabilir. Doktorunuz iyi bir doktorsa, bir avukattan daha yararlı olabilir; araya bir avukatın girmesi adamların tepesini attırmaktan başka bir işe yaramıyor, insanı boyuna oyalayıp kandırıyorlar, her şeyi gizliyorlar."

"Haber Alma Özgürlüğü Yasası'na dayanan CIA ve FBI gibi mi?" "Düşünce biçimi aynı. İlk önce kayıtlarınızı ele geçirme işiyle

uğraşalım. Onları ele geçirdiğinizde silmek için neler yapılabileceğini görebiliriz; bir şey yapılabilirse tabii. Bu arada ben de bu konuda ne gibi örnekler olduğuna bakayım." "Bir sorum daha var: New York eyaletinde birini zorla hastaneye yatırma konusunda ne gibi koşullar olduğunu söyleyebilir misiniz bana?" "Kendiniz için böyle bir tehlike mi seziyorsunuz?" "Şey, hayır, böyle bir şey yok belki de, ama ailem daha önce de yapmıştı bunu; yasaları ve kendi konumumu öğrensem iyi olur diye düşündüm." "Bu konuda ölçüt, kişinin kendisi ya da başkaları için tehlikeli olmasıdır. Tabii, çeşitli biçimlerde yorumlanabilir bu. Ama, sözgelimi, birine vuracak olursanız, işiniz bitti demektir. Ya da fiziksel güvenliğinizi herhangi bir biçimde tehlikeye attığınız kanıtlanabilirse, intihar eğilimi söz konusu olur. İnsan Hakları Derneği'nin aşağı yukarı her hastanede temsilcileri var şimdi, zorla hastaneye götürüldükten birkaç gün sonra dışarı çıkabilirsiniz. Bizim politikamız kimsenin zorla hastaneye yatırılmasına izin vermemek ve bu politikamız yeniden düzenlenen Akıl Sağlığı Yasası'nın güvencesi altında; bu konuda psikiyatri mesleğinde olanlarla aramızda bir anlaşma da var, ama hiç de yaygın bir biçimde uygulanmıyor bu anlaşma. Aile bireyleri de dahil olmak üzere, çoğu kişi birini zorla hastaneye yatırmak istediğinde kendisine yardım edecek bir psikiyatr bulabiliyor. Pek çok hastane de insanların zorla yatırılması konusunda titiz davranmıyor." "Burada, bu Cumhuriyetçi kırlık yerde kalmak kentten daha güvenli olur mu?" "Olur sanırım, kendinize ait bir eviniz varsa, kendi toprağınızda yaşıyorsanız, evet. Konumunuz çok iyi olur o zaman. Siz sadece serinkanlılığınızı koruyun. Ve yurttaşlık hakları eğitiminizi de unutmayın. Kayıtlarınızı ele geçirdiğinizde bana haber verin – çok ilginç bir vaka olabilir bu."

Büyük çiftlik evinin kapılarının ötesindeki yeşilliklere bakıyorum ve onlar şehirde ter dökerken ne şanslı olduğumu düşünerek, bu üstün konumumdan New York'la telefon konuşmaları yaptığım bütün o yaz aylarını hatırlıyorum. Dutchess Bölgesi'nde durumum umutlu görünüyor; mülkiyet yasası burada çok güçlü; ön verandada otur ve istediğin kadar zırdeli ol, hiç kimse sana bir şey yapamaz. Atlı polisler burada yasa demek. Mrs. Sleight da bir daha herhangi bir saldırı olayıyla karşılaştığında şu şerifimizi çağırma zahmetine hiç girmemeni söylememiş miydi – pencerelere ateş edilmesinden sonra buraya gelmesi birkaç gün sürmüştü şerifin ve geldiğinde de, yar-

dımcısı bir ayaklı merdivenin üstünde tavanı boyamakta olan Mr. Odell'a tabanca çekmişti. "Bir dahaki sefere, şerifi çağırmaya hiç uğraşma, hemen bir atlı polis çağır." Harika, arkadaşlarım beni bir yere kapatmaya karar verirse, hemen bir atlı polis çağırırım ve adam geldiğinde ona arkadaşlarımın hepsinin sarhoş olduğunu söylerim; burada müthiş bir eğlence yaptığımızı ve belki de artık eve gitme zamanlarının geldiğini söylerim. Benim bu savım, bana yakıştırılan delilik savı karşısında ne kadar etkili olabilir acaba? O kocaman şapkalı polis, kimin deli, kimin bu çiftliğin sahibi olduğuna, kimin onu çağırdığına, duyduğu psikiyatrik terimin ne olduğuna karar vermeye çalışır – yanında bir doktor olmazsa o atlı polis o kocaman şapkalı başını sallamaktan başka bir şey yapamaz.

Peki ama şimdi atlı polislerin elinde psikiyatrların bir listesi ve Hudson River Psikiyatri Merkezi'yle radyo bağlantıları yok mu? O psikiyatri merkezi bu yörenin tımarhanesidir herhalde; buraya da hiç uzak değil. Bir kezinde yanlış bir yola saptığımda, rastlantı sonucu o merkezi, kocaman bir alana yayılmış o yeri görmüştüm – ilk bakışta bir konak ya da on dokuzuncu yüzyıldan kalma tarihi bir yer olduğunu sanıyor insan, ama sonra bodur binaları, demir parmaklıklı pencereleri, içerdeki terk edilmiş kişilerin gölgelerini görüyor. Tanrım, o yerin görünümünden nasıl da nefret etmiştim. Neyse boş ver, Hudson River Psikiyatri Merkezi'nde bir dostun, bir insan hakları avukatın var şimdi.

"Telefonda kiminle konuşuyordun?" "Merhaba, Sophie, akıl hastaneleri üzerine bilgi topluyorum. Sheila Hudson River Psikiyatri Merkezi'nden biriyle bağlantı kurmamı sağladı. Amerikan İnsan Hakları'yla ilgili biri. Öyle görünüyor ki, New York'ta yasalar insanların zorla hastaneye yatırılmasına izin vermiyor. Öte yandan, serinkanlılığını koruma, kendin ya da başkaları için tehlikeli olmama şartı var. Serinkanlılığını korursan iyisin demektir." "Peki sen iyi misin?" "Kendimi çok iyi hissediyorum, gerçekten." "Bence son zamanlarda tuhaflaştın sen. Herkes böyle düşünüyor – böyle söylüyorlar."

Kim bu herkes ve tuhaf ne demek? Ama şimdiden kuşatılmış gibi hissediyorum kendimi. Sanki Sally'yle yaptığım telefon konuşması onu evin içine getirmiş gibi. Bu konuşmadan hiç söz etmemeliydim. Benim paranoyam onların paranoyasını da uyandırmıştı; hiç tanımadıkları biri tarafından tehdit edilmiş durumdalar şimdi. "Ablası,

ailesi buraya gelebilir..." – art arda sıralanan düşünceler duyuluyor. Düşüncelerini neredeyse duyabiliyorum çünkü.

Şimdi bu düşüncelerden bazılarının yüzüme karşı söylenmesini duymak üzereyim. Sophie, "Biz yeniden lityum kullanmaya başlaman gerektiğini düşünüyoruz," diye bildiriyor. "Sophie," diye karşı çıkıyorum, "niye 'biz'? Bu deneyi ikimiz yapıyoruz." "Çünkü zarar veriyor bu deney. Çıraklar bıkmaya başladılar; belki de çekip gidecekler." "Çek yazmaya çalışırken bir an kendimi kaybettim." "Garip davranıyorsun." Ansızın kendimi garip hissediyorum, kızgın ve korkmuş hissediyorum – haklılar mı, o şeyi yeniden almam mı gerekiyor, dengemi yitiriyor muyum? Köşeye kıstırılmış bir halde, bir sürü insanla aranız açık olduğunda ve bu insanlar sizin hakkınızda konuştuğunda kendinizi nasıl hissederseniz öyle hissediyorum kendimi.

Keşke bu iş, bizim için mahrem olan bu mesele, sessizce ve kolayca yürüse, yalnızca ikimizin arasında, Sophie'yle benim aramda kalsa; başka insanlar, bu yaza değin benim için yabancı olan kişiler bu işe karışmasa; bu çocuklar, hepimizin eşit haklara sahip olacağı ortodoks bir komün kurarak oluşturduğumuz şu korkunç yapay demokrasi sayesinde yargıda bulunabiliyorlar; Amerika'da psikiyatrinin popüler olması bu demokrasiyi daha da karmaşıklaştırıyor, bu sayede hepsi normallik konusunda da yargıda bulunabiliyorlar çünkü ve bu yolla topluluk bir yasa örneği oluşturup bu yasayı yürürlüğe koyabiliyor.

"Sophie, gerçekten kendimi farklı hissetmiyorum. Öfkeli davrandıysam özür dilerim. Biliyorsun, yaz aylarında çevremizde bu kadar çok insan olması yüzünden işlerin çığrından çıktığı anlar oluyor her zaman; ne demek istediğimi biliyorsun – ikimiz de böyle dönemler yaşıyoruz." "Ama bunu sen istedin. Çırak almak senin fikrindi." "Evet, şu eski öğretmen özlemi, kötü bir alışkanlık." Sesi gitgide sertleşiyor; bu ses kırıyor, aşağılıyor beni, konuşmasını sürdürdükçe her cümlesi ve deyişi bir darbe, bir suçlama oluyor. Kendimi yıkılmış hissederek onu seyrediyorum. "Bak," diyor, "sana söylemek zorundayım; buradaki herkesi kendinden soğutuyorsun, hatta hepimizin yazını baştan sona mahvedebilirsin. Şu lityumu bırakma işi bir hataydı. Bu işe katıldım, çünkü bütün yaşamını bir ilaca bağımlı olarak geçirmek istemeyişini anlayabiliyorum, ama ilaca yeniden başla-

ma kararını versen iyi olacak." "Şey, hiç değilse bu konuyu şöyle sakince, baş başa tartışamaz mıyız Sophie?" Mutfaktan aşçının, Marge'ın sesini duyabiliyorum. Bu konuyu büyük ambardaki odamızda konuşabilsek –akşam kocaman pencerelerden içeri giriyor– orada mantıklı bir biçimde konuşabiliriz, birbirimize iyi davranabiliriz, bunları söylüyorum ona. "Peki, oraya gidelim, sana içecek bir şey getireyim." Elinde kendi viskisi, yeniden saldırmaya başlıyor. Gene o tepeden bakan soğuk İngiliz tavrı. Nereden çıktı bu tavır; ne zamandan beri onun gözünde değersiz biri oldum? Bana martinimi veriyor, oturup bunu iki kişilik bir kokteyle dönüştürmeye, davranışlarında ansızın sezmeye başladığım şu düşmanlığı, şu korkunç nefreti önlemeye çalışıyorum – davranışlarının ne denli kibirli bir hal aldığı konusunda hiçbir fikri var mı acaba? Sabahları kahve konusunda zorbalık etmekten daha kötü bir şey bu.

"Bak, yeniden lityuma başlamak istemiyorum, lityumsuz yaşadığım için, kendimi böylesine sağlıklı ve canlı hissettiğim için, kilo verdiğim için çok sevinçliyim – artık ishal olmuyorum, ellerim titremiyor. Her gün bol bol yüzüyorum, eskisi gibi kulaç bile atabiliyorum. Kendimi on yaş gençleşmiş hissediyorum." Söz ettiğim konudan, sağlığımı yeniden ve tümüyle kazanmam konusundan dolayı heyecan dolu olan sesim, onun dinleme biçimi, sıkıntılı ve sabırsız hali karşısında yavaş yavaş zayıflayıp ölgünleşiyor. Kendimi dili tutulmuş bir halde buluyorum. Yarattığı etkiyi biliyor mu acaba, bilerek mi bu denli yıkıcı davranıyor? "Saçma, bütün bunlar saçma, inatçılık ediyorsun, her şeyi, yaşamının geçmiş yıllarında gerçekleştirdiğin her şeyi ve burada bizim için gerçekleştirdiğin her şeyi tehlikeye atıyorsun. Seni alıp götürürlerse neler olacağını biliyor musun?" "Kim alıp götürecek beni?" "Sözgelişi girdiğin bir mağazada kontrolünü kaybedebilirsin ve seni alıp götürürler." "Hiçbir yere gitmiyorum ki, yalnızca H.G. Page'in kereste deposuna gidiyorum. Oradakiler de benim yıllardır deli olduğumu düşünüyorlar." "Hiç de komik değil bu. Dinle, o şeye yeniden başla, yoksa kötü olacak."

Martiniye bakıp tadını almaya, uzun bir günün bitiminde vereceği küçük mutluluğun tadını çıkarmaya çalışıyorum. Birdenbire, hiç ilgisi yokken, geçen yaz Sheila'nın benim için hazırladığı martini geliyor aklıma. Kadeh gerçekten de oldukça dolu görünüyordu, ama sıkkındım ve ambarda oturmuş öfkemi yatıştırmaya çalışıyordum,

onun için miktarına hiç dikkat etmeden içmiştim içkiyi, akşam yemeği saati geldiğinde içkiyi bitirmemiştim gerçi, aslında hiç bitirmemiştim. Bitirmem de gerekmiyordu – sıra tatlıya geldiğinde usulca sandalyemden kalkıp kendimi güçlükle banyoya atmış ve kusmuştum; çıraklar bu yaşlı hanımefendinin sarhoş olduğunu öğrenirlerse utançtan yerin dibine girerdim. Öğrenmişlerdi ama, sonunda kendime gelip banyodan çıkmak için çabalarken, kapıda sevinç içinde dans ediyorlardı. Ertesi gün başımın ağrıdığı resmen kabul edildi ve bana işten izin verildi; onlar ambardaki odanın çatısını sedir ağacı keresteleriyle kaplarken, eskizlerden Sophie'nin on dört tane resmini yapmış ve resimlere hemen o anda yazdığım şiirleri eklemiştim, sonra da çatı yapımcılarını kutlamak için kocaman, komik bir resim yapmıştım. Bu resimlerden on beş ipek baskı yapıldı, o yazın en büyük verimiydi bu baskılar.

Zamanı resim yaparak geçirmek ne hoş olurdu. Sophie lityumu bıraktıktan sonra yaşayacağım yeni deneyimleri kaydetmek için resim yapmamı söylemişti. Ama bir buyruğa benziyordu bu. Ve işin doğrusu, hiçbir yeni ve harika deneyim yaşadığımın ayrımında değilim. Hem yalnızca çiftliği yürütmek bile o kadar çok çalışma gerektiriyor ki, bu işe zaman ayırmaya cesaret edemiyorum. İnsanın bütün zamanını sigorta gibi işlerle harcaması aptallık, dedi bana Sophie dün. "Sen bir sanatçısın; resim yap." "Ama ben yalnızca canım istediği zaman resim yapıyorum, Sophie; bundan mutluluk duyuyorum." "Şu anda yaşadığın deneyimi kaydetme şansını kaçırıyorsun." "Hiçbir farklı deneyim yaşamıyorum, yalnızca zihnim biraz daha berrak; bir kıyaslama yapılırsa, lityum zihni biraz durgunlaştırıyor."

Konuyla ilgili en son tartışmamız bu olmuştu. Şimdi lityuma, o ilaca, güvensizliği pek gizlenemeyen o yaşama geri dönme buyruğu veriliyor. Psikiyatri mesleğinden olmayan birinin görüşüyle verilen psikiyatrik bir buyruk. Şu ya da bu çırağın gözlemlerinin ya da başka bir yerdeki birinin, telefon ettiği ve adını açıklamaya yanaşmadığı birinin kışkırtıcı görüşlerine dayanan bir buyruk. Tanrım, başımı döndürüyor bu durum. Ve Sophie'nin öfkesi. Ona bakıyorum ve tavrının değiştiğini, neredeyse bir yabancı olduğunu görüyorum. Kendi geçmişinin bu tavrındaki payı ne acaba? Yirmi yaşlarındayken, Toronto'da sokaklarda taşkınlık yaptığı için tutuklanmış. Bir aşk meselesi; o günlerde uygunsuz görülen bir şey yapıp bir kadınla yaşadığı

bir aşk meselesi yüzünden acı çeken genç bir insan olarak, biraz taşkınlık yapıyormuş yalnızca, öyle yüksek sesle bağırıp çağırmıyormuş pek. Onlara durumu hiç açıklamamış, annesiyle babasının adlarını bile vermemiş. Onu hemen serbest bırakmışlar. Konuşmak istemediği bir konu bu, bu deneyim, kesinlikle yasak bir konu. Oysa bugün akıl sağlığının kusursuz bir örneği kesilmiş, ilaca yeniden başlamamı buyuruyor.

"Kontrolünü kaybedecek olursan, ne yapmamı istersin?" Sorusu, "Şu traktör konusunda ne yapacaksın?" sorusu gibi, sorgulayıcı olmaktan çok buyurucu tonda. Kontrolümü kaybedersem onun ne yapacağına hemen şu anda karar vermek zorundayım. "Ne istiyorsan onu yap." "Burada kalayım mı, gideyim mi?" "Bilmiyorum." "Fumio seni yalnız bırakmak gerektiğini söyledi." Tanrım, Fumio'ya başvurmuşlardı bile.

"Beni yalnız bırakmak pek öyle kötü bir fikir değil, ama aslında yanımda olmanı isterim; bu yaz koloniyi kuruyoruz, haydi kuralım onu. Bu iş için çok çalıştık ve daha tamamlayacağımız bir sürü iş var... Sophie..." Hıçkırarak kollarıma atılıyor, ikimiz de hıçkırıyoruz. "Bak," diyorum, "işler yolunda gidebilir, bana öyle geliyor, gerçekten. Bu şeyi atlatıp kurtulacağımızı düşünmüştük; gel bir deneyelim – beni destekle, yanımda ol. İşler yürümezse, taşkınlık edecek olursam, lityum işte orada; yeni bir şişemiz var, yeni alınmış bir reçetemiz bile var." "Kan tahlilleri yaptırman da gerekecek," diye gülüyor, burnunu silerken. "Öyleyse ben de kan tahlilleri yaptırırım," diyorum burnumu çekerek. Alacakaranlıkta birbirimize sarılmış dururken, sırf deli olmadığını, yine ortaya çıkıp bizi yıkabilecek, insanı serseme çeviren ve gözle görülmeyen bir hastalığın kurbanı olmadığını kanıtlamak için, çok mu fazla şey yükleniyorsun acaba, diye düşünüyorum. Kibirlilik, kibirlilik mi bu? Acaba.

6.

Pencereden gölde kulaç atarak yüzen bir yüzücü görüyorum. Belki de Libby bu, pek emin değilim henüz, sonra onun hayranlık uyandıran mavi gözlerindeki işareti fark ediyorum. Şimdi aşağıda suda Kim'in de olduğunu görüyorum. Kahvaltıdan önce yüzmek, iyi fikir. Kim'le Libby bana antrenörlük yapıyorlar – bu ikisi beni diriltip soluğumu güçlendirmeye karar verdi. Kim Stanford takımında yüzücüydü. Her ikisi de, yüzme eğitici-antrenörlüğü yetenekleriyle, bana karşı çok tatlı davranıyor; dostluğumuzu bu yüzme eğitimi, akşamları yaptığımız yüzme turları üzerine kurduk; günün en güzel saatlerinde bir su kütlesini tekrar tekrar aşan gövdelerin sözsüz sohbeti, gölü bir taç gibi kuşatan ve zaman zaman gerçekdışı gibi görünen altın kamış ağacı, aynı zamanda da gözlerin suya doğru eğilen mavi boyalı eski ambarın huzursuzluk veren gerçekliğini de görme gereksinimini duyması, bu ambarın çatısının her zaman bir parça sarhoş görünümlü olması, zihnin hep bu çatıyı düzeltmeye, yeniden boyamak için de zaman ve para bulmaya çalışması. Bu yaz olmaz bu onarım işi. Ama onların gençlik ve ivecenlik dolu varlıkları, bunun önemli olmadığını, bu harika anın, bu saatin, bu yazın –bu saniyenin– dışında hiçbir şeyin önemi olmadığını anlatıyor bana.

Kim'le Libby bana çok yakınlaştılar bu yaz, öbür çıraklar ise benden biraz daha uzaklaştılar. Dün üçümüz birlikte kırdaydık, otların, güneşin, yabanıl çiçeklerin sıcacık tensel okşayışları içinde, arazimizin arka tarafındaki kocaman çayırda dizili beyaz ladin ağaçlarını budadık. Bu ağaçlar ilk ürünümüz olacak; koloninin başarısı, hatta yaşaması bu ağaçlara bağlı. Onları iyi budamamız, büyümelerini engelleyen ve bütün gün ışığını emen çalıları, yabanıl ağaçları, henüz hiçbirine el sürülmemiş dallarıyla, bodurlaşmamış durumdaki gövdeleriyle birer Noel ağacı olmaya çabalayan bu küçük kozalaklı ağaçların üç katına ulaşan kızılcık ağaçlarını kesmek çok önemli – özgün

yapısı bir kez bozuldu mu bir daha düzelmeyen bu gövdelerin kusursuz ve simetrik olması gerekiyor. Ta başından, genç fidanları korumamız, hatta köklerine zarar verecek yabanıl çiçekleri, sık otları sökmemiz gerekiyor. Gravely marka biçme makinemiz, kerpetenlerimiz, eldivenlerimiz, makaslarımız, termosumuz, yeni Cutter böcek ilacımız var; burada elimizden düşürmediğimiz şeyler bunlar. Gravely vızıldaya vızıldaya ilerliyor, engebeli arazinin üstünde giderken güçlü motoru bir tümseğe geldiğinde gerileyip o tümseği yok ediyor, bu makinenin gücüne, bu şeyin, iki kolla yönetilen bütün bu atların olağanüstü kuvvetine hayran olan güçlü, genç kollar, makinenin inişli çıkışlı enerjisini kontrol altında tutuyor.

Açık havada çalışılarak geçirilen bir gün. Günün ipnotize eden duyumsal enerjisi, sıcağın ve çalışmanın arkasındaki sır; kendi kimliğinizden tümüyle uzaklaşmış, sözde gerçek yaşamsa sıcak ve toprakla, bitkilerin sürtünüşü ve gıdıklamasıyla dolu şu an içinde yok olup gitmiş, bir çiftlik amelesi gibi ter dökerken, başınızı kaldırdığınızda her yanınızda yabanıl çiçekler görüyor, şaşkınlık içinde cennette olduğunuzu keşfediyorsunuz. Yanınızda bir sevgiliniz olsa, burada, çiçeklerin arasında yatardınız ve belki de ısırganlar gövdenizi dalardı; sıcak öylesine ipnotize edici, güneş öylesine güçlü, bütün bu kırlık öylesine cinsellik dolu ki. Yapılan çalışma, çalışmanın yinelenmesi, harcanan emek bile öyle – bir ağaç sırası daha budayamayacağınızı sanıp sonra budayabiliyorsunuz, çetemiz birbirini neşelendirip işe devam etmesi için yüreklendiriyor, fıkralar anlatarak ya da şarkı söyleyerek, aptal aptal şakalar yaparak işi hızlandırıyor; yapılan şakalar o an çok komik geliyor, bu şakalar biziz ve bizim çünkü, çiftliği kurtarmamızı, koloniyi kurmamızı sağlıyor bu sözler. Bizim çevremize özgü bir dil, bizim özel dilimiz bu; burada zaman hep bizimle birlikte kalıyor, yaşam ağaçlarımızda bir halka oluyor. Ve temmuz ayının bir asa gibi tepemizde duran bu sıcağı –önümüzdeki yıl budama işini haziranda bitirmeliyiz– insanı tüketen bu güneş, bizi öylesine aptallaştırıyor, uyutuyor ya da öylesine uyuşturucu bir etki yaratıyor ki uyuşturucu almış kişilere dönüyoruz. Ama mutluyuz. Sıcaktan ve susuzluktan perişan ve korkunç bir biçimde yorgun olsanız da, başka hiçbir esrimeye benzemeyen bir esrime, tensel uyarımın yarattığı bir uyuşukluk, çiftlik evine girdiğinizde odanızın karanlık olduğunu düşündürüyor, duşu bir yana bırakıp kendinizi dos-

doğru yatağa ya da bir kanepeye atmanıza yol açıyor, hatta ertesi günün öğle sonrasında bile uykulu olmanıza neden oluyor – havayla ve kırlarla olan bu haz dolu yakınlaşma, güneş, ter, otlar, binlerce türde kır çiçeği, ortaları siyah olan sarı papatyalar, ortaları sarı olan beyaz papatyalar, Kraliçe Anne'in dantel ağacı, menekşeler, traktör çetesinin (Lauren, Libby ve Kim) traktör hiçbir zaman çalışmadığı için yemeğe bol zaman buldukları yaban çilekleri, yonca çiçekleri, altın kamış ağacı, yabanıl kızılcık ağacı –hepsi de o denli güzel ki– bıraksınlar kendimi bunların ortasına atayım. İki büklüm çalışırken doğrulmak ne hoş geliyor, mataradaki su ne iyi geliyor... Mola zamanı.

Mola verme fikrinin harika olduğu düşünülüyor. Bugün onlarla birlikte bu çayırda olduğuma göre, tembellik edip dinlenecek en iyi yeri onlara göstermeliyim; Büyük Batı Çayırı'nın arkasındaki koruya gideceğiz. Boğazımızdan akan su olağanüstü, koruluğun gölgesi ilk bakışta harika görünüyor, ama sonra sıcak geliyor, güneşin dosdoğru gelen şiddetli sıcağı yok, ama aldatıcı, sinsi bir şey var; nem var. İlk önce ırmağın sığ suları içinde nasıl yürüneceğini gösteriyorum onlara. Lauren da suyun içinde nasıl yatılacağını gösteriyor; tıpkı bir maymuna benziyor, fanilası çamur içinde, (iç çamaşırları, gölün öbür ucuna gidip yoldan uzaklaştığımızda gözlerinden ırak olduğumuz komşulara ayıp olmasın diye giyiliyor) sonra fanilasını çıkarıyor, blucini sulu çamur içinde, ayağa kalkıp ıslanma ve serinleme duyumuyla, büyük bir neşe içinde kahkahalar atıyor – çok geçmeden herkes aynı şeyi deniyor. Bir sigara yakıp onları seyretmek, onlarla özdeşleşmek ne kadar hoşuma gidiyor, aramızda tuhaf, tanımlanamayan bir ilişki oluşuyor.

Yüzücüler şimdi pencerenin aşağısında birlikteler, düzenli bir kulaç atma, öne doğru, kurbağalama, sessizce, Sophie hâlâ uyuyor çünkü. Bir sabah insanı değil Sophie; zaman zaman kahvaltı için kalkmayı bile reddediyor. Çıraklarla benim erken kalkmak zorunda olduğumuz, bunun iş yapabilmemiz için zorunlu bir disiplin olduğu gerçeği göz önüne alındığında, yakışıksız bir durum bu. "Ben senin çırağın değilim," diyor ters ters. "Kimse olduğunu söylemiyor, ama kahvaltıya gelmezsen, benim için, hepimiz için yakışık almayan bir şey olacak bu. Sen erken kalkma sıkıntısına katlanmazsan, başkaları niye

katlansın?" "Ben senin çırağın değilim." "Biliyorum," diye karşılık veriyorum ne diyeceğimi şaşırarak. Çırak olmadığına göre ne peki – yönetici, yönetici yardımcısı, ne? Ben yalnızca Kate'im; burası da Kate'in çiftliği ve Kate burada bir kadın sanatçılar kolonisi kurmaya çalışıyor. Bu beni tanımlıyor. Birlikte yaşamamız dışında Sophie'yi ne tanımlıyor peki? Sophie hem yazar hem fotoğrafçı ve çiftlikteki yaşamdan da rahatsız olmaya başladı. "Lütfen Sophie, burada yapılacak bir yığın iş var, cayacak olursan bu yaz bitirmeye çalıştığımız şeyleri bitiremeyiz. Onlara hem inşaat işlerinin nasıl yapılacağını gösterip hem tarla çalışmalarını yönetirken, bir yandan da malzeme ısmarlama, fiyat alma, kat projesi çizme işlerini yapamam – bütün bu işleri tek başıma yapamam. Lütfen kal."

Ve Sophie kalıyor, ama aramızdaki doku gitgide çözülüyor. Artık her konuda kavga ediyoruz. Para konusunda bile. Şehre gidip bir işte çalışabileceğini söylüyor. "Ama ne kadar kazanırsan kazan, kazancın ancak orada yaşamana yetecek; burada paraya gereksinme duymadan yaşıyorsun." "Yaptığım iş karşılığında para almak istiyorum ben." "Sana para veremem, bunu biliyorsun." "Burada yaptığım işler için epeyce yüksek bir ücret ödenmesi gerekir aslında." "Su tesisatçılığı kitabını daha yeni aldın. Bu seni su tesisatçısı yapmaz hemen." "Yapar." "Umarım yapar. Umarım o işi bir çırpıda öğrenirsin. Su tesisatçılığı iyi kazanç getiren bir meslek – marangozluktan daha iyi kazanç getiriyor, hem de marangozluk daha zor olduğu halde."

Sophie bu sözlerimi duymazlıktan gelip yine lityum konusuna geçiyor; ilaca yeniden başlamam için diretiyor. "Ama ben kendimi çok iyi hissediyorum." "Davranışların değişti." "Ne zamandan beri?" "Dört Temmuz'dan beri." "Böyle düşünmenin nedeni ne?" "Sık sık sinirleniyorsun." "Bu benim İrlandalı yanım, hem bu cennette zaman zaman stres de oluyor." "Hayır, değiştin sen." Asıl onun değiştiğini söylemek geliyor içimden, ama sesinin tonu buna izin vereceğe benzemiyor ve onun değil benim hatalarım üstünde duruluyor. Deli ilacını bırakan deli kişi benim; bu iş herhangi bir olumsuz sonuç yaratmışsa benim yüzümden oluyor bu. "Dinle Kate, her şeyi karmakarışık ettin, yani her şeyi." Sesi nasıl da acıtıyor. "Kısa bir süre sonra kimse kalmayacak burada. Tek tek bütün çıraklar çekip gidecek."

Daha önce de bu konuda uyarıcı birtakım belirtiler olmuştu. Geçen yaz, çok iyi geçen bir günün bitiminde gölün kıyısında martini

içerken, Sophie yanıma yaklaşıp çırakların çiftlik evinde ayaklandığını haber vermişti. "Niye?" "Vejetaryenler açlıktan ölüyorlar, niyesi bu." "Bu konuda Gail'le konuşsalar ya. Aşçılığı, alışverişi o yapıyor. Dükkânlardan ne aldığına hiç karışmıyorum ben. Daha fazla sebze aldıralım o zaman." "Açlıktan ölüyorlar ve çekip gidecekler." "Tanrım." Koşarak çiftlik evindeki mutfağa gittiğimde, Gail'le üç vejetaryen arasında Brüksel lahanası ve yoğurt üzerine ciddi bir tartışma vardı – sonunda bir uzlaşmaya varıldı. Belki şu anda da bu tür bir panik yaşanıyor; çıraklara dertlerini Sophie'ye anlatmak her zaman için daha kolay geliyor ve gidip ona anlatıyorlar. Bunun çıraklarla benim aramda kalmak anlamına geldiğini söylüyor Sophie ve bu durumdan tam anlamıyla nefret ediyor. Onu anlıyorum ve keşke onları bana gönderse, diye düşünüyorum; yakınmak istedikleri konu bensem ya da benimle ilgili bir şeyse, bana yaklaşamamaları saçma. Ortada belirgin bir şey olsa keşke... Kırdığım biri varsa gidip ondan özür dileyebilirim. Yapmam gerekip de yapmadığım bir şey varsa, o zaman o şeyi yaparım. Soğuk bir korku içinde, dinliyorum. Ya gerçekten de bilmeden bu insanları buradan soğutmuşsam? Ya lityumsuz yaşama deneyim yaptıkları şeyleri altüst edip engellemiş, tehlikeye sokmuşsa?

Sophie'nin uyumasını seyrediyorum ve içimden uyanıp bana yeniden güven vermesini diliyorum. Ama son zamanlarda bana karşı çok sert davranıyor, bana çok kızıyor, bu dileğimin anlamsız olduğunu baştan biliyorum. Onu uyandırmak da kabalık olacak; uykusunu çok sever, borunun bizi çağırmasına da daha bir saat var. Ama sabah bana öylesine coşturucu, erken saatler öylesine vaat dolu geliyor ki, bu saatlerde kalkmak çok hoşuma gidiyor. Gölün kıyısında içilen ilk kahveye, kahvaltıdan önce kalkma erdemine –hem kendini beğenmişlik hem de hazcılık– kahvaltı masasının çevresindeki topluluğun karşısında başımı eğmek zorunda kalmadan önce tadını çıkarabileceğim bir saatimin olmasının verdiği, hiç de bencilce olmayan bu sevince bayılıyorum. Sonra çalışma, ortaklaşma, disiplin ve günlük işler, ambar, tarla ya da ipek baskı işleri için görev dağılımı. İşe bir kez başladınız mı her şey yoluna giriyor, o işin eninde sonunda yapılması gerekiyor çünkü, ama borudan önceki bu bir saatlik ya da bir saate yakın süre, bu erken saatlerde yüzmek ya da göle bakarak bir fincan kahve içmek, katıksız bir özgürlük bu; hem isteğe bağlı bir

şey – orada olmanın tek nedeni, günü ve bu görünümü uykudan vazgeçecek kadar sevmen.

Ve hava da henüz fazla sıcak değil, suyun kıyısını, dökme demir masayı, akşamları martini içip felsefe yaptığım, sabahları da kahve içtiğim masayı çevreleyen hava yumuşak ve aydınlık; hava sakin, kusursuz, altın renkli iki figür, çıplak tenlerinden sular damlarken, sırıtarak sendeleye sendeleye bana doğru geliyor. "Sen de giriyorsun suya." "Şey, önce biraz kahve içmeliyim." "Hayır, ya kendin girersin ya da biz seni atarız." "Güzel bir teklif." "Seçimini yap." "Beni ikna ettiniz." "Suya bayılacaksın – hiç soğuk değil, inan bize." Gerçekten de su soğuk değil. Ama gene de, yüzmenin –bir kez suya girildi mi– verdiği bütün bu doyuma karşın, su soğuk olmadığı zaman bile şöyle bir sorun var: insanın gövdesi kendisini yabancı bir öğenin eline bırakmak gibi çirkin bir fikri reddediyor. Islanmanın bile insanı iliğine kadar etkileyen bir yanı var, özellikle karın, cinsel bölge, memeler ve göğüsü etkiliyor; kalp hafif titreşimlerle suyun serinleticiliğine tepki gösteriyor.

Yüzüyorum ve başımın yukarısındaki altın kamışı, yeni yeni açmaya başlamış, henüz tam açmamış –ağustostayız– mor renkli iri çiçekleri, henüz eflatuna dönmemiş kırmızımsı mor çiçekleri seyrediyorum. Gölün ön tarafındaki devasa karaağaç, burada koruyucu bir ruh bu karaağaç, öylesine büyük ve yaşlı ki Hollanda karaağacı hastalığından ve şimşeklerden korunması için dua ediyor insan; bizim sınır taşımız bu karaağaç. Gölün ön tarafında bir direk gibi duruyor; çiftliğin bu bölümünde her yerden görüyorsunuz onu; bir işaret bu karaağaç, bütün yollar ona çıkıyor; tanrıçaların ağacı, toprağın dev bir çiçek gibi gökyüzüne fırlatılmış, büyülü ve güçlü bir ürünü bu karaağaç.

İki denizkızı da bana katılıyor, üçümüz yan yana yüzüyoruz. Sophie yatağından bize el sallıyor – elektrikli kahve cezvesini fişe soksa ne hoş olur. Ön kulaçlarımı ayarlamada hâlâ zorluk çekiyorum; birlikte bunu çalışıyoruz, Libby'nin yargılayıcı gözleri şu kolun nasıl fırlatıldığını görmek için havaya dikilmiş. Dönüş turunda Kim kelebek stilinde yüzüyor, su bronz teninin çevresinde ışıklar saçarak fışkırıyor, suyu yararken siyah saçları pırıl pırıl parlıyor – o anda bile kaşlarını ciddi bir biçimde çattığı fark ediliyor. Çevremizdeki sabah havası bir esrime kaynağı gibi, bizi kurutuyor, havluyla kurulandıktan sonra güneş ılık, hatta daha etkili geliyor. Üstümde incecik

bir gecelik var; arkadaşlarımın üstlerinde ise hiçbir şey yok, onlar tenlerini bronzlaştırıyorlar. Libby kendisini yerdeki bir havlunun üstüne atıyor, Kim ise benimle birlikte masaya oturuyor.

"Şu eskiden kullandığın lityum nasıl bir şey?" diyor.

Soruyu sorma biçimi; patlak vermek üzere olan bir şey var belki de ve vereceğim üstünkörü bir yanıt sorunu halletmeyecek. Öyleyse akla uygun bir biçimde söz edilen bir şeymiş gibi ele al bu konuyu; eldeki bilimsel bilgiyi, bu ilaç üzerine bilinenleri aktar. Ona bu açıklamayı yaparken kendin de bir şeyler anlayabilirsin belki. Nasıl bir şey? Çok iyi bir soru; şu ana değin kimse sormamıştı bunu, yalnızca gülümsemek için kendilerini zorlamış ya da başkasının işine burnunu sokan birinin tavrıyla anıştırmada bulunmuşlardı.

"Daha önce hiç duymadın bu ilacı?"

"Yoo."

"Elementler tablosunda yer alan bir madde bu. Doğada bulunan, doğal bir madde. Bunu da mı duymadın?"

"Yoo."

Yanında makalelerini de getiren Kim'di, bildik eksiklikleriyle bir İngiliz edebiyat öğrencisi.

"Şey, neyse, periyodik elementler tablosu aşağı yukarı bir sayfa büyüklüğünde güzel küçük bir çizelgedir. Gökyüzündeki ve yeryüzündeki her şeyin listesi vardır bu çizelgede. Atom ağırlıklarıyla birlikte. Oldukça büyük bir başarı bu. Mendelev adlı biri on dokuzuncu yüzyılda bütün bu çizelgeyi hazırlamış. Bunu bir sınıflandırma olarak düşünmüşler, biliyorsun; her şeyi sınıflandırabilirsen, bir ilerleme kaydettin demektir. Her sözlükte böyle bir tablo vardır. Çiftlik evindeki sözlüğün nerede olduğunu biliyor musun?"

Kim kalkıp koşuyor.

"Sana biraz kahve koyayım," diye sesleniyorum arkasından. Sonra birlikte oturup sözlüğe bakıyoruz, öğrenciyle öğretmen olarak, bir kezliğine öğretmenlik yapmama izin veriliyor çünkü. "Lityumun simgesi L-i. Şurada, sol taraftaki şu çizelgede görüyorsun. Atom numarası, üç. Küçük bir sayı ve hava dışında, aşağı yukarı bütün atom ağırlıklarından daha küçük bir atom ağırlığı bu; yalnızca helyumla hidrojenin lityumdan daha küçük bir atom ağırlığı var, ama oksijeninki daha büyük. Bütün hafifliğine karşın lityum doğada saf halde bulunmuyor, başka maddelerle bileşik halde bulunuyor; yerden yük-

selen kaya oluşumlarında lityuma rastlanabiliyor. Gerçekte saf halde bulunmayan bir metal olarak, başka maddelerle birleşip bir tuz oluşturuyor. İlaç olarak verdikleri lityum sentetik bir şey, ayrıca tuzlarla da karıştırılıyor, onun için lityum karbonat ya da lityum sitrat halinde oluyor. Bu haliyle bile yapılması öylesine kolay, öylesine basit ki, bir hap on sent olacak kadar ucuz. Lityumu doğal haliyle Yunanlılar bile kullanıyordu. Pek etkili olmasa da, bazı içme sularında da bulunuyor lityum."

"Ne işe yarıyor peki?" Kim'in yüzü ciddi, ilgili; eğlenme, utandırma, hatta alay etme bir yana, şakacı bir hali bile yok.

"Yunanlılar lityumu bir kuvvet ilacı olarak kullanıyorlardı, belki de kaplıcaya gider gibi lityum kaynaklarına da gidiyorlardı. Bir yatıştırıcı olarak, insanı dengede tutan, sevinç ve üzüntü durumlarını düzenleyen bir etken olarak kullanılabileceğini de anlamış olabilirler. Psikiyatrlar lityum iyonunun kan akımına girince beyni nasıl etkilediğini bilmiyorlar pek ya da tam olarak anlayamadıklarını öne sürüyorlar. Manide sinapsın –beynin nöron iletkenleri arasındaki enerji alışverişinin– çok hızlı işlediğini söylüyorlar; depresyonda ise bu işlem çok yavaşlıyor. Kimse bunun nedenini bilmiyor, ama doktorlar böyle bir şey olduğunda kimyasal, hatta belki de genetik olarak senin maniye yatkın olduğunu, bir şeyin bu küçük tepkiyi hızlandırdığını ya da yavaşlattığını söylüyorlar. Dediklerine göre bu tepkiyi amin denen bir madde denetliyor; beyin hücrelerinde bulunan bu madde üzerine ben de pek fazla bilgi edinemedim, ama bu hızlandırma ya da yavaşlatma işleminde etken olabilecek bir iki amin var. Şu anda her şey havada."

"Peki ne işe yarıyor lityum?"

"İşte mesele de bu ya, bilmiyorlar. Ya da yalnızca 'işe yaradığını' biliyorlar, bu hızlandırma ya da yavaşlatma işini dengeleyip daha düzenli bir ritim oluşturduğunu, böylece mani ve depresyon gibi iki aşırı durumu aynı düzeye getirdiğini söylüyorlar. Ama bunun nedenini bilmiyorlar."

Kim dinliyor ve ayağını sallıyor.

"Bunu bana söylemeleri için onları razı edemediğimden değil. Lityumu vücudunun içine aldığın zaman, lityum iyonu bileşim yapıyor, dosdoğru vücudun dokularına –bazen böbreklere pek iyi gelmiyor bu– ve beyne giriyor. Vücuttaki başka iki mineralle, sodyum ve

potasyumla bir değiş tokuş da yapıyor – bu maddeler üzerinde herhangi bir zararlı etkisi olup olmadığı sorununu çözmeye çalışıyorum. Bir kezinde, kimyada yüksek lisans yapan bir öğrenci, lityumun potasyum iyonunu yok ettiğini ve bu ilacın birkaç yıl kullanıldıktan sonra öldürücü olabileceğini söylemişti. Kızın sağlıklı beslenme konusundaki görüşleri gibi, bunu da aşırı bir görüş olarak algılamıştım. Ama gerçekten de ürkmüştüm.

"Ve şimdi lityum sentetik olarak yapılınca, doğal haldeki lityumla aynı şey olmuyor bu ve şu anda gitgide daha sık yaptıkları gibi, bu sentetik lityum yalnızca manik depresyon geçirenlere değil, hüzün, sıradan bir depresyon ve alkolizm gibi sorunları olanlara, hatta aşırı hareketli olan okul çocuklarına bile verilince, bu kişilerin büyük bir uysallıkla yuttukları bu sentetik madde bir tür toplumsal denetim aracı oluyor, anlamıyor musun, çünkü bu psikiyatr işi başlı başına bir toplumsal denetim aracı ve çoğunlukla da kurumlarca yönlendiriliyor. Yalnızca okullar, şirketler, hastaneler değil, sonuçta devletin kendisi yönlendiriyor bu denetimi. Ve lityumu sentezleme sürecinde, başka maddeler katarlarsa ya da lityumu fazla kurcalarlarsa, doğal madde bile tehlikeli hale gelebiliyor. Özellikle bu maddenin böylesine büyük dozlarda kullanıldığında uzun vadede sağlık üzerindeki etkisi gerçekte henüz bilinmiyorsa – çünkü şu anda lityum kullanan pek çok kişi olsa da ilacın bugünkü biçimiyle ortaya çıkışından bu yana olsa olsa on yıl geçti. 'Yan etkiler', sözgelimi ishal ve el titremesi, bir rastlantı sonucu, korku ve güvensizlik durumlarının da klasik belirtileri; ya da böbrekler için yarattığı tehlikeyi ele alalım – bunlar lityumun doğasından, verilen dozun büyüklüğünden ya da lityuma katılan kimyasal maddelerden kaynaklanan şeyler mi, yoksa insanın onuru üzerine konan psikiyatrik tanıların yarattığı fiziksel etkiler mi?

"Böylece herkes uysal uysal bilinmeyen bir şeyi yutup duruyor. Yalnızca bir denek grubu değil, onlarca, belki de yüz binlerce kişi. Ve bu kişiler, bu maddenin beyni nasıl etkilediğini anlayamayan ve bunu da itiraf eden, ama gene de bu maddeyi ilaç olarak vermeyi sürdürüp bu maddenin yararlı olduğuna yemin eden bir meslek topluluğunun keyfi kararı üzerine yutuyorlar bu maddeyi. İlacı alman için diretiyorlar da. Beni içeri tıkturan yakınlarım zorladığı için almadım lityumu ben; hiçbir şeyi yutmadan savuşturdum onları, yalnızca boğazıma tıktıkları şeyleri yuttum. Dışarı çıktığımda, temizdim. Lit-

yumu hastaneden çıktıktan aylar sonra, ağır bir depresyona girdiğim zaman kullanmaya başladım. Ve maniye değil, depresyona karşı bir önlem olsun diye aldım."

"Tamam, seni dinliyorum."

"Ne mani ne depresyon ve ne de lityum olmadan yaşayıp yaşayamayacağımı anlamaya çalışıyorum şimdi. Bir kumar bu, ama kazanırsam ve kimyasal maddelerin yardımı olmadan kendi zihnimle yaşayabilirsem bu kumara değecek."

"Ya kafayı üşütürsen ne olacak?"

Havlusunun üzerinde yatan Libby'den geliyor bu soru. Gülmemizi bitirdikten sonra, ciddi bir tavırla, "Hallederiz bunu. Ben hallederim. Kimse beni zorla hastaneye yatıramaz – yasalar böyle. Bir insanı kendi isteği olmadan hastaneye yatırmak, içeri tıkıp belki de sonsuza değin özgürlüğünden yoksun kılmak, elektroşok gibi gerçekte işkence olan şeylere teslim etmek – bütün bunlar faşistlikten başka bir şey değil. Onun için böyle bir şeyi başlatacak beyaz gömlekliler hiçbir zaman gelemez buraya. Bu yolculuğu daha önce yaptım, hatırlayın; bir kezinde, bir akşam yemeğinden sonra anlatmıştım size bunu." İlk günlerde yaptığımız konuşmalardan biriydi bu, neredeyse karşılıklı bir bilinçlenmeyi andıran, birbirimizin yaşamı üzerine pek çok şey öğrenerek aramızda bir yakınlık kurmamızı sağlayan bir konuşmaydı. Sandy'nin annesinin alkolikliği ve Sandy'nin bunu yaşamının en büyük yükü olarak görmesi. Meg'in, kullandığı üst sınıf İngiliz aksanına üzülmesi. İlk geceler, geç saatlere kadar oturup birbirimizi tanıdığımız geceler – şimdi çırakların birbirlerine anlattıkları sırların sayısıyla karşılaştırıldığında, kovadaki bir damla bu.

Ta başında, içeri tıkılışım konusunda dürüst davrandım onlara, ama şimdi psikiyatrik geçmişim yalnızca geçmişle ilgili renkli bir öykü değil artık, yeniden ortaya çıkma olasılığı olan bir şey; duraksıyorlar, sonra kendilerini toparlıyorlar ve sonra yine duraksıyorlar. Onlar genç ve sabah havasında çok güzel görünüyorlar; bense kırk beş yaşındayım ve onların gözünde bilinmeyen bir nesneyim. Yirmi iki yaşındalar, zeki ve olgunlar, ama gene de deliliğin büyüsüyle, deliliğin şaşırtıp dönüştürme gücüyle uğraşmak zorunda kalmaları ne yakışıksız, ne akıl karıştırıcı bir şey. Deliliğin, akıl sağlığının, stresin, öfkenin, tedirginliğin ya da şaşkınlığın ne olduğuna nasıl karar verebilir ki onlar?

7.

Çiftlik evinin önündeki çimenlerde akşam yemeği yiyoruz. Gece oldu bile; gaz fenerlerinin ışığında masaya bakıldığında, ana yemeğin ardından, kahve getirilmeden önce tabaklar değiştirilirken, ortalıkta bir kıpırtının olduğu görülüyor. Ben üstüme düşen mutfak işini daha önce yaptığım için, yanımdaki kişiyle konuşmayı sürdürüp eğleniyor, manzaranın güzelliğinin tadını çıkarıyorum; bir şölende olduğum duygusu içindeyim. Çünkü bir konuğumuz var bu gece: Sheila arabasına atlayıp burayla kentin ortasında kalan koruluktaki evinden bize geldi.

Sol yanımda, verandada bir şeyler oluyor, birisi telefonla konuşuyor. Ne olduğunu merak ediyorum. İlkin yalnızca sinirli bir içgüdüyle bu şehirlerarası konuşmanın kaça mal olacağını düşünüyorum, çiftliğin telefonu bu çünkü, faturalarını da ben ödüyorum. Bundan önceki yazlarda, çıraklar gittikten sonra onların Kaliforniya'ya ya da New York'a ilettikleri romantik fısıltılar yüzünden korkunç bir telefon borcuyla baş başa kalmıştım – buradan New York'a telefon etmek bile çok pahalı. Onun için, şehirlerarası telefonlar konusunda "nevrozlu" olduğumu söyleyin isterseniz. Ama telefonda konuşan kimse, gitti şimdi, belki de Sheila evini aradı. Yeniden yanımdaki arkadaşıma dönüyorum.

Birden, Sheila sözümü kesiyor, içtiği cinden biraz etkilendi galiba. Sırıtıyor, ama nedense doğal görünmeyi beceremiyor pek. Bir şeyler dönüyor, davranışları çok garip. "Şimdi bunu almanı istiyorum, Kate." "Nedir o?" "Yemen gereken bir şey. Yutuver." Sinirli sinirli kıkırdıyor. "Tabii, ama nedir bu?" "Sen yalnızca yut gitsin – okunmuş ekmek filan olduğunu düşün." Katolik cemaatine yönelik bu küçük ihanetine kahkahalarla gülerken iki büklüm oluyor. "Zararlı bir şey değil ama yararlı bir şey de değil bu, Sheila," diyorum, elindeki hapın pembesi gözüme ilişirken. "Sen şimdi uslu bir kız ol

ve biraz suyla birlikte yut bunu." "Sheila, saçmalama."

Başımı kaldırınca öbürlerinin bizi seyrettiğini görüyorum. Holde gene biri telefonla konuşuyor, ama kim olduğunu göremiyorum. Tanrı aşkına, ne dolaplar çeviriyor bunlar? Bu bileşim, bu "ilaç tedavisi"yle telefon bileşimi karşısında her yanım buz kesiliyor, bağırsaklarımdaki kaslar kasılıyor: böyle bir şeyi yapıyor olamazlar. Serinkanlılığını yitirme sakın, gürültü koparmak sana hiçbir şey kazandırmaz. Bütün bunların gerisinde henüz deneme niteliğinde bir yaklaşım var. Masanın çevresinde henüz örtük bir hava var, yaygarayı basmak aleyhine olur. Ortalığı ayağa kaldırsan – kim senden yana çıkar? Sabırla bekle, birisi senden yana çıkabilir. Sheila yine üstelemeye başlıyor, şimdi daha tedirgin, kükırdamakta daha fazla zorlanıyor; saldırgan bir tavırla hapı elime tutuşturmaya çalışıyor. "Sheila, canım, gerçekten saçma bu. Böyle kararları kendim verebilirim. Sophie'yle konuştuktan sonra aldım ben bu kararı." "Ama Sophie de bunu almanı istiyor," diyor Sheila, içindeki yengi kazanmış, sevinç dolu sinir bozucu çocuk, neredeyse havalara uçacak. "Sen al bunu al, biz almanı istiyoruz, almak zorundasın." "Olmaz, Sheila, insanları ilaç almak için zorlayamazsın. Elindeki lityumdan başka bir şey değil – bu hapların binlercesini, belki de milyonlarcasını yuttum ben, altı yıldan uzun bir süre bu ilaçla yaşadım. Tek bir hapın hiçbir etkisi olmaz." "Bundan böyle bu hapları sürekli almak zorundasın ve bu da ilk hapın." "Sheila, başkaları için böyle kararlar alamazsın." Sheila'nın eli ağzıma o denli hızlı bir biçimde yaklaşıyor ki doğru dürüst göremiyorum bile bu eli; hapı dudaklarımın arasından itmeye çalışıyor, öbür eliyle de uzanıp çenemi tutuyor, bir çocuğa, hatta bir köpeğe hap yutturmak için yapıldığı gibi. Sheila Amerikan İnsan Hakları Derneği'nin ücretli bir üyesi. "Olmaz, Sheila." Serinkanlılığımı korurken, sesim sakin ve tutarlı – öbürleri Sheila'nın çok aşırı gittiğini düşünecekler. Ama yöntem konusunda kavga etmemize gerek yok; kendi değerlerini gözardı ettiğine göre, Sheila'nın hatasını da örtbas etmeliyim.

Başımı geriye atıp ona gülümsüyorum. "Yapma Sheila, sen bir insan hakları savunucususun. Hudson River'daki o kadın avukatın adını vermen de büyük incelikti – bana çok yardımcı oldu o avukat." Öbürleri artık ayağa kalkıp hem onunla, hem de birbirleriyle tartışmaya başladılar; havada hâlâ telefondaki kişinin gölgesi var. "Bili-

yor musun, Sheila, o avukat İnsan Hakları Derneği'nin zorla hastaneye yatırma işine karşı olduğunu söyledi bana. Zorla ilaç aldırmayı da kapsar bu sanırım, sence de öyle değil mi?" Yeniden yanına oturup işi şakaya dökmeye, ortalığı yatıştırıp masayı, yemeği, insanların ruh halini başlangıçtaki haline döndürmeye çalışıyorum.

Sonra, durup dururken, masayla veranda arasındaki çimenlerin üstünde bir itişip kakışma oluyor, başkaları da o yana doğru koşuyor, ama gaz fenerlerinin ışığının berisinde kaldığından, olayı yaratanın kim olduğu görünmüyor. Kim, belki de Kim bu. Belki de Meg, Sophie bile olabilir. Tanrım, çiftlikte döğüşüyorlar. Bunu durdursan iyi olur. Mantık, konukseverlik, çiftliğin kurulma amacı. Kutsal bir şeye yapılan saygısızlık gibi bir şey bu – ansızın ortaya çıkan bu şiddetin yabanıllığı bir dakika önceki tehditten daha korkunç. Ve gerçekten de telefonda biri var; gerçekten Hudson River Psikiyatri Merkezi'ne telefon edebilirler mi, çoktan bir psikiyatrı devreye soktular mı yoksa? Beni yakalatmak. Burada. Şu anda. Kendi evimde? Kendi evinde gerçek bir döğüşmeyi andırır biçimde döğüştükleri kesin ve bu döğüşü durdursan iyi olur – ilk sorumluluğun bu.

Gerçek bir döğüş. Vurma ve itip kakma sesleri. Lanet olsun, ne şans. Şimdi, tam şu anda, sakin sakin oturup beyaz gömlekliler ortaya çıktığında tümüyle aklı başında görünmek için hazırlanmam gerekiyor (öbürleri isterlerse zırdeli bile olabilirler, bir aşağı bir yukarı zıplayıp birbirlerinin üstüne çullanabilirler, benim aklı başında biri olmam gerekiyor). Sakin karşılamamı gerektiren çok fazla şey var, ama sakin ol.

Aslında, dik oturman gerekir. Bir süre için dikkatleri senin üzerinde olmayacak, bırak birbirlerini iyice yorsunlar.

Ama yapamam bunu, burada olmaz, hiçbir yerde kadınların birbirleriyle döğüştüklerini görmeye dayanamam, ama Tanrı aşkına, burada olmaz. Döğüş kokusu, döğüşlerin kokusunun ta kendisi, kesinlikle çıldırtıcı bir şey bu. Deliliğin anlamı her neyse, tehlikeli bir hal alan bir öfkenin yarattığı bir delilik bu. Birbirleriyle savaşırken çıkardıkları sesleri, çarpışan gövdelerin çıkardığı sesleri, solumaları, çarpıklaşan insan seslerini duymak acı veriyor; bu döğüşün acımasızlığı, bu mantıksızlık, dostluğu, mutluluğun kendisini yok edebilir. Seyrettiğim şey, ne denli bayağı olduğunu bile bilmeyen bir sefillik. Sonra çok geç olacak. Birisi yaralanabilir. Sonuçta, bütün bunlardan

ben sorumluyum; ancak kuş beyinlilere yakışacak şu durumda, benim deliliğimle nasıl başa çıkılacağı sorunu yüzünden çıkan şu çılgınca kavgada bile sorumlu benim.

"Hanımlar, hanımlar, ne pahasına olursa olsun, barışsever olalım – haydi durun, arkadaşız biz," diyorum itişip kakışanlar içinde kimin gevşemeye başladığını görmeye çalışarak. Anbean durum ciddileşiyor. Şu anda her birinin kiminle boğuştuğunu bile bilip bilmediğini merak ediyorum; kimin hangi tarafta olduğunu anlayamıyorum, yalnızca ışıklandırılmış evin önündeki çimenliğin karanlığı içinde ortaya çıkan bu kargaşa var karşımda. Bir kitle halinde düşe kalka eve doğru ilerliyorlar; kimse kimseyle konuşmuyor, öylesine birbirlerine dolanmışlar, katıksız öfkeleriyle öylesine iç içe geçmişler. Gene de, onlarla yatıştırıcı bir tonla konuşmayı sürdürüp böyle bir şeyin işe yaramayacağını onlara hatırlattığımda, ortalık yatışıyor. Verandanın bir sütununun, el ya da kol gücüyle bile yıkılacak kadar kırılgan, incecik eski tarz bir sütunun önünde hep birlikte yığılıp kalıyorlar. Biri öbürünün daha ileriye gitmesini önlüyor. Mesele şu telefon işi sanırım, telefonun kullanılıp kullanılmaması. Daha önce telefonda konuşan biri vardı gerçi; bu kişi ortada yok şimdi, evin içine girip gözden kayboldu. Kulübede çıraklara ait bir telefon var – bu telefonu da kullanıyor olabilirler. Bana karşı nasıl bir oyun hazırladı bunlar? Şu sütuna, şu tarihi desteğe dayanan bu gergin topluluk?

Öbür sütuna sıkıca tutunuyorum ve arkadan yakalanıp yakalanamayacağını anlamak için ardımı inceleyip kollayarak önlemimi alıyorum; arkamda evin duvarı, bu duvarın ahşap kaplaması, bir pencere ve Phyllis Chesler'ın renkli camdan yapılmış Yahudi Yıldızı var; bu yıldızı sürekli ön pencerede asılı tutmamız bir kışkırtma sayılabilir bu yörede. Bir kezinde burada siyah bir yurttaşlık hakları görevlisi kalmıştı, ona sırf siyah olduğu için bu yörede kalması bile yeterince zor olduğuna göre, bu yıldızın onun canını sıkıp sıkmayacağını sormuştum. "Yok canım, bırakın yerinde dursun. Ben başımın çaresine bakarım," demişti adam. Bu anı, yemek odasının ötesindeki mutfağın, az ötemdeki eski tahta panjurların, asmanın görünümünün çağrıştırdığı akıl sağlığı, kırlarda yaşanan bir yaz akşamının huzur dolu dinginliği. Ama ahşap kaplama karanlıkta şimdi ve arkamda verandanın bir buçuk ya da iki metrelik zemini uzanıyor. Oradan yakalayabilirler beni. Yüzüm onlara, önümdeki avluya dönük, evin duva-

rı ve verandanın tehlikeli karanlığı arkamda, bunu bekliyorum artık şimdi.

Jan d'Arc ve yargılanması, cadı yargılamaları, cadıların yakalanmaları, tutsak edilmeleri geliyor aklıma. Erkek kardeşlerim olsaydı, beni savunurlar mıydı, yoksa ele mi verirlerdi acaba? Bir dakika önce erkekler gibi, erkekler kadar aptal, hırslı, tehlikeli ve amaçsız bir biçimde döğüşen bir kadın topluluğuna bakarken bunu düşünüyorum. Ben konumumu seçtim. Bir an tarih üstüme akın ediyor: Orta çağlar, kardeş savaşları, destanlar ve yıkarak, yakarak, kan akıtarak yaşanan bir saatlik bir öfke alevi. Burada yaşanan şey bir terör. Ve ben de bir cadıyım. Jan da Engizisyon mahkemesinden önce, ya da onu İngilizler'e sattıkları gece bunları hissetmiş olmalı. Onun yaşadıkları da buydu. Böyle bir şeydi. İnsana böyle bir duygu veriyordu. Bir karanlık içindesin ve kime güveneceğini bilmiyorsun. Bu anı, bu çağrışım gerçeğe dönüşmüş durumda. Aslında böyle bir karşılaştırmaya başvurmam gerekmiyor, baştan kolayca geçip omuzlara inıveren bir tuniği andırırcasına üstüme çöküveriyor bu karanlık; bir anda Jan oluyorum, onun da yaptığı gibi, bana yandaş olacak birilerini bulmak için çevreme bakınıp duvara doğru geri geri gidiyorum. Duvara kadar gitmiyorum gerçi – iyi bir savaşçı arkasını şu ahşap kaplamaya dayardı. Ama onların dayandığı sütunun eşi olan bir sütuna dayanarak farklı bir oyun oynuyorum ben ve kalp atışlarım normale dönünce gene barış konusundaki palavralarıma başlayacağım, artık pek gerekmiyor bu gerçi, şu anda yalnızca birbirlerine bağırıp çağırıyorlar çünkü; kavga sona erdi. Sonra konuşmamı mantıklı bir biçimde sürdürerek, Biz ne yapıyoruz burada? Tatlı zamanı gelmedi mi daha? Biraz daha kahve istemez miydiniz? diye soracağım onlara.

Neredeyse gülümseyecek kadar gevşemeyi başarıyorum ve az önce hissettiğim şeyin, kendimi Jan'la özdeşleştirmemin anlamını düşünüyorum – ilk kez olmuyor bu, her gün uzun bir elbiseyle Hennepin Bölgesi şerifinin devriye arabasına binip akıl sağlığımla ilgili duruşma için mahkemeye giderken de Jan'dım ya da Jan benzeri biriydim; Hennepin Bölgesi'nde, Protestan Minneapolis'te tutuluyordum, oradan mahkeme için Katolik St. Paul'e götürülüyordum. Ramsey Bölgesi'nde olan St. Paul benim doğduğum yerdi ve avukatlarım mahkeme yeri olarak orayı seçmişti. St. Paul'de Jan –Jan d'Arc– orada yaşayan pek çok kişinin yakın arkadaşıydı, benimse çocukluğum-

dan beri yaşamımın bir parçasıydı, onun, gittiğim manastır okulundaki toplantı salonunun girişinde duran çömelmiş konumdaki heykeliyle birlikte büyümüştüm çünkü. Ama gene de bir heykeldi. Şimdiyse, az önceki olay sırasında, tıpkı bir feminist yürüyüşündeyken, oy hakkı için savaşan ilk kadınların içimde yaşaması gibi bütün varlığıyla ve bana çok uygun olarak içimde yaşamıştı Jan. Yakalanıp götürülme olasılığının, tehlike ve ihanetin yarattığı bütün bu dehşete karşın, o kişiyle ve o koşullarla yeniden bağlantı kurmanın, o kişiyle dolup özdeşleşmenin, onun kimliğine bürünüp o cadı avının avlanan kişiyi sürüklediği kahramanlık sınavının ürpertici anlarını yaşamanın ne olağanüstü bir şey olduğunu düşünüyorum.

Şimdi yalnızca karşılıklı yakınmaların bayağılığı var. Çıraklar Sheila'ya kızgın: "Sen telefon etmeye kalkıştın ama biz bunu yapmana izin vermeyeceğiz." Beyaz gömleklilere telefon etmeye kalkışan kişi Sheila mıydı acaba, yoksa çıraklardan biri miydi? Sheila'ya davetsiz konuk diyor çıraklar; onun burada ne işi var gibi şeyler söylüyorlar. "O bir konuk ama," diyorum, "onun için işi tatlıya bağlayalım. Lütfen ona böyle adlar takmayın." Artık tehlike bitti, o dürtü geçti; neler olduğunu bilmemek, yalnızca böyle bir şeyin bir daha olmamasını sağlamak daha iyi. Bunu nasıl yapabilirim peki? Bütün düşüncelerini şu an üzerinde topla, bütün çırakların yeniden bir araya gelmesini sağla. Öyle ya da böyle, burada insan hakları konusunun anlaşılmasını sağlamak ve bu konunun bir uygulayıcısı, derneğin bir üyesi, iliğine kadar politikayla ilgili bir kişi, köktenci davaların sürekli göstericisi olan Sheila'nın yardımına başvurmak zorundayım. Çocuklara gelince, onların adalet duygusuna başvurup birini zorla hastaneye yatırmanın, keyfi ve kesin bir biçimde özgürlükten yoksun bırakmanın o kişide yarattığı sarsıntıyı anlatacağım. Sophie'ye gelince – o konuda ne yapacaksın? İçlerinde tutumu en belirsiz olan kişi Sophie. Buradaki herkes, içindeki deliliği –ya da delilik söylensel bir şeyse, mantıksız yanını– açığa vurdu, kavganın patlak verdiği ana değin onları saran bu mantıksızlık, gazın dışarı sızmasını andırırcasına, salıverildi. Sophie ise bu olaydaki en önemli etken durumunda hâlâ. Onu benim sevgilim, üzerimde kayıtsız şartsız bir otoritesi olan, hasta ya da iyi, haksız ya da haklı olduğuma (ilk karşıt ikilinin gerisindeki sorun bu çünkü) karar vermek için gerekli bütün güce sahip biri olarak görüyorlar ve Sophie'nin gizeminin, o bilinme-

yen etkenin temelinde de, delilerin dünyasına, tımarhanelere, elektrospazmlara yönelik kendi korkusu yatıyor. Onu fazla etkilemeyecek ya da hiç etkilemeyecek kadar uzaklaştı mı bu korku acaba? Yoksa zihninin ve belleğinin, hiç keşfetmediği ve keşfetmek de istemediği bir köşesinde pusuya yatıp ona boyun eğdirecek, onu korkutacak, kısacası beni teslim etmeye zorlayacak derecede güçlü olmayı sürdürüyor mu? Pek çok şey Sophie'ye, onun kırılgan gücüne bağlı – daha yakın ve ikna edici tavırlarından ötürü gücü abartılıyor burada galiba. Sesi, Meg'in abartılı soylu aksanıyla karşılaştırıldığında hafif sayılabilecek İngiliz aksanı bile, Amerikalı çocukları çok etkiliyor, bunun tek nedeni Meg'inki gibi kendini yerici değil, incelikli ve otorite dolu bir aksanı olması. İşler kötüye gittikçe bu olgu da değişiyor ve sesi bana karşı sert bir Tudor hançerine dönüşüyor – öbürlerine ise hâlâ sağduyunun sesi gibi geliyor.

8.

Kümesteyim. Şu anda gece, çevremde bomboş bir karanlık – buraya son gelişimde olduğu gibi, akşam güneşinin bambu güneşliklerden süzülüp yankılanması yok, daha birkaç gün önceydi bu ama yüzyıllar öncesi gibi. Çıraklar bizi yemeğe götürmek için geldiklerinde parlak bir akşamın ilk saatleriydi. Sophie'yle birlikte yataktaydık ve onlar bir sürü halinde kahkahalar ata ata peşimize düşmüşlerdi. Tüfekli askerleri andırırcasına kadeh tokuşturmak üzere ayakta bekledikleri şöleni gördüğümde, bunun yaşamımın en güzel yazı olduğunu söylemiştim Sophie'ye. Şenlikler sona erdi şimdi. Çevremde çiftlik işleri yürüyor, ama artık hiçbir yetkim yok, buranın yaratıcısı değilim artık. Dün gece akşam yemeğinde o savaş ortaya çıktı; bu gece bir savaş daha oldu; ancak pek şiddetli bir savaş değildi bu, yalnızca haince, hırçınca bir kavgaydı. Sheila bütün bir günü burada geçirdi, durum bir krize dönüşmek üzere. Ve şimdi de yönetim kurulu bulaşık yıkama konusunu görüşüp tartışıyor. Aralarına alınmıyorum, hatta dışlanıyorum. Sophie mutfakla benim aramda gidip geliyor, sesi sert ve isteksiz, elime birtakım ilaçlar tutuşturuyor.

"İşte, al bunu. Haydi, bütün gün bekleyemem." Sesi kötücül, sanki ergenlik çağındaki dikbaşlı bir çocuğa ya da bir nesneye yöneltilmiş gibi. Yıllardır kimse benimle böyle konuşmamıştı; yetişkin olmanın iyi yanlarından biri de insana artık bir nesneymiş gibi hitap edilmemesi. Bir okul kaçağına, ele avuca sığmayan birine, çürümekte olan bir zihine karşı kullanılan bir ses tonu bu. Saygılı davranmanın artık gerekli olmadığı bir anda kullanılan bir ses tonu. Ama sonra, bir hasta odasına giren bir hemşirenin, ya da nekahat dönemindeki sevgilisine bakan birinin sevecenliği – "Buyur, sevgilim, biraz portakal suyu iç." Bir zamanlar portakal suyuna Torazin koyarlardı, bir an bu anının etkisine kaptırıyorum kendimi. Ama hayır, sevecenlikten başka bir şey değil bu.

Gece iyice çöktü artık ve saat de epey geç oldu galiba, ama çiftlik evindeki bu konuşma, görüşme, toplantı ya da her ne oluyorsa, Sophie'yi yeniden oraya çekiyor. "Az sonra dönerim ve birlikte uyuruz," diyor. Burada, onun kümesinde mi? Her zaman uyuduğumuz, uyandığımda sabahın tazeliğinde en sevdiğimiz söğüt ağacını ve gölün suyunu görmeye bayıldığım ambardaki büyük resim stüdyosunda değil de burada mı? Öyleyse bir geceliğine, kümes. Bir yenilik. Onu memnun etmek için. Ama o çıkar çıkmaz, öylesine küçük ve karanlık, öylesine ıssız geliyor ki bu kümes. Bu gece bir New Orleans genelevi değil bu kümes, bir mısır ambarı, küçük bir hapis hücresi, hakkındaki yargıyı duyana değin tutulacağın küçük bir oda.

Çok ileri gitme suçu. Gerçekten hepimiz çok mu ileri gittik? Bu koloni bir ütopya mı? Şimdi çiftlikte genel bir geriye çekilme, ürkek bir tavırla geleneğe dönme, baskı uzun bir süre hüküm sürdüğünde olduğu gibi, bir refleks biçiminde özgürlükten vazgeçme eğilimi var. Bu durumu pek çok kez gözlemledim ben. Sonsuza değin sürmeyebilir bu durum ama parçalayabilir, yıkabilir, yok edebilir. Kümeste bunları beklemek. Karanlıkta, kaygı içinde Sophie'nin dönmesini beklerken geçip giden, sonsuza değin bitmeyecekmiş gibi gelen saatler. Sophie'nin hoşnutsuzluğu, ters ve kaçamak konuşmaları. Onun gözünde sağlam değilim ben artık. Sakatım. Özürlüyüm. Onun gözünde büründüğüm kimlikle, deli kimliğiyle, silinip gittim. Azarlamalarından anlaşılıyor bu: "Bunu al", "şunu al"; pembe, sarı, küçük haplar. "Nedir bu?" "Lityum, tabii. Şu pembe olan." "Sarı olan ne?" "Sandy bunun sana iyi geleceğini, seni sakinleştireceğini düşünüyor." "Tamam da nedir?" "Niye alıp yutuvermiyorsun şunu?" "Sen de niye bunun ne olduğunu söyleyivermiyorsun?" "Valium bu." "Demek burada Valium da veriliyor artık ha? Sandy hemşire bile değil – bir feminist sağlık kliniğinde çalışanlara biraz yardım etti, o kadar. *Voice*'taki Valium'la ilgili yazıyı okudun mu? Korkunç bir madde bu. Alışkanlık yaptığı zaman..." "Küçücük tek bir Valium sana zarar vermez ve uyumana yardımcı olabilir." "Ya almak istemiyorsam?" "Bu senin bileceğin iş. Biz yalnızca sana yardım etmeye çalışıyoruz."

Hâlâ kümeste, karanlık ve belirsizlik içinde bekliyorum, Sophie geri döneceği için, onu sevdiğim için, ona herkesten çok güvendiğim için, şu anda ona güvenmemeye başlamış olsam da güvenmem gerektiği için kalıyorum burada. Onlar çiftlik evinde durumumu karar-

laştırırken, belki de yaşamımı düzenlerken bekliyorum. Sonra o soğuk ürperti – şu anda polisleri, ambulansı, devleti çağırıyor olabilirler ve aile arasındaki bu saçma yanlış anlama, benim akıl sağlığım ya da sözde deliliğimle ilgili bu acemice davranışların yarattığı izlenim yüzünden, buraya baskı getirilebilir, bu da her an özgürlüğümü yitirmeme yol açabilir. Somut olarak, kilitler, demir parmaklıklar ve anahtarlar arkasında – ve bu karışıklık düzeltilene değin aylar, hatta yıllar geçebilir, dışarı çıktığımda da, çıkabilirsem tabii, yıkılmış ve lanetlenmiş biri olabilirim. Psikiyatri konusunda benim gibi düşünen hastalar zorlu vakalar olarak ele alınıyor. Elektroşok konusunda benimki gibi bir yaklaşımı olan kişiler kolayca elektroşok cezasına çarptırılabiliyorlar; inançsızlık yetkili kişilerde düşmanlık yaratıyor; doktor ve hemşire takımı, hikâyeni dinlemeye can atan o sevimli kişi – bütün o yetki öğeleri, kendilerine karşı çıkıldığında ses tonları, dokuları gerilip katılaşıyor ve hapishane de kendini göstermeye başlıyor. Sonra ziyaretçi yok, telefon yok, çıkış yok. Yalnızca baskı, bağlama, Highlands'den Kaliforniya'daki Herrick'e götürülürken yüzükoyun yatırıp ellerini ve kollarını bağladıkları sedye.

Ama yıllar önce oldu bu. Her şeye karşın bu insanlara, arkadaşlarına, Sophie'ye güvenmelisin. Böyle bir şeyi kendisi de uzaktan görmüştü Sophie; anlayacaktır. İçinde derin bir korku yaratmamışsa bu tabii. Bir süre hapis yatan her insan gibi, özgürlüğe kavuştuktan sonra, yeniden tutsaklıkla karşılaşma riskini göze mi alacağına yoksa uzlaşıp teslim mi olacağına karar vermek zorunda kalıyorsun. Sessizce yaşamına geri dönersen genellikle tehlikeyi savuşturabiliyorsun ve onlar da seninle işlerini bitirmiş oluyorlar; bir daha da gözlerine çarpmıyorsun genellikle. Ama çarpacak olursan, hangi seçeneği uygulayacağına yeni baştan karar vermen gerekiyor.

Sophie polisleri çağırıp beni yakalatacak en son kişi, ama çiftlik evinde, belki de heyecan yaşamak, kendini önemli hissetmek, ortaya çıkabilecek çarpıcı trajik durumları görmek için, bu işi bayıla bayıla yapacak başka sağlam vatandaşlar var. Bu ev benim evim ve bana ihanet ettiğiniz bu telefon benim telefonum, diye düşünüyorum ve böyle bir şeyin düşüncesi bile tepemi attırıyor. Ama bu her zaman böyle oluyor; geçen kez, özgürlüğüme karşı komplo hazırlayanların yaptığı şehirlerarası telefon konuşmalarının ve aldıkları birkaç uçak biletinin parasını bile ödemek zorunda kalmıştım. Bu gece de her za-

man olduğu gibi, herkes yalnızca bana "yardım" etmeye çalışıyor, çünkü benim için çok "kaygılanıyorlar".

Bu sözcükten nasıl da nefret ediyorum. Şimdi de Sophie'nin kullandığını görünce, nasıl da kaygılandırıyor bu sözcük beni; böyle durumlarda kullanılmasının acımasızlığı; nasıl tutarlı bir suçlama olmadan bir suçlamaya, amaçsız ya da nedensiz bir kınamaya dönüşmesi. Sophie çiftlik eviyle kümes arasında mekik dokurken, bir nakarat halinde boyuna bu sözcüğü kullanıyor. Yanıma gelip bu kaygıyı bildiriyor, bir silah gibi bana yöneltilen bu sözcük, bir oldu bitti gibi, kanıt ya da duruşma olmadan varılan bir yargı gibi içime çöküyor, aynı kaygı Sophie'nin beni diken üstünde bekler bir halde bırakıp yine öbürlerinin yanına koşturmasına yol açıyor; bekleyen biri, bir köşeye konmuş, bekleyen biri. Öbürleri onun yazgısını kararlaştırırken. Tartışmayı dinlemesine bile izin verilmeyen biri.

Boylarından büyük bir işe kalkıştıklarını iddia ediyorum ben, sorunun benim kendi özgürlüğüm olduğunu: lityumu alıp almama konusunda seçimi benim yapacağımı. Kendi isteğimle başlattığım bir programdı bu. Gittiğim deli doktoru bile insanları yakalayıp kapatmıyor; bu konuda bana birkaç kez söz verdi. Lityumu bırakmakta özgürüm öyleyse, doktoruma göre bu işin sonucu korkunç olsa da, istersem böyle bir seçim yapabilirim. Eski arkadaşım Martha Rawich'in deneyimi de korkunçtu: sonunda güvenlik görevlileriyle dolu o kocaman fotoğraf mağazalarından birinde, Rutherford'da, yere oturma eylemi yapmıştı, verdiği çeki almamışlardı çünkü. Oranın eski bir müşterisi ve profesyonel bir fotoğrafçı olarak bu duruma ne kadar üzüldüğünü anlayabiliyor insan – ama onu içeri tıkmışlardı. Rikers Island'da. Yalnızca tımarhane değil, tam bir kodesti bu yer. Payne Whitney'e geçmeyi başarması bir hafta sürmüştü. Ve aylarca süren bir nekahat dönemi geçirmişti. Bir maymun kadar manikti, diyorlar. Ben asıl onun ne dediğini öğrenmek isterdim. Ama yeniden lityum kullanmaya başladığını biliyorum. Onuru yitirme, boyun eğme, tedavi? Lityumdan kurtulma girişiminde bulunmuştu Martha; benim kadar nefret ettiği el titremesinden (lityumun yan etkisi) kurtulmaya çalışmıştı, benim fırçayı tutarken gereksindiğim gibi, onun da fotoğraf makinesini tutarken titremeyen ellere gereksinimi vardı. 16 mm'lik bir film makinesini tutan titrek ellerdeki o korku. Ben hep onu korkuttukları, kendine olan güvenini sarstıkları için ellerinin tit-

rediğini düşünürdüm. Bu kapatılma işinden sonra korkak, sağlıksız oluyorsun; böyle dediler, önce hapsedip sonra da ilaç kullanma, sürekli ve bitmez tükenmez dozlarda lityum kullanma koşuluyla serbest bırakarak kanıtladılar da bunu – lityum kullanmazsan hep deli olarak kalırsın ve birkaç hafta sonra yine lityuma sarılırsın. Bana bakın – altı hafta oldu, şu anda deli olduğumu söylüyorlarsa da, kendimi deli gibi hissetmiyorum ben. Lityumu bıraktığım için mi deli olduğumu söylüyorlar? Yoksa bunu onlara söylediğim için mi? Onlara hiç söylemeseydim, öğrenecekler miydi bunu? Martha'nın ellerindeki o korku, yalnızca lityumun yarattığı bir titreme değil, aynı zamanda o ellere yerleştirilmiş bir korku olamaz mı? Korkmayı bıraktığı zaman, öfkelenmeye başlamıştı Martha; Rutherford'da kaba bir görevliye çeki kabul edilene kadar mağazadan çıkmayacağını söylemişti. Barışçıl küçük bir protesto –altmışlı yılları şu ya da bu mesele için yerlerde oturarak geçirmiştik– ve o orospu çocuğu polis çağırmıştı.

Martha, bırak ben de bu deneyi yapayım, başarıp başaramayacağımı göreyim. Çiftlik evine gidip onların karşısına çıkabilirim tabii, ama odaya girdiğim anda yönetim kurulunun toplantısı sona erer, sanki bir çocuk yetişkinlerin yanına izinsiz girmiş gibi. Çünkü sorun da bu, bir yetişkin olarak görülmüyorum artık – bu durumun en sinir bozucu yanlarından biri de bu. Ve şimdi, elimde olmadan ikiyüzlülük diye nitelendirdiğim bir kaygılanma yaklaşımı ortaya çıkmaya başladı. Sheila son derece inandırıcı bir biçimde sağlığım konusunda sorular sorup duruyor. Kim'le Libby de birkaç dakika sonra aynı şeyi yapıyorlar, ama onlar bunamış bir profesörle konuşmaya tenezzül eden genç insanların tavrıyla, yılışık yılışık sırıtarak yapıyorlar bunu: hem kıkır kıkır gülüyorlar, hem de kendilerini haklı gördükleri için ne denli aptalca olduğunu anlayamadıkları yapay bir ciddiyet içindeler. Bu akşam bütün bunları yeterince yaşadığım kanısındayım, ama işin göremediğim kısmı –gizemlilik, psikiyatriye çağrı gönderme, otoriteye başvurma, sonunda atlı polislere ya da Hudson River Psikiyatri Merkezi'ne kısacık kötücül bir haber ulaştırma– asıl öğrenmek istediğim şeyler bunlar. Bunları öğrenmenin işime yarayacağından değil. Kaçacak hiçbir yer yok; bu sistem karşısında bir araba bile insanı bir yere götüremez. Tek umudum "iyi davranmak". Onun için lityumu, hatta Valium'u, ne veriliyorsa alıyorum. Hapları

yutarken gözleniyorum da: iki tablet – 600 mg'lık lityum kimseye bir şey yapmaz. Hatta tek bir Valium sağlıklı bir gövdeye ve sağlam bir beyine fazla zarar vermez. Beni uyutmuyor da. Uyuyamayacak kadar tehlike ve korku içindeyim. Bu komplo olmasaydı saatler önce uyumuştum.

Garip, beni uyanık tutmayı nasıl da başarıyorlar. Ne zaman sakinleşip düşüncelerimi toparlasam, Sophie içeri dalıyor. Ses tonundaki şu şirretçe suçlama – iki yıl birlikte yaşadıktan, birbirimizi sevdikten, birbirimizle hep sevecen bir ses tonuyla konuştuktan sonra bana bu şekilde hitap edilmesi kanı nasıl da beynime sıçratıyor. Dünyada hiç kimse bu küçümsemeyi hak etmez, hiç kimse. Boyuna bu ses tonu karşısında duyduğum öfkeyi bastırıp tatlı bir sesle yanıt vermeye, şu halimizi –onun dönüşümünü– yeniden eski halimize döndürmeye çalışıyorum. Ne cesaretle, diye bağırmak istiyorum, ne cesaretle bana –herhangi birine– böyle bir ses tonu kullanıyorsun? Kim olduğunu sanıyorsun? Ara ara son çare olarak bunu söylüyorum da. Ama bunun hiçbir etkisi olmuyor. Böyle söylediğimde karşı saldırıya geçiyor: Ya *sen* kim olduğunu sanıyorsun da bütün bu yazı, bu kadınların burada geçirdiği günleri mahvediyorsun, çılgınca davranışların, sorumsuz kuramlarınla her şeyi yıkıyorsun, bir de burada üstünlük taslıyorsun? İşte bu lafa bayıldım: Ne zaman üstünlük tasladım ben, kime tasladım? Böyle bir şeyi hiç yapmadığımdan eminim ben. "Akşam yemeğinde Sandy'ye kaba davrandın." "Öteberisini oturma odasının her yanına saçmaktan vazgeçse çok memnun olurum." "Bunu tatlılıkla rica edebilirdin ondan." "Öyle yaptığımı sanıyorum." "Hayır, öyle yapmadın, onu kırdın – çok hassas biridir o." Hepimizin hassas kişiler olduğu görüşümü belirtmek için yanıp tutuşuyorum ama vazgeçiyorum ve bir saat boyunca Sandy konusunda yas tutuyorum. Çekip gider mi şimdi acaba Sandy?

Sophie gene çırakların gideceğini, teker teker ya da toplu halde burayı terk edeceğini söyleyerek bana gözdağı vermeye başladı. Hepsi benden "yaka silkiyormuş", öyle diyor Sophie; koloni elden gidecek. Tümüyle benim kendi aptallığım, inatçı tavrım yüzünden. Herkesin güvenini sarsarak bu felaketi ben yaratmıştım. Çünkü ben deliyim.

Bu gizemli durum, delilik, nasıl da korkutuyor insanları. *Kendileri* nasıl da çıldırıyor, soğuk, kaba, garip, acımasız, alaycı bir tehli-

kenin, düşünülmesi bile olanaksız bir şeyin kokusunu alan yabanıl hayvanlar gibi yırtıcı oluyorlar. Şimdi böyle bir durumda insanın mantığını koruması gerekiyor, ama öfkeye kapılmamak ne kadar zor. Saatlerce sabrettikten sonra, bütün İrlandalı hiddetimle patlayıp bir sözcük yağmuru, onlarınkine benzeyen sövgüler yağdırıyorum. Benim sövgülerim aleyhime işliyor, onlarda ise böyle bir şey olmuyor. Biliyorum bunu. Öyleyse serinkanlı olsan iyi edersin; yitirecek çok şeyin var, çoktan her şeyini yitirmiş bile olabilirsin – kim bilir belki de şu anda telefonda köpekleri senin üstüne salmaya hazırlanıyorlardır. Böyle bir şey gerçekleşirse, hiçbir şansın olmaz. Ama serinkanlı, sakin, mantıklı olursan –olmak zorundasın– bu duruma sonuna değin katlanabilirsin. Suçlamalar bitene değin. Delilik herkesi nasıl da delirtiyor, nasıl da mantıksız bir korku veriyor. Hepimizin içinde gizli olan delilik, çağrılıyor, belirleniyor, bir şehvet gibi uyandırılıyor. Ve böyle bir şey karşısında dişler sıkılıyor. Kendi deliliğimden ne kadar korkarsam sizinkini de o kadar cezalandırmalıyım: ara sokaktaki deli adamı, bunak yaşlı kadını, çılgın bakışlı kızı, metroda kendi kendine konuşan sıkkın adamı. Ama onlar uzaktalar, bizse yakınız. Ben deliysem, bu çiftlik de kuşku verici bir yer, koloni, hatta ambarlar ve stüdyolar şu ya da bu biçimde temelsiz şeyler, yan yana dizilmiş Noel ağaçları bile kuşku uyandıran, anlamsız şeyler, bir yutturmaca demektir. Bütün bu ütopik tasarım bir palavra, bir yanılsama; aldatıldılar. Durumu böyle görüyorlar herhalde.

Çalışmalarıma gelince, onları buraya getiren kitaplar, resimler, ipek baskılar, bu yerin ve bu tasarının gerisindeki beyin – hepsi kül oldu artık, yok oldu. Uğradıkları düş kırıklığını bir düşün. Sophie'ninkini de; onun çirkin davranışlarını, kibirliliğini, en küçük bir görüş ya da tercih belirtme girişiminde bile karşılaştığım o dayanılmaz küçümseyiciliğini ve sabırsızlığını düş kırıklığına ver. Öyleyse sabırlı ol, benliğin konusunda aryalar okuma ya da kükreye kükreye önemini anlatma. Ah, ama bunları yapmıyorum ki ben. Ağzımın tam ellinci kez kapatılmasına değin öfkemi bastırmayı başarıyorum. Yönetilmek ve bir et yığını yerine konmak beni çok öfkelendirse de, Sophie'nin ne denli gösterişli bir biçimde malikânenin hanımefendiliğini üstlendiğini görünce hayranlık duyuyorum. Böyle bir şeye gereksinimim yok tabii ama gene de onun kraliçelik yapmasını seyretmek çok hoş.

İlk kez birbirimizin sevgilisi olduğumuzda –iki yıl önce temmuz ayında, Dört Temmuz konukları şehre döndükten sonra çiftlikte baş başa kalıp ilk kez birlikte yattığımızda– konukların gidişini seyrederken, burada yalnız kalacağımızı, böyle bir şeyin olabileceğini biliyordum, ama gene de hiçbir şeyden emin değildim, emin olduğum tek şey bu yeni kişinin Sita'nın ölüm olayı boyunca, hatta ambarları beyaz badanalarını kazıya kazıya çıkarıp stüdyoya dönüştürme ve böylece koloninin ilk adımlarını atma sürecinde hep yanımda olmasıydı – bütün bu süreç içinde dostların en seveceni, en cömerti, en sevimlisiydi Sophie. Yeni bir dost. Ve de kusursuz bir dost. Niye daha fazla riske gireceksin ki? İşin içine başka düşünceler girerse ürkebilir; onu yeterince seviyor musun, o seni sevecek mi – şu anda burada ikimiz yalnız kaldığımıza göre neler olacak?

O gece sevgili olmuştuk, ama ertesi akşam gelip önümde diz çökmüş ve bu bana aykırı gelen bir şeyse, her şeyi yeni baştan düşünüp olanları bir hata olarak nitelendirmişsem, istersem her şeyin üstüne bir çizgi çekebileceğimi söylemişti bana. Bir yanım, bunu soylu bir davranış olarak görüp hayranlık duymuştu; bana başvurmayı aklıma bile getirmediğim bir çıkış yolu göstermesi ne büyük bir cömertlikti. Ama bir an için, öbür yanım bunun aşırı bir uysallık olduğunu düşünmüştü. Bu yönü sonsuza değin yok olmuş durumda şimdi Sophie'nin. Pekâlâ, öteden beri Sophie'nin üstüme fazla düştüğünü, beni şımarttığını düşünürdüm zaten. "Sana nasıl da tapıyor," diye beni kutlamıştı bir arkadaşım şehre döndüğüm bir gün. "İşin çekici yanı da bu." Bu sözleri duyunca irkilmiştim. Kimseye tapınmamak gerekir, temelde ahlakdışı bir şey bu. Ve öte yandan kimseye uzun süre tapınılmaz. Bense sevilmek istiyordum, hem de uzun bir süre. Sophie'yle birlikte yaşamak müzik kadar mutlu ediciydi, İran'da, feminist olduğumuz için tutuklanıp makineli tüfeklerle karşı karşıya kaldığımızda gösterdiği cesaret ve sadakat birlikteliğimize süreklilik kazandırmıştı; yaşamımızın tehlikeye girdiği bir anda omuz omuza vermemiz ona duyduğum güveni kesinleştirmişti.

Son iki yıl boyunca içimde gizli bir umut besledikten sonra, bu yaz tam bir evlilik bağı oluşturduğumuzu hissettim, hatta bir vasiyetnameyle bunu kutlamak istedim, buna kahkahalarla gülüyor şimdi. Ne de olsa güvenilmez bir kişiyim şimdi çünkü, tutarsız, dengesiz biriyim; çiftliğin kendisine bağışlanması aklına gelecek en son şey-

miş, önümüzdeki birkaç hafta içinde çiftliği mahvetmemi engelleyebilirse kendini şanslı sayacakmış. Ve çiftlikte bu kadar uzun kalmak istediğinden de emin değil hiç. Günde birkaç kez yapılan geleceğe yönelik anıştırmalar eğreti oluyor hep. Kaçmak istiyor. Benimle kalmak bir sakatı, o sevdiği eski kimliğinden uzaklaşmış bir canavarı sırtlamak demek. Gözlerinde ölü bir sevgili görüyorum. Tam olarak ölü değil, yalnızca ezilmiş ve umutsuz bir biçimde çarpıklaşmış bir sevgili. Ama umut da var bu gözlerde: ilaçlar, deli doktorları, dostlar, bu felaketi atlatması için ona ortaklaşa destek olacak kişiler, hastalığımı New York'tan Kaliforniya'ya kadar yayıp ünümü silen o lanet olası şehirlerarası telefonların verdiği rahatlık; hevesli gevezeler her an haberi iletmeye hazır: Kate Millet gene kontrolünü kaybetti. Kaygılanmalar, baş sallamalar. Çok yazık. Daha önce de bir kez olmuştu; olayı oldukça gizli tutmuşlardı. Sonra yıllarca bir sorunu olmamıştı. "Şu anda çiftlikte ve Sophie de ne yapacağını bilmiyor." "Doktoru var mı?" "Dakota'nın arkadaşı Marcy'nin psikiyatri stajını bitirmek üzere olan bir erkek kardeşi var." "Sahi mi, ona bir telefon etsen iyi olur, her şeyi dene, hay Allah." Bütün bu dış yardımlar ve de çıraklar; çırakları kendisinden çok daha az yetenekli, kendisinin işler daha da karışmasın diye kaçındığı histeri krizlerine kapılmaya ve entrika çevirmeye yatkın okul çocukları olarak görüyordur herhalde, ama zaman zaman fiziksel varlıkları, gençlik ve enerjileri, her yanlarından fışkıran sağlıkları, komiklikleri ve güzellikleri, hatta şehvetlilikleriyle onu etkiliyorlardır da. Yaslanıp ağlamak için de Libby'nin o dolgun göğüsleri var; geceleri ağlamalar oluyor çünkü. Benden, suçludan uzakta.

Ama deliliğimin trajedisi benimle birlikte oynanmıyor – benim yanımdayken yalnızca bu inatçı günahkâra öfke duyuluyor. Sophie'nin eskiden sahip olduğu sevgi ve yuvanın yok olup gittiği, sevdiği kadının bir akıl hastasına dönüştüğü gerçek trajedi, bütün bunlar, ziyaretçiler ve çıraklarla, şehirlerarası telefonların öbür ucunda onunla dert ortağı olan ve boyuna bunun ne korkunç bir şey olduğunu yineleyen, ne yapması gerektiğini söyleyen seslerle oynanıyor. Sonunda bu avutucular ne önereceklerini bilmediklerini itiraf ediyorlar; onlarla teması sürdürmeliymiş. Bunların, ben ortaya çıktığımda kesilen sohbetlerin bir kısmı kulağıma çalındı: "Çok iyi olduğu anlar, hatta günler oluyor ve sonra birden gene kontrolünü kaybediyor

ve sürekli bir manyak gibi konuşmaktan başka bir şey yapmıyor." Bir duraklama. "Eh, mani bu, başka ne diyebilirim ki sana?" Bu sözlerin ardından gülmeye benzer bir şey duyuluyor, seste hafif bir rahatlama seziliyor ve sonra Sophie bütün bunlarla, hem de tek başına, uğraşmak zorunda olduğunu yeni baştan kavrayınca, ses yine gerginleşiyor. Ve bu sorumluluk, beni özgür bırakma ya da kapatma sorumluluğu – çok ağır bir sorumluluk bu. Kapatılmaktan ne kadar nefret edeceğimi biliyor; kendisi de böyle bir şeyden nasıl nefret ettiğini hatırlıyordur mutlaka. Ayrıca böyle bir şey yaparsa insanların onun hakkında ne düşüneceği sorunu da var. Çoğu kişi haklı olduğu, hatta başka bir seçeneği olmadığı konusunda güvence veriyor ona. Ama Sophie kararını erteliyor; ya durum kötüleşirse, iyileşmezse, ya bu hastalık daha da uzarsa, geçmezse.

9.

Ruhun bu uzun gecesinde, göz merceğinde karanlık bir odaya, bir tünele dönüşen bu kümese kapatılmış durumdayım. Göz merceğinde ortaya çıkan şey bir görüntü değil, bir hayal. Benliğim, bir çiviyle duvara yapıştırılmış gibi kıvranıp inanılırlığını sonuna değin koruyabilmek için çırpınırken, gerçek kimliğimden uzaklaşıp sahip olduğumu söyledikleri kimliğe bürünüyorum. Bir dönüm noktası, bir parçalanma evresi, bir dayanıklılık sınavı, bir ölüler diyarına iniş mi bu?

Bu lityumu bırakma deneyimine tek başıma girişseydim iş ne kadar kolay olacaktı. Bunu bir sır olarak saklasaydım. Ama şimdi işin içinde bir sirk dolusu insan, bir çekişme, bir yangın var. Bir bakıma benim hatam bu. Tedbirli davranmadım. İşin başında, kendi kendime kalmanın, duyularımı eksiksiz bir biçimde yeniden kazanıp özgürce kullanmanın verdiği coşkuyla, çalımlar satıp kendimi zevke kaptırdım. Sağlıklı ve sağlamdım, başından beri böyleydim, zihnim bir bütün halindeydi, hiçbir hastalığı yoktu – beni kandırıp günde dört pembe hapla parçalanması önlenen bir sakat olduğuma, 1200 mg'lık lityumun beni umutsuz bir akıl hastalığından uzaklaştırdığına, yalnızca bu ilacın beni canlıların, akıl hapishanelerinin dışındaki özgür varlıkların arasında tuttuğuna inandırmışlardı. Ama şimdi bir bakın bana; hiç bu denli iyi, kıvrak, güçlü, genç hissetmemiştim kendimi. Yeniden bir yüzücü gibi yüzüyorum; bir yarışmacı gibi değilim, uzun mesafeler de katedemiyorum –o küçük gölde olmuyor bu zaten– ama güçlü bir yüzücüyüm. Kilo verdim, soluğumu yeniden kazandım. Görmem bile düzeldi, miyopum azaldı; hatta tümüyle düzelebilir de miyopum ve yeniden kendi gözlerimle net bir biçimde görebilirim. Zihnim ve gövdem böyle, gençleşmiş, iyileşmiş hissediyor kendini çünkü.

Ve şimdi, Sophie'yle aramızda geçen tartışmalar ve kavgalar yüzünden bu coşku tümden yok oldu gitti. Sonunda sırtımın duvara ya-

pıştığını ve çevremde bir çemberin oluştuğunu hissediyorum; delilik suçlamalarının çemberi bu. Gerçekte haklı olmadığım, son iki haftadır bana bir şeyler olduğu, korkunç bir değişim olduğu biçimindeki suçlamaların. "İnsanlar seni pek tanıyamıyorlar artık," diye ciddi bir yaklaşım. "Birazcık kafayı üşüttün," diye güne uygun bir tanı. Arkamdan konuşanlar da, kriz geçiriyor, kontrolünü kaybetti, diyorlar.

Benim algılarım ne kadar önemsiz görünüyor. Tartışılan kişi benim; neler biliyorum, neler yaşıyorum, neler keşfediyorum? Tümüyle bir keşifti bu çünkü – öyle ki, yalnızca kendi zihnimin etkinliğinin tadını çıkarmak, ilaçla geçen altı yıldan sonra duyularımı kimyasal maddelerin zayıflatıcı etkisi olmadan kullanmak için, resim yapmayı bile erteledim. Lityum, manideki aşırı heyecanlanma ve aşırı uyarılma durumlarını –bu korkunç umacıları– önlemek için düşünce yetisini yavaşlatıyor, sinapsları belirsizleştiriyor, engelliyor, durgunlaştırıyor, beyin etkinliklerini bastırıyor. Kurbanın en büyük korkusu mani değil, depresyondur. Çünkü halinize çok üzülen çevrenizdeki insanlar izin verse, manikler bir süre kınanmadan, eleştirilmeden manilerini yaşayabilseler, her yandan gelen ve sonunda çileden çıkıp aksi, saldıran, savunan, karşı çıkan –suçlandıkları bütün özellikleri taşıyan– kişiler olmalarına yol açan engellemeler ve rahatsız etmeler olmasa, maniden zevk bile alabiliriz. Dakikada on bin kilometre uzaklığa değin düşünmesine izin verilen bir manik, mutlu ve zararsızdır, dahası yüreklendirilse ve zaman verilse, üretken bile olabilir. Ah, ama depresyon – bu hepimizin nefret ettiği şey. Bizim, bu belaya uğrayanların. Oysa akrabalar ve deli doktorları, kabile çemberi, depresyon olduğunda seviniyorlar: sakinleşiyor, acı çekiyorsun çünkü. İki mükemmel durum. Daha önce çok konuştuğun için artık çeneni kapaman, daha önce bol bol övdüğün ve savurganca harcadığın için bütün yeteneklerini bastırman gerekiyor. Ve onları utandırdığın için, lanetlilere özgü acılara katlanman gerekiyor: en iyi arkadaşına, çenesini kapamasını söylediğin günü hatırla. Bu yüzden, bütün bu aşırılıklar yüzünden (kendilerinin her zaman yaptığı ama hiçbir zaman delilikle suçlanmalarına yol açmayan şeyler), cansızlaşıp içten içe ölmen gerekiyor.

Bütün bunlar nasıl da bir öç almayı, bütün o korkunç öğretileri andırıyor. Ve her vakada olmasa bile –karşılaştığım pek çok delinin gerçekten delirmiş olduğunu keşfetmiştim– en azından benim duru-

mumda, bütün bunlar bir aldatmaca belki de. Hiçbir zaman akıl hastası olmadım ben. Hiç de manik depresif biri değilim. Bir gün ablamın, kendince haklı bir kötücüllükle, yaşamının en üzücü yanlış kararlarından birini alıp beni götürdüğü bir deli doktorunun koyduğu bir tanıydı bu. Yanlış bilgi alan, bir kadın doktorla görüşeceğimize dair söz alan ablam, beni kandırıp bir hastaneye götürmüş ve orada hiç tanımadığı, telefonla bile konuşmadığı bir adamla karşılaştığında kendisi bile şaşırmıştı; onun bulduğu deli doktorunun işi varmış, bir yere gitmiş filan, işi bu adam yapacakmış. Ondan sonra, benim gibi ablamın da bu olay üzerinde hiçbir denetimi kalmamıştı.

Hastaneden çıkar çıkmaz, bütün olayı reddetmiştim, Torazin'i tuvalete boca edip ilk kez katıldığım, San Francisco'daki bir resim galerisinde yapılan Delilik İletişim Ağı toplantısına gitmiştim; bu toplantıda PSKİA (Psikiyatrik Saldırılara Karşı İletişim Ağı) kurulmuştu. Depresyonun başlaması bundan aylar sonra olmuştu: Fumio beni terk etmişti, kent çatı katımı yıkmaya, stüdyomu, on beş yıl boyunca sanatımı yürüttüğüm bu yuvayı, gelişip bir sanatçı olduğum bu yeri yıkmaya karar vermişti. Tek bir darbe ve bir hafta içinde hem kocamı hem yuvamı, hem evliliğimi hem stüdyomu yitirmiştim, hangi kaybımın daha kötü olduğunu hiçbir zaman tam olarak bilememiş, ama stüdyoyu yitirmenin benliğimi ve benliğimin güvenliğini daha fazla yaraladığını sezmiştim; başımın üzerindeki bu çatı aynı zamanda benim sanatçı kimliğimi de oluşturuyordu. Ah, ama Fumio, o da benim yaşamımdı, politika ve ünle geçirdiğim o kargaşa yıllarında dayanağımdı, her konuda dayanağımdı; ona benim akıl sağlığımsın derdim, bu sevgi başka sevgilerin, kadınlara duyduğum sevginin de üstündeydi – sonunda bir daha yaşamamak üzere kurtarmıştı kendini Fumio, bu sevgililerimin verdiği acıdan. Artık ciddi bir depresyona girmiştim, onun en sonunda yapmayı başardığı gibi, hiçbir zaman yüreğimi bir fişi prizden çıkarır gibi yerinden söküp çıkaramadım çünkü. Dolayısıyla, o benim için yas tutmayı bıraktığında, ben onun için yas tutmaya başladım. Yedi yıl önce ve bu gece yeniden.

Tanrım, çiftlikteki güneşli yatak odasında uyanıp her şeyi yeni baştan kavradığım, yavaş yavaş bilincimi kazanırken yalnızca onun gittiğini, her şeyin bittiğini, her şeyi, tek büyük aşkımı, tek evliliğimi,

on yıllık bir birlikteliğimi savurduğumu hatırladığım o korkunç sabahlar. Ürpererek annemin St. Paul saygınlığıyla dolu sesini duyuyorum; boşanmayı, "boşanma" sözcüğünü. Ama durum bundan çok daha kötü – bu odada, bu yatakta, yer döşemesinin ve kırmızı yatak örtüsünün ötesindeki pencerelerden giren aynı gün ışığı altında sevişirdik. Tanrım, bu yatak örtüsünü aldığımız günü hatırlayabiliyorum, Bloomingdale mağazasında, döşenecek bir kır evimiz var diye kıkır kıkır gülüyorduk. Ve kutup ayısı postu da yerde sevişmeye yarayacaktı –"onu şöminenin önüne koy – bebek resmi gibi," diye kıkırdaması– ve mağazanın o dar bölmesinde, görkemli ve özel mutluluğumuzla gizli gizli gülerek çarşaflarla havlulara doğru eğilmiştik; sanki o güne değin kimse asansörün yanındaki o dar bölmede durmamış ve böyle bir esrimeyi yaşamamış gibiydi. Şu camın ilerisinde uzanan kıvrımlı yolun ötesindeki mavi ambarın üstüne vuran güneş, sürekli ışıldayıp pencereyi dolduran o ambar; hoşumuza giderdi bu, bir stüdyoydu o ambar. Uyanınca ilk olarak stüdyoyu görmek harika bir şeydi – harikaydı. Şimdi ambarın rengi mavi; o zamanlar, onu satın aldığımızda, griydi. Fumio'nun onuruna boyanması gerekiyordu, onun stüdyosu olacaktı çünkü. Lanet olası şeyi boyamıştım bir de, daha doğrusu benim adıma Mr. Odell boyamıştı o kocaman devasa ambarı, en az otuz galon parlak mavi boyayla ışıltılı beyaz süsleme boyası kullanılmış ve bu iş komşularımın arasında saygınlık kazandırmıştı bana; ambarın rengi ve bu eski binayı kurtarmakla gösterdiğim cesaret, bir kent kızı, bir hanım yazar, hatta bir skandallar kadını olarak yaptığım ayıpları örtmüştü – senin için o lanet olası şeyi baştan aşağı boyadım ve sen hiçbir zaman buraya dönüp kullanmayacaksın onu.

Sonunda ambarı kendim kullanmayı denedim. Heykel değil, resim yapmak için; içerde Fumio'nun yaptığı tahta işlerinden kimi parçalar, evvelki yaz yaptığı tahta daktilo için kullanılacak, bir yana atılmış tahta oymalar, boyalı bir uçurtma için hazırladığı, fosilleri andıran bambu dalları buldum; bu harika nesnelerin her biri, onun, benden daha iyi bir sanatçı olan Fumio'nun yarattığı serzeniş dolu birer mucizeydi. Yüzlerce resim yaptıktan sonra, bir kezinde resimlerimi görmeye bile geldi ve kaçamak bir yüreklendiricilikle başını sallayarak onayını belirtti. Kaç sabah yatağımda onu, onunla birlikte geçen on yılı, Nebraska Üniversitesi'nden, Colorado'dan, Salt Lake'ten ya da Fransa'dan dönüşümde, elimde o iğrenç bavulla bir tak-

siden inerken seke seke merdivenlerden aşağıya inişini özleyerek yattım. İki kolunu da sallayarak, sevinçle bağırarak karşılardı beni – bu anı mahvediyor beni. Bunca şeyi yitirmek. Onun Nara'daki tapınakta, pagodanın yanında çekilen fotoğraftaki o görünümünü, tüvit ceketi, garip saç kesimi, sırıtışı ve ışıldayan gözleriyle bir erkek çocuğunu andıran o görünümünü hatırlamak. Hem erkek çocuğu, hem erkek, hem sanatçı, hem koca olan o insan, en iyi dostun olduğunu söyleyebileceğin o koca, seninle birlikte yemek pişiren, iki sinema bileti almak için beş doları nasıl bir araya getireceğini hesaplayan o adam; başka hiç kimsenin kullanmadığı alt kattaki küvette uzun buhar banyoları yapan, şöminedeki ateşi karıştırıp canlandırdıktan sonra çıplak halde sekiz yaşındaki yaramaz bir çocuk gibi sağa sola koşturup duran o çıplak afacan – Tanrım, bunları düşünmeye daha fazla dayanamayacağım.

Öyleyse kalk, saat on bir buçuk oldu bile – üç, neredeyse dört saattir ağlıyorsun, yatakta doğrulmadın bile, ne sigara ne de kahve içtin, yalnızca bir koma halinde, köşelerinde tozlar birikmiş boş bir çiftlik evinde haykırmak isteyen gözyaşları döktün. Yiyecek hiçbir şey yok burada; akşamleyin bir ateş bile yakamayacak kadar berbat bir haldesin. Saat ikide ambara kadar gidebilirim. Yazmanın hiçbir anlamı yok artık; hem Sita olayı hem de babamla ilgili olan konu tek bir sözcük bile üretmiyor artık: sekiz sayfa, sonra bir duvar. Yaşamımda ilk kez, yazmayı sürdüremiyorum – öyleyse resim yap. Resim yapmak da yoruyor, sıkıyor beni, hiçbir işe yaramıyorum. Ama yap. Isıtılmamış ambarda, kasım soğuğunda bütün gün, hatta karanlık bastıktan sonra bile, ellerim fırçayı tutamayacak ve mürekkebi doğru dürüst süremeyecek hale gelene değin resim yapıyorum; gözyaşları artık yalnızca soğuk yüzünden dökülüyor ya da hiçbir anlamı olmadığı halde çalışmayı sürdürmenin umarsızlığı yüzünden; ama başka umarsızlıkları savuşturmanın tek yolu bu. Çiftlik evinde akşam yemeği biçiminde hâlâ bekleyen bir umarsızlığı: şarap, anılar, Fumio'nun hayaleti. Ve sabahleyin bir umarsızlık daha.

Sonunda durum bir intihara dönüştüğünde bir doktor buldum ve intihar eden biri olmaktansa raporlu bir manik depresif olmayı kabul ettim. İntihar girişimlerini de yumuşattım, yalnızca insanları inandırma amacıyla uyguladım, gerçek tutsaklıktan kaçınmak için belli belirsiz anıştırmalarda bulundum, mırıldanarak gazdan, Seconal almak-

tan filan söz ettim. Nasıl olsa bir raporum vardı ve iyice çökmüş bir haldeydim, bunu görebiliyorlardı. Doktorlara göre çare lityumdu; yeniden manikleşmemi önleyecekti lityum, mani yüzünden içeri tıkılmıştım çünkü. Öte yandan ben de lityumun bu depresyonun yarattığı şiddetli acıları yatıştırabileceğini umut ediyordum ve reçeteye lityum yerine Elavil yazıldığını görünce epeyce bir düş kırıklığına uğradım. Suratımı astım; ilaçlardan nefret ederim; kimyasal maddeler gerçekten zihninizle oynar, sizi bir zombiye çevirirler, görme ve işitme duyuları bile etkilenir, istenmeyen ve tasarlanmayan bir sarhoşluk gibi bir şeydir bu. Ne var ki, acı yavaş yavaş hafiflemeye başlamıştı – benimle ilgileniliyordu çünkü ve umudum vardı, kendimi bu kurumsal merhametin ortasına atmış ve orada, dostlarda, sevgililerde, çalışmalarda ya da kendi yaşamımda bulduğumdan daha fazla avunç bulmuştum. Birileri neredeyse sona ermek üzere olan yaşamımı kurtarıyordu. Ve lityum, nasıl o sıralar Kaliforniya'da uçuklaşıp maniye girmemi önlemişse, yavaş yavaş depresyona girmemi de önleyecekti, öyle diyorlardı; Kaliforniya'daki o utanç verici tutuklanma olayının kayıtları ellerindeydi ve bu kayıtlar manikliğimin bir kanıtı olarak bir kılıç gibi hep tepemde tutuluyordu.

Bense farklı düşünüyordum. Manik değildim ben, ama depresyon içinde olduğum doğruydu. Fumio'yu ve Bowery'deki stüdyoyu yitirmek, yaşamımı sona erdirme isteğini duymama yol açan bir darbe olmuştu; benim için önemli olan her açıdan yaşamımın çoktan sona erdiği duygusuna kapılmıştım. Sürdürmek istediğim yaşam –Fumio, sevgili eski Bowery– yok olmuştu ve bu olaylardan sonra, bu yaşamla karşılaştırılabilecek bir yaşamı düşünmek şöyle dursun, herhangi bir yaşam biçimi bile düşünemiyordum. Bu yaşam olmazsa, hiç olmasındı. Janis, Plath ve Sexton beni çağırıyordu. Bir yazar olarak da başını eğmenin zamanı gelmiş gibiydi; intiharın sanatsal ün üzerinde yarattığı etki, yazacak başka bir şeyin kalmadığı gerçeğini de örtbas edebilirdi – *Uçmak* her şeyi yapmış, her şeyi söylemişti. Çok fazla şey söylemişti aslında; böyle bir kitabın yazarının intihar ederek (bu noktada insan böyle bir düşünceyi söze dökmek istemiyor) kendini bağışlatması çok yerinde olacaktı. Yalnızca böyle bir şey onu bağışlatabilirdi. Fumio'nun onu terk etmesi başlı başına bir yargılamaydı

– herkesin, başından beri de bu zavallı adamın katlanmak zorunda kaldığı şeylerin, kadının ihanetlerinin yargılanmasıydı. Dolayısıyla bu evliliği onun yıktığı söylenebilirdi. Çevremizdekilerin bildiği en güzel birliktelikti bizim evliliğimiz. İmrenilen bir çifttik çünkü, İrlandalı kadınla samuray, bilim kadınıyla heykeltraş, iki heykeltraş, birbirleriyle rekabet eden ama hiçbir zaman o her yerde görülen kötülemelere ve çekişmelere –"eskiden resim yapan" bütün o yenik evli kadınlar– girmeyen, iki eşit insandık. Ve böyle bir çiftken, böyle bir şeyi kazanmışken yitirmek, bu benzeşliği, insanı yüceltip seçkinleştiren bu özdeşliği yitirmiş olmak da ayrı bir aşağılayıcı olgu. Kendi yoluna gidecek Fumio artık.

Öyleyse bırak gitsin. Öğrencilerimden biriyle, en sevdiğim öğrenciyle İsveç'e gidiyor. Bırak mutlu olsun – başka sevgilileri de kapsasa bile, birbirimize her zaman mutluluk dilerdik. Bu açıdan başka insanlardan biraz farklıydık. Kimseyi Fumio'yu dışlayarak sevmedim ben; başkalarını sevmek yalnızca onu daha çok sevmemi sağladı. Ama Fumio bu tür şeyleri geride bıraktı şimdi, geleneksel bir şey, tekeşlilik istiyor artık. Her zaman tekeşlilik yanlısıydı zaten; onu değiştirmeye çalışan, yaradılışına aykırı bir şeyi kabul ettirmeye çalışan bendim. Stüdyoda, o erkeklerle oynaşırken, bacak bacak üstüne atıp tek başıma beklesem kendimi nasıl hissederdim acaba? Feminist bir kadının çok içerleyeceği bir şey bu kuşkusuz. Dolayısıyla, kadınların kadınları bir dayanışma biçimi olarak sevmesi gerektiği gibi feminist tartışmaları kabul ettirmeye çalıştın ona. Bunun bir düzmece olduğunu söylerdi Fumio; öyleydi belki de. "Karımın bir lezbiyen olduğunu keşfettiğim gün": Fumio'nun iki yıl önce tutmaya başladığı günlüklerin, Japonca yazılmış ve çok yerinde olarak bana kapalı olan günlüklerin o ünlü ilk satırı. Durum gerçekten de ona böyle görünüyordu belki de; onunla evlenen ve sonra da gerçek kimliğini açığa çıkaran bir lezbiyendim. Onu sevmeden önce sevdiğim kadınları biliyordu kuşkusuz, ama bunun geçmişte kaldığını düşünüyordu herhalde. Bu durum gündelik bir dehşet biçiminde yeniden ortaya çıkana değin; geleceğime ilişkin görüşlerine şimdi bu dehşet hâkimdir herhalde.

Yaşamımın bu biçimde sona ermesini, *Uçmak*'ın yayımlanması ve Fumio'yu yitirmemle bitmesini istemiyordum; *Uçmak*'ı yazdığım dört yıl boyunca, *Cinsel Politika* bir roket hızıyla ünlenirken onunla

birlikteydik. Şimdiyse bir lezbiyen olarak yalnız kaldım, onun dünyaya ve eleştirmenlerle kamuoyunun bana yapacakları şeylere karşı bir tampon işlevi yapan koruyuculuğundan yoksunum artık. Yalnız bir kadın. Bir lezbiyen, o kadar. Korkuyor musun bundan? Onun için mi Sita Kaliforniya'dan telefon ettiğinde ona soğuk davranıyorsun? Telefonlarıyla, gecenin geç saatlerinde gaz borusuyla yaptığın deneylerden kurtarıyor seni Sita – en azından ilkinden kurtarmıştı. Tam o anda telefon edip seni suçüstü yakalaması, zorla yaşama döndürmesi ne garip. Yoksa yalnızca tek başına ölmek istediğin için mi soğuk davranıyorsun ona? Sita için de ölüyorsun; oysa sen yalnızca Fumio için öldüğünün ayrımındasın, belki de seni hiç umursamayan, en azından kendini sana karşı tümden duygusuzlaştırmış olan Fumio için.

Janis kafamın içinde "özgürlük, yitirecek hiçbir şeyi olmamanın öteki adıdır," diye vızıldıyor ve aylardır, özellikle bu soğuk aralık gecesinde bebeğimin bana bıraktığı şey bu hiçbir şey işte. Noel'de ya da Noel'den az önceki bir gün, polis müdürü gelip sonumu saptar. Her şeyi tükettim, başarıyı ve şimdi de başarısızlığı, ilk kitabı ve ikinciyi. Geriye hiçbir şey kalmadı. Yazacak hiçbir şey yok artık, hiçbir şey yazma dürtüsü uyandırmıyor. *Uçmak* bütün yazarlık keşfini içeriyordu, şimdi bitti, reddedildi, sonra bir başka yerde kabul edildi ve gözden geçirilip teslim edildi; yalnızca sayfa düzeltileri yapılacak, ama bunu kendileri de ayarlayabilirler belki.

Bırak her şey olduğu gibi kalsın – bitti zaten ve aklına gelecek başka bir şey de yok. Yaşamak için yazmaktan, yazmak için yaşar hale gelmiştim, ama kaynak bir boşluk kadar kuru artık. Çiftlikte bir başka, sonra bir başka kitaba başlamaya çabaladığım o günlerde korkunç bir sessizlik oluyor, ama aklıma hiçbir kitap gelmiyordu; çekip gitmek için iyi bir zaman olabilir bu. Bir ya da iki kez akla gelen ve bir daha da gelmeyen bir şeye ulaşmak için çabalayarak yaşamayı sürdürmek korkunç bir şey. Yazmak için otuz beş yaşına kadar beklemen gerekti zaten; İngiliz Edebiyatı'yla ilgili bütün o zorunlu dersler, tamamlanması gereken sömestrler; bütün yaşamın yalnızca bir tez üretmek için girilen zorunlu bir dersti. Sonra *Uçmak* geldi, gerçekte bir ilk kitaptı bu, kendine ait tek kitaptı. Bu sabun köpüğü sönünce cesaretini yitirdin, çiftlikteki yemek odasının masasına oturdun ve hızla geçen iki öğle sonrasında, hiç de yazar olmadığını keş-

fettin. *Uçmak*'a başladığında korku içindeydin, ama bu korkun şimdi sınırsız bir hal aldı, devasa, baş edilmez bir ürküye dönüştü. Şimdi her şeyin açığa çıkma zamanı. Ve sen de bunu biliyorsun. Bu bilgiden, vergilerden ya da yer çekiminden ettiğin kadar nefret ediyorsun. Ama ölüm, ölümün yabancılığı, oluşabilecek kokuşma, çürüme – ya seni hiç bulmazlarsa, ya da çürüyene değin bulmazlarsa? İkincil etkiler, gövdenin ölümden sonra çekeceği acı –aptallaşma, ölmüş olacaksın; ama sıçanlar, kuşlar tarafından biçimsizleştirilmiş olmak– batıl inanç. Ambarda Mr. Odell tarafından bulunursun – kaç hafta sonra? Öyleyse daha iyi bir düzenleme yap, bu işi Bowery'de yap, seni taşımaya geldiklerinde, yarın kamyon geldiğinde seni bulurlar.

Ve çiftlik, mal mülk, bir vasiyetname, planlar, düzenlemeler yapmak; sorumluluklar var. Olacak şeyleri umursamıyorum artık. Bir kez ölüp yüzümü öbür yana, yaşamın karşı yanına çevirdim mi, çiftliğe bile neler olacağına boş verebilirim. İntihar notum, bayağı ve hiçbir şey ifade etmeyen bir yüz karası; böyle bir notta insanın biraz tumturaklı bir üsluba yönelmesi gerekirken, ben artık devam edemeyeceğim filan gibi sıradan bir şey söylüyorum. Yazdığım sözcüklere bakınca irkiliyorum, notum yalnızca bir cümle. Onlara sağlık, sevgi dileniyor; hiç duygu yok. Geçirecekleri şok için belli belirsiz bir vicdan azabı seziliyor –intihar geride kalanlara acı verir– ama hissettiğim umutsuzluğun, yaşamı terk edip ölüme gitmenin, "çözüm" olduğu her gün daha açık bir hal alan, gitgide daha büyük bir ısrarla beni çağıran, bana buyruk veren o yere sürüklenmenin verdiği mide bulantısının ve baş dönmesinin yanında bir hiç kalıyor bu. Ve her şeyi olduğu gibi bırakıyorum – yalnızca dışarı atılmış ve terk edilmiş değil, gerçekten ölecek, gerçekten ölümcül derecede hasta biri olduğuna göre, niye mektubunu düzeltip kişisel eşyalarını toplayacaksın ki?

Hiç konuşmayan bir soytarı. Arkadaşlarım benim suskun ve perişan bir halde olduğumu görüyorlar ve incelik gösterip yorum yapmıyorlar. Öyle dalgınım ki, kitap raflarımı boşaltmaya geldiklerinde onlara içecek bir şey vermemi bile hatırlatmaları gerekiyor. İçki saati her gün bir paydos gibi geliyor. İple çekiyorum bu saati; ilk yudum hafif bir rahatlama veriyor; otuz dakika sonra neredeyse her şeyi unutuyorum. Yemek ve içki. Bunlar başlayınca, gün bitmiş oluyor. Günler bir sorun oldu şimdi çünkü – günlerle yapacak hiçbir işim yok. Artık hiçbir şey yapamıyorum, bununla hiçbir çalışma yap-

madığımı kastediyorum. Kaldırıp toplanacak bir sürü şey, yanıtlanacak bir yığın mektup var gerçi. Ama artık hiçbir şey yapmıyorum. Yapmam gerektiğini bilmenin verdiği üzüntü hâlâ sürüyor ama bu üzüntünün bütün yeğinliği yok oldu artık. Ölüyorum, ne diye kendimi sıkıntıya sokayım ki? Ve tabii, bu da beni ölüme iten bir başka neden – ölmezsen, başın gerçekten derde girecek demektir. Her şeyi oluruna bıraktığın için, sorunlardan hiçbir zaman kurtaramayacaksın kendini; sözgelişi gelir vergisi gibi bir şey ortaya çıkıp seni hapse attıracak. Seninki gibi bir tembellik ve düzensizlik tehlikelidir, hatta suçtur. Dahası, yıllar önce çektiğin o saçma film yüzünden birisi sana dava açtı, dolayısıyla ölmek için bir nedenin daha var – ölürsen bu davadan da kurtulursun. Bu davadan ödün kopuyor çünkü, davayı kazanıp seni beş parasız bırakacaklar, hatta çiftliğini bile elinden alacaklar diye ödün kopuyor. Öyleyse öl, çiftlik de Fumio'ya kalsın. Onu hiç istemeyen Fumio'ya. Çiftliği ne yapar acaba Fumio? Satıp parasını saklar mı? Satıp parayı annene ve kızkardeşlerine mi verir? Kendisinin de biraz paraya gereksinimi var; bunu ayarlamak için bir formül bulmalısın. Ama bulmuyorum.

Sonuçta hiçbir şeye aldırmadığım anlaşılıyor. Çiftlik bile –en sevdiğim, en nefret ettiğim, en korktuğum, en değer verdiğim şey olmasına karşın– bana çok fazla geliyor. Tek başıma hiçbir zaman yürütemem çiftliği. Ben bir heykeltraşım, oysa buraya bir marangoz, su tesisatçısı, elektrikçi, bahçıvan, mimar gerek. Yalnız bir kadınım ben; çelimsiz, beceriksiz biriyim ne de olsa, insanları parayla çalıştıramayacak kadar da yoksul ve deneyimsizim. Böyle bir sıkıntıya girmeyi istemiyorum bile. Aynı biçimde, bir başka stüdyo arama sıkıntısına da girmek istemiyorum. Her gün arkadaşlarım telefon edip yeni bir yer önerdiği, Fumio duyduğu birtakım yerleri haber verdiği, hatta, yeni yerin bize değil, yalnızca bana ait olacağını ısrarla vurgulayarak, benimle birlikte gidip bu yerleri göreceğini söylediği halde. Bense yalnızca ikimiz için bir yer bulmak istiyorum, onun için sıkkınım ve gidip bu çatı katlarını görmek içimden gelmiyor. Üstelik berbat yerler bunlar. Ruth telefon edip Bowery'nin biraz ilerisindeki eski Houston Oteli'ni öneriyor. "Senin binayı istimlak ettiklerine göre, kentin seni oraya yerleştirmesini sağlayabilirsin – orayı istemiyorlar ve oldukça da geniş bir yer." "Orası serserilerin kaldığı bir otel." "N'olmuş? Senin eski yerin de bir zamanlar öyleydi belki de." "Peki,

göster orayı bana." Ve Ruth elinde bir el feneriyle o buz gibi yeri gösteriyor bana. Ahşap döşemeli, elektriği ve suyu kesik, tam bir virane. Kendi yerimin günbegün dönüştüğü gibi. "Burayı tamir edebilirsin, görebiliyorsun bunu değil mi, buranın tamir edilebileceğini? Pencerelere, şu geniş alana bak, bu katta teras var. İkinci kat da onarılabilir." Ama ikinci katta yan yana dizili sidiğe batmış şilteler, demir somyalar, bir dizi çıplak ampul var. "Umutsuz bir şey bu," diyorum. Öbür seçenekleri de eledim.

Ölüp oraya gitmek istiyorum. İntiharı başarmayı – şimdiye değin yapmak zorunda kaldığım en güç şey bu. Her zaman yeterince yürekli bir insan oldum ben, ne denli korkarsam korkayım, gözlerimi kapayıp, yüzüme gözüme bulaştırsam da her şeye atıldım: yayınlar, konuşmalar, sınavlar, gösterilerde polislerle, Bowery sokaklarında da kötücül heriflerle kavgalar – korkuya kapılsam da, bunları yapacak cesaretim vardı. Ama şimdi bu işte durmadan başarısızlığa uğruyorum. Dün gece, Sita Kaliforniya'dan telefon ederek tam boruyu açtığım anda beni yakaladı. Daha sonra utanç içinde kapadım boruyu. Ve bu gece de Fumio'ya burada yatması, sırtı çok kötü ağrıdığına göre yalnızca dinlenmek için bile olsa gelip benimle kalması için yalvardım; ona yardım edebilirdim – burada olursa yapmam gereken şeyden kurtulacağımı düşündüğümün ayrımında bile değildim hâlâ. Ve bu gece, burada geçireceğim son gece olacak bu – yarın sabah kamyon gelecek ve sonra da bir daha buraya gelmemize izin vermeyecekler. Bu işi bunlar olduktan sonra yaparsam beni bulamazlar, oysa ben bulunmak istiyorum; buldozerin, yıkma topunun, düşen tuğlaların cesedimin üstüne çökmesini düşünmek bile beni dehşete düşürüyor. Ölümün ötesine bile ulaşan klostrofobi, şu gövdenin incinmesi, biçimsizleşmesi, kollarımın, bacaklarımın, omurgamın kırılması...

Ölüm nasıl da zihnin gövdeyle ilgili bir saplantısı haline geliyor; gövdesinin ortadan kalkmasını istiyor zihin. Ama daha geçen yaz, daha altı ay önce, sanki yeni keşfetmiş gibi yaşamdan zevk alıyordum. Özgürdüm, nihayet özgürdüm. Akıl hastanesinden kurtulmuştum. Tabutuma çakılan üçüncü çiviydi bu, çünkü işin aslına bakacak olursan, ister deli ister akıllı, ister suçlu ister masum, ister manik ister bir tahta kurusu kadar aklı başında ol – sonuçta delilik yüzünden hapsedilmiş bir insan oluyorsun ve bu gerçek hiçbir zaman yok ol-

muyor. Herkesin gözlerinde sürekli bunu görüyorsun; duymadığın konuşmalarda da hep bu oluyor ve ses tonlarından bunu anlıyorsun. Ve utanç yok olmuyor. Bu durumun üstesinden gelebileceğini düşünüyorsun ve kent dışında bunu becerebiliyorsun. Ama kente gittiğinde hemen resmi kimliğine çekiliyorsun ve bu kimlik artık öylesine olağanüstü bir biçimde burnu sürtülmüş bir halde oluyor ki, güzelliği ve rahatlığı gitmiş, pencereleri sen dışarı atıldığın sırada bir on dakika daha dağılmadan dursun diye demir kablolarla tutturulmuş bu soğuk, pis, yerinden edilmiş stüdyoda evsiz barksız kalakalıyorsun. Gelgelelim, bir çığır açan o kitabı yazan kadın olarak hâlâ telefon ve mektup yağıyor buraya ve senin tek bildiğin, bu kadının, o kitabı yazdığından beri, aklını kaçırmış biri olduğunun açıkça söyleniyor olması.

Gerçekten kaçırdım belki de. Artık bir aydın gibi, olguları her yönüyle bilen biri gibi düşünemiyorum ve hatırlayamıyorum. Belleğim bütünüyle başka ayrıntılarla dolu bir mayın: Fumio için aldığım şu Meksika kemeri; bu kemeri incecik beline taktığında genç bir tanrıya ya da saraylıya benzerdi. Kemeri yanına almayı unutmuş. Arkadaşım Jacky Witten'ın yerleştirdiği gaz sobaları; bu iş karşılığında aldığı parayla erkek kardeşinin cenazesine gitmişti Jack. Böyle havalarda işe yaramıyor bu sobalar; yılda aşağı yukarı üç hafta boyunca burası tümden yaşanmaz bir durumda oluyor, diye gülerdik. 1806'da yapılmış, Hollanda stili bir alınlığı olan bu ev, kentin en eski beş konutundan biri; ne çığır açan kitaplar kurtarabildi onu ne de biz. Bu yapının her tahtasını, her kirişini seviyordum, onunla birlikte ölmek istiyorum. Gençliğimi burada geçirdim, hem tek başıma hem başkalarıyla birlikte: buraya Bohem adını vermiştik. Geceleri burada oturmak bir cesetle ya da bacağından vurulmuş ve ölmeyi reddeden bir hayvanla birlikte oturmak gibi bir şey. Katı ve gereksiz bir ölüm – bina hâlâ sağlamdı. Geniş yer döşemelerinin siyah renkli boyası bile. Fumio'yla birlikte her yıl tatile çıkmadan önce yerleri boyayışımız... Merdivenlerin aşağısına kir pas içinde varırdık, tiner çoktan uçmaya başlamış olurdu, merdivenin dibindeki bavulları alıp Cape Cod'a giderdik, iki hafta içinde boya da kururdu. Yatak odasındaki şu gülünç küçük portakal renkli çekmeceli dolabın görünümü; müthiş şık olacağını düşündüğümüz için portakal rengine boyanmıştı. Mutfaktaki mavi duvar gibi. Gazeteciler buraya geldiklerinde şaşkınlıktan ağız-

ları açık kalır, insanların böyle, antika ya da bohem bir tarzdan da öte bir biçimde yaşadığına inanamazlardı. *Cinsel Politika*'yı yazmadan çok önce, çatı katımız gazetelerde çatı katı yaşamının bir ilk örneği haline gelmişti, oysa çatı katımızın tuvaletiyle elde yapılmış duşu gibi ilkel yanları ev dekorasyonunda yeni bir eğilim olmaktan çok yaratıcılık göstergeleriydi. Ama tavana tırmanan bütün o kitaplar ve Fumio'nun havada uçuşan boyalı uçurtmaları oldukça romantikti. Hepsi yok oldu şimdi. Ev soyunup eski çıplaklığına, on beş yıl önce gözüpek bir çocuk olarak kiraladığım günkü o korkunç soğuk ve zorlu haline döndü; ben geliştikçe o da gelişmişti. Ve şimdi birlikte ölüyoruz.

Her işin yolunda gidiyordu; kente geldiğinde hiçbir şeyin yoktu, çok çalıştın, sergiler açtın, öğrenim yaptın, yazdın, hatta desteklenip üne kavuştun ve şimdi hepsi yok oldu – her şeyi havaya savurdun. Delilik denen şey buydu işte. Janis'in deyişi –her şeyi savurdun– bunu yaptığının ayrımında bile değildin. Kendi aptallığın yüzünden duyduğun pişmanlık ve öfkeyle dişlerini gıcırdatabilirsin, ama durum bu: en güzel ve en iyi evliliğe, Fumio'ya sahiptin ve bunları havaya savurdun. Kadınlar, kadınları da sevmen gerekiyordu. Ve onlar da yok oldu şimdi. Celia nerede acaba şimdi? Sita çok uzaklarda ve belki de başka birisiyle birlikte ama seninle bağlantısını sürdürecek kadar iyi bir insan. Her şeyi yitirdin, her şeyi havaya savurdun, telefon şirketine telefonunu kesmelerini söyleyecek gücün bile yok. Melankoli, duyumsamazlık günahı. Şimdi bu var. Oysa her şeyi savururken, büyük konuşmalar, büyük bir aşk, büyük bir yaşam biçimi, kendinle ve o yüce *Uçmak*'ınla ilgili büyük bir övüngenlik vardı; aldığın her soluk lanet olası bir mucizeydi sanki. O kitabın kendini beğenmişliği. Tanrı'ya şükür, onu görecek kadar yaşamayacaksın. Seni bir böcek gibi ezecekler çünkü; kitapla ilgili eleştiriler birinci sınıf bir sövgü niteliğinde olacak.

Her şeyi yitirdin – şimdi kendini şu yaşam yükünden bir kurtarabilsen. Aquavit. Bakalım neler yapabilecek bu içki. Fumio bunun içki türleri içinde en iyi, en güçlü içki olduğunu söylüyor. Şimdi İsveç'e gideceği için, pek düşkün oldu berbat bir tadı olan bu içkiye. Ama ben vereceği gücü istiyorum, tadını değil. Ve sonra gazın o şaşırtıcı sesi. Beş santimlik bir boru, büyük bir kaynak, ama ses hâlâ irkiltici, şaşırtıcıydı, onu duyunca uyuyakalıyorum, artık dinlemiyo-

rum onu, kesinlikle fikrimi değiştirip kapamayacaktım gazı; kesinlikle bir sigara yakıp mahalleyi de yıkmayacaktım. Birinin Albert Schweitzer'ın yaşamı üzerine yazdığı kitaptan birkaç sayfa okudum, alaylı alaylı bu kitabın içinde bulunduğum duruma ne denli aykırı olduğunu ayrımsadım ama ortalıkta beni uykuya, baygınlığa sürükleyecek bir şey olduğu için de huzur dolu bir gönül borcu duydum. Birkaç saat sonra kendine geldiğinde –şu gürleyen gazı ister kapat ister açık bırak– fikrini değiştirmek için son şansın bu. Değiştirmedim.

Sabahleyin uyandığımda, fikrimi değiştirmediğim için gurur da duydum, utanç da. Çatı katı çok büyük, çok cereyanlıydı. Koku feciydi, ama gazın bu geniş alanda yarattığı tek etki baş ağrısıydı. Tam borunun yanında uyuyabilir, pencerelerdeki bütün aralıkları kapatabilirdim – geri zekâlı. Şimdi pencereleri açıp bütün evi, her iki katı da havalandırıyorum – onlar kamyonla gelmeden önce koku dışarı çıkmalı. Başaramamıştım. Neyse, bu kezlik. Başka denemeler de olabilir.

Nitekim oldu da. Yeterince ve yeterince ısrarlı bir biçimde, giderek ölme isteğiyle dolu bir kriz biçiminde. Öyle ki, sonunda bu işten vazgeçebildim; başarısızlığa uğramıştım, ölmeyi ya da bir ölü olarak yaşamayı beceremiyordum artık, onun için gerçek anlamda yaşamayı denemeye karar verdim. O doktorları, neyin nesiyse o harika ilacı bulmaya; sırrımı arkadaşım Janey Washburn'e çıtlatmaya, onun kuşkularını dinleyip ertesi sabah onun önerisine uymaya. Onun tanımına göre B planıydı bu, ilaç tedavisiydi. Lityumu dene, her şeyi dene. Ölemiyordum. Ve artık umutsuzluğa da kaptanamıyordum.

10.

Kümeste, karanlık, Sophie'yi beklemek, sonra birlikte yatmak, kavga etmek, dargınlık ve sonra da hiç öngörmeden, önceden tasarlamadan – kalkıp çıktım. Daha önce hiç yapmadığım bir şeydi bu, bir kavgayı yarıda kesmek. Ama hepsi bu değildi –hatırla– onun yatağını da terk ettin. İlk kez. "Burayı terk edersen hiçbir şey eskisi gibi olmaz artık," dedi. Biliyordum bunu. Ürperdim. Ama kalamazdım; uykuya, dinlenmeye, huzura çok gereksinimim vardı.

Ve işte huzur. Bu kocaman ambar, bu resim stüdyosu. Gecenin ortasında yapayalnız. Ambarın başımın üzerindeki tavanı yüksek, el oyması meşe kirişler, çevrelerine ve aralarına kaplanmış beyaz renkli yapay tahtalar, beyaz renkli sıvayla bir Japon pirinç ambarının tahtalarını andıran eski, kararmış, yıpranmış tahtaların bileşimi. Bunları Fumio'yla ben, çiftliği aldığımızda ambarı çökmekten kurtarmak için yapmış, çatıyı tümüyle yeniletmiştik. Her zaman olduğu gibi şu anda da çok güzel bu tavan, altı metrelik bir yüksekliği var – ne boyanacak yer ama. Sabah boyarım, diye düşünüyorum, burada uzanmış uykuyu beklerken. Yukarı bakıyorum, resim masasının yukarısındaki o kiriş bile yerinde – o kiriş buydu. İntihar günlerindeki. Hepsi bitti şimdi: yaşamayı şu andaki kadar istememiştim hiç. Göz bir kamera gibi yukardaki kirişleri, bu kirişlerin zıplamalarını ve oynamalarını, havada böylesine sağlam bir biçimde asılı duran bu geniş boyutlu ağırlıkları tarıyor.

Uyuyabilirsem yarın resim yapabilirim. Uyuyabilirsem, aklımı kaçırmam, yaşama isteğimi yitirmem, bu istek yavaş yavaş kayboluyor şu anda çünkü; uykusuzluğun beni çözdüğünü hissedebiliyorum. Zihin bu kadar uyanık kalmaya dayanamıyor, tam iki gecedir uyumuyorum. Tartışmalar, çekişmeler, kavgalar. Uyumam gerektiğini biliyorsa niye beni kışkırtıp duruyor? Ne yaptığının ayrımında değilmiş gibi, bana uyumamı buyuruyor ve sonra da hiç rahat vermiyor,

onun için uyuyamıyorum. Hep aynı davranış biçimine giriyorum, boyuna onun azarlamalarına, iğnelemelerine, hafta sonu konuklarının nerede yatacağı gibi önemsiz ayrıntılara, biçme makinesinin çıkarttığı yeni sorunlarla ilgili dırdırlarına karşılık veriyorum. Sorunları olan sevgililer. Ama çok tüketiyor bu sorunlar, yalnızca bizi değil, çiftliği, burada yaşayan başka insanları da.

Sorunlar benim deliliğim ve Sophie'nin sabır dolu üzüntüsü biçiminde bir siyasa halini aldı. Bu iki şeyi birbirinden ayırt edemiyorum artık ve bu ayrımı yapmaya çalışan tek kişi de benim; bir de Linnea belki. Belki de yaşça daha büyük ve birkaç çocuk annesi olduğundan, öbürlerinin takılıp kaldığı lezbiyenlik dramına ve evlilik geleneğine pek yatkın değil Linnea. Buradan çok mu uzak kaldım ya da çok mu uzun bir süredir yetersiz bir durumdayım ki Sophie sorumluluğu üstlenmek zorunda kaldı? Yoksa tersi mi; çiftliğin yarısına sahip olmayı reddettiğine göre, çiftliğin tümüne sahip olmak, şu ara saygınlığım iyiden iyiye sarsıldığı ve belki de yakında bir yere kapatılıp gözden ırak olacağım için, çiftliğe tek başına sahip olma olanağından da yararlanmak mı istiyor, onun için mi benim işe yaramaz, yetersiz biri olduğumu açıkça ilan ediyor?

Şimdi, yazın geri kalan bölümünü dedikodu şimşeklerinden uzakta, huzur içinde geçirebilmemiz için bütün çırakları gönderme konusu konuşuluyor. Çiftçiliği, temizlediğimiz çayırları, çoktan toprağa ekilmiş küçücük ağaçları, yapmakta olduğumuz bütün ipek baskılarını, eflatun ambarı çırakların kalabileceği bir eve dönüştürmek için yaptığımız çalışmaları, yani bu yaz en büyük işimiz olarak gördüğümüz işi bırakmak demek bu. Çıraklar olmadan hiçbir şeyi başaramayız, hiçbir şeyi tamamlayamayız; yaz boşa harcanmış olur. "Harcandı zaten ve senin de sessizliğe gereksinimin var," diyor Sophie.

Burada sessizliğe kavuştum. Bir kezliğine bu yüksek tavanlı odada tek başımayım. Yalnızlığım öylesine yeni bir şey ki, kutsal bir şeye saygısızlık etmenin heyecanını veriyor; iki yıldır tek bir gecemizi bile ayrı geçirmemiştik. Buna karşın, sırf tek başıma kalmak, ondan uzak olmak için buraya geldim.

Birkaç dakika beni okşamasını, benimle sevişmesini istedim ondan, o zaman uyuyabilirdim, korku yok olabilir, öfke yatışabilir,

omurgam gevşeyebilirdi – umarsızca uykuya gereksinim duyuyordum çünkü. Ona yalvardım, ama o kulak asmadı bana, bunları yapacak halde değildi ve kendini buna zorlayamadı. "Ancak o zaman uyuyabilirim, lütfen dokun bana." "Hayır." Orada öylece yatıyor ve kısa bir süre içinde uyuyamazsam aklımı kaçıracağımdan korkuyordum; kafamın içinde bir elektrik yükünü andıran bir ses duymaya başlamıştım. Ansızın, tenimin üzerinde bir başka tenin temasını hissedemezsem, böyle bir temasla iyileşemezsem, böyle bir avunçla, bir dostun böyle bir davranışıyla uyumayı başaramazsam, zihnim ortadan ikiye bölünecekmiş gibi gelmişti. Kırgınlığından ya da hırçınlığından reddetti bu isteğimi –beni reddedebilecek birinin denetimine bırakmıştım kendimi– oysa hasta olduğuma öylesine inandırmıştı ki beni, beynimin, onun salık verip buyurduğu ve benim de artık kesinlikle gerekli olduğunu düşündüğüm gibi, gereğince dinlenmezse çok kötü bir biçimde hasar göreceğinden korkuyordum; bir yirmi dört saati daha uykusuz geçirirsem, yorgun hücrelerini yıpratarak beynimi gerçekten hasara uğratacak, ruhuma kalıcı bir biçimde zarar verecektim – kendimi harcatma olasılığını yaratmıştım.

Bunun yerine kalkıp orayı terk ediyorsun. Sonunda öğrendiğim şey bu: başka bir yerde uyumak, gereksinim duymamak. Böyle bir şeyin düşüncesi bile ilaçsız yaşamak kadar tehlikeli ve riskli. İnatçılık bu belki, belki de aptallık. Ama sonunda kendime ait olmak. Peki yeterince dayanabilecek misin, zihnindeki garip bitkinliği atlatmayı, kendi huzurunu bulmayı, iyi olmayı, uykuya dalmayı ve böylece zihnin gündüze özgü mantığını gevşetip hayallere izin vermesini sağlamayı başarabilecek misin? İki kocaman kırmızı top, bilinçten çıkıp açık pencereden dışarı fırlıyor, yaz, çocukluk, teyzem, ablam, çocukluğumda en sevdiğim kişiler beliriyor gözümün önünde, yastık öylesine yumuşak, dışarıdaki ağaçla göl öylesine katıksız, karanlıkta öylesine bulanık ki, ya başımın yukarısındaki tavanın loş beyazı, verdiği huzur, sevinç içinde kollarımla kendimi kucaklıyorum, sonunda uykuya dalıyorum, sonunda isteğim gerçekleşiyor. Bunu algılayabiliyorum da, bu gizemli olayı izleyebiliyorum; gizem ortaya çıkıyor, bir saniye daha ve dalıyorum... Bir arı iğnesini sokmuş gibi, öylesine apansız, uykudan koparılıp sıçrayarak uyanıyorum. Bu iğne beni soktuğunda, sanki fiziksel varlığım ölümcül bir tehlike içindeymiş gibi bir duygu veren bu korkunç uyarıyı sezdiğimde oradaydım, tam

uykunun eşiğindeydim. Bir soyguncu, bir hırsız, bir silah – bu düzeyde bir tehlikeydi bu sanki. İnsanın uyanıp direnmesini gerektiren ölüm benzeri bir tehlike. Ama hiçbir şey yoktu. Uyarı yanlıştı –oda önceki gibi sessiz ve sakin– öyleyse bu uyarı bir yalan, bir aldatmaca, bir tuzaktı. Uyku nerede şimdi? Kilometrelerce uzakta; kaçırdım uykuyu. Şu anda ürkmüş, korkmuş bir halde olduğuma göre, uykuya dalabilmem saatler sürecek; uykusuz bir gece daha geçecek.

Ne oldu peki? Tam uykuya dalarken, zihnimdeki bir patlama, bir fırtına sıçratıp uyandırdı beni. Beyin hücrelerindeki küçük bir patlama, bir kısa devre gibi bir şey. Beyin elektriksel dürtülerle dolarsa, bu dürtüler herhangi bir elektrik devresinde olduğu gibi aşırı yüklü olup sonra da kullanmayla, yıpratmayla, gerginlikle, aynı anda çok fazla şeyin gerçekleşmesiyle zayıflıyorlar mı acaba? Kafatasımın içinde hemen açığa çıkacak ya da yavaş yavaş açığa çıksa bile gene de beni çöküntüye uğratacak bir şeyler mi oldu? Tanrım, ya aklıma bir şey olursa – aklımın ne değerli olduğunu çok geç anladım, ne kırılgan olduğunu da şimdi. Uyumamakla zarar verebilirsin aklına; günlerdir hiç dinlenmeden, sırf demirden yapıldığını ve Tanrı'dan daha akıllı olduğunu göstermek için rakiplerinle bir şampiyonluk oyunu oynuyorsun. Ve şimdi kendi sigortalarını attırdın. Bundan sonra olacakları, bu dehşet verici korku akımının başlattığı parçalanmayı düşünüp titriyorum. Belki de bu kez deliririm ve bunun gerçekleşmesini, uyuşturucu etkisindeymiş gibi sapıtmamı, zihnimin garip durumlara girmesini, bilincimin değişmesini seyrederim; Sophie böyle şeyler yaşayacağımı söylemiş ve bunları resme ya da yazıya dökmemi söylemişti. Kandırmaca, diye düşünmüştüm.

Ama dürüst ol. Böyle anların oldu. Tımarhane, Torazin, hatta salt dehşet anların. Her şey simge ve anlama, yankı ve harekete, benzeş ve temsilcilere dönüşüyor böyle anlarda. Geçen kez, böyle bir şey olmadığını söylemedin mi kendine, böyle bir şeyi görmediğini, böyle bir şeyin olduğuna inanmadığını, yalnızca gelip geçici hatırlama anlarında akıldışı ve utanç verici yanılsamalar biçiminde belli belirsizce hatırladığını? Delilik duruşmana giderken kasıla kasıla kendini Jan'la karşılaştırma yanılsaman gibi – işte delilik denen şey bu herhalde, diyordum kendi kendime. Ya hastane banyosundaki temizlikçi kadını Sita'yla karıştırmam; yaşları, esmerlikleri, alçakgönüllülükleri – delilikti bu. Ve bu kişilerle yerleri karıştırma konusunu dü-

şününce irkiliyordum elbette. Hapishanelerdeki bütün siyahların kopyalar, benzeşler olması gibi, Napa'da bir hücrede tutulan siyah adamın da Michael X olması. Bu yer değiştirmeleri kafamda şiirsel bir mantık olarak niteleyip doğrulayabileceğimi biliyordum, ama gene de özentili şeyler ya da sıradan hayaller olarak görüyordum bunları. Delilikti bu. Ve böyle bir şeye hiç ilgi duymuyorum artık, böyle bir şeyden nefret ediyorum ve korkuyorum.

Ama ya deliliğin öte yanında bir şeyler varsa, o sınırın ötesinde belli bir anlayış, özel bir bilgi varsa? Delilik anlarında gördüğün ve öğrendiğin şeyleri, çektiğin acıları doğrulayacak kadar değerli olan o bilgileri hiç unutmayacağını kendine defalarca söyleyip yemin ettiğini hatırlamıyor musun? Ve sonra da gördüğüm her şeyi yadsımıyor muydum – hatta geçen kez edindiğim bilgiyi küçümseyip yeniden akıllılarla akıllı-yapıcıların, deli doktorlarının ve ailemin arasına katılma telaşı içinde ayaklarımın altında çiğnememiş miydim? Unutma, utanma ve yalanlama ihaneti.

Ama ya o gördüğüm şeyin bir değeri varsa: banyodaki esmer kadının gölgesi, kilitli odadaki adamın çığlıkları, boyun eğen ve acı çeken kişiler, hatta çarpım tablosunu yinelememi isteyen bir hanım psikiyatrın sorgulamasındaki Jan tarzı zekâ ve hazırcevaplılık? O sorgulama sırasında bütün dağınık bilgilerin geri gelmişti; yeniden bir bilim kadını olmuş, sana sonsuz ve dural bir süre tanınınca, o güne değin öğrendiğin her şeyi hatırlamayı başarmıştın: yalnızca edebiyat değil, kilise tarihi, mitoloji, dilbilim konusundaki bilgilerini de hatırlamıştın. Dil köklerini sesbirimlerine değin hatırlamıştın. Sayıların yapısını – nasıl da büyülerdi sayılar seni. Dokuzlu çarpım tablosu, oluşan her toplamın nasıl kendi içinde oluşup dokuza eşit olması: birle sekiz, ikiyle yedi, üçle altı, dörtle beş; sonra beşle dört, altıyla üç, yediyle iki, sekizle bir. Bir geminin yan çarkı gibi. Ve altıyla dokuzun birleşimi, bu bir hiledir, derdi babam, meraklı bir çocuğun karşısındaki bir mühendis olarak bana matematik öğretirken. Altıyla dokuz, cadıların lanetlenmesine neden olan, ama belki de en iyi biçimde bir cinsellik simgesi ve yasaklanmış bir eylem olarak hatırlanan sayılar. Sanki bütün tarih, yalnızca tımarhanenin açığa çıkarabi-

leceği bir biçimde, içimde gömülü duruyordu: geçmişin kıyımları, bu kıyımların parolaları, şakaları, yarattıkları korkular, hepsi içimdeydi. Sanki Katolik bir genç kızlık, sonra feminizm ve son olarak bunların üstüne çöken tımarhane mezarlığı, bütün belleğin açılmasını, belleğin, sağduyunun, ihanete uğrayan kadın belleğinin canlanmasını sağlamış gibiydi. Dolayısıyla, bu zindanlara bir annenin ihanetiyle tıkılmak çok acıydı; insan sevgililerden bekleyebilir böyle bir şeyi, ama sana can veren kadının bunu yapması, bu tabutlarda katlanılamayacak bir şey.

Ancak, daha önceki deliliğimde öğrendiğim şeylerin hepsi salt delilik değildi, zihnin hapsedilmeye, akıllıların deliliğine gösterdiği tepkiydi. Hem sonuçta algılamamdaki bulanıklaşmanın ne de olsa, ılımlı bir ifade kullanırsak, hayal gördürücü bir ilaç olan Torazin'den kaynaklanıp kaynaklanmadığını nereden bilebilirim ki? Torazin'in etkisine bir girdiniz mi, uyanık kalmak bile bir dikkati yoğunlaştırma mucizesi gerektirir. Tutarlı görünmek ise bir deha. Ama Torazin'i yalnızca Kaliforniya'da vermişlerdi sana. Minnesota'da ilaç vermemişlerdi, gene de kendini küçük bir Gandhi sanıp yatağının üstünde şiddete karşı oturma eylemleri yapıyordun.

Kendini başka bir kişinin yerine koymak, kendini bir başkası olarak hayal etmek delilik mi? Kendi sorunu kendin yanıtlıyorsun; bir ahmağa dönüştüğün düşünülürse, öyle tabii. Öyleyse, salt kendini bir aptal yerine koymak mı delilik? Olanları hatırlayıp utandığında öyle, değil mi? Sonradan seni bu yolla alt etmişlerdi – söylediğin saçma sapan bir şeyi hatırlatan ve seni kapattıkları için öfkelenmeye kalkıştığın anda seni susturan o anıştırmalar. Sonunda sesimi kesen şey, beni kapatanların, yaptıkları şeyin doğruluğuna nasıl kayıtsız şartsız inanma zorunluluğunu duyduklarını yavaş yavaş anlamam oldu; dünyada hiçbir şey onların bu inancını sarsamazdı. Bu inançtan hiç vazgeçmiyorlardı, biraz çılgın (biraz dengesiz, sinirli, yıpranmış) olma biçiminde ılımlı bir orta yol da olabileceğini hiç kabul etmiyor, deliliği karmaşık bir durum, karışık bir iş olarak görmüyor, deliliğin bir suç değil bir görüş açısı olduğunu ve kapatılmayı gerektirmediğini, kapatılmanın her türlü insan hakkının çiğnenmesi ve bunun da temelde delice bir şey olduğunu anlamıyorlardı – yo, yo,

bütün bunlara karşı çıkıyorlardı, çıkmak zorundaydılar. Akıl sağlığı bunu istiyordu onlardan ve akıl sağlığı da onların gözünde bir din, bir ideoloji.

Hepimiz, şu ya da bu aşamada, mantığın, düzenin ve tutarlılığın desteğine büyük bir gereksinim duymaz mıyız? Sen yalnızca eğretilemelerin ve benzetmelerin, gerçeklerin ve olguların yerini almasına izin vermiştin: mermer banyonun ölüler diyarında bir gölge gibi görünen o yaşlı kadın, Sita'yı, Sita'nın Hintli yanını, sık sık içine düştüğü yoksulluğu ve yaşlılığını simgeleyen bir varlığa dönüşmüştü. Bu ayrıntılar bir simetri oluşturduğu için doğru bir benzetme olmuştu bu, banyodaki o figür gerçek bir kişinin yazınsal bir kopyası haline gelmişti. Annen, Sita'yı kandırıp kendisini ziyaret etmen için seni St. Paul'e geri götürmesini sağlamış, böylece iki hafta önce Kaliforniya'da ablamızın yaptığı gibi, seni teslim etmeyi başarmıştı. İki hafta önceki olay sırasında da yanımdaydı Sita. İhanete uğrayıp Napa gibi yerlerin baskı ve kargaşasına itildiğinde kaç kez yanında olmuştu Sita? Elbette, banyodaki o acınası figürde Sita'yı görmek zorundaydım; ona olan sevgime duyduğum inancı başka türlü nasıl sürdürebilirdim? Hepsine duyduğum sevgiyi? – en zor şey bu çünkü, seni bu duruma düşürenleri sevmeyi sürdürmek.

İncele bunu, deliliği. Orada neler öğrendin? Bir kezinde bir akıl hastanesinin, Minneapolis'teki Mayo kliniğinin banyosunda kaçarcasına dışarı fırlayıp gözden kaybolan bir figür görmem ne anlama geliyor? Bir paçavra kadar bayağı, esmer, yabancı bir figür, esmer, yaşlı bir Mısırlı, yeryüzünün ve yüzyılların sefillik simgesi, musluğun başındaki görünümüyle bir kutsal kitap kişisi, bir gölge gibi uçucu bir varlık, bu varlığın yaşı, yoksulluğu. Bizlerden, hastalardan bile daha aşağı bir konumdaydı çünkü. Hastanede hizmetçiydi. Onu çok sevmiş ve ona Sita adını vermiştim, o kahrolası yerde Sita'nın varlığı, Sita'nın anısı, bana acınası bir köle kadın görünümünde gönderilen bir hatırlatıcı, bir merhamet habercisi ve dolayısıyla da Sita'ydı bu kadın. Yalnızca görünümüyle bile bana bir hizmet sunmuştu, sanki ayaklarımı, saçlarımı yıkamış, beni temiz havlulara sarmıştı ben içeri girer girmez bir pervane gibi dışarı uçan bu esmer yabancı. Hemen dışarı fırlamış olsa da, işaret verilmişti, bana dokunulmuştu, ısıtıl-

mıştım, bana umut vaat edilmiş, gizli bir bilgi verilmiş, bir simge, bir benzeş aracılığıyla bir sevgi parolası gönderilmişti.

"Eşdeğerliler." Akıl hastanesinde her yerde bunları görüyordum. Özgünlerinin gönderdiği eşdeğerliler. Herrick'te bir yerde, zihnin boş yere direnmeye çalıştığı fincanlar dolusu Torazin'le öbür mucizevi ilaçların arasında karşılaşılan orta yaşlı siyah kadının, Sita olduğu kadar, Désiré olması, yani rayımdan çıkarılıp bu tımarhaneye tıkılana değin yaşamını kurtarma görevini üstlendiğim adamın, Michael X'in karısı da olması gibi. Kopyalar. Ve bu kadının lamba ışığındaki varlığı, sesinin yumuşacık sevecenliği, başkalarının benim hasta rolü yapıp çalışmaktan kaçtığımı düşünmedikleri konusunda güvence veriyordu bana; burada yalnızca bir başka hapishaneyi, Cehennem'in bir başka döngüsünü, bir başka halkasını, başka çorak alanları, başka demir parmaklıklı kapıları keşfetmiştim. Ve Michael'ın kendisi de, kapatıldığı hücrede bütün gece bağıran adamla simgeleniyordu: tek başına ve kısıtlanmış bir halde, kurban edilmenin en son aşamasını yaşayan bu adamın boğuk çığlıkları, Michael'ın Trinidad'dan ve Kraliyet Hapishanesi'nden buraya ulaşan çığlıklarıydı, bir simgeydi bu, ama gerçekti de. Bu ceset mahzenindeki bu dehşet verici görünüm, benzeşim içeren bir şey; zincirler içindeki bu adam öbür zincirler içindeki adamın bir benzeşi. Her ikisi de siyah ve her ikisi de hiçbir zaman teslim olmayacak bir soylulukla protesto ediyor; bunun karşısında öylece durup seyretmek ve umarsız olmak zorunda kalıyordun. Yardım etmek, siyahlarla beyazların eski yanlışlarını düzeltmek, suç ve hata arasındaki uzaklığı yok edecek bir köprü kurmak istemiştim. Ve Désiré olan o kadın da beni, kendisi gibi mahkûm olan birini bağışlayabilirdi; ikimiz de mahkûmduk. Aynı biçimde Désiré de, ben İngiltere'ye giderken iyi dileklerde bulunmuştu bana; oysa kendisi Michael'ın yaşamının bağışlanması için yalvarmak amacıyla İngiltere'ye gitmek istediğinde ülkeye girmesine izin verilmemişti.

Koşutluklar ve benzerlikler, kişilerin iç içe geçmesi, o akşamların bitkinliği, bir masa lambasının ışığı, bir "dinlenme salonu" bölgesi, kahve fincanları (kahve Torazin'i defeder), bu Désiré'nin yanında oturup söyleyecek söz bulamamak, akla yalnızca yavan laflar geldiği için utanmak, ağzımı bile açamayacak kadar duygulanmış olmak, gene de bu dönüşümün beni etkilemesi. Deli miyim, değil miyim? Yardımseverliği, sevecenliği yeniden keşfetmek. Çağlar boyunca,

dindarlar mahzenlerde ve karanlık yerlerde, hapishanelerde ve zindanlarda, azizlerle yardımcılarının hayaletlerinin yanında avunca kavuşmuşlardır. Ben yalnızca filmleri, casus görüntülerinin çift kimlikli olma hilesini kullanmıştım. Şiirin çılgınlığı ya da akıl sağlığının şifaya, umutsuzluğa karşı şifa sağlayan şeye tutunması.

Mısırlı, Sita gibi dışarı fırladıktan sonra, yaptığım uzun, harika, hatta zevkli banyo boyunca onun görüntüsünü belleğimde tutmuştum; mermer küvetin içindeki ılık su görkemli bir şeydi, çünkü küvetler öylesine eskiydi ki yapımlarında mermer bile kullanılabilmişti ve taşın damarına baktığınızda bu damarda yeryüzünün yüz binlerce yılını görebiliyordunuz; orada, bacaklarınızın arasında taşın yaşı ve bileşimi, küvetin ayak ucunda mavi ve yeşil damar. Cinsel bir şeydi bu taş sanki, neredeyse insanı heyecanlandırıp kendini okşama isteği uyandırıyordu, o denli enerji ve iyimserlik veriyordu. Ama durgundu, hatta suyun sıcaklığına karşın serindi, yüzyıllar, taş adları, taş sözcüğünün etimolojisi kadar serin: "lito", lityum, litograf.

O banyo beni iyileştirmişti, saatlerce sürecek bir uykuya bedel olmuş, ertesi gün mahkemede geçireceğim uzun saatler, davama hazırlanmak için gereksinim duyacağım saatler için beni canlandırmıştı. Duruşmalarda kendi adıma konuşmama hiç izin verilmediği için sessizce otursam da, davama hazırlanmak, aleyhimde söylenen şeyleri gözden geçirip daha sonra söylenecek şeylere karşı savunmamı hazırlamak zorundaydım. Avukatların eline tutuşturacağım küçük notlar için hazırlık yapmak zorundaydım. Zihnimde tutacağım notlar için, kanıtlarla çürütme, itirazlar, eldeki kanıtlar ve yalanlama gibi konularla ilgili notlar için – böylece, hiç sesimi çıkarmayacak, bağırmayacak, kükremeyecek ve her şeyi mahvetmeyecektim. Her gün gelip arkamda benim gibi sessizce oturan sürgünlerin, sosyal hizmet görevlilerinin ve feministlerin kutladığı o kusursuz dış görünüş.

Söyle, şu anda bildiğin şeyleri, o zamanlar bildiğin ama yeniden aklı başında bir insan olmak, yeniden onlardan biri olmak için yadsıdığın şeyleri söyle; altı yıl boyunca yalan söyleyip saklandın. Kimse o dönemden söz edemiyordu bana ve etmediler de hiç. Ailemde ise bu konu hep tartışmalara yol açıyordu, onun için konuyu kapadık ve ben yeniden onlardan biri oldum ya da oldum sayılır. İyi bir kız evlat

ya da iyi bir kız evlat müsveddesi, ama onlarla yaptığım her konuşma hâlâ onların "İlacını alıyor musun?" sorusuyla başlıyor. İlacımı almadığımı biliyorlardır artık; Sally biliyordur – beni bir daha ne zaman yakalatır acaba? Yoksa annemin uzun kolunu mu kullanıyor bunlar? Buraya, özellikle hatasız davranabilirsem daha şanslı olabileceğim New York'a, kendi arazime sahip olduğum bu kırlık yere bile uzanacak mı bu kol? İngilizler'in Tutucu Parti üyelerine yaraşacak bir uslamlama, Amerikalılar'ın Cumhuriyetçi Parti üyelerine yaraşacak gerici bir ahlak yaklaşımı bu, ama tuhaf bir biçimde işime yarayabilir bu şimdi benim.

Ama o bilgiyi, gördüklerimi, o yerlerin garip görünümlerini, kişilerini hiç unutmadım. Ambulans kullanırken kolu kırılan işçi örgütleyicisini; kolu alçıda, iyi yürekli bir kabadayı havasında, durmadan fısıltıyla o batakhanenin kurallarını anlatırdı bana –"Bunları harfi harfine uygulamazsan asla çıkamazsın burdan"– ben Torazin'e direnip dikkatimi toplamaya çalışırken. Napa'daki öğle sonraları, saat dörtte çöken hüzün, koca odanın yalnızca bana ait olması, resim yapmaktan sıkılmış, ama henüz banyoda vakit öldürmeye hazır değilken, bir günün daha bitmesiyle çöken umutsuzluk. Ve ben de Buda'nın tekerlemesini, *Namyaho-Ringeiki*'yi yinelemiştim, bu ezgiyi bir öğütme makinesinin kolunu, yan tarafındaki kocaman yuvarlak bir silindiri çevirir gibi, çevire çevire durmadan yinelemiştim; sonra su görüntüsü, bağlardan yansıyan o harika yeşil ışıkta bir duvara vuran dalgalar, sonra yola çıkan kanocunun ezgisi, kanonun batıp çıkmasında ve sallanmasında bir yaşam gücü varmış gibi cana can katan düzgün ve iyimserlik dolu ritim. Nam ya horin geiki. Sonunda dünyayı yerinden oynatıyormuşum gibi gelmişti bana, bir masanın üstünde dimdik oturmuş, sırtım bir duvara dayalı, büyümü, sabrımı, son kartımı kullanırken. Bir hemşire gelip hiç kıpırdamadan oturduğum için paylamıştı beni – koğuşları sarstığımı mı hissetmişti acaba?

O tekerleme yaşamımı kurtarmış ve Herrick'te tek başıma geçirdiğim ilk geceye, bana Torazin verip duvarları kapitone kaplı bir hücreye tıktıkları geceye katlanmamı sağlamıştı. Sally özenle gündüz personeline klostrofobim olduğunu açıklamıştı; gece personeli bu bilgiye kulak asmamayı başardı ve beni o en büyük sınava soktular.

Sınavı geçtim. Geçemeyeceğimden emindiler. Üç Silahşörler'in pervasız tavrıyla, kasıla kasıla beni hücreye kapatırken, verdikleri Torazin'i içtim; bu iki kuş beyinlinin, biri kız biri oğlan bu iki gece bekçisinin sağlığına kadeh kaldırıyorum, belki de burada yarım gün çalışan öğrenciler bunlar ve ben de Sacramento'nun bir profesörü olarak verdikleri zehiri yutuyorum. İlk önce yurttaşlık hakları formülünü uygulayıp verdikleri şeyin ne olduğunu kibarca sorarak. İlaç, diye papağan gibi yineliyorlar. Elbette, ama ne türde? Yalnızca ilaç işte – alın onu. İlacı almak zorundayım. Sesim titriyor, bacaklarım halsizleşiyor, çünkü bunun sonum olduğunu ve bana yapmak üzere oldukları şeyi –ne kadar sürecek acaba?– atlatamayacağımı biliyorum. Zihin tek başına bir yere kapatılmaya ne kadar dayanabilir? Seni buraya bir kapattılar mı, günler aylar gibi gelir – yaşamının sonuna değin sürebilir bu; şu anda tümüyle onların elindesin. Verdikleri şey baldıran da olsa içeceğim – başka seçenek yok; şu anda her şey yazgıya bağlı ve bu yazgının ne olduğu konusunda da hiçbir fikrim yok. Bunu onlara sormanın da yararı yok; ellerindesin. Bugüne değin hiç duymamıştım Torazin'i, bu ad benim için bir anlam taşımıyordu. Zehir de olabilirdi bu madde; hiç böyle kötücül koşullarda ne olduğu açıklanmayan bir şeyi yutmaya zorlanmamıştım, her ikisi de öfke içinde, kendileri de korkuyor belki ama beni dehşete düşürüyorlar. Ne olduğu konusunda hiçbir fikrim olmadan, yalnızca bu en büyük tuzakta geçireceğim bu ilk gecede korkumu bastıracak kadar etkili olmasını umut ederek, Torazin'i içiyorum. Bunu biraz neşeli bir tavırla yapmayı başarıyorum, korku içindeyken, onları eğlendirmeye, rahatlatmaya bile çalışıyorum: "Athos'la Porthos'a." Fincanımı tek tek ikisine de kaldırıyorum – ben d'Artagnan rolünü oynuyorum tabii, onların gençliklerine ve atletik görünümlerine karşın bunu yapmaya çalışıyorum. Derken, benim neden söz ettiğimi bilmiyorlar, üç silahşörleri hiç duymamışlar, belki de yalnızca bir çikolata kâğıdında resimlerini görmüşler ve benim neşeli küçük kadeh kaldırma hareketim de onlara bir anlam ifade etmiyor, onları etkilemeyi başaramıyor gibi geliyor bana – gerçekte onların gözünde yalnızca bir kaçığım ben.

Ve sonra kapı çarpılıyor. Sonsuza değin. Böylece geriye kalan tek şey, tek çare o tekerleme, o dua oldu. Ve bütün gece kendi zihnimle, görüntülerle, duvarları görüntülerle, dalga şekilleriyle, bir

yüzme havuzunun ışığıyla doldurarak oyalanıp eğlendim. Bu odada hiç doğal ışık olmadığı gibi doğal hava da olmadığını keşfedince adamakıllı kaygılanmaya başlıyorsun: karartmalar, elektrik kesintileri. Sağ kalmanı sağlayan tek şey havalandırma. Peki bir elektrik kesintisi olsa, aptal yöneticiler bu hücrelerde hiç hava kalmayacağını fark edecekler mi acaba? Tabii, bunu onlara söylemeyi asla başaramazsın – şu kalın kapı, ucunda durduğun o uzun koridor, çıldırana değin haykırsan da seni hiç duymamaları için yapılmış. Bildiğim kadarıyla, gece boyunca gözetleme deliğinden bile kimse gözetlemedi beni. Hiç uyumadım da. Korku o denli büyüktü ki ilaçların ağır dozuna bile direnmişti. Uyumak yerine, yaşamımda ilk kez olarak o tekerlemeyi yineledim, o tekerlemeye gereksinim duydum, o güç kaynağının etkisini ve büyüsünü yarattım, sonra yeniden yarattım.

Sabaha karşı korkunç şeyler gördüm, beni doğuran annemi, hatta Amerikan bayrağını, elma turtasını, çocukluğumu, kavrulup biçimsizleşmiş akraba imgelerini gördüm; bütün bunları alayın batağına düşmekten kurtaran şey yalnızca olgulara karşı yaratılmış bir gerçeklik, bilinçli bir efsane olan anlık bir inançtı. Ama geceyi atlatmıştım, her şeyi atlatabilirdim. Çok uzun sürmemişti bu iş; tek bir gece olsun yeter ki, sonsuza değin sürmesin, sabah gelip beni almalarını, serbest bırakıp yeniden "normal nüfus"a katmalarını, kahvaltıyı ve bu yaptığı şey yüzünden iyice bir çıkışmak için kızkardeşimin ziyaretini bekliyorum. Ya da belki de o zaman, belki de böylece onun, Sita'nın, Fumio'nun yüzünü yeniden görebilirim. Kızkardeşim çek defterimle gelip Herrick Hastanesi'nde kalmamın ve tek başına bir yere kapatılma ayrıcalığına sahip olmamın karşılığı olarak altı yüz dolarlık bir çek yazmamı buyurdu. Ona bakıyorum: "Bu çeki yazarsam dışarı çıkacak mıyım, Sita'yı görecek miyim?" "Sita'yı göreceksin."

Tekrar tekrar oraya buraya başvurup bankacım olan hanımla da konuştuktan sonra, tam bana rahatlık sağlayacak birkaç şey için izin kopardığım ve yakında bana kâğıt ve fırça verileceğini umabileceğim sırada –gerçekten de, arabam ve param ellerinde olduğuna göre benim için yapabileceklerinin en azı bu– kaldığım yerin rahat yönlerini düşünüp kurum yemeklerinden tat almaya başladığım, birkaç arkadaş edindiğim, yetkililer ve hastanede kalan psikiyatrlarla şakalaşmayı başardığım, kuralları ve bu yeri olabildiğince sevmeyi öğrendiğim sırada – bir telaş oluyor. Başka bir yere nakledileceğim. Doğal

olarak beni serbest bırakmalarını umut ediyorum. Ya da başka bir yere götürüleceksem, daha çok özgürlüğü, daha çok ziyaret şansı, daha çok Sita'sı olan, daha iyi bir batakhaneye götürülmeyi. Ve beni etkilemek, bu konuyu konuşup beni razı etmek, bunu bir gelişme, bir başka romantik serüven olarak göstermek için Sita'yı gönderiyorlar bana. Ne var ki, karşılaştığım şey bir başka romantik serüven değil, yalnızca bir başka uydurma tekerlekli sandalye (tekerlekli sandalye ya da sedye: seçimi siz yapıyorsunuz) ve kent dışına yapılan uzun bir araba yolculuğu oluyor ve aştığımız her kilometrede Sita'dan, Sita'nın yaşadığı Berkeley'den ya da San Francisco'dan, hatta beni, tekerlekli sandalyedeki bu kırık şeyi, belki de hâlâ bir profesör olarak gören Sacramento'dan biraz daha uzaklaştığımı anlıyorum yalnızca. Tekerlekli sandalyede otururken göz seviyesinin tam altında kalan arka pencerenin dışında hızla uzaklaşan bu şarap ülkesindeki günün yeşilliğini belli belirsizce görebiliyorum. Napa'ya gidiyorum, ama Sita'yla birlikte tanıdığım, onunla birlikte üzüm bağlarını gezdiğimiz günlerin Napa'sı değil bu: o harika öğle sonraları yozlaşıp berbat bir devlet kurumuna dönüşmüş durumda. Sally, Herrick'in çok pahalı olduğuna karar verdi: orada geçirdiğim üç gün bir aylık maaşıma mal oldu. Napa ise yoksullara göre bir yer. Yoksullarla çıldırmışlar arasında olacağım artık; bu kişilerin hapislik süreleri daha uzun oluyor. Yaptığı şeyde, bana rehberlik etmesinde bir ikiyüzlülük olsa da, beni rahatlatıp yüreklendiriyor Sita. Şu anda onun da elinden bir şey gelmiyor; aileden biri bile değil. Kan bağı ve kocalık konumu nedeniyle Sally'yle Fumio'nun yetkisi var. Sita'nın ziyaret hakkı bile yok. Sita'yı Herrick'ten ayrılırken bana eşlik etmesi için göndermeleri bir oyun, bana olduğu kadar ona da oynadıkları bir oyun. Yem, onu yem yapmışlar. Ve üstüne düşeni de yapacak, benimle ilgilenecek, bana yardım edecek, ne yaptığını sanıyorsa hepsini yapacak – ama onu görmek büyük mutluluk.

Napa'daki kandırma bölgesinde, kocaman pis bir oda olan ziyaretçi salonunda Sally'ye çok kırıldım; biraz on sentlik bozuk para, sigara, Koka Kola almak için bana sadaka gibi verdiği paradan daha fazla para vermesi için ona yalvardım durdum – para benim param ve ben, telefon etme isteğim bir yana, meşrubat parası almak için bile sıkı

bir pazarlık yapmak zorunda kalıyorum. Yo, biraz daha ver, Sal, o lanet olası Torazin durmadan susatıyor insanı, lanet olsun, Kola üstüne Kola içiyorum, daha fazla para gerek bana. Evet, çeşmeyi kullanıyorum ama gene de daha fazla paraya gereksinimim var. Ve biraz da çikolataya – buranın yemekleri feci olacak. Şu yere bir bak – beni böyle bir yere kapatmakla ne demek istiyorsun? Zavallı, kırgın gözlerinde bir yerde, üzgün ve utanmış olduğunu görebiliyorum. Biz ki hem kızkardeş hem de öteden beri rakibiz; bak benimkinden daha üstün olan aklın, aptalca kuramların, psikoloji konusundaki engin bilgilerin beni nereye getirdi, bak bu bilgiler nasıl terk edip gitti seni. Gene bir arkadaşının arkadaşı olan filanca doktoru tanıdığını sanacak, sonra da o doktorun burada olmadığı anlaşılacak. Sen yalnızca sana söyleneni yap ve serinkanlılığını koru, diye nutuk atıyor bana. Ona çok kızgınım, bu aptallık, bu yeni aşağılanma yüzünden alabildiğine nefret ediyorum ondan; bu aşağılanmayı atlatıp iyileşmem yıllarımı alacak, atlatabilirsem tabii.

Bir Kola makinesinin yanında yere oturmuş, bozuk para konusunda hır çıkarıyorum; beşlikler, onluklar, çeyreklikler – en az beş dolar istiyorum. Ve Sally'nin gözlerinin görünümü; bu çocuk gözleri hâlâ sevgiyle burkuyor yüreğimi. Şu anda benim için dünyanın en güçlü kişisi Sally, cüzdanımın yöneticisi çünkü. Kendiliğinden biraz Viceroy sigarası bağışlıyor bana, oysa Marlboro içerim ben; ailedekilerin, çocukluğumuzda teyzelerimizin içtiği gibi, onlara özenen Sally de Viceroy içiyor – şimdi bütün koğuş da Viceroy içecek. Bütün çekler Sally'ye ödeniyor; benzinini ve erzağını karşılıyor bu paralar. Burada, Kaliforniya'da, koca bir destekleme vakfına sermaye sağlıyorum belki de –olsun– ama niye hiç telefon için onluk para, hiç telefon rehberi verilmiyor? Benimkini, dünyanın her yanındaki arkadaşlarımın numaralarının yazılı olduğu eski püskü defteri çantamdan aldılar. Bir onlukla telefonu aç, yardım iste. Tam kaçınılması gereken şey bu tabii. Bu iş basına sızmasın diye: "Bunun bütün gazetelerde yazılmasını ister misin?" "Pek istemem." "Öyleyse telefondan uzak dur."

İki kızkardeşiz. İkiz gibiyiz. Kendi eşdeğerlilerimiz gibiyiz. Ama feminist olarak birbirimizle tam bir uzlaşma içinde olmamıza karşın, kadın olarak yaşamlarımızı sürdürme biçimimiz konusunda birbirimize ters düşüyoruz. Politik eğilim konusuna gelince, onun

Stratejik Hava Kuvvetleri Komutanlığı'nda yarbay olan bir kocası var, benimse bir ipte ölmek üzere olan siyah isyancım var. Kızkardeşlik ilişkimiz yaşamımız boyunca hırs dolu yarışmalar ve öykünmeler, misketten bıçak fırlatmaya, güreşe değin çeşitli oyunlarla geçti ve her kezinde de o kazandı. Sonra bir gün büyüdüm, yirmi bir yaşına geldim ve Massachusetts'ta beni altı metre yükseklikteki bir arka verandadan aşağıdaki beton yola atmaya kalkıştığında, kollarını sımsıkı kavrayıp alt ettim onu. O günden sonra da hiç boyun eğmek zorunda kalmadım ona. Şu ana değin. Ama o gün bile, o lanet olası delice ve kötücül öfkesiyle beni gerçekten o verandadan aşağıya atıp betonun üzerinde parçalanmama yol açabileceğini anladığımda bile, o sırada bile seviyordum onu. Tanrım, ne deliymişim. Şu anda da deliyim. Şu anda da kalkmış, pislik içindeki şu cehennem çukurunda bugün için para tasarrufu yapıyor. Çünkü, bebeğim, bu batakhanelerde çalıştım ben, biliyorum: "Bak, bu yerin St. Peter Akıl Hastanesi'nden hiçbir farkı yok, koku bile aynı – insanların buraya çok uzun bir süre kalmak üzere yerleştirildiğini biliyorum: Şimdi, beni dışarı çıkarmak için ne gibi planların var, onu söyle bana." Sabırsızlık dolu bir bakış ve umutsuzca aptal olan birine sabretmeye çalışırken kullanılan o bitimsiz ağır ses tonu: "Az önce anlattım sana; buradaki doktor hazır olduğuna inandığı zaman çıkacaksın dışarıya, bundan bir dakika bile önce çıkamazsın." Ceza olarak fazladan indirilen bir kırbaç darbesi – bundan bir dakika bile önce çıkamazsın. "Tanrı belanı versin, şu anda bir başka gizemliliğin eline düştüğümü anlamıyor musun– ne zaman çıkacağım konusunda hiçbir fikrin yok, çıkarsam tabii. Kararı doktor verecekmiş. Hiç kontrol bile edemeyeceğin birine teslim ediyorsun beni." "Lanet olsun, doğru – adam doktor." "Osuruğun teki, tam bir osuruk endüstrisi." "Burada oturup dinlemeyeceğim bu..." Hırçın, kendini üstün gören bir tavırla, gitmek üzere toparlanıyor.

Gitmek üzere olduğunu gördüğüm şu anda bile seviyorum onu ve şimdiden yokluğunun yaratacağı korkuyu hissediyorum; bütün bu gürültü ve karışıklığın, kendi kendine mırıldanarak sağda solda dolaşan bu delilerin ortasında tek başıma. Bu insanların zararsız olduğunu biliyorum, ama yaban, ilaçla uyuşturulmuş, umutsuz kişilerin, umarsız sığınmacıları barındıran sefil koğuşların böyle iğrenç bir biçimde gözler önüne serilişini görmeyeli yıllar oldu. Yeniden bu ko-

kuyu, bu gürültüyü, bu anlamsızlığı yaşamak istemiyorum – sonunda gerçek batakhaneye geldim ve burada sonsuza değin kalabilirim demektir bu. Sonsuza değin ne kadar sürer acaba? İki hafta, iki yıl ya da daha mı fazla? Yasaları insanların gözetim amacıyla yalnızca yetmiş iki saat alıkonmasına izin veren bir eyalette daha ne kadar kapalı tutabilirler beni? İki hastane kullanarak (gidilen her hastanede günler yeni baştan sayılıyor ve hafta sonları, tatiller, duruşma yapılmayan günler sayılmıyor) şimdiden bir haftamı almış durumdalar. Kaliforniya'da çeşitli tip ve türde elli akıl hastalığı hapishanesi vardır herhalde. Unutma, hafta sonlarını ve tatilleri saymıyorlar – aylarca sürebilir bu iş. Ve seni bir akıl hastanesine kapatmak için gerekli nedeni de bulacaklardır. O zaman yaşamının sonuna değin sürebilir bu iş. Sally ayağa kalkarken, buraya gecenin çöktüğünü hissediyorum, çok az para bıraktı, bir daha ne zaman ziyaretime gelecek –lanet olsun ona– ve sonra ansızın bugüne değin benim için taşıdığı anlamı düşünüp kapıldığım bir sevgi duygusuyla kucaklıyorum onu; ama şu anda hiçbir şey ifade etmiyor benim için, kendisi de bir ceset şu anda, kazandığını sanan bir soytarı. Gene de yalnızca yanılıyor olması bile onu bütün dünyaya karşı savunmama yol açabilir. Ve ayrılırken gözlerinde nasıl bir duygu karmaşası var: acıma, sevecenlik, utanç, bağışlayıcılığın gerektirdiği her şey.

Ama o batakhanelerden çıkmak için, bir ön koşul olarak, her şeyi bağışlayıp kendi istemlerinden vazgeçmekle kalmıyorsun –bunu yapmazsan seni sokağa salmazlar– fikirlerini kendine saklaman, sana nasıl haksızlık edildiği konusunda dilini tutman da gerekiyor. Fark etmiyor da zaten. Dışarı çıktın mı, eninde sonunda yeniyorlar seni – kendi inançlarından vazgeçiyorsun. Dışarıda hiç haklı olmuyorsun artık; onlar da daha az haksız oluyorlar. Dışarıda bir raporun oluyor, akıl hastalığı açıkça ilan edilmiş biri oluyorsun. İçeride pek rahatsız etmiyor bu durum seni; bir dışarı çıkabilsem diyorsun: özgürlük, gün ışığı, hava, araban, para, denizin görünümü, seks, müzik, sahil. Bir dışarı çıktın mı, sahilden başka şeyler de oluyor ve bunlar seni yıpratmaya başlıyor – yakınlarının oluşturduğu küçük çevrende deli olup olmadığın, seni kapatmalarının gerekip gerekmediği konusunda şiddetli tartışmalar. Hiç tanımadığın birisi nasıl olduğunu sorarak yı-

kabiliyor seni –bir sinir krizi geçirdiğini duymuştur– ve sonra yine kulaklarında sürekli bu sözleri duyuyorsun.

Öyleyse hepsini aklından sil ve her şeyi unut. Ama hapishane kafanın, gövdenin içini kaplamaya başlıyor; lekeli birisin sen. Bu leke, içinde bir kanser gibi amansızca büyüyor, gitgide kesinleşip güçleniyor, çünkü bunun nasıl bir şey olduğunu anlatmaya çalıştığın az sayıdaki kişiler bile ne dediğini tam olarak anlayamıyorlar ya da insanları iyileştiren bir yere ilişkin bu tutumun karşısında şok geçirip seni kınamak bir yana, hiç ilgilenmiyorlar bile. Onların mahcubiyeti senin utancın oluyor. Ve böylesine kahramanca katlandığın o cehennemden kurtuluşun da sevinilecek ve kutlanacak bir şey değil, yaşamın boyunca taşıyacağın bir damga oluyor. Konuşarak ya da sessiz kalarak taşıyacağın bir damga.

Ve işte lityumu bırakmam bunu engelledi; utancı, baş eğmeyi engelledi. O günlere döndürdü bu beni – yitirdiğim o altı yıl yeniden ortaya çıkıp bir kenarda asılı duruyor ve ben de bu yıllarla iç içe geçerek, öldürülüp gömülen, sonra da dirilen bir varlık oluyorum. Varsayımsal olarak, lityum kullanmayı sürdürerek de bu sonuca ulaşabilir, geçmişi geçerli kılabilirdim. Ama lityum bir danışıklı döğüş simgesiydi, lityumu bıraktığımda sosyal ve duygusal bir bağlamda işbirliği yapmıyordum artık.

Ambarın beyaz tavanı yukarıda, gündoğumunun soluk mavi garip ışığında dalgalanıyor. Bu deneyin bir yıldırıma, Sophie'nin sözünü ettiği o büyük açınlamaya, yığınla resim ve yazıya yol açacağını sanıyordum; oysa yalnızca buna, bu sessizliğe yol açtı. Sonra o kısa elektrik devresinden, beni ansızın uyandırıp uykudan korkmama, geleceği düşünüp dehşete kapılmama, zihnimin sapıtacağından korkmama yol açan o korkunç refleksten korktum; o yaşlı hanımlar masalında gözlerin şaşılaşmasını andırırcasına, sapıtabilirdi zihnim ve bir aynanın öbür yanında tuzağa düşmüş gibi, deliliğin öbür yanında sonsuza değin kalabilir, bir daha da geri dönemeyebilirdim. Ama şu anda, bunların yerine, çiftlikteki gündoğumunun sakinliği, göle bakan pencerelerden resim stüdyosuna sızan bu yeni ışık, bu ışığın kutsayıcılığı var – ve küçük söğüt, en sevdiğimiz ağaç. Sophie'yi bulmalı, onunla barışmalı, onu sevmeliyim – burada hepimiz barış içinde yaşamalıyız; başka türlü davranmak aptallık olur. Onu nasıl da seviyorum. Öyleyse git bul onu.

Gömleğinin mavisi tıpkı göğün şu andaki mavisi gibi. Git bul onu, barış onunla. Bu sabah gölde yüzdüklerini duyabiliyorum. Libby, Kim, uzaktan belli belirsizce gelen kulaç sesleri. Yorgun ve garip bir biçimde keyifli bir halde, Libby'nin koluyla sırtının çıplak tenini, suyun pırıltısını, Libby'nin kollarını şak şak diye çırpışını, her kulaçta yüzünü yana çevirişini görebiliyorum. Uyanık geçen bir gecenin ardından gelen sabah güven dolu. Uzun bir gece oldu bu. Jan'ın savaş alanında geçirdiği geceler gibi. O geleneği, o uzun, kültürel, yortu arifesindeki gece bekçiliği alışkanlığını hatırlayıp kendi kendime gülümsüyorum. Çok önemli bir geceydi bu ama tehlikesizce atlatıldı.

11.

Kim'le Libby, Sophie'yle aramızda, benim iddia edilen akıl sağlığımla varsayılan deliliğim arasında ortaya çıkan kutuplaşmada, benden yana çıkıyorlar. Beni sınamak, dikkatle izlemek, zaman zaman şımartsalar da beni kısıtlamak, denetlemek, aynı zamanda da belki kışkırtmak amacıyla, bir çeşit dostça koruma görevini üstlendi Kim'le Libby. Birlikte birkaç kez verandada gündoğumunu seyrettik; gündoğumuna bir saat kala, verandadaki sallanan koltuklarımıza oturup karanlıkta bir korsan topluluğunu andırırcasına fısıldaşıp durduk. Bu konuşmalarımız bir tür başkaldırı gibiydi, tıpkı günün o saati gibi, tıpkı benim son günlerdeki şu dile düşmüş bitmez tükenmez enerjim gibi: bu enerjim kimilerine göre benim manik durumumun bir kanıtı, bana göreyse güvensizliğimin, tutsaklıktan kaçınma gereksinimimin bir göstergesi. Her zaman birlikte yattığım Sophie'nin yanında uyumakta güçlük çekiyorum artık, tartışmalarla, kavgalarla beni altüst ediyor ve ondan sonra da öfke ve üzüntümden uyuyamıyorum. Onun için gidip çocuklarla birlikte oturuyorum; bu çocuklar bana biraz üstünlük tasladıkları, sürekli gözaltında tuttukları ve dostluklarının belki de bir gönül indirme olduğu izlenimini verdikleri halde, benden hoşnutlar, seviyorlar beni. Benimle birlikteyken böyle davranmak zorundalar –Sophie'nin hatırı için belki de, ona tapıyorlar, gözünün içine bakıyorlar– beni gözaltında tutmak zorundalar. Sophie benim deliliğimin bütün gücünü, akli dengesizliğimin bütün saldırganlığını anlattı onlara çünkü. Bu konuyu tartışmak durumunda kalırlarsa, çatlak olarak nitelendirebilir bu çocuklar beni. Bütün davranışlarında sevgi dolu bir yardımseverlik havası var. Ama hiçbir zaman itiraf etmedikleri bir kendini beğenmişlik de var.

Onların akıllı, komik, iyi dostlar olmasını engellemiyor bu. İnsan çok yalnızlık çekebiliyor burada, öbür çıraklar daha uzak ya da uykudalar, Sophie'yle de aram açık. Ama Kim'le Libby birlikte oya-

lanacak doğal iki kafadar, iki arkadaş, iki gözde üniversite öğrencisi, iki seçkin öğrenci. Öyle zeki, öyle ciddi, öyle uçarılar ki – gerçekten de, gecenin sıcağında onlarla birlikte ön verandada sallanan koltuklarımızda sallanıp bir yandan romanları, oyunları ve politik konuları talan ederken ya da traktörün gerçek arızasının ne olabileceğini, psikolojinin nasıl suçla utanç arasında bir ayırım yapmayı başaramadığını, hatta Trobriand Adası sakinlerinin cinsel davranışlarının neler olabileceğini tartışırken, kimseyi uyandırmadan nasıl biraz daha Kola alabileceğinizi ya da bir şişe şarapla üç bardak aşırabileceğinizi konuşup kıkırdayabiliyorsun. Ve güneş çiftlik evinin önündeki çayıra her santimde daha görkemli bir biçimde inerken, onların deli bir kadını yatıştırma görevleriyle hiç ilgisi olmayan ortak bir esriklik yaratmış oluyoruz; onlar da benim kadar çılgın.

Aşağıya inip onların yanına oturuyorum. Güneş, sabahın güzel kokusu – yaşamla boğuşmak için vakit çok erken ve gün de çok taze. Bir avunç bulma girişiminde bulunuyorum: "Bu aralar pek geçinemiyoruz Sophie'yle. Bunu fark ettiğinizden eminim; fark etmemek imkânsız." Onlara gülümsüyorum. "Sevgili kavgası," diyor Kim, gülümseyerek. Libby de dönüp "Hiçbir şey olmayacak sana," diyor bana güvence vermek için. Olmayacak bir şey yaptım şu anda, boşboğazlık ettim – çünkü Sophie benimle olan davasında herkese danıştığı halde, ben ona olan sadakatimden ötürü hiç kimseye danışmadım. Hem güvenebileceğim tek bir kişi yok zaten: herkes benden genç, herkes çırak ya da Sophie'nin, kendisi hakkında konuşmama çok içerleyeceği kişiler. Onun için, varsayılan deliliğim konusunda tek başıma kaldığım gibi, bu konuda yetkili kişi olan ve telefonla durumumu önüne gelene anlatıp haberi New York'tan Kaliforniya'ya kadar yayan Sophie'yle yaptığımız kavgalarda da tek başımayım. Bütün bu delilik işi, bir sevgili kavgasının, bir sevgi savaşının bir yan ürünü belki de, bir çeşit yıldırım saldırı, aptalca davranıp lityumu bıraktığımı açıklamakla olanaklı kılıp hak ettiğim son darbe.

Çıraklar yakında gidecekler, yaz sonunda buradan ayrılacaklar. Yaşamından çıkacaklar, sen de kente döneceksin, Avrupa seyahatleri yapacaksın, yeni insanlarla tanışacaksın, ama bu yara izi, çirkin ve kaşınmaya yatkın bir halde, hep yerinde duracak; bir damla suyun pıhtılaşması gibi oluşan bir bilgi bu, bu iki kişi konusunda çok geç kaldığın bilgisi – bu her zaman böyle olacak. Onları kazandın ve yi-

tirdin. Balığın avucundan kayması gibi, gölden dışarı çıkarken ayağının kayması, bir taşın üzerindeki ıslaklık sana ihanet ettiğinde yeniden suya düşmen gibi.

Öyleyse onlarla birlikte yaşadığın şu anın, günün altın başlangıcının tadını çıkar, onların deyişiyle "yumuşa"; şu anda yalnızca bu yerin ve şu anın ruh sağlığı var, onlara serinkanlı görünmeyi başarabilirsin. O zaman, bu sabah bayağı iyi durumda olduğunu, hatta bugün "daha iyi" olduğunu söyleyeceklerdir.

12.

Lauren traktörü geri getiriyor; traktörün kocaman gövdesi vınlaya vınlaya çiftlik eviyle eflatun ambarın arkasında kalan üçgen biçimli çakıl alana doğru ilerliyor. Bağırarak selamlıyorum Lauren'ı; traktörle sürücüsü kazasız belasız geri döndüğünde onları sevinçle karşılamak bir gelenek oldu burada, çünkü gidenler pek çok kez geri dönmedi, arazinin uzak bir köşesinde –yolun kenarındaki o toprak çıkıntı gibi hâlâ bilmediğimiz bölgelerden birinde– tekerlekleri kaplayıp ta ortalarına kadar gömebilen bir çamura saplanıp kaldılar, bu arada biz de onları beklerken ter döküp saçımızı başımızı yolduk ve yine Ed'den yardım istememiz gerektiği sonucuna vardık. Traktör Lauren için bir amaç, bir kişisel inceleme konusu haline geldi. Traktör de uyuşukça, ama çekişerek karşılık verdi onun bu bağlılığına. Tabii Libby'nin bağlılığına da. Lauren'ın benim bu lanet olası şeyi yeniden çalıştırmak için duyduğum tutku dolu gereksinimi andıran tutku dolu zekâsı, köle gibi çalışıp sonunda köpürmesine, talimatları izleyip şemaları anlamaya çalışırken çıldırmasına yol açıyor belki, ama Libby'de gördüğüm o kesin mantığa dayanan tıbbi incelikten biraz yoksun Lauren'ın zekâsı.

Lauren bütün bu düşüncelerimi anladı ve beni haksız buldu. Her nasılsa, benim kuruntularıma karşı direnip kendini kanıtladı. Şu anda omuzları, giydiği o gülünç iş tulumunun içindeki çıplak omuzlarının duruşu, hâlâ öfkesinin burnunda olduğu, bana içerlediği izlenimini veriyor; kırpık saçlarıyla da kolayca çiftçi bir erkek çocuk sanılabilir. Onun motoru kapatıp iş çizmelerini bir kenara koymasını izlerken, tarım sevgisi epey aşırıya gitti burada, diye düşünüyorum. Bir de, birkaç çırağın, makinelerle uğraşırken, dışarıda çalışırken, uygun bir tarz olacağını düşünüp benimsediği o erkeksi tavır var. Lauren'ın yaz boyunca böyle bir tavır takındığını gördüm, büyük bir üzüntüyle gözledim bunu. Erkeksilik midemi bulandırır benim – bizler için, bu-

rası için, böyle bir tasarı yoktu kafamda. Amazon tarzında gömleksiz dolaşma konusunda da sürekli bir gerginlik var; otoyoldan görülüp Yankee hoşnutsuzluğunu kışkırtmamıza ve belki de karanlık, uğursuz şiddet olaylarına yol açabilir bu. Hâlâ geceleri, yoldan geçen ve pek yürekli bir biçimde gaza basıp kaçarken "ablalar" diye bağıran erkeklerin sesleriyle dolu arabalardan bahçeye bira şişeleri atılıyor. Birkaç yıl önce stüdyo ambarları çok kötü hasar gördü ve ben de başka saldırılar olmasından, hatta yangın çıkarılmasından korkuyorum. Diplomasiye gereksinimimiz var bizim.

Onun için, bu yaz herkese açık bir davet vereceğiz; çiftlik evinin önünde ayaklı masaların eski beyaz meşe tahtalarının üzerine şarap şişeleri dizip sandviçler, çerezler, güzel tabaklar, pırıl pırıl parlayan kadeh takımları yığacağız ve kendimizi herkese sunacağız. Çevredeki çocuklar Petra'yla benim elle yazdığımız davetiyeleri dağıtmaya başladılar bile ve bir bisiklet filosu halinde bu işi bir düzene soktular. Yalnızca o eski yöntemi uygulayarak, faturaları günü gününe ödeyerek (her zamanki gibi H. G. Page faturaları dışındaki faturaları; Visa gibi onlara da her zaman borçlu olacağım galiba) değil, daha da iyisini yaparak, çevremizdeki yaşama uzak durmak yerine dostça davranarak, toplumda saygınlık kazanacağız. Yakınımızdaki her iki otoyolun çevresindeki insanları, resimlerin asıldığı, ipek baskı işleminin açıklandığı, yaptığımız çalışmaların küçük bir resim sergisine dönüştürüldüğü, incelemeye açık stüdyolara davet ediyoruz. Petra'yla ikimiz ara ara gecenin geç saatlerinde, bir gün burada baskıları satabiliriz, otoyolun kıyısında küçük bir galeri açabiliriz filan gibi, baş döndürücü hayaller kuruyoruz, ama bu davet gerçekleştirilebilecek bir şey; bir kadın kolonisi olarak kendimizin ve sanat işlemlerimizin üzerindeki giz perdesini kaldıracağız. "Herkes eğlenecek, yüzecek," diyorum. Petra başını kaldırıyor. "Mayolar": tek bir sözcükle o ince mizah anlayışını nasıl da ortaya koyuveriyor Petra. Çıplak yüzdüğümüzü herkes biliyor, çevremizdeki herkes, çocuklarına kadar, bu durumun farkında. Yüzme işini unutsan iyi olur, evcimence ve aynı zamanda hanımefendilere yaraşır bir biçimde yap bu işi: güneş ağaçların arasından süzülüyor, insanlar sağda solda geziniyor, böyle bir görünüm yarat. Bahçedeki çimlerin de biçilmesi gerekiyor – hepimiz en kibar halimizi takınacağız.

Bir pazar günü olacak bu. Ama bugün, harıl harıl çalışan bir çift-

likte yaşanan zorlu bir salı günü ve Lauren da üstündeki iş tulumuyla, bu çiftlikte çalışmaktan bezmiş, çok kırgın bir erkek çocuğuna benziyor. Gene de, şu çamuru kurumadan temizlemesi, traktörü hortumla yıkaması gerekiyor. Traktörü hemen yıka, o zaman çamuru çıkarmak geçen kezki kadar zor olmaz; traktörü yıkamadan bırakmıştık o gün. "Lauren, radyatör de hortumla ıslatılabilir – çok kızmış. Ed o küçük saman tohumlarının motorun aşırı kızmasına yol açtığını söylemişti." "Sonra." Bunu söylerken yüzünü doğru dürüst döndürmüyor bile bana; bu sözcük başlı başına bir ret. Hafif bir tersleme bu. Susmak ve onun gidip yıkanmasına izin vermek daha iyi olacak belki de. Ama saat daha dört – paydos saatine daha bir saat var. "Haydi hortumu alalım," diyorum. "Hayır." Ona doğru bakıyorum; traktörün öbür yanında, evin ve hortumun yakınında duruyor. "Hayır, ben işimi bitirdim." "Dinle, Lauren," diye başlıyorum, sonra susuyorum. Kes şunu, demek geliyor içimden, kim olduğunu sanıyorsun sen, edepsiz velet? Bir an, birbirimize öylece bakıyoruz. Sonra, beni anlamazlıktan gelip eve doğru dönüyor. Bir insanın makinesini bu biçimde kullanamazsın, diye bağırmak istiyorum ama yapmıyorum bunu, traktör benimse temizleme işini de yapabileceğimi söylemeye hazır olduğunu biliyorum çünkü.

Sophie'nin en çok yakındığı şeylerden biri, insanların traktörü erkenden getirip bakımını yapmadan bırakmaları, işin bir parçası da bu çünkü, ama Sophie New York'ta bugün – kendimi tutmam için bir neden daha. Burada gereksineceğim son şey, bir ayaklanma çıkması ya da çırakların ayrılması. Sophie her gün bu konuda uyarıyor beni artık. Lauren ya da öbür eflatun ev yapımcıları giderse orayı tamamlayamayız ve bu yaz başarısızlıkla sonuçlanır, yalnızca benim aklımı kaçırıp her şeyi mahvettiğim, benim deliliğimin üstesinden gelip çıraklar için yapılan evi tasarladığımız biçimde bitirmeyi başaramadığımız bir yaz olur. Bu da Sophie'nin bütün yargılayıcı kehanetlerinin, bana yönelttiği bütün o lanet olası akli dengesizlik suçlamalarının doğru olduğu ve benim her şeyi çarçur ettiğim anlamına gelir. Deli olduğum varsayımı yüzünden bana duyulan güvenin epeyce sarsılmış olması üzücü tabii, ama ben de bunu anlamazlıktan gelme, serinkanlılığımı koruma biçiminde bir taktik uyguluyorum ve beni haklı görecek kişiler bulmaya çalışıyorum: Petra, Linnea – babası çok hasta olduğu için Wisconsin'a gittiğinde benimle vedala-

şırken çok akıllıca davrandığımı söyledi Linnea– o iri yapılı anaç gövdesi, o güçlü sağduyusu: "Bu durumun moralini bozmasına izin verme." Bana sımsıkı sarıldı; ne rahatlatıcı bir şeydi bu.

Ne var ki, o günden bu yana her şey çok yozlaştı. Çırakların beni hiç saymamaları pekâlâ olanaklı artık. Onların bütün bu duyduklarını duyup da, bu hastalıktan böylesine etkilenmiş birini saymak olanaksız. Lauren bu konuyla ilgisi olmayan bir nedenden ötürü de kızmış durumda kuşkusuz, kendisine boyuna iş yapması için buyruk verildiğini düşünüyor. Saygısız yumurcak, diye düşünüyorum yine, ama demokrasi yöntemimizin beni kimse üzerinde gerçek anlamda yetkili kılmadığının da bilincindeyim; yetkiyi ancak kişiliğinizle kazanabilirsiniz, benim kişiliğimse çökmüş halde. O zaman yetkili kişi olarak geriye bir tek Sophie kalıyor, o da burada değil bugün. Bir an, karşısında omuz silkilecek derecede hafife alınabilecek bir teğmenmişim gibi hissediyorum kendimi. Ama Lauren'da öylesine düşmanca, öylesine öfkeli ve nefret dolu bir tavır var ki, merakımı uyandırıyor bu. Bir de şu çekilmez, anlaşılmaz küçümseyiciliği. Saygısızlıktan da öte bir şey, ancak bir insan müsveddesine yöneltilebilecek bir saldırı bu. Buna nasıl cesaret edebiliyor, merak ediyorum –birkaç kez öğrencilerimin eleştirileriyle karşılaştığım, onların hoşnutsuzluğunun soğuğunu hissettiğim oldu, ama bu bir yok sayma– neler oluyor?

"Peki öyleyse, lanet olsun, ben yaparım," diyorum hortumu almaya giderken. Bu hareketim üzerine ya utanıp bana yardıma gelecek, ya gönlümü alıp bu işi daha sonra yapacağını filan söyleyecek ya da belki de onun işini yaptığım için bana teşekkür edecek. O işi beşte bırakıyor, bense gece yarılarına kadar çalışıyorum – ama ben bir sanat kolonisi kurmayı ondan daha çok istiyordum, öyleyse buyur bakalım. Derken, bağırmaya ve bana ağza alınmayacak sözler yağdırmaya başlıyor; duymaktan çok hissediyorum söylediklerini. Bunun bir savaş eylemine dönüştüğünü, bana garip bir suçlama yöneltildiğini, dolayısıyla Sophie'ye layık olmadığımı hissediyorum. Yeni ortaya çıkan ilginç bir tavır değişikliği, ama Sophie onlar için bir ilah; Sophie Hayranları Kulübü'nün akşam yemeğini hatırla. Lauren artık tek bir iş bile yapmayacakmış burada. Geçici bir öfke, diye düşünüyorum. Sövmesi bitince sakinleşecektir.

Bu gecenin herhangi bir saatinde, yakışıksız, çift anlamlı, utandırıcı bir özür dileme olacak, bir homurtu ve gırtlağından zorla çıkan sekiz sözcük duyulacak, sen de onu kucaklayacaksın ve her şey bitmiş olacak. Ya da gerginliğin günbegün azalmasıyla durum düzelecek. Ve ondan sonra da, bu kavgadan dolayı aranızda hep belli bir çekingenlik, belli bir kapanıklık, belli bir uzaklık olacak. Ve şölenler gibi önemli olaylarda, bu kavgayı hatırlayıp kadeh tokuşturacak ya da birlikte dans edeceksiniz ve sizden yaşça küçük olanlar aranızda neler geçtiğini merak edecek. Ve gecenin geç bir saatinde, sen uykudayken, bu gençler çiftlik evindeki şöminenin karşısında birbirlerine çok yakın dostlar olarak gündoğumuna değin bitmez tükenmez söyleşiler yapacaklar –gerçi aşçı ya da büyük yatak odasında hâlâ uyumak için çabalayan birisi iki, hatta üç kez aşağı inip onları susturacak ya da onlara katılacak ve sabahleyin de kahvaltıda geceki gürültüden yakınmalar olacak– kamp ateşinin çevresinde bu olay anlatılacak. Birisi o kadını adamakıllı paylamış: " 'Si...tir,' dedim, evet, bunu yüzüne söyledim." "Gerçekten söyledin mi bunu? Müthiş." "Halini bir görecektiniz, ağzı ta şuraya kadar açık kaldı – o kadar tepem atmıştı ki çıldırdım ve ona bu sözü söyledim. Ama sonra durum düzeldi."

Öyleyse tut kendini. Bu yumurcak bağıra çağıra sövse bile, senden küçük olduğu için, isterse sözlerini geri alabilir. Ama sen bunu yapmayacaksın, tümüyle farklı bir boyutta yaşamak zorundasın çünkü. İçimde gizliden gizliye traktörü tutup ona fırlatma isteğini duyuyorum. O da aynı isteği duyuyor. Beni çok rahat yumruklayabilir de, benden epeyce güçlü olduğunu ve şu anda tam anlamıyla kavgaya hazır olduğunu ayrımsayıp hafiften şaşırarak algılıyorum bunu. Traktör ikimizin arasında duruyor, başımda bir öfke alevi. Ama bir sancı, bir tür acı da var – bu olanlar korkunç şeyler, benimle iş tulumu giymiş bir müzisyenin arasındaki yaşlı bir International Harvester 300'ün iki yanından yürütülen bu saçma bağırıp çağırma yarışması tam bir trajedi; bu müzisyen, bir sanatçı, hatta bir kadın olduğunu unutmuş ve zorba, hoşnutsuz bir delikanlıya –kötü yürekli, kabadayı bir oğlana– dönüşmüş durumda; çocukluğumdaki oğlanları hatırlatıyor bu bana. St. Paul'deki Katolik çocukluğumda, karlı kış öğle sonralarında okuldan eve dönerken kasıtlı olarak insanı itip buzun üstüne düşürürdü bu çocuklar. Hatta içlerinde hiçbir zaman unutamayacağım bir çocuğun lakabı da Kabadayı'ydı. Tam arkanızdaki kaygan

buz parçalarının üstüne atlardı Kabadayı; eve dönüş yolculuğu art arda dizili buz parçalarının üstünde dikkatli bir biçimde kaya kaya yapılırdı, dolayısıyla da hızlı ve eğlenceli olurdu, ama birisi sizin sessiz korkunuzdan, titreyen bacaklarınızdan, küçük bir kıza özgü incinebilirliğinizden yararlanacak kadar acımasızsa ve tam arkanıza atlarsa tehlikeli de olurdu. Sizden daha büyük bir hareket gücü geliştirdiği için, tam ayaklarınıza doğru kayıp sizi düşürür, sonra gülerek fırlayıp giderdi. Böyle yapardı Kabadayı. Kabadayılığın benim için taşıdığı anlam bu: kötücüllük, acımasızlık.

Ve burada, bunca yıl sonra, öfkeli bir genç kadın, ona baskı yapan biri olarak beni yumruklamaya hazırlanıyor. Ve ben, baskıcı kişi, onun benden nefret ettiğini görüp dehşete kapılıyor, traktörün bu yanına geçip el erimine girerse beni yumruklayabilir diye bayağı korkuyorum. Geriliyorum. Kesinlikle bir kavgaya dönüşmemeli bu. Birincisi, yenilebilirim. İkincisi, tımarhaneye atılma tehlikesi yüzünden yumruklaşmalara girişemem. "Ve şunu kafana sok – buradan ayrılacağım ve bir daha da geri dönmeyeceğim, duyuyor musun? Arabama bineceğim ve gideceğim." Bu işin geri dönüşü olmayabilir. Acaba bu düşüncesini –bir duş alıp mutfakta en sevdiği arkadaşlarına yakınarak biraz rahatladıktan, bir şeyler yiyip bir bira içtikten, suyun çekiciliğine dayanamayıp biraz yüzdükten, akşam yemeğinde ne var diye bir baktıktan sonra– acaba bu düşüncesini tümden bir yana bırakacak mı, yoksa söylediklerinde ciddi mi? Ciddiyse, gerçekten gidecekse – midem kasılıyor. Sophie geldiğinde bu olayı öğrenecek. Ve suç benim olacak, tamamen benim.

Bir kaygı nöbeti geçirmek üzere kulübeye doğru gidiyorum. Bu güzel odaya girince bir an için gözden uzak kalabilirim. Buradaki siyah ve beyaz renkli yer karolarının her birini tek tek dizlerimin üstüne çöküp ellerimle yerleştirdim; onları her görüşümde zevk duyarım. Kâğıtlarım düzgün, derli toplu bir biçimde masanın üstünde – o huysuz yumurcakların canı cehenneme. Kim olduğunu unutuverdi Lauren; bir besteci arka bahçedeki o ağız dalaşını nasıl yapabilir? Ya sen, diyorum kendi kendime, karoları arşınlayıp masanın ve bütün elverişli yüzeylerin üstündeki kocaman kâğıt yığınlarına –ödenmemiş faturalar, yanıtlanmamış mektuplar– bakarken. Odaya, böylesine kusurlu, kusuruyla böylesine damgalanmış olan kendime yönelik büyük bir hoşnutsuzluk kaplıyor içimi. Geri zekâlı, onlardan birini

uzaklaştırdın buradan. Hanginizin haklı, hanginizin haksız olduğu hiç önemli değil; onun gidiyor olması her şeyden önemli. Koş, durdur onu, özür dile, yerlere kapan, ağla, konuşup vazgeçir onu – elinden geleni yap. Böyle bir şeyin olmasına izin veremezsin.

Hayır. Masaya oturuyorum. Hayır, gitmelerine izin vermek zorundasın. Öğrencilerin –uzun süredir kimse beni bir öğretmen olarak görmediği için gizlice olsa bile, şu anda elimde olmadan durumu bir öğretmen gözüyle değerlendiriyorum– öğrencilerin boşalma, hatta sövme gereksinimi duyduğu anlar vardır. Bırak dünyaya geri dönüp bu konuyu düşünsün. Bir kâğıt parçasına yalnızca şu sözcükleri yazıyorum: "Tutumun değiştiği zaman geri dön" – basmakalıp sözler, çok duyulmuş bir şey, yetişkin bir öğretmen söylemi parodisi, onun yaşında olsam yırtıp atacağım türde bir şey. Ama tam olarak söylemek istediğim şey de bu. Ortalarında bir zaman sözcüğü olan bu iki fiil öbeği. Bırak yola çıktıktan sonra açsın bu mektubu, pencereden eşyalarını arabasına yerleştirdiğini görüyorum çünkü. Dediğini yapacak.

Portakal renkli arabayla o komik teriyer cinsi köpeği, Lauren'ın şu anda yaşamındaki iki temel unsuru görüyorum. Bir de mağaza dedektifliği işiyle beste yapma umutları var Lauren'ın. Aslında okuldan mezun olduğundan bu yana beste yapıyor, bir gece çiftlik evindeki oturma odasında, Carlos Williams'ın bir şiirinden yaptığı bir bestenin bandını dinletti bize. Hem karamsar, hem duyarlı, hem romantik hem de klasik nitelikte, özenle işlenmiş bir besteydi. Bandı tam bir sessizlik içinde dinlemeyen, kıpır kıpır kıpırdanıp dikkatlerini müziğe vermeyi reddedenleri susturmuştum. Bu çalışmaya saygı gösterilmesi gerektiği konusunda direterek –tanıdığımız biri bestelemişti bu müziği– rahatlarını kaçırmıştım. Uyarım utandırıcı bir şey olarak görülmüştü. Lauren'dan bandı bir kez daha çalmasını istemiştim. O da benim bu ilgimle, o gece epeyce "sıkıcı" olduğumu düşünen gençlik kültürü arasında kalmıştı. Ne yapacağını şaşırmıştı Lauren – niye işi oluruna bırakmadın, bu veletler bu tür müziğe ilgi duymuyorlarsa (o aralar beğenileri arka arkaya çaldıkları Cris Williamson'ın şarkılarına yönelikti), si...tirip gitsinlerdi; bir klasik müzik bestecisi olarak yalnızlığa alışıktı Lauren.

Bundan sonra neye yönelecek acaba? Bir öncü sanatçı konumuna mı? Müzikte öncülük öbür sanat dallarında olduğundan daha bü-

yük bir yalıtılmışlık getirir. Ama kafasında bir rock topluluğu kurma tasarısı da var Lauren'ın. Yanaklarında payetler, şu ankinden daha asice bir saç kesimiyle punkçu bir rock sanatçısı olan Lauren. Böyle bir yırtıcılık, benliğin kafese kapatılmış bir kartal gibi çığlıklar atmasıyla, çok sert bir rock müziği yaratabilir. Lauren'ın kafasında klasik müzikle pop müziği birbiriyle savaşıyor şu anda. Bu yaz, hatta bugün bile yaşadığı şeylerden biri de bu. Bu çocuğun bir öksüz olduğu geliyor aklıma, teriyeri arabaya bindirmesini seyrederken; bu köpek hep ıslak dolaşır, eve girebilmesi için kurulansın diye bir yere bağlı olmadığı zamanlar neredeyse sürekli gölde yaşardı. Şu tuhaf küçük köpek, üstü açılıp kapanır bir MG olan şu portakal renkli spor araba. Çok canlı, çok esprili, çok da saygısız olabilen bir insandı Lauren, onu böyle kovmak...

Hareketli küçük köpek yüzüncü kez arabaya binip yeniden iniyor ve sonra deri koltuğa yerleşiyor; ayrılık anı geliyor. Bir dostu, burada çırak ve arkadaş olan birini, burayı kurtaran ya da kendi haline bırakan topluluktan birini yitirdiğimi düşününce midem buruluyor. İçimde terk edilmenin ve utancın verdiği bir boşluk, bir tükenmişlik duygusu; öbür çıraklar biliyorlar ve seyrediyorlar, hem buranın nasıl terk edileceği, hem de benim gönül almayı başaramayışımla ilgili bir örnek görüyorlar. Onların neşeli kahkahalarının çınlamalarıyla suçlanarak, elimdeki saçma sapan zarfla uzak bir köşede duruyorum, sonra zarfı öyle bir aceleyle Lauren'ın eline tutuşturuyorum ki gözlerimiz doğru dürüst karşılaşamıyor bile.

Yola çıktıktan ne kadar süre sonra mektubu okumak için duracağını merak ediyorum; belki de camdan dışarı atacak zarfı ya da yere fırlatıp aylarca, hatta sonsuza değin açmayacak belki de. Hayır, yolda durursa, her şeyi hatırlayıp yitirdiği şeye üzüleceği için duracaktır. O anda yanında olup içindeki çocuğun, cennetini, yaşıtları arasında yaşadığı bir Valhalla'yı, bir sonsuz mutluluk ülkesini yitirmesinden ötürü duyduğu acıyı dindirmek isterdim. Onun gözünde hep bir Valhalla olmuştu çiftlik: öbür çıraklar olduğu için. Ben de bu çiftliği satın alıp her şeyin parasını ödediğim, böyle bir yeri yarattığım için onu rahat ettiren bir insandım. Bunun dışında, rahatsız edici bir kişi, hava atan bir baş belasıydım. Belki de bütün bunlar yanlış, belki de aramızda her zaman bir sevgi vardı, ama kendini hiç dışa vuramıyordu bu sevgi. Ben de onu seviyordum ama bunu anlatmadım ona ya

da yeterince anlatmadım; hırçınlık çok baskın çıktı, çok ağır bastı. Göğsüme uzun süre kalacak bir acı yayılıyor. Yolun ötesinde nokta gibi görünen portakal renkli küçük araba gözden kaybolduğunda, yıllarca sürecek bir üzüntü başlıyor.

13.

Petra bir aylık boş zamanı olduğu için bana yardımcı olmak üzere çiftliğe geldi. Dün, çektiğim renkli slaytları gözden geçirdik; ırmağın kıyısında çektiğim ve eski tıbbi rejimimin onuruna, ayrıca belki de suyun kenarındaki kaya çıkıntılarında lityum olduğu için, Lityum Perileri diye adlandırdığımız bir dizi çıplak resimdi bunlar. Petra da o gün buradaydı ve onun da birkaç resmini çekmiştim; tek giyimli kişi oydu – öbürlerinden, kayaların arasındaki su birikintileri içinde oynayan çıplaklardan ayrı olarak çekmiştim onu. Bir sanat tarihçisi olan, sürekli gözlem yapan Petra, başında kocaman yassı bir hasır şapka, Cézanne gibi ihtiyatlı, sessiz ve düşünceli, ırmağın yukarısındaki bir tepede kıpırdamadan oturuyor. Sakin ve gizemli, saçı topuzundan fırlamış, yüzü gölgeli ve durgun, şapkası dingin, hatta dinginliğin ta kendisi. Öbürlerine benzemiyor Petra, bir yabancı o, bir Avrupalı, bir Sami ya da İberyalı, egzotik bir şey, konuk bir ruh gibi.

"Kulağına ne gelirse gelsin, Petra, bu yaz çalışmalar sürüyor – resim çekiyorum, stüdyoda yüzlerce ipek baskı yapıyorum, çiftçilik yapıyorum ve eflatun ambarı bir garaja dönüştürüyorum. Sonra, bu güz Amsterdam'da bir sergi açmak için Avrupa'ya gitme işi var ve şimdi de İrlanda İşçi Partisi bir konuşma yapmam için Dublin'e çağırıyor beni. Bir sürü şey yapıyorum." Üretim, yapım, dikim ve başlangıçlarla dolu bir yaz. Yaratıcı bir yaz, masum ve yaygın anlamda, yani sevinç ve coşku dolu etkinlikler anlamında manik bir yaz. Petra gibi akılcı bir insanın anlayabileceği bir anlam bu. Birlikte yaptığımız bütün bu işlerden büyük zevk alıyoruz, zaman zaman işleri karmakarışık etmek bile eğlendiriyor bizi; müthiş bir dinçlik içinde, kimi zaman bir kulüp binası kurmayı tasarlayan çocuklara, kimi zaman da kendini yaptığı işe vermiş yetişkin kişilere dönüşüyoruz.

Yapacak çok iş olduğu için kulübeyi bir büro haline getirmeye karar verdik. Akşam yemeğinden sonra orada çalışıyoruz; odayı yer-

leştirdik, dosyalama sistemini yeniden düzenledik, mutfak dolaplarını dosya dolaplarına çevirdik. Petra'nın yardımı, ilgisi ve yüreklendirmesiyle, her gece harıl harıl faturaları gözden geçirip onları nasıl ödeyeceğimi hesaplıyorum: hangileri ödenecek, hangileri ilk başta, daha sonra, en son ödenecek. Çiftlik nasıl yürütülecek, eflatun ambarın yer döşemesi, su ve elektrik tesisatı için gerekli para nerden bulunacak? Bunlar ikincil işler. Eflatun ambarın ikinci katı odalara, yatak odalarına, çalışma odasına, banyoya bölünüyor. Öbür iki kat açık kalacak. Ama bu odaları kapamak, dikmelerle sınırlarını belirlemek, sonra yalıtım yapmak, harç dökmek, boyamak filan gerekiyor. Kablolar yerleştirilmiş durumda. Geceleri hesapları tek tek gözden geçirip makbuzların ve faturaların tutarlarını topluyor, ertesi sabah birbirleriyle karşılaştırarak kontrol etmek üzere fiyat listeleri çıkarıyor, gitgide daha büyük harcamalar yaratıyorum. Bu işlerin büyük bir bölümünü kendi kendimize yapabilmemiz için bu konular üzerine gitgide daha çok kitap okuyorum. Gün geçtikçe babamın eski haline, o kaygılı genç müteahhide benzediğimi hissediyorum. Ama ondan daha genç, daha deneyimsiz, safdilli, biraz fazla dürüst, nakit ödeme yapmaya can atan, sermayesi yetersiz ve uçuruma doğru sürüklenen bir müteahhidim ben.

Her gece benimle birlikte o, kırk yaşlarında ortadan kaybolmadan önce babam olan o yakışıklı genç adam; iflas ettiğinde annem onu sürgün etmişti: babamın ilk ölümü. Ve yirmi bir yıl sonra, 1970 yılının ilkbaharında yeniden karşılaştığımızda, ölmek üzere olan yaşlı bir adamdı – başka biriydi, sürdürdüğü yaşamın sonunda bu hale gelmiş bir adam. Son derece kibar, sessiz, içine kapanık, sakin bir adamdı ama benim tanıdığım baba değildi. Onca yıl devlet için çalışıp başkalarının yollarını yaptıktan sonra, nihayet kendi firmasını, kendi şirketini, kendi serüvenini yaratan o genç adam değildi. Artık kendi adına çalışan, işini yürütmek için, başarılı olana değin ayakta kalabilmek için, çılgınca, kahramanca çabalayan o genç adam değildi. Babamın bilgi düzeyi benimkinden ne kadar da üstündü – bir inşaatçı, bir mühendisti. Ve onu öldürebilmişler, yıkabilmişlerdi. Kitaplar üzerinde çalıştığım her gece, onun yazgısında kendi yazgımı görüyordum; ben de inşaatçılık yapacaktım, yalnızca ambarları stüdyolara ve evlere dönüştürmekle kalmayıp kadınlardan oluşan koca bir şirket de kuracaktım, koca bir düşü gerçeğe dönüştürecektim.

Ve şu anda şeriften yalnızca birkaç adım ötedeyim. Kulübede ışık yanarken, Petra kitap okuyor ya da gidip bize biraz daha kahve yapıyor. Petra, saçları topuzunun içinde kıvrak, gözünde bir bilim kadını gözlüğü. Gözlük takmadığında çok güzel bir kadın oluyor. Gözlük taktığında ise, gözlüklü bir güzel olmaktan çok, akademik değerleri olan bir bilge, bir kadın mantığı simgesi, bilgiçliğini hoş bir mizah anlayışıyla vurgulayan biri oluyor; hafif yollu bir çıtlatması anında gülünç bir şey oluveriyor. Harika bir dost Petra. Bu güz benimle birlikte Avrupa'ya, Amsterdam ve İrlanda'ya gelmesini istedim ondan – ve biletini de çoktan aldı.

Arka verandadan Sophie'nin ayak sesleri geliyor. "İşini bitirdin mi?" "Henüz değil, biraz ara verdim." "İşin daha ne kadar sürer?" Özellikle geceleri Petra'yla birlikte böyle uzun saatler geçirmeme karşı çıkıyor Sophie. "Bir iki hesap daha yapmam gerekiyor – daha çeklerimi yazmadım. Şu anda ruhumu hazırladığımı söyleyebiliriz." Sophie'nin aceleci bir hali var: "Ben bu gece Kim ve Libby'le birlikte eflatun ambara gidiyorum. Kümes çok karanlık. Başka insanların da bulunduğu bir yerde olmak zorundayım."

Ne demek bu – işimi bitirdiğimde oraya uğrayıp onu almam mı, yoksa onu yalnız bırakmam mı gerekiyor? Kim ve Libby'yle birlikte. Onların sevgilisi mi oldu, birinin ya da her ikisinin? Suratıma bir tokat yemiş gibi hissediyorum kendimi – son günlerde Sophie'yle karşılaşmalarımızın çoğunda kapıldığım bir duygu bu. Bu sabah Petra'yla yatmakla suçladı beni. Şaşkınlıktan ağzım açık kaldı. "Petra benim arkadaşım, sense sevgilimsin – ne demek istiyorsun Tanrı aşkına?" Suçlamasında diretti, ama gene de bunda düzmece bir şey var; kendisinin yaşadığı bir aşk ilişkisinin üstüne bir perde mi çekiyor acaba? Neredeyse bütün çıraklar ona âşık olmuş durumda, ama bu çocuklardan biriyle ciddi bir ilişkiye mi girdi acaba? Kim'le, Libby'yle? Libby tekeşliliğe karşı. Titreyerek, bir kezinde Libby'nin tekeşliliğe karşıt bir söylev çektiğini hatırlıyorum. Şu anda Sophie'nin peşinden gidip aramızı düzeltsem, ona engel olsam mı acaba? Engellemeyi hiç sevmem, polislik yapacak bir tip değilim. Ve Petra'nın karşısında biraz aptal gibi hissediyorum kendimi. Gerçekten o çeklerin yazılıp gönderilmesi gerekiyor. Ve yarın için listelerin yazılması gerekiyor, yapılacak işler, alınacak şeyler var. İşini çabucak bitirip sonra da onu bulsan iyi olacak.

İşimi bitirdiğimde vakit epey geç oluyor. Karanlıkta eflatun ambarın önünde duruyorum – görünümünde uğursuz bir şeyler var ambarın. Burası çok yakında gelecek olan kiracısı için hiç de hazır durumda değil henüz. Fransız stili pencereler geçici olarak öylesine takıldı, kış geldiğinde düşecekler. Zemin katın projesi hazırlandı ama yapımına henüz başlanmadı, hâlâ bir toprak zemin halinde – başarılması çok güç bir iş bu. Ama şu anda bundan daha da kötü bir şey var, bu ambar gecenin karanlığında gizemli bir şeye dönüşmüş durumda. Burada nasıl geceler geçirildiğini, üç kişilik bir kulübün, Sophie, Kim ve Libby'nin neler yaptığını bilmiyorum – nasıl bir günahkârca birliktelik yaşadıklarını. Dün gece, Petra'yla ikimiz gece yarısına değin çalıştıktan sonra, o başka bir yatakta, ben başka bir yatakta yatarken, Sophie burada yatmıştı. Nasıl bir düzenleme içinde, hayal edemiyorum hiç. Geceleri ne yapıyorlar, bu üçü – kim nerede yatıyor? Yoksa hep birlikte tavanarasında kızkardeşlerden oluşan bir komün halinde mi yatıyorlar? Binanın kararmış ön cephesine bakıyorum, ona seslenme düşüncesi karşısında kaygıdan bacaklarım titriyor. Uyuyanları rahatsız etmemek için dosdoğru içeri mi girsem acaba? Ve onları şaşırtsam – asla. Kendimi bir parça gülünç hissederek, hafif bir sesle sesleniyorum. Üçüncü katta beyaz bir gömlek beliriyor ve bir siluet eliyle işaret edip içeri çağırıyor beni. Giysi görmek içimi biraz rahatlatıyor – sıcakta neredeyse sürekli çıplak dolaşıyorlar burada. Çırakların evi bu, bir kabilenin sığınağı, gençlerin dünyası – geceleri hiç gelmemiştim buraya. Burası Sophie'nin de dünyası oldu şimdi: akşamlarını ve bazı gecelerini burada geçiriyor; onlara katıldı. Burada huzur bulmaya çalışıyor, derdini döküyor, Libby'nin ünlü masajları, Kim'in sohbeti, çiftlik evinden çıkıp gezinirken buraya uğrayan herhangi bir çırağın arkadaşlığıyla rahatlıyor. Benim için yabancı bir yer burası ve şimdi zifiri bir karanlıkta içeriye giriyorum, el yordamıyla toprak zemini geçip yıkıldı yıkılacak durumdaki merdivenlerden yukarı çıkıyorum. Bu basamakları nasıl değiştireceğiz acaba; burada kalacak her kiracıya fazla yüksek, fazla sallantılı ve tuhaf gelecek bu merdivenler. İkinci kata çıkıyorum, burası yalıtıcıyla kaplanmış durumda. Ama banyo küveti, su boruları henüz takılmamış halde bir kenarda öylece duruyor. İkinci kattaki merdivenleri biz kendimiz yapmıştık; daha şimdiden sıkıştırılmaları gerekiyor. Tavanarasına çıktığımda da, buranın bir katedral çatısını andıran çatısını

yalıtmanın bir deha gerektireceğini ayrımsıyorum. Bina, kötü yapılmış, bitmemiş şeyleriyle üstüme geliyor, bunaltıyor beni. Ve sonra bir fenerin ışığında üçünü görüyorum. Kim, tavanarasının bu yanında yatıyor. Sophie'yle Libby de öbür yanında; bir yüksek okul yurdunu ya da bir lise yatakhanesini andırırcasına, her yere şilte yayılmış. Bütün konuşmaların fısıltıyla yapılması gerekiyor, belki Kim uyuyor diye, belki de Libby bu sayede buyruklar, talimatlar vererek belli bir konuşma ve davranış biçimini sürdürebiliyor diye. Bir anneye, bir dosta, bir hemşireye özgü bir konuşma ve davranış biçimini. Biraz masaj yaptırmam gerekiyor. Öyle yorgun, öyle gerginim ki. Kesinlikle bir tür terapi olacak bu benim için. Hidroterapi, diye içimden homurdanıyorum, ama Libby'nin masajları harika oluyor. Bir kez yaptırmıştım; çok sıcak bir havluyla başlıyor bu masajlar.

Bir yanım, bu durumdayken, önceden saptanmış bir plan uyarınca, ele geçirilip bir yatıştırıcıyla susturulduktan sonra bilinmeyen bir yere gönderilmekten korkan bir hayvan. Bir yanımsa, Sophie'yle Libby'nin çoktan sevgili olduklarından ve ben buradan gider gitmez ya da uykuya dalar dalmaz yeniden sevgili olacaklarından korkan bir hayvan. Yüzümün dönük olduğu arka taraftaki kanatlı pencerenin dışında, kızıl ve beyaz çamların görkemli karanlığı var; yıllar önce diktiğim bu ağaçlar şimdi kocaman oldular, onlarla birleşecek biçimde düzenlemeye çalıştığım bir çimenliğin ötesinde bir orman oluşturdular. Onları göremesem de, gün doğana değin göremeyecek olsam da, varlıklarını hissediyorum; ışık ve figürlerden oluşan şu yabansı tablo içinde bir sığınak bu ağaçlar – bu çiftliğe getirdiğim yabancı, nazik, ama belki de beni arkadan vuracak kişilerin arasındayım. Bu özelliklerinden ötürü çok da baştan çıkarıcı, çıplak ya da yarı çıplak görünümleriyle çok güçlü, güzel kişiler bunlar. Üzerime doğru eğilip beni iyileştiren Libby'nin emziren genç bir anneninkini andıran dolgun göğüsleri. Sophie'nin inceliği. Kim'in, şiltesi üzerinde yüzükoyun uzanmış bronz gövdesi. Yürekli ve belki de yeni bir Amazon dünyası kuracak kadınlar bunlar ya da belki de Hudson River Psikiyatri Merkezi için çalışan yeni bir gizli ekip, hatta belki de yalnızca bir an için, bir iyilik olsun diye, yakın bir dost olarak paylaşmama izin verdikleri bir tensel duyum aracılığıyla bana ihanet edecek bir ekip. Ya da bütün bunları kuruyorum belki de.

Sıcak havlu aşağı iniyor, ama beni ne boğuyor, ne de tuzağa dü-

şürüyor, yalnızca çok güzel bir duygu veriyor. Yorgunluğumu nasıl da ortaya çıkarıyor; haftaların yorgunluğu yavaş yavaş akıp gidiyor. Sophie yakınımda ve bana yeniden güven veriyor, sevecen davranıyor, yalnızca başkalarının yanında yaptığı gibi kibar davranmıyor, gerçekten sevecen davranıyor; içimde müthiş bir rahatlama oluyor. Belki de kendi karşıt kültürlerine uygun bir yöntemle beni iyileştirmeyi kararlaştırdılar. Durum böyleyse, sırtımda beni anbean rahatlatan şu ellerle işbirliği yapmaktan çok memnunum. Libby'nin ilacı buysa, çok etkili bir ilaç bu; bu onun baştan çıkarma yoluysa, bu da güzel bir şey. Beni öteden beri nasıl heyecanlandırdığı, her zaman sezdiğim ama hiçbir zaman yenilmediğim bir dürtü yarattığı geliyor aklıma yine. Ben onun çekimine kapılıyorsam Sophie niye kapılmasın ki? Ama direndim ben; burada, o ikisiyle birlikteyken, Sophie'nin direnmediğini seziyorum. Ya da direniyorsa bile, fazla direnmeyeceğini; bunu anlayıp kabullenmem daha derin bir üzüntü yaratıyor içimde. Libby'den yaşlıyım, farklıyım ve taşıyacak daha fazla yüküm var.

Kesintili bir uykuyla, şafağın pencereleri doldurmasını bekleyerek geceyi onlarla birlikte geçirdim, hem de hiçbir zarar görmeden, incelik ve konukseverlikle ağırlanarak; onların rahatsız bir insanı rahatlatma yöntemlerine göre rahatlatılarak. Gelgelelim, sonuçta burası benim için güvenli bir yer ya da bir yuva değil artık; yazın ilk günlerinde yaşanan bu dostluk, bu geceyi bir esrimeye dönüştürebilirdi, ama şu anda bu dostluğun ikiyüzlü bir görünüşü var. Sophie'yle Libby arasındaki bağ, bir gizlilik ve ölçülülük, içtenliksiz bir "paylaşma" ve anlaşma yaratmış durumda; benim akıl hastalığı adaylığım, bütün dengeyi altüst edip kategoriler ve karşıtlıklar yarattı. Bütünlük, dürüstlük, saygı yok oldu. Ağaçların üzerinde oluşan sisi seyrediyorum ve o ağaçların hâlâ orada olmalarına seviniyorum; onlar bir öz, bir temel, bir gerçeklik burada. Böyle sabahlarda, sık sık beyaz çamların önündeki çimlik alanda geyiklerin gezindiğini görebilirsiniz. Sisin içinde geyiklerin biçimlerini canlandırıyorum zihnimde, onları görmek için ayağa kalkmama gerek bile yok. Hem kalkarsam öbürlerini rahatsız edebilirim. Bir başka geceyi daha atlattım, yakalanacağımı sandığım bir başka anı; kurtuldum. Burası, sabah sisinin görkemi içinde hâlâ yerinde duruyor; sisin içinde altın kamışı görmek için bile kalkmama gerek yok. Altın kamış orada – uyu biraz, kalktığında orada olacak altın kamış.

14.

Nelson'ların çocukları yolda beni durduruyor. "Bugün açık artırmaya gideceksin değil mi?" Onlara bakıyorum ve onlara direnemiyorum – zaman zaman canımızı sıkmalarına, ne zaman çıplak yüzmek istesek çiftliğin çevresinde gezinmelerine, buzdolabını talan etmelerine, ziyaretimize geldikleri öğle sonralarında altı kutu Kola'nın gizemli bir biçimde teker teker kaybolmasına karşın. Hepsinin gözleri at figürleriyle dolu bugün. Küçük John Nelson, bir at yerine geçirdiği bisikletinin üstünde. On üç yaşında güzel, sarışın bir çocuk ve okulda da biraz geri olduğu söyleniyor. Onları tanıyana değin, hepsinin biraz geri olduğunu sanıyordum. Eskiden John'un annesi çocuklarla birlikte resmi geçit yapar gibi çiftlik evinin önünden geçip gider, uzun çekingenlik dolu öğle sonralarında dostluğunu bana kabul ettirmeye çalışırdı. Gittikleri zaman da, Fumio, onların biraz geri zekâlı olduğu kanısına varmış bir halde, başını sallardı.

Janet Nelson'ı tanıyınca, onun sadece şişman, yalnız, çocuklarla ve kendisi kadar şişman, hem de buyurgan bir kocayla, büyük John'la kuşatılmış bir kadın olduğunu gördüm. Büyük John çok komik de olabiliyor; onunla birlikte bira içip hükümet aleyhinde atıp tutmak ve her şeyin ne kadar pahalı ve de kalitesiz olduğu konusunda sızlanmak çok zevkli oluyor – o, birayı fazla kaçırıp şarkı söylemeye başlayana değin. Janet'ın on sekiz yaşında hamile kalması üzerine gerçekle yüz yüze gelmesine değin, folk şarkıcısı olmak isteyen bir adammış John. Janet her zaman onunla birlikteydi belki de – şimdi de çırpınıp duruyor, yılda altı bin dolarlık bir gelirle dört çocuğu doyurmaya çalışıyor. Otoyol dairesinin, bir hareket memuru olarak tenor sesiyle yolda kalan arabaları ve kazaları bildirmesi karşılığında John'a verdiği bütün para bu; doğmamış sanatçı ruhu da bazen çok öfkeli bir adam haline getiriyor onu.

Ve çocukları da yoksul, öyle ki zaman zaman gereksinimleri,

yalnızca bir özlem olduğu halde, bir açgözlülük biçiminde dışavuruyor. Hepimiz bu yörenin dışlanmış kişileriyiz. Ve yolda karşımda duran bu çocukların yalvarmaları da çapraşık bir şey. Onlara bir midilli almam için beni kandırmaya çalışıyorlar çünkü ve ben de kanmış durumdayım. Ancak, açık artırmaya gidersem hiçbir şey – kesinlikle hiçbir şey– almamam gerektiğini biliyorum. At beslemeye uygun bir yer değil burası. Kışın atlara bakacak kimse olmuyor burada, saman alacak ya da seyis tutacak para da yok – oysa iki seyis karşımda durmuş, bu işi onlara vermem için yalvarıyor. Küçük Janet ise onların maskotu ve benim de gözdem: müthiş bir içgüdüsel zekâsı olan harika bir çocuk, bir iş için bir yere giderken onu yanımda götürmeye bayılıyorum; üstü açılan eski arabanın kocaman ön koltuğunda oturan küçücük gövdesi pencere hizasında, çocuk sesiyle yetişkinlerin algılama düzeyini epey aşan şeyler söylüyor bana; heyecan verici bir arkadaş Janet. Zaman zaman, Janet'a bir teyze gibi sahip çıkma dürtüsüne kapılıyorum ve onu evlat edinmek istediğimi hafif yollu çıtlattığımda annesiyle babasının heyecanlanması beni yüreklendiriyor. Ama bu hazineden bir an bile ayrı kalmaya dayanamazlar aslında – onun, doğumundan sonra bir kalp atışı düzenleme makinesine bağlı olarak hastanede kaldığı aylar için hâlâ yeriniyorlar. Janet'ı evlat edinsem, onun için bir tür iyilik perisi olurdum sanırım; bu çocukların hepsi de böyle bir şeyi isterdi herhalde. Benimle oynamaya, ziyaretime gelmeye, bana bir şeyler anlatmaya, kurbağalar ve özel birtakım bitkilerle ilgili bir şeyler öğretmeye ya da nasıl lastik değiştirileceğini göstermeye can atıyorlar. Günde yüz kez bisikletleriyle evimin önünden geçip her kezinde sanki Hindistan'dan yeni dönmüşüm gibi selamlıyorlar beni.

Sophie ise böyle şeylerden hiç hoşlanmıyor; bu çocukların sürekli çevremizde dolaşması işlerimizi aksatıyor ona göre. Zaman zaman onlardan kuşkulanıyor, ancak zaman zaman da çok sevecen davranıyor onlara. Gelgelelim, çiftlik evinin verandasından midilli meselesini çoktan sezmiş durumda ve şimdiden uyarıyor beni. Tabii, bir köpeğim olmasına izin verirseniz onu beslerim ben, der çocuklar hep; bir atım olursa onu eğitir, besler ve her gün tımar ederim – dağlar taşlar kadar eski bir hikâyedir bu– bizim de daha şimdiden çiftlikte dört tane kedimiz yok mu? Sophie'yle çıraklar onları süthanede, anneleri tarafından büyük bir öngörüyle bizim bulup bakma-

mız için terk edilmiş halde bulmuşlardı. Ayrı ayrı sekiz kişi her gün gizlice yemek artıkları taşıyor onlara, öyle ki sonunda yabanıl kedilerin kışın farelerle idare edeceği fikri tümden havaya uçtu gitti. Kışın kiracılardan birinden kedilere bakmasını rica edebiliriz – ya atları ne yaparsın?

Sophie aklımdan geçenleri okuyor: "Kış senin sandığından çabuk gelecek. Şimdi ağustostayız ama o çayırdaki otlar güz aylarında bile yetmez onlara. O halde, saman ve su taşımak için birkaç çocuk tutmaya mı niyetleniyorsun? Sana göre işler değil bunlar, atlara gereksinimin yok senin, yeterince sorunun var – açık artırmaya gitmek bile aptallık."

Sophie haklı. Akılsızca bir şey yapmak üzere olan bir insanın duyduğu o küçük telaşı duyuyorum içimde. Yaşamım boyunca bir atım olsun istedim çünkü. Yoldaki şu çocuklar gibi –o heyecan, bu hayvanların güzellikleri, hızları, büyüklükleri ve kişilikleri için ansızın duyulan o güçlü tapınma duygusu– hele bir ata binmek heyecanların en büyüğü. Yetişme yıllarımda böyle oldu hep. Yaz kamplarında, ata binmenin ücreti ayrı olduğu için, aylarca bebek bakıcılığı yapıp para biriktirmiştin – yirmi kez ata binmek için yirmi iki dolarlık bir servet oluşturmuştun. Ama hiçbir zaman yeterli olmuyordu bu, hiçbir zaman yeterince iyi öğrencmiyordun ata binmeyi, seni çok üzecek derecede az ata binebildiğin için hâlâ çok ürkek, deneyimsiz ve güvensizdin, öyle ki her yıl her şeyi yeni baştan öğrenmek zorunda kalıyordun. Âşıktın atlara. Hatta binicilik danışmanlarına, bu büyülü hayvanlarla olan ilişkileri ve bu ilişkideki becerileriyle romantik bir kişiliğe dönüşen o heybetli, iri kıyım kızlara bile. Kendini küçücük hissettirecek kadar büyük, seni korkutacak ve heyecanlandıracak kadar da güçlü hayvanlardı bunlar – bir atla, sallanan oyuncak atlar gibi üstlerine binlerce çocuğun binmesine katlanmış ve dolayısıyla da seni hiçbir zaman tanımayacak olan o yaşlı beygirlerle dost olmak ne büyük bir özlemdi. Seni hiç tanımazdı o beygirler – sen filanca atın siyah burnuna, öbürünün demir kırı derisine ya da benekli bir kır atın kocaman kalçalarına ne kadar hayran olursan ol. Özellikle kızıl dorulara, kızıl kahvelere, hele kitaplardaki resimler gibi beyaz ayaklı olanlara duyduğun o hayranlık. Ya resimlerini yapmayı öğrenmek için incelediğin bütün o at kitapları; bu çalışmalar sayesinde bu harika yaratıklarla bağlantı kurdun, onlar üzerine biraz bilgi edindin.

Ata binmeye boş ver. Şu yaşlı halimle, o hayvanları yalnızca seyretmekle de yetinebilirim. Gölün kıyısında oturup bir martini içerken, gölün tam karşı yandaki dar ucunda duran olağanüstü bir yaratığın görünümünü, gövdesinin kahverengisini, akşam ışığında bu figür ağır ağır gezinirken çimenlerin yeşilinin maviye dönüşünü, bu figürün güzelliğini seyretmekle – dünyadaki her şeyden daha güzel çünkü bu hayvanlar, devinen birer yontu onlar, devinim halinde olan kusursuz bir biçim.

Arabadan inerken, bir gezintiye çıkmış, kırlarda bir pikniğe gelmiş gibiyiz. Sporcu takımının karşısına yürekli bir biçimde çıkabilmek için hepimiz giyinip süslendik, güneş gözlükleriyle, eşarplarla şıklaştık ve tatil havasında olduğumuz iyice belli olsun diye üstü açılıp kapanan arabayı aldık. Aslında, atçılıkla ilgilenen bu kişilerin gözünde biraz gülünç olduğumuzu hissediyorum. Her yer böyle adamlarla dolu – römorklar, at kamyonları, idman yaptırılan, rahvan yürüyüşle gezdirilen atlar. Kendi cahilliğim ezmeye başlıyor beni. Tatil yapan biri değilim gerçekte, yalnızca bir at almak için gizli bir niyeti olan cahil bir insanım; benimki yalnızca bir eğilim, yavaş yavaş yüzeye kayan bir düşkünlük belki de. Ama gerçek atlar var burada. Ve atlar konusunda bilgisi olan insanlar. Arkadaşlarım sırf merak ettikleri bir gösteriyi izlemek için geldiler buraya; bense bu gösteriye kendimi iyiden iyiye kaptırmak için. İyice göze battığımı hissediyorum. Bugün herkesin sakin olmamı söylemesine şaşmamalı. Özellikle Sheila, tam bu at krallığına girmek üzereyken ve hâlâ, oldukça dikkat çekici bir görünümü olan kendi dünyamızdayken –bir araya gelmiş bir sürü kadın– arabanın yanında beni durdurup yeniden o uğursuz uyarılarını ve kehanetlerini sıralamaya başlıyor: "Korkunç bir şey olacak bu, bunu bilmelisin. Bir kezinde bir at açık artırmasına gittim ve o açık artırma kusma isteği uyandırdı bende. Burada da katillere satacaklar onları." Burada böyle bir şey olacağına inanamıyorum –Ralph Odell'ın yaşadığı yere oldukça yakınız– Amenia kırsal bölgenin tam ortasında, eski bir köy. Böyle bir şeyi yapamayacak kadar dürüst insanlardır onlar. Ralph'ın kendisi de burada, bizim yanımızda oturup öğüt vermek için geldi, eski ahbabı Frank'i de getirmiş. "Bir at alacağız," diye kişniyor Frank. Frank'le ben, yıllardır bugünü bekliyoruz;

bu garip, ufacık tefecik adam uzanıp dudaklarımdan öpüyor beni. Hasır şapka, uzun ak saçlar: iş tulumu giymiş küçük bir erkek çocuğu gövdesiyle hoplayıp zıplayan bir dost tablosu Frank.

"Beni dinlemek zorundasın," diye diretiyor Sheila, sanki her şey beni yazgımdan kurtarmasına bağlıymış gibi. "Korkunç bir şey olacak bu artırma – bu birincisi. İkincisi, at satın alma konusunda tek bir şey bile bilmiyorsun." Eh, bir sanatçının büyük bir uyum sağlama yetisi olması gerekir, diye karşı çıkmaya niyetleniyorum bu duruma uygun sözcüğü hatırlayabildiğime sevinerek; umut var biraz. Bütün gençlik yıllarım boyunca atları sevip onları seyretmedim mi? Gerçi bunun yıllar önce olduğunun, bu konudaki bilgimin çok sınırlı, çok amatörce olduğunun da bilincindeyim. Atlarda, kendisi de bir at sahibi olan Sheila'nın fark ettiği şeyleri pek göremiyorum ben – bacaklarıyla ilgili önemli şeyleri sözgelişi. "Bilekleri kötü durumda olan bir at alabilirsin – şu ata bak, şuradakine. Bacağının aşağısında nasıl bir sorunu olduğunu görebiliyor musun?" Göremiyorum, ama birden atların arabalar gibi olması gerektiği düşüncesi geliyor aklıma; kullanılmış bir araba almak için motordan anlamak zorundasınız. Tanrım, tabii ki böyle bir hata yapabilirim, çok güzel bir kestane rengine kapılıp bacakları hiç dert etmeyebilirim.

"Haydi, içeri girelim," diyor Petra. Sürü halinde onu izliyoruz, bu arada Frank kolumu sıkıyor, bir at satın alma tasarısından ötürü çok neşeli. "Ha ha": yaşlı çocuk sevinç içinde – beklediğimiz gün nihayet geldi. Ambarın beyaz renkli badanasını kazıdığımız o yaz boyunca, Ralph hep mandıralardan söz ederken, Frank atlardan söz ederdi. Frank'in bütün yaşamı, bu çevredeki çiftliklerde ücretli olarak çalışmakla, bir İrlandalı tutkusuyla atları yönetmekle geçmişti. Yaşamının en büyük amacı çiftliğe at almam için beni razı etmekti. Ben de güler, ona bunun gerçekleştirilemeyecek bir şey olduğunu hatırlatırdım – bir gün belki, Frank. O bir gün için, beş yıldır çiftlik evinin girişindeki bir duvarda, Luther'ın Açık Artırması'nın –bu açık artırmanın– adresinin ve telefon numarasının kurşun kalemle karalandığı küçük bir bölümü boyanmamış bir halde tutuyordum; sonunda buraya geleceğim güne değin.

Şu anda açık artırmaya ait ahırlarda, kocaman bölmelerin ve ağılların olduğu yerdeyiz; dışarıda gündüz olduğu halde, burada alacakaranlık var. Ve de sefillik. Sheila haklıymış. "Biliyorlar, değil mi?" "Aa evet, biliyorlar, hı hı, atlar her şeyi bilir," diyor Frank. Sonra gidiyor.

Petra'nın sarsılmış, biraz başı dönmüş gibi bir hali var. "Başlarına ne geleceğini anlıyorlar – bunu hissediyor musun, yoksa yalnızca bir kuruntu mu bu?" diyorum. "Tabii ki anlıyorlar, şuna bak." Bir midilli bulmuş Petra. Son derece perişan halde bir erkek midilli. Ağlıyor da. Gerçekten küçük hıçkırıklarla ağlıyor dişleriyle gömleğinin kolunu yakalarken – seni incitmemek, hatta gömleğinin koluna zarar vermemek için dikkatlice yapıyor bunu. "Garip bir şey bu, Petra." Petra ağlamak üzere. Bu yaratıkların kölelere benzediğini anlamaya başlıyorum – kime ya da nereye olsa satılan kölelere, hem de yazgıları üzerinde hiçbir denetim hakkı olmadan: kamyonlarla taşınmaları, verilen yiyecekler, onları kamçılayabilen, dövebilen, ihmal edebilen, yetersiz besleyebilen ya da veteriner getirmeyi reddedebilen sahipleri. Açık artırmayla satılan bir at, bütün yaşam düzenini altüst eden böyle bir deneyimin ardından yaşam koşullarının değişmesini bekleyecektir elbette. Ama olay yalnızca bu değil. Olay yalnızca açık artırma tahtasına çıkıp bir başka sahibe satılmak değil – olay, öldürülmek üzere mezbahalara satılmak. Buradaki hayvanların neredeyse tümü yakında ölüme gidecekmiş gibi sanki. Ve bunu da biliyorlarmış gibi. Hepsi; birkaçı dışında – her toplulukta gerçeği bilmek istemeyen, içinde bulundukları kötü durumda kalmaya tümüyle olmasa bile büyük ölçüde razı olan birkaç kişi her zaman çıkar çünkü. Ne var ki, hâlâ sakin durumda olanlar göz önüne alınsa bile, içerdeki bu atmosfer, bu elle tutulabilecek denli yoğun korku havası, hasta ediyor insanı. Çığlık atıyor atlar; kimileri orada, açık artırma yetkililerinin onları sürü halinde ağıllarına soktuğu en karanlık köşelerde, yerlerinden fırlamaya hazır durumdalar. O köşelerin dışında her yerde teslimiyet var. Çok büyük bir savaşım bu, onun için de çok az öfke ya da hırçınlık var ortada, yalnızca ara ara bir gürültü duyuluyor ve atlardan biri sıçrayarak ayağa kalkıyor. Kişneyerek, ama dişlerini hiç göstermeden. Hissettikleri şey öfke değil, kapalı yük vagonlarındaki ya da dikenli tellerin arkasındaki sınır dışı edilmiş kişilerden hiç farkları yok – hissettikleri, öfkenin de ötesinde bir şey. Öfkelenemeyecek kadar umutsuz ve aşağılanmış durumdalar; öfke-

lenmeleri için, bunun bir eşit güçler ilişkisi, birbirine denk güçlere uygulanan bir sınama olması gerekirdi. Luther'ın Açık Artırması için hiç de uygun değil bu atlar, hatta yüzlercesi bir araya gelse bile. Hayır, bu atların yapabileceği tek şey, insanlara, amaçsızca ortalıkta dolaşan bu birkaç kişiye, kendilerine acımaları için yalvarmak. O midilli Petra üzerinde yarattığı etkiyi anlamıştı elbette. Petra aracılığıyla benim gönlümü de çeldi; böylesine tatlı yüzlü şu küçük yaratığa nasıl acınmaz? Bu midilliyi almak dünyada yapmak istediğim son şey olduğu halde, ahlak açısından onun artırmasına katılmak zorundayız gibi görünüyor. Petra ise kendisine bir başka midilli seçti.

Sonunda, beni bunaltmaya başlıyor ahırlar; bu yaratıkların acısı şaşkına çevirdi beni. Böylesine büyük ve böylesine umarsız bir halde üst üste yığılmış şu hayvanlar –biftek betimlemeleri geliyor insanın aklına– mezbahalar; et yiyen biri olarak, bile bile mezbahalar üzerine bilgi edinmekten kaçınır, bu konu açıldığında, koşulların iyileştirilmesi için duyarlılık gösterilmesi gerektiğini öne sürerdim hep. Koşullar iyileştirilirse et yemeyi sürdürebileceğimi.

Ahır kapısının yakınında durmuş, atların rahvan tempoda gezdirildikleri piste bakarken, göz ucuyla bir şeyi fark ediyorum. İyice karanlık bir köşede. Bir bölmenin içinde, iri, hadım edilmiş bir doru beygir; ancak karanlıkta rengi daha da koyu görünüyor. Kapıdan içeri giren ışık çok parlak; ışık ondan uzak, iri yüzünde Rembrandt'ın koyu kahverengisi. İrkiltici bir yüz bu, çünkü hüzünlü, öylesine hüzünlü ki bana utanç veriyor. Az önce, atların ağırlıklarına göre, at eti satar gibi, kilosu yaklaşık yüz sentten satıldıklarını söylemişlerdi bize; bir at beş yüz kilo gelirse, beş yüz dolar edecekti. İri bir at bu; beş yüz dolardan fazla eder – altı ya da yedi yüz dolar. İyi koşuyordur belki de, gövde yapısı güzel, olağanüstü güzel bir hayvan – binek atı olarak da alınabilir pekâlâ. Bu gece biniciler de olacak burada; tam onların dikkatini çekecek türde bir hayvan bu.

Sırtındaki örtüyü, sonra derisinin ve örtüsünün renklerinin koyuluğu yüzünden çok parlak görünen yeşil bir yular görüyorum. Hatta ilk olarak, havada uçuşan parlak bir renk çizgisi halinde yularının yeşilini görüyorum, derisi karanlıkta öylesine koyu görünüyor ki hayvanın kendisi daha sonra seçiliyor. Ve sonra hüznüyle insanı kedere boğuyor bu at. Hatta güzelliğinden önce acısını hissediyor, şok geçirip küçük düşüyor, suçlanıyorsunuz.

Ona doğru uzanıyorum, o da bana doğru uzanıyor, yumuşacık burnu onurlu bir tavırla birkaç santim uzakta duruyor. Bu hayvanın karşısında lütfedici bir tavır takınamazsın. O midilli bir çocuğa benziyor; buysa yetişkin bir erkek; korkutucu, gururlu, güçlü. Ve işte bu hayvan böyle bir duruma düşürülüyor. Yutkunuyorum ve bu gerçeği kabullenmenin de ötesinde, bir karara vardığımı biliyorum; iş yalnızca bu kararı gerçekleştirmeye kalıyor şimdi. Künyesindeki numara 700, lanet olası aşağılayıcı rakamlar; bu numarayı ezberle, birisi geliyor.

Onu bölmesinden alırlarken, ağır ağır kapıdan çıkıp birkaç metre yürüyorum ve ilgisiz görünmeye çalışıp yavaş yavaş dolan platformda oturan bazı atçı kişilerin yanında ayakta dikiliyorum. Bu hayvanların çoğu kamp atları ve artık ağustos ayına girdiğimiz için kamplar sezonu kapatıyor. Bir atın bütün bir kış boyunca beslenmesi için gerekecek harcamalardan kurtulmak için, at sahipleri onları satışa çıkarıyor. Ne yaptıklarını biliyor mu bu adamlar acaba – bir atı açık artırmaya koyarak onu ölüme mahkûm ettiklerini biliyorlar mı? Onu kendileri de vurabilirler pekâlâ, ama o zaman bu parayı alamazlar tabii. Hayır, diyeceklerdir –biliyorlarsa ya da ilgileniyorlarsa– birisi binek atı olarak alabilir onu, şanslı olabilir. Öyleyse bütün görev, bu açık artırmalara binek atı almak için gelen ve sayıları gitgide azalan kişilere düşüyor. Lanet olsun, böyle kişiler çok az burada, öyle görünüyor. Burada katiller egemen durumda herhalde.

Benim atımı, 700'ü dışarı getirdiler. Bu kocaman doru ata kafamda bir başka ad taktım: Jim, babamın adı, bütün yakışıklı siyah adamların, kumarbazların, nehir gemisi kahramanlarının adı – daha doğrusu, Koca Jim. Bir yarış atına yaraşır bir ad. Bu beygir de bir yarış atına benziyor, ayakları bile beyaz. Düşsel bir at.

Benim atım gezdirilirken Sheila onu seyrediyor, sonra da gidelim diye tutturuyor. Bu at için fiyat artırmak gibi aptalca bir şey yapacağımı sezdiğini ve kendisinin de böyle bir şeye katılmak istemediğini söylüyor Sheila. "Kalıp ağzımı kapamalısın," diyorum, "böyle bir hevese kapıldığımda elimi tutup indirmelisin." "Bunu kafana koymuşsun sen – tam bir çılgınlık bu. Neyse, onların böyle getirilip ölüme satılmalarını seyretmeye dayanamayacağım ben. Dinle, Kate, satış dolara göre yapılırsa, hayvan yaşayacak demektir. Kiloya göre yapılırsa mezbahaya gidecektir. Ve Kate –herkesin lisedeyken okumak zorunda olduğu o öyküyü hatırlıyor musun? Bir kapı seçmek

zorunda kalan adamla ilgili o öyküyü– kapılardan biri yaşama, ötekisi de ölüme gidiyordu hani? Eh, bak şimdi, bütün atlar açık artırma alanına bu kapıdan giriyor – sonra teker teker dışarı çıkıyorlar. Hayvan yeniden şu sağdaki kapıdan içeri dönerse yaşayacaktır, binek atı olarak satın alınmıştır. Ama o kapıdan girmezse, soldaki arka kapıdan dışarı çıkarılırsa katillere satılmıştır. Şuraya bak – öbür tarafa, sola. Tamam, orada bir kapı daha var – buradan göremeyebilirsin, ama o kapıdan kamyonlara gidiliyor ve tam orada adamlar bekliyor. Git bir bak – kamyonlar kocaman."

Mantıksal olarak, ellerimi tutup oturacaksam bu sırrı öğrenmemin hiçbir anlamı yok elbette. O kapıyı görmeye çalışıyorum ama göremiyorum, bu küçük arenada, dik bir duvarla çevrili ve ortasında atların yürüyüşlerini gösterdikleri açık bir meydanı olan bu daracık alandayım çünkü. Hiçbir şeyin doğru dürüst gösterilemeyeceği kadar küçük bir yer burası – insan bir binek atı almak istese, ön taraftaki geniş avluda seyretmesi gerekirdi atları; buradaysa, aşağıda kalan küçücük bir meydanda bir iki kez gezdirilen bir hayvanın gövdesine yalnızca şöyle bir göz atabiliyorsunuz, amfinin oturma sıraları küçük, kalabalık ve binbir çeşit sesle dolu. Açık artırma yöneticisinin bitmez tükenmez ve anlaşılmaz mırıltıları güçlükle duyuluyor. İhtiyar Mr. Luther'ın biraz konuşma dersi alması gerekiyor. Bu halka açık bir artırmaysa eğer, bu niteliği hak etmeyecek kadar dışa kapalı bir işlem uyguluyorlar. Dahası, bütün artırmalar kiloya göre yapılıyor – hepsi. Afallıyorum. Ve hayvanın kilosu yalnızca bir kez belirtiliyor – söylenen rakamı duymayacak olursanız, şansınız yok demektir, çünkü sözgelişi kırk yedi sentlik bir artışın 1.100'le mi, 1.275'le mi, 1.078'le mi, yoksa 892'yle mi çarpılması gerektiğini bilmezseniz fiyatı hesaplayamazsınız. "Tanrım, bunu hesaplamak için bir hesap makinesi olması gerekiyor." "Hı hı, işi bayağı el altından yürütüyorlar bugün," diyor Ralph. Frank ise hiç ilgilenmiyor; bu işlemler atlara âşık bir insan olarak kızdırıyor onu, bu yüzden olup bitenlerle hafif yollu dalga geçip *huuu*'lara ve *haha*'lara sığınıyor. İlginç bir topluluğuz; Petra sakin, genç bir hanımefendi, Ralph güvenilir bir taşralı, Frank yabansı bir adam, bense boyundan büyük bir işe kalkışmak üzere olan bir artırmacı. "Midilliyi hatırla," diyor Petra. "Onun numarası iki yüz on iki. Gördüğümüz öbür midillinin numarası da iki yüz on dört. Bu işe girişmek istiyorsan, her ikisi de

komşularımızın çocuklarına uygun. İkisi de – ikisinden birinin yaşamını kurtarabilsek harika olur."

Bu açık artırmanın yürütülme biçimine hafiften bozulmaya başlıyorum. Satışları kiloya göre yapmak rezilce bir şey ve dışa kapalı bir biçimde yürütülmesi de bir açık artırma kavramına hiç yakışmıyor. Mr. Luther'a söylediğini yinelemesini rica etme cesaretini gösteriyorum. Sonra bu ricamı, çok kibar ama kararlı bir tavırla, oldukça sık yinelemeye başlıyorum. Bir karışıklık oluyor. Mr. Luther, biraz ters olsa da, babacanca bir New England'lı esprililiğiyle bana yanıt veriyor, ben de hanım hanımcık ve yumuşacık bir tavırla, hayvanların kilosunun büyük rakamlarla yazılı olarak belirtilmesinin iyi bir fikir olabileceğini, böylece bu rakamların fiyat artırma işlemlerinin sonuna değin akılda tutulabileceğini söyleyerek karşılık veriyorum. Görme yeteneği, dikkat ve matematik becerisi konularında küçük küçük şakalar yapılıyor Ama beni çok şaşırtan bir şey oluyor; önerim kabul ediliyor ve rakamlar dediğim biçimde belirtiliyor. Odell çok keyifleniyor. Petra ise heyecanlanıyor: Onun midillisi getiriliyor, artırmaya katılmanın zamanı geldi. Ve katılıyoruz, kolumuzu yakalayıp bize yalvaran bu üzgün küçük hayvanın kilosu belirtildiğinde, çılgınlar gibi kafamızda sentlerle kiloları çarpıyoruz, ama elimizden geldiğince fiyat sürmeye çalıştıysak da, onu kaybediyoruz.

Onun götürülmesini seyrediyoruz. Sol tarafa götürülüyor – hepsinin götürüldüğü yere. Petra başını indiriyor ve ben de rahatsız etmiyorum onu; öbür midilli geliyor. Fiyatı iyice artır, al onu, bu ölüm tuzağından bir şey kurtar. Buradan, hatta ilk başta gözüme çok sevimli görünen şu komik küçücük minyatür sirk meydanından, çevremizdeki şu sert yüzlerden nefret ediyorum. Önümüzde oturan ve bir katil olduğuna karar verdiğimiz, hatta bu düşüncemizi yüksek sesle açıklayıp kızdırdığımız şu sert çeneli adamdan. Fiyat verirken yerinden pek kımıldamıyor bile adam ve açık artırma yöneticisinin adamları sürekli ona göz atıp bir işaret bekliyorlar, demek ki tanınmış bir artırmacı. Bu iş çoğunlukla böyle yürütülüyor herhalde, tek amaç belli bir ağırlığı, cinsi ne olursa olsun belli bir gövde ağırlığı oranını elde etmek; bütün amaç köpek maması elde etmekse, midilliler de pekâlâ işe yarayacaktır. Lütfen yalnızca şu midilliyi almama izin verin, diye geçiriyorum kafamdan, umarsızca önümdeki şu kaybetmemeye kararlı olan adamla fiyat artırma savaşımı yaparken. Sonra, ka-

zandığımı görünce şaşakalıyorum. Şu anda bir midilli sahibiyim ve Luther'ın Açık Artırması'na yüz yirmi beş dolar borçluyum. "Hayvancağızın yaşamı pek de pahalı değilmiş," diye mırıldanıyorum Petra'ya. "Ama eve döndüğümüzde pahalı geleceğinden emin olabilirsin." Kolumu sıkıyor Petra.

Sophie'yle Kim bir başka bölümde oturuyorlardı, vedalaşmak için yanımıza geliyorlar; Ellen'ın trenini karşılamak için Poughkeepsie'ye gitmeleri gerekiyor. "Kendini kaybetme," diye uyarıyor beni Sophie, "kendini aptal yerine koyma." Sinir şey, demek geliyor içimden, şu klinik doktoru tavrından öylesine bıktım ki. Kırgın bir halde ayrılıyoruz, ama o gider gitmez pişmanlık duyuyorum. Niye kalmadı, niye treni karşılamak için başka birini göndermedi? Bu kararları alırken yanımda olmasını isterdim. Onun çok beğendiği bir at getiriliyor şu anda, benekli iri bir beygir bu, çok iyi bir binek atı, iriliğine karşın hayranlık uyandıracak derecede yumuşak huylu bir hayvan. Sophie için satın alacağım bu atı. Bir dakika önce ona duyduğum öfkeden kurtulmak ya da belki de farklı bir şeyi kanıtlamak için: ona duyduğum sevgi için, onu memnun etmek için, onu bu atları satın almakla doğru bir şey yaptığıma inandırmak için yapacağım bunu. Şu atı bir görsün bakalım. Sonra hızlı bir alışverişle, art arda, önce altın renkli küçük bir at alıyorum, ucuz çünkü ve bu küçücük kısrağın yaşamını kurtarmak istiyorum, sonra bir başka midilli alıyorum, midillilerin fiyatı çok düşük çünkü ve bu midilli çocukları çok sevindirecek. Sonra sessizliğe ve bir savurganın kaygılarına gömülüyorum. "Ne kadar para harcadığınızın farkında mısınız?" diye soruyor yabancı biri. "Evet, aşağı yukarı bin yüz dolar," diyorum arsız arsız, sanki aklı başında ve ölçülü bir insan olduğum halde böyle şeyleri de sık sık yaparmışım gibi. Adamın sorusu müthiş utandırıyor beni; bir ana baba otoritesinin, bir psikiyatrik incelemenin yansısı var sorusunda. Toplama işlemini yapamayacağımı mı sanıyor acaba bu adam? Kendi kendime söyleniyorum. Bir şeyi sırf yaşamını kurtarmak için satın alan birini hiç görmedi herhalde; kendi görüş açısına göre, az önce kadının birinin yıpranmış hayvanlar ve iki küçük komik midilli uğruna parasını çarçur etmesini seyrettiğini düşündü belki de.

Eski demir bir iç kapıdan girilen küçük büroda dikiliyorum, yanımda kareli bir gömlek, çevremde taşralı komşuların yüksek sesli dost sohbetleri. Çek defteri ve çek; bir kumarbaz namus borcunu

ödüyor. Bu yeni hayvanları eve taşımanın bir yolunu bulmak gerektiği ancak şimdi geliyor aklıma. Bir yanım, artırmaya katılıp parayı ödedikten ve böylece yaşamlarını kurtardıktan sonra özgürlüğe kavuşup yok olacaklarını düşündü herhalde. Başka bir yere gideceklerini. Şimdiyse arkadaşlarımın boyuna bana açıklamaya çalıştığı şeyi, bu hayvanlara bakmak zorunda olduğumu anlamaya başlıyorum. Onları ölümden kurtarmak istemiştim ben; onların benimle birlikte yaşayacağından emin değilim hâlâ, bütünüyle yeni bir alan bu. Bu konuda bu denli az şey bildiğim için utanıyorum. Neşeyle karışık bir sertliği olan Mrs. Luther'la iş görürken, bir çiftçiymişim gibi davranmaya çalışıyorum. Burada kumar oynamak, parayı hemen bastırmak demek; bir şeyi satın alır almaz parayı ödüyorsunuz, hatta açık artırma daha bitmeden buraya gelip güvenilirliğinizi kanıtlamanızı bekliyorlar. "Çekiniz karşılıksız çıkarsa, gelip atları alınız," diyor Mrs. Luther. Bir gülümseme – kadın benden çok hoşlandı. Güvenilirlik sınavını geçmek gururumu okşuyor. Yaptığım şeyi anlıyor ve onaylıyor mu acaba bu kadın?

Salona geri döndüğümde, satışların, kırımın sürdüğünü görüyorum. Katiller ortadaki meydanın daha yakınına gelmişler, çeneleri daha da düşmüş, her şeye fiyat verip alıyorlar. 68 numara ortaya çıkıyor. Mr. Luther bu atın binek atı olarak alınmasını istiyor ve bunu açıkça belirtiyor, atın yürüyüşü gösterilirken işlemleri durduruyor, atı bir et yığını olarak değil, bir at olarak övüyor. Mr. Luther'ın konumu yavaş yavaş anlaşılmaya başlıyor: bir açık artırma yöneticisi olarak, sorumluluğu satıcıya karşı onun. Satıcı, işi bozulmakta olan bir çiftçiyse, adamın bir biçerdöğer makinesi alması ya da ahırına bir bölme yaptırması için en yüksek fiyatı tuttırmak Mr. Luther'ın görevi, çiftçinin tek geliri bu olacak çünkü. Ama satıcı hayvanlarının yazgısını hiç umursamayan bir at yetiştiricisiyse, o at, et elde etmek amacıyla satılacak, hatta bu işe aday gösterilecektir belki de. Birkaç yüz doların yukarısına çıkamayan on altı yaşındaki bir avuç dolusu çocuğa ya da olağanüstü bir at olmadıkça mezbahalar kadar fiyat artırmayan at tüccarlarına bağlı kalmayı yeğleyemez Mr. Luther. Kurtaracak çok yaşam var çünkü ve katillerin verdiği fiyatlar herkesinkinden yüksek. Ama bu koşullarda bile birkaç hayvan kurtuluyor, 68 numara yüksek okul öğrencisi bir kıza gidiyor. Sonraki birkaç atta iniş çıkışlar oluyor, ama doları ölçüt alma yönünde bir eğilim var.

"Fiyatlarını dolara göre artırın, lanet olsun," diye sesleniyor biri meydanın kenarından Luther'a doğru. Bir binici bu. Biz de adamın sözlerini kapıp nakarat halinde yineleyerek salonun her yanına duyurmaya çalışıyoruz. "Dolar." "Dolar." Meydandan, o binicinin yakınından başka sesler de katılıyor bize. Karşı taraftan ise kaba kaba sözler, kaba kahkahalar geliyor. Luther öfkeyle seslenip düzeni bozmamamızı söylüyor. "Dolar, dolar," sesleri geliyor meydanın aşağısından ve yukarısından – hafif bir ayaklanma, küçük bir başkaldırı.

"Bir olay, bir gösteri bu," diyor Petra. Heyecan ve şaşkınlık içinde, bir yengi kazandığımızı ya da durumun tersine döndüğünü sezerek insanları kendi tarafımıza çekmeyi sürdürüyoruz. Luther'ın Açık Artırması'na bir şeyler oluyor. "Yedi yüz numara," diye sesleniyor Mr. Luther. Koca Jim. Benim atım. "Eh, şanssızlık bu," diyorum. "Gene de katıl artırmaya," diyor Petra. "İmkânsız, ama artırmayı seyredeceğimden emin olabilirsin." İri bir hayvan Koca Jim, epey ağır çekecek, dolayısıyla fiyatı da, satış ağırlığına göre yapılırsa, gerçekten çok yüksek olacak. Ama binicilerin olduğu bölümden gelen ilk artırmalar dolara göre oluyor; tüccarlar atın görünüşünü beğendiler. Katiller bile dolarla teklif vermek zorunda kalıyorlar – niye bir kez olsun artırmanın dışında kalamıyorlar sanki? Onlar yalnızca belli bir gövde ağırlığı arıyorlar; bu ağırlığı birkaç midilliyi ya da yaşlı atı bir araya getirerek elde edip güzel atları rahat bırakabilirler pekâlâ. Ama işte sorun da bu: küçük hayvanları öldürmek de, yaşlı hayvanları öldürmek de aynı biçimde acımasız bir şey. Ne var ki, böylesine güzel bir biçimi, eğitimi, yürüyüş ve hareket tarzı olan görkemli bir atın en güzel çağında köpek mamasına indirgenmesi acımasızlıktan da öte bir şey, bir savurganlık. "Bekle ve neler olacağını seyret," diyor Petra. Frank kendisine özgü bir heyecan içinde hop oturup hop kalkıyor. Ralph gözlüklerinin gerisinden gözlerini meydana dikmiş bakıyor, kısık bir sesle "Şimdi onları, kovboy mudur nedir şu adamı seyretmelisiniz. Görüyor musunuz, şu aşağıdaki adam, sert biri gibi görünüyor ama bir mizah duygusu var. 'Dolar' diye bağırma işini başlatan oydu – ve şimdi de bu atı alacak," diyor. Hayvanın yaşayacağı konusundaki bu güvence ile, ona sahip olma özlemi arasında bocalıyorum. Az önce parasını ödediğim atlarla midilliler istediğim hayvanlar değildi; yalnızca onların yaşamını kurtarmak istedim. Yoksa dünyada almazdım onları. Ama bu atı alırdım, bu atı istiyor-

dum. Ve şu aşağıdaki adam onu alacak. "Eh, en önemli şey onları canlı tutmak, değil mi?" diye soruyor Petra. "Doğru."

"Sattım. Yedi yüz numara. Satın alan..." ama adı duyamıyoruz ve at, yaşamak üzere, sağ tarafa, ambarlara geri götürülüyor. "Yarın Luther'a telefon edip adamın adını öğrenebiliriz." Ne yapılacağını çoktan düşünmüştü Petra, ama onun asıl istediği şey midillisinin, artırmaya konan ilk atın, başka bir artırmacıya kaptırdığımız atın izini bulmak. Bu işin üstüne gidecek ve atın yerini zamanında bulabilirse infazı durdurma olanağı olacak. Büyük bir mezbahanın küçük bir midilliden, et yığınları içinde diş kovuğuna bile gitmeyecek önemsiz bir lokmadan vazgeçebileceğini düşünüyorum – Petra ortalığı ayağa kaldırabilirse. Hayvanın ne de olsa sağlıklı bir durumda olduğuna karar verebilirler –bir hayvanın öldürülebilmesi için bir hastalığı olduğunun açıkça bildirilmesi gerekiyor galiba– ya da Petra'nın ona özel bir veteriner bakımı sağlaması için serbest bırakılabilir. "Fazla umut olduğunu sanmıyorum ama onu kurtarmak için her şeyi yapacağım," diyor Petra. Yanına Frank'le Odell'ı alıp gecenin ve avlunun karanlığının içine dalarak, kamyonların arasında, mezbahaların, on sekiz tekerlekli kamyonlarını yüklediği, hayvanların eğilimli kızaklardan kamyonların içine itildiği yerde midillisini aramaya gidiyor; avluda çığlıklar, yular takmalar, vurmalar, bağırmalar.

Tek başıma avluda, ön tarafa yakın bir yerde durup onların dönmesini ve kendi hayvanlarımın ortaya çıkmasını bekliyorum; bu tarafta pek kamyon yok, yalnızca bir iki pikap var. Ürküye kapılmaya başlıyorum: ya katiller ve satıcılar açık artırmanın kilodan dolara dönmesine kızmışlarsa? Orada dikkatleri üstüme çekmiştim, ama o sırada halkın katılımının, açık artırma yöneticisinin, açık artırmanın katı düzeninin koruması altındaydım. Ancak, bu açık artırma işine meydan okuyup yapılanları eleştirdikten, hatta kirli çamaşırlarını ortaya döktükten sonra, beni tek başıma bulurlarsa başım derde girebilir. İşin ucunda para var ve de öfke. Bir kadın, bir yabancı, kentli bir geri zekâlı ve yazar olarak, gerçek anlamda, hatta fiziksel nitelikte bir düşmanlığa yol açmış olabilirim. Salonun tepesinde tempo tutarak bağırmak, dolar sistemini desteklemek, hep birlikte sırıtıp birbirimize bunun hayvan özgürlüğü sorunu olduğunu söylemek ayrı bir şeydi –radikal yaşam tarzının bir parçası olan, haşarı bir tavırla karşı tarafı yıkma taktiğiydi bu– ama bu, ülkenin orta bölgesinin geri kal-

mış bir köşesinde yapılan bir büyükbaş hayvan açık artırmasıydı ve buralarda böyle bir şeyle dalga geçemezsin. Burada böyle tek başına dururken çiğnenebilir ya da güzel bir dayak yiyebilirsin. Evden uzakta ve arabasız olmak garip bir duygu. Çantam da Petra'da, onun için yanımda para bile yok.

Derken, bir pikap yoldan aşağıya doğru gelmeye başlıyor ve yanımdan geçiyor, şoför beni görünce frene basıyor ve ben kaskatı kesiliyorum. Adam camını indiriyor. "O büyük gri atı alan siz misiniz?" Suçlanacak bir şeye benzemiyor bu pek. "Evet." "Şey, o at benimdi, bir denememi isterseniz, o at için bir kimlik belgesi çıkartabilirim sanıyorum." "Tabii." Sophie'nin atı bu. Belgeler pek önemli değil bizim için –kurtarma amacıyla satın almak soy belirlemesini gerektirmiyor– ama böyle belgelerin alınması gerekiyorsa niye almayalım. "Buyrun, bu benim kartım – Connecticut'ta yaşıyorum, yarın telefon ederseniz evde olacağım." "Aa, teşekkürler." Paranoya yok oluyor. İnsanlar sandığın kadar kötü değil aslında, diye mırıldanıyorum kendi kendime, Petra, Ralph ve Frank'in sol taraftan ortaya çıkmalarını izlerken; sağ tarafta da bizim atlarla midilliler ambarlardan çıkarılıp yan taraftaki küçük briket odaya getiriliyor; onları bir kamyona yerleştirene değin bu odada kalabileceklerini söylemişti Mrs. Luther. Ve burada iki midilliyle iki at, altın renkli küçük atla büyük gri at ilk kez bir araya geliyor, ilk kez karşılaşıyorlar. Bulundukları mağaranın –mağara olduğu duygusunu veriyor çünkü– girişinde durup çıplak bir ampulün yumuşak sarı ışıltısında, samanların üstünde yatışlarını seyrediyoruz. Bu odada öyle bir dinginlik var ki, karşımızda Noel için hazırlanan o küçük dinsel tablolardan biri var sanki ve bu hayvanlar da İsa'nın doğum sahnesinin bir parçası.

Ertesi gün atlarla midilliler çiftliğe getirildiğinde Sophie yumuşadı, gri atına bayıldı ve atlar konusundaki bilgisi, çıraklarla komşularımızın çocukları dans edip bağrışarak midillilerle altın renkli küçük atı sanki büyük boyutlu oyuncaklarmış gibi okşarken, sevimli bir özgüvenle atını kamyondan indirmesi hepimizi sevindirdi. Gelgelelim, bu atları alan kişiler, açık artırma avcıları ve adı çıkmış hovardalar olarak, Petra'yla ben güne kendimizi epeyce gözden düşmüş hissederek başladık. Çiftlik evine gelmek, bir düşten uyanmak gibi bir şey oldu, ama gene de kulübede Petra'yla birlikte hanl hanl 700 Numara'nın, Koca Jim'in izini bulmaya çalıştık. Mrs. Luther atı satın

alan adamı araması için New Paltz'da bir telefon numarası vermiş Petra'ya; adamın adı Joe Filanca ve bir at tüccarı. Ona telefon ettiğimde hâlâ bira içip bu olayı kutluyormuş izlenimini veriyor: "Hemen buraya gelmelisiniz. Dün gece aldığımız bütün atları New Paltz'daki okul binasının tam önünde açık artırmaya çıkarıyoruz – çocuklara. İnanabiliyor musunuz buna? Dün gece yüz atı kurtardık – sizin sayenizde onları artırmayı dolara göre yürütmek zorunda bıraktık. Üüf, bu artırmayı da görmeniz gerekir! Bu öğleden sonra, çok güzel olacak, bütün çocuklar çıldıracak."

Sözü kendi niyetime kaydırıyorum – 700 Numara'yı açık artırmaya koyacak mı yoksa tutacak mı? "İyi bir at o – onu tutabileceğimi düşündüm." "Onu bana satmaya ne dersiniz?" Sessizlik, bir at tüccarının sessizlik manevrası. Biraz kıvranıp sevgimi itiraf ediyorum. Bir at alışverişinde yapılacak bir şey değil bu pek, ama şanslıyım, çünkü adam yumuşuyor. "Ama kamyon için bana biraz para vermelisiniz – New Paltz'a çok uzaksınız. Bana fazladan bir elli dolar verin, böylece ben de biraz kazanmış olurum." "Tabii kazanacaksınız, harikasınız."

Ertesi gün Joe kocaman kamyonuyla geldiğinde gerçekten harika davranıyor, kocaman atı dikkatle, sevecenlikle kızaktan aşağı indiriyor. Kamyonlarda geçirdiği onca korku dolu anlardan sonra, hayvanın uzun süreli sıkıntısı sonunda bitiyor. Onu kamyondan uzaklaştırıp öteki atların beklediği çayır yerine, Petra'nın şampanyayla bir tepsi dolusu kadeh getirdiği göl kıyısına doğru götürüyoruz; hem Joe'ya teşekkür etmek hem de Koca Jim'in gelişi şerefine kadeh kaldırmak istiyorum. Bizde şaşkınlık ve hayranlık uyandıran bu güzel at, pek erkeksi, pek görkemli bir halde masanın yanında duruyor. Yularını ya da dizginini tutmaya hiç gerek yok; burada o denli yüceltilmiş bir durumda ki, bu ilgiden uzaklaşmayı düşünmeyecektir, belki de yalnızca bağımsızlığını belirtmek amacıyla bir iki ot parçası koparmak için uzaklaşacaktır bu ilgiden. Bu hayvanın benim olduğunu düşünmek...

Ama o anda çayırdaki öbür atlar kişniyor ve o da kişneyerek onlara karşılık veriyor. Çağrılar buyurgan, ivedi, güçlü. Kendi türlerini yanlarına çağırırken insanları unutuveriyorlar. Ona sahip çıkmak için nasıl da can atıyorlar ve onlara duyduğu gereksinim nasıl da bu koca ata her şeyi unutturuyor. Onu ambarın gerisinden yola doğru götürü-

yorum; duyduğu her kişnemeyle adımlarını hızlandırıyor, sonunda koşmaya başlıyorum. Sonra yalnızca onu engelleyen bir şey haline geliyorum. Sakin ol, beni korkutuyorsun, diyorum ona ve o da gerçekten bir parça yavaşlıyor. Ama kendini tutamıyor, dayanamıyor ve bana çok fazla gelen bir koşturmayla yola çıkıp çayırın girişine doğru gidiyoruz. Korktuğum ama çoktan bildiğim bir şeyi, onun gizemli ve başına buyruk bir at olduğunu ve benim her istediğimi yapmayacağını keşfediyorum: onun yaşamını kurtardığım için bana teşekkür etmeyeceğini, bana gönül borcu duymayacağını. Benden daha iri, beni incitebilir, hatta öldürebilir. Onun için, her zaman aramızda korkunun oluşturduğu bu uzaklık, türler arasındaki bu yabancılık olacak. Bu olguyu daha iyi anlamak, iletişim konusundaki çılgın kuramlarımı daha çok sınamak istiyorum, ama şimdi bunun zamanı değil – atlararası bir iletişim söz konusu şu anda, aralarında kan bağı olan ve tatile çıkmış yaratıklar onlar şu anda, duydukları bu korkunç gereksinim de benim hizmet etmek zorunda olduğum bir şey. Çit kapısını olabildiğince çabuk açıp onları kendi hallerine bırakıyorum, Koca Jim'i kapıdan geçiriyorum ve onlara hiç karışmıyorum. O kişnemelerdeki evecenliğe bakılırsa, birbirlerine karşı duydukları şey bir tutku. Ender durumlar dışında, insanlara karşı besledikleri duyguları aşan bir şey olmalı bu. Ve bu sığınmacıların, açık artırma ambarlarında ölümün eşiğine geldikten sonra buraya kaçtıklarına göre, birbirlerine anlatacak, birbirlerinin ölüm korkusunu yatıştırmak için yapacak çok şeyleri olmalı; burası onların gözünde bir cennet olmalı: yirmi dönümlük bir çimenlik ve onlara su getirecek on beş taşralı çocuk. Buraya daha önce gelenler bu yeri bu koca attan bir gün önce tanıdıkları için ona anlatabilirler. Üstün bir at bu koca at, onların arasında bir kral olması kaçınılmaz. Ama birbirlerine gösterdikleri incelik, kibarlık olağanüstü; insan neredeyse bir toplum oluşturduklarını söylemek istiyor. Hemen birer çift oluşturmaları, midillinin midilliyle, gri atın altın renkli küçük atla ve şimdi de Jim'in koca Molly'yle, bizimle birlikte kalan ve tahtaları kemirdiği için bir ağızlık kayışı taşımak zorunda bırakılan nevrozlu kısrakla eşleşmesi. Jim yiğitçe bu zorlu kişiliğin sorumluluğunu üstleniyor ve daha başından birbirlerinden ayrılmayacak bir çift oluyorlar. Centilmen Jim, diye düşünüyorum göle dönerken, ne kadar hoş bir dost bu at ve birer varlık olarak birbirlerine karşı ne kadar hoşgörülüler.

15.

Bu yeni yaratıklarla birlikte olmak için at çayırına çıktım. Akşam yemeği bitti ama neşe dolu sohbetler sürüyor ve epeyce şarap içiliyor bu gece. Ama ben bu atlara su getirmenin, uzaktan otlamalarını seyretmenin, onları komşu çocuklarına göstermenin ötesinde, başımı dinlemek ve onlarla birlikte olma fırsatını yaratmak istedim. Bu gece onları yalnızca seyredebilirim, onları, çiftler halinde dolaşan ve hâlâ bana yabancı olan bu gölgeleri keşfedebilirim; altın renkli küçük at büyük gri atla, minicik ve sürekli hem genç hem yaşlı görünümleri olan midilliler doğal olarak birbirleriyle, Koca Jim de kısıtlayıcı bir "ağızlık kayışı" taşıyan Molly'yle birlikte. Bu araç hangi hayvanı olsa nevrozlu yapar ve ben de neler olacağını görmek için o kayışı çıkarmaya can atıyorum. Koca Jim pek çok sorununda olduğu gibi bu sorununda da onu avutuyor; bu huysuz şişman dişi için kusursuz bir eş ve dost Koca Jim. Onun iyi huyluluğu şaşırtıyor beni, hadım edilmiş bir beygir olmasına karşın kişilik açısından tıpkı bir aygır gibi. Gösterişçi bir at, bir şampiyon, bir kahraman, bir yarış atı, hayranlık uyandırmak için yaşayan, sanki yaşam gıdası ve nedeniymiş gibi övgüye bayılan, olağanüstü, görkemli bir güzellik. Hepsinin eşleriyle birlikte dolaşmasını, güzellik ve soyluluklarını, artık kendi ütopyalarında yaşadıkları için bütün iyi niyetleri ve tatlı davranışlarıyla bir erinç simgesi oluşturmalarını seyretmek ilginç bir şey.

Ne zaman onları görmek için çayıra girsek, çocuklar gibi, ziyaret edilen dostlar gibi koşarak yanımıza geliyorlar, bütün sürü çayırın tepesinden aşağıya, şekerler, elmalar, armutlar, sözcükler ve onları okşayacak ellerle durduğumuz kapıya doğru geliyor. Ne kadar hoşuma gidiyor bu – bu gece de ay ışığında buraya gelirken, her gölgenin başını kaldırıp beni duymasını, onlardan hâlâ korktuğum ve onlar da bunu sezdiği için yavaşça bana doğru gelmelerini görebiliyorum. Ama böyle bir engel, türlerimiz arasında böyle bir yabancılık

varken, beni selamladıktan sonra yanına ne kadar yaklaşmama izin verecek acaba Jim? Ben öbürleriyle selamlaşırken uzaklaşıyor; sonra, tepenin yarısına kadar çıkıp onun, biraz uzağında olan Molly'yle birlikte durduğu yere gidiyorum.

Bütün önlemlerimi aldım: bir el feneri, üstüne oturmak için bir battaniye, şarabın geri kalanı, bir sürü Marlboro sigarası; bunlar çok işime yarayacak, buraya atımı tanımaya geldim çünkü, hem de seçtiğim böyle bir garip yöntemle – ona binmek için yaşım oldukça geçkin çünkü ya da binicilik konusunda pek yetenekli değilim; birkaç hafta sonra, onu daha iyi tanıdığımda, belki. Sophie büyük gri atına çoktan bindi. Daha doğrusu at Sophie'yle birlikte koşarak Con Edison yoluna doğru kaçtı. Ben böyle bir tehlikeli duruma sokmam kendimi. Ama ya burada otururken beni çiğnemeye karar verirse? Sen ne bilirsin acaba, hayvan, kimsin sen, kafandan neler geçiyor? Bu cömertlikten, incelikten yoksun düşünceleri bastırıyorum. İnsanın aklından geçenleri okuyabiliyorlar mı acaba? İyi niyeti hemen anlayabiliyorlar mı, ikiyüzlülüğü sezgisel olarak algılayabiliyorlar mı? Yoksa insanların bana boyuna söylediği gibi, sonuçta aptal yaratıklar mı bunlar? Düşüncelerini kontrol et – ya bu görkemli iri yaratık düşüncelerini duymuşsa?

Sana tatlı, armut, şeker, biraz yeşillik gibi şeyler getirmeyi bile unuttum. Ciddi bir ziyaret bu ve senin de böyle şeyleri özlüyormuş gibi bir halin yok pek; çocuklara, midillilere yaraşır şeyler bunlar. Bu ziyaret, ayaklarının dibinde oturup otlamanı ya da karşımda öylece durmanı ve bütün çayırı kaplayan ay ışığındaki olağanüstü, iri, göz kamaştırıcı görünümünü seyretmek biçiminde olacak – bu ay ışığında insan neredeyse kitap bile okuyabilir. Ya birbirimizde neler okuyoruz peki? Omuzlarının gücü, sırtının kusursuz çizgisi, kocaman hızlı sert toynaklarının ötesinde nesin sen? At, hayvan, öbür yaşam, varoluş, zekâ, duyarlılık, duyusallık. Hele şu kocaman kamışın gerçekten büyüleyici bir şey. İlk geldiğin ve gölün kıyısında şerefine şampanya içtiğimiz gün, bizim için salıvermiştin onu, bir güç gösterisiydi bu, ambarın mavisi önünde biçimi belirginleşen o kocaman kara kamışın, yeşil çimlerin üstündeki beyaz bileklerinin gösterişi, şimdi de bu kamış.

Onu seyrederken, insanın içinden gülüp ellerini çırpmak geliyor, ama geceleyin tek başına bir hayvan türünün gizemli gücüyle karşı

karşıya kalmak çok ürkütücü bir şey. Ve mantığı aşan bir şehvet duygusu da uyanıyor insanın içinde: paganca bir şey, paganlığın uzun yıllar önce yasaklanmış olan tehlikeyi yenme sancısının yankısı, binlerce yıldır yasak olan bir şeyi kurtarma arzusu bu. Egemenliğin el değiştirmesinden bu yana yasak olan bir şeyi. Cadıların yakılmasından bu yana. Amazonların yok olup bir söylenceye dönüşmesinden bu yana. Jan'ın atıyla bir ordunun önünde gitmesinden bu yana. Öğrenci kızların yalnızca binicilik derslerinde hatırladığı şeyler bunlar. Bir zamanlar yalnızca kadınlar ve atlar vardı. Erkekler de vardı sanırım – herkes vardı, kargaşa ve yasaksız cinsellik vardı, cinselliğin gizemi, bu görkemli yaşam töreni ve enerjisi, bu tek ve gerçek din çerçevesinde, olanaklı olan her şey yaşanıyordu.

Kimin umurundaydı ki? –duyuyor musun beni, ey at?– türler birbirine düşman değildi o zamanlar, birbirini boğazlamıyordu, kim olursa olsun nerede olursa olsun nasıl olursa olsun birleşip eşleşiyorlardı, dünyanın o ilk tarımsal şafağında her şey olanaklıydı. Türler köle edilip birer mal haline getirilene değin; önce çiftlik hayvanları, sonra çocuklar, sonra kadınlar. Sonra da kastlarla köleler, kitlelerle krallar, rahiplerle yasalar ortaya çıktı; son olarak da ordular. Hepsi köleydi – çoğu kişi. Ve bugün yalnızca hayvan denen bütün canlılar, bağımsız ya da karşıt yaratıklar bile değildi, birer kuldular. Aramızdaki bağ, atla kadın arasındaki bağ da buydu; Theseus'a karşı çıkıp Orleans'a at koşturarak, Girit'te törenleri koruyarak son özgürlükleri savunduk, Yakın Doğu'da, yeni Amerikan Hint adalarında da son direnişimizi yaptık. Soylusun elbette; dünyadaki senin biçiminle yapılmış yontuları düşün, çocukluğumda teyzemin şömine rafında duran Han atını. Çinliler kille, sırtı ve kuyruğu fırça darbeleriyle yapılmış bu biçime tapınırlardı. Yalnızca sanat yoluyla olsa bile, her yerde sevilip sayılıyor, hatırlanıyorsun. Çizgi filmler, Vahşi Batı'yla ilgili filmler ve at sevgisiyle dolu kendi ergenlik dönemimdeki o Anderson masallarını konu alan basmakalıp çizgi resimler. Ve işte sonunda sizlerden biriyle birlikte olmak için buraya geldim. Bir başkasının seni ölüme göndermek amacıyla satın alabileceği bir açık artırmanın iğrençliğinden sonra, sana "sahip" olmak için gelmedim – o olay bütünüyle kutsal bir şeye saygısızlıktı, bir suçtu; o açık artırma, o suç yeri yok artık. Onun için ikimiz baş başayız. Benim bundan sonraki sorumluluklarım ve senin başıma tekme atma özgürlüğünle birlikte.

Ama başıma tekme atmak yerine öylece yumuşacık duruyorsun. Buna ilgi duyacak olsam mahremiyetine mi girmiş olurum? Bu bir ırza tecavüz, bir sömürü mü olur acaba? diye düşünüyorum bir sigara yakıp bu radikal sorgulama karşısında yüzümü buruşturarak. Ama dahası da var – türlerimiz arasında ne gibi bir iletişim, beni heyecanlandırman için ne gibi olanaklar var, söyle. Bu deyiş gülünç; bunun yerine, görkemli gövdenin aşağısında böylesine uzun ve davet edici bir biçimde uzanan görkemli kamışının estetik, ama aynı zamanda da erotik olduğunu söyle. Peki nedir bu erotizm? Mesele ya insan bu konuda bir şey yapmaya kalkışırsa meselesi değil; böylesine heyecanlanmak ne demek? Bir atın ya da başka bir insanın üstüne atılmak için kışkırtılıyor muyum? Yoksa bir cinsel güç gösterisi mi bu, yalnızca cinsel gücün kendisini ifade eden bir şey mi? Bu gücü bir zamanlar tanımış olsam bile, nasıl olduğunu unuttum ben. Ve sen sakin bir biçimde bu kocaman uzantını sarkıtıp soylu yüzünle bana bakıp duruyorsun. Erkeklerin kendilerine hiç izin vermedikleri bir haldesin: umutlandırıcı, çıplak, örtülmemiş, alımlı.

Bu küçük et parçası her zaman bizimle birlikte; yüzyılların köylü bilgeliği ve bahar sayesinde, gerek halkın belleğinde gerek cesareti olanlarda hâlâ işlevini sürdürüyor bu et parçası. Sen de bana meydan okuyarak orada duruyorsun. Sakince. Sessizce. Hiçbir tehdit belirtisi olmadan – kamışının kesinlikle övünülecek bir şey olmasına karşın, hiçbir övünme belirtisi bile olmadan; doğal bir şey bu senin için. Çiftlik evinde yaşanan bir sabah, masada oturan kadınlar arasında kıkırdamalara ya da akşam yemeğinde kahkahalara yol açabilecek bir şeyi –bugünlerde her şey gerçekdışı– fazla önemsemiyorsun: bir at kamışının büyüklüğü ne de olsa gülünç bir şey; kamış gülünç bir şey ve gerçek bir lezbiyenlik çizgisine girmek amacıyla terk edilen sabık kocalar ya da yüksek okul flörtleriyle birlikte uzaklaştırmak, etkisiz kılmak için gülünç olarak nitelendirilmesi de gerekiyor zaten. Kamışı sevdiğinizi söylerseniz, düpedüz çılgınlık olmasa bile, lezbiyenlik öğretisine aykırı bir şey olacaktır bu – ancak, yiğit kızkardeşim Mallory'nin bir kezinde, ayaküstü yenen aşırı coşkulu bir öğle yemeğinin hemen ardından, böyle bir sevgiyi açıkça ilan edişini hatırlıyorum. Hanımlar tuvaletinde, hem de annemin de orada oluşuna

aldırmadan yapmıştı bunu –gerçi her isteğini son derece inandırıcı bir biçimde dile getirdiği için Mallory'ye her konuda izin verilirdi– ben de bulunduğum tuvalet kabininden onun atıp tutmalarını dinlerken, ne cesaret, diye düşünmüştüm. Böyle bir şeyi bir genel tuvalette yüksek sesle üç kez söyleyebiliyordu Mallory, hem de annemi fazla kaygılandırmadan; bense böyle bir ailede lezbiyen olarak yetiştim ve benim böyle şeylerde diretmeme, hele böyle taşkınlıklar yapmama hiçbir zaman izin verilmedi. "Ciddi söylüyorum," diye konuşmasını sürdürüyordu Mallory gür bir sesle ve anneme, ablama, bütün dünyaya, açık açık "Çok seviyorum, kamışa bayılıyorum," diyordu. Ben de, ne saçma, diye düşünmüştüm, kamış sevmek ne demek? Fumio'nunkini seviyorum elbette, Fumio'yu seviyorum çünkü ve sanki onun varlığının bir uzantısı ama kendine özgü bir yaşamı ve kişiliği olan bir şeymiş gibi kamışını da seviyorum. Ama genel olarak kamışları, bütün kamışları, hiç ayrım yapmadan her kamışı değil – Mallory'nin o lanet olası genç aktörleri, ona bir pislikmiş gibi davranıyorlardı.

Ama şimdi Mallory'nin ne demek istediğini anlayabiliyorum. Karşımdaki şu nesne, Koca Jim'in aşağıya sarkmış şu büyük kara kamışı, kamış denen şeyin özü çünkü. Birdenbire erkekliği, erkekliğinin heybeti, kendini bana açıyor ve ben de ona sevgi duyuyorum, saygı duyuyorum. Ani bir açılımla, bu şeyi, erkekliği, erkekleri, erkeksi olan, görkemli ve gizemli olan her şeyi öteden beri nasıl sevdiğimi hatırlıyorum – bu gösterişli şişmiş at kamışı, erkek cinsinin, erkeklik ilkesinin bir simgesi sanki. Yalnızca bu güçlü asanın egemenliğinin verdiği zevki, dokunuşunun ve sıcaklığının yarattığı keyfi değil, dünyadaki yerini, evrenin yarısını kapladığı gerçeğini de unutmuştum. Sanki feministlikle geçirdiğim ve ortaya çıkan dengesizliği düzeltme gereksinimi duyduğum yıllarda, sürekli kendi isteklerini dayatan bir şeyi yadsımak zorunlu görünmüştü: cinselliğin gerçek hazzı ve gücüyle hiçbir ilgisi olmayan, yavan ve duygudan yoksun bir ayrıcalığı savunma gücüne sahip olmak isteyen bir şeydi bu. Yaşayan erkeklerle, hele bu erkeklerin organlarıyla, "üyeleri"yle hiç ilgisi yoktu bu ayrıcalığın – ne hoş bir sözcük bu "üye" sözcüğü, diye düşünüyorum Jim'inkine bakarken. Kurulu düzen, gevşek bir kamışın sevimliliğini, cansızlığının gülünçlüğünü ya da yumuşaklığının, deneyimsizliğinin saflığını kendine mal etmişti. Ya da sertleşmiş bir

kamışın gurur ve şaşkınlığını, arayışını, küçük yiğit yumruğunu – incinebilirliğin güçlülüğe ve gerçekliğe, neşeli, ele avuca sığmaz bir şeye dönüştürülmesini. Ve tabii böyle bir şeye, göğüslerin, dişi cinsel organının gizli uvertürünün verdiği doyumla hiç ilgisi olmayan bu organa sahip olma zevkini. Hepsi, bunların hepsi olmalı.

Bir at bu Lawrence tarzı tiradı yaratmama yol açıyor – karanlığın içinde, karşımdaki hayvana ve onun aşağıya sarkmış kocaman kadifemsi kamışına bakıp kendi kendime gülümsüyorum ve Fumio'yla geçirdiğim yılları hatırlıyorum. Giderek babamla geçirdiğim yılları da. Sanki anne ve kızkardeşler için çalışmaktan, babaları ve erkek kardeşleri boşlamış gibiyim. *Cinsel Politika*. Sen, harika utanmaz varlık, çocukluğumda arzu duyduğum o alçakgönüllü adamı hatırlatmak için mi buradasın? Onun bacaklarının arasındaki o harika nesneyi, bir gelenek, efendilere yakışan ama anlamsız ve yalnızca daha büyük bir merak, daha büyük bir gizemlilik yaratan bir gelenek uyarınca gizlediği o şeyi görmek için meraktan ölen ergenlik dönemindeki bir kızı hatırlatmak için mi? Babamın, yol yapımıyla geçen bir günün ardından banyo yapmak için soyunduğu sırada şortunun kıvrımları arasından kırmızı cinsel organının ancak birkaç santimini şöyle bir görüp gözden kaybettikten sonra, senin şu kocaman sarkık siyah kamışında o yorgun adamın içindeki kahramandan bir parça mı buluyorum? – o gücü, o kocayan görkemi, o hırslı savaşçının yorgunluğunu, o bitkin atleti? Proje çizen, yollarda taban tepen, harita çıkaran, hesap yapan, poturu ve lastik çizmeleriyle bütün hava koşullarına katlanan, soğuktan ve katettiği kilometrelerden yorgun düştüğü için çorabını çıkarmakta, sonra yine ayağa kalkıp banyosuna doğru yürümekte güçlük çeken o atleti. Ne denli yorgun olursa olsun, bir beyefendi ve biraz da çıtkırıldım olduğu için ille yıkanması gerekiyor bu atletin. Onun akşam töreni bu – ve niye olmasın, harcadığı onca çabadan sonra biraz rahatlamaya hakkı var.

Ve yenilgiye de uğramak üzere zaten – para ve kredi sorunlarıyla, denetleyemediği bu iki şeyle öldürecekler onu; oysa kafası, matematiği, kasları ve yürekliliğiyle başka her konuda kazanabilir, cesaretini ve yaratıcılığını yok edemezler. Dolayısıyla, aylardır her gün kavradığı yenilgisini bu son kavrayışından sonra, bir banyo yapıp

çocuklarıyla konuşmak hoş olacaktı ne de olsa. Ona çok düşkün olan kahverengi gözlü çocuğu ise şu anda gözetliyor onu. Belleğimdeki başlıca görüntü, odamdaki ranzamın üstünde oturup onun kendi odasında soyunmasını seyretmem. Minderli alçak bir sandalyede oturup önündeki bir ayak taburesinde çizmelerinin bağlarını çözen bir adam. Gizli şeyin açığa çıkacağı şortunu gözetliyorum; böyle şeyleri komşu çocuklarından, hatta annemden duymuştum. Bir erkek olduğuna göre senin de böyle bir şeyin, bir penisin vardır – yaşamım boyunca, bütün dikkatimi vereceğim şu keşif anını bekledim. Hayran olduğum şık giysilerine vermeyeceğim dikkatimi – fitilli kadifeden yapılmış pantolonlarına ya da her kolunda yukarıdan aşağıya on altı inci düğme olan Kanada malı gabardin gömleklerine. Akşam yemeklerinde giydiğin beyaz ipek gömleğine, pazar günleri giydiğin beyaz flanel pantolonuna. Senin hizmetkârın olarak cilaladığım beyaz antilop ayakkabılarına da vermeyeceğim dikkatimi. Hayır, seni gözleyen farklı bir yaratık ve en merak ettiği şey de senin beyaz şortun.

Otuz yıl sonra, seni simgelemek, seni hayalimde canlandırmak, bir babayla erkeklik çizgisi arasında tinsel bir bağ oluşturmak için bir at mı türettim ben Jim? Bunun son derece gerçek bir kamışa sahip gerçek bir at olmadığından değil elbette. Ona ölmüş bir babanın adını vermek bir günah, bir İrlandalı şakası. Ama dahası da var: bir evladın garip bir yöntemle babasına saygı göstermesi. Sevgiden ve saygıdan yaptım bunu aslında, böylece bu atın heybetli hayvan gövdesi ve gücü senin varlığını sürdürecek, o yorgun adamı ölülerin arasından çekip çıkaracaktı. Bir zamanlar tenin onun kestane rengi derisi kadar pürüzsüzdü... Beyazlar giymiş ve az önce yaptığın yolların işaret demirleri üzerine tünemiş bir halde çektirdiğin o eski fotoğraflar. İşaret direğinin, işaret kablolarının arasındaki o siyah ve beyaz renkli direklerin üstündeki boya kadar taze görünümün, yirmi altıncı yazında giydiğin beyaz gömleğin, beyaz flanel pantolonun, beyaz ayakkabılarının yukarısındaki gülümseyişin. Davet edici bir adam. Sonra, boğazlanmaktan kurtarılan bu olgunluk çağına erişip yaşlanmış ama yeniden gençleşmiş atta, hâlâ tükenmemiş bir halde varlığını sürdüren gücün – Koca Jim'in on iki dönümlük bu yeni çayırında koştururken, bizim geldiğimizi gördüğünde tepeden aşağıya güçlü adımlarla inerken, Molly'yle hoplaya zıplaya dynarken, çayırın bir yanından öbür yanına geçerken toynaklarının çıkardığı o gümbürtü.

İşte o cesaret ve güç, o başın ve sırtın soyluluğu, o hayvansı satir ruhu, hepsi önümde sarkan şu kamışta odaklanmış durumda.

Dokunmak istiyorum ona. Şehvetle olduğu kadar saygıyla, hatta korkuyla, yalnızca boyutunun değil simgelediği şeyin verdiği korkuyla. Ona dokunmak, son tabuyla, yabanıllığın ötesinde ensestle, ütopik tarih öncesi dünyayla bağlantı kurmak olacak. Bir Amazon'un zevk ilkesi bağlamındaki katıksız özgürlüğü olacak. Burada atlarla birlikte bu tarzda yaşasak, güvenlikte olur muyduk acaba? Çevrede duyulup üzerimizde baskı kurulmasına yol açar mıydı bu durum?

Karanlıkta, tepenin aşağısında, Petra'nın silueti bana doğru geliyor. "Gene geceyi çayırlarda mı geçireceksin?" "Bunu ilk kez yapıyorum aslında, ama zırhımı unuttum." "Uyku tulumuna ne dersin?" "Bu işe o kadar da istekli değilim aslında, yalnızca üşüyene kadar kalacağım. Bir atın kamışına dikkat ettin mi hiç, Petra?" "Etmemek oldukça zor, değil mi?" Korku içinde Jim'e göz atıyoruz. "Bu işi Sheila'ya sormalısın – bu konuda bir sürü şey biliyor. Galiba at sahiplerinin atlarının kamışlarını temizleme zorunluluğu varmış." "İlginç bir iş." Karanlıkta kızarıyorum. "Hımm, yoksa smegma ya da ona benzer bir şey oluşuyormuş." "Yabani hayvanlarda nasıl beceriyorlar bunu?" "Bilmem. Kahvaltıda Sheila'ya bir sor – ortalık şenlenir. Seni serüveninle baş başa bırakayım, ama getirdiğim ceketi giy."

Petra'nın siluetinin uzaklaşmasını seyrediyorum. Bütün bu aşırı ciddi tavırlarına karşın, niyetimin ne olduğunu, düşüncelerimin derininde nasıl bir cinsel eğilim olduğunu iyi biliyor ve bundan da keyif duyup bana anlayışlı davranıyor. O çılgın takım ne düşünecek acaba? Merak ediyorum, ama Petra onlara söylemeyecektir tabii. Şaşılacak derecede hoşgörülü bir insan Petra, buradaki herkesten daha hoşgörülü; hiçbir serüven fazla bayağı, çılgınca, riskli, soyut ya da ahlaksızca gelmiyor ona. Onur anlayışı gibi ahlak anlayışı da neredeyse kusursuz ve kendi aklının erimine göre belirlenmiş bir anlayış çünkü. Şık ceketiyle dar pantolonu içindeki incecik gövdesi ve hafifçe zıplayan o güzel siyah saçlarıyla tepeden aşağı iniyor ve ay ışığından çıkıp çitin küçük çayıra açılan kapısından geçiyor. Sonra karanlıkta köşeyi dönüp ay ışığında yola çıkıyor ve çiftlik evinin ya da kulübenin ışıklarına geri dönüyor. Sophie şu anda nerede acaba, bir sürü hayranıyla

ya da tek bir hayranıyla birlikte eflatun evde mi? Gidip onu bulma düşüncesi sıkıntı vermeye başladı son zamanlarda. Burada kalmak daha akıllıca, bu hayvanlardan öğrenilecek bir şeyler var ve hayvanlar bu denli büyük ve güzel, birbirleriyle olan ilişkilerinde bu denli toplumcul olunca onlarla birlikte olmak birden ilginçleşiyor; insanların dostluk ve kibarlık anlayışlarını geliştirecek bir şey bu. Dördüncü kitaptaki Gulliver gibi olacağım, diye kendi kendime gülüyorum.

Ve karşımda Jim'in başlı başına bir ikram olan kamışının şu muhteşem görünümü var. Bu harika şeyi Sophie'ye göstermeliyim, diye düşünüyorum; içindeki o eski şehvet düşkününü uyandıracak, hoşuna gidecektir bu harika şey. Ona sunabileceğim bir gizem, bir sır olacak bu. Gerçi büyük olasılıkla at kamışları konusunda bilmediği yoktur –eskiden at yarışlarına katılırmış– ama unutmuş olabilir. Bu gece, bu ay ışığında, Jim'in kamışını yalnızca benim için, bana yabancı olan o kadifemsi derisine dokunmam için sarkıtmasına karşın, ondan ve iri gövdesinden, tabudan ve yasak olan şeyden, bu olağanüstü şey karşısında duyduğum hayranlık dolu şehvetten gerçekten çok korkuyorum. Bunu sezebiliyor mu Jim acaba? Üstüme uzanıp beni ezerek öldürmek gibi bir fikir aklına gelebilir mi? Cinsel organımın kokusunun burun deliklerine ulaşıp ulaşmayacağını merak ederek, atın önünde yere uzanıyorum ve sonra da böyle bir şey olursa bunun üstesinden gelemeyeceğim sonuçlara yol açabileceğine karar veriyorum.

Ve Molly'yi, Jim'in eşini de kızdırmamak için dikkatli olmalıyım; doğruluyorum – gemi azıya alıp beni çiğneyebilir ya da başıma bir tekme atabilir Molly. Oysa Jim gibi o da kayıtsız ve sakin görünüyor. Jim'i tanıyabilecek tek şey şu el, uzanıp o kocaman kamışına dokunmasına, onu aşağıya indirmesine izin verdiği şu el. Bu kadifemsi siyahlık sayesinde, yalnızca babam ve Fumio'yla değil, Folsom hapishanesinde yatan ve yıllarca mektuplaştığım siyahi mahkûm Edward'la da bağlantı kurmuş durumdayım. Serbest kaldıktan sonra buraya, çiftliğe gelmek istemişti Edward – öteden beri, bu isteğini kabul etse miydim acaba, diye düşünürüm hep. Ancak, o sıralar Dakota vardı, daha sonra da Sophie; kadınlar her zaman erkeklerle arama giriyor, ama zaten meteliksiz bir mahkûmla ilişki kurmam sonuçta çok büyük bir hata olabilirdi. Bu nedenle tedbirli davranıp onu uzaktan destekledim ve birkaç kez benden para istemesinden sonra

onunla temasımı kaybettim. Ama o güzel genç adamı sevmiştim, yalnızca hapishane mektuplarının platonik sevgisiyle değil, onun ziyaretine gittiğim günlerde duyduğum tensel sevgiyle de sevmiştim; onur ve zekâ dolu, güzel bir insandı. Şimdi, sokaklarda bir yerde yitip gideceğine, hapishane reformu konusunda çalışmaya başladığını umut ediyorum. Ay ışığında bir atın kamışını tutarken onu hatırlayabiliyorum – bu, onun mahkûmlara özgü o sabırlı, o son derece sabırlı gülümsemeyle gülümsemesine yol açardı herhalde. Yanağındaki o yara izi, o neşeli ve dünyaperest Fransız kanını yansıtan gri gözleri, ama tıpkı kahkahayla gülerken bacağına şaplak atan Fumio gibi onun içinde de küçük bir erkek çocuğu vardı.

Ya gülen, içki içen İrlandalı babam ne derdi bu oyuna? Dövülme yaşını geçtim artık; bütün o yıllar boyunca bir erkeklik simgesi olan adam, artık küçük bir kız olmayan bu kadına boyun eğmek zorunda kalırdın – çocukları dövmek, onlara tecavüz etmenin yerine geçirilen aşağılık bir uygulamadır. Ve sen namusluydun. Yaşıyor olsaydın sonunda düzerdim seni. Ama ölüsün. Artık annemle evli bile değilsin, ölüsün. İkinci eşinle bile evli değilsin – ikisi oğlan, üç çocuğun daha olduğunu duyduğumda nasıl da ihanete uğramış hissetmiştim kendimi. Ama seni son görüşümde, seni herhangi bir cinsellik ışığında görmek aklımın köşesinden bile geçmemişti. Fumio'nun dediği gibi, ölüme doğru giden, çoktan bir hayalete dönmüş, yaşlı bir adamdın. Ama senden geriye kalan şey, babacığım, burada, bu çılgın ay ışığı altındaki bu tepede, senden geriye kalan şey, sana duyduğum hiç doyurulmamış şu arzu. Beni sonsuza değin terk edişin, beni ergenlik dönemimde terk edişin, o an seni özleyişim ve senden yoksun kalışım, cinselliği keşfedişim. Sorun neden terk ettiğin değil kesinlikle; terk etmek için bir sürü nedenin vardı. Aslında zina yapan bir erkek olarak kapı dışarı edilmiş, kovulmuştun; annem tarafından, benim tarafımdan değil – ben de bir sürgün oldum hep.

Belleğimde sonsuza değin genç, sonsuza değin yakışıklı, sonsuza değin cinsellik dolu ve ulaşılmaz bir baba anısı vardı yalnızca. Erkeklerin en erkeğiydin. Bu hayvana dokunurken, bütün bunları anlayabiliyorum, seni yalnızca o dönemde değil, daha sonra da ne kadar istediğimin bilincine varabiliyorum. O yıllarda yetişkin bir erkek, zorlayıcı bir güç de olurdu; kendilerini gizli bir esaret altında tutan hoyrat babalarının, ensest eğilimli tecavüzcü babaların saldırısına

uğrayan bütün o kız çocuklarında olduğu gibi. Hayır, böyle bir şeye istekliydim ben ve o sıralar yapamasam bile, sonraki bütün o yıllar boyunca zihnimin bir köşesinde hâlâ arzu edebiliyordum seni. Beni terk ettiğin yaşa yaklaştıkça güçlendi bu arzu – sonunda benim gibi kırk beş yaşındasın şimdi. En güzel çağında, dinç ve güzel bir insansın, iflas edip gözden düşmeden önceki dönemindesin. Evinden kovulup çocuklarından uzaklaştırılmadan önceki döneminde. Kendine göre nedenleri vardı annemin tabii – ama benim nedenlerim değildi bunlar. Sen içki içiyorsan, ben de içiyorum. Para yüzünden öldürülebiliyorsan, ben de öyle öldürülebiliyorum –bu çiftliği yürütmeyi bir dene hele!– ah, ama sen bu çiftliği tek elinle bile yürütebilirdin. Şu anda olmaya çalıştığım her şeysin sen. Annemin yapmam için önüme sürdüğü işleri, bursları, kitapları ve konuşmaları tamamladıktan sonra, senin köprülerine ve yollarına, arazilerine ve ölçümlerine, ağaçlarına, yetiştirip kestiğin ağaçlarına özeniyorum şimdi. Toprağı – senin aracın olan o toprağı işlemeye; bir toprak işleyicisi ve yığıcısı, büyük çaplı, en büyük çaplı bir heykeltraştın sen. Hâlâ heykel yapıyorum, yalnızca farklı bir tarzda yapıyorum ve ilk önce bir heykeltraş olduğum için ilk olarak senin izinden gittim, çok yetersiz bir biçimde, çok yavaş öğrendiğim şu son inşaatçılık becerilerinde de senin izinden gidiyorum. İçimde durmadan çalışıp beni harekete geçiren bir motor gibisin.

Hem anne hem de baba olabilirim şu anda ve artık bir kadın olduğuma göre, içimdeki erkeği de simgeleyen babayla evlenip düzebilirim onu. Bu saygısızlığa ne diyorsun yaşlı adam? Kıkır kıkır gülüyor musun, yoksa kabullenilmiş öğretilere aykırı olan böyle bir düşünceyi duyunca iyiden iyiye ürküp otoriteden yana çıkarak bana vurmak üzere elini mi kaldırıyorsun – şu günlerde Tanrı Baba'yla mı birliktesin, yoksa hâlâ aramızda mısın, dünyanın düş kırıklığına uğrattığı, düşünce yoluyla günah işleyen ve bundan da zevk alan bir adam mısın? Yaşamı, bütün düşünce suçlarını aşmış: bilge, özgür, keyifli, istekli, gene dünyevi, ten ve tinden oluşan bir hayvan mısın? Kamışını tuttuğum şu hayvan kadar hayvan. Ölü müsün, canlı mısın, Jim Millet? Evet, ölüsün, ama iraden ve ruhun yaşıyor. Öbür dünyaya ilişkin iyimser düşüncelerim olduğunu kastetmiyorum, ama iraden hâlâ çevremdeki havada duruyor ve benim için iyi şeyler diliyor mu acaba – sonunda onu sevmeme izin verecek mi?

Yirmi bir yıl boyunca birbirimiz için ölü olduktan sonra yaptığımız son görüşmede, Port Authority'deki otobüs terminalinde vedalaşırken elinde *Cinsel Politika*'nın, yeni yazdığım ve sana büyük bir kıvançla sunduğum kitabın bir kopyasını tutuyordun – ve her nasılsa birazını okumuştun o kitabın, belki de ölmeden önce bir bağış yapar gibi kızlarına yaptığın bu ziyaret sırasında otel odanda sabahlamıştın bu iş için; bu yolculuğu da zengin kızkardeşinin cömertliği sayesinde yapmıştın. Başka bir kızkardeşinin, kitabımın kendisine gönderdiğim kopyasını, ilk bölümlerin neden alıntılardan oluştuğunu anlamadığı ve kitabı pornografik bir kitap olarak gördüğü için geri göndermesine aldırmamamı söylemiştin. "Boş ver, o böyledir işte," diye kıkırdamıştın. "Ama bence önemli şeyler söylüyorsun bu kitapta." Gene o güzelim kıkırdamalarından biri. "Evet, önemli şeyler söylüyorsun." Bütünüyle ataerkilliğe karşı olan bir kitaptı bu ve benim atam olan sen, bu kitabı onaylıyordun, kendini ataerkillikten soyutlayıp benden yana çıkıyordun – sen de bir asiydin. Onaylaman – ne büyük bir şeydi, bir armağandı bu; sen ölmeden önce bunu anlamak ve vermem gereken değeri vermek için hiç zaman olmadı. Ve artık ölüsün, lanet olsun, bunca yıldır, şimdi de ay ışığında, bir çayırdaki küçük bir tepede bir at aracılığıyla iletişim kuruyorum seninle. Gülünç, saçma. Ama elimde ne kaldı ki? Bu ata ruh de, onu bir insan yerine koy – yo, bu denli özentili olmasına gerek yok. Bu ata hayvan de, harika orantıları olan bir erkek hayvan; şu olağanüstü başa ve sırta bak – bir hayvan bu, insan değil. Ama bu hayvandaki bir şey, kamışının ötesinde bir şey, seni, tapındığım ölü babamı çağrıştırabiliyor, böylece sana olan sevgimi hatırlayıp seni yitirmenin dehşetini yeni baştan yaşıyor, yas dolu gözyaşlarını aşıp gönül borcu dolu başka gözyaşları döküyorum – çünkü bu yaratıkta senin anını yeniden canlandırarak, sana duyduğum ve seninle tüketemediğim gibi onunla da tüketemeyeceğim arzuyu tüketiyorum. Ama yalnızca şu kocaman ve olağanüstü kamışa dokunmak bile, bütün erkeklik olgusuyla bağlantı kurduruyor bana; sevilen, sevecen, yiğit, farklı ama gene de aynı olan bir olgu bu, hepimizi oluşturan etin kendisi, damarlara akın eden kanda ya da göğsümdeki solukta hızla akan yaşam bizi birleştiriyor çünkü. Göğsüm seninkine hiçbir zaman dokunmayacak artık, hiçbir

zaman seninle yatmayacak, hatta seni bir daha kucaklamayacak bile. Gerçekten ölüsün. Görkemli, güçlü, kalıcı bir sözcük.

Ama o, merak ve sabırsızlığından yerinde duramadığı için serbest bıraktığım ve yarın yine görebileceğim bu hayvan, senin adını taşıyan Zen tarzı canlı bir simgen olacak. Bu hayvansal varlık, seninle, seninle yaşayamadığım şeylerle, yaşamın erkekliğe özgü öbür yanıyla, erkekliğin pervasızlığı, cesareti, yetkesi, gücü ve coşku dolu neşesiyle aramda bir bağ olacak. Ve bu bağ yardımcı olacak bana burada. Senin gibi, bu çiftliği yürütmeme, yürekli olmama, bu çiftliği onarıp yenilememe, biçip yeniden ekmeme, aletleri ve kafa karıştırıcı makineleri, adamakıllı korktuğum mekanizmaları kullanmama yardımcı olacak. Erkek patronlar, kaynak, enerji gerek bize burada; erkek tanrılar olmazsa, yarı insan yarı hayvan tanrılar olsun o zaman.

Git, Koca Jim, ay ışığına, sonra karanlığa ve yine ışığa git, neysen ve ne olabilirsen öyle ol. Ve sen başımın çevresindeki ruh, kal, esirge ve sar beni baba, koru ve rahatlat beni, gül ve cezbet beni. Zihnimden hiç ayrılma, böylece birlikte içki içip birbirimize her şeyi anlatabiliriz. Sen henüz hayattayken, sarhoş olup birbirimizin kafasını şişirene değin konuştuğumuzu düşlerdim hep – lanet olsun, seni son görüşümde, ağzına içki koymayan biriydin. Elbette, ölüyordun çünkü; bir hayalete döndürmüştü bu seni. Bir yerlerden bir kıkırdama geliyor kulağıma: "Ölümden sonraki yaşamda bir dolu viski var."

16.

Kim için kaygılanıyorum. Her şeyden bıkmış gibi bir hali var: buradaki savaşımdan, kuşkulardan, ambarı yenileme işindeki güçlüklerden ve aksiliklerden. Bu işi bitirme konusunda pek fazla umut yok gibi görünüyor; bu yazın en önemli ürünü olacaktı bu proje. Bu ambarda kışın kalmak üzere anlaştığımız kiracı, inşaat işinin kesinlikle zamanında tamamlanmayacağı kanısına vararak burada kalmayı reddetti. İş tümden umutsuz görünüyor ve buradaki kadınlar da teker teker çekip gidiyorlar. Lauren. Yakında yüksek okula gitmek üzere buradan ayrılacak olan Libby. Ambar işindeki başarı hepimizin başarısı olacaktı; şimdi başarısızlığa uğramış durumdayız. Kim'in içindeki çocuk bu başarısızlığa katlanamıyor ve yeniden denemeye de katlanamıyor. Yorgun ve korkuyor. Ben de öyleyim. Sophie de. Yaz sona ermek üzere. İşi sürdürmek günbegün zorlaşıyor. Binayı bitirmek için yalnızca iki haftamız kaldı.

Son zamanlarda Kim hiçbir işi yapmayı kabul etmiyor; dün sabah, kaldığı eflatun evin tavanarasında yatağından bile kalkmadı. Sonradan hasta olduğunu söylediler bana. Gün boyunca yataktan çıkmadı. Ertesi gün öğle yemeğinden önce kendini zorlayarak bir saat kadar ortalıkta göründü. Öğle yemeğinde gene hasta oldu. Aynı binada onu rahatsız etmeden yalıtım işini bile yapabilecek miyim, diye düşünüyorum, bu çocuğun ters bir tavırla işini savsaklamasına, şımarık davranışlarına, hâkimiyeti eline geçirip buraya duyduğu sevginin azalmasını bir drama dönüştürmesine sinirlenerek. Arkadaş olduğumuz günlerde, ön verandada birlikte güneşin doğuşunu seyredişimizi hatırlıyorum. "Kim'i kızdırırsan o da gider," diye uyarıyor beni Sophie, "onun için Tanrı aşkına üstüne varma."

İşlerin sürdürülmesi gerekiyor; Kim, kalırsa yardım etmek zorunda. Giderse – ama bir başka ayrılık, terkediliş, suçlanma düşüncesine dayanamıyorum. Öyleyse kendine gelene kadar sabret Kim'e.

Yalnızca, öbürleri olmadığı için yalnızlık çekiyor ve ambar konusunda da büyük bir düş kırıklığına uğramış durumda. İşin bitmemesi ve kiracıyı elimizden kaçırmamız benim suçum, onun değil. Eflatun evi, kendisi için yapılan ve kendisine ait olan bir çıraklar diyarı, bir kadın kolonisi olarak görüyor o. Vergilerimi ödemeyi nasıl başardığım ya da harcadığım paranın yerine nasıl para bulduğum onun sorunu değil. Erzak paranı yer döşemelerine harcadığın için kışı beş parasız karşılıyorsan, bu gerçekten de onun sorunu değil. Bunlar senin sorunun şu anda – hesabını iyi tut; o lanet olası binayı yapıyorsun. Onun için, Petra, ben ve Sophie, harıl harıl yalıtım ve su tesisatı yerleştirme işiyle uğraşıyoruz. Akşama doğru, havalandırma sistemindeki son boru, sedir ağacı keresteleriyle kaplı çatıdan temiz havaya çıkıyor. Atık ve havalandırma sistemleri tamamlandı; geriye bir tek su tesisatı kaldı. Bu mucizeyi resimlerle açıklayan kitapları büyük bir dikkatle okuyoruz. Artık o büyük süslü meşale, bu yörenin en büyük ve en iyi mağazası olan N&S su tesisatı mağazasından aldığımız o yüz dolarlık profesyonel su donanımı için hazırız. Otuz kilometrelik o yolculuğu bir ay önce yapmıştık ve bu deneyimi yaşamak için bütün çıraklar gelmişti – hepimiz "su tesisatçılığı öğrenecek"tik. Şimdi sayımız azaldı; daha doğrusu, Petra'yla ben duvarları tamamlamak için askerler gibi çalışırken, Sophie de tek başına su borularını yerleştiriyor.

Sıcak bir ağustos gününün öğle yemeği ve Kim gene ortada yok. Öğle sonrası da onsuz geçiyor, yalnızca yürüyüş yaparken görülüyor. Yarın daha iyi durumda olacaktır; sabırlı olmalısın. Kim buradan gidecek diye Sophie'nin ödü kopuyor. Ve burayı yürütmek için Kim'e çok gereksinimimiz var. Belki onun da, sorununun onu yenmesine izin vermemek için, işe dönmeye, çabalamayı sürdürmeye gereksinimi vardır. Unutma, yaşamı boyunca bu denli zor bir işe kalkışmadı hiç o. Onu burada tutan tek şey Sophie'nin varlığı; bana kızıyor Kim ve yalnızca Sophie'nin beni, kendimi ve kendimle birlikte burayı da mahvetmekten kurtarma biçimindeki davasına duyduğu bağlılık – yalnızca bu onu bizim yanımızda tutuyor.

Ama aramızdaki bağ gevşiyor. Belki de, Sophie'nin benim gibi dengesiz biriyle kalmakla hata ettiği, bu dengesiz insanın su borularıyla uğraşmayı sürdürmekle hata ettiği düşüncesine kapılmıştır. Daha önce öbürleri buradayken capcanlı bir yer olan bu çiftlik artık eğ-

lenceli olamayacak kadar boş bir hale geldikten sonra, önemsiz bir ev için çalışmanın hata olduğu düşüncesine. Birlikte yüzmek, birlikte oynamak, birlikte pazar öğle sonralarında çimlere yayılmış havluların üzerine uzanıp dedikodu yapmak için yeterli sayıda arkadaşı yok şimdi; pazar öğle sonralarında, çiftlik evinden tepsiyle getirilirken şıngırdayan soğuk bardaklardaki o içkiler; buzlu çay ya da bira, ayrıca bir şişe şarapla daha fazla bardak istemek için bağırışmalar; şarap şişesi açmak için geç oldu, güneş yağını getir, sinek ilacını getirsen iyi olacak, sivrisinekler ortaya çıktı çünkü, kitap bölümü kimde, tiyatro bölümünü bitirdin mi, diyen sesler. Bunların hiçbiri yok artık. Yalnızca bir şeyleri bitirme, bir şeyleri sonuca ulaştırma amacını güden bu direngen girişim var; ambar tam anlamıyla içinde oturulabilir hale getirilemeyecek olsa bile. Bu iş pekâlâ ilkbahara ertelenebilecek olsa bile. Artık bu işi sürdürmeye çalışmak kesinlikle fazla teorik kaçacak. Niye gidip ipek baskı yapmıyorsun, çimleri biçmiyorsun ya da yalnızca dinlenmiyorsun? Yaz sona erdi, neredeyse herkes gitti – niye şu ambarı bitireceğim diye didinip duruyorsun? Evet, bu alarm çağrısını tanıyorum ve Kim'in doğa yürüyüşlerini seyredip yarın sabah eline bir çekiç alacak mı acaba, diye düşünürken, gün boyu kafamın içinde bu çağrıyı duyuyorum.

Kim gerçekten çekip gitti. Aşağıdaki metin, birkaç gün önce, henüz kalıp kalmama konusunda karar vermeye çalıştığı bir sırada doldurduğu ve bana bıraktığı bir bandın metni:

Bu sana son armağanım belki de. Son birkaç gündür, son iki haftadır sana söylemek istediğim şeylerin hepsini içeren bir bant bu. Sen duyamadın bunları. Bir bakıma senden yeterince hoşlanmadığımı, sana yeterince saygı duymadığımı düşündüğün için. Ve söylediklerimin dinlemeye değer şeyler olmadığını ya da gerçekten bir şeyler bilemeyecek kadar genç olduğumu düşündüğün için. Ama ben gerçekten bir şeyler biliyorum. Ve burada, seninle paylaşmak istediğim bazı önemli deneyimler yaşadım. Şu anda ... gerçekten ilk başta tanıdığım Kate Millett olmadığın duygusu içindeyim çünkü. Bu gerçeği başkaları da biliyordur herhalde.

Güncemden seçtiğim bazı bölümleri, burada kaldığım süre içinde sana, çiftliğe ve öteki kadınlara karşı oluşan tepkilerimi seninle paylaşmak istedim. Ve çırakların gerçekte nasıl kişiler olduğu, gerçekte neler düşündüğümüz konusunda sana bir bakış açısı vermeyi denemek istedim. Çünkü

şu anda gerçekten bizi nasıl algıladığın, nasıl incindiğin, sana göre buraya niçin geldiğimiz gibi sorunlara kapılmış durumdasın kendini. Ve senin bakış açınla bizim bakış açımız aynı değil.

On yedi temmuz, salı: Çam ağaçlarının, meşelerin, yabanıl otların ve ağaçlık alanların yeşil renkleri karşımda, açık bir ambar penceresinin ötesinde birleşiyor. Tozlu, cilalanmamış, küçük bir tahta masada oturuyorum ve camsız, eğrilmiş kanatları birleşmeyen bir pencere güneşe doğru açılmış. Duyduğuma göre burası eskiden bir tavuk kümesiymiş, ama çıplak duvarlarla tavan fırçalanarak temizlenmiş durumda. Sünger yatak bu masayla sandalyenin ve kocaman, uzun, yıpranmış bir masanın yakınında yerde duruyor, duvarda yalnızca içleri boş resim çerçeveleri var ve bir de oturacak yeri olmayan bir sallanan koltuk. Güneş pencereden içeri girip üzerime ışıldıyor ve saat altıyı çoktan geçti. Ağaçlarda koro halinde öten kuşlarla –bu kuşların adlarını öğrenmeliyim– dolu bir akşam. Göl sol yanımda uzanıyor ... Burada istediğimiz gibi dolaşıp çalışmadan sohbete, sanata, sessizliğe geçebiliyoruz. Hepimiz Kate'le Sophie'nin kente yaptıkları yolculuktan dönmelerini bekliyoruz. Derken, birisi sesleniyor –hey, işte geldiler– ve gidiyoruz. Bir saat sonra yeni bir grup insan gölün kıyısına oturuyor; güneş şimdi tepedeki ağaçların gerisinde sarı bir küre yalnızca. Kate Millett, Kate oluyor; sanatını satmaya ve hem kendisi hem dostları için yaşamı ilginçleştirmeye çalışan komik bir yaşlı kadın oluyor. Biz de annelerinin –Sophie'nin– yanındaki "çocuklar" oluyoruz. Lezbiyenler ve feministler olarak öğrendiğimiz ve öğrenmekte olduğumuz şeyleri paylaşan sanatçılar oluyoruz...

Mutfaktan çıkıp akşam yemeğine oturuyoruz, yine kentin sokaklarında geçen dünden ve bu öğle sonrasından söz ediyoruz. İlginç bir söyleşi oluyor. Masada oturup şiddet ve kadın sorunu üzerinde konuşup tartışıyoruz. Sophie ince davranıp asıl konuya geliyor ve Lauren'la Sandy'nin, kişisel duygularını yansıtan militanca görüşlerini dinlemek istiyor. Ben, kadınların öfkelerini ne kendilerine ne de başkalarına hiç zarar vermeyecek yöntemlerle dışa vurmaları gerektiği savını öne sürüyorum – ben bu görüşteyim. Beni dinliyorlar. Ve Kate harika bir melodik ses tonuyla tarihimizi tartışmaya başlıyor, değer yargılarımızdan hiçbir özveride bulunmadan, değişimlerin nasıl yavaş yavaş ve incelikli bir biçimde kabullenileceğini anlatıyor. Bizleri rahatsız eden, güç satın almaya ya da güç dilenmeye çalışan sokaktaki adsız ama özerk erkeğe nasıl karşı konacağını. Nasıl öldürmeye değil, inandırmaya, bütün bu akıl dışı kavramlara anlam katmaya çalışmamız gerektiğini...

Bir sonraki perşembe gecesi –o geceyi hiçbir zaman unutmayacağım– bir Punk Gecesi'ydi bu. Ve sen yanında muhabbet tellalınla Kırk İkinci Cadde'den gelen bir fahişe olmuştun. Çok eğlenmiştik. Soytarılıklarımızla, Çamaşırhane'den gelen kızın ödünü koparacaktık neredeyse. Bize çok yakındın ve biz de sana çok yakındık. Bizim annemizdin. Hayır, bir üniversi-

te profesörü değildin – bir üniversite profesörüyle birlikte olmak için gelmedik biz buraya. Bu iş için Stanford'daki yaşamımı bıraktım ben. Sen bir sanatçı, bir bilim kadını, bir feminist olduğun için geldim buraya. Kesinlikle ünlü biri olduğun için değil. Buraya geldim, çünkü marangozluk öğrenebilecektim, tamircilik öğrenebilecektim, ipek baskı yöntemini, yazı yazmayı öğrenebilecektim. Güçlü olmayı öğrenebilecektim. Ve bütün bunları öğrendim.

Bir iç çekme.

Peki ne oldu sana? Şey, öğrendiğime göre... geçen hafta boyunca karşılaştığımız sorunlardan biri lityumu bırakmandı. Sen ve Sophie gecenin geç bir saatinde tartışmaya başlamıştınız ve biz de bu tartışmayı duymuştuk. Sabahleyin de bir ara bağrışmalar duyduk... Lauren'ın müzik gösterisi yaptığı, hepimizin tartışmaya daldığı ve senin de müzisyenlere nasıl davranıldığı konusunda sert bir çıkış yaptığın ve durmadan konuştuğun geceydi bu. Tartışma çırakların senin evine nasıl davrandığı tartışmasına dönüşmüştü. O gece sana bunun nedeninin, geldiğimiz bu evin bazı kurallarını, senin olağan saydığın bazı şeyleri anlamamamız olduğunu anlatmaya çalıştığımı hatırlıyorum: bir İran halısına nasıl davranılacağını, ayakkabıların nereye bırakılacağını, bulaşıkların nasıl yıkanacağını, sabahları kaçta kalkılacağını, yemeklere ne zaman gelineceğini bilmiyorduk. Hepimiz farklı ortamlardan gelmiştik. Evinde yapılmasını istediğin birtakım şeyler varsa, bunu ta başında çıraklarına açık seçik bir biçimde anlatman gerekirdi. Kolay şeyler bunlar, yapabileceğimiz kadar kolay. Bir anarşist gibisin, bütün bunları kendi kendimize düşünüp bulmamızı istedin ve sonra da biz bunları kısa bir sürede öğrenmeyince sabırsızlanmaya başladın.

Ayın on birine, cumaya geliyoruz: benim direksiyon dersim vardı. Ve o hafta sonu kızkardeşin Mallory'yle arkadaşların Petra ve Dakota geldiler. Hepsine serigraf resim verdin. Ben ortalıkta görünmedim pek. Ama pazar gecesi bize de resim verdin, sonra da bir üniversite profesörü olduğun halde sana nasıl yeterince saygı göstermediğimiz ve bu eve kötü davrandığımız konusunda söylev vermeye başladın. Hem bize bu armağanları, bu güzel resimleri veriyordun, hem de öfkenle bizi ürkütüyordun. Biz de, bu kadar önemli olacak ne gibi hatalar yaptık acaba, diye düşündük. Biz seninle birlikte olmak, senden bir şeyler öğrenmek için geldik buraya. Ve sonunda çocuk olduk – yaramaz, vurdumduymaz, cahil çocuklar. Ama böyle değiliz biz.

Sonra akşam yemeğindeki o korkunç tartışmalar başladı. Ve salı gecesi, Sophie yine lityuma başlaman için razı etmeye çalışıyordu seni. Bütün pazartesi gecesini hiç uyumadan, konuşarak geçirmiştiniz çünkü. Kendi kendine gülmeye başlamıştın. Durmadan konuşuyordun. Zekice şeyler söylüyordun, her şey birbiriyle bağlantılıydı – bir seramik kabın görünümünden Japon felsefesine, Amerikan siyasetine, çocukluğuna değin. Her şey

bağlantılıydı, evet – ama bence her şeyin bir zamanı ve yeri var. Ve bize söylev vermek istiyorsan, biz de seni dinlemek istiyorsak, daha iyi bir zaman ve yer seçilmeliydi... bir tahtaya ya da başka bir şeye çivi çakmaya çalışırken yapılmaz bu. Korkarım bunu söylerken yanlış anlayacaksın beni, ama işe yaramayan bir yöntem bu.

Bu hafta sonu Lauren'ın ayrılmasından önce, herkesi toplayıp konuşmalarımızı bir banda alma işini ayarlamaya çalışıyordum. Geri kalan çıraklarla bir araya gelip –kendimizi bu ailenin sadık üyeleri olarak görüyoruz– hem kendimiz hem de senin için buradaki deneyimlerimizi hatırlatacak bir şey hazırlamak istiyordum. Anılar çok önemlidir – unuttun mu bunu yoksa? Ben de kolayca alaycı bir insan olabilirim. Bu günlerde hiç ulaşılmıyor sana. Seni saymadığımızı, gençliğimizden ötürü cahil olduğumuzu söylüyorsun. Bunda olduğu gibi başka suçlamalarında da gerçek payı var biraz. Vurdumduymaz ve aptalca davrandık. Belki sen de böyle davrandın. Ama hiçbir zaman sana saygısız davranmadık ve kötü niyet beslemedik.

Sana, yazdığım bir öyküyü okumak istiyorum; bir hafta önce yazdım bu öyküyü sanırım.

"...Yemeğe oturuyoruz ve telefon çalıyor. Kate tuzun ve biberin masada olmaması konusunda birtakım eleştiriler yapıyor. Yaptığımız işlere özen göstermemekle, buzdolabına koymadığımız için kavunu çürütmekle suçluyor bizi – 'Ya kavun kafalısın ya da şımarık bir zengin çocuğusun,' dedi bana bu öğleden sonra ve kavunu atmak istedi. 'Seçimini yap!' Bunu gülerek geçiştirmeyi başardım. Uzun süre dışarıda bırakıldığı için tereyağı da atıldı. Onun buradaki günlük işlerle nasıl başa çıktığına ve ilgilendiğine boş ver – kendine karşı ne kadar kör. Ve bizim en küçük yakınmamızda gözdağıyla karşılık veriyor, bize saygısız vb. gibi yakıştırmalar yapıyor.

"Birkaç dakika sonra, sessizliğin içinde, telefon yeniden çalıyor. Bardağı taşıran son damla oluyor bu. Kate bağırarak sandalyesinden fırlıyor ve kendini tutmaya çalışarak telefona yanıt veriyor: 'Alo – burada değil. Hayır, nereye gittiğini bilmiyorum.' Telefonu küt diye kapatıyor. Atıp tutarak, o aptal orospudan, Gretchen'ın onu Kate'in telefonundan arayan o küçük arkadaşından yakınarak masaya dönüyor– Yüreğimi dağlıyor bu sözcükler. İkiyüzlülük bu: sevmeyi ve vermeyi bilen, bize de bu yanını gösteren Kate, kendi öfkesiyle ondan nefret etmemizi istiyor. Ondan nefret etmek mi? Delilik bu. Ne için nefret edelim? Kesinlikle bilmiyoruz bunu. Ah, lütfen geri gel. Tabağımı alıp yemeğimi tek başıma yemek üzere dışarı fırlıyorum. Evet, tek başına, konuşacak hiç kimse olmadan yemek yemek, yıllarca ailemin masasından fırlayıp kaçtıktan sonra kavuştuğum bu dinginliği bozmak çok üzücü. Annem hakkında anlattıklarımı hatırlamıyor musun, kendisini tüketen öfkesini... bu öfkenin, özgürlüğüme kavuşup kendi kimlik duygumu kazanmak için çabalamaya başlayana değin beni de önemli ölçüde tüketişini? Hatırla bunu ve kurtul bu öfkeden. Ve bizi de kurtar. Dostum, çiftlik bizi bekliyor. Çalışmamızı ve sevgimizi."

Ve bu gece de, yazarak, okuyarak, birbirimizle birlikte olarak, buraya gelip seninle paylaşmak istediğimiz sanatçı kimliklerimize girerek kendi kendimize birkaç saat geçirme yürekliliğini göstersek kendimize özgü fikirlerimiz olacağı –sanki yokmuş gibi– biçiminde bir şeyler söyledin. Burada yaptığım o okuma, o güne değin yaptığım ilk okumaydı. Ve insanların övgülerinin tadını çıkarmak çok hoşuma gitmişti. Şiirlerimi okumak ve belki de insanları etkilediğini görmek çok hoşuma gitmişti... bana bu fırsatı verdin, sana gönül borcu duyuyorum tabii – ve her zaman hatırlayacağım bunu, bu güzel anıları. Bu gece çok yorgundun. Kendini kırk beş yaşında yaşlı bir kadın olarak tanımladın. Söylediğimiz hiçbir şey yeterince doğru olamazdı; sana kötü davrandığımıza çoktan karar vermiştin ve hiçbir şey bunu değiştiremezdi. Bir insanın böyle davranmasını görmek de bana çok tuhaf geliyor.

Gülme, sonra bir iç çekme.

Gerçekten bencillik gibi görünüyor bu, ama yurttaşlık hakları eylemcisi Kate'e, New York'lu sanatçı Kate'e, başına buyruk bir feminist olan Kate'e uyuyor da; kafa karıştırıcı bir şey bu herhalde. Sanırım söyleyecek daha çok şeyim var –ama nasılsa söylediklerime kızacaksın sanırım– onun için hemen bitireceğim...

Burada içeriye biri giriyor galiba, özne ikinci kişiden üçüncü kişiye çevriliyor ve bant cümlenin ortasından başlıyor:

– öyle ki sanki hepimiz gerçekten ona eziyet ediyormuşuz gibi davranıyor, oysa o bize eziyet ediyor, yirmi yaşındayız diye bize yüklenip duruyor ve...

Odadaki öbür kişinin Libby olduğu anlaşılıyor. Söyleşi kendi aralarında geçen bir söyleşiye dönüşüyor ve Kim Libby'ye daha yüksek sesle konuşmasını söyleyene kadar da ne konuştukları anlaşılmıyor; Libby'nin sesi bantta ansızın gürlüyor ve dosdoğru benimle konuştuğu izlenimini veriyor:

İzin istemen bile gerekmiyor, yapman gereken tek şey konuşmak, yapman gereken tek şey dinlemek, yapman gereken tek şey sevmek. Seni soluksuz bırakan şey hıçkırık değil, katıla katıla ağlıyorsun ve soluk alamıyorsun ama katıla katıla ağlamayı sürdürüyorsun. Sophie de, sevgilin de senin kadar mutsuz.

Neden? Senin yüzünden, senin derdin yüzünden.

Libby'nin banttaki sesi çok yüksek. Kim atılıp araya giriyor.

Bu hastalıklı davranışı, üzülmekten ve başkalarını da üzmekten zevk almayı anlamıyorum ben. Yani, Kate'in bize her sıkıntı verişi, başkalarını

üzüşü, başkaları tarafından üzülmek demek aslında.

Sonra Libby:

Biliyor musun, fırtınada dışarıda kalmak gibi bir şeydi; Kate'in pencereler açık kalmış diye bize bağırdığında olduğu gibi. Buraya çıkar ve dinlenirdi. Bir kezinde yorgun bir halde buraya çıkıp "Merhaba, hanımlar, merhaba, soylu hanımlar," demişti. En çılgın kriz anında bile eflatun eve geldi ve ben de ona masaj yapıp bütün sevgimi ellerime vermeye çalıştım, o da durmadan ağladı. Gözlerime yansıtabildiğim bütün sevgimle ona öylece baktım ve sonra o ağlayarak "Beni ne kadar memnun ettiğini bilemezsin," dedi. Hayatımda hiç kimseye göstermediğim bir sevecenlikle dokundum ona. Ne gibi kaçamak sözlerin davranışlarımızı haklı çıkarabileceğini sorma – ne yaptığımızı nasıl anlayabiliriz ki?

Kim araya giriyor:

Kate'in deli olduğunu anlamıyor musun?

Libby:

Deli değil, Kate deli olamaz. Deli değil o.

Kim:

Şu burukluğu, sorun bu. Bence onunki gibi bir kafa yapısı olan bir insan – sözgelişi, bu gece hem dünyaya hem de kendine küskün bir halde orada öylece oturdu. Bence delilikten başka bir şey değil bu, doğal bir şey değil çünkü. Öbür Kate'i yeterince tanımıyorum, bu nedenle de bunun onun her zamanki akşam eğlencesi, kendi kendini eğlendirme biçimi olup olmadığını bilmiyorum. Ama bu kadar umutsuz olmak doğal değil.

Libby araya giriyor:

Benim gitmem gerekiyor şimdi. Tamam mı?

Bant duruyor ve sonra yeniden başlıyor. Kim'in sesi:

Ertesi sabah, saatin kaç olduğunu bile bilmiyorum. Birçoğumuza göre asıl sorun, Sheila'nın sürekli çevrende dolaşıp seni can kulağıyla dinlemesi. Ve senin, umursızca konuşmayı sürdürebilmek için sana tapınılmasına gereksinimin olduğunu düşünmen. Seni bizden uzaklaştırıyor bu tapınma meselesi. Evet, çok karışık bir şey bu; türlü çeşit komplo oluyor burada. Geçen hafta birkaç gün boyunca, burada bulunmaktan, bir sanatçı olmaktan, yaptığımız çalışmalardan ötürü büyük bir coşku içindeydin. Art arda bir sürü plan sıraladın; neredeyse çıldırtıyordun beni: böyle bir tasarım var, şöyle bir tasarım var, sen şunu yapabilirsin, sen bunu yapacak yetenekte-

sin. Bu kadar çok şey yapabileceğimi, bu çiftliğe bu kadar çok enerji harcayabileceğimi ve burayı seninle birlikte kurabileceğimi öğrenmek çok hoşuma gitmişti.

Sonra Sheila geri geldi ve ayrılık gene başladı. Sheila'nın sana, bizim senin aleyhinde olduğumuzu ve Sophie'nin de bizi senden uzaklaştırdığını fısıldayıp fısıldamadığını bilmiyorum. Ama bunların hiçbiri doğru değil. Seninle birlikte olmak için geldik biz buraya ve yalnızca senin davranışlarının değişmesi yüzünden uzaklaşıyoruz ve neden bu kadar öfkeli olduğunu merak ediyoruz. Bir sabah bizim saygısız olduğumuzu ve bizden daha çok saygı görmek istediğini söyledin. Libby neden buradan ayrıldığını açıklamaya çalıştı. Sophie benim neden ayrılacağımı açıklamamı istiyor. Ama açıklayamam bunu, söyleyecek sözüm kalmadı artık. Senin bir sürü şey söyleyip beni susturmanı ve sözlerimi dilediğin gibi yorumlamanı istemiyorum. Fincandaki kahvene bakıp bir şeyler mırıldanacaksın. Ve benim böyle bir şeye gereksinimim yok artık...

Dün gece sana, "Annem senden daha mutlu bir kadın ve üstelik bağımsız bile değil," dedim. Başlangıçta böyle düşündüğümü hatırlıyorum – bağımsız bir kadın olmak için pek çok konuda bağımsızlığa ulaşmak gerektiğini. Mutsuzsun, çünkü korkularına ve yetişirken annene ya da babana duyduğun nefrete kendini kaptırmış gibi bir halin var. Sanat dünyasına, feminizm dünyasına duyduğun nefrete – kendini iyiden iyiye kaptırmışsın bunlara ve bunlar senin için yaşam kaynağı olduğu gibi ölüm kaynağı da olmuş sanki. Ve şimdi de, saygısız olduğumuzu, buranın bir cennet olduğunu ama bizim bencil ve kendini üstün gören kişiler olduğumuz için bu cenneti mahvettiğimizi söyleyip çıkışıyorsun bize...

Evet, burası bir cennet. İlk günce seçkimi hatırla – gerçekten cennetteydim! Dünyada yaşamak isteyeceğim başka bir yer düşünemiyordum. Ve buradan ayrılmak üzere olduğum şu anda bile böyle düşünüyorum. Tanrım, sabahleyin kalkıp kahvemi yudumlamayı, kahvaltı masasında oturup sevgi ya da hasta insanlara yardım gibi konulardaki o gevezelikleri dinlemeyi, senin son derece neşeli ve canlı bir biçimde okuduğun listeye – günlük işler konusunda yaptığımız küçük eklere– kulak vermeyi, mor ambara girip tavana yalıtım malzemesi kaplamayı ya da bir pencerenin çerçevesini takmayı ne kadar isterdim. Yapılacak çok şey var burada: daha hiç başlamadığımız döşeme zımparalama, harç dökme ve sıvama işleri, birinci katın, mutfağın düzenlenmesi, gerçek bir odaya dönüştürülmesi. Traktörle ya da biçme makinesiyle biçilecek daha bir sürü yer var. Bazı günlerimi bu çiftliğin resimlerini çekmekle geçirip bu resimleri kadın merkezindeki arkadaşlarıma götürerek bir kadın topluluğunun neler yapabileceğini onlara göstermek istedim hep. Bir gün yapacağım bunu. Bir gün yapacağız bunu çünkü.

Biz buradan ayrılırsak – değişir misin, bilmiyorum. Ama burada feminizm açısından, bize gönderilen ve bizi buraya gelmeye razı eden mektupta

belirtildiği kadar çaba harcanmaması beni öteden beri rahatsız eden bir şey oldu. Bunun nedeni yalnızca, şu anda, seni nasıl kırdığımız ve sana böyle kötülükler yaptığımız –buranın sana ait bir yer olduğu– biçimindeki şu anlamsız yanılgıya düşmen mi, bilmiyorum. Ama burası her zaman sana ait bir yer olarak kalacaksa, böyle bir sahiplenici tavır, buraya gelecek hiçbir sanatçı üzerinde olumlu bir etki yaratmayacaktır. Burayı paylaşabiliriz seninle; onu bizim bir parçamız haline getirebilirsin. Bu ipek baskı stüdyosuna, ambara, bütün bu mülke olan saygımız da azalmaz. Bize güvenirsen her şeye özen gösterebiliriz.

Bütün bunların sona ermesini istemiyorum –eve yazdığım mektuplar övgü, sevgi, heyecan doluydu– yalnızca seninle, çiftlikle ve buradaki öbür kadınlarla değil, kendimde gerçekleştirdiğim değişimlerle de ilgiliydi bu duygular... Yaptığım işler, her gün dışarda yaptığım zorlu çalışmalar, çim biçerken sırtımdaki kasların gerilmesi, traktör sürmek, traktör kullanmayı öğrenmek büyük bir heyecan veriyordu bana. Gömleksiz dolaşmak, böyle bir şeyi yapamayacağımı, göğüslerimin utanılacak şeyler olduğunu, kısıtlanmam gerektiğini söyleyen toplumu bir yana bırakmanın simgesiydi benim için. Bunu düşündüğümde heyecandan titriyorum. Burada olmak ve burada yaşamak türlü çeşit sevinç yaşatıyor insana. Sen buranın ayrılmaz bir parçasıydın. Ama şimdi, aleyhime dönüp yirmi yaşında saygısız bir genç insandan başka bir şey olmadığımı belirterek boyuna kırıyorsun beni, onun için burada kalamam artık. Sana olan saygımı yitirmek istemiyordum hiç, hâlâ da saygı duyuyorum sana. Libby'nin dediği gibi, "sana karşı saygılı olacağım." Ama senden ne kadar nefret ettiğimi ve verdiğin armağanları –hiçbirini– beysbol sopalarından çiftliğe, kitaplara, resimlere, felsefeye, burs ve sanat çalışmalarıyla dolu yıllara değin, hiçbir armağanını önemsemediğimi mırıldandığın zaman saymayacağım seni. Bu armağanların hepsine saygı duyuyorum ben. Delice olan tek şey – senin bunu göremeyen. Hepsi bu.

Aklıma gelen bir şey daha. Lanet olsun – nasıl da boyuna bunun *senin* çiftliğin, *senin* ambarın olduğunu, burada yalnızca *senin* sanatçı olduğunu söyleyip duruyorsun. Yazı yazıyorum ben. Hepimiz yağlıboya resim yapıyoruz. Yaratıyoruz. Nasıl söyleyebilirsin bunları? Bu senin ilkelerine aykırı, canım. Burada oturup düşünüyorum: şu küçük büroyu iki süt sandığıyla ben düzenledim. Şu sandalyeyi ben onardım. Şu resimleri ben bastım. Şu çayırı ben biçtim, şu yalıtımı ben gerçekleştirdim. Ama bunların hiçbir önemi yok senin için.

Birkaç dakikamız kaldı – araba hazır. Yarın gece, pazartesi gecesi döneceğim. Burada kalıp kalmayacağıma, senin burada kalmamı isteyip istemediğine de yarın gece karar vereceğim sanırım. Bu sabah bir belge hazırlamaktan söz ediyordun. Bu belgeyi, bu dilekçeyi kahvaltıda okudun; müthiş sert, güçlü, öfkeli bir dili vardı. Sen, sevdiğim, beğendiğim, birlikte çalışmak istediğim Kate'sin. Yarın görüşmek üzere.

İşte genç bir insanın gerçekliği – nasıl da ustaca suçluyor beni bu gerçeklik. Ama koloni umudu yıkıldı artık. Benim çıldırmış olmam, kurmayı düşlediğim koloniyi mahvetti. Kimse deli olduğumu onlara söylemeseydi keşke. Deli olmazdım o zaman. Bunu akıllarına getirmezler ve davranışlarını bu olguya göre ayarlamazlardı, ben de onların tavırlarına gücenip onları kendimden daha fazla soğutmazdım. Bu denli üzülüp sinirlenerek belki de gerçekten çıldırmış olmazdım. Bana aklı başında bir insanmışım gibi davranarak beni "yüreklendiren" Sheila'yla Petra'dan hoşlanmamaları çok ilginç. Sheila'yla Petra'nın yanında sakinleşip akılcı, huzurlu oluyorum. Gelgelelim, bana o kuşkulu, belli belirsizce koruyucu, yalnızca çocuklarla manyaklara layık görülen ve tatlı sözlerle yansıtılan o kararlı tavırla yaklaşıldığı an, az konuşan, çabuk kızan, sinik, alaycı, sabırsız, sıkkın biri oluyorum – bütün bunlar akıl sağlığı yerinde olan bir insanın tepkileri belki de, ama şu koşullarda kesin ve su götürmez kanıtlar olarak görülüyorlar. Alnına böyle bir damga yapıştırılınca, "öyle" olmak için seçilince, kim olsa oyuna gelip bu hale düşebilir ve sonra da güvenilirlik kazanmak için çırpınıp güvenliğe ulaşmak, yaklaşan ağdan kurtulmak için bakışlarını umarsızca aynı anda her yöne çevirebilir. Bir senaryoya bile dönüştürülebilir bu – bir oyun, kötücül bir oyun gibi bir şey bu.

Ama bu Tanrı'nın cezası oyun –bir oyun değil, bir karabasan, bir gerçek bu– yüzünden kolonimi, sevgili gençlerimi yitirdim. Onların bazı anlarda beni sevdiğinden daha çok seviyordum onları çünkü. Bazı anlarda ben de sevmedim onları, yalnızca bazı anlarda – ayakkabılarına takıldığım zaman filan– onların beni sevmemesi ise günlerce sürdü. Sevmeme karşılık sevilmeyi, çevremde bir topluluk oluşturmayı umut ediyordum; bu grubu, başka grupları; bu insanlar yaşları ilerleyip benim yaşıma yaklaştıkça birbirine daha yakın dostlar da olacaktık. Oysa onların daha işin başında çekip gitmelerinin, beni terk etmelerinin yarattığı aşağılamayla baş başa kaldım şimdi. Yalnızca beni değil işi de terk ediyorlar; bu iş başarılamayacak artık, tek başına yapılamayacak kadar zorlu bir işti bu çünkü, başka kadınların yardımı olmadan koca bir kadın kolonisini kurmak olanaksızdı ve bütün bunlar bu delilik belası yüzünden oldu. Bu durumdan, bu

delilik entrikasının başyöneticisi ya da en inançlı kişisi olan Sophie'yi sorumlu tutmak çok kolay; ama çıraklar ayrılınca o da donakalıyor. Böyle bir şey olacağını tahmin ettiği, davranışlarım konusunda beni uyardığı halde, çırakların "benim sinirliliğime dayanamaması" nasıl da kaçınılmaz bir şey oldu. Sinirlenmek için kışkırtıldım ve tabii çıraklar da buna katlanamadılar – onlarla bu konuyu gizli gizli kaç kez konuştu acaba Sophie? Ama bu durumu hazırlayan, onun uğursuz tahminleri, bu hastalığın iğrençliği, benim tedaviyi reddetme aptallığım, yaptığım her işte kendini gösteren ve doktorun öngörülerine harfi harfine uyan özyıkıcı kişiliğim oldu.

Ama gene de Sophie'de beni hep koruyucu davranmaya iten bir yan var – kendisinin de bu canavarın kucağında katlandığı acımasızlık ve bütün bu olanların ardında bu canavarın olması. Onun rolü çoktan belirlenmiş durumda: umarsızca ellerini ovuşturarak doktorların söylediklerini anlamaya, öğütlerine uymaya, buyruklarını yerine getirmeye çalışırken, onların buyrukları ve bakış açısıyla, suçlunun, yani benim ya da yaklaşan ağdan kaçmaya çalışan herhangi bir raporlu delinin arasında bocalayıp duran bir eş durumunda. Sadakatinden ötürü henüz teslim etmedi beni. Safdilliğinden ötürü ise yaşamımı mahvetti. Bütün bunlara mal oldu safdilliği; son çırak da çekip gitti – ama hâlâ kazanabileceğime inanıyorum. Birisi çıkıp kazanabilir bir gün, ondan sonra da herkes kazanabilir.

17.

Bowery'de üçüncü kattaki stüdyoya giriyorum. Yaz için terk edilmiş bir yer görünümünde stüdyo. Biraz tozlu, ama ne kadar sıcak geliyor bana bu eski yer; son beş yıl içinde yaptığım bütün heykelleri, fotoğrafları ve resimleri, binlerce deseni burada yaptım. Tekrar tekrar boyayarak karanlıktan ve yüzyıllık bir pislikten kurtardığım bu yerde. Tek başıma yapamayacağım tek iş dört küsur metre yüksekliğindeki tavanı boyamaktı, onu bile birilerinin yardımıyla boyamıştım; NYÜ'den getirttiğim iki oğlanla, eylülün ilk günlerinde, üçümüz birlikte hem bira içip hem tavanı boyamış, dost olmuştuk. Şu anda gene yılın aynı dönemi; yaz bitti, güz kapıda: Avrupa, sergiler, konuşmalar.

İlkin annemi ve teyzemi görmek için St. Paul'e gideceğim, sonra dönüşte yalnızca bir günlüğüne New York'ta kalıp Petra'yla buluşacağım ve Amsterdam'a uçacağım. Yapacak çok şey, ama çok az zaman var. Ve burada da gönderilmeyen bir yığın mektup var – hatta bir sürü fatura. İşte bizim Con Ed – hemen öde onu. Ödeyebileceğin her şeyi öde, yola çıkmadan önce bütün bu işleri hallet.

Önümdeki darboğazı görebiliyorum – neredeyse meteliksiz durumdayım; bu yolculuk için harcayacağım para aşağı yukarı bankada kalan son param. Eflatun ambarın yapımı bütün paramı sildi süpürdü. Aşama aşama, bir kumarbazın umutlarının derece derece artması gibi ortaya çıktı bu durum; ortaya bir miktar para koyarsınız, sonra ilk kaybettiğiniz parayı geri almak, zararınızı kapamak için biraz daha para koyarsınız. Ama giden para yerine gelmiyor ve ambar hâlâ bitmemiş bir halde orada duruyor. İnşaat işlerinde her zaman böyle şeyler oluyordur herhalde, ama hiçbir kuşkuya kapılmamıştım ben. Hiçbir şeyim kalmadı. Avrupa'da baskı resim satmakla ancak çerez

parası kazanırım; döndüğümde geçinmek için hiç param olmayacak.

Sophie, bir arkadaşımızın Küba'ya ait sularda motoruyla dolaşırken Castro tarafından hapse atılan yeğenine yardım etme konusunda BM görevlisi bir adamla görüşmeye gitti. O geri dönmeden dikkatimi işlerime vermem için çok az zamanım olacak. Şunlar faturalar. Telefon faturası nasıl böyle yükseldi? Ama, bu konuşmaları kim yapmış olursa olsun, bu parayı sen ödemek zorundasın; bu senin borcun. Lanet olası şeyi dikkatli oku. Bir suçlunun öfkesiyle ellerim titriyor ve sonunda kahverengi zarfla parlak mavi ve beyaz renkteki faturayı kabulleniyorum. Avrupa'da bir sergi açmak bile kesinlikle bu kadar para gerektirmeyecektir – kaç resim satabiliriz acaba? Tanrım, yaşamının geri kalanını bu borcu ödemekle geçireceğim. Kaliforniya'ya ne zaman telefon etmiştim ben? Başka kim şehirlerarası konuşmalar yapıyor? Philadelphia'da ise tek bir tanıdığım bile yok.

Birden kapı hızla açılıyor. Kilit bozuk, onun için kapıyı hızla açmak olanaksız – yedi yıldır böyle bir hızla açılmamıştı. Arkama dönüyorum, Sophie'nin bu denli erken dönmesi karşısında şaşırıp kalıyorum. Yanında başka birileri de var: en eski arkadaşlarımdan biri olan Janey Washburn ve benim küçük kızkardeşim Mallory. Bir an çok sevindirici geliyor bu – St. Paul'e gitmeden önce vedalaşmak için bir fırsat. Yaz boyunca ikisini de yalnızca birer kez gördüm. Yanlarında yabancı biri de var – daha önce hiç görmediğim bir kadın. Hepsi de garip görünüyor, garip, gergin bir halleri var – korkutucu bir halleri var. Anneme bir şey mi oldu acaba, diye düşünüyorum. Ama birkaç saat sonra onu göreceğim zaten, bu gece sofrasında yemek yiyeceğim.

Düşünmek için zaman yok, tavırlarındaki, beden dillerindeki bir şey içimde hayvansı bir dürtü uyandırıp korkuya kapılmama yol açıyor yalnızca; omuzlarının duruşu, gözlerini benden kaçırmaları. Ve hiç doğal bir selamlaşma da olmuyor – her karşılaşmamızı izleyen kucaklaşmalar, öpüşmeler, kolları uzatmalar ve gülüşmeler olmuyor. "Senin Phoebe'ye o adamla görüşmek için gittiğini sanıyordum–" "Ama bil bakalım kimlerle karşılaştım orada. Janey'le, Mallory'yle." Pek olacak şey değil bu, diye düşünüyorum; her ikisi de kentin farklı köşelerinde oturuyor şimdi, benimle ilgili bir sorun olmasa buluş-

mazlardı. Benim yüzümden buluşmuşlar anlaşılan.

Bu yabancı kadının geliş nedeni de aynı. Bir doktor. Phyllis Gibson'ın bir arkadaşı. Önceki gece Phyllis'le yemeğe çıkmak üzere sözleştiğimizi, ama çiftlikteki işleri bitirmek için zamana gereksinim duymam yüzünden ondan özür dilemek zorunda kaldığımı hatırlıyorum. Bana bir deli doktoru, kendisi gibi bir psikolog değil de bir psikiyatr göndermesi ilginç bir öç alma yolu. Bu tür bir doktor bu kadın.

Demek ki bir içeri tıktırma durumu var. Beni içeri tıktırmak için geldi bunlar. Ama bunun bir "konuşma" olacağını söylüyorlar. Bacaklarım titriyor. Kafamın içindeki korku bozuk bir makineyi andırıyor. Ama konuşmalıyım. Sağlıklı görünmeliyim. Hileli soruları kusursuzca yanıtlamalıyım. O zaman onları bu işten vazgeçirebilirim belki. İçeri tıkma girişimi bir tür sınav – bu sınavı her zaman geçebileceğimi sanacak kadar da aptalım. Oysa, sınav geçmekle dolu olan yaşamım, belli bir amaçla hazırlanmış, geçilmesi olanaksız, geçilmesi istenmeyen sınavlara hiç hazırlamadı beni. Ama teybe kaydedebilirim bu sınavı. Hiç değilse bu yolla kendimi onlara karşı savunabilirim – bire karşı dört kişiler çünkü ve onlarla döğüşerek asla çıkamam buradan; kapının onların arkasından kapandığı anda, kendi stüdyomda bir mahkûm olduğumu ve yeniden buradan tek başıma ya da özgür olarak hiçbir zaman çıkamayacağımı anlıyorum. Korku, beynimin gözeneklerinden, dehşet içinde titreyen ellerimden dışarı sızıyor; bu ellerle güçbela bavulumdaki teybi bulup bir bandı başa almayı başarıyorum. Yaptığım her şeyi onların göreceği biçimde yapıyorum; teybi az önce fatura ödeme işi yaptığım çalışma masasının üstüne koyuyorum, geçerliliğini yitirmiş ev sahipliği yetkimi kullanarak onlara oturmalarını söylüyorum. Sophie, bu buluşmayı ayarlayarak ya da onların böyle bir şey yapmasına –buraya gelmelerine, bu tuzağı hazırlamalarına– razı olarak ev sahipliği rolünü aldı benden. Bu iş ayarlanırken kaç telefon konuşması yapıldı acaba?

İşe benim mali durumum konusunda kaygılanmakla başlıyorlar. Psikiyatr, çok para harcadığımı duymuş arkadaşlarımdan. Sorgulamayı cesaretle göğüsleyip durumumu açıklamaya başlıyorum: "Her şeyden önce, çok fazla para harcamadım ben, ama harcadıklarımın çoğu da telefona gitti galiba. Rakamları göstereyim size." "Paranızın çoğu

telefon faturalarına mı gitti?" "Şey, hayır, şaka yapıyorum, ama bazı telif haklarımı filan almak için, aşağı yukarı bin altı yüz dolar kazanmak için Avrupa'yla yaptığım telefon görüşmelerine altmış dolar harcamayı göze aldım," diye açıklamaya başlıyorum gene. Doktor sözümü kesiyor. Ben de onun sözünü kesiyorum. "Bu paranın üç aydır gelmediğini ve komisyoncunun da faizi artırmak için beni oyalayıp durduğunu söyleyebilir miyim size?" Doktor: "Şu anda söz ettiğimiz şey, bana şöyle şöyle şeylerin olduğunun anlatılmış olması, biliyorsunuz – ama siz kalkmış kendinizi savunuyorsunuz." "Evet, durumumu açıklamaya çalışıyordum. Çünkü kendi stüdyomda beni köşeye kıstırdınız ve ben de bir uçağa yetişmeye çalışıyorum." "Peki ama niye kendinizi savunuyorsunuz?" "Eh, insana yüzlerce kez deli denince, kendini savunma gereğini duyuyor tabii. Bir insanı bir yere tıkmak oldukça onur kırıcı bir şey çünkü – daha doğrusu bir saldırı. Kendi yaşamımı kendim yönetiyorum ben ve bir psikanaliste ya da terapiste gereksinimim yok."

Bu doktor yaşça benden çok küçük, belki de yirmi yaş küçük, tıp okulundan yeni mezun olmuş biri. Ne düşündüğümü ona anlatıp –işe yarayabilir bu– hepsine meydan okusam ya: "Bir sonraki aşamada da psikiyatrlar var ve bu psikiyatrların polisin yetkilerine eşit yetkiler içeren doktorluk ruhsatları var, sizi bir yere kapatıp Torazin içirebiliyorlar çünkü. Akıl hastalarının yurttaşlık hakları alanında çalışıyorum ben." – o da çalışıyormuş bu alanda, belki de çalıştığını sanıyor (onu gönderen Phyllis'in çalıştığı kesin) "aslında on sekiz yaşından beri çalışıyorum bu alanda. Sen korkaklık etmiştin," diye ekliyorum Janey'e dönerek, "ama hepimiz dışarı çıkıp birlikte dünyayı kurtaracaktık. Üniversitedeki ilk yılımdan sonra yazın St. Peter Akıl Hastanesi'nde çalıştım. Sense o yaz Kaliforniya'ya gitmiştin, Janey." Janey karşımda bembeyaz kesilmiş, sinirli bir halde oturuyor – hepsi aynı durumda; üstlendikleri bu görevin gerilimi ve belirsizliği yüzünden bitkin düşmüş gibi bir halleri var. Çoğunlukla benimle iletişim kurmaktan kaçınıyorlar, hepsi gözlerini bana dikmiş, ama gene de gözlerimle iletişim kurmak istemiyorlar.

Doktor: "Siz ikiniz birbirinizi uzun zamandır tanıyorsunuz." "Evet – aşağı yukarı yirmi yıldır. Janey, birbirimizin en eski arkadaşı olduğumuzu söyleyip övünmeyi pek sever ama şu anda pek de iyi bir arkadaş değil." Janey'in yüzü gücenik, kararsız. Buraya gelmekle,

sadık bir dost, ilgili, kaygılı, yardım etmeye hevesli, zor anlarda kendisine başvurulan ve korkusuz, güvenilir bir dost olarak, üstüne düşen bir görevi yerine getirdiğini düşünmüştür Janey. Bu sözler ağzımdan çıkar çıkmaz pişmanlık duyuyorum.

Doktor yeniden deniyor. "Kate, insanların bana anlattığına göre son zamanlarda sana olan şeyler..." "Şey, söylenti ve batıl inanç bunlar." Odada çevreme bakınıyorum; içlerinde yalnızca Sophie sürekli olarak yanımdaydı; Mallory iki ay önce çiftliğe günübirliğine geldi, Janey de bir ay önce gene günübirliğine geldi; doktorla ise birbirimize tümden yabancıyız – ne bilebilir ki? Yerime yerleşiyorum ve Sophie'den bir kül tabağı uzatmasını istiyorum. Doktor konuşmasını sürdürüyor: "Sanırım, bunların bir listesini çıkarsam..." "Çok eğlenceli bir şey olur," diye bir görüş öne sürüyorum. Doktor: "Şey, yapacağım şey – sana bir suçlama işlemiymiş gibi gelebilir." "Evet, suçluyorsunuz, size katılıyorum." "Ama bunu istemiyorum–" "Eh, suçluyorsunuz ama. Ve birinin akli dengesinin yerinde olmadığı biçiminde suçlamalar bunlar. İnanın bana, hanımefendi, sağlam bir aklım var benim."

"Sen şimdiye kadar karşılaştığım en hazırcevap insansın." Alaylı gülüşmeler. Bu sözler, bu "hazırcevap" sözcüğü nefret uyandırıyor içimde. "İyi konuştuğumu söylemek istiyorsunuz herhalde; İngilizce benim için bir métier. Ama 'métier' Fransızca bir sözcük. Bildiğiniz bir sözcük mü bu, bilmiyorum." Doktor: "Eh, bazılarımız biraz eğitim gördü tabii." "Nehirde, Mississippi'de öğrendim ben bu sözcüğü. Biliyorsunuz, orası bir zamanlar Fransız kültürünün egemenliğindeydi – bir zamanlar Napolyon kendini o bölgenin sahibi sanıp bir milyon dolar karşılığında Yankee alçaklarına sattı o bölgeyi. Oranın bir gayrı menkul gibi bir pazarlık konusu olabileceğini düşünebiliyor musunuz?" Doktor dikkatimi kendi konusuna çekmeye çalışıyor: "Kate, nasıl konuşabileceğiz bu konuyu?" "Bir düşünün – ta Kanada'dan New Orleans'a kadar." Doktor yine çabalıyor: "Nasıl konuşabileceğiz bu konuyu?" – Gizemli bir deyiş bu, onunki gibi bir öğrenim görmüş pek çok bilgili kişinin deyişleri gibi. "Yalnızca Amerikan tarihinden, kültürden söz ediyorum. Biz nehirde, Mississippi'de yetiştik biliyorsunuz; nehrin yukarısında St. Paul, aşağısında da New Orleans vardır. New Orleans'ın Fransız kültürünün etkisinde olduğunu biliyorsunuzdur herhalde. Eh, ben de St. Paul'lüyüm." Otuz beş

dakika sonra taksinin yola çıkması gerekiyor; masanın üstündeki mektupları da unutma. Bu gece orada olacağım. Uçak yere inerken nehrin görünümünü seyredip yıllar önce bindiğim bir uçağın kucağımda Turnbull'un yazdığı Fitzgerald'ın biyografisi dururken yere inişini hatırlayıp ağlayabileceğim; Fitzgerald'ın yıkılışını okumayı yeni bitirmiştim ve kafamı kaldırdığımda nehri yeniden görüp ona ait olduğumu, nehrin beni kavrayıp bana sahip çıktığını hissetmiştim.

Doktor "hımm" diyor ve yeniden konuşmaya hazırlanıyor. "Bunlar sizin için bir anlam taşıyor mu?" diye soruyorum, onun sözcüklerine, bu tuzağa sürüklenmeden önce, benim için bir anlamı olan sözcüklere sıkı sıkı tutunmaya çalışarak. "Kültür konusundan söz ediyorum şu anda." "O bölgeye hiç gitmedim ben," diyor doktor gerçekten sorumu yanıtlayarak. "Eh, bir şeyler öğrenebilirsiniz. İnsanlar, küçük, sıradan bir taşra kasabası diye gülüp geçerler St. Paul'e, biliyorsunuz, Orta Batı'da böyledir bu – kokteyllerde bir espri konusudur. Yirmi beş yılımı o kasabada geçirdim ben." Janey kıvranıyor. İkimiz hep eve dönmekten, benim niye döndüğümden, onun niye dönmeyeceğinden söz eder dururuz, ama böyle bir ortamda, böyle bir dinleyici kitlesi karşısında yapılacak şey değil bu – çok uygunsuz bir şey. Janey, benim St. Paul'e her gidişimde gösterdiği sinirliliğe kapıldı belki de şu anda – hepsi de bugün St. Paul'e gidersem orada içeri tıkılacağımı, onlardan, onların beni burada hapsetme yoluyla bana "yardım" etme güçlerinden uzakta hapsedileceğimi düşünüyor olmalı. Tam şu anda hapse attıracaklar beni. Tam burada, beni kolayca ziyaret edebilecekleri ve bütün yetkiyi ele geçirebilecekleri Manhattan'da. Sahip çıkma eğilimleri sezilebiliyor, yani seni tutsak etmesi gereken kişilerin, güvenemeyecekleri başka kişiler değil, kendileri, New York'lular, arkadaşlar, dost sanatçılar, yaş ve ilgi alanı yönünden eşit kişiler olması gerektiğini düşündükleri. Tam anlamıyla güveniyorlar kendilerine. Öyleyse niye hepsi de üstlendikleri şu suç karşısında bu denli kaygılı, bu denli suçlu bir durumda? Bunun pis bir iş olduğunu biliyorlar, henüz kirlenmemiş ahlak ilkelerinin egemen olduğu çocukluk yıllarından beri biliyorlar bunu. Üniversitedeyken de biliyorduk henüz bunu, bir insanın ele verilmemesi gerektiğini; ne mavi ne de beyaz üniformalı polislere.

Doktor konuya dönüyor: "Ah, ama ben ne diyeceğini merak ediyorum, bu şey konusunda..." Sesim kararlı bir biçimde çıkıyor: "St.

Paul'e annemi görmeye gidiyorum ben. Ve çiftlikte çok işim olduğu için bir uçağı kaçırdım zaten. Ama dörtte bir uçak daha var. Onun için fazla konuşamayız, üçte buradan ayrılmak zorundayım çünkü. O halde, bana söylemek istediğiniz şey nedir ve sizler niye geldiniz buraya?" Doktor: "Bunu sana anlatmak istiyorum." "Güzel, dinliyorum." Doktor: "Bu konuda konuşmanın bir yolunu da bulmak istiyorum... öyle ki aslında ben... şey, sınırları çiğneme konusunda, bir liste okuyacak değilim sana." Bu söz karmaşası içinde "sınırları çiğneme" sözcükleri hoşuma gidiyor – fena değil. "Zorla stüdyoma girmişken mi?" deyip gülümsüyorum. Ona içecek soğuk bir şey vermeyi öneriyorum, o da "Senin konuğun değilim ki ben. Arkadaşlarınla ailen istedi buraya gelmemi," diye karşılık veriyor. "Gene o Yüksek Mahkeme," diyorum; belki de yalnızca Sophie dışında kimsenin dikkatini çekmiyor bu sözcükler. "Niye bu konudan söz edemiyoruz bilmiyorum," diye konuşmasını sürdürüyor doktor mırıltıyı andıran bir New York aksanıyla. "Ben de niye söz etmek zorunda olduğumuzu bilmiyorum," diye yanıt veriyorum. Bu mesleğin şu aldatıcı, hafifletici söylemi; "söz etmek" sözcüğü pek zararsızmış gibi geliyor insana, ama "söz etme"ye başlamayı kabul ettiğin an mahkûm oldun demektir. "Ne yapmak için geldiniz buraya, benim deli olduğumu doğrulamak için mi? Adınız nedir sizin ve nasıl bir öğrenim gördünüz?" "Ben bir tıp doktoruyum." "Psikiyatrsınız demek, öyle mi?" Korktuğum ve kuşkulandığım gibi, yalnızca psikoloji dalında doktorası ya da yüksek lisansı olan bir terapist değil bu – avlanma ruhsatı var bu doktorun. "Bir ambulans çağırıp beni içeri tıktırabilirsiniz demek, öyle mi?" "Evet," diyor doktor. Sonra saçını düzeltiyor ve bu hareketi yaparken ilk kez küçük bir kız, genç bir bilim kadını, bir feminizm savaşçısı görünümünden sıyrılıp beni tutsağı ve hastası olarak buyruğu altına alabilecek bir general görünümüne bürünüyor. Bana olan yaklaşımında merak, heyecan, coşku var şimdi. Gözdağı yerini yetkeye bırakıyor. Şu anda bütün güç onun elinde. "Şey, Tanrım, hemen bir avukat çağıracağım." "Ama telefon yok ki," diyor çevremdeki sesler koro halinde. Öfke ve panik içinde öbürlerine dönüyorum – bu kattaki telefon yaz boyunca kesikti. Sophie'ye bakıp bunu bilip bilmediğini düşünüyorum. Umutsuzca bir şey olduğunu biliyorum ama gene de öbürlerine açıklama yapmaya başlıyorum: "Bir uçağa yetişmeye çalışıyorum ve Sophie sizlerle birlikte çıkıp geliyor. Ba-

kın, Sophie, bana söylediğine göre –ve sanırım yalan söyledi– bir arkadaşımızın yeğeni ta yetmiş dokuzda Küba sularında kaybolup tutuklandığı için BM'deki yüksek rütbeli bir Filistinli adamla görüşmeye gitmişti. Phoebe'de bu adamın yardım etmesini sağlamaya çalışacaktı." Doktor durumu açıklamak için araya giriyor: "Sophie hapiste bir arkadaşının olduğunu söyledi." Hiç değilse bu ekibe gerekçesinden söz etmiş Sophie.

"Kim ayarladı bu işi?" diye soruyorum. Sophie'nin sesi: "Ben dün gece bu doktoru aradım ve Phyllis'le de konuştum." "Ne çirkin, benim arkamdan." "Evet, Kate." "Ne sefilce." "Evet." "Kate," diye başlıyor doktor sabır dolu bir öfkeyle. Öbürleri onun sözünü kesip konuşmaya katılıyorlar. Doktorun mesleki söylemine ve mırıltılarına dönülünce korkuya kapılıyorum – sadede gelelim. "Peki, konu nedir?" diye ona meydan okuyorum. "İçeri kapatılacak mıyım?" "Konu buraya gelme nedenimiz," diye ağır ağır açıklıyor Mallory sabır dolu bir örtmeceyle, "sana söylemek istediğimiz şey..." "Ne söyleyecekseniz söyleyin artık. Haydi başlayın, ben gidip bir kibrit alayım." Ön tarafa, kapının yakınına gidiyorum – sandalyeler ve muhalefet grubu odanın arka tarafına yakın bir yerde. Düşüncelerimi fark edecek zekâya ve içgüdüye sahip olan tek kişi Sophie. Kapıya giden yol hâlâ açık.

Doktor nazik sözcüklerle havayı yumuşatıyor: "Kate, para sorunlarına ve bazı olaylara, biliyorsun, şu andaki birtakım parasal sorunlarına karşın, yaşamının sakin bir biçimde sürdüğünü düşünüyorsun, değil mi?" "Bugün bütün çeklerimi ödedim, aşağı yukarı kimseye borcum yok."

İyimser bir görüş bu, ama bunlar benim sorunlarım, onun değil. Doktor beni yerime oturtmaya çalışıyor: "Lütfen oturur musun?" "Ayakta konuşmayı tercih ederim." "Beni rahatsız ediyor bu," diye inliyor doktor, sanki benim hareket özgürlüğüm ona yönelik bir hakaretmiş gibi. "Lütfen otur" – bir buyruk. "Şey, ilgilenmem gereken bir sürü mektup var – mektuplarımı okumayı tercih ederim." Doktor oturmamı söylüyor yine. Dediğini yapıyorum ve karşı çıkıyorum: "Ama anladığınızı sanmıyorum, yapacak çok işim var – yarın gece Minnesota Üniversitesi'nde mesleki bir okumam var ve okuma metnimi daktilo etmem gerekiyor. Ayrıca Missouri Üniversitesi'nde ve St. Louis'te ücretli olarak yapacağım bir iki gösteri var, ikisi de nehir

kıyısında bu yerlerin ve ben buradan çıkmak istiyorum, yetişmem gereken bir uçak var çünkü. Yaşamımı kazanmak zorundayım çünkü."

"Kate," diye incecik sesiyle ısrarını sürdürüyor doktor, "Kate, ya..." "Ya ne?" deyip ona, bu baş belasına, bu engele bakıyorum. Öbürleri lafa karışıyor: dinlemem gerekiyormuş. Doktor da, bu konuyu ele almakta güçlük çektiğini söylüyor, bunun nedeni... Hep bir ağızdan konuşuyorlar. Sonunda doktor adını bildiriyor, Dr. Pulp'mış. Ona pek yakışmış bu ad. "Ya, Tanrı korusun, bir hata yaptıysan, ya şu anda olmasa bile genelde kendini tehlikeye sokacak şeyler yapıyorsan, ya yaşamını mahveden şeyler varsa?" "Bakın, gerçekten bir tiyatro oyununa benziyor bu. Siz bir doktorsunuz, ben de bir doktorum – bir felsefe doktoru. Sizce yaşamımı mahvedecek ne gibi şeyler yapıyorum? Ya Dr. Phyllis Gibson ne düşünüyor? Sorun, çok işim olduğu için onunla akşam yemeği yiyememiş olmam mı – gidip onunla güzel güzel laflayacaktım. Ama şu lanet olası atlar var başımda." Çiftlikte atların nasıl ortalığı karıştırdığını, iki afacan midillinin çitin dışına çıkıp sonunda gene arka avluya girdikleri için nasıl bu sabah St. Paul'e gidecek uçağı kaçırdığımı anlatırken sinirli sinirli gülüyorlar.

"Çiftlikten ayrılman zor oldu demek ki." "Çok haklısınız. Çiftlik çok güzel bir yer. Çok seviyorum orayı – orası benim yuvam." Doktor diretiyor: "Peki, yaşamında en çok nefret ettiğin şey nedir?" Onu buraya getiren, akıl hastalığı suçlamasının ta kendisi tabii: "Nefret ettiğim bir şey olduğunu sanmıyorum. Ama insanların benim için 'kaygılandıklarını' söylemeye başlayıp hemen ardından da beni büyük işkencelere sokmalarının tepemi attırdığını söylemem gerek. Ablam Sally beni Kaliforniya'da içeri tıktırdığında dayak yemiştim."

Kızkardeşim Mallory, beni içeri tıktırma işindeki katkısının verdiği huzursuz övüngenlik içinde, orada öylece oturuyor – ailede bir denge mi yaratacak bu iş acaba, diye merak ediyorum. Kendisi de son derece uçarı bir insan olan Mallory, bu delişmen aktris kızkardeş, tribünde oturan bir yargıç şu anda. Aileme yönelik sevgi ve öfke duygularım açığa çıkıyor: beni, bir kez harekete geçirdikten sonra bir daha hiç denetleyemediği bir mekanizmaya teslim ettiği için Sally'ye hâlâ kızgınım. İriyarı iki ambulans sürücüsünün bir park alanında beni yere yatırıp elimi kolumu bağlamalarını hiç planlamamıştı belki de; adamlar beni sağ kolumu kırmakla tehdit edip nere-

deyse tek tek gövdemin bütün kemiklerini kırmak üzereyken, bir kenarda öylece durup seyretmişti Sally. Sita da seyretmişti. Fumio da.

Doktor halinden hoşnut bir halde, bilgiçlik taslıyor: "Bir insan için korkunç bir durum bu." Bir başka insanı içeri tıkan bir insan – daha önce kaç kez katıldı bu pis işe acaba? Bu "korkunç durum" sözcükleri bana bir ipucu veriyor: bu genç insan gerçekten içeri tıktırmaya çalışacak beni. Mallory'ye bakıyorum – bana en yakın kan bağı olan kişi. Onun imzasına gerek duyacaklardır – Mallory olmadan bu işi asla başaramazlar. Doktor işine devam ediyor: "Yaşamında hiç ayrılmak istemediğin şey nedir?" Özgürlüğüm elbette, ama bundan söz etmemeyi yeğliyorum. Bunun yerine ikinci gösterimi yapıyorum: "Mesleki bağlantılarım, sözleşmeye dayanan yükümlülüklerim var." Bir de bu dümeni dene bakalım – bir gerçek bu; Minneapolis'teki okuma karşılığında aldığım tek ücret beni eve götürecek uçak bileti. Sonra Avrupa, bu saçma Amerikan psikiyatri tedavi törenlerinin, terapinin, şu anda zorla sokulduğum bu ortaokul sınavının sona erişi.

"Mesleki ünün yani, bunu mu kastediyorsun?" "Evet." "Şu anda yaşamında en değer verdiğin şey mesleki ünün mü?" Saçma bir soru. Sophie burada, odada. Çiftlik, hatta o akılsız atlar bile bu saçma deyişten daha değerli benim için. "Hayır, bu yalnızca şu andaki sorunum. Saat ikiyi geçti ve dörtte uçağım kalkıyor. Saatim durmamışsa tabii – saati bilen var mı?" Saatimin doğruluğu öbürleri tarafından onaylanıyor.

"Şu anda beni ilgilendiren tek şey, yarın akşam sözünü tutmayan biri durumuna düşmek istememem," diyorum ona, Princeton olayını düşünerek. "Anladığım kadarıyla bu yakınlarda böyle bir şey olmuş," diyor doktor. İşte kıskaç geldi; bu öykü her yerde duyulmuştu – Princeton'a otuz dakika geç kaldığın için içeri kapatılabilirsin. Oraya gerçekten gittiğimi ve konuşmamı yaptığımı, ama sözleşme yapılmadığını, bu işi bir arkadaşımın ayarladığını söyleyerek açıklama yapmaya başlıyorum. "Parayı üniversite karşılıyordu ve bana kadın merkezi aracılığıyla verilecekti, ama merkezdekiler sanki kendi fonlarından bir bağış yapacaklarmış gibi ücretimi vermekten kaçınıyorlar." Doktor: "Anladığıma göre birtakım sorunlar olmuş..." "Sözümü bitirebilir miyim? Petra'yla birlikte arabayla Poughkeepsie'den Princeton'a gidiyorduk; arabayla üç saat çeker o yol. Onuruma veri-

len akşam yemeğini kaçırdığımız için özür dilemek amacıyla telefon ettik, bu yemek kadın merkezinde yenen bir tavuklu sandviçmiş meğerse." Ortalıkta neşeli bir hava esiyor. Bu komploya karşı kendimi haklı çıkarmak için çabalamayı sürdürüyorum – başıma bu belayı getiren şey bu Princeton olayı çünkü. O güne değin hiçbir konuşmayı kaçırmadığım hatta tek bir konuşmaya bile geç kalmadığım için, bu olay herkese yayılmıştı: dedikodular artmıştı. Gibson da duydu belki de, hatta Washburn, sonra Mallory. Haberin kaynağı da Sophie'ydi – ama Princeton'ın verdiği yol tarifine uyduğum için geç kaldığımı biliyordu Sophie. "Ama kadın merkezi bir parça uzlaşır gibi oldu – şimdi, unutmayın, önceden telefon etmiş, geç kalacağımı söyleyip uyarmıştım onları – bu da sözleşmeye uygun davrandığım anlamına gelir. Ama nedense sözümü tutmayacağıma karar verip toplantıyı sona erdirmişler. Onlardan yalnızca bir blok ötedeyim ve onlar toplantının sona erdiğini söylüyorlar. Ama gene de birkaç öğrenciyle iki fakülte gözlemcisi önünde konuşmamı yaptım ve sanırım dekan da sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerimi yerine getirdiğimi kabul etti."

"Kate, ya yanılıyorsan?" "Yanıldım, evet – giderken yanlış yola saptım. Ama konuşmacılar hiçbir zaman konuşmalarına giderken araba kullanmak zorunda kalmazlar. Petra da araba kullanmasını bilmiyor ne yazık ki." "Kate, ya yanılıyorsan, ya yanlış yola sapmaktan daha büyük bir sorun varsa? Ya sende ters giden bir şeyler varsa?" "Doğrusunu isterseniz bir uçak göndermelerini istemeliydim. Command Havayolları'nın bir uçağının beni La Guardia'ya götürmesini ve orada öğrencilerin beni karşılamasını sağlamalarını istemeliydim. Ama bu işe arkadaşlarım ön ayak olmuştu. Daha önce, ne zaman Princeton'da konuşma yapsam New York'a gelip beni alırlardı. Böyle olsaydı, saat beşte New Jersey'deki paralı yolda yanlış yöne doğru gidiyor olmazdım." "Ya yanılıyorsan?" "Ya ne oluyorsam?" "Yanılıyorsan." "Eh, öyleyse yanılıyorum. Siz haklı mısınız peki?"

Öbürleri huzursuzlanıyor; işlerin daha iyi gitmesini bekliyorlardı. Ufak tefek doktorun yakınına gidiyorum. "İlk adınız nedir?" "Marilou." "Hangi okula gittiniz?" "Wellesley Yüksek Okulu'na." "Kaç yaşındasınız?" "Otuz altı." "O kadar var mısınız gerçekten?" diyorum şaşkınlık içinde; bu kişinin ergenlik dönemine özgü çekingen, çocuksu görünümü, tıp alanında yüksek öğrenim yapıp yapmadığı

konusunda bile kuşkuya düşürmüştü beni. "İyi günümde otuz bile gösteriyorum," diye gülüyor yine o çocuksu görünümüne bürünerek.

"Kate, kaygılanmaya başlıyorum": doktor davasına geri dönüyor. "Kaygılanmaya başlıyorum." Şu uğursuz sözcük. "Peki sizi bu kadar kaygılandıran şey nedir? Sophie, St. Paul'de içeri tıktırılacağım diye kaygılanıyor ve ben de daha önce orada bir avukatın beni bir delilik suçlamasından kurtardığını söyleyip duruyorum; böyle bir davadan beraat etmek kolay değildir." Saygısızlık kesinlikle işe yaramayacak. "Annem yalnızca lityum almamı istiyordu, ama gene de yetkililere teslim etti orada beni – haydi canım, ayakta tedavi gören hastaların kullandığı bir ilaçtır bu." Doktor nişan alıp ateş ediyor: "Uyumlu kişiler için geçerli bu." "Peki, uyumlu'olmazsam beni içeri atıracaksınız, bununla mı tehdit ediyorsunuz beni? Tanrım, konuşmalarımı iptal mi ettireceksiniz bana? Bu paraya gereksinimim var – böyle bir şeye nasıl cesaret edersiniz? Annem beni bekliyor; ona telefon edip beni fidyeyle kurtarmasını sağlamam gerekiyor belki de."

Şakacılık da işe yaramayacak – bir de gerçeklik kozunu deneyelim. "Bu iş karşılığında para alacak mısınız? Ne kadar alacaksınız? Parayı benden mi yoksa onlardan mı alacaksınız?" Bu kabalığım herkesi küçük düşürüyor. "Biz yalnızca sizi tanıştırmak istiyorduk..." diye açıklama yapıyor Mallory mahcup bir sesle. "Pekâlâ, bu işin parasını kimin karşıladığını bulalım bakalım. Kim ödüyor ücretinizi?" Harika bir yüzleştirme anı. Bu konuya girmemişler besbelli. Washburn, Sophie ve Mallory daha önce hiç görüşmemiş bu kişiyle; onu kimin tuttuğu ayrıntısı da ortaya atılmamış henüz. İçlerinde yalnızca doktor serinkanlılığını koruyor: "Mallory'nin ödeyeceğini düşünmüştüm," diyor yumuşak bir tavırla. Tabii, bana en yakın kişi Mallory, akıl hastanesine kapatma kararı için imza atma yetkisi var. "Peki, ne kadar vereceksin ona?" diye soruyorum iyiden iyiye huzursuz bir halde olan Mallory'ye bakarak. "Saatine ne kadar alıyor? Ücretiniz nedir?" "Şu anda önemli değil bu," diyor Mallory bu fırsatla mali açıdan üste çıkıp bütün yetkileri elinde toplayarak. "Peki kim buldu onu?" "Phyllis," diyor öbürleri koro halinde, bunu bir güvence sayarak. "Zamanımı alıyorsunuz," diyorum, "ve bu işi yapmak için de onu tuttunuz. Tam olarak ne kadar vereceksiniz ona?" "Kate," diye doktorun yorgun, sabırlı, cılız sesi konuşmayı sürdürüyor.

"Mallory astrolojiye de inanır," diyorum. "Bense mantığa önem

veren bir tipim." Mallory işveren rolünü oynuyor: "Kate, şu anda bunların hiçbiri söz konusu değil – söz konusu olan şey, kastettiğim şey, senin durumun..." "Benim durumum son birkaç ay içinde kökten değişti: kendimi daha iyi hissediyorum. İshal olmuyorum ve ellerim de titremiyor." Şu anda ellerim titriyor gerçi, ama böyle bir zorbalık tehdidi karşısında heyecanlanmak hiç de olağandışı bir şey değil. "Doktor beni kendi rızam olmadan bir akıl hastanesine kapatma yetkisi olduğunu söylüyor, o zaman bütün yurttaşlık haklarım elimden alınmış olacak." "Kendi isteğinle gidebilirsin," diyor iki ses aynı anda. "Hiçbir yere gitmiyorum ben – birisini zorla hastaneye yatırmak yasak," diyerek ezberimden yasa maddesini aktarıyorum, bu yasaya uyulacağını varsayarak. "Ama kendi isteğinle," –Mallory'nin sesi kararsız ve şeytanca tasarılarla dolu– "bir hastaneye gidersen." "Kendi isteğimle bir doktora gidiyorum zaten ben," diyorum, kan testi yaptırmış olmamı yeterli bulacaklarını umut ederek, "ve St. Paul'e gittiğimde bir kan sayımı daha yaptıracağım." "Konuşmalarını erteleyebiliriz," diye diretiyor Sophie. Tuzağın yayını fırlatmaya başlıyorlar artık. "Burada, bizimle kal," diyorlar; seni kapatacağız. "Lanet olsun, bunu bana yapmayın artık."

İçimdeki saat otuz dakika geçtiğini ve bantın öbür yanını çevirme zamanının geldiğini bildiriyor; gözlerinin önünde bantın öbür yanını çeviriyorum, ama bunu fark etmiyorlar. Sonra, gitmeye hazırlanan birinin özür dilercesine yaptığı hareketleri yapıyorum. Kafamda yarın gece Minneapolis'te yapacağım konuşma, uçak saatleri, valizler, annem var. "Evet, hepimiz yorulduğumuza göre, ben de gitmek zorunda olduğum için..."

"Kate, buraya seni sevdiğimiz için geldiğimizi anlıyor musun acaba?" Bir koro, bu duygusallığı destekliyor. Doktor ise Adem'i tanıdığı kadar tanıyor beni. "Bir hastalığa benziyor bu – bir uçağa yetişmeye çalışırken seni engellemek için para ödeyen insanların seni sevmesi." "Ama senin aileniz biz, konuşmak istiyoruz": Mallory'nin sesi. "Mallory, St. Peter Akıl Hastanesi'ne kapatılan insanların hepsi yakınları tarafından kapatılmıştı oraya – hepsi de onları sevdiğini iddia eden kişiler tarafından. Aslında, o günlerde bu denli kaçamaklı davranmıyordu insanlar. Böyle kişileri dosdoğru hastaneye kapatıve-

riyorlardı. Bir kadını bulaşık yıkamadığı için kapatmışlardı hastaneye. Çiftçilerdi bunlar. Hastaneye kapatılan o yaşlı kadınlarla ilgilenmiştim. Gözlerindeki ışık sönüp giderdi o kadınların. İçlerine kapanırlardı besbelli. İçlerine kapanıp sonsuz bir düşleme sığınırlar ve gerçekten delirirlerdi; şaka yapmıyorum. Gerçeklikle bağlantı kuramazlardı artık. Niye kuracaklardı ki? Yirmi yıl önce," –doktor boyuna sözümü kesmeye çalışıyor– "oraya bırakılıvermişlerdi."

"Kate, şu anda tedavi olmazsan neler olacağı konusundaki tahminlerimi söyleyeyim sana." "Evet, buyrun." Olumsuz tahminlere, kötü fallara katlanabilecek miyim acaba, daha sonra da bunların yarattığı etkiyle birlikte yaşayabilecek miyim; hatta bunları bir uyarı olarak görebilecek miyim – şuradan huzur içinde ayrılmama bir izin verseler. "Bence önümüzdeki haftalarda ya da aylarda gitgide daha çok sorunun olacak." Buna şakayla karşılık vermeye çalışıyorum ama başaramıyorum. "Kaçıracağın konuşmalar ve–" "Bu konuda bahse girebiliriz. Konuşmalarımı kaçırmayacağıma dair garanti verebilirim." "Bırak sözümü bitireyim... ücret almanı ve bu işi kendinle gurur duyacağın bir biçimde yapmanı kastediyorum." Mallory atılıyor: "Sana yakın olan ve lityum aldığın uzun yıllar boyunca yanında olan insanların sana harika olduğunu söyleyip durmaları niyeydi? Çok aklı başında bir insansın, Kate. Ama lityumu bıraktığın zaman..." "İnsanı üzgün olduğunda seviyorlar. Tabii, depresyonuna da hiç üzülmüyorlar. Bir kezinde intiharın eşiğine gelmiştim ve buna tek bir kişi, en eski arkadaşım Washburn üzülmüştü." Washburn'e bir gülümseme.

Doktor kehanetlerini sürdürüyor: "Bence, önümüzdeki iki üç hafta ve ay içinde, konuşmalarını kaçırıp kendini küçük düşürebilirsin." "Konuşmalarımı kaçırmayacağıma dair garanti veriyorum." "Şey, benim için hiç fark etmez," diye görüşünü belirtiyor doktor çocuksu, ağlamaklı sesiyle.

Ses devam ediyor: "Böyle bir şey olursa – bazı açılardan konuşmalarını, mesleki ününü mahvedersen–" "O zaman bedelini öderim bunun, durumu düzeltirim. Yaşamımdan ben sorumluyum." "Ya ben haklı çıkarsam, böyle bir olasılık varsa?" "Siz haklı çıkarsanız, ben yanılmışım demektir. On papeline bahse girmek ister misiniz?" Hanımefendilere yaraşır bir mahcubiyet.

"Ya sonunda... hiç hoşlanmayacağın bir hale gelirsen?" "O za-

man benim hatam olur bu. Ama şu anda acelem var, bir uçağa yetişmek zorundayım çünkü." "Ama ya böyle bir şey olursa?" "Bu müdahaleden, bu yinelemelerden bıktım artık – sizi dinlerken mektuplarımı okumamın bir sakıncası var mı?" "Doğrusunu söylemek gerekirse var." "Saat başına ne kadar ücret alıyorsunuz siz? Kendi işimle ilgilenmeme izin vermeniz için size ücret verebilirim belki – şu mektupları görüyor musunuz? Şöyle bir dönebilir misiniz? Şuna bakın, hımm, Barbara Chase-Riboud ayın yirmi dokuzunda bir parti veriyor. Harika bir heykeltraş ve yazardır, Thomas Jefferson'ın sevgilisi Sally Hemings üzerine bir kitap yazmıştı – o partiye gitmek istiyorum." "Ya," diye devam ediyor doktor, "önümüzdeki iki üç hafta içinde..."

Gerçeği ortaya çıkarmanın zamanı geldi. Doktora dönüyorum: "Lütfen, benimle bu şekilde konuşulması hoşuma gitmiyor. Beni bir saldırıyla tehdit ediyorsunuz. PSKİA denen bir şeyle bağlantım var benim. PSKİA, Kaliforniya'nın en zorlu batakhanesinin, en berbat tımarhanesinin adının kısaltılmışı. Aynı zamanda da Psikiyatrik Saldırılara Karşı İletişim Ağı demek PSKİA. Bu derneğin üyesiyim, daha doğrusu kurucu üyesiyim. Ve siz yalnızca zamanımı almakla kalmıyorsunuz, bir saldırıyla da tehdit ediyorsunuz. Zorla hastaneye yatırmakla tehdit ediyorsunuz her şeyden önce."

O an geldi: "Böyle bir şey yapmaya yetkim olduğu doğru, ama gerçekten bunu yapmak istemiyorum." O zaman bunu yapacağını anlıyorum. Bu işin ta başından planlanmış olduğunu. Çevreme bakınıp öbürlerini –Sophie'yi, Mallory'yi, Washburn'ü– görmek acı veriyor. "Gerçekten bunu yapmak istemiyorum." Yalan gerçeğe dönüşüyor. Doktorun sesinde egemen olmanın verdiği keyif. Güç – bir telefon kulübesinde bekleyen Süpermen gibi, gücünü göstereceği anı bekliyordu. Ona bakıyorum: "Devletin çevirdiği dolaplara ortak olduğunuz için utanmalısınız." "Gerçekten bunu yapmak istemiyorum." "Güzel" –bir kumarbazın şakacılığı– "çünkü böyle bir şey yaparsanız sizi yumruklama isteğini duyabilirim. Ve sizi yumruklarsam son kartımı da kaybetmiş olurum." "Ne olursa olsun, ne olursa olsun, Kate – beni yumruklama." Son sözcükler iyice vurgulanıyor.

Doktor, bu kuruntulara karşı sürekli mantığa başvurabilmek için kendini toparlıyor: "Ya önümüzdeki iki üç ay içinde yaşamını gerçekten mahvedersen?" "Sevgili doktorum, ben binlerce kez güveni-

lirliğimi yitirdim. Özgür bir insanım ben. Bir siyah adamı asılmaktan kurtarmaya çalıştığım için ailemin gözünde güvenilirliğimi yitirdim. Ha, sırası gelmişken, gerçekten asıldı o adam." Doktor, yatıştırıcı, sakinleştirici, övücü: "Yaşamında pek çok önemli şey yapmışsın." "Önemli bir şeydi bu benim için – bir linci önlemek. Soylu bir davranış olduğunu düşünmüştüm bunun. Onlarsa pahalı bir iş olduğunu." "Olağanüstü derecede üretken bir yaşamın olmuş." "Kadın hareketinin yanı sıra, başka pek çok davada da çalışıyorum." "Öyle besbelli," diye sözümü kesiyor doktor, gönül okşayıcı, dalkavukça bir tavırla. "İran'da sınırdışı edildim, ama zaten insanın bir an önce kaçmak isteyeceği bir ülke orası. İnsanları idam ediyorlar şu anda – yazdığım o küçük yazıyı gördünüz mü? İran'la ilgili bir yakarı yazısı yazdım – bütün yaz uğraştım o yazıyı yazmak için." O yazıyı, okuması için önüne koymak, tam onun kaçınmak isteyeceği bir şey. Böyle bir şeye kalkışmam bile tuhaf karşılandı zaten; yazıyı alıp okumak zaman kaybı olarak görülecektir. Sophie beni neşelendirmek için gidip yazının bir kopyasını getirmeyi öneriyor.

Çevremde tedirginlik gitgide artıyor. Yasanın zorla hastaneye yatırmaya karşı verdiği güvenceye boş ver, bir yolunu bulup yakayı sıyırmışlardır bundan ya da yasayı bilmezlikten gelebilirler ve gönülsüz birini almaya hazır olan bir hastaneye güvenebilirler. Bu işi bir sonuca bağlayacak bunlar. Dikkatli ol şimdi, bırak içindeki hayvan kendini kurtarsın. Burada telefon yok – ta başından beri farkındayım bunun ve çok üzülüyorum. Ve odada epeyce insan var – beni etkisiz hale getirip kapıları kilitlemeye, buradan çıkmamı engellemeye yetecek kadar. Sürekli kapının yakınında durup uygun anı kollamalıyım. Sonra telefonun uzun koluyla Petra'ya ya da İnsan Hakları Derneği'ne ya da kendisi de bu derneğin üyesi olan Sheila'ya –benim yanımda olan insanların herhangi birine– ulaşabilirim. Onlara bir ulaşabilsem. Üst katta, binadaki ikinci sanatçı ve iyi bir dost olan komşum Michael'ın evinde bir telefon var. Ama orada da kapana kıstırabilirler beni –halka açık bir yerde gerçek bir halka açık telefon gerek bana– Phoebe'nin Yeri olabilir. İyi, bozuk param bile var.

Washburn lafa karışıyor: "Ama senin Minnesota'ya gitmeni istemiyorum ben." "Wash, sen hiçbir zaman Minnesota'ya gitmek istemezsin; eve gitmekten korkuyorsun sen, ama ben korkmuyorum." Bu akşamüstü uçağın yere ineceği, sonunda nehri görebileceğim anı

iple çekiyorum; indiğimizde hâlâ aydınlık olacak hava – böyle olmasını planladım. Sonra nehir kıyısındaki yol, sonra annemin tatlıları ve çilekleri. "Hayır, sebep bu değil," diye açıklama yapıyor Mallory sanki anlayışı kıt biriyle konuşuyormuş gibi: "Bu kez eve gitmeni istemiyoruz."

"Peki nereye gitmemi istiyorsunuz?" Sonra ağır ağır söylenen uzun bir cümle, Mallory'nin sesi: "Hastaneye gitmeni istiyoruz." Gerçeğin ortaya çıktığı an. Dostça bir kılıç. "Şey, yurttaşlık haklarıma göre, beni zorla hastaneye yatırabileceğinizi sanmıyorum." Bir tek Mallory konuşuyor, onun da sesi sorumluluğundan ötürü sıkıntılı: "Böyle bir şey yapmak istemiyoruz. Gerçekten olan biteni anlamanı istiyoruz." Anlıyorum, hem de çok açık seçik bir biçimde.

Sophie'nin parlak bir fikri var: "Ya şuna ne dersin? – sen ve ben New York'ta kalıp birisiyle görüşelim. St. Paul'e gitmenin kötü bir fikir olduğunu düşündüğümü daha önce söylemiştim sana. Çünkü her şeyden önce, şu anda büyük bir gerginlik içindesin ve buraya taşınmanın sıkıntısı..." "Hepinizin buradan çıkıp gittiği an kendimi harika hissedeceğim," diye neşeli bir açıksözlülükle yanıt veriyorum. "Belki. Ama, istediğin takdirde sürekli olarak görüşebileceğin bir doktor varken, burada lityum düzeyini ölçtürmen gerektiğini de düşünüyorum." İzleyecekleri yolu görebiliyorum: bir lityum düzeyi testine dayanarak beni içeri tıktıracaklar. Hiç test edilecek lityum almadığım için, saçma sapan bir test yüzünden alıkoyacaklar beni. "Burada yaptırmak istemiyorum bu testi. Avukatımın olduğu yerde yaptırmak istiyorum." Gırtlağımdaki panik artıyor. Doktorun kötücül sesi: "Burada bir avukatın yok mu?" Bloomingdale mağazasındaki bir açık hesaptan, bir burjuvanın doktor ve avukat stokundan söz ediliyor sanki. Buradaki avukatım White Plains'de AİHD görevlisi olan avukat – yardımdan epeyce uzakta olduğumu kavrıyorum; aslında çiftlikte daha güvenliydim, kentten uzak kalmak akıllıcaydı. Onun için kenti seçtiler. Sophie'nin alt kattaki kapıdan içeri girdiğimiz andaki garip davranışları; karşılaşacağım telefon faturasına, bir yolculuk öncesinde yarım kalan bütün o işlere yönelik bir önsezi olarak algıladığım o uğursuz duygu. Son özgürlük anlarımmış bunlar.

"Hiç değilse benim için yapar mısın bunu...?" Sophie'nin sesi tatlı mı tatlı. "Benim için kalır mısın burada?" "Hayır, hiç kimse için kalmam. Ben annemi görmek için eve gideceğim. Özür dilerim, ama

anneler her zaman başta gelir." Gülüyorum. Şimdi Mallory konuşuyor, tam bir oyuncu gibi; ciddi, sözcüklerinin çevresinde bir sessizlik –sevgili kozunu oynadı– kan bağı olan birinin çalımıyla ortaya atılıyor: "Şey, bizim düşüncemiz de bu, ayrıca şu anda annemin böyle bir şeyle uğraşmak zorunda kalmaması gerektiğini de düşünüyoruz." Sesi, rol yaparken kullandığı, yıllar önce, artist kızkardeşler olduğumuz günlerde, kasabamızda birlikte çevirdiğimiz filmde kullandığı ses. Ama nasıl da bile bile hakaret ediyor. Şu anda annem için bile bir baş belası haline gelmiş durumdayım. Tanrım, onu arayıp ziyaretimi iptal mi ettiler acaba?

Birden anneme o ilk uçağa –bu sabah masamı toplama ve çiftlikte fatura ödeme işleri yüzünden kaçırdığım uçağa– binemeyeceğimi haber bile vermemiş olduğumun ayrımına varıyorum. Bu sürüngenler ikinci uçağı da kaçırtamayacaklar bana; gözüm saatimde, mektupları çantama atıp sokağa çıkmanın ve bir taksiye binmenin tam olarak ne kadar süreceğini de biliyorum. Para, biletler – her şeyim hazır. Ama şu anda uçaktan inmemi bekliyor olabilir annem – telefon et ona. Lanet olsun, telefon kesik tabii. Öyleyse bahanem hazır. Dalgın ama annesine son derece saygılı bir evlat rolünü oyna – tek kurtuluş yolun bu. Bu arada doktorun sesi devam ediyor: "Bir insanı kendi isteği olmadan hastaneye yatırma konusunda ne düşündüğümü söyleyeyim sana." "Aa, evet? Ne düşünüyorsunuz bu konuda?" "Korkunç bir şey. Böyle bir şey yapmak istemiyorum." "Öyleyse benimle uğraşmaktan vazgeçin. Bakın, hanımefendi, anneme telefon etmek zorundayım ben..." Çıkış yoluma, kapıya bakıyorum – odanın bu yanında, kapının olduğu yanda yalnızım. Merdivenler. Sokak.

Son saldırıya geçmek üzereyken gerginlikleri artıyor, çünkü bir kez saldırıya geçtiler mi, ambulanslarını daha önceden ayarlamamışlarsa, onların da bir telefona gereksinimi olacak. Ama gitmeliyim – bu binadan çıkmalıyım. Beni burada, kendi stüdyomda yere devirmek utandırmayacaktır onları, ama hem bar hem et lokantası olan Phoebe'de kesinlikle yapamazlar bunu. Mallory'nin burjuvalara özgü bir töre anlayışı olduğu için Tanrı'ya şükrediyorum; kendisinin de kent dışına taşınmadan önce yaşamının büyük bir bölümünü geçirdiği, bir aktör meyhanesi olan Phoebe'nin müdavimleri önünde reklam

olmaktan nefret edecektir. "Bu iş uzun sürecekse, gerçekten anneme telefon etmeliyim," diyorum zaman kazanmaya çalışarak.

Sonra, karşılıklı yakınmalar ve delilik konusunda hararetli konuşmalar – bu duruma kendim yol açmışım ve onların öne sürdüğü bütün koşulları kabul etmezsem serbest bırakılmayacakmışım. Bütün konuşmaların iptal edilmesi gerekiyor, ertelemekle olmaz ve tabii Avrupa'ya da gidemeyeceksin. Belki de yıllarca – dengene kavuştuğundan emin olmalıyız, seyahat söz konusu bile olamaz. Birinin koruması altında olacağım. Mallory'nin ya da Sophie'nin. Yaşamımın dondurulup tutuklanmaya ve tutuklanmayı izleyen depresyona, utanca, bir daha asla özgür olamama olasılığına terk edilişini görüyorum. İçerde ne kadar tutulacağını hiçbir zaman bilemezsin. Yaşamını altüst edenler de bilemezler. Şu belirsizlik, kendi "kötü davranışlarım": senin için her şeyi güçleştiren inançların. İlaçlar ve elekroşok konusunda benim gibi düşünmek ve sonra bunların her ikisine de mahkûm olmak – yoo, olmaz.

18.

Koş. Çık buradan. Bacaklarım beni kurtarmaya başladı bile, kapıdan çıkaracaklar beni – çıkış yolum hâlâ açık; ne yapacağımı kestirmeye başladılar gerçi. Ama hayvan kapıya vardı. Tek tek hepsi atılıyor: "Hayır, Kate, dinle." "Gerçekten telefon etmek zorundayım." "Bırak Sophie telefon etsin, Kate": Mallory'nin sesi yine geri zekâlı ya da yaramaz bir çocukla konuşuyormuş gibi güçlü ve zorba. "Bir dakika sonra dönerim," diyorum. Koridordaki temiz hava, sokağın yüzüme çarpan rüzgârı, özgürüm, bacaklarım büyük bir güçle beni dünyaya götürüyor. Merdivenlerden inerken nasıl da titriyor bacaklarım, ama korku geçti artık; oradan, tehlikeli bir yer olan kendi stüdyomdan dışarı çıkmayı, özgürlük ve güvenlik dolu sokağa ulaşmayı başardım. İşlerin tersine dönmesi ne garip. Çantan yanındaysa, içinde de biraz para varsa ve onu sıkıca tutarsan, burada, serserilerle dolu Bowery Caddesi'nde, resimlerinin ve sana en yakın, en sevdiğin insanların bulunduğu kendi stüdyonda olduğundan daha güvenlisin. "Sevdiklerin": garip bir sözcük – Phoebe'deki yabancılar ve telefon etmem için bana para bozan barmenle birlikte olmak daha iyi. Telefon tam müzik dolabının hoparlörlerinin altında, sokağın her yanının görülebildiği pencerenin yakınında. Onlardan biri peşime düşmüşse, dökme camlı pencerenin önünde her an belirebilir bu kişi. Petra, lütfen yanıt ver ve İnsan Hakları Derneği'ne ulaştır beni.

Stüdyodan çıkarken, teyp masanın üstünde hâlâ çalışıyordu; bir an yalnızca sessizliği, sonra ayak seslerini, hafif bir trafik uğultusunu, kaçışımın yarattığı hoşnutsuzluğu yansıtan iç çekişlerini, sonra da sakinleşme belirtisi olan mırıltıları kaydetmiş. Grup yeniden toparlanırken birisi tuvaletin nerede olduğunu soruyor. Sophie beni izlemek için dışarı çıkmışsa, geriye doktor, Washburn ve Mallory kalıyor – planlarını uygulamak için bir telefon bulmaları gerekiyor. Mallory'yle doktor benim inatçı tutumuma çok üzüldüklerini belirtiyorlar ve Mallory yalnızca bir kez anlayışlı bir yaklaşımla benim kor-

kumdan söz ediyor; hiç değilse korkumu fark etmiş. Sonra Mallory melodramatik bir tavırla benim trajik ve ilerleyen hastalığımdan söz edip hastalığımın kronik, iyileştirilmesi olanaksız, kötüleyen bir hastalık olduğu biçiminde kehanetlerde bulunuyor; sonra da teybi fark ediyor ve aygıtı kapatıyor.

Phoebe'de işler iyi yürümüyor; Amerikan İnsan Hakları Derneği'ne ulaşamadım ve Petra'nın bu durumu "çok üzücü" bulduğuna bakılırsa, o da pek bir şey yapamayacak galiba. Annem ise az önce telefonda her zamanki konukseverliğine aykırı davranarak korkunç bir düş kırıklığına uğrattı beni. Onun evinde kalamayacağım. "Ama bu gece yemek yiyecektim seninle." "Olmaz." "Mallory telefon mu etti sana?" "Evet." Ve onun deyişiyle, "öyle" olduğum için –bu haberi Mallory vermiş olmalı– beni görmek istemiyor. Yutkunup durumu kabulleniyorum. Niye olmasın? – birinin senin deli olduğunu öne sürmesi karşısında ne yapabilirsin ki? Bir annenin sevgisi sonsuzdur ya da böyle olduğu varsayılır; işte bunun tümüyle böyle olmadığının kanıtı. Eh, okuma etkinliklerimi düzenleyen kitap dükkânındaki kadınların yanında kalabilirim.

Sophie sokağı geçip yanıma geliyor ve kalmam için beni ikna etmeye çalışıyor. Okuma etkinliklerimi iptal edebilirlermiş. Lanet olsun, edebilirsiniz tabii. "Bak," diyorum. "İş bağlantılarını iptal ederek ününü koruyamaz insan." Yalnızca Minneapolis'teki okumamın değil, St. Louis'teki ve Missouri Üniversitesi'ndeki okumalarımın da iptal edilmesini istiyor Sophie. "Bu şekilde konuşmaktan vazgeç lütfen – bu konferanslara gereksinimim var benim." "Ertele onları." "Böyle şeyler ertelenmez; yapılacak şey değil bu. Bir haftalık bir etkinlik programı hazırlıyorlar ve bir konferans günü saptıyorlar – o konferans o gün verilir, başka bir gün değil. İlan verme, üniversiteden izin alma, para sağlama, belirli bir gece için salon ayarlama gibi sorunlar var – böyle şeyler ertelenmez. Ben gidemezsem, bir başka konuşmacı bulmak zorunda kalacaklardır." "Öyleyse başkasını bulurlar." "Bulurlar tabii ve ben de telefon faturasını hiçbir zaman ödeyemem." "Sağlığın kadar önemli değil bu işler." "Daha da önemli; gerçek dünyaya özgü şeyler bunlar." "Gerçek dünyada değilsin şu anda, burada kalıp gevşemen, dinlenip iyileşmen gerekirken St. Paul'e kaçıyorsun." Herkes olayları kendine göre tanımlıyor. "Bookie bile ta Florida'dan kalkıp seninle birlikte olmak için buraya gelecek-

ti" – bu fikir onu çok etkilemişe benziyor. Kafalarında beni içeri tıktırma düşüncesi olmasa ne diye eski bir arkadaşı, hatta eski bir sevgiliyi, bir grup dinci fanatikle birlikte bir Hint tekkesinde yaşadığı Florida'dan New York'a geri getirsinler ki? Bookie tinsel yardımı ve kutsal metinleriyle yatağımın baş ucunda – ne saçmalık.

"Biz yalnızca senin iyiliğin için uğraşıyoruz, çünkü kendini aptal yerine koyuyorsun ve biz de seni çok seviyoruz." Birlikte Phoebe'den çıkıp Bowery'den aşağıya, üç blok ötedeki stüdyoma doğru yürürken, serserilerle dolu bütün o eski sokaklardan ve eski arkadaşlarımın oturduğunu hatırladığım yerlerden geçiyoruz. İşte şurası Fumio'nun yeri, şurası eski arkadaşım Stimpson'ın oturduğu yer, şurası da Mallory'nin kent dışına taşınmadan önce oturduğu yer. Herkes taşındı ve ben burada kentin anüsünde kaldım – bu caddeyi çok seviyorum. Eskiden, bir pazar sabahı bu caddedeki beş-altı çatı katından on dolar ödünç alabilirdin; arkadaşlarımla doluydu bu cadde, hatta ailem de buradaydı. Şimdi ne kadar ıssız görünüyor burası, bu üç blok. Kendi stüdyon seni bir akıl hastanesine kapatmak isteyen düşmanlar tarafından kuşatıldığı için, telefon etmek amacıyla Phoebe'ye gitmek zorunda kalman gerçekten küçük düşürücü bir şey. Bu yabancıların kendi arkadaşların ve sevgililerin, hatta kızkardeşin olması nasıl da kötüleştiriyor durumu. Çevrende, bu zorlu kente güven duymanı sağlayacak dostların olmayınca, bu kentte ve bu semtte gücünü yitirdin. Şu anda tek dostum cebimdeki para; her şeyi geride bırakacak kocaman bir çelik kuşun biletini kullanmam için bir taksi tutmamı sağlayacak bu para.

Stüdyomun bulunduğu köşeye bakınca, başımdaki belayı henüz atlatamadığımı anlıyorum. Mallory'nin oda arkadaşının arabası evimin önünde park etmiş. Çok garip. Ya arkadaşım Martha Ravich'in ne işi var burada? "Merhaba, Martha, hangi rüzgâr attı seni buraya?" "Çok büyük bir hata yaptığın kanısında olduğumu söylemek zorundayım – bunu biliyorum, çünkü ben de ilacı bırakmakla hata etmiştim. Lityumu bıraktım ve dengemi yitirdim. Sonra da çöktüm. Aylarımı, neredeyse bir yılımı yitirdim. Hiç çalışamadım. Sen bari yapma bunu." Martha'ya bu öyküyü anlatmasını onlar söylemiştir. Burada durup Martha'yla bu konuyu tartışabilirim: onun deneyimini, kendi deneyimimi, nasıl her ikimizin de bu ilaçtan nefret edip ondan kaçtığımızı, deli doktorlarını ve bu doktorların bize yakıştırdığı tanımı.

Ama onunla burada ve şu anda konuşmamız yapay bir şey olacak – bunu benim gibi o da seziyor, utandığı, bu aldatmacaya katılmaya isteksiz olduğu için bocalıyor. Arkamda binadan çıkan birini görüyor; geri çekiliyor. Küçük doktor ortaya çıkıyor, sonra Washburn, sonra Mallory – sinirli ama kıvançlı.

Yaptılar. Yapmış olmalılar. Beyaz gömleklileri çağırdılar. Valizlerimi alıp gitmenin zamanı geldi. Sophie'nin yardımıyla çantalarımı aşağıya indiriyorum; ara ara kalmam için yalvarıyor hep Sophie. Mallory işgüzarca çantalarımı kaldırımdan alıp kapıya geri götürüyor. Bir grup insan soğuk bakışlarla beni seyrederken gidip çantalarımı yeniden kaldırıma getiriyorum; beni kolayca bir taksiye bindirebilir bu insanlar. Sophie benim arabamla La Guardia'ya götürebilir beni, ama yanaşmıyor buna, hepsi kalmam için ısrar ediyor. "Orası senin için tehlikeli – buradan daha tehlikeli." "Ziyaretine gideceğim insanların hiçbiri beni tımarhaneye atmayacak." "Evet atacaklar. Annemi tanırım, Sally'yi de tanırım," diye uyarıyor Mallory. "Ya sen, Mallory?"

"Hayır, bizi dinlemek zorundasın." "Hayır, bir taksi bulmak zorundayım ben, yoksa uçağı kaçıracağım." Bir taksiye el sallıyorum, taksi duruyor ve çantalarımdan birini koltuğa koymama izin veriyor ama sonra gizemli bir biçimde beni almayı reddediyor. Aynı şey yine oluyor, ama bu ikinci taksi daha durur durmaz beni almadan basıp gidiyor. Sonraki üç taksi ise doğru dürüst yavaşlamıyor bile. New York'ta iş çıkışına yakın bir saatte taksi aramaktan yorulmuş bir halde, başımı çevirip baktığımda Mallory'nin eliyle işaret edip taksileri uzaklaştırdığını görüyorum. Beni gösteriyor Mallory, sonra başını sallıyor ve çocuksu bir hareketle işaret parmağını şakağına dayıyor. Deli anlamında. Lanet olsun. Gerçekten de, el salladığım taksileri, el işaretiyle benim deli olduğumu belirtip uyararak uzaklaştırıyor. Bugüne değin bana yapılan en acımasız, en aşağılayıcı, en kötücül ve onur kırıcı şey bu. Gözlerime inanamıyorum. Tabii durmaz taksiler – Mallory ve öbürleri çevremi kuşatmış durumdalar. Bir polise gereksinimim var.

Bu öğle sonrasının sıcağında, bir ambulansın belirsiz bir süre için, belki de sonsuza değin beni özgürlüğümden yoksun etmek üzere yo-

la çıktığı korkusu içinde, yalnızca bir taksinin beni yakayı ele vermekten kurtaracağını düşünüyorum – ve onlar bunu engelliyorlar. Bir kezinde Bowery'de bir kadının yaka paça götürüldüğünü görmüş ve Bowery penceremden kadının bir taksiye bindirilirken çığlık atıp çırpındığını seyrederken polis çağırmıştım. Burada –bu insanların ortasında– aynı umarsızlığı yaşamak; lanet olsun, evet, bir polise gereksinimim var benim. Polisten yardım isteme tabusunu, kent yaşamımızdaki kuralı, arkadaşlarına karşı asla polis çağırmama kuralını unut. Bana karşı ne çağırdıklarına bak – beyaz üniformalı polisler. Mavi üniformalı bir polise gereksinimim var benim. İnsan hakları mantığı, polis çağır, der; yasadışı bir tutuklamadan kurtulabilmenin tek yolu, bir polisi hakların olduğu konusunda ikna etmek. Bir insanı zorla hastaneye yatırmak, yasaya, Akıl Sağlığı Yasası'na aykırı olduğu halde uygulanıyor, hem de çok başarılı bir biçimde uygulanıyor. Yasayı uygulamanın ve yasa doğrultusunda haklarımı güvence altına almanın tek yolu bir polis bulmak ve ona yasanın içeriğini aktarıp bana hak vermesini umut etmek. Bir doktora, akrabalara, arkadaşlara, hepsi de beni ambulans sürücülerinin insafına, bu adamların böyle durumlardaki acımasızlığına teslim etmeye can atan bunca kişiye karşı, benim önemsiz sözlerim. Hiçbir şey yapamasam bile, kendi isteğimle gitmeyeceğime göre ambulans sürücülerinin bana dokunmalarını önlemeleri için diretebilirim.

Bir taksi daha beni almayı reddediyor. Gerçekten kızmış durumdayım. Dahası ödüm de kopuyor. Derken çok güç bir şey yapıyorum. Sokağın ortasında bağırıyorum: "İmdat, imdat!" Mallory'yle öbürleri mahcup oluyorlar. Arabaları uzaklaştırmaktan utanmıyorlar da, benim bağırmam üzerine sosyal açıdan utanç duyuyorlar. Sokakta bağırılmaz. Yalnızca "İmdat" diye değil, "Polis!" diye de bağırarak durumu kötüleştiriyorum. Kırmızı ışıkta duran bir polis devriye arabası. Beni duyuyorlar, başlarını çeviriyorlar. Çevremdeki serseriler tutup benim için polis çağırana değin bağırmam gerekseydi bile yapardım bunu. Yaşamları boyunca tutuklanan ve itilip kakılan, çoğunu da tanıdığım bu adamların bana acıdıklarını, beni anladıklarını sezebiliyorum. Gelgelelim, dördüncü kattaki komşum Michael'ın karısı Linda binadan çıktığında ona seslenince başını çevirmiyor bana, reddediyor bunu. Oysa beni duyduğundan eminim. Demek ki komşularımı da aleyhime çevirmişler. Bu da onun telefonunu kullandık-

ları ve ambulans çağırdıkları anlamına geliyor. Öyleyse gerçekten yaptılar bu işi.

"Memur bey, bir taksi bulmaya çalışıyorum, uçağıma geç kaldım çünkü. Bana yardım edebilir miydiniz acaba?" "İnsanları havaalanlarına götürmek bizim işimiz değil, hanımefendi." "Değil tabii." "Ama sizin için bir taksiye işaret edebilirim." "Teşekkür ederim, bana gerekli olan tek şey bu." Arkadaşlarım geriye çekilip saklanıyorlar tabii ve ben de onların nasıl el sallayarak taksileri uzaklaştırdığından söz etmiyorum hiç. Sonra beklenen şey oluyor. Ambulans geliyor. Bir siren sesi. Bu sirenin yarattığı atmosfer içinde bir ambulans beliriyor. Sonra bir siren sesi daha ve bir ambulans daha. Sonra bu ambulansa eşlik eden bir polis arabası. Bu arabanın siren sesi. Bir siren sesi daha ve bir polis arabası daha. İki ambulans, üç polis devriye arabası. Bir saati aşkın bir süredir çektiğim korku, bir plastik torba gibi başımı kaplayıveriyor. Ayakta durmak, titrememek, ağlamamak, yıkılmamak, histeriye kapılıp haykırmamak –sıfatlar, iftiraya karşı iftiralar, ağzıma ne gelirse– çok güç. Kaçmamak, yalnızca yaşamımı kurtarmak için kaçmamak çok güç. Kaçmam tam onların istediği şey. Dimdik, kararlı, sert, öylece durmalısın orada. Ama sakin de olmalısın. Hep yurttaşlık haklarını savunan bir insan olmuşsan, bunu göstermenin tam zamanı; kurtaracağın şey kendi yaşamın – başar bunu. Senin gibi, bu alçakların gelişini gördüğünde, yakınları ve sevdikleri tarafından boynuna geçirilen ilmiği, akrabalarının vefasızlığını, dostlarının ihanetini, sonunda, hastalık ve delilikle ilgili bu saçma kâğıt oyununun son elinde seni sağlam bir çift kelepçeye, en gönüllü ve uyumlu gardiyanlara teslim ederek en büyük darbeyi indiren sevgilinin erdemli kötücüllüğünü hissettiğinde tir tir titreyen başka insanlar için de vermiş olacaksın bu savaşımı.

Kazanamayacağım. Polislere yalvarmanın işe yarayacağından emin değilim. Ambulanslar kendi polis arabalarını yanlarında getiriyor. Tıpkı geçmişte olduğu gibi olacak. Eve gidemeyeceğim. Avrupa'ya, İrlanda'ya gidemeyeceğim. Özgürlüğümü yitireceğim. Orada aylarca tutabilirler beni ve çıktığımda da yıkılmış olacağım. Dostlarımı bile yitireceğim; dışarı çıkabilirsem bu insanları bir daha görmek bile istemeyeceğim. Mallory'yle doktor ambulans sürücüleriyle görüşmeye başlıyorlar – ellerindeki belgeler, doktorun yetki belgesi, uygun bir hastane. Kendi polisimle konuşmak için ona doğru dönü-

yorum. Göz ucuyla, beni nereye götüreceklerine bile karar veremediklerini görünce, şaşırıp kalıyorum. İlk seçtikleri hastane gönülsüz denekleri almıyormuş; pek titiz bir batakhaneymiş. Demek ki sürücülerin istediği yere gideceğiz. Çağırdıkları ambulansın sürücüleri Mother Cabrini Hastanesi'ni öneriyor. Ölsem gitmem oraya, asla bir Katolik hastanesine gitmem, istemem, teşekkür ederim. Benim polisim genç, siyah ve çok yakışıklı. İsim kartında Kelly yazıyor; çok hoşuma gitti bu, siyah ve İrlandalı, benim ihtiyar gibi. Bir erkekte hoşuma giden her şey var Kelly'de, üstelik bir mizah duygusu da var. Sakinleşme gereksinimini duyuyorum ve özgürce yapabileceğim son hareketi yapıyorum – bir sigara yakıyorum. Kelly de bir sigara yakıyor.

Öbürlerinden uzakta sigaralarımızı içerken, bir psikiyatrın saçmalaması yüzünden ailemde bir yanlış anlama olduğunu söyleyip durumu ona açıklıyorum. "Şurada duran benim kızkardeşim. Ben bir yazarım ve o da bir gün büyük bir yazar olacak, ama şu anda bir tımarhanenin tutuklu arabasına bindirmeye çalışıyor beni. Yasalar zorla hastaneye yatırmayı yasaklıyor biliyorsunuz." Kelly başıyla onaylıyor beni. "St. Paul'e, Minnesota'ya gidecek bir uçağa yetişmeye çalışıyorum ben, onlarsa bir hastaneye gitmemi istiyorlar. Öyle bir kargaşa içindeler ki hangi hastaneye götüreceklerinden bile pek emin değiller."

Öteki polisler sürücülerle doktorun yanında. Tek umudum Kelly. "Biletinizi bir görelim." Bileti buluyorum; ellerim çantamda biletin yerini buluyor, bunca korku içinde bir irade mucizesi bu. Bileti Kelly'ye gösteriyorum. Kelly bilete bir göz atıyor ve başıyla onaylıyor. "Gitmek için bir biletiniz var." Gülümsüyor bile Kelly. Beatles'ın şarkısı bir mutluluk seli halinde kafamın içine akın ediyor: "Gitmek için bir bileti var ve aldırmıyor, bebeğim aldırmıyor." Kelly'nin gülümsemesini bir göz kırpmaya, bir şifreye dönüştürüyorum kafamda; doktorun ve Mallory'nin seslerindeki o orta sınıfa özgü histeriye karşı, dünyanın bütün şifrelerinin, sanat ve müzik şifrelerinin, bütün söylemlerin ve parolaların simgesi oluyor bu gülümseme benim için. Washburn iki ambulansın karşısında utanmış bir halde duruyor. Sophie ise ortadan kaybolmuş durumda, merdivenlerden dehşet içinde olan biteni seyrediyor.

İki kez mi telefon etti bunlar? Her iki ambulans da Mother Cabrini Hastanesi'nin ambulansları. Bir seçim yapıp belli bir hastaneyi

aramamışlar anlaşılan, yekten Polis İmdat servisinin numarasını çevirmişler. Ve şimdi de hangi hastane ambulans göndermişse o hastaneye bağlı kalmak zorundalar. Katı kurallı kent hastanelerine, Katolik hastanelerine, yerel hastanelere, telefon edildiğinde hangi hastanede boş yatak varsa o hastaneye. "Arabanın üstünde bir hastanenin adı yazılı," diyor Kelly içtenlikli bir tiksintiyle, "ama bunlar ayrı bir takım, ambulans şirketinden. Hastane de sorumlu değil bu işten. Orada adamların sendikası bile yok. Kolunu rahatça kırabilirler – sendikaları yok dediğimde sorumlulukları olmadığını söylemek istiyorum. Hiçbir sorumlulukları yok." Durum bu demek ki. Payne Whitney ya da burjuvalara özgü inançlarının verdiği kör bir güvenle akıllarından geçirdikleri bir hastane söz konusu değil. Utanç verici bir durum bu.

Üç devriye arabasından biri gidiyor, polisler zaman yitirmeye değecek bir şey olarak görmüyorlar bu durumu çünkü. Kelly hâlâ benim yanımda. Doktor ambulans sürücülerini avucuna almış durumda ve beni Mother Cabrini'ye kapatıp uygun bir zamanda da başka bir yere geçirme konusunda tatlı tatlı uzlaşıyor onlarla. Yalnızca bir gece, birkaç gün kalacakmışım Mother Cabrini'de – hepsinin bu görüşün çok uygun olduğuna, asıl sorunun kadını caddeden uzaklaştırmak, polislerle ahbaplık etmesini önlemek olduğuna karar verişini duyabiliyorum. Kelly'nin ortağı, sürücüler ve doktorla görüşüyor şu anda. Kelly yanımdan ayrılıp ortağının yanına gidiyor.

Her şeyin sonu geldi belki de. Kelly kendinden daha üst rütbeli birinin sözünü dinleyecek ya da yeterince polis olduğundan ona gerek görülmeyecek. Seyahat çantalarım hâlâ büyük bir umut içinde kaldırımda duruyor. Daha önce olduğu gibi olacak. Yaşamım boyunca sürecek bu iş. Bir raporum var. Yazgımın ne olacağını duymak için yavaşça yanlarına sokuluyorum ve birisi gönüllü olarak gidip gitmeyeceğini sorana değin beni fark etmiyorlar pek. Kelly yanı başımda. "Gitmeyeceğim."

Yazgım belirsizlik içinde şu anda. İlk ambulansa eşlik eden devriye arabasındaki polisler (ikinci ambulans gidiyor, şu anda bir tasma hazırlanıyor çünkü – aynı anda iki ambulansa birden bağlanamam) beni kapatmaktan yana. Bir doktor var, kefil olacak bir akraba var – bu yeterli onlar için. Kelly'yle ortağı ise farklı düşünüyorlar. "Gitmeye gönüllü değilse..." diyor Kelly'nin ortağı. Ambulans sürücüsü şu

anda oyundaki koz kâğıdının istendiğini biliyor – yasayı bilen ve yanında yasanın uygulanmasını sağlayacak bir polis olan gönülsüz bir hasta. Sürücü önerisinden vazgeçiyor. Sevgili yakınlarımın sesleri, gönüllü olarak hastaneye gitmem için yalvarıyor, rica ediyor, buyruk veriyor. "Özür dilerim, hayır." Doktor da, sürücüsü, yani en büyük dayanağı, beni götürmeye yanaşmadığı için çok içerliyor. Yanımdan hiç ayrılmayacakmış gibi görünen Kelly'nin önünde yapamıyor bunu adam. Devriye arabaları da çekip gidiyor.

"Şimdi, taksi tutmak istiyor musunuz?" diye soruyor Kelly, ambulans görevlileri tenteyi, tekerlekli sandalyeyi ve sedyeyi katlarken. Seni bağlayalım mı, yoksa kendin gider misin? diye sormuşlardı bana bir kezinde, Kaliforniya'daki o ilk kezinde. Ne demek istediklerini anlamamıştım bile, "gitmek" sözcüğünün, Sita'nın kullandığı kendi üstü açılıp kapanır arabamla gidebileceğim anlamına geldiğini düşünmüştüm ve bu yanılgım bir park alanında zorla yere yatırılıp kollarımın bir sedyeye bağlanmasıyla sonuçlanmıştı. O günden bugüne ne çok yol katedilmiş. Korku, yerini büyük bir canlılığa bırakıyor. "Şu taksi işine ne diyorsunuz?" diye soruyor yine Kelly. Yiğit adam, gerçekten kaçık olduğumu düşüneceksin sanırım ama bu insanlar hâlâ benim dostum, şu anda bile öyle ya da böyle sevdiğim insanlar. Daha önce de sevdiğim insanlardı çünkü. Bu olaydan bir şeyler öğrenmiş bile olabilirler. Ya da yenilgiye uğramalarına üzülüyorlardır belki de. "Yetişmeye çalıştığım uçağı kaçırdım. Saat sekize kadar da başka uçak yok, onun için küçük grubumu toplayıp caddenin aşağısındaki Phoebe'de onlara birer içkiyle biftek ısmarlayacağım sanırım. Size çok teşekkür ederim." Bu yaptığımı, savaş ve barışı, kavga edip barışmayı bile anlayan bir insanın gülümsemesiyle gülümsüyor Kelly.

Küçük doktor binamın kapısının sağ yanında çömelmiş duruyor ve her zamankinden daha küçük, daha önemsiz görünüyor. Onu defetmenin zamanı geldi. "Ruhsatınıza leke sürdünüz. Umarım, bir insanı kapatma yönündeki ilk girişiminizdir bu – sonuncusu da olsa iyi olur." "Çok zor bir iş bu." "Lanet olsun – hiçbir şey anlamaz mısınız siz? Hiç de zor değil – çok kolay. Yalnızca, bu kez başaramadınız; benim gibi şu iyi yürekli polisi bulma şansına kaç kişi sahip olabilir? Çoğu kişi bir polis çağırma hakkına sahip olduğunu bile bilmiyor. Bunu öğrenmem epey zamanımı aldı. İnsanı genellikle öyle çabuk

yakalıyorlar ki polis çağırmaya fırsat kalmıyor zaten. Ben yalnızca şanslıydım." "Şanslı olmaktan öte bir şeydi bu. Seni bir konuda kutlayacağım" –bu yalnızca bir alıştırma, yurttaşlık hakları konusunda yapılan bir yangından kaçma alıştırmasıymış ve o da bunun ötesinde bir şey yapmak istememiş, kimse böyle bir şey istememiş gibi konuşuyor– "Hiç çözülmedin." "Ne demek istiyorsunuz siz?" Bir psikiyatrik şaka mı bu? Çözülmemişim demek. "Serinkanlılığını korudun demek istiyorum."

Küçük doktor onuru kırılmış bir halde gidiyor. Geriye yalnızca biz kalıyoruz: Mallory, Sophie, Washburn. Bu işe karıştığı için Washburn'e çıkışıyorum ve o da gidiyor. Mallory'nin her zamanki gibi acelesi var ve içkiye kalamıyor. Geriye Sophie'yle ben kaldık; bir içki sayesinde barışabiliriz. Onu şimdiden bağışlamaya başladım bile. Ambulans geldiğinde, bu arabanın simgelediği şiddetten, iriyarı adamlardan ve bu adamların tavırlarından gerçekten korktu sanırım. Bu kadar çok polisi karşısında görmek de onu tedirgin etmiş olmalı.

"Korkunçtular – bunun ne kadar korkunç olacağı konusunda hiçbir fikrim yoktu," diyor Sophie. Bir çeşit özür dileme bu. Gerçekten de, kaldırımımızın önünde üç devriye arabasının, altı görevlisi olan iki ambulansın ve altı polisin toplanmasının yaratacağı kötü ünü ve vahşeti hiçbiri kestiremedi belki de. Bunun herkesin önünde olması onları utandırdı, tiksindirdi. Ama bu şiddet, bu yakalama işindeki öfke de akıllarına gelmemişti hiç. Akıllarında yumuşak bir kadın doktor, bir feminist, yani bizim dünyamız vardı; sonra güzel, tam anlamıyla birinci sınıf bir hastane, çiçekler, sessizlik, hemşireler, beyaz giysiler, varlıklı psikiyatrlar, yatıştırıcı ve lüks bir tedavi. Hepsi de tam orta sınıfa özgü ve hoş şeyler; bu düzeyde deli olmak neredeyse bir ayrıcalık. İnsanı iflas ettirecek kadar da pahalı bir iş: faturayı ben ödeyecektim ve bu benim sorunum olacaktı, onların değil. Belki de onlara sıkıntılı bir öğle sonrası geçirttiğim için hak etiğim bir ceza olacaktı bu. Ama polisler, kamuya ait bir cadde, özel bir işe sır ortağı olan bir yığın yabancının yaratacağı şiddet, bir insanı sokak ortasında tutuklamanın yol açacağı genel bir kargaşa sahnesi, ambulans görevlilerinin onların gözleri önünde bana boyun eğdirmeleri, beni bağlamaları olasılığı – dayanabilecekler miydi buna? Ağlayıp yal-

varmama, dehşet ve umarsızlık içinde onlara bakmama? Bütün bunların benim iyiliğim için olduğu filan söylenecekti tabii. Belki de polislerin varlığı ve benim lehimde karar almaları –yasaların ve yasal polis gücünün gözünde hatalı olduklarını öğrenmeleri– en göz korkutucu etken buydu belki de. Biraz mahcup görünüyorlar şimdi çünkü. Açıkça özür dilemelerine yol açacak derecede değil bu mahcupluk tabii. Ama Sophie gerçekten bunun bir hata olduğu kanısında: böyle bir yol izlemek, harekete geçip ikna yöntemi işe yaramadığında, zorla hastaneye yatırma işini gerçekleştirecek ambulanslar çağırmak...

Petra'ya gelince –biz Phoebe'ye doğru yürürken, Sophie gitmiyor diye benimle birlikte St. Paul'e gitmek için valizlerini hazırlamış bir halde, kendi tarzıyla beni kurtarmak üzere ortaya çıkıverdi– bütün bu olanlar hâlâ çok üzücü geliyor Petra'ya, ama olay harika bir biçimde sonuçlandı. Bunu belirttikten sonra gidip yemek yiyoruz.

İKİNCİ BÖLÜM

İrlanda

1.

Sanırım bu havaalanını parasız bir otel olarak kullanma fikri saçımı yıkamakla başladı. Parasız, genel, bankları, posta hizmetleri ve okunacak şeyleri, yiyecek ve içeceği, tuvaletleri ve yalnız kalınabilecek alanları olan bir yer havaalanı. Ne yazık ki bagaj bölümü yok ya da nedense bulamıyorum bu bölümü. Hem iç hatlar hem de dış hatlar konusunda bir otoriteyim artık. Ve Ryan araba kiralama şirketindeki adamların benim için bu sabah teslim edilen arabalar içinden en iyisini seçmelerini beklerken, kadınlar tuvaletinde saç yıkama işini tamamlamamın harika bir fikir olacağı geldi aklıma. Oteldekiler bu işi tamamlamama izin verecek kadar konuksever davranmadılar çünkü.

Burası biraz serin gerçi ama kalın kazağım üşütmemi önler. Çok da güzel sıcak suları, duvardaki keten havlu rulosuna iyi niyetle bakılırsa epeyce de havluları var. Hem bu mermerleri başka nerede bulabilirsiniz? Aslında, Dakota'yla Petra buradayken, Shannon Havaalanı'ndaki kadınlar tuvaleti en sevdiğimiz yerlerden biriydi. Hayrandık bu tuvalete ve dinlenmek için harika bir yer olduğunu düşünürdük; banklar ve sandalyeler – çayını getirip bir öğle sonrasını burada geçirebilirsin, diye şaka yapardık.

Şu anda şakaya hiç yer yok. Ciddiye alıyorum bu yeri. Zengin bir turist değil, kentli bir sanatçıyım şimdi – bitmez tükenmez bir bekleyiş sırasında oyalanmak için harika bir yer burası. Ryan şirketindekiler, yeni teslim ettiğim arabayı, Nikon'um bagajdaki lastiğin altına özenle saklanmış bir halde bir başkasına kiraladıklarını keşfettiler; hırsızlar bulmasın diye kurnazlık edip bagaja saklamıştım Nikon'umu. Ama ne yazık ki başkaları da bulamadı onu. Arabayı onların boşaltmasına izin vermem yüzünden oldu bu: "Hamal şimdi eşyalarınızı ikinci arabaya yerleştirilmek üzere yazıhaneye getirecek." Ne var ki, ikinci araba buraya gelmedi henüz. Ve Nikon marka o güzelim fotoğraf makinesinin yabancılarla birlikte sağda solda dolaş-

masını istemiyorum.

"Telefon edip arabanın izini bulabilir misiniz?" "Elbette." Adamlar son derece sevimli ve de tembel. Dürüstlüklerine yürekten inanıyorum ve makinemi çalmayacaklarını da biliyorum. Ne de olsa haber verilmiş durumda. Arabanın yeni müşterileri de, İrlandalı'ysalar, makineyi yürütmeye kalkışmayacaklardır. Yalnızca makinemin yanımda olmaması bir güvensizlik duygusu veriyor. Bu saçma gecikme daha da kötü. Son sözleşmeme göre bir günlük araba kiralama hakkım daha var; yola çıkıp arabayı dilediğim kadar tutabilir ve ödemeyi de sonra, arabayı teslim ettiğim zaman yapabilirim. Ama işte günüm boşa geçiyor burada.

Filmleri ayıklayıp bantları sınıflandırarak ne kadar oyalanırsam oyalanayım gene de gözüm saatte. Akşamüstü Ryan makinenin ertesi sabah, araba geri gelene değin getirilemeyeceğini bildiriyor. Geceyi nasıl geçireceğimi umuyor bunlar acaba? Görebildiğim kadarıyla otel yok burada. Havaalanından ayrılmak için ulaşım olanağım da yok.

Patrick'in o güzel mavi havaalanı polisi üniformasıyla ortaya çıkması da aşağı yukarı aynı zamanda oluyor. Ya yardım ya da rahatsız etmek için gönderilmiş – hangisi olduğunu anlamak güç. Ama soru yağmuruna tutuyor beni: Nereden gelmişim? Buradan ne zaman ayrılacakmışım? Bir süre ayrılmayacağım; Profesör Roach diye bir hukuk müşaviri arkadaşım var ve bu arkadaşım çifte vatandaşlık almam için gerekli işlemlere başlayacak. Çifte vatandaşlığın ayrıntılı işlerine. Patrick belgelerimi yeterli bulmuşa benziyor: pasaport, uçak biletleri, araba kiralama sözleşmesi vs. Benim sorunum Ryan'la. Gene de ellerinden geleni yapıyor adamlar. Aslında, bugünün daha erken bir saatinde, Nikon'un kaybolduğu keşfedilmeden önce, donuk yeşil renkte ve ağır giden, hoş, sıradan bir araba buldular bana. Gelgelelim, anahtarın kapıyı açtığı ama motoru çalıştırmada işe yaramadığı çıktı ortaya. Patrick valizlerim için kaygılanıyor – yığın halindeki valizlerim için. Ryan'ın her şeyi halledeceğini söylüyorum ona. Şu anda kesin olarak kimde olduğunu bildikleri için makinemi bulacaklarından eminim. Patrick bu kocaman valiz yığınını çok yakışıksız buluyor. Ben de böyle düşünüyorum, ama beklerken onları nereye koyacağım konusunda da hiçbir fikrim yok.

Bu bekleyişin tam olarak ne kadar süreceğini de bilmiyorum.

Bugün akşama değin türlü çeşit tasarıyla hop oturtup hop kaldırdı beni Ryan: Şu arabayı alın; fotoğraf makineniz size gönderilecek. Biraz daha bekleyin, biz sürekli telefon edip makinenizin yerini bulacağız; belki bir arabayla size gönderilebilir bu gece. Sonra yarın. Sonra şimdi. Sonra da daha sonra. Her görevli öbürünün söylediğinin tersini söylüyor.

Bitkin bir haldeyim: saatlerdir uyumuyorum, bardan aldığım bir fincan çayla birkaç bardak Clare Bölgesi sütünden başka bir şey de girmedi mideme. Bir lokanta bulamadım henüz, yalnızca şu çılgın bar var ortada. Yasalara harfi harfine uymaya da ant içtim – çünkü İrlanda'da, havaalanı barlarında alkollü içki yalnızca uçağa binecek yolcularla bu yolcuların konuklarına verilebiliyor. Sorulacak olursa bir biletim var; biletim yarın için ama Aer Lingus'a İrlanda'da biraz daha kalacağımı söyledim. Bileti istediğim zaman kullanabilirim; tek istedikleri bir gün önceden haber vermem. Sütten vazgeçmemek iyi fikir gene de; bu saçma sapan ruhsat yasaları yüzünden başımı derde sokmaya hiç gerek yok – bu iş bazen yasaya uygun bazen de aykırı oluyor – tam bir labirent. Sen süt içmeye devam et – yorgunsun ve yiyecek bir şeyler bulana kadar süt içmek daha iyi olacak. Sonra da Ryan'ın neler yaptığını öğren.

Barın geceleyin kapandığını öğrenince şaşırıp kalıyorum. Tanrım, ne yapacağım ben şimdi, bütün geceyi bir bankın üzerinde otururak mı geçireceğim? Saçma bir şey bu; koca bir gün boyunca makinemi geri getiremedikleri gibi parasını çoktan ödediğim halde bir araba da veremediler. Kafam bin bir sorunla karmakarışık oluyor. Akşam olduğunda, neşesiz bir halde tek başıma bara geldim, küçük bir masaya oturup küçük bir kadeh konyak ve barmenin iltifatlarıyla avunmaya çalıştım. Yarı uykulu bir halde, yola çıkmak üzere olan yolcuları seyrettim. Hem bu yolcuları, hem de hiç yola çıkmayacakmış gibi görünen, yıpranmış valizleri ve kasketleriyle IRA'lı oldukları izlenimini veren yolcuları. Barda seninle çene yapan, süt içtiğin için takılan, Amerika Birleşik Devletleri ve Boston'la ilgili öyküler anlatan adamları. Mesaj taşıyıcılar gibi iki ülke arasında mekik dokuyormuş bu adamlar. Belki de gerçekten mesaj taşıyorlardır. Ya da Batı İrlanda'nın yoksul insanlarıdırlar yalnızca ve ailelerinin büyük bir bölümünün Galway'den göç edip yerleştiği bir Boston'a gidiyorlardır.

Ancak, günümüzdeki İrlanda Sorunları üzerine bir iki şey söyle-

dikten sonra, elini tutup parmaklarının kolayca kırılabileceğini, ele geçirildiğinde hep böyle yapıldığını söylüyorlar. Onun için dikkat et bu adamlara. Gerçek ya da sahte, mesaj taşıyıcı bunlar. İrlanda'da kalmakla henüz bilmediğin ve anlamadığın bir şeyin ortasına atıyorsun kendini. Bir kargaşa içinde İrlanda, her şey karmakarışık. Ağzını da sıkı tut. Gözle ve öğren. Önündeki masada oturan şu adam gibi, belli birtakım tipleri belleğine yerleştir. Lastik çizmeli yaşlı bir adam bu. Babamın doğduğu, benim de sonunda gitmeyi tasarladığım Mayo Bölgesi'nin havasını taşıyan biri gibi geliyor bana. Sigara içip yere bakıyor. Ya da sigara içip ileriye bakıyor. Bir çiftçi, hiçbir yere de gitmiyor. Dinlenmek, hatta düşünmek için gelmiş buraya. Yaşamının bütün yükü güçlü omuzlarında, didinmeyle geçen uzun bir yaşamın ardından kendi kendine düşüncelere dalmak istiyor şimdi. Çok dokunaklı bir şey, bir odaklaşma var bu adamda. Aynı zamanda da bir bellek, yurtdışında geçirdiği yılların verdiği bir anlayışlılık. Başka ülkelere yayılma sürecindeki boşluğu dolduruyor bu figür, arada geçen zamana bir açıklama getiriyor. Shannon'dan Boston'a değin, işin politik yanıyla uğraşan bu bar müdavimleri ise bir başka yönünü açıklıyorlar. Harry Amca'nın St. Paul'deki edebe uygun barlarda yaptığını; para ve silah konusunda yürütülen bütün o erkek entrikalarını. Uçağa binilen bölümde bir levha, o noktadan sonra silah taşımanın yasak olduğunu ve belki de yanınızda olan silahınız konusunda bir önlem almanız gerektiğini kibar bir dille belirten bir uyarı yazısı bile var.

Sinema dünyasını çağrıştıran bu etkinliklerle karşılaştırıldığında, benim yaşlı hemşerim neredeyse çift cinsiyetli bir insan: hem bir kadının, hem de bir erkeğin sabrı ve dayanıklılığı var onda. Direnen, halkının birliğini koruyan, halkına problemlerini çözene değin yardımcı olan bir insan benim köylüm. Bu çizmeli yaşlı adam. İriyarı bir adam, çok da güzel bir başı var. Gururlu. Aynı zamanda da gizemli. İrlanda'nın ta kendisi bu adam ve ben de onu bulmak için geldim buraya, arkadaşlarım Petra'yla Dakota Amerika'ya döndükten sonra tek başıma burada kaldım. Uçağın onları uzaklaştırışını seyrederken, bu ülkeyi benimle birlikte keşfedemedikleri için bir düş kırıklığı hissettim içimde; sonra da bir rahatlama, hatta bir canlanma. Bütün ülkeyle, annemin kabilesinden geriye kalan tek tük hayaletlerle, Mayo'yla ve babamın Normandiyalı geçmişiyle baş başaydım ar-

tık. Hatta belki de babamın kendisiyle, beni ülkeyi dolaşmaya, dün akşam yaprakları kızarmış o devasa akçaağaca uzun uzun bakmaya ve burada şiir yazıp Dakota'nın benim için getirdiği kocaman 16 mm'lik Eclair marka makineyle film çekmeyi düşünmeye, kendi yaşamımı yaşamaya iten bedensiz ruhuyla baş başaydım – bir mola.

D'arcy'nin kehanetleri yüzünden kalmak zorundaydım. Her şey D'arcy'yle başladı, bir ayaklanma olabileceğini söyledi çünkü D'arcy. Kuzey İrlanda'daki H Blokları hapishanesinde siyasi mahkûmlar açlık grevindeler; ölüm orucuna girmeye ant içmiş durumdalar. Armagh hapishanesindeki kadınlar da aynı durumdalar. Dublin'e vardığımda, sponsörüm Armagh'a, daha doğrusu D'arcy'nin yakınına gitmenin bile çok tehlikeli olabileceği biçiminde sıkı bir söylev çekti bana. Güney İrlandalı kadınlar Armagh meselesinin bir feminizm konusu olmadığına inanıyorlardı; IRA bir erkek örgütüydü ve onlarla çalışmanın başka erkek devrimi modelleriyle çalışmaktan farkı yoktu – kandırılıyordunuz, işe yaradığınız zaman aralarına alıyorlar, işe yaramadığınız zaman da kapı dışarı ediyorlardı. Burada yalnızca bir feminist olarak bulunuyordum ben; İrlanda'ya özgü bir sorundu bu, bense yalnızca bir Amerikalı'yım. İrlandalı-Amerikalı olmak herhangi bir hak kazandırmıyor; çok uzak, çok bilgisiz sayılıyorsun. Bu görüşü kabullenmeye razıydım, ama siyasi mahkûmlar başka bir konu.

Barış yanlısı bir insan olarak, Bernadette Devlin'in yurttaşlık hakları stratejisinin ve barış hareketinin neden terörizmden daha iyi bir yol olamayacağını anlamakta güçlük çekiyordum. Otobüsleri havaya uçurmak, kaza ölümleri, IRA tarzı yaralamalar gibi barbarca eylemler yalnızca iğrenç değil aptalca da. D'arcy'yle buluştuğumda, meydan okudu bana D'arcy. Galway kentinde saat ondan sonra açık kalan tek lokantada yediğimiz garip bir Çin yemeğini yarıladığımız sırada, şiddetin ortadan kaldırılması konusunda umut besleyen bir barışsever olduğum için paylamaya başladı beni. Galway Üniversitesi Yüksek Okulu'nda okuma yaptığım o gece, tedbirli kişilerin benim için koyduğu kuralların tümünü çiğnemiştim zaten; açlık grevi yüzünden çoğu hasta, biri de ölümün eşiğinde olan kadın mahkûmlar konusunda bir adım atması için D'arcy'yi çağırmıştım oraya çünkü.

Armagh'daki kadınlar yıkanmayı ya da ara sıra gardiyanlarının onlara tanıdığı aşağılayıcı tuvalet "ayrıcalıkları"nı kullanmayı reddetmeye başlamışlardı: çiş yapmak için bir kap verilmesiydi bu ayrıcalık – sonra da nöbetçi gardiyanlar üstünüze ya da hücrenizin döşemesine fırlatıyorlardı bu kabı. Onun için, bu kadınlar, H Blokları'ndaki erkekler gibi, pisliklerini ve kadın olarak kendi aybaşı kanlarını duvarlara sürerek bu tutumu protesto ediyorlardı. Sonunda enfeksiyonlar ortaya çıktı. İçlerinden bir grup ölüm orucuna girmeye karar vermiş durumda şu anda.

Açlık grevi barışçıl, hatta klasik bir yöntem ve bu ülkede daha önce hiç olmadığı kadar aşırı boyutlarda uygulanıyor şimdi. Gandhi'nin bu yöntemi İngilizler'e karşı başarılı bir biçimde uyguladığını öne sürdüm – öyleyse İrlandalılar niye yapmasın bunu? D'arcy neredeyse alay etti benimle: "Bu yöntemin bizi ne hale getirdiğine bir bak. Elli yıldır insanlar açlık grevi yüzünden ölüyorlar – koca bir ölü listesi var. O kadınlardan biri ölecek olsa bunu hiç duymazsın bile; sessizce hastanede gömerler onu." Sonra Amerikan yayın organlarından, bu yayın organlarının körlüğünden, Thatcher'la Dışişleri Bakanlığı arasındaki iğrenç işbirliğinden söz ediyor D'arcy. Ben de, İrlandalılar'a yaygın biçimde uygulanan işkencelerin kanıtlarıyla, mahkûmların başlarına torba geçirilip dengelerini, duyu algılamalarını, hatta belki de akıllarını yitirene değin o durumda tutulmalarına ilişkin raporlarla, dünya çapında bir kamuoyu yaratılması, Avrupa Mahkemesi'ne başvurulması gerektiğini ileri sürüyorum. "Ne de olsa, D'arcy, çok iyi belgelenmiş durumda bunlar, çok iyi biliniyorlar..." "Hayır – bizim de umutlarımız vardı, ama bütün bunların ne kadar uzun zamandır sürdüğünü biliyoruz."

"Peki öyleyse şiddet ne işe yarıyor?" "Bir savaş bu, bir savaşım, sürekli çabalayan bir halk." "Eğer Güney–" diye söze başlıyorum. "Güney hiçbir şey yapamaz; orası İngiliz sterlininin yeni bir koloni uzantısı. Orada yeni olan tek şey Avrupa Ortak Pazar parasının kullanılması, son yıllarda bir parça zenginleşmeleri. Onları daha da çekimser yapacaktır bu." "Halk," diyorum, "Tanrım, siz tek bir halksınız." "Artık değiliz – bölünme etkili oldu." "Siz" demiştim. Oysa "biz" demek istiyordum. Kendi İrlandalılığımı deneme konusundaki ürkekçe girişimimden ne kadar kolay vazgeçmiştim. Soracağın sorudan vazgeçme, her ulustan her insan hakları savunucusuna yöneltile-

bilir bu soru çünkü. Bu tür savaşımlara o denli çok katıldım, köktenci siyaset çizgisinde o denli uzun süre yürüdüm ki, kendiliğimden onlarla fikir birliğine varıp bir ilke olarak yakınlık duyabilirdim onlara. Ama daha kişisel boyutlu bir katılma arzusu hâlâ içimde bir yerde gizli gizli kıpırdanıyordu.

D'arcy'nin bu arzuyu keşfedeceğini biliyordum. Bir akşam, kulübesinde beni bir bilgi, söylev ve soru yağmuruna tuttuktan sonra keşfetti bu arzuyu –Margueretta D'arcy burada tanınmış bir oyuncu; kocası John Arden da bir oyun yazarı– her ikisi de İrlandalı siyasi mahkûmlar ve Sorunlar konusunda kitap ve öykü yağmuruna tutmuşlardı beni. Şimdi de H Blokları'ndaki koşullar üzerine, iki rahip tarafından yazılmış yeni bir kitap çıkacak; işkence konusundaki belgeleri karşı çıkılamayacak şeyler olduğu için, bir sansasyon yaratacak bu kitap.

D'arcy, yerel tarihi anlatan ve ender bulunan eski kitaplarla, Saint Columba'nın Oxford baskılarıyla başladı işe. Yatak odalarındaydık; Arden divanın üstünde uyuyakalmıştı. Bu ikisi, onlardan öğreneceğim bu denli çok şey olması, bu denli büyülü olmaları kendimden geçirmişti beni. Üstlendikleri görev, her yanı kitap dolu, mutfağıysa su dolu, tuvaleti de baştan sona sorunlu bu rutubetli viranede geçirdikleri yaşamın bu zorlu kargaşası. Onlar için bu yıkık kulübeyi onarıp boyayabilirim belki, birkaç güzel eşya ısmarlayıp onlara biftekle şarap getirebilirim. Onlarla yaptığım konuşmaları banda almak ne harika bir şey olurdu. D'arcy'nin elinde bir kitap, ait olduğu kabilenin ta Normandiyalılar'ın ilk karaya çıkışlarına değin uzanan soyağacının yer aldığı eski bir kitap vardı. İyi yürekli bir cadı bu kadın, oturdukları sokağın köşesindeki kulübede yaşayan ve sana iyi şanslar dilemek için boğazının içine üfleyen o kadının mantıklı bir kopyası; o kadın kolunu tutup gözlerinin içine dik dik bakarken, kemikli eline bakıp onun ne denli yoksul olduğunu anlayınca dehşete düşmüştün. Zaman Ana gibi, Machree'nin kendisiymiş gibi, bunca yıl sonra geri dönen bu göçmeni süzmüştü; o gözler, göçmenlerin Galway Koyu'ndan yola çıktıkları o son elem dolu dakikalarda, tepelerden annenin annesinin gidişini seyretmişti. O sıralar ülkeyi terk etmek bir kurtuluş ya da ihanet demekti, ama kalmak kesinlikle ölüm demekti. Bu yaşlı kadın ise burada yaşamayı sürdürmüş, ama senin topraklarını ne satın almış ne satmış ne de üzerinde hak iddia etmişti; hâlâ bir ırgattı ve tıpkı kendi anneni anımsatan biri, kendi annenin

bir akrabası, bir Murray, bir Tracy ya da bir Feely'ydi. Bu yaşlı kadınla, getirdiğim viskiyi içen kocasında yıllar geçip gitmiş ama tümden geçip gitmemiş, yalnızca durmuştu. Patates ektikleri birkaç dönümlük bir arazileri ve bir de işsizlik maaşları vardı. Sonra bu yaşlı kadın kolumu tutup bir boğaz hastalığı olan "kuşpalazı" konusunda uyarmıştı beni. Sonra da boğazımın içine üflemişti. Ama daha fazlasını, neredeyse onlarla özdeşleşmeyi istiyordum ben. Ve D'arcy'yle birlikte, bana o gece yatmam için verilen yatağın üstünde otururken, onunla birkaç dakika daha birlikte olmak istedim, ertesi gün oradan ayrılacaktım çünkü ve bu düşünce iki parçaya bölüyordu beni.

"Bunlar ailelerin soyağaçları," dedi D'arcy. O garip eski kitaba baktım; niye bu konuyu ortaya atıyor acaba D'arcy? "Seninle benim adlarımız Fransız adları." "D'arcy – Fransız sanırım," deyip güldüm. "Ne zaman senin adını söylesem Üç Silahşörler geliyor aklıma." "Ve burada da Galway'in Normandiyalı baronlarına ait on iki aile." D'arcy de o ailelerden birinden geliyor tabii. Babamın adının nereden geldiğini hep merak etmişimdir; annemin adı (Feely) tam bir Galway ve İrlandalı adı, ama Millett aynı zamanda bir Mayo ve Normandiyalı adı. D'arcy elindeki kitabı incelediği gibi inceledi beni: "Eh, bir Mayo'luysan, bu kitapta yer almazsın. Ama dinle beni – yarın Amerika'ya dönersen, yalnızca buraya yaptığın bu üçüncü yolculukta da Mayo'yu görmemekle kalmayacaksın, gidersen bir ayaklanmayı kaçırabilirsin. O dönemlerden birindeyiz gene, sen de bilirsin o dönemleri, bir ayaklanma çıkabilecekmiş gibi görünen dönemleri. Uzun yıllardır süren bu durumda bir gelişme, bir değişiklik olabilir. Yaşamımız boyunca görebileceğimiz tek ayaklanma olabilir bu."

Derken, 1921 ve 1932'nin olayları, çocukluğumda evde duyduğum konuşmalar, 1916'nın şarkıları, Yeats'in o görkemli devrim şiirleri geliyor aklıma. D'arcy bütün bunları bir bayrağı savurur gibi üzerime savurup dışarı çıktıktan sonra, yatağa uzanıyorum. Bu gece Armagh hapishanesinde yalnızca kırk dört kilo gelen, hapishane koşulları içinde öldürücü olabilecek bir mide hastalığı olan bir kadın var. Onun ölmesini kim ister? Ben istemem, İngilizler bile istemez. Erkek mahkûmlar arasında ölmeye kararlı pek çok kişi var. Barbarca bir şey bu. Aynı zamanda da yüreklice ve güzel. Tek kişilik bir savaş, bütün orduların –bu olayda sivil halkların– sağ kalabilmesi için, birkaç gönüllünün savaşma kararı bu. Devrimi görmek için İran'a

gitmiştin ve gördüğün tek şey, gericiliğin katılaşıp teokrasiye dönüşmesi olmuştu. Burada geriye değil, ileriye doğru gidilebilir. Görmek için geldiğin ama başkaları yüzünden, zaman sorunu yüzünden hâlâ bir turistin gözlükleriyle bakman yüzünden göremediğin İrlanda bu. Şimdi, onun senin içine girmesi gibi, sen de tek başına içine girebilirsin bu ülkenin. Vatanında bir ayaklanma – bu ülkeyi vatanın yapabilir bu ayaklanma. Bir ayaklanma, hatta bir dalgalanma olacaksa, görmek istiyorum bunu, burada olmak, elimden gelirse yardım etmek istiyorum. D'arcy haklı: bir ayaklanma olasılığı bile buradan ayrılmayı olanaksız kılıyor. Ve kalmak başka bir sürü şeyi de olanaklı kılıyor. Yanımda fotoğraf makinem, teyplerim, üzerinde çalışılacak resmi olmayan tarih bilgilerim var. Bir araba, keşfedilecek, görülecek ve sevilecek bir ülke. İnsanlar. Bütün İrlanda benim olabilir.

Şu anda D'arcy'ye gidiyorum. Ve de Desmond Roach'a, Connemara'daki kulübesinde kalmaya devam etmemi söyleyen Galway'deki o sevimli hukuk profesörüne. Desmond benim için çifte vatandaşlık işini ayarlamaya söz verdi; yeni arkadaşım Deirdre de bu iş için Dublin Castle kayıtlarında araştırma yapmaya söz verdi. Desmond İrlanda Bankası'ndaki yeni hesap cüzdanımda sponsörüm olarak kaydedildi. "İrlanda'ya Güvenin" diye gönül çeliyordu defterin üzerindeki reklam: çok hoşuma gitmişti bu. Burada dostlarım var. Galway de yalnızca birkaç saatlik bir uzaklıkta. Ryan fotoğraf makinemi bulur bulmaz, yarın sabah yola çıkacağım; öğle yemeğinde orada olabilirim.

2.

Fotoğraf makinemdeki pil kayışları için kullanılan transformatör bozulmasaydı çoktan Galway'e varmış olacaktım. Bu arıza yüzünden birkaç gün Limerick'te kalıp bu işten anlayan bir elektrikçi aradım. Transformatör bozulduğu gibi, pil kayışları da gevşeyip fişeklik kayışlarına döndü; arkadaşlar bir teröriste benzediğimi söyleyip şaka yapıyorlar; yabancılar ise şaka yapmazlar, en kötü şeyi düşünürler. Transformatör onarılırken, biraz rahat etmek için, bir kezinde annemle birlikte kaldığım Amerikan stili bir otelde konaklamaya karar verdim; seyahat acentalığı yapan kuzenim Roger'ın büyük çaplı işler yaptığı bir yer bu. Gelgelelim, o otelde yaşadığım bir olay yüzünden tir tir titreyerek havaalanına döndüm, öylesine sarsılmıştım ki az kalsın burada kalmaktan vazgeçiyordum. Otel kapı dışarı etti beni. Bir kitap yüzünden. D'arcy'nin kitabı, rahiplerin H Blokları'ndaki mahkûmlara ilişkin o raporu yüzünden.

O akşam Ennis Katedrali'nde film çekiyordum ve yatmadan önce bir sandviç yemek için otelin salonunda oturmuş, kitabı ilk kez gözden geçirmeye başlamıştım. Bir kanepede iki genç adam oturuyordu – insan okumaya çalışınca, seslerini duymak biraz rahatsız ediciydi, ama cana yakın adamlardı, ben de kitabı bırakıp onlarla gevezelik etmeye başladım. Kitabın ne olduğunu sordular. Kurnaz davrandım, resmi olarak bir hafta sonra yayımlanacaktı kitap çünkü ve D'arcy de kitabı okumamı ama yayım gününe değin kimseye bir şey söylemememi istemişti. Ortalığı ayağa kaldıracak bir kitap bu; Güney İrlanda'da politik bir karışıklığa yol açacağı tahmin ediliyor. Sohbet konumuzu kitaptan uzaklaştırıp genel olarak kitaplara getirdim ve onlara yazar olduğumu söyledim – hepimizi on beş dakika boyunca oyalayıp eğlendirdi bu konu. Sonra gene kitabı soruşturdular. "Bu kitabı birine gösterecek olursan, bu kişinin kim olduğuna çok dikkat et," diye uyarmıştı beni D'arcy. "Senin o rahat Güney İr-

landalı tiplerin arasında pek hoş karşılanmayacaktır bu kitap" – bu genç adamlar da böyle tipler olarak tanımlanabilir kesinlikle. "Başını derde sokabilir bu kitap, onun için gözden uzak tut onu." Ama başaramamıştım bunu. Kitap saklamaya, sansüre, bir kitabın bu denli etkili, hatta tehlikeli olmasına hiç mi hiç alışık değilim çünkü.

Gene kaçamaklı davranıp kitabın Kuzey'deki mahkûmlarla ilgili olduğunu söyledim; bu tarzda bir sürü kitap olduğunu ve bu tür kitapların bir Amerikalı'ya çok renkli geldiğini, bu kitabın da türünün tipik bir örneği olduğunu belirtip soruyu geçiştirebileceğimi düşündüm. "Bütün bunlar, mahkûmlar hakkında söylenen bu şeyler saçma," diye söylev çekti genç adamlardan biri, öbürü gülerken. Paylanmaya ve haddimin bildirilmesine razıydım – bu konuda ne biliyordum ki ben? Hemen ardından, bu işkence raporlarının düzmece ve de temelsiz olduğunu söyleyip aynı zamanda da bu adamların yalnızca hak ettikleri cezayı gördüklerini, bu adamların suçlu olduğunu ileri sürdüler. İnsanların varlıklarını sürdürebilmek için İngiltere'ye karşı çıkmama yolunu seçtikleri Güney'de oldukça yaygın bir düşünce tarzı bu. Ama kitabın metnini çoktan gözden geçirmiş ve öne sürdüğü savlar karşısında dehşete düşmüştüm. Birden, bu genç adamların kendini beğenmişliğine daha fazla hoşgörü gösteremeyeceğimi hissettim. Kitabı onlara gösterdim. "Pornografik bir şey bu," dedi birincisi, bir mahkûmun karakalemle yapılmış resmine şöyle bir göz attıktan sonra. "Pornografik olan işkence," diye karşı çıktım. "Yalnızca açlık çeken, üşüyen ve günde birkaç kez dövülen bir insan gövdesinin resmi bu." Genç adamların kız arkadaşları dönmüşlerdi; sohbet genel konulara kaydı; gidip yattım ve odamın lüksünün tadını çıkardım.

Telefon bana çığlıklar gönderdiğinde daha sabah olmamıştı bile: "Ben otel müdürüyüm." Tanrı aşkına ne istiyordu bu adam? İstediği şey her neyse, bunu beni uykudan uyandıracak kadar istemesi çok tuhaftı. "Evet," dedim adamın ses tonundan ürkmüş bir halde; davranışlarımda bir hata bulmasından korkuyordum; odamı çok seviyordum. "Burada propaganda yapamazsınız." "Tanrı aşkına, ne demek istiyorsunuz siz?" "Bir şikâyet oldu." "Hangi konuda?" "Propaganda yapmak ve buradaki konukları politik görüşlerle kışkırtmak konusunda." "Beyefendi, dün akşam bir kitap okuyordum, iki genç adam kitaba bir göz atmak istedi. Konuklarınızın kitaplarına sansür uygu-

lamıyorsunuz herhalde." "Burada propaganda yapamazsınız." "Sizi temin ederim propaganda yapmıyorum ben ve bu kitabın benim kişisel malım olduğundan, dolayısıyla da bu durumun oteli değil beni ilgilendirdiğinden eminim." "Burada propaganda yapamazsınız. Anlıyor musunuz? Yoksa buradan ayrılmak zorunda kalırsınız."

Anneme karşı son derece nazik davranan o kibar otel sahibi, Kuzen Roger nerede kaldı? diye düşündüm; bu faşist bir kitap yüzünden beni otelinden kovmaya hazır. D'arcy bile inanmayacak buna. Belki de inanır. Şu anda her yerde gergin bir hava var; açlık grevi ikinci ayına girmek üzere ve bazı ölüm olayları bekleniyor, Güney İrlanda tarafsızlığını, kararsızlığını, bu asilerin şiddet yarattıkları, şiddeti kışkırttıkları, oysa onlara çok az şiddet uygulandığı ya da hiç uygulanmadığı biçimindeki eski gerekçelere sarılmasını sorgulama durumunda şimdi.

O telefondan sonra oteldeki işim tümden bozuldu. Ertesi sabah otel müdürü öğleye kadar otelden ayrılmak zorunda olduğumu söyledi. Sonra da on bir dendi. Duş alırken bütün eşyalarım salona atıldı: film makinem, çamaşırlarım, her şeyim. Hesabımı ödedim, bir telefon beklerken otel müdürü polis çağırdı – çok kibardı polisler, hatta utanmış bir haldeydiler ama gene de plaka numaramı, pasaport numaramı, doğum yerimi ve akrabalarımın telefon numaralarını kaydettiler. Eşyalarımı arabama yerleştirip kapıları kilitledim ve yemek yemek için dışarı çıktım. Geri döndükten sonra arabamı çalıştırırken, dünyanın en iriyarı polisi karşımda belirdi ve gitmemi söyledi. Nereye? diye sordum. İlkin yanıtını duyamadım; sonra "İrlandalılar'a, İrlandalılar'a gidin," gibi bir şey duydum. Anlaşılmaz. Ve de korkutucu. Polis arabamın plaka numarasını biliyordu şimdi, belki başkaları da biliyordu; karanlık yollar ve suikastlarla dolu bir ülkede bu plakayla dolaşmak çılgınlıktı. Bir uçağa binip buradan gitse miydim acaba? Yoksa arabayı göze çarpmayacak, hatta daha ucuz bir arabayla değiştirip yola mı koyulsaydım?

Böylece dün geceyi bir park alanında oturup havaalanının açılmasını bekleyerek geçirdim. Ryan araba kiralama şirketi mi, Aer Lingus Havayolları mı? Kalsam mı gitsem mi? Sonunda Ryan'da karar kıldım. İşte şimdi de sabahtan beri Nikon'un ortaya çıkmasını bekliyorum. Bu gece yatmak için yalnızca bir bank var. İşler pek iyi gitmiyor – burada kendi başıma geçirebileceğim üç günüm var yal-

nızca ve daha şimdiden bir kitap yüzünden tutuklanmanın eşiğinden dönmüş durumdayım. Dün gece benim arkama park etmiş bir beyaz ambulans vardı, bu bile canımı sıktı. Bir şey daha var çünkü: Dublin'de İşçi Partisi'ne yapacağım konuşmayı ayarlayan sponsörüm Moira O'Neil'la batıya, Galway'e giderken, deli olduğumu söyledim ona. Ya da deli olarak görüldüğümü. Burada, kimsenin bu durumu bilmediği ya da tahmin bile edemeyeceği bu ülkede yaptım bunu. Bir aydır Avrupa'dayım: Amsterdam, Londra, Dublin – Bowery'deki tutuklama işini unutmuştum. Ama arabayla giderken, yolun kıyısında taştan yapılmış, demir parmaklıklı, yıkık dökük bir bina gördüm ve nasıl bir yer olduğunu da anladım. Ama gene de ne olduğunu sordum, içime garip bir hüzün çöktü; öylesine derin ve denetlenemeyecek bir hüzündü ki bu, bir saat sürdü.

Akıl hastanesi canım, dedi Moira. Bu binada yaşayan insanların, o yaşlı kadınların umarsızlığı, burada geçirecekleri onlarca, yüzlerce yıl – genç kızlığımda St. Peter'da gördüğüm kadınlara benzeyen kadınlar, idrar, dışkı ve kanla kaplı döşeme tahtaları. Ve burada da, bu İrlandalı kadınlar, ceza süresi belirsiz mahkûmlar. Ve sonra ben – kendimi anlaşılmaz bir nedenle oraya hapsedilmiş, bu araba, bütün arabalar geçip giderken sonsuza değin kalmak üzere oraya terk edilmiş biri olarak canlandırdım gözümde. Bu korkunç bina, gözü rahatsız eden bu iğrenç taş yığını. Duygusuz, bodur, acımasız. Hep burada bekleyecek bu bina, ama seni ele geçirebilir de. Ne olduğu açıkça belirtilmemiş ve adı kötüye çıkmış bir hapishane bu; ne süslü sözlerin ne de kampanyaların gizleyebildiği, bilincin ya da çözümlemenin açıklayamadığı bir yer. Bir açlık yuvası. Bir zamanlar kişiliğiyle bütün öbür güçlerin, tarihin açlığının, milis güçlerinin suç eylemlerinin üstesinden gelebileceğine inanan bir kadın olsan bile, üzerine kapanabilir bu taş mezar. Sanki yolun kıyısındaki bu darağacı senin için bir atama, bir kötü talih, bir yazgıymış gibi. Gaza basıp hızla buradan uzaklaşabilir ve korkuya kapılıp arkadaşlarına durumu anlatmaya çalışabilirsin. Onlar da bu durumu, senin seçilip ayrılmış olduğunu öğrenirler, böylece kapı açılıp da seni götürmeye geldiklerinde hiç şaşırmazlar ve bunun yerinde bir şey olduğunu düşünürler olsa olsa. Ağlarsan, böyle bir yardım isteme davranışına başvurursan, kendine ihanet etmiş olursun yalnızca. Onun için kendi bildiğin gibi davran şimdi, kimseye danışma; serinkanlı ol, kafanı kullan, kendi

başının çaresine bak. Gün boyu arabanı sür ve gece olunca da ucuz bir barınak bul. Yorgunluğa yenilme, sabırlı ol. Yarın başka bir araban olacak ve yeniden yola koyulacaksın, bütün İrlanda seni bekliyor; yuvana geliyorsun.

3.

Havaalanında gece; yorgunluktan başım öne düşmeye başlıyor, düşüncelere dalıp henüz uyumadığım halde düş görüyorum. Eski Clare Kraliçesi'nin bir tablosu var duvarda. O zamanlar hep kraliçeler vardı. Belki de kuzenim Clare'le ben, bebekliğimizde gizlice başka bebeklerle değiştirilmişizdir, belki de yıllar önce ölen yaşlı Clare Kraliçesi bizi mirasçıları yapmıştır... Claire, sarı saçlı olanımız, uzaklarda, Hong Kong'da. Onun için, siyah saçlı olan, haylaz olan ben, kraliçe ilan edilebilirim. Şu yaşlı adam tarafından. Bardaki külhanbeyleri tarafından. Gün boyu saf Clare Bölgesi sütüyle dolu bütün bu bardakları önüme getiren barmenin kendisi tarafından. Hayal yok oluyor, ama Mayo'lu adam hâlâ karşımda oturuyor – bütün yoksul ve yorgun çiftçi sınıfı, bu sınıfın yüzyılları kapsayan geçmişi, bu yaşlı adamın kalın belinde, kalçalarında, sarkık pantolonunda odaklanmış. O çizmelerin kararlılığında ve gücünde. Ve başının o soylu güzelliğinde, o güzelim ak saçlarında.

Tekrar tekrar babamın görüntüleri beliriyor karşımda; hatta bar taburelerine tünemiş bu şakacı tiplerde bile. Ya da belki de onlara karşıt bir biçimde. Babam sevecen bir insandı, oysa bu adamlar sert kişiler; bir sürü hedefleri olduğu halde belli bir nedeni olmadan asi olan kişiler. Barışseverlik kavramı öfkelendiriyor onları; barış sonsuza değin ulaşılamayacak kadar uzakta. Barış ölüm demek aslında, ölümle geliyor ancak. Son uçaktan bu yana boş olan salonu ölümün çağrısı kaplıyor. Burada oturup sanki bu kapıdan cennete gidecekmiş gibi gelen bir uçağı bekleyebilirsin. Onun için, gece gündüzden farklı. Gece görevlileri de öyle. Çok farklı. Otelde de böyleydi – gürültü dolu geceler cehennem gibiydi. Burası ise sessiz. Şakalaşıp eğlenen son Aer Lingus görevlileri de gitti, bavullar, vedalaşmalar. Hepsinin gidecek bir yeri var.

Şimdi büyü başlıyor. Hâlâ uyuklarken, bir şeyler olacağını hayal

etmeye başlıyorum. Bir keşifin gerçekleşeceğini, beklediğim ve arzu ettiğim bir gizin açığa çıkacağını. Hayaletler ikişer ikişer o kocaman merdivenlerden çıkacaklar; azizler yürüyüşe geçecekler – daha önce hiç dikkat etmediğim o yolun karşı yanındaki bir odaya doğru. Kesinlikle babamı göreceğim şimdi, kesinlikle ölülerin arasına alınıp babama yeniden kavuşacağım. Duvar dibindeki kumar ve oyun makinelerinin ışıkları uğursuz bir biçimde yanıp sönerek hâlâ saçma sapan oyunların puanlarını gösteriyor. Bu gece bu makinelerden birini denedim ve makinenin hiç de göründüğü gibi olmadığı ortaya çıktı – sıkıcı bir makineydi– ama babamla ikimizin arasında geçen bir yarışma oldu bu. Tam bir sürücülük sınavıydı. Ve yaptığım her hatada o bildik kıkırdamayı duyuyordum. Babam, bana araba kullanmayı öğretirken olduğu gibi öfkelenmiyor, bir yaşıtıyla birlikteyken yaptığı gibi o küçük kahkahasıyla gülüyordu – orta çizgiyi geçtiğimde ya da "yağ lekeleri" yaptığımda: kimliğini gizleme olanağını yitirme, polislerle karşılaşma durumu için kullanılan bir şifreydi bu. Ama babam, kahramanlarla, ailenin bütün ölmüşleri ve atalarıyla, savaşçılarla, bilim adamları ve sanatçılarla birlikte merdivenlerden çıkarken kabullenecek beni. Daha da iyisi, evlilik hazırlıklarımız yapılıyor. Bunun ayrımına varınca irkiliyorum. Bu yasak, bu arzu edilen evliliği kabul edecek miyim peki? Ahlaka aykırı bir düşünce bu. Doğrudanlığıyla, belirgin dehşetiyle insanı şaşırtıyor bu arzu. Daha sonra, aşağıdaki salonda, yurtiçi ve uluslararası bölümlerinin dışında, havaalanının öbür ucunda – Aer Lingus bölümünde olacak bu iş. Oraya giderken, uzun koridorun iki yanına dizilmiş bütün odalar resmi giysili adamlarla, uzun elbiseli kadınlarla dolu olacak. Oraya gitsem mi, beni giydirmelerine izin versem mi? Yoksa bu arzuya karşı mı koysam? Sınırın ötesindeki varlıklar, ölüler ve doğaüstü varlıklar, düşmanca ve tehlikeli olabilirler: onlarla ilişki kurmak cezalandırılması gereken bir ayıp olabilir. Onların da insanı yakalama, peşini bırakmama yöntemleri var.

Uyandığımda düşler hâlâ sürüyor, bir türlü silkip atamıyorum onları. Yorgunluğumdan karmakarışık bir hal alıyor, ortaya çıktıkları yerle özdeşleşiyor düşler. Aer Lingus bölümüne giden yoldaki döner kapı kadar gerçek oluyorlar; öyle ki ürpermeden bu kapıdan geçemiyor insan. Galway'e bir ulaşabilsem, arkadaşlarımın arasında olabilsem, bu son derece yabancı ya da yalnızca şarap ve ilaçlar yüzünden

tanıdığım, yoksa bana son derece aykırı olan bu tehlikeli zihin karışıklığı, birtakım etkinlikler, güzel yemekler ve uykuyla yok olabilir. Öylesine yorgunum, öylesine uzun bir süredir evsiz barksızım, üzgünüm, izleniyorum, korkutuluyorum, atlatılıyorum ki. Ve şu anda da böylesine çaba harcayıp böylesine sabırlı olmak zorundayım.

Uyuyacak başka bir yer olmadığına göre, bu lanet olası tuvaletin döşemesinde uyumak zorundayım. Sonra bunun katlanılamayacak bir şey olduğuna karar veriyorum. Tuvaletteki bank çok kısa olduğu için, başka bir bank bulacağım. Burada bir yerlerde bir bank olmalı. Tam Phillips 66'nın satıldığı köşenin ilerisinde bir bank bulana değin dolaşıyorum. Phillips 66, çocukluğumdan kalma o sevgili bildik tabela – babamla yaptığım gezintiler, yaz ayları, St. Paul ve kırklı yıllardaki o gönenç duygusu. Bu tabelanın desenini hiç değiştirmemeleri ne hoş.

Uyanıp soğuk gerçeklikle, çözülecek sorunlarla karşılaşıyorum – çevremde valizlerimi kaldırmamı isteyen Patrick olunca sorunları çözmek çok güç. Bir araba bulur bulmaz kaldıracağım valizlerimi. "Valizleriniz güvenlikte değil." "İrlanda'nın en iyi polisi gözetleyince kesinlikle güvenlikte olacaklardır." Eşyaları gözetlemek onun işi değilmiş; havaalanının güvenlik şefiymiş o. Kesinlikle bir güvenlik sorunu değilim ben. Aramızdaki ilişki, kedinin fareyle oynaması gibi bir şey; fare bütün kozlarını kullandığından, belgelerinin eksiksiz olduğundan, huzur içinde kendi yoluna gitmek üzere olduğundan hep emin. Sonra Patrick ara ara tatsız davranarak şaşırtıyor beni. "Kitap yazdığınız için benden daha akıllı olduğunuzu sanıyorsunuz." Kitap yazdığımı ne zaman söyledim ona acaba? Gevezelik ederken bir sürü soru sordu bana, ben de gönüllü olarak cömertçe bir sürü bilgi verdim ona: sanki bir geçiş belgesi olabilirmiş gibi Desmond'ın adını ortaya attım, oyun olsun diye, her ikimiz de oyalanalım diye, kadın hakları hatta İrlanda Sorunları konusunu tartıştım, hatta şakacı bir dille otelde yaşadığım tatsız deneyimi –bir gezginin serüvenini– anlattım, turizm işindeki kuzenlerimle ilgili şakalar yaptım. Her gün New York'a uçak gönderen bir havaalanında kendimi güvenlikte hissederek, H Blokları kitabını bile gösterdim ona – Patrick'le arkadaşlık edebilirim ama yalan söylemek ya da rol yapmak istemiyorum. Bütün bunlara karşın, kitap yazdığımı hiç söylemedim ona. Ama her nasılsa kitaplarımın adlarını biliyor. En azından birinin adını. *Cinsel*

Politika. Patrick kitap okuyan biri değil kesinlikle. Ama kitaplara ve yazarlara olan düşmanlığı tükenmez bir kaynak.

Dört çocuk babası olduğunu söylüyor, böyle biri Patrick. Yaşamını kazanmak için çalışıyor. Hayran olunacak bir şey. Birden, karmaşa dolu yaşamımdaki her şeyden daha hayranlık uyandırıcı bir şey gibi geliyor bu bana. Bir direk Patrick. Onu kutluyorum. Ama işleri daha da kötüleştiriyor bu: benim şu başıboş halim onda bir öfke uyandırıyor. Kırlarda gezinip birkaç şiir yazmak istemez miydi acaba Patrick? Elbette – kim istemez ki bunu? Ama böyle bir özgürlük düşüncesi, Patrick'in kişiliğindeki tersliği ortaya çıkarıyor. Yünlü üniformasının, benden binlerce kilometre uzaklıkta yıllar boyu gördüğü sıkı terbiyenin gerisinde gizli duran, hiç gerçekleştirilmemiş bir istek açığa çıkıyor. Tıpkı Patrick'e benzeyen kuzenlerim var. Onları hatırlamam yeter.

Ne de olsa yıllardır Katolikler arasında yaşamıyorum. Uzun süredir İrlandalılar arasında da yaşamıyorum. Onun için, anılarda kalan şeylerin bir parçası Patrick. Bir İrlanda polisi olarak, genelde polislere göre öyle ileri bir düzeyde ki, karşılaştırma bile yapılamaz. Ve bu dört çocuklu adam etkiliyor beni. Bir baba, bir sevgili, bir koca olarak nasıl acaba? Mavi yün üniformasının içinde nasıl bir insan acaba, bir yazardan nefret edecek kadar gerçek olan bu adam? Aynı zamanda bir şeyler bildiği için, bir kitap yazmayı başardığı için bir kadına öfkelenen bu adam. O kitaptan nasıl da nefret ediyor, o kitap onun savunduğu şeyleri nasıl da tehdit ediyor. Okuldaki dar görüşlü sınıf arkadaşlarımdan bildiğim o tutuculuk, o bağnazlık var Patrick'te. Ama gene de güldürebiliyor beni; ben de onu güldürebiliyorum. Şimdi, kitaplarım konusunda beni kızdırmayı bıraksa da, otoritesinden sıyrılıp elinden kurtulabilsem. Çok tatsız, çok tehlikeli bir biçimde Patrick'in ilgisini çekmeye başladım çünkü. Benimle ilgilenme sıkıntısını göze aldı. İşçi Partisi'ne yapacağım konuşmadan önce, gazetelerde ve televizyonda açlık grevlerini onaylayarak bir şok etkisi yarattığımı biliyor. Şimdi yapacağı tek şey zayıf noktamı öğrenmek. Bir raporu. Bu yaz Mallory ve öbürlerinin beni neredeyse deli diye içeri tıktıracaklarını öğrenmesi yeter, o zaman işim biter. Ama kedi, belgelerimin eksiksiz olduğu konusunda bana güvence verip New York'a gidecek öğle uçağına binmemi ya da Ryan'ın külüstür arabalarından birini alıp buradan gitmemi söylüyor. Evet, tabii.

Ryan'dakiler bürolarında rahat rahat oturuyor olsalar da, fotoğraf makinemi şu ana değin ele geçirmiş olmalılar. Onun için hemen gidip bu işle ilgileneceğim.

Ne yazık ki, her zamanki gibi makineyi bulmak üzerelermiş ama Nikon'u taşıyan araba henüz teslim edilmemiş. Bir saat içinde teslim edilmesi gerekiyormuş: arabalar sabahları teslim ediliyormuş. Ancak, telefon edip arabanın bagajına baktırmışlar; makine gerçekten oradaymış. Kaygılanacak hiçbir şey yok. Yalnızca Patrick'in devriye gezisini savuşturarak biraz daha zaman öldürmem gerekiyor.

Aer Lingus'un tezgâhının yakınında durup yüksek bir pencereden gökyüzüne bakıyorum. Yukarıdaki bulut oluşumlarına. Harika bir gün. Şekiller geçip giderken hayal kuruyorum, uçmayı, uçakları, melekleri hayal ediyorum. Derken pencerenin dışında, park alanlarından birinde bir Meryem Ana heykeli olduğunu fark ediyorum, daha doğrusu keşfediyorum. Böyle bir ayrıntı yalnızca İrlanda'da olabilir. Bu havaalanını her gün yeni baştan kuruyorlar sanki. Belki de yapımına yeni başlamışlardır: bir yarısı hâlâ pislik ve inşaat halinde; öbür yarısı da her bakışımda yeniden yapılmış gibi görünüyor. Sözgelişi şu küçük bahçe; dün burada olmadığına yemin edebilirim. İleride birtakım hizmetler de eklerler belki: yemek yenecek, uyunacak yerler. Belki de şurası dün fark etmediğim, yemek yenecek bir yerdir – dün kapalıydı herhalde. Belki de yalnızca Aer Lingus görevlilerine ait bir yerdir. Tanrım, buradan çıkıp hükümetin ve çokuluslu şirketlerin sahibi olmadığı ve işletmediği özgür alanlarda gezinmek ne harika olacak. Gerçek yemekler, gerçek konutlar – daha da güzeli, Desmond'ın kulübesi. Havaalanındaki kalabalıklardan, belirli aralıklarla oraya buraya akın eden insanlardan sonra kırlara çıkmak çok hoş bir değişiklik olacak; yürüyüp geçmek zorunda kaldığım şu geniş, boş koridorlardan –Aer Lingus bölümünden, valizlerimden, bankımdan ve tuvaletimden, ta yukarıdaki uluslararası bölüme ve o tembel Ryan araba kiralama şirketine kadar– sonra. Havaalanındaki market, bu marketin şekerleme rafları gibi bir yığın uluslararası olaydan sonra. Şu barla, köpüklü Clare Bölgesi sütüyle dolu bardaklardan sonra; kuralları biliyorum ve bu barın müdavimi olmama yetecek kadar süt içtim.

Fotoğraf makinemi ve yeni kiralık arabamın anahtarlarını elime geçirir geçirmez kendime bir Pernod ısmarlayarak kutlayacağım bunu. Yola çıkmadan önce. Yalnızca küçük bir lükse, havaalanındaki bu uzun bekleyişte, bu yalnızlar komedyasında zevk verecek bir şeye gereksinim duyduğum için. Bu barda bileti olsun olmasın herkes içki içebiliyormuş gibi görünüyor. Burada bulunduğum süre içinde üzerinde düşündüğüm tek risk buydu, dün gece ancak yarısını içtiğim o küçük kadehteki konyak bir ikramdı, ben ısmarlamamıştım çünkü. Pernod yalnızca küçük bir veda aperitifi olacak. Mayo'ya ve Normandiya topraklarına dalmadan önce – gerçek serüvenden önce. Tam Fransız tarzı bir düşünce. Herkesin içki içemeyeceği bir barın olması çok saçma; ruhsat yasaları kadar aptalca bir şey.

Ama Patrick'le uğraşırken ne kadar dikkatli olsan az. Beni tutuklamak için her gerekçeye sarılabilir Patrick, sabahtan beri, beni kandırıp havaalanının iki bölümü arasındaki koridor boyunca dizilmiş o küçük odalardan, görevlilerin bürolarından birine sokmaya çalışıyor. Bu koridorda ne uluslararası bölümünün insan kalabalıklarının ve herkesin ortasında olmanın koruyuculuğu var, ne de yurtiçi bölümündeki Aer Lingus'un rahatlatıcılığı.

Patrick bir büronun kapısından dışarı fırlayarak içerdeki telefondan bir arkadaşımın beni aradığını söylüyor. "Öyle mi, kim?" "Size söyleyemem bunu." "Öyleyse telefona bakacağımı sanmıyorum," diyorum gülerek, doğal, rahat davranmaya çalışarak. Patrick odanın kapısında; iki oda var aslında. Arkasından gitmem için beni ikna etmeye çalışarak içeri dalıyor. Şu yan yana dizilmiş adsız odalar, bürolar, üzerlerine hiçbir şey yazılmamış kahverengi kapılar.

Yan yana dizili bu yazısız kapılarda korkunç bir yankılanma oluyor hep. Ne zaman bu kapıların önünden geçsem, sözcüklerle anlatılamayacak bir korkuya kapıldım. Şimdi bu kapıların devleti, yetkilileri temsil ettiğini, gözaltı odaları olduğunu anlıyorum. Kalabalıkların, neşeli turist gruplarının tam ortasında bu gizli odalar var. Bir iki metre yürü: bir polis bürosu. Askıda yalnızca tek bir şapka var – Patrick'ten başka kimse yok mu acaba burada? Hemen bir bardak su ikram ediyor bana Patrick. Telefon arka tarafta; Patrick ikinci odayı işaret ediyor. O odada başka kimin olabileceği, hele telefonda kimin olabileceği konusunda hiçbir fikrim yok. Ele geçirilmek ya da şaşırtılmak istemiyorum; içimde şiddetli bir klostrofobi duygusu oluşu-

yor. Sonra panik. Sonra daha akıllı davranıp bütün bunları yenme gereksinimi. Geri geri gidip koridora, normal dünyaya, görülebileceğim yere yaklaşıyorum. Kaçamaklı bir hali var Patrick'in; bir aldatmaca bu.

"Arayan avukatınız, Profesör Desmond Roach." Ne hoş. Bacaklarım neredeyse karşılık vermek üzere ileri doğru atılacak. Ama midemi kasan korku engelliyor bunu. "Önemli değil, Patrick, daha sonra ararım ben onu. Siz yalnızca bu akşam Galway'e gideceğimi ve onunla temasa geçeceğimi söyleyin. Şimdi gidip arabayı alacağım. Sonunda bir araba buldular bana." Yolda Desmond'a telefon etmeyi unutma. "Gerçekten onunla konuşmanız gerekiyor, Katherine." Şu garip alışkanlık, rahibelerin yaptığı gibi bana Katherine diye hitap etme alışkanlığı – nasıl da baskı yapıyor bu resmilik, bu vaftiz adı. "Bunu yapmak zorunda mıyım? Bu bir polisin buyruğu mu?" "Hayır." "Öyleyse onu daha sonra ararım ben." "Korkmanıza gerek yok." Ellerimin titrediğini görüyor Patrick. "Tabii ki yok, yalnızca çok işim var. Bütün o valizleri yerleştirmek zorundayım. Yaptığınız bütün iyilikler için çok teşekkürler, Patrick. Allahaısmarladık."

4.

Sonra, Patrick'ten ayrıldıktan yirmi dakika sonra, onun havaalanının öbür ucunda olduğunu düşünerek bir içki ısmarlama aptallığını yaptım. Canım içki istediğinden değil, yalnızca kendime bir şey ikram etmek, mutlu olmak istedim: yola çıkarken içeceğim küçük bir yudum Pernod bana zevk veren bir şey olacaktı. Geri zekâlı. Paranın üstünü toplamak için uzanan kolunun üstünde onun eli. Patrick. Sonra kaçamaklı bir yanıt, tabii, içkine daha dokunmamıştın bile çünkü, ödemeyi bile tamamlamamıştın; içkini hiç tatmadan barın üstünde bırakmaya razı oldun. Ve azarlanmaya, kuralın hatırlatılmasına ya da içki yerine süt ısmarlamaya. Saçma bir kuralın, türlü çeşit baskı yöntemi üzerine kurulmuş bir toplumun bu en açık, en yaygın ve de en can sıkıcı kuralının bilgiç bir tavırla savunulmasına. Kuş beyinli.

"Bugün Amerika'ya gidiyor musunuz?" "Hayır." "Peki biletinizde ne yazıyor?" "Pek hatırlayamıyorum – tarihi açık belki de." Tarihin açık olması Patrick'e göre bir sorun olabilir. Onun için kolumu sıkıca tutup beni Aer Lingus görevlilerine götürüyor, görevliler şaşkın şaşkın bilete bakıp gene bugün Amerika'ya gidip gitmeyeceğimi soruyorlar. "Boston'a giden bir uçak daha var." Karar anı geldi – geri dönmekle kalmak arasında bir seçim yap. Geri dönersem bu saçma suçlamadan kurtulurum. Ama İrlanda'da kalmak istiyorum ben. Şaşkın bilet satış görevlileri konuyu tartışıyor, Patrick tartışıyor. Bu koşullarda bile İrlanda'da kalmak istediğime, Boston'a giden bir uçağa tıkılmayı kesinlikle istemediğime göre, gerçeği söylemekten başka çarem yok. Bir Pernod ısmarlamak insanı hapishaneye gönderemez – Desmond gibi iyi bir avukatla olanaksız bu. Bir kuralı çiğnemekle gerçekten aptalca bir şey yaptım, özür dilemeye, azarlamalara ses çıkarmamaya, para cezası ödemeye, bir sulh yargıcının karşısına çıkmaya vs. hazırım. Ama salt bu olay yüzünden İrlanda'nın görkemini terk edip Boston'ın sıkıntılı havasına gitmeye değmez. İşe uygulama

açısından bakıldığında, Boston'dan New York'a gidiş ücreti Patrick'in tahmin ettiğinden çok daha yüksek olmalı. Kararım kesin, İrlanda'da kalmak istiyorum. Eve gitmek istemiyorum.

Patrick bir yengi kazanmış gibi. Ve de çok ciddi – araba kiralama şirketindeki görevlinin yakasına yapışmış ve belki de hem sahtekârca hem de yasalara aykırı bir şey yaparak kontratımı iptal ettirip yırttırmış. Ne bir anlaşma, ne bir araba. Yırtılan kâğıdın yarattığı ve boyutunu, üzerimdeki denetimini neredeyse gerçek dışı bir hale getirdiğim korkuyla, bu kargaşa içinde bütün şansımı yitirdiğimi seziyorum. Artık beni ele geçirmiş durumda Patrick. Keyiften çılgına dönmüş bir halde, yanı sıra koşturuyor beni. Eli neşe dolu bir kötücüllükle kolumu sımsıkı tutmuş, arkasından gitmemi buyuruyor. Yeniden o küçük odasına gidiyoruz. Askı şapka dolu. Odalardan ikincisi memurlarla, İrlanda polisleriyle dolu. Ve telefon – kutsal bir nesne gibi masanın yan tarafında duruyor. Telefonun yanına oturtuluyorum. Masanın arkasında, sivil giysili bir başka adam daha var. Doktor olduğunu söylüyorlar. En kötü şey.

Tıp doktoru musunuz? diye soruyorum. Elbette. Adam bir reklam kadar şen, yumuşak. Elinde de bir dolma kalemle bir kâğıt var: resmi, basılı, soru ve yanıt bölümleri var. İmzalamam gerekiyormuş. Yalnızca imzalamam. Bu kâğıdın ne olduğunu biliyorum elbette. Aynı zamanda da ne olduğu konusunda hiçbir fikrim yok. Ama ele geçirilmiş durumdayım ve şu anın korkusu içinde –artık kaçamayacağım bir yazgı bu– paniğe kapılıp lehime olur umuduyla boyun eğmem ya da direnmem fark etmeyecek pek. Direnmek boşuna olacak çünkü. Oda adam ve güç dolu.

Sonra telefon, bekledikleri telefon geliyor. Patrick'in kurumundan geçilmiyor; harekât yolunda gidiyor. Doktor da görevini çok iyi biliyor: Patrick telefonla konuşurken, sağlığım ve atalarım konusunda sorular soruyor bana. Patrick'in telefonda söyledikleri pek duyulmuyor, ama Desmond'la konuştuğu belli. Harika. O kadar da harika değil belki de – daha doğrusu utanç verici. Benim bir baş belası olduğumu düşünecek Desmond. Başını böyle bir belaya sokan sefil bir insan olarak görecek beni. Ama sonradan gülünçleşecek belki de bu olay. Birlikte bir akşam yemeği yiyip bu olayı konuşacağız ve Patrick'in mizah anlayışından söz edip neşeleneceğiz. Bir Pernod ısmarlayıp daha içmeye başlamadan yakalanmak ne saçma.

Ah, ya doktor. Dur biraz – yanlarında bir doktor var. Patrick bu işi baştan düşünmüş. Böyle bir yol izlemesi gerektiğini nerden öğrendi acaba? Desmond'dan tabii. Durumu Moira O'Neil'dan mı duydu acaba Desmond? Uzak bir olasılık. Sandalyede otururken titriyorum ve düşünemiyorum. Ama Desmond Amerika'yla konuşmuşsa – Sophie'yle. Desmond'ın şimdi benimle konuşacağı söyleniyor. Birkaç anlamsız sözcük, sonra Sophie, Sophie'nin sesi – ta Amerika'dan. Konferans hattı denen şu teknik mucize! "Sevgili dostum," dediğimi duyuyorum, artık her şeyin yoluna gireceğini, sorunun çözüleceğini hayal ederek. Yardım edecekler bana, dostlarım yardım edecek. Sonra Sophie'nin sesi tatlılaşıyor. Ama sinirli. Her şey yoluna girecek, diyor.

Bu korku varken buna inanmak çok güç. İriyarı polislerle dolu bu odadayken. Doktorun şu pahalı kravatı, art arda verdiği güvenceler, elindeki pembe kâğıdı imzalamam için diretmesi varken. Bir ateş gerekli bana. Sigara içersem düşünebilirim; titrememle baş edebilirim. Şuradaki poliste ateş var. Ondan bir kibrit istemek üzere ayağa kalkıyorum. Herkes irkiliyor. Güçlü kaslar saldırmak üzere geriliyor. Gülümsüyorum, zararsız bir haldeyim – kibritli adamın yanında oturup çevremdeki öbür polislere bakarak sigara içen biriyim yalnızca. Mide bulantısını, çılgınlığı andıran bir dehşet. Seni tutsak edenleri yatıştır, gözlerine bir insan olarak görün. Sana vurmazlar o zaman. İran: bütün gece odamızın açık kapısının önünde bir makineli tüfek duruyor, Sophie'yle ben iki ayrı portatif karyoladayız ve bu arada ben sabahleyin gelecek bir adama –hiç gelmedi– verilmek üzere, gazetelere tutuklandığımızı bildiren bir yazı karalıyorum. O gece birlikteydik, Sophie gece boyunca giysilerimizi toplayıp dağıtarak dikkatleri benden uzaklaştırmıştı. Şu anda neler oluyor peki? O odanın görüntüsünü, dayanamadığım için masada bırakmış, belleğimden uzaklaştırmıştım. O görüntüyle yeniden ilgilenme zamanı geldi. Yazgın bu adamlarla bir telefon arasında.

Doktor masanın arkasında gösterişli bir tavırla sözünü bitiriyor. Patrick telefonu kapıyor. Artık yerel polislerin sorumluluğuna bırakıyor beni. Bana iyi bakacaklarmış; onlarla gidecekmişim. "Nereye?" "Haydi, gelin." Ayağa kalkıyorlar. Oda kilitli bir kutu. Çıkmaya kalkıştığın anda engellenir, yakalanırsın. İçimdeki cadı "çapraz kilitler" diye fısıldıyor. İngilizler'in eline geçtiğinde, karşısında Engizis-

yon'un düzenbazlığı serili dururken, Jan da aynı şeyleri hissetmiş olmalı. Nereye gidiyorum ve kim bu adamlar? Patrick'in bütün devlet polislerinden farkı ne? Benim gözümde hepsi aynı. Belki de farklıdırlar. İrlanda'da, hem Kuzey'de hem Güney'de büyük korkular yaşanıyor şu anda. Patrick'in denetiminden çıkıp yerel polislerin ya da normal devlet polislerinin eline düşmeme yol açacak bir adım olabilir bu. Ama belki de polis değildir bu memurlar – belli bir görüşe, İngilizler'e, Orange tarikatına ya da IRA'nın bir koluna bağlı ve benden hoşlanmayan bir vurucu timdir bunlar belki de. Görevleri beni öldürmek belki de. Kırsal bölgede bir sürü suikast oluyor; loş ışıklı yollardaki cesetler her sabah gazetelerde aydınlığa çıkıyor. Kadınlar da öldürülüyor. D'arcy'nin Kuzey'deki komitesinden birkaç kişi öldürüldü. Ama burası Güney. Gerçi Güney'de de oluyor böyle şeyler. Ama bunlar polis. Öyleyse niye olmasın – hükümetle bir danışıklı döğüş olmasa nasıl yürür ki bu işler?

Ama bu adamlar o bildik normal polislerdense, yalnızca hapishaneye gidersin belki de. O zaman bir avukata gereksinimin olacak; Desmond olmazsa, bir başkası. Dublin'deki kadınlar – onlarla bağlantı kurmalısın. Nereye gideceğini öğrenmelisin. Gideceğin yer yalnızca bir tımarhaneyse, o tımarhanenin adını öğrenmelisin. "Haydi, gelin." "Ama nereye gittiğimi öğrenmeliyim." Yaltaklanıyorum: "Memurlarınıza güvenmek için, Patrick." "Yola çıktıktan sonra söylerler."

Beni tutuyorlar, her iki kolumu da bir polis eli sıkıca kavrıyor, bir kapıdan dışarıya, piste çıkıyoruz. Uçakla mı gidilecek acaba? diye düşünüyorum gerginlik dolu bir kuşkuyla. Dışarıda, gecenin içinde uçma özgürlüğü mü bekliyor beni? Amerika'ya gitmeyeceğim kesin; havaalanının bu bölümünde ticari havayolu şirketi yok. Patrick'in peşinde dolaşırken pencereden son gördüğüm uçak Swissair'in uçağıydı. O uçakla gidilmeyecek demek ki; çoktan kalktı o uçak. Belki de kendi uçakları, babamınkine benzeyen küçük uçakları vardır – her şeyden, hatta İrlanda'dan uzaklaşıp Tanrı'ya, ölüme doğru tırmanan küçük bir uçak. Küçük uçak yükseliyor, yükseliyor, pilotun yüzünde bir gülümseme. Yüzü yirmili yıllara özgü bir başlıkla örtülü, eldiven derisi gibi yumuşak deri başlık kafa derisini sımsıkı sarmış, boyun atkısı sırıtışı gibi uçuşuyor. Benim kurtarıcım mı olacak bu pilot, yoksa bir katil daha mı?

Nereye götürülüyorum? Niye öğrenemiyorum bunu? Birkaç adam beni kollarından kaldırıp sözcüğün tam anlamıyla taşırken, kararlı ve kibar bir tavırla diretiyorum, yurttaşlık haklarından söz edip nereye götürüldüğümü soruyorum. Sakin sakin yanlarında gitmeye hazırım ama buna hiç izin verilmiyor. Kibarca konuşmama bile. Ama beni kapıdan çıkarıp bir kafes gibi demir parmaklıklarla çevrelenmiş kısa rampadan indirerek asfalt iniş alanına götürdüklerinde – işte o zaman haykırıyorum. Tecavüz! Avazım çıktığı kadar. İmdat! diye bağırıyorum. Yine, Tecavüz! Polisler dehşete düşüyor. Ben de dehşete düşüyorum; yaşamım boyunca tecavüz diye bağırmamıştım hiç. Ama bu sözcüğün Latince'deki özgün anlamını – *rapio*, adam kaçırma– kastediyorum ben tabii. Şakacılığımı yeniden kazanıp bunu onlara açıklamaya niyetleniyorum. Onları bana insanca davranmaya hazırlama düşüncesiyle neşeli neşeli gülümseyerek. Onlar beni bir arabaya tıkmaya hazırlanırken.

Arabayı çoktan görmüştüm. İçinde beş kişi olacağımızı düşününce, inanılmayacak derecede küçük bir araba; üç iriyarı polis, bir şoför ve ben, iki kapılı bir arabanın –gerçekten iki kapılı bir araba bu– arka koltuğunda gitmesi olanaksız bir klostrofobili insan. Öne, şoförün yanına oturmama izin vermeyecekler tabii: bir tutsağım ben, kaçabilirim, onları engelleyebilirim vs. "Bakın, memur bey" – adamın eli kolumun üstünde bir mengene gibi – "siz çok irisiniz; bense sizden çok daha ufak yapılıyım. Beni korkutuyorsunuz. Hiç gerek yok buna. Bırakın, yalnızca canımı acıtmayı bırakın, o zaman sakinleşeceğim. Aslına bakarsanız hepiniz aşırı bir heyecan içindesiniz. Herkes rahatlasın." Gerçekten de rahatlıyorlar, ama bir parça. "Şimdi kolumun üstündeki elinizi gevşetin. Sizden kaçamayacağımı iyice anlamış durumdayım ve kaçmaya da çalışmıyorum zaten. Lütfen elinizi gevşetin ve canımı acıtmaktan vazgeçin." Adam dediğimi yapıyor. Mahcup mahcup özür diliyor. Sevdim onu. Artık gidiyoruz. Sigara içme ayrıcalığını ve temiz hava girsin diye camın birkaç santim aralık kalması için küçük bir hoşgörüyü elde ettikten sonra, onlarla birlikte yapacağım yolculuğa başlıyorum. Nereye gideceğim –ölüme mi, hapishaneye mi, yoksa bir tımarhane cehennemine mi– konusunda hiçbir fikrim olmadan, devasa omuzlu, devasa belli, hatta devasa kalçalı iki devasa polisin ortasında sıkışmış bir halde, yolculuğuma başlıyorum. Sanki bir öğle sonrasında oynanan bir futbol maçında-

mışız ya da bir mezuniyet balosu gecesindeymişiz ve bu polisler de ahbaplarım, bildik oğlanlar, yakın dostlarım, sarılıp kucaklayan flörtler bile değil de takım arkadaşlarım, İrlanda devrimi ya da karşı cinsler arasında barış konularında yoldaşım olan kişilermiş gibi, kollarımı onların omuzlarına dolayıp tutuklanma, hapishane, hatta ölüm korkumu yeniyorum. Birlikte yuvarlanıp giderken, benimle birlikte şarkı söyletiyorum onlara –"Baola Baola" diye– korkum yüzünden başka şarkı gelmiyor aklıma çünkü, ama içimizden birinin aklına başka bir şarkı gelene değin bu şarkıyı açıklayabilirim onlara. Sonra, Clare Bölgesi'nin sessizliği içinde yolumuza devam ediyoruz; nereye gittiğimizi söylemeleri için gönüllerini yaptım: Clare'li Hanımefendimiz'e gidiyoruz, diyorlar. Güzel bir deyiş.

Bir rahibe manastırı. Gülüyorum. "Ya, eskiden öyleydi. Şimdi bir huzurevi." "Bir huzurevi işime yarayabilir." Hep birlikte gülüyoruz. "Param bitmek üzere, ama bu yer parasız sanırım, öyle değil mi?" "Devlet desteğinde." "Harika." "Rahibeler de var mı peki?" "Var." "Rahibelerle büyüdüm ben." "Hepimiz rahibelerle büyümedik mi zaten?" Hepimiz karanlıkta geçmişimizi hatırlayarak gülümsüyoruz. "Ama bir büyüdünüz mü, onları pek özlemiyorsunuz artık." Yanımdaki iri göğüsten bir kahkaha. Aslında kendilerini rahat hissedebilirler. Kadınlarla birlikteyken – böyle olmasını isterdim. İriyarı olan, "Erkekler de var orda tabii," diye ekliyor. "Ayrı bir bölümde umarım." "Evet." Ve böylece, direksiyonda o her yanı yamru yumru yaşlı IRA'lı tip, beni götürüyorlar. Direksiyondaki o sıska, ufak tefek adam sinirli bir tip, ama bütün kalbimle onurlu bir insan olduğunu umut ediyorum. Dört erkeğin tutsağı olmak son derece can sıkıcı bir şey; seni oraya istedikleri durumda teslim edip yakayı ele vermeden sıyrılabilirler bu işten. Ama kesinlikle arabayı durdurup sana tabanca çekecek birine benzemiyor bu adam. Yalnızca bundan emin olmak için onunla biraz gevezelik ediyorum ve sonra gene, kucakladığım iri cüsseli kabadayı erkek kardeşlerimin arkadaşlığına dönüyorum.

Kilometreler geçip giderken, bu durumdan zevk almaya ve hayal kurmaya karar veriyorum. Kadın manastırlarının başrahibeleri de karanlık bastıktan sonra kırlık yerlerde bu biçimde yolculuk ediyordu herhalde: iki koruma, küçük gezinti arabası bu yollarda ilerlerken başrahibenin profili zarif ve sakin. O sessiz huzurevinin rahibeleriyle birlikteliğim nasıl olacak acaba? Gerçekten de rahibelerce yönetilen,

eski moda, sessiz, kitap dolu bir konukevi olabilir bu yer. Valizlerimin arkadan gönderileceğine dair söz verdiler; okunacak bir sürü kitabım var valizlerde. Bir de, inceleyeceğim, filmini doğru dürüst yerleştirmeyi öğrenmek için sonsuza değin uğraşacağım Eclair marka film makinem. Gerçekten tam insanın gereksindiği şey – huzur.

5.

Ama oraya vardığımızda, bir hapishane, taş bir kale çıkıyor karşımıza. Kurumsal polis devleti lambalarıyla aydınlatılmış, gri renkli bir Bastille. Memurlardan biri içerde inceleme yaparken arabanın motoru vızıldayıp duruyor. Kalbim sıkışıyor: bir ihanet daha. Bir cezaevi, bir hapishane ya da hiçbir zaman çıkamayacağın gerçek bir akıl hastanesi bu. On dokuzuncu yüzyıl, Batı İrlanda stilinde; burada aç bırakabilirler, dövebilirler ya da öldürebilirler seni ve öylece yok olup gidersin. Buraya girdin mi canlı canlı gömüldün demektir. Polisler bunu anlamışa benziyorlar, ama yalvarmak boşuna olacak. Taştan yapılmış giriş bölümündeki sert ışık, ileriye doğru uzanmış gri renkli kurumsal yığın. Sessizlik, motorun vızıltısı. Bu yerin kötücül niyeti apaçık; ayrıntılarıysa belirsiz. Bir kışla, bir hapishane, tımarhanelerin en kötüsü. Bu adamların yandaş olduğu şu çılgın politika: buraya asileri mi hapsediyorlar acaba, yoksa burası teröristleri, devrimcileri, şiddete, havaalanında IRA'lı olduğu izlenimini veren aylak kişilerin yaydığı soğuk bir esinti biçiminde sezdiğim o acımasızlığa başvuran kişileri tuttukları bir yer mi? Peki ama hangi orduya bağlı bu adamlar? Gizli orduya mı – onların dinlenme ve ıslah yurdu, tımarhaneleri, genelevleri mi yoksa burası? Buranın da Armagh gibi bir şubesi var mı? Kadınların arasına mı gönderileceğim, yoksa birtakım erkek köpeklerin, şu polislerimden daha kötü olan gardiyanların önüne mi atılacağım? Polisler beni kapılardan geçirirken, gidecekleri için üzülmeye başlıyorum; en azından bana hiç zarar vermedi onlar.

Gene dehşete kapılıyorum. Kilitler, kilitler var. Kapıdan geçtiğin anda işin bitti demektir. Pencerelerde de demir parmaklıklar var. Cehennem ve sonsuzluk bu karanlık yer. Anahtarların sesi. Ve yapmacık bir hastane görünümü. Bir hemşire, Tanrı'ya şükür, bir kadın göründü. Ama sert bir kadın. Elinden çantanı alacak, o kadar. Yanımda

tutacağım çantamı. Sizin için daha rahat olmaz mıydı? Olmaz pek. Peki, şuraya oturur muydunuz? Hiçbir zaman oturmayacağım bir köşe: odanın çok uzak bir köşesi, kapıdan, koridordan çok uzak. Ve bu kadının, O Adam'ın –kadın bir tanrıymış gibi söz ediyor o adamdan– bana yapabileceği şeylere tanıklık edeceğini görmek. Bu adam her kimse, buranın efendisi bu adam, yaşamımın tümüyle onun denetiminde olduğunu ve onun mahkûmu olduğumu bilerek, taşıyacağı her türlü görev, devlet ya da psikiyatri donanımından nefret ederek, uzun bir süre bekledikten sonra – içeri giriyor. Genç, yakışıklı, sakallı. Zarif. Ennis'e taşınmış Viyana. Hâlâ kapının yanındaki sandalyede oturuyorum, el çantam kucağımda – sahip olduğum son şeyler: para, sigara. Daha yakınına, masasının karşısına oturtmak istiyor beni adam. Usul böyleymiş. Usulünüzün cehenneme kadar yolu var; kesinlikle katılmayacağım bir şey bu. Onun için de puan kaybedip daha anormal görünüyorum. Ama şu klostrofobi, anlamadığım bir savaş ve kargaşanın ortasında olduğundan artık bana yabancı gelen bir ülkenin kırsal bölgesindeki karanlık bir binada bir mahkûm olmanın verdiği büyük dehşet, yalnızca belki de bir daha asla özgür kalamayacağımı, asla buradan canlı çıkamayacağımı bilmek – bütün bunlar kapının yanından ayrılmamı olanaksızlaştırıyor. Adama bakıyorum ve ondan nefret ediyorum. Nefret ettiğim kadar da korkuyorum.

Adam, bana pek bakmıyor ve sözcükleri uzata uzata konuşuyor: "Uçuyorsunuz." Benim geldiğim yerde uçmak sarhoş olmak demektir, oysa dün akşam içtiğim bir damla konyak dışında günlerdir ağzıma içki koymuyorum. "Hayır," diyorum korkunun verdiği bir baş dönmesi içinde. Kafa çekmekle mi suçlanıyorum acaba? Suçum Patrick'in o uğursuz Pernodu mu? "Uçuyorsunuz, kesinlikle uçuyorsunuz. Bir uçurtma gibi." Sonra uçmanın ne olduğunu hatırlıyorum. Sıradan bir argo değil bu, psikiyatri söylemi. Manik. İvecen. Bir kezinde annemin doktorunun, beni kapatmayı düşündükleri o hastanedeki muayenehanesine gitmeyi reddetmemden sonra, bir yaz akşamı üniversitede çimenlerin üzerine oturup bu sözcüğü kullandığını hatırlıyorum. Ertesi sabah hastaneye yatırılmam için birtakım belgeler imzalatmıştı anneme bu doktor. Evet, uçmak – uçmanın ne olduğunu hatırlıyorum. "Bir uçurtma gibi," diye yineliyor adam bu sözcükten zevk ala ala. "Hayır, ama korkuyorum," diyorum. "Peki neden?"

"Buraya polis tarafından getirildim çünkü. Tutuklandım. Hiçbir suç işlemedim ben. Hiçbir şeyle suçlanmadım. Korkuyorum, çünkü nerede olduğumu ya da buradan ne zaman çıkacağımı bilmiyorum." "Haa. Şey, kendi iyiliğiniz için getirildiniz buraya. Şimdi, buraya nasıl geldiğinizi bana anlatmanızı istiyorum." Saçma bir şey bu, ama gene de anlatıyorum: araba kiralama, araba değişikliği, Nikon fotoğraf makinesinin bagajda kalması. İlk kiraladığım arabayı benden sonra kiralayan müşterinin makineyi geri getirmesini beklemem. Patrick. Desmond.

"Niye araba değişikliği yapmak istediniz?" "Benimki hem pahalı hem de dikkat çekici geldi bana." "Niye dikkat çekiciydi?" Otel. H Blokları kitabı. Gene ağzımdan baklayı çıkarıp her şeyi onların şu lanet olası siyasi kargaşalarıyla karmakarışık etmiştim. Hiç değilse, asiler ve gericiler için ayrı koğuşları varsa, doğru koğuşu boylarım. Şimdi sorularla sıkıştırıyor beni adam: "İzlendiğinizi mi düşündünüz?" "Bunun mümkün olduğunu düşündüm." "Siz kimsiniz ki izlenecektiniz?" "Yalnızca oteldeki tartışma yüzünden düşündüm bunu. Aslında tek istediğim Galway'e doğru yoluma devam etmekti." "Niye?" "Orada arkadaşlarım, yapacak işlerim var." "Ne gibi?" Eğleniyor adam. "Film işi. Yanımda bir sürü araç gereç var – aslında sorunum tek başına yola çıkan biri için çok fazla valiz almış olmam galiba. Ve Ryan beni geciktirince" –bunun bir araba kiralama şirketi olduğunu söylemeyi unutma– "valizlerim dikkat çekti. Patrick'in dikkatini çektim." Patrick'in kim olduğunu biliyor mu ki? "Beni tutuklayan memur, havaalanındaki güvenlik şefi." Polis tarafından tutuklandıysam, bir akıl hastanesinde işim ne? Farklı sistemler değil mi bunlar? "Niye lityum kullanmayı bıraktınız? Temmuz ayında lityumu bıraktığınıza dair bir rapor var elimizde."

Hayret verici bir uluslararası akıl polisliği sistemi. Adam benimle ilgili bu konuyu biliyor. Telefon konuşmaları. Desmond. Sophie. Raporum. Oda umutsuzlukla kararıyor. Hemşire koridorun öte yanında herkesin eşyalarını yerleştirdiği dolabıyla uğraşıyor. "Aslında mayısta bıraktım lityumu ama temmuza kadar kimseye söylemedim bunu, söylediğim zaman da aklımı kaçırdığıma karar verdiler. El titremelerinden, ishalden usanmıştım ve ilaçsız bir yaşam sürdürmek istiyordum." "Ha." "Burada da lityum almayı kabul etmeyeceğim." "Ah ha." "Buna hakkım olduğu kanısındayım." Adam kaşlarını kal-

dırıyor, doğruluyor. Konuşmayı sürdürüyorum: "Buranın vatandaşı değilim ben." "Şu anda bizim yetki alanımız içindesiniz ve bize göre en iyi şey neyse onu yapacaksınız. Hemşire – eşyalarınızı hemşireye verin, sizi koğuşunuza götürsün. Dr. Foreman'la temas halindeydik biz. Bizim doktorumuz McShane de Amerika'dan yeni döndü, orada lityum üzerine çalışmalar yaptı. Sabahleyin sizinle görüşecek."

Utanç içinde, kapının yanındaki küçük bir sandalyede oturuyorum. Aptal. Polis tarafından tutuklanıp bir tımarhaneye getirildin. Burada sağ kalabilirsen şanslı sayılacaksın. Tam onların, içinde delikler açmaktan hoşlanacağı ve sonra da bunu deneysel cerrahi olarak tanımlayacağı açıkgöz tipsin sen. Böyle bir yerde elektroşok yapılacaktır kesinlikle – daha içeri girerken kokusu geliyor. İşbirliği yapmayı beceremeyeceksin ve elektroşokla cezalandırılacaksın. Sorun yalnızca lityumu boğazından aşağıya tıkmak olsa, iş kolay olurdu: kan ölçümlerin onlara yeterli gelene değin iki hafta boyunca hapları alırsın, sonra da kapıdan fırlayıp hapları atıverirsin. Kaliforniya'daki o adamın verdiği Torazin'e yaptığın gibi. Gerçekten de ilaç paketi bitene değin kendini zehirlemeyi sürdüreceğini mi sanıyordu o adam acaba?

İrlanda'da belki de temelli olarak içeri tıkılmış durumdasın: acı bir deyiş. Son içeri tıkılışın bu. Buraya gömüleceksin. Moher Kayalıkları'ndan, o kocaman deniz ve çağlayan bölgesinden yalnızca otuz kilometre uzaklıktasın – az ötede de Amerika var. Bu işin, bu talihsizliğin böyle sona ermesi. Asi takımında olup bir tımarhaneyi boylamak; nasıl da önemini yitirmeye başladı bu durum. Bunlar kadın hapishaneleri – ne de olsa senin alanına giren bir şey. Koridorun aşağısına doğru götürülürken, bir yazgı gibi üzerime çöküyor bu olgu. Korkunç bir biçimde yuvaya dönmüş durumdayım.

6.

Koğuş. Bir yoksulluk yuvası: yıpranmış, sarı renkli, saçaklı yatak örtüleri, soluk perdeler, bir haç, otuz beş bitkin kadın tutsağa kanayan yüreğini gösteren İsa. Kadınların çoğu oldukça yaşlı, ışıklar hâlâ açık olduğu ve diş fırçalayıp tuvalete gitme zamanı olduğu halde, bazıları çoktan horlamaya başladı bile. Artık oda arkadaşlarım olan, yatağımın iki yanındaki kadınlarla selamlaşıyorum. Odadan tek başıma çıkıp pusuya düşürülmekten kaçındığım için, tuvalete yapılan grup turundan yararlanıyorum. Kapısız tuvalet bölmeleri. Tuvaletin bakımsızlığının ve soğuğunun verdiği üzüntü. Diş fırçam valizimde kaldı ama gene de el çantamdaki saç fırçasıyla saçlarımı fırçalayabilirim. Bu bile kendimi daha iyi hissetmemi sağlıyor. Akıl hastanelerinde dış görünümün önemi, politik anlamı: taranmamış saçlara hiçbir zaman şartlı tahliye sağlanmıyor. Küçük bir rahatlık da veriyor saç taramak; ama diş fırçalarını, sabun bezlerini kıskanıyorum. Ama buradaki öbür kadınlar üzerlerindeki bornozlarıyla bu hapishanede çok uzun bir süredir tutsak oldukları için tam bir kurumsal görünüme büründükleri halde, benim üstümde hâlâ sokak giysilerim var. Yoksulluğun kapalı yüzü de var burada; özel değil devlete ait bir yer, yolun sonu burası.

Otuzlu yaşlardaki kadınları burada görmek korkunç bir şey, ama bana göre en acısı yaşlı kadınların olması. Umuttan yoksunlar, belki de ölecekler burada. Gerilerinde kurumlarla dolu yıllar. Yıllardır istenmemek, uzaklaştırılmak, dışlanmak. Böyle gri renkli yerlerde geçirilen on yıllar. Ya da sonunda buraya sürülmek; erkek ve kız evlatların kendilerini böyle bir yükten kurtarma konusundaki kararlılıkları. Evlatların bu boş yardımseverlikleriyle devlet hapishanesi arasında başka hiçbir seçenek olmadığı için bu denli çok yaşlı kadın var burada. Yaşlı hanımefendiler bu kadınlar aslında, hâlâ kendilerine çeki düzen vermeye özen gösteriyorlar, ancak horlamaya ve iğrenç

bir biçimde mahremiyetten yoksun bir yatakhaneyi rahatsız etmeye de çok yatkınlar. Ama gene de, musluğu açan o lekeli elin bu hareketi, bir yaşam boyu sürdürülen belli bir zerafetin ve onurun hareketi, bir güzellik. Bu aşağılık cehennemde, kırılgan ama kararlılıkla korunan bir insanlığın güzelliği. Bu bitimsiz karabasanda, insan yalnızca her geçen günün kendisini ölüme gitgide daha çok yaklaştırdığını seyretmesi için sağ kalmak zorunda bırakılıyor. Şimdiden yaşlarından büyük gösteriyor bu kadınlar; kırk yaşında olan kırk yedi gösteriyor. Onların arasında kendimi bir üniversite öğrencisi gibi hissediyorum, beni çocukluk adımla, Katie diye çağırıyorlar.

Birkaç hafta sonra, Dublin'de İşçi Partisi'ne yaptığım konuşmaya ilişkin bir magazin öyküsünde resmimi görüyorlar. Bir ömür kadar uzak gelen bir şey. Resmi görüyorum ve gözlerime inanamıyorum, içimi bir utanç dalgası kaplıyor; şu ya da bu varoluşum hiç gerçekleşmemiş gibi sanki. Hâlâ o kişi olmam olanaksız. Röportajlar, portreler. "Bu sen misin, Katie?" diye sesleniyorlar heyecan içinde. Gururlu, sevinçliler. O ana değin ve ondan sonra da, yalnızca onların Katie'si oldum, onları neşelendiren, yanında getirdiği İrlanda kavalını çalmayı öğrenmekte direten, bu kavalı çalmasını hâlâ hatırlayan her kadından ders alan, cig dansı yapıp onları eğlendiren, güldüren Katie'leri. Hemşire içerde olmadığı zaman, başkaldırı ve karşı çıkma ruhunu canlandıran, yanıt verip soru soran, görüşleri ve yakınmaları dinleyen. Öykülerini öğrenen, destek veren. Bu yeri bu koşullar altında olabildiğince eğlenceli, olabildiğince gülme, dostluk ve saygı dolu bir yere dönüştüren. Hatta hemşireleri gardiyandan çok hemşire olmaya razı eden Katie'leri.

Bir akıl hastanesi sakini olarak yaşamıma başladım. El çantam bile gitti. İçinden gereksinim duyduğum şeyleri alacağıma dair söz verdiler. Para? Sigara? Zayıf yanlarını biliyorsun, sigarasız yaşayamazsın. Kısa bir süre dayanırsın, sigara alacak paran olduğu sürece. Sigaran olmazsa çıldırır, "rahatsız" olur, hücreyi de boylarsın. Şok. Dengesizlik. Ceplerimde kaç tane sigara kaldı acaba? diye düşünüyorum yatağımın üstünde oturup geceyi atlatma olanaklarımı hesap ederek. Sabahleyin buradan çıkabilirim belki; hiç içmediğim bir içki yüzünden bir geceni kodeste geçirtmek İrlandalılar'a özgü bir fikir belki. Bir yerlerde bir Ford Escort gecenin içinde yoluna devam ediyor – sen de yolda olabilirdin şu anda. Kendini yakalatmakla aptallık

ettin. Birileriyle nasıl bağlantı kuracaksın şimdi? Nasıl dışarı çıkacaksın? Nasıl yardım bulacaksın? Ortalık biraz sakinleştiğinde çevredeki kapıları, pencereleri ve telefonları görebilirsin. Oda yarı yarıya ışıklandırılmış durumda şu anda, hemşireler odanın öbür ucunda ağır ağır örgü örüyorlar, daha çok da Aran tarzı kazaklar örüyorlar. Parlak yeşil bir kazak. Bir kazak da bana örer miydiniz? diye soruyorum yataktan kalkma cesaretini gösterip onlarla çene çalarak. Şşşt. Sessiz olmam gerekiyor, uyku saati.

Az önce bir çuval dolusu hap dağıttı hemşireler. Sizi uyutacak şeyler, diye mırıldanarak. "Tatlı rüyalar görmek için bir hap almaz mıydın, Mary?" "Nedir bunlar?" diye soruyorum. Kimse bir şey söylemiyor. "Tozlar," deyip gülüşüyorlar. "İlaçlar." "Kim yapıyor bu ilaçları?" "Aa, şirketler." "Ne var içlerinde?" "Olması gereken şeyler." Bana hiçbir şey verilmedi daha, ama gece nöbetçisi buna üzülmeye başladı, boyuna yan yana dizili karyolaların arasında dolaşıp duruyorum çünkü; sanki bacaklarımın üstünde durmak güvenliğin ta kendisiymiş ve ben de bir gece nöbetindeymişim gibi.

Saatler geçip giderken, uyuyan gövdeler o güne değin tanımış olduğum kişilere dönüşüyor. Bir filmin içindeyim; şurada Fumio yatıyor, az ötede de Sita – ölüm, yaşlılık ya da güçsüzlük nedeniyle buraya getirilmiş yaşlı bir kadın, odanın öbür ucunda, hemşirelerin yakınında gizemli bir figür. Yüzükoyun yatmış bu gövdeye duyduğum sevecenlik, hem kendisi içindi, hem de Sita'nın görüntüsüne dönüştüğü için. Aradaki geçitte yürüyüp yataklardaki yüzlere bakıyorum. Tanıdığım insanlar mı bunlar? İlkokuldan tanıdığım kızlar, kadın hareketinden tanıdığım kadınlar mı? Benzeşmeler. Kimileri benzeşiyor, kimileri benzeşmiyor. Genelleştirmeler. Tanımadığın kişiler olsa bile, burada olduklarına göre hepsinin, bütün bu damgalı varlıkların ruhunu bağrına bas; bu ölüler mahzenindeki her bireyi, her bireyin kutsallığını kabullen. Ve bu yeri öğrenmeyi de sürdür. Burada oyalanıp duruyorsun ama zaman çok değerli; her şeyi özümse. Ama bir yandan da düşün taşın, çıkış yolunu bul, araştır.

Hemşirelerin sabrı tükendiğinde yatağıma dönüyorum. Oturup beklemeliyim. Burada uyumak, bu durumu kabullenmek demek. Sigaralarını yay, sıraya diz, her biri bir kişilik, kendine özgü bir tat kazanana, gelişip oluşma anına ulaşana değin, say onları. Bu sigara kahve için – kahve diye bir şey varsa tabii. Bir tane Fransız Caporal

sigarasını da kahve sonrası için ekle, geri kalanları da acil durumlar için bir kenara koy. Bu, gündoğumundaki düşünceler için. Bu da gecenin bitimi için. Gene çişim geldi. Odadan da çıkamam; çıkmaya kalkışırsam, kaçtığımı düşünüp yakalarlar beni sanırım. Hücre – hücreyi nerede tutuyorlar acaba, hangi odalar kilit altında? Tehlikeyi göze alıp dışarı çıkmak ve bunu araştırmak istiyorum ama şu anda buna cesaret edemiyorum. Onun için, müthiş bir incelik ve sessizlikle, yatağımın başucundaki boş su bardağının içine işiyorum. Kusursuz bir iş. Bu küçük başarı eğlendiriyor beni. Anlatılamayacak kadar yorgun, dinlenmeyi umut edemeyecek kadar korkmuş olan zihnim, oyunlar oynamaya başlıyor. Oda gecenin içinde büyülüyor, sanki duvarlarında film gösteriliyormuşçasına değişiyor, yeniden biçimleniyor. Peki ama bu filmleri gösteren kaynak nerede?

Duvarın öbür yanında. İçimdeki pratikten yetişme teknisyen, bunu, bu kaynağı araştırmak için can atıyor. Kaliforniya'daki o ilk içeri tıkılışımda, Herrick'teki hücrenin duvarları gibi görüntü yansıtan duvarlar. Bugüne değin tanıdığım, sevdiğim ya da sahip olduğum herkesi çağırabilirim buraya: Fumio'yu, Sophie'yi, Dakota'yı ve Petra'yı, Kutsal Kitap'a dayalı epik film parçalarını, Charlie Chaplin'i ve meyhanelerde geçirilen Paris öğle sonralarını, babamı. Bir varlık, koruyucu bir güç olur babam burada.

Desmond gelecektir; bu durumu bildiğine göre gelmek zorunda. Beni kurtarmak için çoktan işe koyulmuş birtakım güçler var mı acaba? Tek yapmam gereken şey, uyanık kalıp paniğe kapılmamak, hiç ses çıkarmamak. Yüksek sesle konuşursan, çığlık atarsan her şey bitti demektir. Çok metin olman gerekiyor. Gizem dolu bu yer. Öyleyse senin bu yere yaklaşımın da giz dolu olsun. Sözgelişi Sita'nın burada olması gibi... Gerçek Sita'nın değil, bir benzeşinin. Mayo'nun Minnesota'daki şubesinin banyosundaki Mısırlı figür gibi; başında bir paçavra, en alt sınıftan bir hizmetkârdı o figür; birlikte Mısır'a gitmiştik. Ve Sita'ydı o figür. Yoksulların arasına atılmış bir kontesti. Sita bir ölü şimdi; beni avutmak için, her türlü görüntüyle belirebilir, herhangi bir biçimde ortaya çıkabilir. Burada bir merhamet simgesi Sita, hemşirelerin yakınındaki şu yaşlı kadın; öyle yaşlı ki bu gece ölebilir bu kadın. Hafif hırıltı sesleri; yatak da parmaklıklarla çevrili garip bir şey. Tutunması için mi konmuş o parmaklıklar acaba? Yoksa denetim altında tutulup kısıtlanması için mi? Koğuşta yaptığım

küçük turlardan birinde soruyorum bunu; ona hiç bakmayan iki ağır kanlı, şişman hemşirenin yanında kadın gerçekten ölebilir diye kaygılanıyorum. Kadının neredeyse doğurma halinde olduğunu sanıyor insan: küçük çığlıklar, kamburlaşmış kalça, yatağın iki yanına doğru gerilmiş bacaklar. Doğum ve ölüm: karşıt ama gene de benzeş olan iki olgu. Ya kadının yatağı arkadaki duvardan geçirilip hücre, ya da her neyse, bitişikteki odaya çekilirse... Ve öbür tarafa geçtiğinde dönüşüme uğrarsa? Özgür kalırsa. Ya Sita ölüm döşeğinden kalkıp dirilirse? Gidip görmeliyim. Bitişikteki odayı araştırmalı, emin olmalıyım. Sessizce yürüyerek ilkin gene banyoyu buluyorum, sonra biraz daha uzağa gidiyorum. Koğuş duvarının şurada bitmesi gerekiyor. Evet, bir oda var, bir tecrit hücresi mi acaba bu, bir gözetleme deliği var mı? Hayır, içinde garip bir kırmızı ışıltı olan, küçük, boş bir oda bu yalnızca. Hiçbir şey yok. Hiçbir mucize yok.

Hiçbir mucize yok. Yalnızca bu yer var. Gündoğumuyla, o güzelim ilk ışıkla aydınlanıyor bu yer – ışık, duvarların beyazı üstünde grileşiyor. Koridorlar kilitli kapılardan başka bir yere çıkmıyor. Alt kat da öyle, parmaklarımın ucuna basa basa alt kata bile indim çünkü, elim on santimden fazla açılmayan bir penceredeki parmaklıklara rasgeldi. Böyle yapılmış bu pencereler. Öyle bir yer bu. Sırtımda, pamuklu bluzun altında soğuk bir ürperti. Kazağımla pantolonum yukarda koğuş yatağının üstünde; geceliğim olmadığı için bir bluz ve iç çamaşırıyla yatmak zorundaydım. Buradan çıkabilirsen bir pantolona gereksinimin olacak – pantolonunu alıp götürmemelerini sağla. Paranı da. Gelgelelim paranı aldılar bile. Bir an önce sigara satın al, yoksa gerçekten aklını oynatacaksın. Pencere çerçevesinin altındaki elimi çekiyorum, bütün o IRA'lı adamların elimin nasıl kırılabileceğine ilişkin uyarısını hatırlıyorum çünkü; elimi kırabilirler burada. Ya böyle bir durumdayken yakalarlarsa seni?

Sessizce yatağıma dönüp başımın yukarısındaki vasistastan günün içeri girişini seyrediyorum; kocaman, bölmeli bir dam penceresi bu vasistas. Gerçekten çok güzel bir şey. Binanın bir bölümü eski çünkü ve şu andaki yıkık döküklüğüne, şu andaki yönetim biçiminin kasıtlı çirkinliğine karşın, bazı mimari ayrıntılarında hâlâ eski görkemini taşıyor bu bölüm. İnsanı uçmaya davet eden bu dam penceresi

gibi. Tehlikeli, uğursuz ve umursamaz bir biçimde bağırarak melekler, süpürge sopaları ve kanatlar istiyor bu pencere. Tek çözüm gökyüzü diyor. Buradakilerin verdiği ilaçlar gibi. Bütün o lanet olası ilaçlardan da uzak dur. Koğuştakilerin hepsi gece uçucuları. Hemşire küçük mutluluk haplarıyla uğrayıp gittikten sonra, hep birlikte yükselip gökyüzüne doğru yola koyuluyorlar. Yolculuklarının rotası o denli ivedi ve olağanüstü ki, gündüzleri buradaki varlıkları yalnızca bir taklit oluyor – yataklarında horuldayan gövdeler gibi. Her şeyden önce, bu çağrıya karşı tetikte olmalısın; uçma dürtüsü çok büyük ve olağanüstü çünkü; güzel, beyaz ve göksel, yüzünde rüzgâr, kanatlar, hemen kollarına giren bir ağrı.

Bir sigara daha iç; sondan bir öncekinin saati geldi. Sabah çoktan oldu. Işık, ışıkla birlikte güvenlik, gündüz davranışları geri döndü. Bu kadarıyla yakayı sıyıramaz bunlar. Yeniden bir hastane görünümüne bürünmek zorunda bu yer. Normal görevlilerle doktorların gerisinde bir yerlerde rahibeler de olmalı. Desmond'a bir mesaj gönder. Ve çevreye bir kez daha bak, bu yerin konumunu öğren. Banyodan ve sisli bahçenin sağını solunu incelediğim, koridorun bitimindeki o pencereden geriye dönerken, bir çiçek ilişiyor gözüme. Bir saksıya ekilmiş, suya çok gereksinimi olan bir sardunya bu. Çiçeği temizliyorum, solmuş yapraklarını, geçmiş çiçeğini koparıyorum ve saksıyı gene yerine koyup banyodan bir bardak su getiriyorum ona. Bu çiçeğin yorgun toprağı, var olabilecek tek küçük umut kaynağı: çiftliği, dışarıdaki dünyayı, şu anda geçilmesi olanaksız pencerelerden yeşil yeşil ışıldayan İrlanda'yı hatırlatan zavallı bir şey.

7.

Artık bilincim yerine geliyor: gerçekten uyudum bir süre. Şu inanılmaz yer, şu anlamsız olaylar. Pencerelerdeki gri renkli sabahın hüznü, şu anlamsız koşuşturma; bir çavuş yatakların toplanmasını denetliyor sanki. Gözüme bir hemşire ilişiyor; yanı başımda iki koğuş sakini çılgınlar gibi çalışıyor. "Alt çarşaf bu şekilde, üst çarşaf şu şekilde, battaniye sıkıca gerilecek – seyret şimdi, Katie, sıra sende." Bu işi nasıl yapacağım konusunda hiçbir fikrim yok. Öbür kadınlar beni idare ediyorlar; birisi öbür uçtan yatağı sıkıştırıyor, öğretiyor, gösteriyor; bir başkası omuzlarımın üstünden hatalarımı düzeltiyor; hemşire kükreyerek çabuk olmamızı söylüyor. Ciddi olamazlar, diye düşünüyorum, saat daha sabahın altısı – ne diye bu saatte kalkıyoruz? Bir başka odada bir saat bekliyoruz, midem kahve diye gurulduyor, pencerelerin ötesindeki sisin yerini demir parmaklıkların gerisindeki İrlanda'ya bırakışını izliyorum. İçimde dalga dalga kabaran bir umutsuzluk.

Geniş, çirkin, yıkık dökük bir oda bu, tavanın bir köşesinin sıvaları dökülüyor, safra sarısı duvardan Kutsal Yürek aşağıya bakıp duruyor. İrlanda'da her evde ve her manastır yemekhanesinde, St. Paul'deki Katolik okulların dersliklerinde bulunan o bildik Kutsal Yürek. Bu berbat resimle birlikte hapsolmak... Olabildiğince yararlan bu resimden; bırak Tanrı inancını, gençliği, bu imgeyi çok seven insanların iyi niyetlerini hatırlatsın sana. Boşuna. Ama gene de işlevini yerine getiriyor bu resim, hem iyiyi hem de kötüyü açığa çıkarıyor: boyun eğiciliğin, inisiyatif yoksunluğunun, alışkanlık halindeki o bildik itaatin ve anlamsızlığın yanı sıra, yakınlığı da açığa çıkarıyor, odadaki bütün insanların arasında bir bağ, gardiyanlarımızla da paylaştığımız bir kavimsel ikon oluyor.

Kadınlar sandalyelerinde cıvıldar gibi konuşuyorlar; özellikle, bir gece uçucusu olduğunu tahmin ettiğim bir tanesi cıvıl cıvıl; dün

gece nereye gitti acaba, Londra'ya mı, Liverpool'a mı? Yaşlı gırtlaktaki o İngiliz aksanını andıran aksan, incelikli davranışlar, çay ve şemsiye beğenisi, eski püskü küçük tayyör. Gerçek giysiler. Sonradan adının Rosalind olduğunu, kendine ait bir odası olduğunu, koridorun bitiminde henüz araştırmadığım ve hücre sandığım odalardan birinde kaldığını öğrendim. Türlü çeşit neşesiz tavırlarıyla son derece somurtkan görünen öbür kadınlarla kıyaslandığında, bu kadını dinlemek büyük zevk.

Hepsindeki şu umutsuzluk, şu yaşlı kadını, Mary'yi, şu soğuk şöminenin önünde görmek; yapayalnız, gururlu, arteritli, bu döküntü yığınının içine atılmış İrlanda Ana'nın ta kendisi. Bir şeyler yapmaya çalış, bir ateş yakıp yakamayacağımızı sor. Şöminede küller var –ara ara kullanıyorlar herhalde– dondurucu bir rutubet var burada. Tanrı aşkına, kahve nerede kaldı? Dikkatli bir biçimde ortalığı ayaklandır ve işe koyul. Elime bir peçete geçirip kolumun üstüne koyuyorum. Dostum Bill Rivers ya da Edward Jackson böyle bir batakhanede uyandıklarında neler yaparlardı acaba, diye düşünüyorum. Her ikisi de siyah bu dostlarımın, birisi ressam ve aynı zamanda harika bir aşçı, öbürü de Folsom'da yıllarca mektuplaştığım bir mahkûmdu; orada on yılı aşkın bir süre fincanlara kahve koymuştu. Böyle bir yer onları telaşa düşürmezdi; çabalayıp uyum sağlardı onlar. Şu peçeteyi yerleştir, masaları kur; kahvaltı fikrini canlandırabilir bu. Ya da en azından kahvenin ortaya çıkmasına hazırlık olur. Sigaran bitmek üzere, onun için telaşa kapılmadan verici bir insan ol, bu yeri neşelendir. Şık bir masa hazırlıyorum. Ne var ki, görevliler pek iyi karşılamıyor bunu; yerime oturmalıymışım.

Restoran komedisini yaşadığım anlarda mutlu olmuştum; sistemi alt etmiş, tutsaklığı bir eğlenceye dönüştürüp zamanını en iyi biçimde değerlendiren sevimli bir hapishane sakini olmuştum. Hatta bütün hapishaneye baskın çıkıp onu üstün bir lokantaya dönüştürmüştüm. O iki adamla özdeşleşerek, onların kimliklerini hatırlayıp bu kimliklere bürünerek, tıpkı onların yapacağı gibi, her şeye felsefi bir açıdan bakıyorum; o zaman bu yerin bayağılığı ve soğuğu bir şakaya dönüşüyor gözümde. O adamları tanıdığım için, uzanıp onların siyah erkek mizahına, serinkanlılıklarına ve siyahlıklarına erişebildiğim için, Tanrı'ya şükürler olsun. Uzak ve yabancı bir şey olsa da – ama o iki dostum sayesinde hiç de uzak ve yabancı olmuyor– kimlik

değiştirip bir siyah erkek kimliğine girebildiğim için. Onlarla kurduğum dostça ilişki, buraya gelip imdadıma yetişmelerini, onların özelliklerini ve tavırlarını kazanmamı, bu felaketi keyiflenecek, oyun oynanacak bir olaya dönüştürmemi kolaylaştırıyor. Servis yapmaktan hoşlanmaya, zevk almaya başlamıştım – kadınlara servis yapmaktan, gereksinimlerini ve isteklerini karşılamaktan. Zorba tavırlı ve servis yapmayı, vermeyi, hizmet etmeyi, hatta yiyecek vermeyi bile kesinlikle reddeden görevlilerle alay ederek, serzenişte bulunarak. Görevlilerin ellerinden bize gelen her şey, üstümüze fırlatılıyor. Onca uzun bir süredir beklediğimiz içeri girişleri bile, bir saldırı biçiminde oluyor. Birden kapılara hücum ediyorlar çünkü. Bize yönelttikleri her hareket, bizi sindirecek biçimde ayarlanıyor: kapı hiç normal bir biçimde açılmıyor, küt diye açılıyor. Bir de bağırmaları var, konuşmaya hiç tenezzül etmiyorlar çünkü, yalnızca kükrüyorlar. Benimle ve neşeli lokantacı kimliğimle de hemen ilgileniyorlar tabii.

Masaları kuramazmışım. Bu onların işiymiş ve hastalardan yardım almazlarmış. Yalnızca bulaşık yıkarmış hastalar. Otur ve yerinden de kıpırdama, diye gürlüyor iriyarı bir hemşire bana. Mississippi'nin dost canlısı perisi, alay dolu bir konukseverliği incelikli bir biçimde gösteren hayali bir Amerikalı siyah, Jim Millett'ın müthiş bir aşevi işleten erkeksi ve küstah kızı olamayacağım. Ne kadar inatçı ve hayal gücünden yoksun insanlar bunlar – öbürlerini eğlendirmiş, bazılarını uyuşukluklarından kurtarmıştım. Ama hiç değilse bir yaşam belirtisi var artık odada. Kömür getiriliyor ve bir buçuk saatlik bir sürenin sonunda bir ateş, çevresinde oturulacak küçük bir kömür ateşi yakılıyor. Ve sonunda fincanlara sütle karıştırılmış berbat bir çay konuyor. Sürahiler dolusu çayın yanı sıra, verdikleri süngerimsi beyaz ekmekler de anında tüketiliyor. Elini çabuk tutmazsan, hiçbir şey alamıyorsun. Kahve yok. Ekmek almak için yeterince tez davranamadım. Ve sütümle çayımı ayrı fincanlarda içmeyi tercih ettim; hiç de ortodoksça olmayan ve burada göze çarpmama yol açacak bir yöntem bu. İçeceklerimi ateşin yanına, daha önce oturanların kalktığı yere götürdüm. Azığımı bir süre idare edeceğim; uygun bir sıcaklığa geldiğinde çayımı yudumlarken, bir yandan da sigara içip gazete okuyorum. Böylece, hastaların önlerindeki her şey alınabilsin ve kendileri de bulaşıkları yıkayabilsin diye, odanın her yanından onlara daha hızlı yiyip içmeleri için bağırıp çağıran görevlilerden de

uzak durmuş oluyorum.

"Çaylar, hanımlar," diye bağırdı amir kadın kapıyı küt diye açıp odaya girerken; hastaları tek tek adlarıyla çağırıp gözlerinin önünde haplarını almalarını buyururken de, müritleri sürahileri masalara koydular. Haplar içilmeden çay verilmiyor. Sürahiler toplanırken amir kadın hâlâ ad söylüyor. Benim adımı söylemedi. Sanki hiç rahatsız olmuyormuşum, buraya yanlışlıkla gelmiş halktan biri, bir sivilmişim gibi, okumamı sürdürüyorum. Başımı kaldırıp bakmıyorum da tabii. Dün gece o sakallı doktora ilaç kullanmayacağımı, bunun benim anayasal hakkım olduğunu söylemedim mi? Kadın adımı söylerse, Amerikan İnsan Hakları Derneği'nden öğrendiğim o küçük kuralı yinelerim. Bunun bana bir yararı olacağından değil, bir büyü, bir tören, söylenmiş olması için söylenmesi gereken bir şey bu. Böylece bu yerde adımın çağrıldığını duyduğumda, başhemşirenin tombul yüzü gözlerini dikmiş bana bakarken, mırıldanarak mazeretlerimi söylüyorum ve sonra onun yankılanan buyruğu karşısında cesaretimi yitiriveriyorum. "Hemen şunu yut." "Nedir bu?" "İlacın." "Adının ne olduğunu söyler misiniz?" "Doktorun verdiği bir ilaç." "Hayır, nasıl bir madde, nasıl bir kimyasal madde demek istiyorum." "Bu seni ilgilendirmez." "Ne olduğunu bilmediğim bir şeyi nasıl yutabilirim?" "Yut." Yutarmış gibi yapıyorum. Gerçekten yapacak başka bir şey yok.

Sonra bekliyorum. Ağzım hiç kıpırdamıyor, korku içinde bekleyip sonunda hapı dikkatle, kalın ama epeyce kirlenmiş Aran kazağımın altındaki Meksika bluzumun küçük cebine tükürmeyi başarıyorum. Bir güvence. Bir kanıt – hapı atmaya bile kalkışmadığımı, onu yalnızca bana başka bir seçenek tanınmadığını açıklamak, göstermek, kanıtlamak için tuttuğumu gösterecek bir şey. Bir yerlerden bir yardım geliyor olmalı çünkü. İlk fırsatta Desmond'a telefon ettireceğim onlara. Belki de benim telefon etmeme izin verirler. Sırf emin olmak için mektup da yazacağım; el çantandan kalemini vermeleri için tatlı sözlerle yalvarmaya başla. Ama işe ilkin sigarayla başla; yanında sigaran olursa bu kuşatmaya dayanabilirsin; sigaran olmazsa, başın dertte demektir. Böylece, kendi paramın bir kısmını vermeleri için yalvarıyorum, bir beşlik banknot veriliyor ve bir korsan gibi parayı havada sallıyorum; paranın hepsiyle sigara almak istiyorum. Gülüşmeler ve şaşkınlık – çok büyük bir miktar bu. "İyi, ben de çok

sayıda sigara istiyorum zaten." "Kandırırlar seni," diyor hastalarla hemşireler ağız birliğiyle. "Hayır kandırmazlar – beni kandırmayı düşünmezsiniz. Paranın miktarını gördünüz, hepimiz bu parayla ne kadar sigara alınacağını biliyoruz." "Peki o halde, birisi kantine gönderildiği zaman." "Kantin nerede?" "Ana binada." "Peki ana bina nerede? Kendim gidebilir miyim?" "Doğrusu gidemezsin."

Bu kapının dışında neler olduğunu öğrenmek için meraktan ölüyorum. Bu koridorun bitiminde güzel bir vasistas daha var, yatakhanedekinden daha da karmaşık yapılı bir vasistas bu. Buraya getirilirken şöyle bir gözüme ilişmişti, kusursuz bir işçilik ürünü bu vasistas; bina on sekizinci yüzyılda yapılmış olmalı, belki de daha sonra, ta burada, Batı'da. Ve bir zamanlar rahibeler burayı hasta insanların barındırıldığı bir konukevi olarak kullanmış olmalı. Şu anda nasıl bir yer burası peki, devlete ait ne tür bir hapishane? Onlara sorulacak çok soru var. Rahibeler nerede sözgelimi? Hâlâ buradalar, yönetici konumunda bir rahibe var, ayrıca birkaç rahibe daha var. Öbür görevlilerin çoğu normal hemşireler, hemşire yardımcıları. Ya doktorlar? Onlar devletin ta kendisi. Uyum sağlamaya çalış, bu yeri öğrenmeye çalış: nerede olduğunu, bu yerin nasıl yürütüldüğünü, yardım bulamazsan kendi başına buradan nasıl çıkacağını. Öbürleri, nerede olduğumu bilseler bana yardım ederlerdi; burada, İrlanda'daki kadınlar, Dublin'deki kadınlar. Ama onlar Dublin'deler, sense Clare'de, Ennis yakınlarında bir yerde canlı canlı gömülmüş durumdasın.

Dışarıda, pencerelerin ötesinde, İrlanda'nın yeşili sisler içinde. Ruhum, yollara, kırlara, ağaçlara ve fundalıklara, gri renkli taş duvarlara ve küçük sokaklara, halktan insanların seslerindeki neşeli tınıya, normalliğe, özgürlüğe duyduğu özlemle, pencerenin camında kendini parçalıyor. Bu serüvenin başlangıcında İrlanda'da dolaşmak özgürlüğün ta kendisiydi belki, ama şimdi yalnızca şu pencerelerin dışına çıkabilmek bile bir lüks. Tümden yok oldu bu şans artık. Bir daha görmeyeceksin bu ülkeyi, sonsuza değin bu kocaman, açılmamış pencerelerin ötesinde kalacaksın. On santimden fazla yukarı kalkmıyor pencereler; bu odadakileri çoktan denedim.

Sandalyeleri bir daire biçiminde yerleştiriyorlar. Bu kez nasıl bir oyun oynanacak? Bu sabah kahvaltıdan önce, koridora yerleştirilmiş sandalyelerde sıraya dizildik; yan yana değil, arka arkaya dizilmişti sandalyeler. Çocukluğumuzda kızkardeşimle trençilik oynamak için dizdiğimiz yemek odası sandalyeleri gibi; sandalyeden sandalyeye geçmek, vagondan vagona geçmek demekti. Ama buradaki vagon değiştirme oyunu, yalnızca doktora görünmek için bekleme oyunu. Teker teker büyük oturma odasına, gündüz odasına doğru ilerliyoruz. Bu oda gündüz için, yatakhane de gece için; yalnızca iki odayla bir banyo var – banyoda küvete ya da duşa benzer bir şey yok, yalnızca tuvaletler ve lavabolar var. Hepimiz bekliyoruz; muayene edilenler saygılı bir tavırla sandalyelerinde oturuyorlar. Doktor bir Tanrı. Ya da şeytan. Bizse saygılı ve de mızmızız. Yaşlı Mary soğuk algınlığından yakınıyor, Rosalind uyuyamıyor, Ann'in burnu akıyor. Yalnızca fiziksel yakınmalar dile getiriliyor, oysa adam bir psikiyatr. Dahası, bir lityum kaçağı olarak benim vakamı üstlendiğini söyleyerek beni uyardıkları o büyük Dr. McShane bu adam. Ve adam herkese ilaç yazıyor.

Sonra, tertemiz ve son derece parlak bir takım elbiseyle dün geceki doktor geliyor. Takım elbisesi bir terziye diktirilmiş ve bir servete mal olmuştur herhalde; omuzların kesimi kusursuz. Gömleği de tertemiz. Materyalist çıtkırıldım – nasıl da nefret ediyorum bu adamdan. Sanki bir dans dersindeymiş gibi, benden kan almak üzere öne doğru adım atıyor. Epeyce kan aldı; bana öyle geliyor. Bir kan örneği için gereksinilenden fazla değil mi bu kan –lityum düzeyini ölçmek için alınmadı bu kan tabii, aylardır lityum almıyorum çünkü– yalnızca daha sonra bana zorla lityum kullandırmaya başladıklarında alacakları kan örnekleriyle karşılaştıracakları sıradan bir kan örneği mi bu? "Akbaba," diye mırıldanıyor yanımdaki yaşlı kadın. "Vampir," diye yorum yapıyor bir başkası. Doktoru, bu işlemi biliyorlar herhalde; çok miktarda kan alarak insanı güçsüz mü bırakıyorlar burada acaba?

McShane sağda solda dolaşarak hanımları neşelendirip kendini sevdirmeye çalışıyor. Uyguladığı yöntem, kurnazlık dolu bir gösteri: cadılara karşı büyücülük yapıyor; mantıksız sözler karşısında göz kırpıyor, mırıldanıyor, gülüyor, hepimizi karşısında sıraya diziyor; sarkık ve eski takım elbisesiyle, bir dizi kadının karşısında gösteri yapıyor. Sırlarımızın içine dalıyor; saplantılarımızın ve yakınmaları-

mızın, umacılarımızın ve hayaletlerimizin, tutkularımızın ve nefretlerimizin efendisi ve de sır ortağı oluyor. Öbür doktordan daha az güven bu adama; "kurt adam," diye fısıldadığımı duyuyorum. Yaşlı bir kadın başıyla onaylıyor. Tuhaf deyişler bunlar ama işe yarıyorlar sanki, bu duruma uygun düşüyorlar.

Şimdi de, şöminenin çevresine küçük sandalyeler diziliyor, garip bir biçimde bir anaokulunu andırırcasına. Ne var ki, burada sıraya dizilenler yaşlı kadınlar, sandalyeler de anaokulundakilerden daha büyük, ama atmosfer aynı. Kurumsallık, zorla yaratılan bir çocukluk ve bağımlılık, "iyi" olmaya verilen büyük önem. Ve şimdi, sıramızda otururken hepimiz iyiyiz. Cebimde saklı duran hapı saymazsak ben de iyiyim, bu batakhanenin kurallarını öğrenip kendimi dışarı atmak için çıldırıyorum.

Öğretmenimiz ya da her kimse, içeri giriyor; bornozların arasında bir sivil giysi, dışarıya ait bir insanın taze havası içinde. Miss Strong diye biriymiş. "Patronun kızı," diyor yaşlı bir kadın eliyle ağzını kapatarak. "Dr. Strong'a ait bir yerdesin." Evet, tabii – dün gece duymuştum bunu; girişteki hemşireden, gece çalışan hemşire yardımcılarından: "Şu anda Dr. Strong'un yerindesiniz." Gerilimli bir oyundaki tiz tonlu son gülüş gibi. Ve işte patronun kızı sabahleyin bize bir göz atmak için buraya geliyor. Merhamet ve kadın iyilikseverliği saçmak, on dokuzuncu yüzyılın hanımefendilerinin işçilerini ziyaret etmesi gibi, malikânenin köylü takımına feodal bir sevecenlik dağıtmak için. Kafasından neler geçiyor acaba? Sınıf diyor buna. Onun sınıfı olacağız. Olacak mıyız gerçekten? Profilden bakıyorum ona; genç bir sosyal hizmet görevlisinin bakış açısına sahiptir belki de, ama bir Strong gene de, Strong'un kızı. Aynı güç, aynı her şeye gücü yetme konumu, yalnız daha sinsice. Üstelik burada yaşıyorlar; Strong ailesi, bir koloni soyluluğunu andırırcasına, bir on sekizinci yüzyıl malikânesi olan ana manastır binasında oturuyor. Peki ne sınıfı olacak bu? Herkesin adı söyleniyor. Batı İrlanda'nın, Mayo'nun, Galway'in, Clare'in küçük bir panoraması bu adlar.

Büyülüyor bu adlar beni, onun için daha sonra söylenenleri dinlemiyorum pek. Kendi kendime, ya biz kadınlar, dışlanan ve istenmeyen ama bütün bu kavim ve kabilelerin temsilcisi olan bizler – ya kendimize ait bir meclis oluşturursak, ya bu sınıf gerçekten görünüşte olduğu gibi aramızda yaptığımız bir toplantıya dönüşebilirse, diye

düşünüyorum. Tabii iş hemen eften püften yakınmalara, doktora anlatılan şeylerin çeşitlemelerine dökülüp yozlaşıyor. Sonra hanım öğretmenimizden azarlar, öğütler geliyor. Sonra da aklımızdan geçenleri yazmamız, düşüncelerimizi bir kâğıda dökmemiz isteniyor. Harika – kadın bu söylediğinde ciddi mi acaba? diye düşünüyorum, bunu isteğime aykırı olarak ve haklarım çiğnenerek burada tutulduğumu belirten etkileyici bir bildiri haline getirmeye can atarak. Derdimi yeterince dile getirdiğim, özgür kalmama yardımcı olacak bir düğmeye bastığım, bu büyüyü en iyi biçimde değerlendirdiğim inancıyla, gönül rahatlığı içinde kâğıdımı kadına teslim ediyorum. Sonradan, bu kâğıtların odadan çıkarılıp hastanenin öbür bölümüne götürüldüğünü ve parça parça edildiğini öğrendim. Bu acımasız aldatmacadaki amacın ne olduğunu soruşturdum. "Ne olacak, hastaları korumak, adlarını gizli tutuyoruz; o kâğıtları kimse okumamalı." Bu arada, kadınların kendileri ve kavimler, adlarıyla bir araya gelmeye başladılar – Leary'ler, Murray'ler, Joyce'lar, O'Connell'lar; bu adları duydukça şaşkınlıktan ağzım açık kalıyordu, her biri bir açımlama, bir harita bölümü, bir tarih kesiti, bir canlı efsaneydi bu adların – şimdi hepsi sandalyelerinde sessizliğe gömülüyor. Ve günün bitkinliği başlıyor. Televizyon karşısında geçirilen saatlerin, televizyonlu saatlerin, televizyondan sonraki saatlerin uyuşukluğu başlıyor.

Gazete elden ele dolaşıyor. Çiftlik hayvanlarıyla ilgili bölümü, bütün kiralık ya da satılık evleri, Ortak Pazar'ın buzağı ve dana etlerini, açık sekreterlik işlerini bile okudum. Yüzler, camdan dışarıya, çoğunlukla da yere, bir banka ya da masaya gözlerini dikmiş. Yine çaylar ve haplar geliyor; çay, hap aldırmak için bir bahane yalnızca. Öğle yemeği de yine bir çay ve hap servisi. İşkence olarak tanımlamaya başladım bu öğünleri, burada gerçek yiyeceklerin bu denli az verilmesi karşısında dehşete düşerek. Beyaz ekmek ve süt katılmış çay. Akşam yemeğinde de incecik bir jambon dilimiyle fazla pişmiş bir yumurta. O kadar. Bir tür aç bırakma yöntemi; insanı şişirip şişmanlatacak kadar beyaz ekmek veriliyor, doyuracak ya da doygunluk verecek kadar yiyecek verilmiyor hiç. Boyuna hap, boş bir mideyle savaşmak zorunda kaldığınız kimyasal maddeler veriliyor. Boş ya da içinde ıslak bir kâğıt mendil gibi top top olmuş beyaz ekmek-

ten başka bir şey olmayan bir mideyle. Kimyasal maddelere karşı dirençli olmak için daha iyi yiyecekler gerekli. Portakal veriyorlar gerçi – sen portakalların peşine düş.

"Çaylar, hanımlar, çaylar." Başhemşire kapıyı itip bir fırtına gibi içeri dalarak uyuşukluğu, sohbetleri ya da eğlenceyi bölüyor. Ya yeniden kanını alıp haplarını yutmadığını ortaya çıkarırlarsa? Kendini savunursun sen de. "Ne olduğu açıklanmayan bir şeyi zorla yutturamazsınız bana" formülünü kullan. Yakında bir yardım gelir belki. Bir kez daha hemşireyi telefon işine razı etmeyi dene. "Sana para verdik, bir gün için bu kadarı yeter." "Peki ama sigaralar nerede?" "Sakin ol, şekerim, kantine öğleden sonra gidiyorlar." "Bir telefon edebilir miyim?" "Yarın, canım. Şimdi sen bugün uslu uslu otur." Telefonu görmüştüm; gündüz odasıyla yatakhanenin ortasında. Hatta bir kezinde kaldırıp dışarıyı aramaya çalıştım, ama dışarıyla bağlantısı yok bu telefonun tabii, bir başka koğuştaki bir santrala bağlı. Dehşet içindeki bir hemşire aygıtı elimden kapınca başka bir şey öğrenemedim. Avukatıma telefon etmeliyim, diye açıklama yaptım hemşireye sevimli bir tavırla. "Tabii, canım, tabii, şimdi hemen git buradan, bir daha da bu şeyi ellerken yakalamayayım seni." Dolayısıyla dışarıya giden bütün yollar kapalı.

Ama telefonun az ötesinde, bu sabah sandalyelerimizde oturup doktorla görüşmek için beklediğimiz yerde, umut verici görünen bir yer, küçük bir park alanına bakan bir dizi pencere var. Hastaneye aitmiş gibi görünen arazideki bir yoldan arabalar gelip gidiyor; ağaçlı bir yer hastane arazisi, çimlik alanlar, ağaçlar var, sağda solda toprak hafifçe kazılmış, bir şeyler ekilmiş. Yerel bir müteahhitin duvarı onarmak gibi büyük bir işi üstlendiğini belirten bir tabela; son model güvenlik aygıtlarından da yerleştirecekler belki. Geceleri köpekler oluyor. Yatakta yatarken pencerelerden sesleri geliyor. Ama o küçük yol, o küçük dönemeç, o küçücük park alanı – benim için herhangi biri gelebilir buraya. Daha birkaç hafta önce görüştüğüm Oxford'lı grup öğretmenim gibi, bilgili kurtarıcılar. Ya bu öğretmenim, siyah bir taksiyle görkemli bir görünüm içinde buraya gelecek olursa; İngiliz ve kendisiyle tartışılması güç, kusursuz bir hanımefendi, bir kibarlık simgesi, ama bir hata yapan öğrencisini kapıp götürmeye kararlı bir insan olarak. Miss Eliot, diye mırıldanıyorum pencereden dışarı bakarken. Ya – araba yaklaşıyor, bu siluet yok oluyor: bir hem-

şire, bir hemşire yardımcısı, bir bahçıvan, akşam işkencesini hazırlayan bir kadın, iki gece hemşiresi işe getiriliyor. Tuvalete gitmek için izin aldığımdan, gündüz odasında pek aramazlar beni. Bu pencere dizisinin yakınında sallanıp duruyorum, fark edilirsem, çiçeklerin bakımını üstlenip kendini yararlı kılan çok sessiz bir Amerikalı olacağım. Korkan, sonra umutlanan; kurtuluş, cennete gitmek gibi, çok tatlı bir umut. Burada geçirilecek günlerin dehşeti. İnsan nasıl dayanır? Nasıl aklını korur, nasıl koşa koşa normallik sınırını aşmaz? Öylesine yakın bir şey ki bu, yenilmemek öylesine zor ki; teslim olman için yapılmış bu yer. Dayan, sakin ol, bekle. Tek bir bağırma, dört sövgü sözcüğü yeter, bir daha asla dışarı çıkamazsın. Gelsin hücre. Şok. Yeni bir kodese aktarılma. Bu pencerelerin önünde saatlerce nöbet tutuyorum ve herkesi imgeliyorum: Dublinli kadınları, Desmond'ı. Sophie'yi imgelemekse çok güç.

Yalnızca bir kitapta hatırlıyorum Sophie'yi. Çantamda bulduğum, İrlanda şiirlerini içeren bir kitap bu; elime geçirebildiğim tek kitap olduğu için şimdi bir kutsal kitap gibi görüyorum bu kitabı, neredeyse bütün şiirleri ezberledim. Şiirleri zaman zaman erotikleştiriyor, zaman zaman da politikleştiriyorum; ilginç bir sevgi, başkaldırı ve ayaklanma dini yarattım sanki. Sophie'yi bırakmamakta inat ediyorum çünkü. İhanetine inanıp yenilgiyi kabul etmemekte. Gene bir yerlerdedir herhalde Sophie. Yo, benim onu sevdiğim kadar sevmiyordur beni. Ama onu sevmekten hiç vazgeçmeyeceğim, yılmayacağım için, kaçamayacak benden. Onu bir kavrama dönüştüreceğim – hiçbir zaman uzaklaşmayacağım ya da ihanet etmeyeceğim bir kavrama. Ve sadakatim o denli tutarlı, o denli büyük olacak ki, fethedecek onu. Buraya kapatılmama yardımcı olduğunu bilmek bana yalnızca iki seçenek bırakıyor: onun beni terk ettiği gibi onu terk etmek ya da bütün bu olanları aşmak. Çılgınca bir yardımseverlik, öncekinden daha büyük bir bağlılık, neredeyse yüce bir sevgi, bellekten hiç çıkmayan bir dinsel inanç, umut ve merhametle. Bir kez içeri düştükten sonra, herkesi bağışladım – hiçbir zaman unutmadım elbette, ama bağışladım. Daha önce de oldu bu: kızkardeşim, Fumio, Sita – hepsi bana karşı suç ortaklığı yaptı ve ben ısrarla hepsini sevmeyi sürdürdüm. Onların hapishane ve umutsuzluk konusundaki o diren-

gen cahillikleriyle başa çıkabilmek için, hiçbir gerekçe aramadan onları bağışlamam gerekiyordu. İnsanın yüreğine katıksız bir iyilikseverlik akın edince, yalnızca dinsel söylem yakın geliyor insana.

Ama şu anda Clare'de, Ennis'tesin, Strong'un egemenliğindesin. Onun için biraz yazı kâğıdı bul, buradan dışarıya mektup göndermeye çalış.

İlkokuldaki o alışılagelmiş standart boyutlu çizgili kâğıtlara yazılan coşkulu yazılar gibi olacak bu mektuplar. Böyle kâğıtlarla bir etki yaratmak güç olacak, ama gene de bir dene. Kâğıt istediğimde, "yarın" deniyor. Kâğıt bile yasak. Kimseyle görüştürülmeyen bir mahkûmsun demek ki. Tek umut hapishanelerde mahkûmların yaptığı şey. Böylece, gizli gizli rulo halindeki o adi küçük kahverengi tuvalet kâğıtlarına mektup yazmaya başlıyorum. H Blokları'ndaki genç adamların yaptığı gibi, diye düşünüyorum. Armagh'daki kadın mahkûmlar da böyle kâğıtlara yazıyorlar. D'arcy, bir tuvalet kâğıdı karesine kaç sözcük yazılabileceğini çeşitli örneklerle göstermişti bana. Bu hapishaneye yaptığımız bir ziyarette gizlice eline tutuşturulan katlı bir kâğıdı açarken, "İddiaya girerim, beş yüz sözcük vardır," diye mırıldanmıştık birlikte. Şimdi sorun, sözcüklerini gizlice dışarıya çıkarmayı başarıp başaramaman. Şu el çantanda zarf var mı acaba? Eminim vardır. Saç fırçanı ya da başka bir şeyini almak için biraz yaygara yap ve yine o çantanın içine ulaş. Ama adres defterini de alman gerekiyor: seni gözlerlerken adres defterini açıp bakamazsın. Çantanı alıp bir yere oturmak için bir şeyler uydur, küçük bir şarkı söyleyip dans ederek çantanın ne kadar karışık olduğunu, içinde bir şey bulmanın ne kadar uzun sürdüğünü filan söyle. Sonra dikkatlerini bir başka hastaya kaydırmalarını sağla. Bu adresleri dikkatlice tara. İlkin Dublin'deki kadınları dene: Deirdre'yi, Nell'i, Charlotte'ı. Sonra Amsterdam'daki arkadaşın Monika var. Her koldan çalışmak zorundasın bu iş için. Öylece oturamazsın – her anını dışarıya çıkma işine adamalısın. Yoksa, burada ölme, yıllarca burada kalma, yıllar boyu Clare'de, Ennis yakınlarındaki bir yerde, bir penceredeki siluet olma korkusuyla ürküye kapılıp felç olacaksın. Gerçekten bugün için yapabileceklerini yapmışsan, devam et, buranın kurallarını öğrenmek gibi küçük işlere ver kendini, televizyona gömül, onların lanet olası çiçeklerini sularken seni kendinden geçiren neşeli radyo seslerini, pop müziği dinle. Çalışmazsan, bir karabasan olacak gün.

8.

Gündüz odasının arka tarafındaki, İrlanda'ya açılan pencereler. Bu pencerelerin önünde tutulan gece nöbetleri: uzaklardaki yeşil, sabahın ve akşamın sisleri. Yatakhanedeki öbür pencereler. Akşam yemeklerinden sonra, elimde kibrit çöpleriyle, yatmadan önceki saatlerin geçip gitmesini beklediğim anlar. Kalan kibritleri sayarak, bir kibriti çakarak, sigarayı yakarak, sonra, tahta çöp neredeyse bitene değin, yanan kibritin alevini pencere camının önünde tutarak... Yanıp kömürleşen her kibrit çöpü, düşsel bir Sierra Madre oyunundaki bir başka ölü Kızılderili. Hâlâ işli Meksika bluzum var üstümde. Kibritler kimseye sinyal veriyor mu acaba, kimse biliyor mu? İlk gece, trampet sesleri duyduğumu, meşale pırıltıları gördüğümü bile kurdum – korkudan çıldırmış bir halde, hapsedilmemin fark edileceğini, yardımcı güçleri buraya çekeceğini hayal edip dışarıda kocaman bir İrlandalı asi topluluğunun beklediğini, trampetlerinin gözetildiğimi ve kurtarılacağımı belirten bir sinyal olduğunu kurdum zihnimde. İş yalnızca zamana ve onurlu, uygun bir kurtarma yöntemine kalmıştı. Sonra, biraz uyudum ve uyanıp gerçekliğe döndüm. Günler önce.

Bugün, paramın verilmesini beklemeden kendi başıma harekete geçmeye karar verdim. Çıkış yolunu bulduktan sonra, birkaç saat oyalanıp hemşirenin sigara, şeker parası ya da tırnak törpüsü – çantama konacak herhangi bir şey– dağıtmasını beklemem gerekti. Çantam herkesin eşyalarıyla birlikte sağlam bir odada kilitli. Herkesin giysisi de orada. Benim üstümde hâlâ kendi giysilerim var tabii; almadılar benim giysilerimi. Giyecek başka bir şeyim olmadığı için, gönüllü akrabalar tarafından bir bavul dolusu gecelik ve iç çamaşırıyla birlikte teslim edilmediğim için belki de. Dolayısıyla, kendi giysilerimle duruyorum ve bu, her gece aynı çift çorabı yıkamak anlamına gelse bile, bu kumarı oynayabilecek durumdayım. Valizlerim

hâlâ havaalanında ve ben de bir yabancıyım; bunları göz önünde bulundurmalarının kuralları gevşetmelerine bir katkısı oldu belki de. Bornoz giymeyen tek kişi benim burada. Giysilerim ve paramla başarabilirim bu işi.

Param olmasa bile Ennis'e kadar gidebilirim; buradan yalnızca üç kilometre uzaklıkta Ennis. Avukatıma, Desmond'a telefon edip bu sorun halledilene değin Old Ground Oteli'ne sığınabilirim. O güzelim kır otelinde oturup bir kahve ısmarlar, bir oda tutar, masraflarımı buradaki kredime –eski bir konuk, bir turist, hatta bir yazar olarak– dayanarak hesabıma yazdırırım ve bu yanlışı düzeltmesi için mutlaka Desmond'a bir telefon ederim. Bu batakhanelerden kaçmanın yasalara aykırı olduğunu biliyorum tabii – yalnızca avukatıma danışma hakkımı kullanıyorum, bunu yapmama izin verilmedi hiç, oysa benim yasalarıma göre bu benim hakkım, diyeceğim. Otelin salonunda, şöminedeki kömür ateşinin karşısında öylece oturup yasal öğüt almak için telefonun Desmond'a bağlanmasını beklemek...

Peki, hangi yetkeye göre alıkonuyorum? Hangi doktor imza atıp içeri attı beni, hangi arkadaşımın ya da akrabamın işbirliği ya da imzasıyla? Amerika Birleşik Devletleri'nde, benim ülkemde, her zaman kan bağı olan biri gerekli böyle bir şey için. Burada nasıl ayarladılar bu işi? Telefonla mı? Pekâlâ, yapmam gereken tek şey kendi başıma gidip bir telefon bulmak. Salonda öylece oturup santral telefonu bağlarken kahvenin gelmesini beklemek. O kadar. Sonra Desmond'ın sesi. Duraklama ve sonra kahkaha – hiçbir kötü niyete dayanmayan iğrenç bir şaka bu, diyecek. Yardım edecek kuşkusuz – "Şimdi sen şunları yapacaksın, birlikte şunları yapacağız," diyecek. Hızla ve de aklıselimle, önce anahatları, sonra ayrıntılarıyla bir plan kuracak. Sonra da tatlı tatlı söyleşip o eğlenceli öğle yemeğinden, kırdaki kulübeden, karısıyla tanışmam gerektiğinden, şimdi Galway'de tam müzik dinlenecek bir yer olduğundan filan söz edeceğiz. Galway'deki o yer sahildeymiş. Peki ben oradaki Fransız lokantasını biliyor muymuşum, hiç denemiş miyim? Lokantanın sahibi onun arkadaşıymış; akşam yemeği için harika bir yer olabilirmiş, sonra da çene çalmak için pub'a gidilebilirmiş.

Gülümseyerek yerime döneceğim. Ve otel müdürü de gelip odanın hazır olduğunu, ayrıca barda da sandviç olduğunu söyleyecek. Pernod da olacak belki, ama artık gereksindiğim tek şey insan seve-

cenliği. Santraldaki kadınlara, o iyilik örneklerine de özel bir teşekkür. Ellerim titremeyecek artık, kurtulmuş olacağım. İnsan soyuna, uygar kişilerin arasına dönmüş olacağım; yalnızca üç kilometre ötede gömülü olanların arasından çıkıp geri dönmüş olacağım.

Böylece, para konusuyla uğraşmadım bile. Çok zaman alacak ve işleri karıştıracaktı bu. Kapının bir an için açık bırakıldığını ve giysilerimin de mahkûmlardan biri olmadığımı kanıtladığını, bana bir mahkûm değil bu arazide yürüme hakkına sahip bir kişi görünümü verdiğini, en azından burada yürümemi sağlayacak bir bilet olduğunu ayrımsayınca, yürümeye başladım. Sanki olağan bir şeymiş gibi sessizce. Yüreğim ağzımda ve tam gırtlağımda atıyor.

Korkunun verdiği şu enerji. Adrenalinimi kontrol altında tutmam gerekiyor, yoksa koşturacak beni, koşmaya zorlayacak. Olmaz, yürü. Yürürken de sağına soluna bakın, arazinin konumunu kavra, dış kapıyı bul, yolu izle. Hudson Nehri'ne ne kadar da benziyor burası; insanların görmeye geldiği o güzel alanlara. Koğuşları görmüyorum artık, gece çığlıkları, umutsuzluk parmaklıkları, ucuz yiyeceklerin ve sık yıkanmamanın kokuları, hapislikte kararmış, umutsuz kurban eti geride kaldı. Yalnızca birkaç yüz metre ötede, pencereden hiç görmediğim çok güzel bir çiçek tarhı, sık çimenlikler, on sekizinci yüzyıldan kalma kocaman binalar var. Hatta efsanelere göre insanların inançları yüzünden öldürüldüğü yıllarda cadıları hapsettikleri o eski, yıkık dökük kulelerden biri var. Benim hapsedildiğim yerse, daha çok donuk bir beton yığını. Artık dışında olduğum için, sonunda görebiliyorum onu.

İlerledikçe binalar güzelleşiyor. Güzel yerler yönetime ve Dr. Strong'un özel konutuna ayrılmış besbelli. Diledikleri gibi gelip gittikleri izlenimini veren birkaç yaşlı adam var, pansiyoner bunlar sanırım. Bu belirsiz konuma yirmi yılda ulaşabilir miydim acaba? diye düşünüyorum. Sanki bu sağlık için yaptığın bir yürüyüşmüş gibi yürümene devam et yalnızca. Karşılaştığın kişilere gülümse. Delice bir gülümsemeyle değil ama. Bahçede birtakım siluetler, bir hasta ya da bir gardiyan; aradaki fark ancak giysilerden anlaşılıyor. Seni tanıyacaklar mı acaba? Görünmez ol. Yanına biri yaklaşırsa, tam bir Amerikalı ol; binanın kaç yıllık olduğunu sor, park alanında bir araban

varmış gibi yap. Bahçe kapısına kadar yolun açık. Onarılıp yenileniyor bu kapı. Ama öğle yemeği saati şu anda ve ustalar bile uzaktalar. Kapıya git, başardın – git.

Yola çıkınca anlık bir kararsızlık: Galway'e kadar otostop mu yapsam? Bir anayol bu ve Galway yalnızca elli ya da altmış kilometre uzaklıkta. Peki ama beş parasız mı gideceksin? Şansını fazla zorlamak olur bu. Parasız, pasaportsuz, üstündeki giysilerden başka bir şeyin olmadan otostop yapmak. Dahası, yakalanırsan yasal bir firar suçlamasına açık olursun. Oysa avukatınla bağlantı kurmak üzere yalnızca Ennis'e gidersen – tabii ya, savunacak bir savın olur o zaman. Tamam, Ennis. Yolun karşı yanında bir kadının, arabasıyla bir avluya girdiğini fark ediyorum. İçgüdüm yolda durmamamı söylüyor, bu kadın beni arabasına alırsa bulamazlar beni, hem burasıyla Old Ground Oteli arasında yolda çiğnenmemiş olurum. Gelgelelim, kadın bir sürücülük öğrencisi; bu okulun aslında bir sürücülük okulu olduğunu, öğretmeninin arabaya yolcu almasına izin vermediğini söylüyor. Pekâlâ, yaya o zaman. Amerikan aksanımın, yürüyüşe çıktığım ve yolumu kaybettiğim biçimindeki öykümün tümüyle gerektiği gibi olduğunu umut ediyorum – bu kadının o sürücülük okulunda telefon vardır; yapması gereken tek şey almacı kaldırmak, o zaman gözcüler var güçleriyle peşime düşerler.

Ve yol, aslında uzun olmadığı halde, öyle geliyor. Benzin istasyonuna değin çok uzun geliyor. Yaklaşıyorsun, benzin istasyonundan sonra, şehrin ansızın görünüverdiği köprüye geleceksin. Ondan sonrası uzak değil artık, yakın. Yaşlı bir adam bana doğru geliyor, sonra gencecik bir kadın; ikisi de merhaba diyor. İrlanda'ya vardım bile. Old Ground Oteli hemen şu köprünün ötesinde, yıkık manastırı geçeceksin, sonra sağa dönüp güzel, eski bir ortaçağ sokağına gireceksin. Sokağın bitiminde, katedralin karşısında, Old Ground Oteli. Beyaz badanalı olağanüstü güzel duvarları tertemiz. Yeni boyanmış siyah tahta çerçeveler, kapının ötesindeki araba yolu, çiçekler. İş kolay artık – görebilir, koklayabilir, hissedebilirsin oteli. Şu anda henüz köprüye yaklaşıyor olsan bile, oradasın demektir. Geri kalan binalar katedral şehri Ennis; bu şehri tanıyorsun – en sevdiğin yerlerden biri bu şehir. Her şey bitti, hiç böyle bir şey olmadı, yürüyüşe çıktın yalnızca, bir doğa yürüyüşü yapıyorsun belki de. Mutluluktan, yakınlıktan, başarıdan titriyorum.

Derken araba duruyor. İçinde onlar. Başhemşire, sivil giysiler içinde bir başka hemşire ve İsviçre rozeti taşıyan bir hemşire. Bu kişilerin gardiyan değil de hemşire olduklarına kendimi inandırmak için boyuna rozetlerini inceliyorum. Rozetli olanın elinde bir ip var bugün. "İp mi, olamaz, hanımefendi," diye karşı çıkıyorum. Başhemşire beni tutmaya çalışıyor. Durmadan, kaçmadığımı, yalnızca avukatıma ulaşmaya çalıştığımı, ona mektup yazmama ya da telefon etmeme izin verilmediği için yalnızca bir telefon bulabileceğim Old Ground Oteli'ne doğru yürüdüğümü anlatıyorum. Karşı koymayacağım; kolumu acıtmaya hiç gerek yok. Ancak binlerce kez söz verdikten sonra kabul ediyorlar bu isteğimi. Dikkatli ol – ipten sonra, deli gömleği. Kadınla konuşup onu ipten vazgeçmeye razı etmek zorundasın. Aynı zamanda onun iyiliği için de; şakalar yapıp bundan vazgeçir onu. "Söylesenize, nasıl oldu da böyle bir şey geçti elinize?" "Midillim için bu ip," diye itiraf ediyor kadın. Her zaman arabasında tutarmış bu ipi. Gülüyorum, onlar da gülüyor. Bilerek, çıkarımı düşünerek şirin görünüyorum onlara. Arabanın içinde sıkışık, birbirine çok yakın bir halde oturup yola koyuluyoruz. Gülüşlerimiz sinirli, biraz da mahcuptu. Hepimiz içtenliksiz bir haldeyiz: benim gönül alıcı tavrım, onların beni alt etmek için gereğinden fazla güce sahip olmaları. Her şeye karşın belki de deli olmadığım fikri belli belirsizce kafalarına giriyor, ama hastanenin içinde tutulmam konusunda doktorun buyruğu varmış. Bir avukat bulursam onlar için tam bir baş belası olurum tabii.

"Demek ki bir yürüyüş yapmayı düşündün ha, Katherine?" "Öyle. Buna karşı çıkacağınızı hiç düşünmedim. Kapı açıktı. Burada kilit altında tutulduğum ve hastaneden ayrılmamın yasak olduğu söylenmedi bana." "Hem hastaneden ayrılmak yasalara da aykırı," diyor başhemşire ön koltuktan. "Belki bir gün bir mektup yazmama izin verirsiniz, değil mi?" diyorum cesaretimi toplayarak. "Uslu olursan, doktor sana uyguladığı kuralları kaldırabilir; şu anda kimseyle görüştürülmeyen bir hastasın." Geri döndüğümde işler daha da kötüleşebilir. Kesinlikle daha sıkı bir gözetim altında tutacaklardır artık beni, daha çok ilaç vereceklerdir. Şu anda da hücre belki. Elektroşok – ceza olarak şok uygulamalarına yol açar mı bu durum acaba? Tanrım. Daha hızlı konuş, neşeli ol, aşırı neşeli de olma, ama son derece güleryüzlü, aptal denecek kadar yabancı, masum, yürüyüşe çıkmış

bir safyürekli ol. Onlara kendileriyle, yaşamlarıyla, eğitimleriyle ilgili sorular sor; hayranlık göster. Bahçe kapısına geri dönmüş durumdayız – umut yitip gitti. Bir otele kaçıp bir avukata telefon etme fikri onları müthiş eğlendiriyor. Tam bir Amerikalı'ya göre bir davranış, ne antikalık. Arka koltukta oturup klostrofobimi ve bundan sonra olabilecek şeylere ilişkin yüzlerce korkuyu yenmeye çalışırken, zaman zaman başvurmak için hâlâ yaşattığım eski kimliklerime bürünüp rol yapıyorum onlara: terbiyeli bir yabancı öğrenci, özenle yetiştirilmiş St. Paul'lü genç bir hanım. Zararsız, turistik, uysal. Şu duvarların ötesine geçtiğimiz anda gelecek cezayı savuşturmak için. Dövülüp hırpalanabileceğim, hücreye atılabileceğim, şoka tutulabileceğim şu yere tıkılıp kalmamak için.

Ama oldukça ılımlı davrandılar bu konuda. Giysilerim elimden alındı tabii. İlk yaptıkları şey bu oldu. Doktor olanları duyduktan sonra, bir kadın sürüsü üstüme atlayıp pantolonumu çıkardı. Rahatça pantolonumu çıkarmamı isteyebilirlerdi oysa. Bana, pantolonumun paça ağızlarının onarılması gerektiği ve kuru temizlemeye verileceği öyküsünü uydurdular. Kuru temizleme işleri de iki hafta sürüyor. Sonra bir bornoz verildi bana. Ama içimde bir bluzla kazaktan başka bir şey olmadığı için, bunların bornozun içine değil üstüne giyilmesi gerektiğine karar verdiler. Yoksa, pijama altım olmadığı için, bornoz açılınca bacaklarım görünebilirdi; bu da korkunç bir şey tabii. Böylece, bir bornozun üstüne geçirilmiş uzun Aran kazağımla, buradaki hanımların hepsinden kat kat tuhaf bir görünümde ortalıkla dolaşıyorum şimdi. Ve bu yüzden dışarı çıkma şansım daha da azaldı, bir tımarhanede en önemli şey giyim ve dış görünüş çünkü.

9.

Bu gece, başhemşire yaptığım şeyi keşfetti. Lityum hapı tam zamanında verilip alındıktan sonra (kendileri dikkat edip görmese bile, eninde sonunda kan sayımından anlaşılacaktı zaten) durumun farkına vardı. Ben hapı yutana değin bekledi – ve sonra içgüdüsel bir hareketle beni yakalayıp hâlâ yanağımın iç kısmında duran hapı buldu. O anda hapı yutabilirdim ya da karşı koyabilirdim. Karşı koymaya karar verdim. İnsan haklarına, ne olduğu açıklanmayan maddelerle zorla ilaç tedavisi uygulama konusuna ilişkin söylevimi çektim. Kendimi davama iyiden iyiye kaptırmış bir halde, Meksika bluzumun sağ cebindeki tabletleri gösterdim. Her şeyin sonu oldu bu. Hapı yut, yoksa... "Ve bunu da yutacaksın." "Nedir o?" "Torazin."

Torazin'i firar olayından sonra doktor verdi herhalde. Ancak, böyle şeyler pek kestirilemiyor burada, çünkü haplar, özellikle ellerinde ilaç dolu torbalarla gelen gece görevlileri tarafından o denli büyük bir coşkuyla dağıtılıyor ki. Selofan torbalardaki renk renk haplar, geceleri şeker gibi dağıtılıyor, daha yaşlı ve daha ağır depresyonu olan kadınlar, uykuya, düşlere –hap dağıtıcılarının harika olarak reklamını yaptığı düşlere– götürecek bir biletmiş gibi seve seve alıyorlar bu hapları. Zaman zaman, yapımcılar için ilaçları denediklerini ya da burada gizli bir yeraltı yaşamı, bir gece yaşamı sürdürülsün diye, bir ilaç bağımlılığı geliştirdiklerini kuruyorum kafamda. Gündüze özgü şeyler, geceye özgü şeylere hiç mi hiç benzemiyor burada, gece görevlileri farklı türde, daha kötücül, hastalarla hiç bağlantı kurmama eğilimi daha güçlü kişiler. Bize özürlü çocuklarmışız gibi davranan gündüz görevlilerinin anaç bir tavırla azarlama alışkanlıklarının tersine, çokluk, mahkûm edilmiş suçlularmışız gibi davranıyor bize gece görevlileri.

İşte şimdi de akşamları içmek zorunda olduğum iğrenç mi iğrenç bir Torazin şurubu var. Bu şurubun konyak, Drambuie ya da dış

dünyada hiç rastlamadığım bir İrlanda likörü olduğunu düşünüp kendi kendimi kandırıyorum. Şurubu ağır ağır içerek o iğrenç tadından kaçınmaya, bu işi bir kafa çekmeye, bir zevke, bir ikrama –zihni kararlacak bir ceza olmayan herhangi bir şeye– dönüştürmeye çalışıyorum. Ben şurubu sütle karıştırırken ya da ağır ağır yudumlarken, gece hemşiresi kükreyerek şurubu hemen içip bitirmemi buyuruyor. Şurup hoşuma gidiyormuş gibi yapıp meydan okuyorum ona. Tanrım, daha fazla şurup içmeye zorluyor beni. Doktor mu verdi bu kadar ilacı? Kim bilir, doktorun buyruğu mu bu, yoksa hemşirenin kaprisi mi, kim bilir?

Tek bildiğim, bu ilacı alt edebilmek için daha fazla portakal gerekeceği. Alabilirsem, daha fazla kahve ya da koyu çay gerekeceği. Bir atlet gibi meyve yemeye başlıyorum. Portakalları şifoniyerimde saklayıp günde altı portakalı bitiriyorum. Susamaya da başlıyorum. Torazin susamak demek çünkü. Burada kadınlar bir başka ilaçtan – Proliksin'den– söz ediyorlar. Torazin'e gelince, Amerika'da olduğu gibi portakal suyuyla karıştırılmıyor bu ilaç. Katıksız olarak ve büyük dozlarda veriliyor. Nasıl bir şey bu ilaç? Zihnime neler yapıyor? İnsana sanrılar gördüren bir ilaç Torazin. Benimse bu yere karşı direnmek için akıl sağlığımı korumaya çalışırken hiç mi hiç gereksinimim yok sanrılara. Peki ama şu Proliksin nasıl bir şey?

Buranın sessiz hastası, çay saatinde neredeyse gözle görülmeyen kişisi olma kavramını yitirdim artık. Ancak sonunda fark edilen, sonra uysalca hapını alan bir varlık. Kibar, tanımlanması güç; hemşireler olduğunda hiç konuşmadığı için, aksanı ve yabancılığı bile fark edilmiyor. Gözcüler ortalıkta olmadığında ise, topluluğun neşe kaynağı oluyor, eğlendiriyor, soytarılıklar yapıyor, durgun insanları canlandırıp oyalıyor, onların öykülerini öğreniyor, bu yer hakkında bilgi ediniyor, kimlere elektroşok uygulandığını ortaya çıkarıyor. Elektroşok uygulananlar hep hırpalanmış görünümlü, korku dolu kişiler ve bunun bir ceza olduğunu biliyorlar ya da umarsızca kendilerini bunun iyilikleri için olduğuna inandırmaya çalışıyorlar. Ne var ki, konuşurlarken gerçek bütün çıplaklığıyla yüzlerine yansıyor. Çoğunlukla suskun suskun oturuyor ve titriyorlar, elleri dizlerinde, bornozlarının havları üstünde kıpırdanıp duruyor; yüzleri kıpkırmızı, dilleri denet-

lenemeyecek durumda. Başka diller de böyle: sürekli şişen ve susayan Torazin'li diller; günün büyük bölümünde susayan ve içecek bir sıvı arayan diller.

Ann'i kocası yerleştirmiş buraya, Mary'yi kocasının ailesi, Margaret'i ise kendi annesi. Ama ziyaretler, bu suçluların ziyaretleri bile coşkuyla karşılanıyor, bekleniyor, seviliyor, nefret veriyor, korku uyandırıyor. Can sıkıntısı ve gereksinim iç içe.

Bu yer, ilaçlar ve özellikle elektroşok üzerine gerekli bilgileri edinebilsem, Deirdre'nin İrlanda parlamentosunda olan arkadaşı Charlotte bu durumu araştırabilir. Yalnızca dökülen badanamızın ve sararmış duvarların görünümü –gündüz odasının şu köşesindeki boyaların hastalıklı görünümü– bile bir komitenin oluşmasına yol açabilir.

Kısa bir süre önce İrlanda tımarhaneleriyle ilgili bir skandal olmuştu; bundan biraz yararlanabiliriz belki. Yalnızca "yararlanabiliriz" tabii, çünkü gerçekte yanlış olan şey, ilaç kullanımı –günümüzün resmi tedavi yöntemi– sinsi bir şey ilaç, gerçek kötülük kaynağı. İlaç kullanımı yaygın biçimde savunuluyor, hastaları yatıştırıp hemşirelerin, hemşire yardımcılarının, gözcülerin işini kolaylaştırıyor ilaç çünkü. Ama aslında tümü de akıl sağlığına aykırı olan başka şeyler de yapıyor; hayallere, sanrılara, paranoyaya, zihinsel karışıklığa yol açıyor. Bir ilacın yoğun saldırısına karşı akıl sağlığını korumaktan daha güç bir şey olamaz. Tımarhane denen şeyin kendisi delice, anormal bir şey, korkunç bir tutsaklık, akıldışı bir biçimde her türlü insanca gereksinimden yoksun edilmek – öyle ki, bir tımarhanenin içinde aklı korumak çok büyük bir savaşım gerektiriyor. Belli bir süre sonra, pek çok kurban çöküp deli olmayı kabulleniyor; boyun eğiyorlar. Ve içlerine kapanıyorlar. Zaman akıp gittikçe dünyaya dönmeleri güçleşiyor ya da sonunda kendileri dönmek istemiyor; çok uzak, dönmeye değmeyecek, çok belirsiz bir şey oluyor dünya artık – unutuyorlar bu dünyayı. Ve yaşamlarını kendi zihinleriyle sınırlayıp kendi zihinleriyle oyalanıyorlar. Bir zamanlar yaşam olan ama artık bu özelliğini yitirmiş bir şeyin kırıntılarıyla oluşturulmuş ve bir ağ gibi özenle biçimlendirilmiş bir düşlemin acıları ve hazlarıyla oyalanıyorlar.

Bir kurumun biçiminin, amaç ve tanımının, içinde yaşayanları bu denli etkilemesi çok garip: bir hapishanedeki suçlular akıl sağlık-

larını koruyabiliyor, kaldıkları yer tımarhane değil hapishane çünkü. Tımarhanenin amacı ve herkesin tımarhane denince anladığı şey delilik olgusuna dayanıyor. Tımarhanede akıl sağlığını korumak, tımarhane tanımına karşı çıkmak demek. Genel anlayışa göre, insan aklını kaçırmadıkça tımarhaneye düşmez ve dışarıya da ancak iyileştiği, yani tedavi edilip delilikten arındırıldığı zaman çıkar. Peki tedavi ne – korku mu? Bitimsiz bir tutsaklık tehlikesinin kişiyi akıl sağlığına yönelttiği mi varsayılıyor? Bende ters bir etki yaratıyor bu. Hiçbir zaman dışarı çıkamayacağım korkusu arttıkça kaygılarım da artıyor. Telefonla ya da mektupla, arkadaşlar aracılığıyla ya da otele yürüyerek, dışarı çıkmanın bir yolunu bulma isteğim artıyor. Ama şimdi, kaçma girişimim başarısızlığa uğradığı için buraya daha derin gömüldüğümü, puan yitirdiğimi, bundan böyle kaçmaya hazır bir hasta olarak daha sıkı gözetleneceğimi ve daha çok ilaç almak zorunda kalacağımı anlamış durumdayım. Dikkatlerini üzerime çektim çünkü, daha sıkı bir gözetim gerekecek bana. Bir kaçma girişiminde daha bulunursan, eski kahverengi pantolonundan daha çok şeyini yitireceksin. Bu koridorda "sessiz" odalar olmalı. Bazı sabahlar elektroşok uygulanıyor.

Bu yerin her köşesinin saldırısına uğramış haldeyken, aklını korumak için ilaçlarla savaşmak zorundasın artık. Gözcülere karşı geldin, verdikleri ilacı sanki bir içkiymiş gibi keyifle içtin, sana ilaç vermek onlar için bir oyun olacak şimdi. Geceleri uyumaktan korktuğun için, buradan ne zaman çıkacağın –çıkabilirsen– sorunu daha ivedi bir hal aldı. Zaman ile baş başa, banyoya giden yolu bir ileri bir geri arşınlarken, bir plan yapmaya, birilerinin, böyle birileri varsa tabii, burada olduğunu bilip bilemeyeceğini tahmin etmeye çalışıyorsun. D'arcy, Deirdre, Moira, Dublin'deki kadınlar. Desmond. Durumu biliyorsa niye bir şeyler yapmıyor Desmond? Niye durumu başkalarına da anlatmıyor? Sophie durumu biliyorsa... biliyordur mutlaka – Desmond'la, havaalanındaki polislerle ve o resmi tavırlı kibirli doktorla aynı şaşırtıcı telefon trafiğinin içindeydi. Elinde bir kâğıt tutan cansız bir terzi mankeni gibiydi o doktor; kâğıtta yazılanları bilmeyi bir yana bırak, imzalayıp imzalamadığını bile bilmiyorsun o kâğıdı – ürkmüştün, ödün kopmuştu. Şimdi, bunca gün sonra – kaç gün geçti? – say, hangi gün içeri tıkıldığını hatırlamaya çalış. O gece seni dosdoğru buraya getirip bıraktılar – o küçük sakala ve şık takım

elbiseye. McShane'i ertesi gün gördün. Ertesi gün – o günü ve ertesi günü nasıl hatırlayacaksın? Televizyondaki programlarla mı? Sigara paketlerini sayarak mı? Bir karton ısmarladın ama beş paket verdiler. Sigara fiyatları niye iki kat fazla burada? Boş ver – şu el çantanda sigara almayı sürdürmeye yetecek kadar paran var mı? Çantanı almana izin verdiklerinde paranı saymaya zaman kalmıyor hiç. Bu işi halletmeyi unutma – paranın bir kısmı seyahat çeki biçiminde ya da İrlanda Bankası'nda. Aptal, şu anda bu ülkede bir çek hesabın var ve bu hesabı kullanamıyorsun; bu batakhane hiçbir zaman çek kabul etmeyecek.

Unut bunu – kim, kim yardım edebilir, beni kurtarabilir? Desmond – Desmond'ın böyle bir şey yaptığına inanamıyorum: bir asi, bir özgürlük savaşçısı olan Desmond'ın. Ama aynı zamanda da bir avukat Desmond. Sonra o kadınlar var, ama olanları biliyorlar mı acaba? Sophie – ta buralara kadar gelir mi acaba? Ya Mallory, hatasını anlayıp gelir mi? Saçma. Amerika'dan hiçbir yardım gelmeyecek o zaman; durumu yalnızca Sophie, ailem ve birkaç arkadaşım biliyordur – onlar da duydukları şeylerden, tam bana göre bir yerde olduğum ve harika bir biçimde bakıldığım sonucuna varacaklardır. Öyleyse İrlandalı kadınlar – hangisi? Hop, gece hemşiresi. Şimdi bitiriyorum, biraz ishal oldum da. Evet, tabii, hemen yatağa gireceğim. Hayır, uyumak için bir şey almam gerekeceğini sanmıyorum. Hayır, gerçekten. Hayır. İğne bir hakaret gibi kalçana saplanıyor ve ak bir uyuşukluk sarıyor gövdeni, hızla yayılıyor uyuşukluk ve sonra o korkunç düşler başlıyor.

Proliksin'in yarattığı düşler. Ak bir sopa gibi üstüne çöküyor Proliksin ve kısa bir süre için bilincini yitiriyorsun. Sonra sorun başlıyor. Tümüyle kendime geliyorum, korkunç bir biçimde uyanık oluyorum, ama gene de gördüğüm düşün içine kısılmış, kaskatı kalıyorum. Bu yazgıdan hiç kaçış yok, art arda aynı düşü görüyorum, yalnızca kötüleşiyor gitgide. Kesinleşiyor. Yatakhanenin arka pencereleriyle başlıyor bu düş; gündüzleri bile ürpertiyor o pencereler beni. Vasistas, o göğe giden geçit, o uçucuların kapısı da öyle. Düşteyken ilkin o geçide yönelme, öbürlerine katılıp gece uçuşu yapma eğilimini duyuyor insan çünkü; uçmanın o esrime anlarını yaşamak için haplar seve

seve alınıyor burada ve koğuşun yaşlı hanımları, Raphael öncesi döneminin resimlerini andırırcasına, melekler gibi vasistastan dışarıya fırlıyor, sonra dağılıp özgürlüklerin en büyüğüne, kendi kendine uçma özgürlüğüne ulaşıyorlar; gri renkli gecelikleriyle o pencere aralığından kaçarken Leonardo da Vinci'nin düşünü gerçekleştiriyorlar. Teslim olursan, buradan çıkmak için çabalamayı sürdürmezsen, senin sonun da böyle olacak. O pencere aralığından yukarıya. Havayı, özgürlüğün soluğunu hissetmek, bulutların ve rüzgârların üstünde gezinmek; gece gezintilerini yapan cadılar. Yapma, yapma. Yeryüzünde kal. Bu uçma işiyle ele geçiriyor insanı bunlar. Ama o karabasan zehiriyle aşılanmış durumdasın zaten, onun için yeryüzünden ayrılamayacaksın bile. Ve buradan da hiçbir zaman çıkamayacaksın.

Sonra ağaçlara bakan pencereler, arka taraftaki çayırların görünümü. Bu pencerelerden birinde bir yüz olacaksın. Yıllarca. Yıpranmış bir kâğıdı andıran bir yüz – yaşlı, sonra daha yaşlı. Dışarıya bakan. Suskun. Umarsız, hiçbir iletişim yöntemi ya da tarzı olmayan bir hiç. Bir hayal gibi sessiz. Neredeyse hiçbir şeyi hatırlatmayan bir şey. Yalnızca yıllar boyu camın gerisinde duran beyaz bir siluet. Daha az çağrıda bulunacak bu siluet, ama yüz, yakarışını sürdürmekten kendini alamayacak ve bu son hareketini kimse görmeyecek. Bu pencerelerden yalnızca birkaç ağaç görünüyor; bir patika bile yok, yalnızca bir bahçıvan, geceleri de köpekler var. Uzaklarda, Amerika'da, New York'ta bu siluetin tanıdığı insanlar yılların hesabını şaşıracak, unutacak, kendilerine ilkin bu siluetin fiziksel bir hastalığı da olduğu, belki de zatürre olduğu ya da kolunun kırıldığı söylenecek. Aylar, bir yarı yıl, sonra bir buçuk yıl. Doktorlar mektupla bilgi verecek, ama gitgide azalan bir titizlikle. Arkadaşlar hastalığın tedavi edilemeyecek durumda olduğunu, deliliğin baskın çıktığını duyacak; en iyisi orada kalsın. Hastanedeki insanlar çok iyi, istediği her şeye sahip, İrlanda'yı da çok seviyor. Çiftlik konusunda birtakım düzenlemeler yapılması gerekecek. Bakımsız, karmakarışık bir yer ve çok düşük bir fiyata satılıyor, ama başka ne yapılabilir ki? Bu çiftliğe bakmak için kimsenin ne zamanı ne de hevesi var. Şu sanat kolonisi işi de bir çılgınlıktı, manik tiplerden beklenecek türde aldatıcı bir tasarıydı. Her şey son derece dağınık bir halde bırakılmıştı. Yıllar önce. Şimdi yalnızca penceredeki bu yüz var.

Artık sonsuza değin Dr. Strong'un sıkı kilidi altındasın. Yıllar önce günah çıkartma hücresinden fırlayıp merdivenlerden sokaklara doğru koşarak kaçtığın Kilise'nin elindesin. O taş kol, o aynı kesme taşlar seni ele geçirdi artık. Ortada bir devlet olsa da, sonuçta seni tutsak eden güç Roma. Alay dolu bir titreme veriyor bu hale gelmen; bunca zaman atalarının mirasından kaçmayı başarıp sonunda buraya düşmen, bir sakat, bir hastalıklı insan, rahibelerin arasında bir kocakarı haline gelmen, bütün o küçük Amerikalı özgürlük savaşçısı işinin sona ermesi, kadın haklarının yanı sıra başka kavramların da bu taş gücün kuvveti karşısında bir selofan kâğıt gibi ezilmesi.

Roma, bir zamanlar babanın kucağında okuduğun bir masalın sonundaki köpek gibi havlıyor; o masalda küçük serüvenci kız ya da erkek çocuğu bir yeraltı odasına giriyor ve orada bir sandığın üstünde hırlayan kocaman bir köpekle karşılaşıyordu. Siyah beyaz resimlerle dolu kitabı babamla birlikte okumuştuk; o, sözcükleri okumuştu, ben de resimleri. Mürekkeple çizilmiş resimler yabanıl ve korkunçtu. Sen de oraya girdin şimdi, tek tek bütün basamakları inip en sondaki demir parmaklıklı kapıya ulaştın ve o köpekle karşılaştın. Papa'yla. Tahta çıkmış bir köpek. Azı dişleri. Canlı, capcanlı bir halde, taş odaların, taş koridorların, demir parmaklıklı kapıların, gözetleyen ya da ısıran dişlerin arasına gömülmüş durumdasın. Yeraltında havasız ve ışıksız küçük bir hücreye mıhlanmış durumdasın. Ortalık kapkaranlık şu anda, daha aşağılara iniyorsun ve oyunlar başlıyor. Tanrım, o oyunlar, o kadran oyunları, o son gördüğüm düşün korkuları başlamasın gene. Bu düşte, o düşü baştan sona hatırlıyorum. Kadranlar bir gaz sayacındaki kadranları andırıyor ama onlardan daha da kötü, okunmaları daha güç, daha düzensiz, daha gizemli. Kanatlı paten, Monopol oyunundaki bir marka gibi. Dönen sayaçlar fiyatı, sonra zamanı ve sonra da ölümün kendisini belirliyor ve ölümümü seyrederken soluğum kesiliyor. Sayaçlar ters yöne doğru dönse? Ama hayır. Durmadan dönüyorlar ve o kanatlı paten, yazgı gibi, uğursuz, parlak bir küçük simge halinde yaklaşıyor. Saçma ama gene de anlam dolu olan bu şekile bakıp buradan kurtulma ya da yıllar tarafından yavaş yavaş öldürülme olasılıklarımı inceliyorum. Gitgide tüke-

nen umuda hâlâ sıkı sıkı sarılıyorum. Dönüyorlar. Kanatlı paten hızlanıyor. Kadranlar. Sonunda en son şekil, cehennemde olan Papa. Papa cehennemde ve ben de cehennemde onun tutsağıyım. Cübbe, psikoposluk tacı, taht. Bu düşte alabildiğine nefret ediyorum Papa'dan. Papa'dan değil de, Papalık kurumundan. Kesinlikle kuzey ülkelerinin o şirin TV Papası'ndan değil, o gölge Papa'dan, Papa'nın gerisindeki Papa'dan: o tarihsel gerçeklikten, yüzyıllardır yaşayan o kimlikten, Engizisyon Papaları'ndan, o cehennem ateşi ve kazık sahiplerinden. Ve sonunda beni buluyorlar. Son kahkaha. Bir cadı ve hakkı olmayan şeyleri isteyen bir kadın. Bir Jan, bir günahkâr. Şimdi ellerindeyim artık.

Onların zindanında, onların hapishanesindeyim. Bu odadan – vasistastan uçmayı reddedip davanda diretirsen, dışarı çıkmayı, dışardaki ağaçlara ve yollara ulaşmayı istersen– bu odadan bir başka odaya geçeceksin. Tecrit hücresine, art arda başka hücrelere, daha uzağa ve daha derine, son oyuna, kadran ve paten oyununa değin. Atlantic Kenti'ne özgü şu parlak ve küçük kanatlı paten şekli, bir patlamış mısır makinesinin jetonu, bir kumar makinesinin işareti; yazgının mekanik bir biçimde simgelerle göz önünde canlandırılması. Ve İngiltere'nin birkaç saat ısınmak için bir peni ödenen ucuz odalarındaki sayaçları andıran şu çirkin küçük gaz sayaçları. Durmadan dönüyorlar, elektrik sayaçlarının, ışıklar açık olduğunda döndüğü biçimde devinip duruyorlar; hızlı, daha hızlı. Hangi sayacın neyi belirttiğini anlayamıyorsun hiç. Tıpkı şirketler kendi sayacını okumana izin verdiğinde olduğu gibi –sayacı anlayamadığın için, ne aldatabilir ne de bir tahminde bulunabilirsin– işte şimdi de öyle. Ve tahtında oturan Papa'nın kırmızı silueti bir mazgalın altındaki bir örümcek gibi bekliyor; daha aşağılara iniyorum, başım döne döne cehenneme giriyorum – onlar gördürüyor bu düşü bana. Bana verdikleri bir ceza, bir ders bu. Her gece bu biçimde işkence edilecek bana. Karşı koyarsam, beni bağlayıp bu dehşeti, bu sekiz saatlik cehennem ateşini şırınga edecekler bana. Sabahın külrengi ışığıyla uyandığımda bitkin bir haldeyim.

Yavaş yavaş uyanan, her biri kendi zihnine ve gövdesine tutsak kadınlarla dolu, kocaman hüzünlü odamızda gözlerimi açıyorum. Yürek titreşiyor: belki bugün, kesinlikle bugün, mutlaka bugün bir şeyler duyacağım. Bir haber. Desmond. Bugün telefon etmeme izin

verecekler. Telefon olmazsa, mektuba; çok daha küçük bir olanak bu kuşkusuz – çok alçakgönüllüce bir şey, bir pulla gerçek bir kâğıt. Armagh'dakilere öykünerek ve oradakilerle aynı zorunluluktan yola çıkarak, her şey tuvalet kâğıtlarına yazıldı, hepsi biriktirildi ve hazır durumda. Ama bir işe yaramıyorlar. Pul olmadan, onların izni ya da mektupları verecek biri olmadan. Görevlilerin elinde olduğu için el çantamda saklayamıyorum mektupları. Küçük şifoniyerim de güvenli değil. Onun için, buradaki bütün öbür kadınlar gibi bir alışveriş torbası edindim; her yere götürüyorum bu torbayı ve gözcülerden saklıyorum, ama hep kadınların yanında bırakıyorum. Çalacak hiçbir şey yok içinde; sigaralarımı onlara dağıtıyorum, hatta sayarak kendime ayırdıklarımı da paylaşıyorum. Ama bir hemşire kapıyı küt diye açtığında torbamın nerede olduğunu her zaman biliyorum. Bugün – bir şeyler olmalı bugün. Bu gecelere daha fazla dayanamayacağım. Gündüzleri düşünebiliyorum, zihnime sıkı sıkıya tutunup Torazin'e ve öbür ilaçlara portakal, süt, ekmek, koyu çay ve kararlılıkla direnebiliyorum.

Ama geceleri yapamıyorum bunu, Proliksin yüzünden. Öbür kadınlardan ilacın adını yinelemelerini ve bu ilaç üzerine bildiklerini anlatmalarını rica ettiğimde, ansızın H Blokları kitabında bu ilaçtan söz edildiğini hatırlıyorum – Kuzey İrlanda'da mahkûmlara zorla verdikleri bir ilaç bu. Grevcilerin istemlerinden biri de, deneme gerekçesiyle Proliksin'in kendilerine yutturulmasına son verilmesi. "İngiltere'de şizofren kişilerde kullanılmak üzere geliştirilen deneysel bir ilaç." Siyasal bir ceza, sadistçe bir denetim. Buradaki yaşlı kadınlar, sırtlarında bu ilacı yıllar yılı büyük dozlarda kullanma sonucu oluşan su toplamış kabarcıkları gösteriyor bana. Bugün bir şeyler olmalı. Servis yoluna bakan pencereler, küçük araba parkı – oradan, oradan birileri gelecek. Gözetle onları, yoksa dönüp giderler. Doktorlar dinlendiğini, daha iyi olduğunu, iyi davrandığını söylerler. Rahatsız edilmemen gerektiğini, ziyaretçi istemediğini söylediğini...

10.

Sophie'ye olan inancım, sevgi inancı. Akıldışı, gizemli, saçma. Bütün olup bitenlere, hatta havaalanındaki telefonda beni ele veren sese bile boş ver. Yalnızca cahillikti bu, kötücüllük değil. Kafamdaki Sophie kavramı hâlâ beni burada ayakta tutan güç. Gecenin bütün o uzun saatlerinde, günün bitmek bilmeyen can sıkıntısı içinde.

Beni kurtarabilecek öbür kişiler, D'arcy ya da Dublin'deki kadınlar, hatta zaman zaman beni kurtardıklarını hayal ettiğim aile bireyleri –şu düşlem– öbür kişiler yalnızca beni kurtarmayı başarabilirler. Sophie kavramı ise bana dayanma gücü veriyor. Bir hayal belki bu, yanımda taşıdığım incecik şiir kitabının her satırında onun yansısı var. Bir başkasının şiirleri bunlar, bir başkasının aşk şiirleri, bir başkasının aşkı. Şiirler bir aşkla ilgili bile değil belki de; en azından şiirlerin yanlarındaki çizgi resimler çok belirsiz, çokluk H Blokları kitabındakileri çağrıştıran sıska çıplak figürler bunlar. Bu konuda neyin kabul edilebilir düzeyde olduğunu çok iyi bildiğim için, kesinlikle resimleri hemşirelerden uzak tutuyorum. Şiirlerin kendileri önemli değil gerçekte, benim için yalnızca sadakat ve tapınma çağrışımı yapan bir kaynak bu şiirler. Şairle ressamın ikisi de kadın, onun için bu iki kadını, belki de onların amacına aykırı olarak, hatırlama ve bağlanma güçlerimden sorumlu bir esin perisi çifti olarak kaydettim zihnimde.

Kilise'den kaçıp sevgi dinine kapıldın. Sonra sanata. Şimdi de yeniden şu şehitlik tapınmasına döndün: bir tımarhanede yaşanan bir tapınmaya. Daha iyi nerede gerçekleştirilebilir ki bu? – bunlar en zorlu hapishaneler. Onca yıl üniversite öğrencilerine ortaçağa ve saraylara özgü aşk şiirlerini, Genet'nin hapishane serüvenlerini içeren romanlarını anlat – şimdi de bu. Ve bir Sophie'nin olması da gerekli. Bir Noel Baba gibi mi? Şu addaki anlamı bir düşün: *philosophia* (felsefe), bilgi aşkı, öğrenme aşkı. Uyarlama bir ad Sophie, ama bu

yüzden de insanı delicesine sevdalandıracak kadar anlamlı bir ad. Şu anda bir başkasını bulmuş olabilir; öteden beri bir sürü hayranı vardı – koloni umarsızca ona tutkun olanlarla dolu. Pek önemi yok bunun. Önemli olan Sophie kavramı çünkü. Kendisi burada bile değil ve onu bir daha hiç göremeyebilirim ya da uzun bir süre göremeyebilirim –yıllarca göremeyebilirim– ama benim buraya çağırabildiğim Sophie benim için bir bağış, bir yardım, bir direk, imdadıma yetişen bir insan. Ve bütün gücümle ona ulaşmaya çabalarsam, bunu da çok iyi başarıyorum zaten, kurtuluşum olabilir.

Saçma. Sen de biliyorsun bunu; öbür anları, hem Fumio'yu hem Sita'yı sevdiğin, seni bir cehenneme, o doktora ve o süresi belirsiz mahkûmiyete teslim ettikleri halde onları sevmeyi sürdürdüğün anları hatırla. Ziyaretine gelseler seni dışarı çıkarabilirler diye düşündüğün için mi sevmeyi sürdürüyorsun onları? Yo, bundan öte bir şey var – onlara olan inancımı korumasaydım, yaşamaya, yaşamın kendisine olan inancımı yitirecektim. Bütün hayallerimi tüketseydi, bir hiç olurdu özgürlük. Hayal – söyledin işte. Elbette; aynı zamanda da ideal. Bu deneyimi üstün, bütün sıkıntılara değen, küçülen değil büyüyen bir deneyim kılan şey, bağışlayıcılık. Esirgeyicilik. Eşeğin önündeki havuç ve değnek. Yo, bu çok basit bir tanım, yakınlık duygusunun büyümesi bu, daha sonra da bir kısmını koruyorsun bu duygunun – çoğu yitip gidiyor. Utancını bastırmaya, depresyon içinde yaşamaya çalışırken.

Dışarı çıktığın anda gerçek anlamda zorlu günler başlıyor çünkü. Evet, gene küçülmeye başlıyorsun, o sevgiyi yadsıyıp bastırıyorsun, aklı başında ve uyumlu ya da güçsüz ama uzlaşmacı bir insan olarak görülüyorsun. Öbür kurbanlar zihninden silinip gidiyor. Soylu davalar, yardım istemek için bir kılıf oluyor yalnızca – kafanı yalnızca faturaların ödenmesine, kentteki yakınlarının ufak tefek sorunlarına ya da çiftlikte traktörün nasıl çalıştırılacağı, ipoteğin nasıl karşılanacağı, işlerin nasıl sürdürüleceği, sıkı sıkıya kavranıp denetleneceği gibi sorunlara verdiğinde her şey siliniyor. Sonra bir an gene gözlerin kısılıyor. Michael için yeterince çabalamadın hiç; sonra da astılar onu. Karısı ve çocukları için en son ne zaman bir yüz dolar toplamıştın? Orada büyük bir sıkıntı içinde yaşıyor onlar.

Her şey uzaklaşıp gidiyor. Siyasi mahkûmlar dosya dolabındaki bir dosya, söylevlerinde değindiğin bir konu, şöminenin karşısında

martini içerken seni hiç karşı çıkmadan dinleyecek kişilerle yapacağın tartışmalara gereç oluyor. Sonra gene bu tuzağa düşüp zindanı ve zindanın değerlerini, kesin gerçeklerini, sevecenliğini, saydamlığını, cömertliğini, sonsuz inancını keşfediyorum. Her şeyi aşan, gökyüzünün bile sınırlarını delen, erdemlerinin ışığıyla geceyi gündüze çeviren inançları, sevgileri, bağlılıkları keşfediyorum. Sonra gene dışarı çıkıyorsun ve normal bir insan oluyorsun.

Sophie'yi seviyor musun peki? Evet, kayıtsız şartsız. Anlamsız ve de duyusal olduğu için tutku bile diyebilirim bu duyguya. Onu düşünüp bir sabit fikir haline getirme, pilimi yeniden bu hayalin, bu umudun, bu uydurma kavramın ışığıyla doldurma zamanı şimdi. Fotoğrafını çekmeyi hiç akıl etmemiş olsam da, şu anda net bir biçimde görebildiğim o boynunu, ensesini, o hattı hatırlamak bile yeter. Pek çok kez resmini yaptığım omuzlarının biçimini. Sıradan şeylere gelince, o eski bebek maması reklamlarını anıştıran kulaklarını hatırlayabiliyorum. Ya da ayağını – yıllar önce bir kemiği kırılan ve biraz aksak kalan sağ ayağını. Bu yaz o ayağın üstüne basmıştım. İstemeyerek yapmıştım bunu ama o sırada kavga ediyorduk. Zihnimde kendimi ona bağışlatmak, bu bayağı odadan ve tutsaklıktan uzaklaşmamı sağlayan bir düşünme eylemi olacak. Sevmek ruh sağlığı demek, gerisi delilik.

11.

Burada geçen günlerin şu bulanıklığı, kaç gün geçti bilmiyorum artık. Saatleri yalnızca hapların işkencesi, sulandırılmış çayın aldatmacası, süngerimsi kalın beyaz ekmek dilimleri belirliyor. Işıkların açılması ya da kapanması, topluca yatakhaneden gündüz odasına yapılan yürüyüşler, hemşirelerin kalkma saatinin geldiğini bildiren bağırışları, teftiş için yatakların toplanması. Tuvalet ya da hap saati, sonra yine yatma saati. Televizyon açık ya da kapalı, radyo bangırdıyor ya da suskun, gazete geçen haftanın, dünün ya da bugünün gazetesi. Gazeteyi kap, karşılaştırma yapmak için tarihini kaydet, sonra alışveriş torbana yerleştir. Kasım ayı pencerenin dışında boz renkli bir siluet. Beni yakaladıklarında ekim ayı mıydı? Ekimin kaçıydı?

Burada yılların nasıl geçeceğini şimdiden görebiliyorum. Hep aynı oda, şu sandalyeler. Aynı kadınlar ya da kopyalar. Serinkanlı davranıp hücreden ve elektroşoktan uzak dursan bile, yıllar boyu bu hiç değişmeyen düzen içinde yaşayarak bir bitkiye dönüşebilirsin – yaşamda istediğin her şeyden, tanıdığın ya da sevdiğin herkesten yoksun bir bitkiye. O da, serinkanlılığını koruyup sesini hiçbir zaman yükseltmemen koşuluyla. Sesini yükselttiğin an o zorlu yola girdin demektir.

Miss Strong'un sınıfında, o terapi grubunda, başarılı bir küçük bilim kadını olabilirsin. Haftada bir kez, eğlence olsun diye, kimliğini saklamak amacıyla sonradan yırtılıp atılan çizgili yarım kâğıt parçalarına tumturaklı bir ifadeyle insan haklarına ilişkin görüşlerini karalayabilirsin. Hemşireler odada olmadığında bu topluluğun neşe kaynağı olabilirsin; hiçbir zaman gerçekleştirmeyecekleri başkaldırılar için onları kışkırtıp yüreklendirebilirsin. Ve sorular sorup bunun karşılığında da uyuşturulup boş yere bu kuruma ilişkin en kötü kuşkularını bile doğrulayabilirsin. Yıllar geçtikçe o kavalı çalmayı bile öğrenebilirsin. Bitkinlik ve umutsuzluktan kurtulmak, bir yaşam bo-

yu sürebilecek alçakça bir hatayı düzeltmek için, tuvalet kâğıtları üzerine yüzlerce mektup yazabilirsin, hatta ABD Temsilciler Meclisi üyelerine bile mektup yazabilirsin. Hiçbiri gönderilmeyecektir. Her gün, binlerce gün, bir telefon etmek için yalvarabilir ve hiçbir zaman bu izni alamayabilirsin. Bugün telefon için yalvarmayı bile unuttun. Uysallaşıyorsun, buraya uyum sağlıyorsun. Rüzgârdan ve yağmurdan uzakta, boşu boşuna barındırılıp doyuruluyorsun. Alışmaya başladın buraya.

Sigaranın bittiği gün edilgenliğinin de sona erdiği gün olacak. Barışçılığının değil, edilgenliğinin. Bir süre önce, ilaçları almadığını keşfettikleri gün yitip gitmişti barışçılığın. Sonra da, övüngenlikten pek farkı olmayan bir dürüstlük nöbetine tutulmuştun. Barışçılıkta övüngenlik yoktur. Başhemşire bu işi hiç yakayı ele vermeden yapabildiğine inanmadığı için, cebinde topladıklarını gösterme zorunluluğunu duymuştun. Bir yurttaşın bir haksızlığa baş kaldırması, bir çocuk gibi bluz cebinde hap biriktirmek, ardından da hakların konusunda, hiçbir etki yaratmayacağını bilmen gereken bir söylev çekmek değil ki. Hemşire yalnızca bakışlarıyla bile çeneni kırabilirdi o gün: Ya hapı yutana değin yanaklarını yumruklayan o koca elleri. Sonra bir ceza – koca bir doz Torazin. İlaç alma mesleğine başladın gene. Lityuma döndün – Torazin kapsamında. Doktorlar seninle ilgilenmiyor artık; hiçbir gözetim yok, yalnızca kimyasal madde veriliyor şimdi.

Dik durmak, günün tarihi, telefon ve pul isteği gibi konularda tasalanmayı sürdürmek günbegün güçleşiyor. Öylesine yorgun, çabalamaktan öylesine bıkmış bir haldeyim ki, biraz daha dinlenme gereksinimiyle neredeyse hastaymış gibi yapıp sabahları yatakhanede kalmama izin vermelerini isteyeceğim. Dikkatli ol – bu hastalığı tedavi etmeye kalkışabilirler. Burada yaşam o denli sıkıcı ki, korku bile yavaş yavaş azalıyor. Televizyonun gümbürtüsü, gün boyu, günlerce, hiçbir uğraşı olmadan aynı odada oturan yirmi kişinin gürültüsü – yalnızca bu gürültü bile insanı çıldırtabilir. Nelly'nin çığlıkları, Colleen'in sinirli parmaklarla oyun masasının üstündeki o lanet olası çirkin küçük makine parçalarıyla oynayıp anlaşılmaz ve zorlu bir işi gerçekleştirmeye çalışırken kendi kendine yaptığı abuk sabuk gevezelikler usanç veriyor insana. Art arda bir sürü yavan televizyon programı; hemen hepsi de İngiliz kabalığını yansıtan şeyler – bu

programların burada, İrlanda'nın en ezik, en dışlanmış kişilerine yayınlanması ne kadar da uygun! Bir kinaye var bunda. Bundan zevk aldığın anda miden allak bullak oluyor. Kusabilsem keşke. Uzanıp yatsam. Gözden kaybolsam. Yok olup gitsem. Yok olmanın tam zamanı – bir bakıma yok oldum zaten: Burada olduğumu kim biliyor? Dublin'de tanıştığım bütün kadınlar ekimin ortasında ülkeden ayrıldığımı sanıyor. Bir tek D'arcy biliyor İrlanda'da kaldığımı. Desmond da biliyor; bu son komployu Moira O'Neil da duymuştur belki. Demek ki beni buraya teslim ettiler. Onun için en iyi yer orası filan. Suyun ısındı. O halde buradan çıkmanın bir yolunu bulmak için kendi kendine çabalamaya başlamak zorundasın; onlarla yumuşak bir tavırla konuş, iyi davranmaya çalış – her şeyi yap. İnsanın seninki gibi bir raporu olursa nasıl kaçılır? Herkes düzelip yola gelebilir. Yo, ne olursa olsun bunu yapamam ben. Onlardan alabildiğine nefret ediyorum çünkü. Kurallara uy ve sevimli ol; ama kimseye yaltaklanmayacağım. Öyleyse biraz zaman alacak bu iş, ama bu konuda düşünmek için uyanık kalmakta zorluk çekiyorum şu anda. Yağmurlu öğle sonrasında ilaç yüklenmiş durumdayım. Üzülmek bile zor. Gündüz düşleri, henüz gündüz.

Gece hemşiresi CIA'den. Gaga burnundan anlayabiliyorum bunu. Bir jet uçağının burnunu, bir savaş uçağı için örnek alınan bir kuş gagasını andıran bir burun. Bu hemşire gibi öbür hemşire de CIA'den. Öbürünü Mary Quinn'e, lisedeki sevgilime benzetmiştim oysa. Bu akşam, gündüz odasında dimdik oturan bu iki hemşireyi seyrederken, Derham Okulu'na dönmüş gibi hissettim kendimi; o hemşireyi seyretmek ve o olağanüstü siyah saçlarla o güzel teni yeniden görmek hipnotize etti beni. Hatta akşamın ilk Torazin dozu verildikten sonra, lisenin ritmini, hareketini ve çağrısını bile yeniden hissettim. Mary Quinn'in uzun siyah saçları, o uzun siyah saçların yanaklarını çevreleyip o bembeyaz üniforma bluzundan aşağıya süzülmesi. Kolsuz üniforma giysisinin ve başlığının yünlü kumaşına duyulan o tutku. Gene o yıllar, o yılların müziği – şu ana değin hiç hatırlamadığım şeyler. Yatakhaneye gitmeyi reddederek gündüz odasında oturuyorum; olabildiğince uzun bir süre uyanık kalmakta diretiyorum. Ya da cezalandırılmadan olabildiğince uzun bir süre. Sigara

içen ve gecenin geç saatlerinde, devlet televizyonu saat onda selam verip kapandıktan sonra düşünmeyi seven yetişkin bir insan olarak. İlacın uyuşukluğu içinde, yarı âşık bir halde gözlerimi dikmiş o esmer hemşireye bakarken, ona yenildiğimi hissediyorum. Bitmek bilmeyen yudumlarla içtiğim ve ne yazık ki bir içki olmayan o korkunç ilaca direnmeye çalışıyorum. Gene de şakacı bir tavırla takıldım onlara, bir İrlanda likörüydü bu yalnızca, öyle değil mi? "Tabii öyle," dediler. "Artık yatma saatin geldi."

Ve büyü yok oldu, yerini o gaga burun aldı; bir polis ustalığıyla hemen yatakhaneye gönderdi beni. Yatakta uzanmış yatarken, telefonda konuştuğunu duyuyorum. Tabii ya, kesinlikle CIA'den, öbürleri gibi ilaç şirketinden filan değil. CIA'yle birlikte büyükelçi de, Amerika'daki güçler de bu işin içinde. Öyleyse İrlanda'nın siyasal bilmecesi içinde bir rehin durumundayım ve bu hemşire beni kaçırtıp Amerikan hükümetine ait bir uçakla eve dönerken öldürtecek beni. Örgütün buyrukları doğrultusunda hazırladığı bir plan. Torazin'le dolu bir halde, yatakta yatıp kuruyorum. Başıma bir torba geçirilmiş. Bir arabanın bagajında götürülüyorum. Sevgili Tanrım, Amerikalılar'ın eline düşmeme izin verme. CIA, Ayetullah'la da birlikte miydi acaba? Çarşafların üzerinde, bir mumya, uyuyan bir manken, üzerine "Kusursuz Hasta" yazısı kazılmış balmumundan bir manken kadar devinimsiz bir halde yat. Onları hiç kışkırtmamalısın, ama az önce kışkırttın. Mary Quinn meselesi yüzünden hemşire kuşkulandı senden. Arkadaşı yüzünden. Anormalliğin kokusunu aldı; en nefret ettikleri şey olmalı bu. Onun için senin gizlice buradan götürülme işini ayarladı. Belki de Amerika'ya. New York'a. İçimde kabaran bir ev özlemi, gözyaşları. Buradaki havaalanında, oradaki havaalanında – bir arka odada öldürecekler seni. Hayır, uçakta, başka tür bir uçakta – askeri, gizli, hükümete ait bir uçakta.

Bu yalnızca bir kaçma işi olsa bu işin peşine düşerdin, hemen yataktan fırlayıp önüne gelenin ardından giderdin. CIA kanalıyla kaçmak ne gülünç. Ama, ne yazık ki, iş bu kadarla kalmaz; bu yalnızca resmi program. Yolda bir yerde on dakika için seni yalnız bırakacaklar, gözlerini bağlayıp bir arabaya, bir geçide, bir uçak gövdesine tıkıp hapsedecekler. Ve o birkaç dakika içinde –bu işe karışmış olanların çoğunun haberi olmayacak bu durumdan– boğazlanacaksın, boğulacaksın. Başının üzerinde bez bir torba, karanlık içinde,

bağlı, öleceksin. Klostrofobi bir ölüm korkusu, böyle bir ölümün korkusu – başkalarının eline düştüğünde ve bu insanlar sana bir şey, herhangi bir şey, her şeyi yapabilecek durumda olduğunda duyulan bir korku. Sana her şeyi yapabilirler, belki de hiçbir şey yapmazlar. Yolculuğun, o örtük eylemin, o gizli programın yetki dışı bir bölümü olacak bu.

Dolayısıyla, o hemşireden, telefondaki kısık sesli konuşmalarından korkarak, öylece yatıyorum burada. Özellikle onun bu geceki tasarılarından korkuyorum. Bu işi bu gece yapacaklar çünkü. Sonra hemşire bana doğru geliyor. İğne. Lanet olsun, gene mi, gene mi karabasanlar. Evet – bu bile ölümden daha iyi. Bunu, yalnızca bunu yaparlarsa, geri kalanını yapmayacaklardır. Hayır, aptal, seni götürürlerken baygın durumda olman için yapıyorlar bunu. Bir çuvalın içinde ya da seni evine götüren bir uçakta kendine gelebilirsin. Ya da ölebilirsin. Hayır, izin vermeyeceğim ona. Ama hemşire çok çevik, iğne girdi bile. Kıpırdadığın anda iğneyi etinin içinde kırıverir. İğne bir arı iğnesi gibi çabucak çıkıyor ve gene o uzun karabasan başlıyor.

Düş değil bu. Düşler sıkar beni; öteden beri kurmaca kitaplarımda düş bölümlerini atlamaya özen gösteririm. Başka insanların düşleri sıkıcı gelir bana ve kendi düşlerimi de hiçbir zaman hatırlamam. Ama bu düş – düş değil bu: bir karabasan, bir cehennem karnavalı. Yine o pencereler ve o zayıf yaşlı solgun yüz, geleceğim. Beni buraya yerleştiren örgüt: polis, psikiyatri, aile, mülkiyet, din, devlet ilaçları. O ağ. Bir tımarhaneden öbürüne, paçayı kurtardığın bir tuzaktan öbürüne, gitgide sıklaşan o ağ; ama buradan paçayı kurtaramayacaksın. Yaşlanıp gideceksin burada. Benim kendi geleceğim olan o yüz, pencerede hiçbir şeye bakmadığı görülen, görülmeyen o yüz. Dünyadan kopmuş bir yüz. Bir demir maske. Her gün sayaçlar ve patenlerle inilen o cehennem, en dipte kızıl Papa şeytanıyla oynanan o şeytansı rulet. Tekrar tekrar.

Sabahleyin, ölmediğim için rahatlıyorum. Gece boyunca ölümün eşiğine gelmekten bitkin bir haldeyim. Ne yapıp edip iğnelerindeki o boktan kurtulmalıyım; hâlâ iliklerimde bile hissediyorum o ilacı, kaskatıyım, hastayım. Her sabah daha da kötü oluyor.

Desmond? Ne oldu Desmond'a? Beni buraya koyup terk etmiş

olamaz. Doktorların keyfine, dünyanın sonuna. Sevgili Tanrım, bir insanın böyle bir şey yapacağına inanmak olanaksız. Desmond, kendi evini ödünç vermiştin bana. Tertemiz bir halde değil mi evin? Buz gibi bir yağmur altında, hiç hata yapmadan pencereni bile onarmadık mı? Bütün dolapları erzak dolu bir halde bıraktık; anahtar da sol taraftaki sekizinci taşın altında; her yerde teşekkür notları var. Ne oldu be adam? Ya Moira O'Neil? Ya Moira olanları biliyorsa ve onlara, Dublin'deki kadınlara anlatmışsa? Bir bağ olabilir Moira.

Ama hepsi de yalnızca "bir sinir bozukluğu geçirdiğini" duymuş olmayacak mı? Bu kez iş gerçekten ciddiye benziyor; daha önce de oldu bu; evet, Amerika'da birkaç kez. Hem Kaliforniya'da hem de annesinin yaşadığı eyalette, Minnesota'da hastanede yattı. Ve kısa bir süre önce de New York'ta kızkardeşi az kalsın hastaneye yatırıyordu gene; o durumda yurtdışına gittiğini görmeye dayanamamıştı kızkardeşi. Evet, tabii, hem de bütün yaz; arkadaşları çok üzülüyordu. Gerçekten de o haldeyken seyahate çıkmamalıydı. Şimdi bizim yapmamız gereken tek şey, bekleyip durumun ne göstereceğini, doktorların ona yardım edip edemeyeceğini görmek. Tabii, Ennis'teki o yer, yöntemleri oldukça eski olan bir yer ama lityum konusunda uzmanlaşmış bir doktorları var. Manik depresyon için kullanılan bir ilaç bu, yıllardır sürekli kullanıyordu bu ilacı zaten. Sorun kendi isteğiyle ilacı bırakmış olması. Tabii sonra Sophie, o birlikte yaşadığı kadın mahvoldu, üzüntüden kahroluyor, ona yeniden bu ilacı kullandırtmaya başlamakla en doğrusunu yaptıklarından da emin. Gerçekten de oldukça zararsız bir ilaç, ayakta tedavi gören hastalara verilen bir şey. Aşırı derecede heyecanlanmadıkça kapatılmaları gerekmiyor. İşte olan da buydu. Taşkınlığını, o uçukluğunu biraz azaltabilseler –mani diyorlar buna, uçmak deyimini kullanıyorlar, kafayı bulmak gibi bir şey– birkaç hafta içinde onu normal haline döndürebilirler belki. Ama hiç belli olmaz. Tedaviye cevap vermez ve işbirliği yapmazsa. Eh, sorun da bu, yapmayacaktır; bunun bir yurttaşlık hakları meselesi olduğunu düşünüyor ve doktor yerine avukata başvurmayı yeğliyor. Yıllar önce annesi onu hastaneye yatırdığında, daha doğrusu kendi isteğiyle gitmediği için zorla hastaneye teslim ettiğinde de aynı şey olmuştu. Ve biliyor musun, koca bir avukat ordusu harekete geçip onu dışarı çıkardı. Tedavi olmadan dışarı çıktığı için annesi çılgın bir haldeydi. Ve sonra, bu kişiler büyük bir depresyona

girip kendilerini öldürmek istiyorlar. Aa evet, bu da geldi başına. Bu aşamaya geldiklerinde, dünyada sahip oldukları her şeyi son kuruşuna değin tüketmiş oluyorlar, ayrıca bütün dostları ve onları seven bütün insanlar da bunun acısını çekiyor. Bu insanların ortalıkta dolaşması gerçekten korkunç bir şey çünkü. Kendileri de bu halde ortalıkta dolaşmalarına çok üzülüyorlar ve o zaman intiharı düşünmeye başlıyorlar. Sonra da pes ediyorlar belki ve doktora gidiyorlar. Ama onun şu anda olduğu gibi, aşırı heyecanlı olduklarında, dışarı çıkıp kendi hayatlarını yaşamak istiyorlar; teşekkür ederim. Ve ne yaptı, biliyor musun? – havaalanında kendini tutuklattı. Evet, doğru söylüyorum, tutuklandı. Şey, ortalıkta avare avare dolaştığı ve polisin birine de tuhaf şeyler söylediği için. Araba kiralama konusunda sürüncemeli bir iş varmış, fotoğraf makinesi başka bir arabada mı kalmış neymiş. Ama öyle ya da böyle, Shannon polisinin onu tutuklamasını gerektirecek yanlış bir hareket yapıyordu mutlaka. Tabii, onu tutuklamadan önce Desmond'ı aramışlar – avukatı olarak Desmond'ın numarasını vermiş onlara. Desmond da hemen Amerika'ya telefon etmiş ve Sophie geçmişte olanları ona açıklamış. Ve çok şükür polisler onu alıkoymak yerine bir doktora götürmüşler, şimdi bir hastanede güvenlik içinde, çok da iyi bakılıyor. Gerçekten tutuklanmış olsaydı çok utanç verici bir şey olurdu bu – kadınların zaten bir sürü sorunu varken, gazetelerde böyle bir şeyin yer almasını düşünebiliyor musun? Serserilik yapmaktan ve tuvalette uyumaktan suçlanmak – şu anda böyle bir şeye hiç gereksinimimiz yok, değil mi? Sorarım sana. Onun için, hastanedekiler onun yolculuk yapacak kadar iyi olduğunu ve Shannon'dan bir Amerika uçağına bindirebileceklerini söyleyene kadar beklemek zorundayız. Havaalanına götürülmesi yakın mıdır, Tanrı bilir. İşte bütün olup bitenler bunlar.

Saygınlık, öteden beri uğraştığım bir sorun saygınlık. Bu konuda akıl hastanesi hapishaneden daha iyi, sözle anlatılmaz çünkü; hatta ağza bile alınmaz. Genellikle herkesçe saklanan özel ve utanç verici bir sırdır bu. Gazetelerde birinin tımarhaneye kapatıldığı haberini yayımlayamazsınız pek – çok üzücü, çok haince bir şeydir bu; belden aşağı vurmak demektir. Oysa hapishane yararlı, neşeli, olağanüstü bir deneyim olabilir. Armagh'daki kadınların yıkanmayı reddetmesi

bir trajedi ise, bu da bir fars olabilir pekâlâ. Sırıtıyorum ve aklıma Shannon'daki kadınlar tuvaletinde mırıldandığım o kısa şarkı geliyor: "Altı yaşlı hanım bir tuvalette kapalı kalmış, pazartesinden cumartesiye kadar orada kalmışlar – orada kaldıklarını kimse bilmemiş." Çocukların tuvalette yaramazlık dürtüsüne kapılması gibi, ben de bu şarkıyı söylüyorum. Şu tuvaletin sefaleti karşısında ezilmiş bir halde, kendi kendime bu şarkıyı söylüyorum. Şarkı hâlâ o anlamsız başkaldırı coşkusuyla dolu.

Belki kuruntu bunlar, belki de tam anlamıyla delilik. Ama nasıl oluyor da, böyle fikirler ve eğlenceler buraya düşmene, belki de yaşamının geri kalan yıllarını bir mahkûm olarak geçirmene yol açabiliyor? Tuhaf bir düşünce bu denli zararlı olabilir mi? Buradaki ilk gecemde kapıldığım bütün o delice düşünceler; o vasistas, o dam penceresi, gece uçucuları, aldıkları hapların bir armağanı olarak gecelikleriyle o aralıktan gecenin içine doğru uçan küçük yaşlı hanımlar. En azından bu denli aptallaşmama yetecek kadar hap almıştım burada. Boş versene: haplardan önce de, hap almadan da çılgınca düşüncelerin oluyordu senin. Uydurduğun saçma sapan bir odalararası işlemle, karşıdaki duvarı delip öte yana geçme hayaliyle Sita'yı diriltmene, o son yatakta gece boyunca kesik kesik ve hırıltılı bir biçimde soluyan, bu nedenle de öldüğü ya da doğurduğu sonucuna vardığın o yaşlı kadını Sita olarak görmene ne demeli? Tam bir zihin karışıklığı. Lanet olsun – delilik bu.

Onun için, D'arcy'nin ya da başka birinin buraya gelip çiftlik satılmadan ve dünyanın göremeyeceği bir arka pencerenin gerisine canlı canlı gömülmeden önce seni kurtarıp kurtarmayacağını merak ederek burada oturmak zorundasın. Çok aşırı görünüyor bu. Elbette, delilik suçtan daha kötü bir şey; suçta, duruşma, görüşme, kişi suçlu bulunursa yargı belirtme gibi işlemler var. Beraat ederse, kişi serbestçe çıkıp gidebiliyor. Sen hiçbir zaman beraat etmeyeceksin ve doğrusunu söylemek gerekirse, hiç de iddia ettiğin kadar masum değilsin. Çılgının tekiydin çünkü, çılgınca şeyler düşünüp çılgınca şeyler söyledin. Çılgınlık delilik demek, dünya için iğrenç ve korkutucu bir hastalık demek. Ne geçmişte ne bugün, insanların hiç başa çıkamadığı bir hastalık bu. Senin deliliğin onların olası deliliği demek. Onun için de bastırılması gerekiyor. Zihnin, kendini yitirme yolundaki gizli korkusu var geride.

Öyle ya da böyle, yanında çok fazla valiz, inanılmayacak kadar çok film donanımı olduğu için garip bir görünümün vardı; yanına yalnızca iki valiz alsaydın, kiralık araba konusunda biraz daha az seçici davransaydın, Nikon'unu ilk arabada bırakmayacak kadar akıllı olsaydın, sonra da ikinci bir araba kiralamadan önce makinenin bulunması için ortalıkta beklemekte diretmeseydin – eğer. Eğer. Dinle, ya paranoyana – o köhne oteldeki H Blokları kitabı işinden sonra izlenmekten korkmana ne demeli? Ayrıca, daha ucuz ve daha küçük bir araba kiralayabileceğini de düşünmüştün – o halde niye o daha ucuz ve daha küçük arabaya binip makinenin sonradan sana gönderilmesini beklemedin? Bu işi onlara bırakabilirdin. Ama o makineyi alabilmek için iki yıl boyunca para biriktirmiştin. İşte sonuçta buraya düştün. Garip davranışlarınla garip durumun bir araya geldi: çok fazla valizinin olması, ilk arabadan alınıp getirilecek bir şey var diye ikinci araba için çok beklemek zorunda kalman filan. Kamuya ait bir yerde çok fazla oyalanmanı gözardı ettirebileceğini düşünerek bir polisle gevezeliğe kalkışman durumunu daha da garipleştirdi. Yo, bu durumu hak ettin sen. Onların anlayışına göre, kesinlikle hak ettin bu durumu. Oysa dünyanın deliliğe ve tımarhanelere ilişkin önyargısının ayrımında olması gereken biri varsa, o da sendin. Siyahların ırkçılığı ya da kadınların geceleri yolculuk yaparken tecavüzü göz önünde bulundurmaları gibi, sen de bu önyargıyı göz önünde bulundurmalıydın. Ve saire. Özürlü ya da toplumdışı bir kişisin, bu konuda biraz akıllıca davranmalıydın. Bütün bunları düşünürken, özellikle "biraz akıllıca davranma" sözcüklerinde, avukat olan ablamın sesini duyuyorum.

Gün ilerleyip öğle sonrasına dönüşüyor. Belime gelen pencerelerde araba parkını gözlüyorum, bir kâğıt ya da pul için yalvarıyorum. Telefon izni gene "yarın" – sanki içtenmiş gibi söz veriliyor. Ama her zaman aynı şey oluyor. Zaman geçtikçe sözler daha candan, daha inandırıcı oluyor yalnızca. Ve de daha yalan. Burada sonsuza değin böyle olacak. Bu duvarların arasında düşünceler çoktan sınırlandı bile. Düşlem dışında: Miss Eliott'ın buraya gelişi, Sophie'nin rüzgârlı bir havada bir arabadan inişi, Mallory'nin boğuk sesinin koridorda neşeyle çınlayışı – ee, İrlanda'yı nasıl buldun bakalım? Sen de gü-

lümseyip hiçbir alay içermeyen bir şeyler söylüyorsun. Sonra da, içinde bir sürü sefil kadın, bir çarmıh, bir Kutsal Yürek ve sürekli sayılan çatallarla dolu iğrenç bir büfe olan bir odada, yağlı tahta bir masada oturup gülümsediğini fark ediyorsun.

Ve ateşin karşısında cadıları, ayaklanmaları, hep birlikte ateşi gitgide büyüterek doktorlara, hemşirelere, rahibelere, hatta Papa'ya karşı çıktığınızı hayal ediyorsun. Delilerin, yeryüzünün en zavallı insanlarının kundakçılık hevesine kapılıp başkaldırması. Tutku dönemindeki Fransa. Ellerimizde tırmıklar, örgü şişleri, portakallar, havaya kaldırılmış bir sandalye. Yaşlı Mary, Margaret, Ann, Rosalind, Bridie ve Colleen – şöminenin çevresinde kararlı bir topluluk, oda iyice ısınana, bir cehenneme, yabanıl bir yere dönüşene değin ateşe kömür atıyor. Kömür savurganlığı da olmayacak bu, bize ayırdıkları kömür miktarında çok katı ve cimri davranıyorlar çünkü ve oda her zaman soğuk oluyor – biz ısıtacağız odayı, bir öfke ateşinden daha sıcak yapacağız. Ve at arabalarıyla, atlarla, köprülerle –çapraz geçitlerle demeye dilim varmıyor– o eski cadı oyununu oynayacağız; her hareketin bir bilmece, bir takma ad, yasadışı kişileri geçmişin tehlikeleri ve baskılarıyla yönetmek gibi gizli bir anlam taşıyan benzeş bir deyim olduğu o cadı oyununu. Bu oyun tarot kadar simgesel bir dille yeniden oynanacak burada, bugünün tehlikelerinden kaçınmak için zorunlu olarak yeniden kullanılacak; savaşımızı, kaçışımızı, hareketlerimizi ve manevralarımızı yönlendirecek. Bu gece, sonunda, başkaldırıya yaklaşıyoruz. Suskunluk ve kaçamak bakışlarla geçen onca yıldan sonra. Kesinlikle cadıların en zorlusu, en ezilmişi, yitirecek şeyi en az olan deli kadınlardan daha iyi kim yapabilir bunu? Çapraz çakılmış tahtalar, diyor zihnimdeki ses, yaşlı kadının bunu yüksek sesle söylediğini duymuyorum çünkü. Duymama da gerek yok, düşüncelerini anlayabiliyorum onun. Beni aralarına alıyorlar. Çapraz çakılmış tahtalar – ateş yak. Ama çapraz kilitler olmasın, diye mırıldanıyorum – hapislik kazığa götürür insanı.

Bunlar, tarihimizle ilgili sözcük oyunları, tarihimizi hatırlamamızı, kavramamızı ve yeniden önermemizi sağlayan gizli deyişler. Ben de çapraz çatılmış kilitlerin arasına düşürülüp ele geçirildim, Torazin ateşiyle yakıldım. Küçük bir işkence olarak. Ama gene de sorunun sorulmasında maddesel bir katkı oldu Torazin. Ve her zamanki gibi, sorulan soruya hiçbir yanıt yok. Yanıt olsaydı, baskıda,

akıldışı işkencede katkısı daha az olurdu sorunun. Benim sorum, her zamanki soru – yaşayacak mıyım? Hiçbir zaman yanıtlanmıyor bu soru. Kendi deyişimle, ne zaman kurtulacağım? Ama halletmiştik bu sorunu – burada şöminenin karşısında kalıp ateşi yükselteceğiz, yazgımızı kendi ellerimize alacağız, bir dostluk, bir birlik oluşturacağız. Birbirimizi aldatmayacağız, birbirimize boyun eğdirmeyeceğiz ya da ihanet etmeyeceğiz. Birleşeceğiz ve onlarla işbirliği yapmayı tümden reddedeceğiz. İlaçlarıyla bile bizi denetlemeye yetecek sayıda değiller. Ve ilaçlar da yolumuzdan döndürmeyecek bizi. Vaatler de. Bizi ayırmaya, bölüp yenmeye çalışacaklar çünkü. Bu gece. Bu gece direnişi başlatıyoruz.

12.

Biraz daha sigara almak için yatakhaneye gidiyorum. Bu gece, direnmeye bu gece başla. Uzun bir gece olacak bu ve saat daha altı. Günün külrengi, kurşuniye bırakıyor yerini, ışık bir kez daha umutsuzca uzaklaşıp gidiyor. Yeniden koridorda yürümeye başlayıp dışarıya kaçtığım kapıyı geçiyorum. Ve çeşmenin yanında duran D'arcy'yle karşılaşıyorum. "Tanrım, nasıl girdin buraya?" "Şşşt, doğru dürüst izin almadım. Senin burada olacağını düşündüm – bu sistemle ilgili olarak yalan üstüne yalan söylediler bana." "D'arcy – teşekkürler, sana nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum." Kucaklaşmak için hiç zaman yok. Bir saniye sonra onlardan biri gelip yakalayacak D'arcy'yi. "Sana böyle bir şey yapacaklarını, böyle bir yere koyacaklarını düşündüm. Havaalanına çok yakın burası – buraya getirilip ortadan kaybolan ilk yabancı sen değilsin." "Burası bir cehennem, D'arcy ve biz de bu cehennemin içindeyiz." "Şşşt, burada olduğumdan hiç haberleri yok – çabuk çabuk konuşmalıyız." "Buraya nasıl girdin?" D'arcy'nin yazgısı da mı böyle, o da mı sorun çıkaranların, asilerin genel yazgısını paylaşıyor acaba? diye düşünüyorum gündüz odasındaki ateşin çevresinde toplaşmış yaşlı kadınları hatırlayarak. "Burada hepimiz cadıyız, D'arcy." "Tamam, ama bir dakika sonra dışarıya atacaklar beni. Buraya gizlice girdim. Şu lanet olası sistemleri konusunda boyuna yalan söylediler bana – ben yalnızca bir tahmin sonucu geldim buraya." "Ve ben de tam o sırada bir an için kodesten çıkmış, geziniyordum – ne harika bir şey bu, değil mi?" "Sakin ol, şimdi bir hemşire gelir. Ama hiç değilse buldum seni." "Öbürleriyle, öteki kadınlarla da tanışmalısın – seni çok seveceklerdir. Ateşi iyice canlandırabiliriz, geceyi burada geçirebilirsin." "John dışarıda bekliyor – gerçekten çok az zamanımız var." Gitmek üzere D'arcy. "Buradan nasıl çıkabilirim, D'arcy?" "Şimdi artık burada olduğunu bildiğimize göre, girişimlerde bulunmaya başlayabili-

riz. Bu iş kolay olmayabilir; nereye kaybolduğunu öğrenmek çok zor oldu. Desmond'ın karısı senin Ennis'te bir kaza geçirdiğini söyledi. Arabanla kaza yaptığını düşündüm." "Kaza mı?" "Lanet olası, saçma sapan bir örtmece. Seni bütün hastanelerde aradım. Sonra bu hastane geldi aklıma." "Hastane değil burası, hapishane. Sana telefon etmeme izin vermediler hiç. Desmond'a etmeme de izin vermediler." Desmond'ın ne yaptığını anlamaya başladım, ama inanamıyorum buna. "Durumu Dublin'dekilere anlatacak mısın, D'arcy?" "Elbette."

Bir hemşire ortaya çıkıyor ve D'arcy'nin üstüne atlayıp kollarından ve omuzlarından yakalıyor. "Burada hiçbir işiniz yok sizin." "Evet, var; bu benim arkadaşım Margueretta D'arcy. Ziyaretime geldi." "Yoo, olmaz öyle şey. Buraya nasıl girdiniz, bayan?" "Kapıdan – açıktı." D'arcy'nin soğukkanlılığı çok hoşuma gidiyor, daha doğrusu hayran oluyorum soğukkanlılığına. Kapı bir gece hemşiresi girerken açılmış ve D'arcy de hemşirenin peşine takılmış. Dışarı çıkmasına belki de hiçbir zaman izin vermeyecekleri bu yere girmiş. Harika. Yüreklilik. Dişli bir insan D'arcy – o da bizden, bir cadı, soylu bir cadı. Bu gece bizimle birlikte burada kalabilseydi, hep birlikte kaçıp burayı boşaltabilirdik. Ama hemşireye, öfke içindeki o iriyarı saldırgan hemşireye yakalanmış durumda. "D'arcy – unutma." "Merak etme; elimizden gelen her şeyi yapacağız." D'arcy'nin iyiliği, onu görmenin harikalığı, ortaya çıkma mucizesi. Bugüne değin kimse benim için böyle bir kahramanlık yapmamıştı. Kurallara aykırı olarak, izinsiz olarak, bir gerilla ziyareti, bir sürpriz saldırı. Onu ite kaka merdivenlerden indirdiklerini duysam da, oradaydı D'arcy; beni de ite kaka yeniden gündüz odasına gönderiyorlar. Ateşin pek canlı olmadığı ve belki de canlanmayacağı odaya.

Dünya geri dönüyor; orada, dışarıda, telefon konuşmaları, mektuplar, gidilecek bürolar, sözünü geçirme gücü ve enerji var hâlâ. Buradakinden farklı bir düzen var; mahkûmlar kayıtsız bir halde, öylece oturuyor burada ve eski sözcük oyunlarıyla canlandırılmaları gerekiyor. Eski söylemlerle, köprüler ve atlarla: köprülerde yakalanabilirsin – dikkat et köprülere. İrlanda'da yalnızca tek bir cadının, Kilkenny'de yakıldığını söylemişti D'arcy. Ama geniş çaplı birtakım sorgulamalar yapılmıştır herhalde. Gene de biz cadılar için güvenli bir yerdi İrlanda, şimdi de öyle. Azize Bernadette'te bir Jan D'arc görecek bir halk değil mi bu? Köşedeki yaşlı kadını, yaşlı Margaret'i

gözle – bilmeceleri yerleştiriyor şu anda. Yanıtlarını aklında tut ya da bırak belleğin ötesinden ve gerisinden, toplu bilinçaltından, ikinci gözden, herhangi bir eğretilemeden gelsin yanıtların – şiir hileleri bunlar çünkü: uyak yaratma, benzerlikler ve koşutluklar, eşlemeler ve ikilemeler, hatta yanılgıya düştüğünde aldatmacalar bulma. İçim Torazin dolu, fazladan bir doz daha verildi. Bir portakal bul ya da büyüyen alevlerin karşısına oturup ateşi besle. Şu lanet olası odalarını dumana boğ, hep birlikte kül halinde bacadan uçup yok olana değin ateşe kömür at.

"Çok huzursuz; bu gece de bir doz daha vermek gerekiyor, Proliksin de verelim, yoksa gözünü bile kırpmayacak." Bu gece olmalı bu iş. Pencerelerin dışında birtakım işaretler göreceğiz, meşaleler, davul sesleri olacak.

Bu gece, gecelerin en önemlisinde, vasistasa, selofan içinde dağıtılan ve avuçlarında şeker gibi duran o zehirlere karşı kolla kendini. Ayaklarını yere sıkı basmalısın bu gece. Onun için, uyanık kalırsan hapları savuşturabilirsin – yalnızca sigara içmeyi sürdür ve ateşin yanında sessiz sessiz otur. Öbür kadınlar teslim oldular, gidip yattılar, boyun eğdiler. Seninle birlikte oturup beklemeyecekler. Belki de seninle gitmek istemeyeceklerdir bile, vazgeçmişlerdir bu işten. Kurtarabildiğini kurtar, ama bu işe katılmak istemezlerse yapabileceğin hiçbir şey yok. Ama gene de onları terk etme, yitirme, onlara ihanet etme düşüncesi üzüntü veriyor. Şimdi, hemşireler oturmuş seni seyrederken, gözetlerken, seni ne zaman öbür odaya, yatakhaneye götürüp şu saçmalıktan vazgeçeceklerini düşün. Verdikleri dozun etkisini göstermesini bekliyorlar. "Tanrım, Agnes, aldığı üçüncü doz bu – şu ana kadar kendinden geçmiş olması gerekmez miydi sence? Neyse, yan odada biz onu yatağa yatırır yatırmaz bir iğneyle halledebilirler bu işi." Doz üstüne doz, artık işin şakası yok, oyun filan yok bu kez, tam anlamıyla zehirleniyorum. Saf halde verildiğinde iğrenç bir şey bu ilaç, süt yudumları arasında alsan da iğrenç, yutkunurken işi ne denli ağırdan alsan da iğrenç. Sen ağır ağır yutkunurken başının etini yiyorlar. "Haydi, çabuk, gidiyoruz biz."

Haberleri izleyerek, arkadaşlarını hatırlayarak, buradan kurtuluşunun bürokratik törenini tasarlayarak, mektuplar yazarak, programlar, seçenekler oluşturarak, çek defterini ayarlayarak, ayrıntıları hatırlayarak, dış dünyaya sıkı sıkı tutun. Çiftlikteki atları yakında yem-

le beslemeye başlamak gerekiyor – otlar kurudu artık; saman satan bir çiftçi bulmalıyız. Bunları düşün, liste yap, pencerelerin ötesine, İrlanda'nın uzandığı o yeşilliğe bak ve ağlama.

Boş ver – D'arcy buldu beni; buraya gelme sıkıntısına katlandı, içeri girdi, kuralları çiğnedi. Kendini tehlikeye soktu. Buraya izinsiz olarak girmek riske atılmak bence çünkü. D'arcy gerçekten burada mıydı bu gece, yoksa ben hayal mi gördüm? Farkı anlamak çok güç. Koridorda, araba parkına bakan pencerelerin önünde – tıpkı benim başından beri öngördüğüm gibi, kurtarıcımın oradan geleceğini biliyordum. Buradakiler D'arcy'nin kim olduğunu bilselerdi, büyük bir zevkle sonsuza değin kalmak üzere kapatırlardı onu. John da sonsuza değin beklerdi. Cadı hayallerine John'ı da katıyorum. Aramıza katılma izni verilen tek erkek, bir büyücü, palto giymiş ve yüzü de hapislikten dolayı şişkinleşmiş, beyazlar içinde iriyarı bir adam olarak. Yüzü tıpkı Agatha'nınki gibi; yaşlılık ve sürekli ilaçla uyuşturulmaktan ötürü bir erkeğe benzemiş Agatha. John, Agatha olarak buradaysa, D'arcy kim peki? Gözlerimle odayı tarıyorum ama o eşsiz insan için bir benzeş bulamıyorum. Tanrım, buradaydı demek ki. Gerçekten böyle bir şey oldu. Onunla eşdeğerli hiç kimse yok burada – bir ipucu bu. D'arcy'nin, yokluğunda avunmam için Agatha'nın kimliğinde John'ı burada bıraktığı anlamına gelir bu. Dahası buraya döneceğinin de bir kanıtı. İpucu, yanıt, güvence bu: gönül rahatlığıyla gidip yatabilirsin artık. D'arcy'nin senin için geri döneceğinden emin olabilirsin. "Evet, evet, gidiyorum. Yo, o ilaca gereksinimim yok artık. Yanıtı buldum." "Ne harika değil mi? Yatağa girdiğinde sana bir şey verilecek. İyice sakin durmazsan. Bir mezar gibi. Çok güzel, ne uslu bir kız bu." Karanlığın içinde sırıtıyorum: bir gün çıkacağım buradan. Sonra iğnenin keskin acısı ve cehennem başlıyor.

Buraya uyum sağlamaya, nelerden kaçınman ve kimleri yatıştırman gerektiğini öğrenmeye başladın. Ve şu ezik insanların gözünde güvenilir biri olma, dayanışma gibi ahlaki bir zorunluluğa uyma çabasının yanı sıra, gözcülerle de uyuşma çabası içindesin. Dün, hastaların bulaşık yıkayabileceği küçük bir mutfak olduğunu keşfettim. Görev-

lilere ait bir mutfak bu aslında, ama iyi davranırsan, bol bol gülümseyip sevimli olursan, gerçek kahve bulabiliyorsun orada. İlk gece bana verdikleri kahveden olmalı – ne zaman olmuştu bu? Aradan ne kadar zaman geçti? – bilmek zorundasın bunu; tarihleri her zaman bilmek zorundasın. Günleri sayıp komodininde bir kayıt tutmalısın. Artık burada ne kadar süredir tutulduğunu, ne kadar süredir hapis olduğunu bilmezsen, buradan nasıl çıkabilirsin ya da kendine yardım edebilirsin? Sana sorulduğunda ne diyeceksin? Yardım geldiğini ve ne zaman yakalandığını, hangi gün tutuklandığını söyleyemediğini bir düşün – bütün bu dehşet bir hiç olur gider. Unut bunu şimdi – şu zorba hemşirenin gözüne gir, kahveye, şu cam kaptaki hazır kahveye hayranlığını belirt. Bana da biraz kahve yapar mısınız acaba? Gerçekten yapar mısınız? Ya da kendim yapabilir miyim? Aaa, seve seve. "Uslu olursan buraya gene gelebilirsin." "Ama ben hep usluyum": onları eğlendirmek için İrlanda aksanı. "Aa, ama sen yürüyüşlere çıkıyorsun artık, öyle değil mi, Katherine?" "Ama minicik bir yürüyüştü o," diyorum sekiz yaşındaki bir çocuğun sırıtışıyla. "Ve de büyük bir hataydı," diye ekliyorum son derece ciddi bir tavırla ve böylece sözümü geri alıyorum; onlar da kendilerininkini geri alıyorlar.

Böyle davranmayı sürdürürsem, telefon etmeme izin verirler mi acaba? Hayır, doktorun buyruğu böyle, diyorlar. Ve bana doğruyu söyledikleri izlenimini veriyorlar. Kimseyle konuşmamama, kimseye mektup yazmamama karar veren kişi doktorun kendisi. Öyleyse bir şeylerin olmasını nasıl sağlayacağım – öylece oturup D'arcy'yi mi bekleyeceğim? Onu attığı her adımda engellemeyi sürdürecekler. Çok güçlü bir sistem bu, ulus çapında bir bürokrasi. Hem belki de başka insanların ilgisini bu konuya çekmeyi başaramıyordur D'arcy. Ayrıca Armagh'daki kadınlarla da ilgileniyor ve üstelik ta uzaklarda, o bataklıkta oturuyor, arabası yok ve çok da az parası var. O halde burada yapabileceğim tek şey doktorlardan biriyle konuşmak. Ama buraya hiç gelmiyor doktorlar. İçlerinden biri kan almaya gelse de, hiç konuşmuyor. Koridorda bir doktorla karşılaşırsan, ya kendi doktorun olmuyor ya da o anda seninle konuşacak zamanı olmadığını söylüyor; hemşireyle görüşmen gerektiğini söylüyor, hemşire de doktorla görüşmen gerektiğini. İlaç kullanımını sürdürmek, Torazin'i, Proliksin'i, hatta görece zararsız, bildik lityumu ne kadar sürey-

le ve ne dozda alman gerektiğini tahmin etmeye çalışmak zorundasın. Lityuma Pryabil diyorlar burada – aklıma gagası zorla açtırılan küçük bir kuş geliyor hep. Burada ilaçların çoğunun değişik adları var, onun için hangi ilacın ne olduğunu kestirmek zaman alıyor. Ve Proliksin de hâlâ bir gizem benim için. Margaret'in sırtındaki o yaraları nasıl açıyor bu ilaç? Böyle fiziksel yan etkileri olan bir ilacı nasıl verebiliyorlar? Böyle fiziksel sarsıntılar, benimkiler gibi karabasanlar yaratan bir ilacı?

Arka planda elektroşok var hep. Enid'e uyguluyorlar. Delores'e on sekiz yaşından beri uyguluyorlarmış; şu anda otuz beş yaşında Delores. En son dışarı çıkışında, evlenmek için genç bir adam bulmuş. Sonra bu genç adam onu aldatmış ve ona yine elektroşok uygulamaya başlamışlar. Sürekli elektroşok tedavisinde olacak belki ya da belki de bir iki yıl sonra yine dışarı çıkıp yine kötüleyip yakalanacak, boş bakışlarına, titremelerine, gündüz odasındaki şaşkın ve korku dolu görüntüsüne geri dönecek. Özgüveninin tek bir kırıntısı bile kalmamış yenik bir varlık, yaşamı boyunca tedavi edilmesi gereken bir hasta olacak. İnsanlık özünü tamamen tüketmişler Delores'in. Ona bakmak acı veriyor insana, büyük bir utanç veriyor. Gözlerindeki o korkuyu görmek, sanki korkunç bir sakatlık karşısındaymış gibi, utandırıyor insanı, gözlerini yaşartıyor. Elindeki olanakları sayıyorsun o zaman. Sana elektroşok uygulanmıyor. Kahvenin yerini de keşfettin. Görevlilerle asla konuşmamak, yalnızca hastalarla konuşmak için içtiğin andı da geri alınca, nasıl uyumlu ve sevimli görüneceğini de öğrenmeye başladın. Bir toplama kampında var kalma yöntemleri ve kazanılan küçük ödüller. Rahat, ılımlı bir yöntem seninki. Sigaralarını alıyorsun, televizyon seyrediyorsun, gazetelerde bir şeyler okuyorsun. Sorumluluk hissediyorsan, tuvalet kâğıtlarındaki küçük pusulalarını gönderecek bir ad daha düşünebiliyorsun.

Hoş bir sözcük "pusula" – bu sözcüğü bilen tek kişi sensin belki de burada. Türediği kök? Bir bakalım: *pus* belki de; Latince'den herhalde; puset, puslu, pusu filan. Ya sesbirimi – şu anda ilgimi çeken şey bu çünkü; kök türetimini sesbirimine indirgemek, sesbirimi anahtarını bulmak. Oxford sözlüğüm yanımda olsaydı keşke. Ama bütün gün boş olduğumdan bildiklerimi hatırlamak için zamanım var. Hapisliğin, bilgilerimi toparlamak, yıllar önce öğrendiğim şeyleri hatırlamak için bana zaman sağlamak gibi ilginç bir etkisi var: jeo-

loji çalışmalarım ya da Alexander Pope'un yayımcılık mesleğinin gelişimi ve onun başdüşmanının adı, Lewis Theobald filan geliyor aklıma. *The Dunciad*'ın kahramanı olan Lewis Theobald. Profesör Monk'un, Pope'un kapıldığı korkunç kin yüzünden önemsiz bir kişiyi ölümsüzleştirdiğini söyleyişi. Theobald, sonsuza değin bir dipnottu. Ya Jonathan Swift – sonunda delirmiş miydi yoksa yalnızca bir mahkûm mu olmuştu Swift? Kendi İrlandalı-İngiliz katedralinde boynuna tasma geçirilen Başrahip – politik bir mesele değil miydi bu? Swift de sözde manik depresif miydi, seninle aynı derdi paylaşan, onuru çiğnenen biri miydi? Ömrünün sonuna değin bir boyunduruk ve bir köpek tasması taşımak. Düşün bunu, hayal et.

Yo, en sevdiğin düşünce konusuna, dil anahtarı konusuna dön; lityumla başlamıştı bu. Sana lityum vermeyi kararlaştırdıkları ve senin de bu ilaç üzerine, "işe yaradığı", Yunanlılar'ın da bir zamanlar kullandığı gibi şeyler dışında hiçbir şey bilmediğin o dönemde, öğrenmen gereken her şeyi dil aracılığıyla öğrenmiştin. Lityum: kökü "lito", litos'ta, litograf'ta olduğu gibi; taş, kaya tabakalarında bulunan bir maden.

Kimyayı bırak şimdi, dilden, anlamın kökenindeki bilmeceden ayrılma. Kök türetimi bilgece bir şey; sesbirimi, yani en küçük birim, atom, bir büyü olmalı. Sesbirimi anahtarını bulabilirsen, Hint-Avrupa dil topluluğunun ötesine de geçebilirsin. "Lito"yu ele al – "li" ve "to" biçimindeki iki sesbiriminden oluşan bir kök bu. Peki bu iki sesbiriminin anlamsal temeli ne? Ya da adının ilk bölümü olan "Ka"nın – niye kadın adı olsun, erkek adı olsun, pek çok İrlandalı adı bu sesbirimini içeriyor? Keltçe'den mi geliyor acaba? Ama Rusça'da da çok var bu sesbirimi. Japonca'daki hece dizisi "ka ke ku ki ko" da bütün k'li sesbirimlerini ve olası hece bileşimlerini içeriyor. Kökten sesbirimine ve özgün insan seslerine değin. Hece biçiminde birleşmeyen, her biri farklı bir bütün olan seslere. Birtakım anlam toplulukları da oluşturuyor mu bunlar acaba? Duygusal ya da duyusal bağlantıları, renkleri var mı? Provincetown'da son yaptığım desenleri İskoçya Keltleri'nin eski bir denizci şarkısının eşliğinde yapmıştım; resim yaparken deliler gibi durmadan çalmıştım o şarkıyı – savaşçı, gemileriyle, Kelt dünyasının görkemli donanmasıyla geri dönüyor, kraliçesi ve halkı ellerinde meşaleler, tepelerde onu bekliyor, görkemli donanma Kelt dünyasına giriyor. "Kismail'in Kadırga-

sı"ydı şarkının adı ve neredeyse kutsal bir şeydi benim için; çok eski, çok ilkel bir şarkıydı, hiç aklımdan çıkmayan ve şu anda da aşağı yukarı tümünü hatırladığım ezgisi içimi çalışma isteğiyle doldururdu. İsmail'i anıştırıyor Kismail: babamın İrlandalılar'ın Mısır'dan geldiği biçimindeki o eski şakasını doğruluyor sanki bu.

Ya Gal dili zincirin bir halkası, eksik bir parçasıysa? Burada karşılaştığım ve Gal dilini bilen ya da bu dili incelemiş olan bütün kişiler, bu dilin öbür Hint-Avrupa dillerinin bir bireşimi olduğunu söylediler bana; sanki Gal dili eski bir genel dil türü, Sanskritçe'nin bir kardeşiymiş gibi. Gal dili üzerinde çalışmama izin verirler mi acaba burada – bir kitap bulabilir miyim? Gal dilinin yer adlarındaki sesbirimleri ne belirtiyor? – bölük pörçük düşünceler, bilgi kırıntıları, bilinç, anımsama. Sözlük olmadan, kâğıt olmadan ne yapabilirsin ki? Tuvalet kâğıtlarına not alıp bu notları plastik bir alışveriş torbasının içine koyarak sürekli yanında taşıyabilirsin. Kendini burada kalan yaşlı bir kadın olarak hayal edebilirsin. Ama aklına da var gücünle sarılarak.

İstediğin şeyi hayal et, insan burada bunu yapmakta özgür ne de olsa. Bu yerin amacı da bu zaten; içine girip delirmen için yapılmış. Ve kendini koyverip şöyle ciddi bir kriz geçirirsen, kazandılar demektir. O zaman ellerinde bir kanıt da olur. Ama şu geçmek bilmeyen saatler yüzünden, kriz geçirme dürtüsüne karşı direnmek çok güç, o tozların verdiği uyuşukluk gibi insanın içini sarıveriyor bu dürtü. Üç saatte bir sarılar, hayâller gördürmesi kesin olan uyuşturucu maddelerle kirlettikleri bir zihni nasıl berrak tutabilirsin ki? Uyandığında, bu sarılan, hayalleri hatırlamaya utanıyorsun. Ama aynı zamanda bir denetim bu. Ve yakında bu farkı anlayamaz hale geleceksin, güvenini yitireceksin. Deli olduğunu, burada bulunmayı hak ettiğini, burada kalıp biraz daha toz alman gerektiğini kabul edeceksin ve o zehir yüzünden beynin çürümüş gri bir et parçasına dönüşene değin düş görüp kendi utancın ve güçsüzlüğünle karşı karşıya kalacaksın.

Zihninin berrak olduğu anlar en kötüleri. Bir önceki günün anlamsız nakaratlarını, kendi aptalca düşüncelerini hatırlayıp utanç içinde kıvranıyorsun. Seni, buradaki can sıkıntısı, gerçekliğin edil-

gen anlamsızlığı değil, hayallere sığınman mahkûm edecek; yazgını hak ettiğini ve burada belli bir amaç için bulunduğunu kanıtlıyor hayallere sığınman. Bir düşlem suçu bu. Bir hastalık olarak deliliğin çekiciliği. Ve günbegün çözülüp suçunu kabul ediyorsun. Kişiyi deliliğe itmek bu. Haplarından birini almayı reddettiğin anda yatağa bağlanıp iğne olmaya zorlanırsın. Kişiyi zorla mantıksızlaştırmak. Geride de koca bir devlet gücü, ilaç şirketleri ve güvence altına alınmış bir bürokratik psikiyatri. Kültürün her yanına sinmiş sarsılmaz toplumsal inançlar. Ve tıbbın bütün o bilimsel onuru. Kilitler, demir parmaklıklar, binalar, polisler. Devasa bir sistem.

İçlerinden herhangi biri şu boku hiç kullandı mı acaba? Bilince, algılara, duyulara, mantığa ve akla neler yaptığını biliyorlar mı? Tıptaki bütün o küçük staj öğrencilerinin bilmesi gerekir bunları. Ama bu ilaçları kendileri yutmadan nasıl bilebilirler ki? Bunu yapsalar bile, vazgeçerler mi bu ilaçlardan? Onca parayı tehlikeye atarlar mı? O yaygın çokuluslu ilaç şirketleri. Gerilerindeki polis gücü ağı ve devlet denetimi. Hepsi çok gelişti ve örtük, kendi kendine yeten, yetkin, sımsıkı kapalı bir dünya oluşturdu. Bir karşı dünya, akıl aynasının öbür yüzü bu ve karşı çıktığı şeyin yerini aldı. Artık kendisi akıldışı olan bir aklın yarattığı testlerle incelenip mahkûm edileceksin; mantıkdışı olan bir mantığın kurallarıyla ölçülüp biçilip yargılanacaksın. Ve ilaçlar da senin yenilgini sağlama alacak. Önemli olan akıl ya da mantık değil, denetim.

Tuvalete girmiş Papa Jan'ım ben; gülümseyerek klozette oturup onca gün direndikten sonra içimdekileri boşaltıyorum. Kapısı olmayan bir tuvalette insan nasıl mı dışkılayabilir? İşte böyle. Ve önünden birisi geçecek olursa, belalı ya da umutsuzca deli bir kişi görünümüne bürünüverirsin. Büyük biri olabilmek için böyle küçültücü şeyler yapman gerekiyor. Torazin yüzünden çiçeklerin arasında ya da yatakhanede gördüğüm hayaller, zırhlara, rahip cüppelerine, kazıklara döndürüyor beni ve bir Karşı Papa keşfetmeye itiyor. Şenliklerinin, kutlamalarının, resmi geçitlerinin, yaldızlı cüppelerinin tam ortasında bir asinin varlığını keşfettikleri o uğursuz ana dönüyorum. İşte sonunda yakaladılar seni; Papa da bu tahta oturttu seni. Kapısı olmayan bir tuvalete. O eski rahiplik mesleği, ölülerin arasından, ta Orta

Çağlar'dan egemenliğini sürdürüyor hâlâ. Bunun sırrı da, bütün gücü ellerinde tuttukları o dönemi hiçbir zaman terk etmemiş olmaları. Bugünkü bütün tantanaları o döneme öykünüyor hep; bugünün kiliselerindeki o sıradan ilahi kitapları, tespih duası toplantıları ve doğum kontroluna karşı ateş püskürmeleri. Şu anda boğazına sarılmış olan el, taştan yapılmış bir el ve başka bir çağdan geliyor.

Burası zamanın durduğu bir yer, burada yüz, solgunlaşıp bir umutsuzluk hamuruna, süngerimsi bir ekmeğe dönmüş bir halde pencerede görünmeye ve boş yere yıllarca orada beklemeye hazırlanıyor. Yaşlılığa, ak saçlara –seçkin bir Normandiyalı'ninki gibi birkaç ak tele değil, tam Ma Perkins tarzında her yanı ağarmış saçlara– anlamsız, şişkin ve de zararsız bir yüz olmaya hazırlanıyor. Ne trampetler gelecek buraya, ne de meşaleler. Hayır, gelmeyecekler, aptal. Vasistastan uçmayı bile başaramayacaksın – o şansın bile olmayacak. Aklına sıkı sıkı sarılmak ve ayaklarını yere sıkı basmak istedin. Peki – şu arka pencereye çık ve görünmez yüzünü yıllar boyu duyulmayacak bir çığlığa dönüştür. Boş yere, pişmemiş soğuk bir hamuru andıran yüzün kadar anlamsızca yalvar dur. Ya da tuvalette oturup kayıtsızlığının ve iyimser hayallerinin içinde yuvarlan dur. İstersen Papa'nın kendisi ol – niye olmasın ki? Papa Jan olduğunu iddia et ve parçalat kendini ya da ona ne yaptılarsa, kendine de onu yaptır. Ona ne yaptıklarını hatırlamam için kitaplara bakmam gerekiyor. Gülünç bir fikir, kitaplarda bir şey aramak – başvuru kitapları sonsuza değin yasaklanacak sana. Cehaletin yengisi: televizyon ve uyuşturucu düşlemi. Onun için, oyna, hoplayıp zıpla, onlara küçük gülücükler dağıt; zihninin içinde de yengiler kazan, tarihi yeniden düzenle, bu tarihte bir rol oyna.

Ansızın – ne yaptığının bilincinde misin sen? Düşüncelerine dikkat ettin mi? Papa Jan ha, Tanrım. Yavaş yavaş ta boynumdan yukarıya, yanaklarıma kadar kızarıyorum. Yüreğim duruyor. İtiraf et, düşündüğün şeyleri itiraf et. Sanrı bunlar – bu sözcükte duraklıyor zihnim. Sanrı görüyorsun sen. Gerçekten delisin. Haklılar demek ki. Onları – seni delirtmeye çalışan o alçakları– haklı çıkarmaz mı şu düşündüklerin? Şu cehennemde oyalanmak, eğlenmek, keyiflenmek için düşündüğün şeyler olsa bile. Sonra bir an dinginleşip –çocuklukta gü-

nah çıkarma hücresinin önünde günahı hatırlamak gibi– hiçbir zaman itiraf etmediğin gerçekle yüz yüze geliyorsun. Az önce, zihninin manyak, kaçık, deli olduğunu gözlemledin. Bir Engizisyon mahkûmunun, bir gün önce kendisine işkence yapan Kutsal Kilise'ye olan sadakatini bir an için yitirdiğini hatırlayarak günahkâr biri olduğu kuşkusuna kapılması gibi.

Papa Jan ha, vay. Büyüklük sanrıları. Güney Minnesota'da St. Peter denen o yılan çukurunda gencecik bir Haçlı askeri gibi çalışırken de üstün biri olduğunu düşünmek çok hoşuna gidiyordu. Hastaların geçmişleriyle ilgili belgeleri okuman, hastalık belirtilerini gözlemlemen. Kibirli bilimsel tavırların, kurumlanıp büyüklenmen. Ve hastane kitaplığındaki her kitaba safdillikle yaklaşman, konan tanıları kolayca, hiç sorgulamadan kabullenmen, o büyük hemşirelerin her fırsatta sergiledikleri alaycılık ve horlayıcılıkları. İşte şimdi de İrlanda'nın batısında on dokuzuncu yüzyıldan kalma bir akıl hastanesinde bir tuvalet azizesisin. Bu gerçeği kavrayınca ağzım bir elle bastırılmış gibi kapanıyor. Gözlerim kasvetli odaya, dolaba ve lavaboya dikiliyor. Çıtım bile çıkmıyor.

Yüce İsa, dua edecek hale geldin. Sevgili İsa – fikri deniyorum. Sonunda gündüz odasındaki o korkunç Kutsal Yürek resmine dileklerini mırıldanmaya, kimse bakmadığı zaman fısıldaya fısıldaya resme sokulmaya mı varacak bu acaba?

Hayır, D'arcy orada, dışarıda. Uydurmadım onu. Evet, ama bir düşün, ilk kezinde olduğu gibi gizlice girerek buradakileri şaşırtma şansı da artık kalmadığına göre, yeniden izinsiz olarak nasıl girebilir buraya? Telefon etmene izin vermeleri için yalvar. Sürdür yalvarmayı – yalvarmayı sürdürmek zorundasın. Ve şu işi de kes, tarihte gezinmeyi, o eğretilemenin peşinden gitmeyi bırak. Zihnini bir noktada topla, Tanrı aşkına, oraya gir ve birkaç liste daha yap, biraz tuvalet kâğıdı getirip bir mektup daha yaz.

13.

Beni çağırdıklarında elektroşok ya da hücre için çağrıldığımdan, o anın geldiğinden emindim. Ses tonlarından anlaşılıyordu bu, son bir öfke gösterisi içindeydiler. Derken karşımda Deirdre'yi buldum. Adını durmadan yineleyerek kollarına atılıp ona sarılmak ne büyük bir sevinçti. İrlanda'nın ta kendisi olan o güzel ad, üzüntüyü sevince dönüştürdü. D'arcy'ye dokunamamıştım bile –hiç zaman yoktu buna ve çok da riskli bir şeydi– ama şu koca odada baş başayız Deirdre'yle. Görüşebileceğimiz, kucaklaşabileceğimiz ve istediğimizi söyleyebileceğimiz bir odamız var şu anda; yavaş sesle konuşuyoruz ama – Deirdre fısıltıyla konuşuyor, başkalarına da bulaştırmaya yetecek kadar paranoyam var çünkü. "Deirdre, nasıl girdin buraya?" Gülüşüyoruz, ağlaşıyoruz, ayağa kalkıyoruz, sonra gene tek kişilik küçük yataklara oturuyoruz. Mobilyalı bir buluşma yeri. Bir komodin bile var, sanki burası özel bir oda, gündüzleri ziyaretçilerin girebileceği gizemli bir oda, geceleri hücreye dönüşen bir odaymış gibi. Kilitliyorlar mı acaba o hücreyi? Bu odayı kilitlemişler miydi? Deirdre burada; kilitleyemezler, kilitlemezler. Güvenlikteyim, Deirdre de güvenlikte, gülüyoruz, gülümsüyoruz, içimizi çekiyoruz. Benim gibi o da ağlıyor.

"Nasıl oldu bu Tanrı aşkına? Bir mucize misin sen?" Yeniden gülmeye başlıyoruz, yalnızca bir yüz görmeyi bekliyordum ben çünkü. Uzakta, ama kurtarıcım olacak kişinin yüzünü. Neredeyse ant içmiştim, bana ilk gelen kişiye sonsuza değin gönül borcu duyacaktım. İlk gelen D'arcy oldu. Şimdi de Deirdre geldi. Bir an, gelmeyen ama gelmesini umut ettiğim kişilere kırgınlık duyuyorum. Boş ver – yeni, yürekli ve güzel bir insan Deirdre. Ve buraya gelmeyi de başardı.

"Nasıl, Deirdre, nasıl?" "Kolay olmadığını söyleyebilirim. Olan biteni öğrenmekte çok güçlük çektik. Sonra, Moira O'Neil Charlotte'la birlikte hafta sonunda buraya geldi ama onları içeri almamışlar.

Ziyaretçi istemediğini söylemişler. Sanki kimseyi görmek istemiyormuşsun gibi yapmışlar. Ama ben, bunun saçma olduğunu, ziyaretçi istediğinden hiç kuşkum olmadığını ama sana izin vermediklerini söyledim. Ve de bu iş için uğraşacağımı. Böylece buraya gelip Auburn Oteli'nde bir oda tuttum ve buradakilerin başını adamakıllı ağrıttım. Charlotte da Dublin'de bürokratların peşine düştü ve telefonla bütün resmi tiplerin yakasına yapıştı. Böylece torpilimizi de bulmuş olduk." Gülüyor Deirdre ve elimi sıkıyor. "Harikasınız, her ikiniz de harikasınız." "Daha da güzeli, seni buradan çıkarmak için bir planımız var. Şimdi, biraz karışık bir plan bu, onun için sabırlı ol. Seni ilkin Dublin'e naklettirmek zorundayız."

"Yoo, olmaz, bir başka tımarhaneye daha gitmem. Deirdre, bu sistemi böyle yürütüyorlar işte – seni oradan oraya sürüklüyorlar ve hiçbir zaman dışarı çıkamıyorsun." "Hayır, hayır, böyle bir şey olmayacak. Ama ilkin seni Dublin'e göndermek zorundayız." Bu fikir karşısında umutsuzluğa kapılıyorum. Dün Rosemary başka bir yere gönderileceği için çok sevinçliydi, ama sonradan bu yerin bir başka tımarhane olduğunu, hem de buradan daha kötü bir yer olduğunu duydum. "Seni Dublin'e göndermek zorunda oluşumuzun nedeni, orada bir adamımızın, daha doğrusu bizim tarafımızda olan çok iyi bir doktorun olması. Buradaki doktor çok geri kafalı, hiçbir zaman seni serbest bırakmaz." Deirdre'ye güvenmeliyim – daha şimdiden benim için neler yaptıklarını göz önünde bulundurmalıyım. "Anlıyor musun, buradan çıkmana hiçbir zaman izin vermez bunlar. Kendilerine yediremezler bunu. Ama bir meslektaşın eline teslim ederler – kafa yapılarını biliyorsun." Hem de çok iyi.

"Bunları bırakalım artık – sana bir şarkı söyleyeyim," diyor Deirdre. "Aklını mı kaçırdın sen?" Gülmek zorunda kalıyorum. "Yoo, sadece şu anda yapılacak en iyi şey ve durumumuza da çok daha uygun. Kuzey'den bu şarkı, Derry'den. Bir kezinde bir barda bir oğlan söylerken duymuştum ve yüreğime işlemişti." Bir sandal, deniz ve eve dönmeye çalışan balıkçılarla ilgili bir şarkı bu. Yiğitlik, yas ve yoksullukla ilgili. Ve sağ salim eve dönmekle. Kendimizi koyverip ağlamaya başlıyoruz. Sonra bir şarkı daha istiyorum Deirdre'den. Bu kez Planxty'nin, Yeats'in "Salley Bahçeleri" adlı şiirinden yaptığı eski bir uyarlamayı söylüyor. Planxty'nin şarkısının üçüncü kıtası İrlanda'ya geldiğimden beri aklımdan çıkmıyor. Bu ülkede kalmaya, hatta

sınırı geçip kuzeye, Armagh'daki kadınlara gitmeye itti bu şarkı beni.

Belfast şehrinde olsam şimdi
Yanımda sadık sevgilim
Cebimde iyi arkadaşlarımız olsun diye para
Masamızda bol içki, her yanımızda dolu bir bardak olsa
Kötü kader gözümü korkutmaz benim hiç
Gencim çünkü ve dünya benim.

Şarkıcı fazla sakıngan davranmış ve kaybetmiş; uzun süre önce sevgilisini elinden kaçırmış. Ama gene de gösterişli bir yaşam düşü kurabiliyor. Belfast'ı eğlenceli ya da büyük kutlamaların, özgürlüğün, rahatlığın yaşandığı bir yer olarak hayal edebiliyor. Yitirilen bir şeyin ardından duyulan böyle bir özlemin yarattığı aynı taşkınlık, aynı canlılık bu. Deirdre bu az bilinen tuhaf şarkıyı söylemekle harika bir şey yaptı. Gereksinilen şeyi, gerçekten önemli olan şeyi nasıl da sezdi. Yalnızca bir sanatçı fısıltılarla yürütülen bir görüşmeyi, sırları, kaçış planlarını, mesajları yarıda kesip şarkı söylemeyi düşünebilir. "Sana muzla elma getirdim." "Bu meyveler ilaçlara karşı harikalar yaratacak, Deirdre, tam bir cephane." Gülüyoruz ve bir öne bir arkaya sallanıp duruyoruz.

Umudun, avuncun ve sevincin ta kendisi Deirdre. "Şimdi, dış dünyada böyle ufak tefek şeyler konusunda ne yapabilirim senin için? Neye gereksinimin var? Sana bir sürü kitap getirdim. Bazılarını Moira O'Neil verdi – koca bir kitap stoku var; kitapların çoğu tanımanı istediğimiz yeni İrlandalı yazarların kitapları." Ne gurur okşayıcı bir şey, bir kitapla ilgili olarak benimle bu tarzda konuşulması nasıl da avunduruyor beni, başımı nasıl da dikleştiriyor. "Birkaç mektubum var Deirdre, hani şu tuvalet kâğıtlarına yazılan türden; mahkûmların haberleşme yöntemi – gerçekten, buradakiler öyle şirret ki, akıl hastanelerinde sık sık verilen o çizgili basit kâğıtlardan bile vermiyorlar bana. Pul bulmak da olanaksız tabii; zarf da." "Merak etme, onları postalarım ben." "İyi. Bana kalemini ödünç verirsen şu adresi bir düzelteceğim." "Tabii." Deirdre çantasını araştırıyor. "Aa, şuna bak, işte sana güzel bir sürpriz. Polisler almıştı bunu." Pasaportum. "Polislerden sonra da deli doktorları almış galiba." Sevgili küçük mavi defter yine elimde. "İnan bana, Charlotte'ın peşine düş-

tüğü ilk şey bu oldu." Pasaportumun yok olduğunu bile unutmuştum. Tabii ya – Patrick geri vermemişti onu. Başka türlü nasıl olduğun yerde alıkoyarlardı seni? Burada yalnızca kilitleri ve parmaklıkları düşündüm, pasaportları değil. Ama o küçük mavi Amerikan defterini görünce içimde bir şey eziliyor. Sonra bu ezilen şey, buruşturulduktan sonra gene aralanan bir kâğıdı, hatta buruşturulur buruşturulmaz açılan kaygan ve kısa ömürlü bir selofan tabakayı andırırcasına, yeniden sıçrayıp canlanıyor – iyimserlik içinde. Elimde böyle bir şey var; umut var.

"Fotoğraf makineni, Nikon'unu da aldılar." Bu haklı çıkarıyor beni. Beklememin, şansımı denememin, başımı derde sokup tutuklanmamın nedeni buydu. "Deirdre – harika." "Öbür eşyalarının hepsi havaalanında polislerin deposunda." "Eşyalarımı bir yere koyma olanağım olsaydı, bunlar hiç olmayacaktı, Deirdre." "Boş ver, bütün bu olanlar aptalca bir hata. Bu insanların ne aptallıklarına katlanmak zorunda kaldık, söylesem inanmazsın; yalanlar, ağırdan almalar – Tanrı Charlotte'tan razı olsun. Şu anda epeyce ilerleme kaydetmiş durumdayız, fazla uzun sürmeyecek bu iş. Yalnızca birkaç gün. Şimdilik sabırlı ol." Hemşire kapıya yaklaşmak üzere ve mektupları görmemesi gerekiyor. Kimseyle haberleşmemem konusunda çok ciddiler; Deirdre'ye buyruğun böyle olduğunu söylemişler. "Bu Sophie'ye, bu Amsterdam'daki arkadaşım Monika'ya. Bu Nell'e, bu da D'arcy'ye – ama D'arcy buraya geldi zaten ve durumu biliyor." Kâğıtlar el değiştiriyor, alışveriş torbamdan hızla çıkarılıp Deirdre'nin el çantasına saklanıyor.

Yüzüne gülerek el çantamı ve sonra da biraz çay getirmeye razı ettiğimiz hemşire, öbür işlerini tamamladıktan sonra yanımıza gelip çantayı ve pasaportu istiyor. "Haydi bakalım hanımlar, kuraldışı bir şeydi bu ve de artık sona ermesi gerekiyor. Sürenizi yirmi dakika aştınız ve doktor sorun istemiyor." Deirdre'yle birbirimize sıkıca sarılıyoruz, sonra o gidiyor.

Komodinimdeki şeylere bakınca kendimi bir kraliçe gibi hissediyorum: muzlar, elmalar, portakallar. Gücünü korumalısın. Artık onlar için de korumalısın, antrenman yapan bir koşucu gibi dayanıklı olmalısın. Gerilip gevşeyerek, irade gücünün kollarıma ve bacaklarıma geri döndüğünü hissediyorum – evet, evet, buradan çıkacağım. Arkadaşlarım kurtaracak beni.

Buradan çıkarsan, öbürlerine ne olacak? Nasıl yardım edeceksin onlara, böyle yerleri nasıl değiştireceksin? Geçen kez ne yapmıştın? Ulusal Halk Radyosu'nda tek bir radyo programı – üstelik böyle bir şey yapmana da şaşırmışlardı. Bulabildiğin delilik ağı topluluklarına üye olmak, sağda solda bu konuya değinmek, kamunun onayını almak – lanet olsun, yetmez bunlar. Minnesota'daki davan işe yaramıştı, hatta deneysel bir dava olarak yasanın değiştirilmesini sağlamıştı. Ama çok az şey yaptın. Columbia'da, daha az can sıkıcı bir insan olduğunu düşünerek seni davet eden bilgili bir topluluğa, akıl hastanelerinin bir tür toplumsal denetim aracı olma işlevi üzerine konuşmayı önerdiğinde, konferansı iptal etmişlerdi. Onun için şimdi de hiç sesini çıkarmadan oturabilirsin. Gizliden gizliye böyle bir deneyimden geçen kişilerin çoğun yaptığı gibi: bu konuyu tartışmak istemez bu kişiler hiç, hatta düşünmek bile istemezler. Neredeyse böyle bir şey hiç olmamış gibi davranırlar, yapılacak en iyi şey sakıngan davranmaktır onlara göre. İlk kezinde – ilk kezinde böyle olmuştu. Bu kez ne yapacaksın? Charlotte'ın, parlamento üyelerini buraya getirip onlara gündüz odasının tavanındaki dökülen boyaları göstermesini mi sağlayacaksın? Onarım için daha fazla ödenek verilmesini mi, görevlilerin ücretlerinin artırılmasını mı – buranın yürütülme biçimi ya da insanların burada çektiği sıkıntılar konusunda tek bir şeyi bile değiştirmeyeceklerdir.

Peki ne yapılabilir? Hastalar. Hastalar konuşabilse, buraya getirilme öykülerini anlatabilse: kendisi bir çocuk daha istediği halde o çocuğu doğurmak istemeyen karısını doğum sonrası psikozu gerekçesiyle buraya kapattıran koca; bir kadının arazisini elinden almak isteyen erkek kardeşle kızkardeş; bir başka kadının kocası ve rahibi; bir başka kadının evini elinden almak isteyen oğulla gelin. Daha ergenlik çağında önüne gelenle cinsel ilişkiye girdiği gerekçesiyle hapsedilip ömrünün yarısına değin alıkonmak üzere akıl otoritelerinin eline teslim edilen bir başka kadın; bunaklık gerekçesiyle buraya kapatılan bir yığın kadın; yalnızca yaşlı ve yoksul oldukları için, bir yandan reddetme hakkına hiçbir zaman sahip olmadıkları kimyasal maddelerle bilinçlerini de zehirleyen bir hapishanede yaşamlarının sonuna değin kalacak bu kadınlar. Üstelik bütün gün yapacak hiçbir

şey yok burada, "terapi" yok, ne konuşmayla ne işle, *Clare Bugle* dışında okunacak hiçbir şey yok, hemşirelerin sevdiği programlar dışında televizyon yok, Ayin'e gitmek üzere iki yüz metre yürüyebilen şanslı kişiler dışında kalanlara hiçbir bedensel hareket olanağı da yok. Tanınmış bir kaçak olduğum için o iki yüz metreyi yürüme ayrıcalığına hiçbir zaman sahip olamadım.

Öyleyse –bütün bunları geride bıraktığında– o zaman ne yapacaksın? Anlatacağım, öyle ya da böyle anlatacağım bunları. Böyle yerler her kezinde duygudaşlığı, suçlular dünyasında, çukurda, kendi kimliğimin içinde olmanın gerçekliğini öğretiyor bana. Ama sonra bütün bunlar yok oluyor ve unutuyorsun. Bu ikincisi. Ve sonuncusu olacaksa, yeniden böyle bir düzenbazlığa girmemeye dikkat etmelisin. Onun için de yeni bir yol tutmalısın. Bu rastlantı, bu küçük talihsizlik, belki de kendiliğinden oluşan bu şans dönmesi buna zorluyor seni artık. Sonsuza değin bir akıl hastanesi hastası, hiç unutmayan bir insan olmak zorundasın.

Ama bu konuda herhangi bir faydan dokunsun istiyorsan, deliliği tutsaklıkla eşit görmekten vazgeçmek zorundasın; yani, deli olmadığını kanıtlamaya çalışmaktan vazgeçmek zorundasın, deliysen belki de kapatılmayı hak ettiğin varsayımını içeriyor bu çünkü: ancak akıl sağlığın yerindeyse masumsun, filan. Dolayısıyla, yetkin ve güvenilir olmak için, zihninin, bir parça üzgün olsa da, tam anlamıyla dengeli olması gerekiyor. Mani olmayacak. Düşlem, hayal, çözülme olmayacak. Ancak deliliğin parçalanıp yok olmasını sağladıktan sonra bir hapishane, bir ceza olarak gördüğün timarhane kurumuna kafa tutabilirsin. Ancak o zaman savunulacak bir davan olur – yoksa olmaz. Ne var ki, deliliği akıllılıktan ayırt bile edemiyorsun. Ve öbür insanlar kadar sen de korkuyorsun delilikten, elinden gelse bir kansermiş gibi kesip atardın deliliği zihninden. Bir cerrah gibi kesip çıkarırdın kafandaki sapkın düşünceleri: saçma sapan sözleri, eğretilemeli düşünceleri, simgeleri, kuruntuları, kışkırtıcı dürtüleri, çift kişilikleri, benzeşlikleri, özdeşlikleri, izleri ve anıları. Deterjanla temizlenmesi gereken bir pislik gibi hepsi. Diyelim ki delisin, diyelim ki Shannon Havaalanı'nda çılgınca hareketler yaptın – gene de seni buraya kapatmaya, özgürlüğünden, hatta umuttan yoksun etmeye hakları yok. Laing

bu inançta, Szasz da, David Cooper da. Ama sen yeterince inanmıyorsun buna henüz. Başkaları ise hiç inanmıyor. Sonuçta, asıl sorun bu.

Taksiyle Dublin'e giderken, İrlanda'nın geri kalan bölümü bulanıklaşıyor, hızla geçip gidiyor. Hükümetin bir armağanı bu, beni –bunca masrafa değecek seçkin bir günahkârı– götürecek koca bir taksi ve bana gözcülük eden iki hemşire. McShane beni salıverdi. Desmond, elinde kocaman bir saksı gloksinya, aptal aptal bakarak ziyaretime geldi. "Bir ev bitkisi ha, Tanrım," dedi Deirdre büyük bir öfkeyle; hâlâ Auburn Oteli'nde kalıp beni kurtarma işiyle uğraşıyordu ve o gün o da ziyaretime gelmişti. "Mevsim sonuna kadar burada kalacağını mı düşünüyor acaba?" "Nasıl ele verebildi beni Desmond?" "Nasıl olacak, kendi erkek kardeşini de şizofren diye ele verdiğini duydum," diye yanıtlıyor beni Charlotte. "Desmond'ı bırak, hayır gelmez ondan." "Ama yurttaşlık hakları konusunda bir uzman." Charlotte konuyu kapıyor: "O halde yurttaşlık haklarının bu yönünün Desmond'ın kör yönü olduğunu kabul edelim, olmaz mı?"

Şu anda taksi hızla yöredeki kocaman yeni fabrikaların önünden geçiyor ve hemşireler bu fabrikalarla ilgili sorularımı dudak bükerek yanıtlıyorlar: o tozları yapan fabrikalar bunlar. Ciba fabrikası da burada, bütün dünya için psikoterapik ilaçları çalkalayıp karıştırıyor – ilaç geleneği yaygınlaştıkça sayıları milyonlara, belki de milyarlara varan kapsüller üretiyor. Altı yıl içinde, günde her biri 300 mg. olan dört doz –günde 1200 mg– alarak, önemli bir yatıştırıcı ilaçtan 8760 kapsül yuttum. Bu kapsüllerin bir kısmı buradan geldi belki de. Çağdaş dünyaya katılmış bir İrlanda'dan; çokuluslu şirketler ucuz işgücü bulmak için akın ediyorlar bu ülkeye ve doğayı mahvediyorlar. Batı'daki son güzel ülkeyi. Dublin'e giden yolun iki yanında öylesine güzel görünüyor ki bu ülke; özgürlüğün yeşili. Böylesine mutlu olmak, gün ışığını yeniden görmek, bu denli güzel kırların ortasında hareket halinde olmak – ve sonra akşam olduğunda yeniden hapishane kapısını görmek çok güç. "Burası St. James Hastanesi," diyor hemşire, yüzü aydınlanarak. Eski bir blues şarkısı geliyor aklıma.

Ama Nell McCafferty ve Maere Rountree burada. Yanlarında da Dr. Browne, İrlanda'nın en büyük deli doktoru, kafa doktoru olan adam. Odasında benimle baş başa on dakika görüştükten sonra sağ-

lıklı olduğumu bildiriyor bu doktor. Özgür bırakılıyorum. Bir imzayla. Ve de bir övgüyle; bütün sisteme sövgü yağdırmama karşın, bana bir güvence verme girişimiydi bu övgü. Doktora, o iyi adama bile sövdüm. Daha sonra da, hem Nell'in evinde hem de kendi evinde, birkaç kez ona ve mesleğine karşı kabadayılık ettim. Öfkemi yerinde bir öfke olarak görüyor doktor, kendisi de ilaç tedavisinden nefret ediyor, bilincin derinliklerine inme yöntemini savunan okula yakınlık duyuyor ve bana da böyle bir terapiye girmemi, annem ve babamla olan ilişkilerim filan gibi konuları incelememizi önerdi. Ama pek uygulamadı bu önerisini. Dolayısıyla, Nell McCafferty'nin evinde kalmama ve sonra da Monika Amsterdam'dan döndüğünde onunla birlikte Batı İrlanda'ya gidip deniz kıyısında bir kulübede kalmama izin verildi. Orada D'arcy'yi görmeye gittim ve yurtdışına, Fransa ve Amerika'ya mektuplar yazarak İrlanda'da açlık grevi yapanlar için ilgi toplamaya çalıştım. Grevcilerin yürekliliği, sonunda bütün Güney İrlanda'da büyük bir acıma dalgası yaratmaya başlamıştı. Bir ayaklanma değildi bu, cahilce bir düşmanlıktan sevecenliğe yönelik yumuşak bir geçişti.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

New York Kenti

1.

Kentin ortasında yitmiş haldeyim. Park Bulvarı'nda, On Yedinci Cadde'de oturuyorum, hatta Union Meydanı'nı görüyorum, ama gene de yitip gitmiş bir haldeyim. İki aydır evimde, Amerika'dayım, dinlenip yatışmaya çalışıyorum. Kent merkezi dışındaki sergim başarısız oldu. Çok güzel bir kahverengi taş binaya, harika odalara, hatta fotoğrafların kaliteli çerçevelerine karşın. Amsterdam ve Berlin'de başarılı olan serginin –Lesbia Erotica, çıplaklar, kentlerdeki su kuleleri, Sophie, çatı katı, resimlerde yazılar, küçük öyküler– aynıydı bu sergi, ama New York'ta bir fiyasko oldu. Sergimin yeri izleyicilerime çok uzak geldi belki de. Ama en içerlediğim şey Sophie'nin gelmemesi oldu. Serginin açılışında hep onun gelmesini bekledim ve geçen her dakika onun bana böyle bir şey yapabileceğine inanmamı daha da güçleştirdi. On Beşinci Cadde'de bir daire tuttu Sophie. Bir de sevgili. Ta serginin kapandığı öğle sonrasında geldi, bir saat kalıp gitti. Sonra her şey bitti.

Haftalardır, içimdeki heyecanın yavaş yavaş beni terk ettiğini seziyorum; Bowery'de tek başıma otururken, öfkem yavaş yavaş yatışıyor. Arkadaşlarım, İrlanda'da olanları hak etmek için mutlaka "bir şeyler yapmış" olduğum düşüncesinde. Noel'de, Dakota bayanlar tuvaletinde kalmaya kalkıştığımı öğrenince, Tanrım, diyerek çılgınlar gibi bağırıp çağırdı, ben de abarta abarta Nikon ve Ryan konusunu anlattım ve sonra da sustum. Bir tımarhaneyi betimlemeye çalışmanın hiçbir yararı yok. Ya da İrlanda Sorunları'nı; herkes televizyondaki ilginç bilgi kırıntılarıyla yetiniyor. Reagan'ın yeni Amerikası bu. Bense başka bir yerden geliyorum. Bernadette Devlin yedi kez vuruldu ve kurtuldu ama kimse bununla ilgilenmiyor bu ülkede. Şu anda her şey gerçekdışı. Sokaklar hâlâ yerinde duruyor, ama herkes değişti. Her yanımda mantığın sesini duymaya başlıyorum: vazgeç, meteliksizsin, çiftliği yitirebilirsin.

Amaçsız bir halde sokaklarda yürüyorum, sanki yalnızca hareket etmek bilincimin acılarını, Bowery'de dört duvar arasında kapıldığım kuruntuların yeğinliğini hafifletebilirmiş gibi. Daha önceden, geçen kezden kalma bir yitiklik bu; depresyon yaklaşıyor, geldiğinde yıkacak beni. Depresyon öncesinde panik ortaya çıkıyor ve depresyonu haber veriyor. Atalet öncesindeki o anlamsız ve çılgınca enerji, devinim yoluyla son bir kez bir şeyleri başarma çabası bu. Tek düşündüğüm şey para. Ve de sanatımı, yaşamımı, yaratma ve yarattığım şeyden zevk alma gücümü yitiriyor olmam. Şu anda tek sorunum yaşamımı sürdürebilmek, önümüzdeki aylarda geçimimi sağlayabilmek. Yoksulluğun da bir sonu var her zaman. Ama yıllarca, ölümüme değin sürebilir bu sonun gelmesi – o zamana değin ne yaparım ben? Yitip giderim. Her girişimimin önü tıkanmış olur.

Daha hızlı yürü, kent merkezinin dışına çık, bina yığınlarının arasına dal. Bu sabah, benimle birlikte kalan Monika'ya borçlarımdan söz ettim; hem şaşırdı hem de dehşete düştü. Bir kredi kartıyla borca girmek ona çok çirkin geldi ve bunun tam bir Amerikalı savurganlığı olduğunu düşündü herhalde. İnşaat gereçleri için H.G. Page'e bile borçlu olmak. Monika'nın sakin akademik yaşamı hiçbir zaman böyle harcamalara yer vermez, telefon şirketine borçlanma aptallığına izin vermez. Amerika'da Monika'yla birlikte yaşayınca, onun güvenini ve yürekliliğini görüp kendi güven ve yürekliliğimin ne denli azaldığını anlayabiliyorum.

Monika'yı düş kırıklığına uğratıyorum. Her açıdan, yalnızca bir sevgili olarak değil. Onunla böyle bir şeye kalkışmak ne büyük bir hata; Clare'de, Corofin'deki kulübede geçirdiğimiz o iki soğuk gece boyunca, benim yalnızlığım ve onun iyilikseverliği ona yönelik aldatıcı bir çekim yarattı bende; ama tümüyle yok olup gitti şimdi bu çekim. Onunla yalnızca dost olmak istiyorum, ama gücendiriyor bu onu, onurunu kırıyor. Aklım hep Sophie'de, Monika ise aptallık olarak görüyor bunu. "Daha genç biri için terk edecek seni," diye ciddi bir tavırla uyarıyor beni. "Bunu çoktan yaptı," diyorum ben de. Monika sürekli kızıyor bana, sabırlı davranmaya çalıştığı anlarda bile

kızgınlığını gizleyemiyor. Ama gittiğinde, yalnız kalacağım. Ondan sonra başlayacak – ölümle savaş. Bu kez daha da kötü olacak bu savaş, daha önceki gibi intihar olanağı olmayacak çünkü. Ölüyor olacağım ama gene de ölemeyeceğim.

Tek kurtuluş yolu yazmak: Ölüm Kitabı olarak adlandırdığım bir kitabın müsveddesi var; bütün notlar, bölümler, ilk tutuklanıp içeri tıkılma olayım ve sonradan art arda gelen intihar girişimlerimle ilgili parçalar hazır; tam anlamıyla sonumu anlatan bir belge bu kitap. Son bir çabayla, bu henüz tamamlanmamış düşün ürünüyle yeniden bağlantı kurabilme umuduyla çiftliğe gittim. Sonunda başaracağım bu işi, diye düşünüyordum. Ennis'ten, ikinci tımarhane deneyiminden sonra, zamanı gelmişti artık bunun. Bir karşı savaş, bir yazarın paniğe karşı bulduğu çözüm. Bu kez karşı koy, gir bu riske.

Çünkü geçen kez tımarhaneyi unutmaya kalkışmıştım. Özgür olduğumu, böyle bir şeyin sonsuza değin yinelenmeyeceğini sanıyordum. Sonra yine ele geçirdiler beni. Onun için diren bu kez, kaçma. Kendi kendini iyileştir. Davandan vazgeçme. Kısa bir süre önce yine cehenneme ve hapishaneye gönderildin, o garip çukura düşüp kayboldun, yeniden içeri tıkıldın. Bu kez ağzındaki baklayı çıkar ve konuş; geçen kez dışarı çıktığında yapmaya niyetlendiğin gibi. Sonradan korkup çekinmiştin – anlatacak çok fazla şey, incitecek çok fazla insan ve sonra da depresyon vardı. Kendi gerçeğini anlatmazsan depresyon yakana yapışacak gene ve çöküp öleceksin.

Öyleyse hemen Ölüm Kitabı'na ulaşmalıyım; baştan sona düzgün bir biçimde hazırlanmış bir kitap var. Özenle alınmış notlar, hatta bir kaba müsvedde. İş yarı yarıya bitmiş durumda – tek yapman gereken şey ayrıntıları katmak. Artık hatırlayacaksın, gerekli dürtüye ve öfkeye sahipsin. Sırf sana hatırlatmak için seni yeniden ele geçirdiler – bu deneyim koca bir kaya parçası gibi yolunun üstünde duruyor. Yazgı kazıp çıkardı bu taşı, saklayamazsın onu; doğruyu söylemezsen, bu kayanın varlığını itiraf etmezsen, yolun sonsuza değin tıkanmış olacak. Bir oyunbozan olacaksın. Geçen kez oyunbozanlık etmiş, hatta yakayı sıyırmayı ve yazı yazmayı sürdürmeyi başarmıştın, ama yaşam bu namussuzluğu yinelemene izin vermeyecek. O batakhanelerde olanlar yalnızca bir felaket değil, aynı zamanda bir

kaynak. O kitap müsveddesi mantıklı bir başlangıç noktası, bir eksik parça – şu anda seni kurtaracak olan şey.

Ama müsvedde yoktu. Tümüyle yok olmuştu. Kan ter içinde çiftlikteki bütün kutuları ve çekmeceleri talan ettim. Kışın burada kalacak olan kiracıya yer açmak için bütün mektuplarım, yazılarım bir yerlere kaldırılmıştı; o ara kiracı bir haftalığına Florida'ya gitmiş ve yokluğunda evi kullanmama izin vermişti. Her gün, depo olarak kullanılan odanın altını üstüne getirdim. Monika ziyaretime geldi ve sonunda o da yardım etti. "Nasıl bir şey?" "Lastik bir bantla tutturulmuş bir karton dosya yığını: en üste kurşun kalemle 'Ölüm' ya da 'Ölüm Kitabı' gibi bir şey karalamıştım. Dikkat et, gevşek bağlanmış bir sürü küçük kâğıt yığını var, o dosyaları çıkarırken dağılabilirler." Çay içip yeniden işe koyuluyoruz. Ellerim titrediğinden, bu kâğıt yığınını tararken epey güçlük çekiyorum. Mektuplar, hesaplar, kayıtlar, fotoğraflar. Düğün resimlerim; Fumio resimlerden bana bakıyor, aile bireyleri, şu ıssız ve darmadağınık odada Monika'yla ikimize kınama dolu bakışlar fırlatıyor. Üniversite notlarım, Oxford'da İngiliz edebiyatı üzerine yaptığım çalışmaların her cümlesi, verdiğim derslerin notları – burada olması gerekiyordu o müsveddenin. Ama yoktu işte. Gecenin ortasında, Hayır, Hayır, diyerek yataktan fırlayıp her şeyi yeniden elden geçiriyordum. Eşyalarımızı arabayı koyup gitmeye hazırlandığımız sırada bile hâlâ arıyordum o kitabı.

O halde başka bir şeye sarıl, herhangi bir şeye sarıl. Babanla ilgili bir şeyler yazıyordun ve iyi gidiyordu o iş – o işe sarıl. Kurtulmak için yazmak zorundasın. Yalnızca çalışmak, yalnızca yazmak başarabilir bunu – depresyonu önleyebilir. Seni çalışma kurtaracak, onların o iğrenç hapları ve sana deli olduğunu söylemeleri değil.

Ne var ki, yazacak hiçbir şey gelmiyordu aklıma. Günlerce yazı yazmak için zorladım kendimi. Bir öğle sonrasında yemek odasındaki masada otururken, babamla ilgili o kitabı yazamayacağımı iyice anladım. Şu anda o kitabı yazabilseydim, sonunda her şey yoluna girmiş olacaktı. Bir kütüğü yuvarlar gibi başlamıştı o kitap – bir zevkti. Son iki yıl içinde, kitabın yüz elli sayfasını yazmıştım bile; mavi ambarda, en uygun pencerenin, yaz ya da sonbahar görünümlerini görebileceğim pencerenin önünde duran masamda, büyük bir dinginlik içinde –tam bir lüks– yazmıştım o sayfaları. Şimdi, kurtulmak amacıyla o kitaba başvurdum, ama hiçbir şey gelmiyor aklıma.

Sonunda aklıma gelenler yayımlanması olanaksız şeyler oldu: açık saçık, abartılı, gizli, hayali şeyler – babanın erbezleriyle, cinsel gücüyle ilgili bütün bu zırvaları yayımlayamazsın, gerçekten yayımlayamazsın: pek uygun bir konu değil bu. Annenin böyle bir şeyi nasıl karşılayacağını düşün. Bunları bir yana bırakınca, yadsıyınca, artık aklıma başka hiçbir fikir gelmez oldu. Kendimi ne denli zorlarsam zorlayayım, çocukluğumu bile hatırlayamıyorum şu anda. O adamın geçmişine gelince, birden gerçekte onun hakkında hiçbir şey bilmediğimi fark ediyorum. St. Paul'e gidip onu tanıyan, onunla birlikte çalışan o yaşlı adamlarla konuşman gerekiyor. Şu anda bunu yapacak durumda değilsin pek, öyle değil mi?

Bunu yüksek sesle söyleyemeyeceğim ama bu işin sona erdiğini biliyorum artık. Babamla ilgili olan kitap yazılmayacak. Daha önce böyle bir tıkanma yaşamamıştım hiç ya da bu düzeyde yaşamamıştım. Bütün bir kitabı yitirmek – başka bir kitap yazmak yıllarımı alabilir. Nasıl yaşayacağım peki? Çiftliği nasıl elimde tutacağım?

Tabii, geçen yaz o kadar para harcamasaydın, arazinin ipotek parası hâlâ elinde olacaktı. Oysa sen eflatun ambara harcadın o parayı. Page's şirketine üç bin dolar borçlusun, hem de hiçbir zaman bitiremeyeceğin bir ev için. Şu anda hiçbir şeyi bitirebilecek durumda değilsin çünkü – kendin bitmiş durumdasın. Monika bugün yerleri siliyor, evini temiz tutmayı bile beceremiyorsun. İçinde hiç enerji yok artık, yalnızca durmadan yürüyen bacaklarındaki şu çılgınca şey var: Tanrı aşkına, nereye gidiyorsun ki? Bittin artık. Aklını iyice kaçırdın. Dahası meteliksizsin. Nereye koşuyorsun ki?

Ama biliyorum. Başından beri biliyordum. Tahmin ediyordum; tahmin bile değil; o kahverengi taş cepheli binaya gideceğimi biliyordum. Oraya varmadan çok önce, oraya gideceğimi biliyordum. Ama içeri girmeyecektim – yalnızca şöyle bir göz atmak için gideceğim oraya. Bir randevu alsam bile, gitmek zorunda değilim o randevuya. Onunla konuşsam bile, uzlaşmak zorunda değilim onunla. Monika buraya geldiğimi öğrense ne kadar kızardı: deli doktorları ve ilaç tedavisi bir zihin denetimidir, derdi. Ama bu hastalık onda değil. Bende.

Şimdi, ancak şimdi, kendi gözünde de delisin. Eski çoraplardan daha kötü kokuyor delilik; on günlük bir ceset gibi kokuyor. Depresyon ölümün ta kendisi, kaçınılmaz bir çürümenin göstergesi. Depresyonun, manik olmakla suçlanıp sonunda gerçekten bu hastalığa yakalandığın zaman ortaya çıkması da bir çelişki. Gecikmiş bir tepki de diyebilirsin buna; çöktüğün, öldüğün dönemin acılarını çekerken, o coşkulu parlak dönemin bütün suçlarını içselleştiriyorsun. Onların hepsiyle uzlaşıp teslim olduğunda ortaya çıkıyor depresyon. Aç bir hayvanı andırırcasına, çevresinde döne döne, elimdeki küçük asayı bırakıp merhamet dileneceğim yere doğru yaklaşıyorum – bu çukurun, bu derin vadinin yaşamımla özdeşleşmesini önleyebilecek bir ilaç biçiminde olacak bu merhamet. Şu bokun yinelenmesini, on, yirmi, otuz yıl daha sürmesini önleyebilecek bir ilaç.

Ama iş daha da kötü durumda: peşine düştüğüm şey yalnızca ilaç değil, aynı zamanda o kapı, o geriye dönüş yolu. Sanki bu doktor suçlarımı bağışlayıp sevdiğim insanların hepsiyle yeniden bütünleşmemi sağlayabilirmiş gibi. Sağlayabilir de; annem çok sevinir bu işe, Fumio da, Sophie de sevinir. Sophie'yi yeniden kazanmanın tek yolu bu belki de; perşembe akşamı birer fincan kahve içtiğimiz Phoebe'de bunu söyledi zaten: "Yeniden lityum kullanmaya başlamazsan seni bir daha görmek istemiyorum."

Tabii, bütün bu yakınlarına ilacı aldığını söyleyip sonra da ilacı almamak çok kolay. Hatta ilacı alıp bunu onlara söylemeyebilirsin de. Ya da ilacı sorununu atlatana değin aldıktan sonra bırakıp onlara bu ilacın belki de gerekli olmadığı görüşünü kabul ettirebilirsin – ama çok daha güç bir iş bu. Denedim bunu ve şu anda iflas etmiş durumdayım. Yazamıyorum ve korkuyorum. Artık, başarısızlığa uğradığım sonucuna varabiliriz.

2.

Yalnızca kendim için, yaşamımı kurtarmak için gidiyorum Dr. Foreman'ın muayenehanesine, diyorum tiksintiyle. Yazgımı hiçbir yardım görmeyen zihnimle denetleme yeteneğimden –büyük bir inatla, aptalca herkese ilan ettiğim o yeteneğimden– umudu kestim. Kendi başına kaldığında sağlam değildi zihnim. Sağlam bir zihin olmayınca da...

Ama işte sana çare, lityum: al onu ve iyileş. Saçma. Elli Üçüncü Cadde'den, onca korktuğun, nefret ettiğin, ama bir o kadar da arzu ettiğin o yere doğru yürürken, pek inanmıyorsun buna. Mallory'nin deyişini duyar gibi oluyorum: "yozlaştırıcı hastalık." Bu deyişi, tutuklandığım sırada açık kalan teypte ilk duyduğumda neredeyse gülecektim. Tam bir ders kitabı deyişi. Pek artistçe, pek melodramatik, diye düşünmüştüm.

İşte burası. Zarif pirinç kapılar. Muayenehane, bekleme salonu, şu anda camdan yapılmış iç kapıları kapayan hasta kabul görevlisi. "Hayır, Dr. Foreman'ı bugün görmeniz imkânsız." Besbelli çıkıp gitmiş doktor ve artık dükkânı kapıyorlar. Şu iğrenç para kokusu – böyle bir yerin kirasını bir düşünsene. Üniversite kliniğinde bedava tedavi olduğun günler geçti artık. Foreman özel muayenehane açmayı seçti – şimdi bu adamla yalnızca görüşmek bile altmış dolara patlıyor. Kabul görevlisi kadın harıl harıl defterleriyle uğraşırken aptal aptal bekliyorum; sonunda kadın lütfedip başını kaldırıyor. "Bir randevu alabilir miyim acaba? Yakın bir tarih olsun, lütfen – durumum oldukça acil." Kadın bakışlarıyla beni tartıyor. "İntihar filan mı?" Solgun, bitkin bir kişi, ama intihar eğilimi yok. "Pazartesiden sonraki hafta tamamen dolu." On gün sonra demek bu, diye düşünüyorum öfke içinde, ama yapabileceğim hiçbir şey yok.

Ama geçen kez bana yardım etmeyi başarmışlardı; depresyona girdiğimde Washburn benimle konuşup sonunda üniversite hastanesine

gitmem için ikna etmişti beni. Orada hem Foreman hem de Abramoff adında başka bir doktor benimle görüşme yapmıştı; Abramoff ilginç bir adamdı, depresyondan sevecen bir tavırla söz etmiş, depresyonu üzüntü durumu olarak tanımlamıştı, dahası ne dediğini bildiği izlenimini vermişti. Foreman ise genç, kendini beğenmiş ve gösterişli biriydi. Bana ilaçları veren de oydu. Onunla ilk tanıştığımızda Wash'la birbirimize göz kırpmış, onun bir S.A.E., Sigma Alfa Epsilon, yani üniversitede birlikte olduğumuz yıllarda, kampüsteki en uçarı erkekler kulübünün bir üyesi olduğunu düşünmüştük. Bugün, sonunda alabildiğim randevuya gelip onu gördüğümde, eskiden neşe içinde yaptığımız o yakıştırma aklıma gelince şaşakaldım; müthiş biri olmuş Foreman.

Foreman beni gördüğüne hiç sevinmedi, oysa yalnızca buraya gelişim bile onu hoşnut etmeliydi: ilaç tedavisini bırakma aptallığını gösterdikten sonra, tıpkı tahmin edildiği gibi ciddi bir depresyon yüzünden gelmedim mi buraya? Bir ceza, maninin kaçınılmaz cezası olan depresyon yüzünden.

Ne var ki, doktorları asıl ilgilendiren şey, bastırılması gereken şey, mani. Depresyon senin sorunun; bir yolunu bulup kurtulacaksın depresyondan. Aylarca, belki de bir yıl, bitmesini bekleyeceksin. Ancak intihara kalkışmayacaksın hiç – kesinlikle yasak bu. Yaşamın sana değil, doktorlara, yakınlarına, devlete –toplumsal çevreye– ait çünkü. Herhangi bir intihar belirtisi gösterdiğin an, bir hırsız gibi yakalayıverirler seni. Hiçbir intihar belirtisi göstermiyorum ben. Depresyonumun boyutlarını bile açıkça belirtmiyorum – yalnızca ilaç tedavisine, bana yaşama isteği verecek herhangi bir şeye kendimi teslim ettiğimi belirtiyorum. İniş ve çıkışlarımın, bir kararlı, bir kararsız, bir zeki, bir aptal, bir tasarılarla dolu, bir hiçlikle dolu olduğum anların bana yaşattığı cehennem döngüsünü önleyecek herhangi bir şeye. Başarısızlık bir çöl gibi önümde uzanıyor şu anda – bu korkunç gidiş gelişlerle, zihnin bu dönme dolabıyla geçecek bir yaşam. Kurtarın beni, diye yalvarıyorum. Açıkça söylemeden. Bunun yerine, lityumu bırakmakla hata ettiğimi ve ciddi bir depresyona girmek üzere olduğum için lityumu yeniden kullanmaya başlamam gerektiğini düşündüğümü söylüyorum. Davranışlarım dilimden daha çok şey anlatıyor: kibirliliğimden, hatamdan dolayı duyduğum utancı. Kendi kendimi tedavi edemem, bu hastalığı anlayamam elbette; ya-

bancı, gizemli bir şey bu hastalık; yüzyıllardır uğraştıkları halde başıma gelen bu yabancı şeyi onlar da anlayamıyor pek. Tek yapmam gereken şey günde dört basit kapsülü yutmaktı. Yaşamımın geri kalan yıllarında sağlıklı olacaktım: mesleğim, çiftliğim, dostlarım, ünüm, her şey yolunda gidecekti. Beş parasız ve yazma yeteneğini yitirmiş biri olmayacaktım. Lityum kullandığım o altı yıl çok iyi ve verimliydi. O dönemde üç kitap yazdım ve pek çok sergi açtım. Aptal. Her şeyi onlardan daha iyi bildiğini sanmakla aptallık ettin. Foreman beni dikkatle süzüp belki de için için eğlenirken, karşısında kıvranıp duruyorum.

"Çok büyük bir hataydı – her şeyi yüzüme gözüme bulaştırdım," diyorum. "Ne yaptın? Başına ne gibi bir dert açtın?" "Ders kitaplarındaki gibi şeyler sanırım: çok fazla para harcadım, arkadaşlarımı ve sevgililerimi kendimden uzaklaştırdım, sonunda da İrlanda'da hastaneyi boyladım." "Yabancı ülkelerde aklını kaçıracak olursan bu konuda oldukça sert davranabiliyorlar. İran sözgelimi." "İran'da aklımı kaçırmadım ben, hapse atıldım, hatırlasanıza." Onun gözünde ikisi de aynı şey. Yüzlerce hastası var herhalde ve onu görmediğim şu son altı ay beni onun belleğinden tümüyle silmişe benziyor. Onun karşısında otururken, silinmiş hissediyorum kendimi. Karşı tarafa geçen, ama aynı zamanda da bir hovardaya dönüşüp ahmaklığını kanıtlayan biriyim tabii. Hiç de anlayışlı davranmıyor Foreman, yalnızca yakınmalarıma yakınmayla karşılık veriyor. Sanki art arda delilik, kötü davranış, tuhaf hareket suçlamaları yağdırmak başlı başına bir tedavi yoluymuş gibi. Bir reçete istiyorum ben, söylev değil. Şu anda hastalığım mani değil, depresyon – suçlamalarını öbür kadına, manik kadına yöneltmeliydi. Bu suçlamaları yanıtlamaktan, ona karşı çıkmaktan, söylediklerini kanıtlaması için diretmekten büyük bir zevk duyardı o kadın. Şu andaki kimliğim yersiz itirazlarda bulunma sıkıntısına girecek durumda değil, bunu yapamayacak kadar yorgun, gururu kırılmış, yıkılmış bir haldeyim; kendimi savunamayacak kadar hastayım.

Teslim ol ve bir reçete al. Lityumu bırakmakla delilik ettim, evet, dedikleri gibi, maniktim. Bunu tartışmanın hiçbir anlamı yok; artık önemli değil bu. Şu anda önemli olan, hiçbir zaman sorgulama-

dığım bir hastalığın –depresyonun– üstüme çökmeye başlamış olması. Her saat, her gün, gitgide yaklaştığını hissediyorum bu çöküntünün, yarattığı baş dönmesini tanıyorum çünkü. Kapıldığım panikten, içimde gitgide büyüyen korkudan dolayı, hastalığın başladığından eminim – bu panik, korkunç boyutlarıyla, hayali olduğu gibi aynı zamanda da gerçek bir şey; benliğin, canlı canlı atalet içine gömülmeden önce giriştiği son özgürlük savaşımı çünkü bu panik. Panik, ivedilik içinde jetonu bulan ama telefon numarasını bulmaya çabalarken bu jetonu düşüren bir insanın telaşı demek.

Foreman haklı olmanın da ötesinde; acımasız bir halde, hastalığımla, güçsüzlüğümle, felaketimle ilgili yasayı açıklıyor bana. "Bu konuda hiç kuşku yok, hiç kaçış yolu yok, Kate, bir manik depresifsin sen, böyle birisin, Kate." İlk adımın, böylesine aşağılayıcı bir cümlede kullanılmasından nasıl da nefret ediyorum. O bana Kate diyor, bense ona doktor diyorum. "Alış buna, bununla yaşamak zorundasın," diyor, koltuğuna yaslanıp gülümseyerek. "Tabii bu hastalık için yeni bir ad kullanıyoruz şimdi: iki kutuplu duygulanım hastalığı." Bir erkek çocuğunkini andıran o saç kesimi, yakışıklılığı, kusursuz göğsünün üzerinde gerilmiş gömleği. Kemerindeki telsiz telefonu, arkasında bekleyen hastalarla dolu muayenehanenin uğultusu. Paragöz yardımcıları da bana –çökmüş, böyle bir tanıyla yaşam boyu sürecek bir akıl hastalığına mahkûm edilmiş bu yazar eskisine– son derece kaba davranıyorlar. Keşke bir an önce bitse bu iş; bir depresyona daha dayanamayacağım.

Artık benimle oynuyor Foreman: İyi bir hasta olacağımdan emin değilmiş; eskiden randevuları boyuna değiştirirmişim. Hem zaten lityumu bırakıp bir manik dönem yaşadıktan sonra tam bir dönüş yapıp buraya gelmekle, güvenilmez biri olduğumu kendim de kanıtlamamış mıyım? "Kendini oldukça keyifsiz hissediyorsun şu anda, değil mi?" Ellerini başının arkasında birleştirmiş, son derece rahat bir halde Foreman. Klinikte, hastalık belirtilerin doğruysa kabul edilebiliyordun, ama burada, Foreman'ın kahverengi taş cepheli, gösterişli bir binada olan bu lüks ve yeni özel muayenehanesinde, davranışlarının da doğru olması gerekiyor. Ayrıca, yoksulluk düzeyine göre fiyat ayarlaması da yapamaz. "Dolayısıyla, bütün mesele senin buraya

gelmeyi gerçekten ne kadar istediğin. Bazı testler de var, oldukça pahalı şeyler ve uzun sürecekler." Başka seçeneğim yok; bana lityum vermeye razı olmayabilir. Masasının gerisindeki koltukta sıkkın sıkkın geriniyor Foreman. Konuşmakta güçlük çeken biriyle görüşme yapmak sıkıcı bir şey. Dalkavukluk etmek zorunda kalıyorum: "Şey, başka seçeneğim yok galiba; dediğiniz gibi, hastayım, bu ilacı almak zorundayım." "Elbette seçeneğin var. Kentin her yanında bir sürü doktor var; St. Vincent'taki kliniğe de gidebilirsin. Biraz kalabalık olur orası belki, ama fena yer değildir." Yoksullarla dolu koridorlar, kimliksizlik, beklemekle geçen saatler. Beni yalnızca bir rakam olarak görecek yabancı insanlarla uğraşmak. Hayır, şu anda ne denli nefret etsem de bırakmayacağım Foreman'ı; ona gereksinimim var çünkü, tanıyorum onu. Daha önce işe yaramıştı.

Hastalığımın kimyasal olduğunu, dolayısıyla tedavinin de kimyasal nitelikte olacağını söylüyorlar. Depresyonun, ne zaman ortaya çıkacağı belirsiz olsa da, gecenin gündüzü izlemesi gibi maniyi izlediğini söylüyorlar. Peki ya yalnızca meteliksiz, gururu kırılmış, başkaları tarafından boyuna kınanan ve sanatında kendine güveni olmayan bir insansam? Yalnızca arkadaşlarımla aram açıksa, sevgilimi yitirdiğim için üzgünsem, bankada hiç param olmadığı ya da bir iş bulma umudum olmadığı için geleceğimden korkuyorsam? O zaman kimyasal ve yazgısal olarak bu hastalığın pençesinde kıvranmazdım – yalnızca hüzünlü olurdum. Çözümü –yeni sevgililer, daha iyi yayın olanakları filan– olmasa da, yakınacak gerçek bir sorunum olurdu. Depresyonum eskiden Foreman'ın kendisinin de tanımladığı gibi bir tepki –gerçek dünyaya yönelik bir tepki– biçiminde olmazdı o zaman. Gereksindiğin şey iyi bir yayımcı ve bir sevgiliyse, ne demeye bir doktora gideceksin ki? Çünkü bir maniktin, diye diretiyor Foreman.

Böylece, utanç verici, garip davranışlarına yönelik bu paylamaları kabul ediyorsun. Suçun delilik, akıl hastalığının çiçeği, çirkin kökü de senin genetik yapında; yapısal, belki de kalıtımsal bir şey. Foreman genetik olduğuna karar veriyor. İrkiliyorum. "Korkarım öyle, Kate, hemen hemen eminiz bundan artık. Baban da alkolik değil miydi senin?" Sözümona yaşamını yazdığım, oysa yazamadığım, ölüm yüzünden, belleğin, konunun, öykünün, her şeyin yok olması yüzünden yitirdiğim babam. Tanrım, babam burada olsaydı ne kadar

nefret ederdi şu adamdan. Babamı duymamaya çalışarak, bütün dikkatimi karşımda masada oturan adama veriyorum. Zihnim geçen akşam Bleecker Caddesi'nde karşılaştığım bir görüntüye kayıyor; bir adamla küçük bir kız, alacakaranlıkta karların içinde yürüyordu. Sert bir rüzgâr vardı, adam küçük kızı kaldırdı ve kucağında taşımaya başladı; yüzü çocuğun saçlarına gömülmüştü. Bu görüntüyü kitaba katmak için kendimi zorladım; babasının besbelli taparcasına sevdiği sokaktaki o küçük kıza duyduğum kıskançlıktan içim kan ağlayarak betimlediğim o tablo tam iki sayfa tuttu. Benim babamdan geriye hiçbir şey kalmadı: yirmi yıl önce öldü o asi ve kızkardeşleri –Millet' lar– beni reddetti.

Uzanıyorum ama bir türlü ulaşamıyorum babama, yazmaya çalışırken hatırlayamıyorum bile onu, oysa daha önce, onu kâğıt üstünde yaşama döndürmekten büyük bir sevinç duyarak kitabı yazmaya başladığımda yanımdaydı çoğu kez. Şimdi babamla ya da onlarla, o kabileyle ilgili söyleyebileceğim hiçbir şey yok. Annemle bile – kâğıda geçiremiyorum onu, oysa kitapta onun da olması gerekiyor. Aile: artık o insanların hiçbirine layık olmadığın halde, böyle bir konuyu işlemeye nasıl cesaret edebilirsin? Gene hastaneye düştün, içindeki yozluk gene kendini gösterdi.

Deli olduğunu söylemek zorundasın, söyle bunu, cezana boyun eğ. Şu kurumlu adamın karşısında tövbe etmezsen lityum hapına, kimyasal tedaviye, seni iniş çıkışlarına, manik dönemle depresyon arasındaki kısır döngüye karşı koruyacak o sevgili ilaca ulaşamayacaksın. Dengeleyici ve önleyici bir ilaç lityum, seni ölçülü bir insan yapıyor. Ya da en azından maniyi kesinlikle önlüyor: Ne yazık ki, Foreman'ın da boyuna söylediği gibi, depresyonda o denli etkili olmuyor – özellikle depresyona çoktan girmişsen. Ve ben de girmiş durumdayım. Foreman hastalığın süresine ilişkin kesin bir tahminde bulunamadığına göre, lityum kullanarak geçireceğim uzun ve zorlu bir süreçten sonra normalliğe dönebilirim belki. Depresyon ilaçları da gerekebilir, diyor Foreman, ama bu türde bir ilaç vermiyor. Lityumla geçecek bir yaşam; garip, örtük, biraz yatıştırılmış, ama gene de biraz üzüntülü bir yaşam. Ağır geçecek – ama yaşanabilecek kadar normal bir yaşam. Hafif bir yatıştırıcı ilaç bu, ama onunla birlik-

te yaşayabilirsin. Altı yıl boyunca yaptım bunu ve çalışmayı başardım; zaman zaman da nefret ettim bu ilaçtan, ama altı yıl kullanınca alışıyor insan. Verin şu ilacı bana – yeniden denememe izin verin. Yeterince erken başlarsam depresyonun önüne geçebilirim belki.

Riske girmeden, boyun eğmeden olmayacak bu. Açıkça söyle, deli olduğunu söyle Foreman'a. Pekâlâ, deliydim tabii. Bugün her şeyi, akıl sağlığına tutunmaya çalıştığım dönemde kuşkuculuğum yüzünden yadsıdığım bütün tanımlamaları kabulleniyorum. Bunu itiraf et Foreman'a: umutlarının boşa çıktığını. Formülünü anlat ona: her zamanki aralıksız konuşma alışkanlığını, hiç uyumamanı, hiçbir şeyi bitiremediğin için, zihnin sürekli kendi kendisini engellediği için, hiç de verimli olmayan aşırı bir bilinçlilik ve düşünsel heyecan durumunda yaşamanı. Haydi, anlat; başkalarının seni engellediğinden hiç söz etme. Ayrıca, hırçın ve aksi olduğunu söyle; senden başka kimse böyle değildi tabii. Mea culpa. Hep benim suçum. Başkalarını düş kırıklığına uğrattın; onlar düş kırıklığına uğratmadı seni. Genel bir itirafta bulun. Yalan söyle. Gerçek, bir yalan şu anda.

Sonra Foreman'ın yardımcısı kolundan yakalayıp koridoru geçirerek ikinci randevuyu ayarlayacağı bir büroya sokuyor seni; bir altmış dolar daha gidecek bu randevuya. Tabii reçete yazıldığında ödeme artacak ve üniversite eczanesinde de bir saat bekleyeceksin. İkinci randevudan önce, paranı ödemek ve kan testi yaptırmak için gene oraya gitmek zorundasın. Neredeyse tam günlük bir iş. Ama daha iyi, iyileşebilirim, diye mırıldanıyor içimdeki korku, bankta oturmuş işgüzar kılıklı görevlinin kanımı akıtmak üzere beni çağırmasını beklerken. Her şeyin yitirildiğini bilen alaycı, bitkin mi bitkin bir başka ses, yapay bir gülünçlük buluyor şu halinde: Annen sevinecek, Sophie de sevinecek. Sonunda onların istediğini yaptın.

3.

Uysallaştım, yenildim. Hepsine çılgınca bağırıp çağıran o İrlandalı kocakarı değilim artık. Unut o kadını – delilik bu hale getiriyor insanı işte. Bundan böyle, o dönemde söylediğin şeyler sonsuza değin bir yüz karası olacak senin için, o sözlerin suçlama dolu seslerden süzülüp sana geri dönecek, yaptığın saçmalıklar onların ses tonlarıyla tanımlanacak, sana utandırıcı hatırlatmalar yaparken anlatım tarzlarındaki bıkkınlık dolu nefretle kanıtlanacak. Neler çektiklerini hatırlatacaklar sana: senin için nasıl kaygılandıklarını, senden nasıl utandıklarını. Sen uzaklarda, yabancı bir ülkedeyken ve Tanrı bilir başını nasıl bir derde sokarken, günler boyu yaşadıkları kaygıları. Ya da ülkendeyken çiftliği tehlikeye atışını, çırakların yazını mahvedişini. Çılgınlar gibi para harcayışını, zamanını, paranı ve enerjini boşa harcayışını; her şeyi boşa harcayışını.

Hepsi bitti artık: Foreman'ın sesi, yalnızca bugünü değil geçmişi de teslim etmemi buyuruyor. "Çılgındın, kaçıktın, bir uçurtma gibi havalarda uçuyordun." Nereden biliyor bunu – tek bilgi kaynağı Sophie'ydi, değil mi? Ama sürüne sürüne geldin bu doktora ve yarım saat için altmış dolar ödeyeceksin. Kapana kısılmış bir fareyi anıştıran "psikoz bölünmesi" ve "manik dönem" gibi klinik terimleriyle ifade edilen şu bitmez tükenmez azarlar için. "Tamamen kontroldan çıkmış bir haldeydin, herkesi duvara sıkıştırdın, bunu anlamak zorundasın. Çevrendeki bütün insanları çileden çıkardın – seninle ne yapacaklarını bilemediler." Dönüp Sophie'ye bakıyor Foreman; ona tanıklık etsin diye, bugünkü randevuya Sophie'nin de gelmesini söylemişti.

Sophie hiç konuşmuyor; Foreman, hiç yanımda bulunmadığı ve Sophie'nin telefonda ona anlattıklarına göre davranması gerektiği halde, Sophie adına da konuşuyor. Aylar önce, lityumu bırakıp aklımı kaçırdığım ve Sophie'nin yeniden lityuma başlamam için yalvar-

dığı sıralarda olmuş bu telefon görüşmesi. Sophie yalvarmaları işe yaramayınca, danışmak için Foreman'a telefon etmiş. "Daha o dönemde hastaneye yatırılman gerekiyormuş – işin doğrusunu söylemek gerekirse," diye kükrüyor Foreman.

Suçum resmen bildirilmiş durumda. Şimdi bir tanığın önünde suçlarımı itiraf etmem gerekiyor. Geçen hafta itiraf etmiştim zaten. Niye bir daha? Niye Sophie'nin önünde? Buraya gelmek bile her şeyi itiraf etmek demekti: Foreman'ın haklı olduğunu, bir manik depresif olduğumu, bu hastalığa yakalandığımı, bu hastalığın kurbanı olduğumu, umarsızca onun tedavisine gereksinim duyduğumu. İki randevu sonra Sophie'yi de getirmemi buyurdu Foreman. Sophie, Foreman'ı görmeye gittiğime sevinmişti ama kendisi onu gördüğüne pek sevinmedi. İsteksiz geldi buraya.

Gene Sophie'ye bakıyor Foreman. "Geçen yaz yapmadığı saçmalık kalmadı, değil mi?" Sophie, incecik kolları koltuğa dayanmış, yüzü dosdoğru karşıya yönelmiş, derin bir utanç içinde başını sallayarak onaylıyor. Bu Amerikan tarzı duygusal kabalıktan nasıl da nefret ediyordur. Foreman'ın bizim o dokunaklı "içsel duygularla" tedavi tarzımıza uymamasından değil; biokimya ve ilaç yanlısı, bakımlı biri Foreman. Ama tedavisinden sonuç alabilmek için akıl hastalığının varlığını da kabul ettirmesi gerekiyor. İlacı bir daha bırakmamam, durmadan bir hastalığın mahkûmu olduğuma ve tek tedavi yolunun bu olduğuna ant içmem gerekiyor. Sophie'nin gözleri karşıya dikili; oturtulduğum koltuktan göz ucuyla görüyorum bunu. Bir suç ortaklığına resmen katılması için getirildi buraya; bir sözleşme düzenler gibi, bu tedavi yöntemine yan çıkması, doktorun dikkatli denetimine yardımcı olması sağlanıyor.

Foreman Sophie'nin daha ne kadar benimle birlikte olacağını merak ediyor mu acaba? Buraya gelirken, bunun Sophie'yi son görüşüm olabileceği izlenimine kapıldım. Manikler her zaman eşlerini yitirirler. Foreman üstü kapalı olarak söyledi bana bunu. Beni, bir maniğe kimsenin katlanamayacağına inandırdı. Mani bitse de, depresyona girsen de, depresyon tanısı konsa da, tövbe etsen de, kocalar, karılar, sevgililer çekip gidiyor. Yeterince zarar görmüş oluyorlar çünkü. Bu davranış biçimi yerleşik bir olgu. Onun için Sophie'nin önünde yeniden mahkûm ediliyorum. Onun bütün söyledikleri de kanıt durumunda şu anda: yakınmaları, bana duyduğu öfke.

Yelkenlerimi açıp Sophie'nin de benim kadar huysuzluk ettiğini söylesem işleri büsbütün karıştırırım. Bu işlemi niye geciktireyim ki? Şu görüşmenin biteceği anı iple çekiyorum. Bugünkü randevu, Foreman'ın bu yolda benimle birlikte yürüyüp yürümeyeceğini belirleyecek özel bir randevu. Üç haftadır yargılıyor beni, ama hâlâ kararını bildirmedi.

Şu anda kararı dinliyorum. Öyle görünüyor ki, güvenilmez, nankör, belki de uğraşmaya değmeyecek biriyim. İyileşmek için umut verici bir şey değil bu; bu hastalığa terk edilebilirim. Bir zamanlar üniversite kliniğinin yıldız hastası, kliniğin yaşatılması için bağış toplamak amacıyla düzenlenen eğlencelere davet edilen ben. Bağış için başvurabilecekleri –ama Tanrı'ya şükür yapmadılar bunu– tanınmış bir kişi.

Foreman'ın bir sürü müşterisi var; ben gözden çıkarılabilirim. Ne kadar varlıklı, ne kadar güvenli Foreman; hiçbir hastalık öldürmez onu, hiçbir talihsizlik yıkmaz. Gitgide daha çok para kazanacak, kendi alanında gitgide daha sağlam bir otorite olacak, psikiyatri çevrelerinde ve üniversitedeki konumunda gitgide yükselecek. Güzel giysileri ve ortamıyla. Kemerinde bir telsiz telefon: işleri çok yoğun, her yerde aranıyor. On dakika sonra yazacağım altmış dolarlık çeki bozdurmak yarın sabah yapacağı ilk iş olacak. Ben sonum; o ise başlangıç, güvence altına alınmış gelecek. Şu anda ondan nefret ediyorum, gereğinden fazla zorbalık ettiğini düşünüyorum. Sophie ise tir tir titriyor.

"O sıralar ne durumda olduğunu itiraf etmek zorundasın." "Ettim zaten," diyorum kendim kadar çökkün ve duyulmaz bir sesle; ama hiçbir şeyi değiştirmiyor bu. Sorun hâlâ uğraşmaya değip değmeyeceğim: "Sana söylemem gereken bir şey daha var çünkü – onun için Sophie'nin buraya gelmesini bekledim," diyor Foreman, Sophie'ye dönüp başını sallayarak. Her sözünü Sophie'ye yöneltiyor; onlar yetişkin, aklı başında, sağlam ve güçlü insanlar, Foreman'ın o güzel takım elbisesiyle kocaman güzel koltuğuna gömülmüş gövdesi yaşam ve enerji dolu. Bir bildirim yapılmak üzere.

"İçkiyi bırakmak zorundasın," diye bildirimde bulunuyor Foreman etkileyici bir tavırla. "Ama içki içmiyorum ki ben," diye karşı çıkıyorum. Tabii onun kastettiği anlamda içmiyorum; bana atılan iftiralardan biri şu içki işi. "Geçen yaz çok içiyordun, içmediğini söy-

leme bana." "O sıralar belki." Stresten, saldırılardan. "Evet, galiba içiyordum." Yaşamımın yetişkinlik evresinin büyük bir bölümünde martini içtim, ta yüksek lisans okulunun beni martiniyle tanıştırmasından beri; Columbia'nın katılığı, iki saat süren metro yolculukları, martiniyi bir gereksinim haline getirdi, ondan sonra da bir zevke dönüştü martini benim için. Akşam yemeğinden önce içilen bir martini, yaşamın avunçlarından biri. "Ama kesinlikle fazla içmiyorum şu aralar. Akşam yemeğinden önce bir martini, yemekte de bir bardak şarap – 'İçki içiyor, biliyorsun,' ya da 'Onun içki sorunu...' filan gibi şeyler dedirtecek kadar içmek anlamına mı geliyor bu?" "Evet." Çok ateşli bir halde şu anda Foreman; üniversitede otopsi yapıyor sanki; o ve meslektaşları. Ve lityum kullananlarda oluşan büyük bir böbrek hasarını keşfediyorlar.

"Lityum kullanmasan kafayı bulana kadar içebilirsin, yeterince sağlıklısın. Ama lityumla olmaz; hem lityum alıp hem de içki içemezsin – o hücreleri bir görsen." Sonra beyin konusuna giriyoruz: alkol beyine de zarar veriyormuş. Ne olursa olsun içki içmemek gerekiyormuş zaten; ağzına hiç içki koymayan bir insan gibi konuşuyor şu anda Foreman. "Siz içki içiyor musunuz?" diye soruyorum ona, konuyu saptırıp şu yasaklama atmosferini bir biçimde dağıtmaya çalışarak. İçki içmek yaşamın bir parçası elbette, bir keyif, hücreleri harap eden bulaşıcı bir hastalık değil. "Sosyal olarak," diyor Foreman. "Ne demek bu?" "Bir partiye gidildiğinde bir bardak içki içilir. Sosyal nedenlerle ara sıra bir bardak içilebilir – ama sen martininden vazgeçmek zorundasın. Sonsuza kadar."

Sinirli, hafif bir gülüşme. "Seni üzecek bu tabii. Yaşamının bir parçası bu belki, ama lityum kullanmak istiyorsan içki içmeyi sürdüremezsin, kesinlikle sürdüremezsin. Benim hastam olacaksan sürdüremezsin. İçki içmene hiç düşünmeden izin verecek bir sürü doktor var, ama ben izin vermem." O izin vermez, kuralları var onun. Foreman'ın bu konudaki ateşliliğinden neredeyse hoşlanır gibi oluyorum. Aynı zamanda da kasıntı, çekilmez biri olduğunu ve bana bunları anlatma yönteminin de çok çirkin olduğunu düşünüyorum. Yapılan otopsileri ve lityumun böbrekler üzerindeki etkisini anlatıp sonra da beni bir karar almaya zorlamak çok basit bir iş olurdu.

Lityum, uzun vadede yaratacağı etkiler konusunda henüz çok az ipucu olduğu için, hâlâ yeni sayılan bir ilaç. Sophie'nin buraya çağrı-

lıp bütün bunları duyması gerekmezdi. Kesinlikle alkolik olmadığım halde, onun önünde bir alkoliğe layık görülen şu söylevi dinlemek daha da küçültüyor beni.

Neyse, sonunda bir sonraki durağımızın, kan kliniğinin de kapısından dışarı çıkıp bürokrasi ve kurumlardan, baskıdan, boyun eğmeden –hepsi Sophie üzerinde bir darbe etkisi yaptı– uzaklaştığımızda, ikimizin de düşündüğü ilk şey bir bar bulmak oldu. "Çok kötü bir şey tabii ama şu anda çok gerekli görünüyor." Kıkırdayarak birinci sınıf bir içki mekânı olan Chelsea'de bir masaya oturuyoruz. Dispanserden Marcy'ye telefon bile etti Sophie, benim Monika'ya telefon ettiğim gibi, böylece ikimiz elbirliğiyle, başkalarından çalarak kendimiz için şu zamanı ve yeri yarattık. On Beşinci Cadde'den bir tavukla şömine için bir kütük alacağız. Ama şu anda gereksinimimiz bana bir martini, Sophie'ye de bir İskoç viskisi. "İçkiyi bırakacak mısın, ne düşünüyorsun?" Sophie viskisini yudumluyor. "Ne korkunçtu Foreman, değil mi?" Sophie dehşet içinde başını sallıyor. "Böyle biri olacağı hiç aklıma gelmezdi."

"Ya o yer, Tanrım, o yer." Sophie gözlerini kapıyor. O insanlar, o üzgün yüzlü hastalar ona da dokundu herhalde; bekleme salonundaki o umarsızlık, tahtın karşısındaki o suskunluk, parasını acı çekenlerin ödediği o burjuva eşyaları. Bekleme salonunda onunla birlikte otururken utanç içindeydim, onun tedirgin bakışları karşısında delilerin arasındaki bir deli olmaktan utanç duymuştum. Ve de içeri alındığımızda doktor tarafından, mani yüzünden, yazın işlediğim günahlar yüzünden, onun gözleri önünde çırılçıplak soyulup kırbaçlanmaktan – o anda suçlayıcılığından vazgeçmişti artık Sophie. Onun suçlamalarını Foreman üstlendi. Davranışlarımın çirkin, ayıp, ahlakdışı olduğu konusundaki bütün diretmelerini: bütün bunları bir otorite haykırdığında, günahlarımdan dolayı bana yergi yağdırdığında, onun yumuşadığını, hatta irkildiğini gördüm.

Sophie'ye de seyrettirilen son derece alçaltıcı bir şeyi kabullenmiş durumdayım; bir bakıma ikimiz de kabullenmiş durumdayız bunu. Aramızdaki ilişki, bu kırılgan bağ, başka biri tarafından açığa çıkarıldı, saldırıya uğradı. Genelde yasal eşlere ve akrabalara uygulanmayan bir yaklaşımdır bu. İki kadın: kırılgan, dışlanmış. Sophie'yi elimde tutabilmek için, onun beni elinde tutmasına razı oldum. Foreman "bu konuda düşünmemiz" için bizi muayenehanesinden uğurla-

dı. Yalnızca bir reçete istediğim için kendimle ilgili hiçbir görüş ya da gerekçe ileri sürmediğim, onun dediklerine katılıyormuş gibi yaptığım hiç aklına gelmedi Foreman'ın. Birkaç ay önce, hatta birkaç hafta önce, bütün bunları reddederdim – Sophie'nin sözü yerine benim sözüm geçerli olurdu. Ama o zaman da muayenehanesine gidip lityum için yalvarmazdım ona.

Bu barda otururken, henüz işin başlangıcındayız; önce – ilk boyun eğişin, benliğin yeniden psikiyatrinin eline bırakılışının, özgürlüğün ilaç tedavisi uğruna terk edilişinin ardından – martini bırakılacak. Her şeyden vazgeçmek zorundayım artık; ilk olarak da benim için kesinlikle küçük bir günlük ışık ayini olan martiniden: akşamları elime aldığım bardağın saydamlığından, bir yaz gününün günbatımında yaşadığım sevinç dalgasından – o saydamlığa bütün Atlantik'in yansıdığını düşünürdüm. Martini onuruna desen çizerken, soyut serpme ya da fırça çalışmaları yaparken. Desen çizerken bile bir martini içerdim; ilk yarısı çok verimli bir kuvvet ilacı olurdu.

Kendi kendime martini yaşantımdan, akşama özgü kaygısız-sanatçı-kentli-uçarı-geveze yaşantımdan vazgeçmeyeceğimi söylesem de vazgeçeceğimi biliyorum. Foreman'ın, beni iyileştirecek tek şey olduğunu söyledikleri ilacı elinde tutup sallayabilmesine, gözlerimin önünde sallamasına, sonra da bir martini yüzünden geri çekmesine tepem atıyor. Hiç kuşkusuz özleyeceğim martiniyi: o yaşam tarzımı, çalışmayla geçen uzun bir günün bitiminde, kışın bir şöminenin karşısında, yazın da gölün karşısında içilen bir yudum buz, limon ve dinlendirici cinin verdiği mutluluğu. Şimdi, depresyonun şu anlamsız boşluğunda, bir bardak içki günün paniğini ve dehşetini sona erdirebilir gene de; yemek, bir ateş, biraz avunç. Artık bunlar bile olmayacak.

Lityumun böbrekleri yiyip bitirdiğini, böbreklerde biriktiğini ve alkol yüzünden böbreklerde yerleşip kaldığını iyice kavramadan niye kullandırıyorlar bu ilacı? Yan etki üstüne yan etki. Otopsiler, ölülerin kararmış, katılaşmış gövdeleri.

Neyse, hepsi yok oldu artık. Lanet olsun. Sophie bile yok oldu, yitirdim onu. Ama bu gece yanımda ve gereksindiğimiz şeyleri almaya gittiğimde, köşedeki dükkândan tavuk aldıktan sonra kalan son

paramızla kütük alırken, depresyon da bir an için uzaklaşıyor. Yalnız bu gece. Son içki gibi. "Ne yapacaksın, karar verdin mi?" Şu ısrarcılığı yok mu. "Sanırım, martiniyi bırakmak zorunda kalacağım. Ve galiba Foreman'ı da bırakacağım." "Nereye gideceksin peki?" "St. Vincent'taki kliniğe giderim belki." Olanaksız bir şeyi gerçekleştiriyorum şu anda, içinde bulunduğum kararsızlık karmaşasında bir karara varır gibi oluyorum – St. Vincent'ın, yoksullara yardım için kurulmuş o hastanenin koridorları gözümün önüne geliyor; gücümün yeteceği tek hastane, bugün gittiğimiz yerden çok daha uygun ve de namuslu bir yer.

Arabayla Sophie'nin evine giderken, biraz ikiyüzlü bir tavırla, bugün benimle birlikte geldiği, yanımdan ayrılmadığı için teşekkür ediyorum ona. Evine yaklaşırken, yüzündeki kırgınlığı, hırçınlığı görmezlikten geliyorum – bu akşam sevgilisine bir sözü olduğu halde bu sözü tutamamasından, kendi deyişiyle, Marcy'yle olan "randevu"suna gidememesinden kaynaklanan bir öfke bu. Merhametinden, iyilikseverliğinden ya da belki de gerçekten böyle yapmayı yeğlediğinden, bu akşamı benimle birlikte geçirmeyi seçti. Rakibimle aramızdaki terazi, bir gün bir yanına bir gün öbür yanına inip çıkıyor. Bir zamanlar rakibim olmadığı, bir zamanlar Sophie'yle birlikte yaşadığım için, bu durum başlı başına bir kayıp benim için zaten.

Şu anda sürdürdüğümüz şu garip yaşam – kendisi de söylüyor bunu, ne zaman bir işi için Bowery'ye gelse, çevresine bakınıp eskiden yaşadığı evi görüyor ve konuyu açıp bu sarsıcı, acı verici değişimden söz ediyor. Tek tek bütün tahtalara, sandalyelere, çiçeklere, halılara, kitaplıklara, masalara, Franklin tarzı sobaya, küçük mutfağa, yatak odasına bakıyor – yatağa da bakıyor sanırım. On Beşinci Cadde'de, kendi evinde de çevresine bakınırken, niye bu evde yaşadığını merak ederek, böyle şeyler de oluyor, diyor. Aslında, bu evde yaşadığı pek söylenemez; buzdolabı her zaman boş. Oda aydınlık ve düzenli; güzel bir şöminesi, kocaman güzel bir vasistası, ayrıca küçük bir çalışma odası var. Bir de, başka gecelerde Marcy yattığı için yabancı bir bölge olarak gördüğüm ve kendimi hiç rahat hissetmediğim yatak odası. Benim çarşaflarımın üstünde yatıyor Marcy: Sophie benden iki takım çarşaf aşırdı ya da ödünç aldı ve Marcy için, kendisi için, hatta benim için yatağına serdi.

Yatak odasını görmezlikten gelip oturma odasındaki ateşe bakı-

yorum. Kızarmış kuşa. Geceyi burada geçirmeyeceğim, bana yalnızca birkaç saat bağışlandı. Şöminenin karşısındaki halının üstünde oturmayı, sanki Sophie'yi geri getirebilirmiş gibi onunla sevişmeyi yeğlerdim bu gece; çok uzun bir süre duyumsamazlık ve uyuşukluk içinde yaşadıktan sonra, tutkum uyanıyor ve duyumsayabiliyorum. Çok ender olan bir şey bu. İçimde cinsellik de kalmadı. Yalnız bu gece, içimde büyük bir canlanma var, Sophie'nin göğüsleri bana yaşamdan da güzel geliyor; ama aşk acıları bitti artık, bitiyor. Az sonra her şey bitecek, bu evi bir daha hiç görmeyeceğim. Sonunda her şey bitecek ve Sophie benden bıkmış olacağı için buraya hiç çağırmayacak artık beni. İkimizin tutkusundan da geriye yalnızca hüzün kalacak.

4.

Her şey daralıp küçülüyor ve Bowery'deki mutfakta toplanıyor. Lavabonun ötesinde, Sophie'nin Singer marka bir dikiş makinesinin demir gövdesi üzerine kurduğu tezgâhın önündeki dar aralığı arşınlıyorum. Mutfağın döşemesi, üzerlerinde kirli, kahverengi bir boya olan ve bir tuvaletten alınmış eski beyaz fayanslardan oluşuyor. Bu bina bir zamanlar Özgürlük Evi adında bir serseriler oteliydi; "Özgürlük" sözcüğü hâlâ alt katta, ön kapının ilerisindeki fayanslarda yazılı duruyor. Bir öncü olmak, konaklayıp terk edilmiş bir binayı kurtarmak üzere buraya taşındığımda, mutfağı boruların olduğu yere, bir pencerenin önündeki bu dar aralığa kurmak mantıklı görünmüştü. Pencere bel hizasında çürük, kirli bir pencere ve yıkık bir balkona açılıyor. Ya da hep balkona dönüştürmeyi tasarladığım bir köşeye: Fransız tipi kapılar, bir sera. Şu anda saçma gelen tasarılar: Fransız tipi kapıları koymak için, pencereyi kaldırmak, pencerenin altındaki bir buçuk metrelik duvarın tuğlalarını kesip çıkarmak ve sonra da beton döküp yeniden biçimlendirmek zorundasın. Herhalde içerisini soğutacak, pahalı, tutkulu ve şu anda düşünüldüğünde gülünç gelen bir tasarı. Bir gün açacağım vasistas gibi, çatı bahçesi gibi – karısı Linda'yla birlikte bana geldiği geceler komşum Michael'la böyle harika, çılgınca tasarılar kurardık. Bizi tehdit eden en son tehlikeyi konuşmak için gelirlerdi bana: kentin şu anda ne yapmaya niyeti olduğunu; bizi çatıdaki evlerimizden atmayı ne zaman başaracağını konuşmak için. Kira sözleşmemizin bitmesine yalnızca otuz gün kaldı. Bütün bu semtin üzerinde bir yıkım buyruğu tehlikesi dolaşıyor, kent ve vurguncular bu semtin üzerinden buldozer geçirip bu duvarlar arasındaki dünyamızı yok etmek üzere sürekli ufukta bekliyor.

Annem telefon ediyor – uzaktan gelen bir sesle benim için kaygılandığını söylüyor, ben de iyi olduğum, çok iyi olduğum konusunda güvence veriyorum ona. Konuşmakta güçlük çekiyorum ama içki

konusunda beni sıkıştırınca hemen söylenmeye başlıyorum – içki içiyor muymuşum? "Hayır, içmiyorum. Bıraktım. Lityum kullanırsan içki içmene izin vermiyorlar artık." Foreman'ın lityumunu alıyorum ama bir daha gitmedim ona, o pahalı testlerine ve üzerimde tam bir denetim kurmasına karşı direniyorum – bir dönüm noktasındayım, ondan kaçıyorum. "Tanrı'ya şükür lityuma döndün – dönmen için dua ediyordum." "Anne, gerçekten." "Hem lityum alıp hem de martini içtiğin bütün o yıllar boyunca senin için o kadar üzülüyordum ki." "Artık martini yok, anne, bıraktım martiniyi." Neşeliyim. Ama bir dakika sonra, şimdi, şu anda içki içip içmediğimi sorunca kan beynime sıçrıyor. İçmediğimi az önce söylememiş miydim ben? "Hayır, lanet olsun, içmiyorum, sarhoş filan da değilim. Anne, ben hiç içmiyordum ki zaten – yani senin kastettiğin anlamda 'içmiyordum'." "Evet içiyordun, bir sürü insan içtiğini söyledi bana." "Lanet olsun, kim söyledi bunu?" Kimin adını verecek acaba, muhbiri kim, bana bu kötülüğü yapan kim, bu işe burnunu sokup şu yaşlı kadını üzen ve bana olan güvenini sarsan kim acaba? Ya da beni kolayca ele veren? Ruth, mutlaka Ruth'tur – ülseri yüzünden hiç içki içemez Ruth ve bu nedenle de içki içen kişiler konusunda son derece abartılı düşünceleri vardır – ona da Sophie mi söyledi acaba? Sonunda kızdım, bir parça öfke duymayı başardım; küçük bir yaşam belirtisi bu. Ama bu yüzden de annem sarhoş olduğum sanısına kapılıyor. Şu anda ona bağırıyorum. Ve telefonu kapıyorum – yaşamımda böyle bir şeyi ilk kez yapıyorum ona. Sonra ona telefon edip gönlünü alıyorum, dil dökerek iyi olduğuma inandırmaya çalışıyorum. Başka bir şey söyleyemiyorum ona; bu işe karışmasını istemiyorum.

Franklin sobası kış boyunca soğuk kaldı. Yemek pişirmek de çok zor geliyor, tuzlu bisküviyle yaşıyorum. Telefonları izleyebilmek için telesekreterimi sürekli açık tutuyorum; Sophie dışında hiçbir arkadaşımın sesine yanıt vermiyorum, bırakılan mesajları bile not etmiyorum, aramam için verilen numaraları da kaydetmiyorum. Bir hayalet yaşamı bu. Sobayı yakma sıkıntısına da girmiyorum hiç; değmem buna. Ama hâlâ, kitap okurken, aralıksız okurken, zaman zaman sobanın yanına oturuyorum. Okuduklarım saçma sapan şeyler. Süprüntü. Yaşamım boyunca uzak durmaya özen gösterdiğim bir kitap türü: bir alay bilinmeyen kitap, tarihsel romanlar, karton ciltli süpermarket kitapları. Okumak zaman geçirtiyor, art arda bütün gün-

leri tüketip bitiriyor – yalnızca sayfalar. Uyanır uyanmaz okumaya başlıyorum, satırlar birbirini izleyerek başka sözcükleri uzaklaştırıyor çünkü. Saçma sapan bir öykü bile unutmama yardımcı oluyor: Sophie'yi, Ennis'teki tımarhaneyi, züğürt ve artık hiçbir şey yazamayan damgalı bir kaçık olarak eve dönmenin yarattığı düş kırıklığını. Bundan böyle hiçbir şey yazamayacağıma göre, basılmış her saçmalıkta beğenecek bir sürü şey bulabilirim demektir. Üstelik içimdeki züppe de tümden yok oldu gitti – bu lapalardan zevk alıyorum, beni canlı tutuyorlar, başlıca işim günde on dört saat onları okumak. Saatler boyunca hiç ilgilenmeye değmeyecek şeyler okuduğum için nefret ediyorum kendimden – ama zihnimin gerçeğe kaymasını önlüyor bu kitaplar: faturalara, çiftlikteki atlara, arazi vergilerine, yeni arazinin süresi dolmak üzere olan ipoteğine.

Çiftliğin açık artırmaya çıkarılması gerekecek – böyle yapıyorlar sanırım. Boş ver, sen gene Matilda'nın on dokuzuncu yüzyıl serüvenlerine dal. (Bugünlerde Dickens'a aklını veremezsin hiç – zihnin ölümün eşiğinde, beyin hücrelerin pelteye dönüştü artık.) Sözde geçen yüzyıldaki fabrika koşullarını ele alan, ama bunu boyuna giysilerden ve kadın kahramanın ustabaşının korkunç bakışları karşısındaki direşkenliğinden söz etmek için bahane olarak kullanan şu parlak kapaklı kitap seni beşe kadar idare eder, ondan sonra da, dün öngörüyle ve erzak parasıyla aldığın bir başka uyuşturucu şey var – sekiz gündür ilk sokağa çıkışındı bu.

Çiftliği düşündüğümde titriyorum. Bu yılki arazi vergileri için ödünç para bulmaya çalıştım ama bulamadım: kimse ödünç para vermiyor bana. Daha önce hiç ödünç para almayı denememiştim; korkunç bir deneyim oldu bu. Vergiler çiftlik evinden alınan kirayla ödenecekti, ama saman alınınca atlar bu parayı keyifle yiyip bitirdiler. Atlara yem veren ve kürekle pisliklerini temizleyen komşu çocuklarına daha fazla para gitti; oysa ahırı doğru dürüst temizlemiyorlar hiç. "At aldığını duyunca," dedi annem sanki bu iş durumumu kesinleştiriyormuş, onun İrlandalı anlayışına göre deliliğin en büyük belirtisiymiş gibi. Benim İrlandalı tarzım, günahkâr Millett kanım ise, topraklarımda bir ata bakabileceğim günü iple çekiyordu. Ama annem haklı. Çılgınlıktı bu. Ne kadar para harcadığını bir düşün.

Ve şimdi de atlar dikenli tellerine saldırıyor, ahırlarından kaçıyorlar, daha şimdiden birkaç kapıyı mahvettiler. Eski bir yapı ahır –

ilkbahara kadar tekmeleriyle yerle bir edebilirler orayı. Su sorunundan ötürü hayvanlar sürekli huysuzlanıyorlar: donan boru yüzünden, üstelik şu anda yalnız donmuş değil kırılmış durumda boru. İrlanda'dan döndükten sonra iki hafta boyunca kovayla su taşıdım onlara, derken çeşmeye bir hortum takma fikri geldi aklıma. Sonunda kendisi de hayvan besleyen ve bunun önemli bir sorun olduğunu düşünen bir su tesisatçısı buldum ve boruları onarttım. Komşu çocukları da işlerine dönüp aklı bir karış havada okul çocuklarının yapacağı biçimde gübreleri temizlemeye ve hayvanlara su vermeye başladılar, o zaman ben de Palmquist'e saman parasını ödeyip kente dönebildim.

Atları başından defet, diyorum kendi kendime Bowery'deki çatı katını arşınlarken. Başından defet onları. Jim'i nasıl başımdan defedebilirim? Seviyorum onu. Ya onların yaşamlarını kurtarma düşüncesi – öylece unutup gidebilecek misin bu düşünceyi, verdiğin sözü? Çiftliği yaşatabilirsen, bırak yaşamlarının sonuna değin otlaklarda gezinsinler. Çayır otları ek, gerideki birkaç dönümlük alanı çitle çevir, bırak ağaçların arasında gezinsinler. Bırak yaşasınlar ve yaşamayı sürdürsünler – böyle bir düş görmemiş miydin zaten, manik olduğun sırada çılgınca bir Amazonluk hayaline kapılmamış mıydın?

Her şeyin berrak olduğu o sabahı hatırlayabiliyor musun hâlâ? Atların yanından geliyordum, hepsiyle birlikteydim, onlarla oynamıştım. Sonra, ilk çayırın otlarını bitirmeye başladıkları için çitle çevirip onlara ayırdığımız yeni çayıra geçmiştim. Benim için hâlâ yeni bir çayır bu; yüksekliği, görünümü ve çevresi bana yeni gelmişti. Otlar da diz boyuydu. Bu uzaklıktan, çiftlik evi, ambarlar ve göl tek bir birim halinde görülüyor. Ya sol yandaki kırların şu yeşilliği, yeşilin bin bir tonu, her yeşilin bu çiftliğin başarıya ulaşacağını ve bir cennet olacağını vaat edişi. "Burada yaşayan kadınlar..." demiştim kendi kendime sanki bir öyküye, daha önce olmuş bir şeyi anlatmaya başlıyormuşum gibi – Amazon figürlerini, olağanüstü kadınları düşleyerek.

Yaz, ayıplar gibi karşımda duruyor şimdi: o sonsuz olanakları ve beklentileri, o kusursuz dünya. Burada, kışın soğuğunda, depresyon içindeyken, geçmiş alay edip eğleniyor. Çayırlarda geçirdiğim o sabah her şeyim vardı, gölün kıyısında çelenkler yaptığımız o gün gibi. Petra'nın fikriydi çelenk yapmak – kaçıkça, taşkınca bir şeydi. Bütün

atlar gölün kıyısına, beyaz masanın çevresine toplaşmış, yabanıllıktan kurtarıp küçük, güzel bir çimenliğe dönüştürdüğümüz alanda otluyordu. Uzun saplı çiçekler yeni yeni açıyordu, papatyalar ise hâlâ canlıydı, bir papatya tarlası halindeydiler. Papatyalar beyaz yeleli sarı atla Jim'in boynuna, dedi Petra, altın kamış çiçekleri de büyük beyaz atın boynuna, beyaz derisi üzerinde eflatun rengi olsun. Atlar bu işe hiç seslerini çıkarmadılar – güzelliklerinin farkındalar, hiç karşı çıkmıyorlar. Coşku içinde, gülüşerek gitgide daha hızlı örüyoruz çelenkleri, kadınlar ve atlar çelenklerde, yelelerden sarkan çiçeklerin güzelliğinde birleşiyor: antik çağlar, sevgililer, halk şarkılarındaki insanlar, Amazonlar. Tam Petra'ya göre bir şey bu kuşkusuz. Sophie de sevinç içinde. Çatışmalar sona eriyor. Çiftlik, olabileceği gibi bir yer, gizli ve olağanüstü bir yer, bu kısa yaşamda bir yeryüzü cenneti oluyor.

Böyle olabiliriz, diye düşünmüştüm o sabah ikinci at otlağına bakarken; güneş çayırlığın her yanına altın ışıklar gönderiyor, sabahın aydınlığı her yeri, bütün yaprakları ve incecik otları ışıtıyordu. Daha çok ağaç dikilecek, otuz bin ağaç olana değin, bu yeri gelecekte de yaşatmaya, buraya gelen kadın sanatçılar için evler yapmaya yetecek kadar ağacımız olacak. İçinde yürünecek korular, bir meyve bahçesi ve sağ yandaki tepede öteden beri annemin, Galway'in onuruna yapmayı düşlediğim küçük, taştan bir İrlanda evi.

Burada, Amerika'nın, içinde bulunduğumuz yüzyılın, gerçekliğin –her şeyin– ötesinde sürdürülecek bir yaşam. Kadınlardan, ağaçlardan, atlardan ve altın sabahlardan oluşan bir yaşam. Şarabımızı da kendimiz üretsek ya. Geçmişte kadınlar geçimlerini sağlıyor, toprak sahibi oluyorlardı. Toprağı çok seviyorlardı ve özgürdüler. Bu ikinci çayırın ötesinde uzanan şu toprağa, yağmur birikintisini ve ağaçları ışıtan güneşe, ilerde, sağ yanda kalan çiftlik evine, gölün karşı kıyısındaki ambarlara bir bak. Bir de üzüm bağı olamaz mı? Yakında ağaç fidanları gelecek, arkamda atlardan biri sessizce ağzındaki otları çiğniyor, öbürleri arkama dönünce görebileceğim bir yerde ve yağmur suyuyla dolu derenin ötesinde uzanan toprak devasa bir göğüs gibi kabarıyor. Sol yandaki tepe bir başka göğüs, toprağın kendisi de bir ten kadar ılık ve rahatlatıcı. Şu anda huzur içinde toprak, kışın acımasızlığından, baharın mantar ve çamurundan uzak çünkü henüz.

Sophie'yle birlikte yeniden buraya gelip yaşadığımız o kasırga-

dan sonra kendimizi toparlayabilmek için önümüzde koca bir güz var hâlâ. Onu buraya getirip bunları, bu yerin nasıl bir cennet olabileceğini, gören gözlerle bakıldığında zaten bir cennet olduğunu göstereceğim ona. Ve atları – onları şu sabah ışığında görmeli, diye düşündüm, hayvanların cinsellik dolu görünümleri karşısında heyecanlanıp sık ve ılık çimlerin arasında sevişeceğimizi, hayvanların da dostça bir tavırla çevremizde gezinip bizi seyredeceklerini hayal ederek. Ama Sophie'nin buna isteksiz olduğunu sezdim. Buraya çok güzel bir veda olabilirdi bu, yarın ayrılıyoruz. En kötüsü de, arzunun artık paylaşılmadığını bilmek.

Sonra, ansızın bu yerin bize değil, yalnızca bana ait bir yer olduğu biçiminde korkunç bir önsezi doldu içime. Çiftliği Sophie'siz olarak düşününce nefret ettim çiftlikten. Böyle olmasını istemiyordum ben. Benim kaldıramayacağım bir yük bu çünkü ve tek başına hiç de zevkli bir şey olmaz. Bu yerin kölesi olurum o zaman. Şölenin tek konuğu, yalnız ve iştahsız konuğu olurum. Gelecekte bu yeri, bu devasa alanı nasıl korurum, nasıl dayanırım? Burada yalnız kalıp yaşlanmaya, tek başınalığın öcüne: birliktelik, dostluk ve sevgi anılarının ezinciyle dolu bir yalnızlığa. Yeşil yaprakların küle, bir can sıkıntısına dönüşmesine. Tanrım, kurtar beni bu yerden o zaman.

Şimdi bütün bütüne yitirilebilir bu yer. Hayaller suya düştü – ama bu yerin kendisi de elden gidebilir. Çiftliği yitirecek misin, gerçekten yitirecek misin? Yaşamımda hiç bu denli korkmamıştım.

5.

Ölüm her yanı sarıyor, her şeyi siliyor. Keşke bir an önce gelse. Yirmi ya da otuz yıl daha böyle yaşadığını, tostla, konserve çorbayla, kakaoyla ya da insanı en az uğraştıran ve okurken yenip içilebilen ne varsa onunla karnını doyuran, yaşlı, daha yaşlı ve sonunda da eli ayağı tutmaz, yalnız bir kadın olduğunu düşün. Şu anda yaptığım tek şey okumak. Okumayı bıraktığım anda, gidip mutfağı arşınlamaya başlıyorum; bir lavabo, bir fırın ve bitişikteki hapishane görünümlü tuğla binaya bakan kirli pencerelerle çevrili şu küçük pis odayı. Üstündeki çatıda da, insanla alay edercesine, tam anlamıyla bir cezaevini andıran kocaman bir demir parmaklıkla çevrili bir oyun alanı var. Borçlarımı tekrar tekrar hesaplayarak şu pis döşemeyi arşınlıyorum. Her yana çakıl ve saksı toprağı saçılmış; çiçeklerle ilgilendiğim dönemden kalma şeyler bunlar. Bir zamanlar neşeli bir kameriye oluşturan sarmaşıklar garip bir halde şimdi; onları doğru dürüst sulamıyorum bile; gözlerimin önünde ölüyorlar. Buna aldırmıyorum bile, onlara bakacak kadar güçlü de değilim, iyimser de. Ancak, bir yanım hâlâ utanç duymayı başarabiliyor. Utanacağım çok şey var şu anda. Çılgınlıklar yaptım, deliyim ben; yaşadıkça gitgide kötüleyecek bir hastalığım var. İntihar etmeyi başaramayacağımı biliyorum. Artık bunu düşünmüyorum bile. Yalnızca ölümü düşünüyorum, ölmek istiyorum. Kendi başıma ulaşamıyorum oraya.

Fırının yanında dikilmiş, kahve demliğine bakıyorum. Belki de saatlerdir bakıyorum demliğe. Sophie'nin önerdiği, her kezinde tek fincanlık kahve yapan, camdan bir şey. Şu anda yalnız yaşadığım için her kezinde bir fincan gerekli bana zaten. Şu alüminyum demliği kullanma sakın – o maden zehirler insanı. Plastik demlik de kırık. Aşağı yukarı her şey kırık durumda. Şuradaki buzdolabı da bomboş; bir zamanlar ağzının tadını bilen ve herkesi doyuran bir aşçıydım oysa. Hâlâ bu dolap için Sears'a ayda yirmi dolar ödemeye çabalıyorum. Ya o

da bozulursa? O zaman ne yaparım? Yenisini hiçbir zaman alamam. Bugün telefon eden bir adam, bu sinsi ve anlamsız soruşturmalarımı bölerek bana buzdolabı sigortası yaptırmayı başardı. Yaşamdan o denli korkuyorum ki, gülemedim bile. Çiftliği yitirirsem...

Yaşadığım şu odada ne gelecek var, ne de bugün. Yalnızca zihin çalışmasını sürdürüyor. Bilinç acı çekiyor. Düşünceyi tümüyle kesip atabilsem, geriye yalnızca bütün günü saçma sapan kitaplar okuyarak geçirmeme yetecek kadarını bırakabilsem... Okumayı bıraktığım zaman yeri arşınlıyorum ve ne zaman Franklin sobasının yakınındaki alçak masada, bir zamanlar ateşin karşısında yemek yediğimiz o masada dinlenmeye kalkışsam, geçmiş, bir mide bulantısı gibi geri dönüyor. Hatırlama. Bu masaya yaklaştığım an, akşam yemeklerinde, röportajlarda çektiğim söylevlerin yankılarını duyuyorum. Düşünce, karşılıklı bir suçlamadan başka bir şey değil.

Öyle ya da böyle, vergileri ödeyip çiftliği kurtarmak için sekiz yüz dolar bulmalıyım. Ve sonra da –ne kadar uzak ve olanaksız bir şey– ipoteği ödemek için binlerce dolar. O binler elinde olsaydı, açıkgözlük edip paranın hepsini yer, ipoteğe de boş verirdin, değil mi? O para bir yıl idare ederdi seni – zamanın olsa yazma yeteneğin geri dönebilir.

Tümüyle yok oldu yazma yeteneğim. Öbür kitaplarımın hepsini ya da bir bölümünü yazdığım mutfak masasında yazmaya çabalıyorum bir süredir. Bu masa daha önce hiç ihanet etmemişti bana. Aylar önce, tek bir sayfayı yazabilmek için bütün gün uğraştım. Sonra bu oran gitgide azaldı ve şu anda, şu öğle sonrasında tek bir sözcük bile yazamıyorum. Müzik dinliyorum, bir aşağı bir yukarı yürüyorum – hiçbiri işe yaramıyor. Hiçbir şey yok burada. Öyleyse sorun, babamla, yakınlarımla filan ilgili olan o konu; güçlü duygu yansılamalarının bu tıkanmaya bir katkısı olabilir. Bu tür konuşmalardan nefret ederim. Ama bir şeyin beni engellediği su götürmez. Babama sarhoş, bana da deli diyorlardı; iki sürgün olarak aramızda bir bağ vardı. Ama ben teslim oldum artık, deli doktoruna geri döndüm, sanki bir hastalıkmış gibi farklılığımdan vazgeçip yerleşik düzene katıldım. Bu kitaba güç ve sevecenlik veren, risk içinde yaşamaktı, onun riskli yaşamını, hatta kendi riskli yaşamımı sevmemdi. İnancımı yitirdim,

inancımın yavaş yavaş çekip gitmesine izin verdim.

İlk başta, az da olsa bir şeyler yazmayı başarabiliyordum. Daha önce yazdığım elli sayfayı yeniden daktilo ettim. Ama şimdi yazma yeteneğim sözcüğün tam anlamıyla yok olup gitti. Her gün, başarısızlığı göze alarak, yazmaya çabalıyorum. Ve sonunda yalnızca bembeyaz bir kâğıt kalıyor elimde. Bu kitap zorlamayla yazılmayacak. Ama başlangıçta yazılıyordu – çiftlikte geçirdiğim o hafta kendimi alabildiğine zorlayarak, çocukluğumda babam bana masal okurken onun kucağında oturmanın o harika güvenliğini anlattığım bir paragraf için bütün bir gün uğraşarak, birkaç yeni sayfa bile yazmıştım. Ama sonra yazılmayı reddetti kitap. Reddetti. Çatı katıma dönünce daktilomun olduğu masaya oturdum, kırmızı mutfak masası da tam sağımda – küllük, sigaralar, yanıtlanmamış mektup yığınları. Ama hiçbir şey olmuyor. Sabahları, bulaşık yıkamak gibi güvenli bir iş yaparken bir cümleye başlayabilsem bile, eski günlerde olduğu gibi kahve demliği temizlenene ya da kahve olana değin, arada da birkaç telefon konuşması yaparken, şarkı halinde söyleyip aklımda tutamıyorum o cümleyi. Hayır, efendim, artık yapamıyorum bunu – o cümleyi yazmak için hemen daktiloya ya da bir deftere koşuyorum. Ama o cümle daktilo kâğıdına yazıldıktan sonra, kuzeni, arkadaşı ya da kızkardeşi –ikinci cümle– hiçlikten, bilinçaltından, tanrıçanın yüce iyilikseverliğinden ya da yalnızca şanstan fırlayıp yerine yerleşmiyor. Saatlerce, tek başına öylece duruyor orada o cümle. Yeri arşınla. Biraz New Orleans müziği dinlemeyi dene ve bu müziği dinlerken babanın cumartesi gecelerindeki neşesini yaz: ayaklarının o hafif vuruşlarını, halının çevresinde dolaşırken ayakkabılarının çıkardığı pıtırtıları ya da mutfağın yer muşambası üstünde kendini bir parça koyvermesini. Gezmeyi ne kadar da çok severdi, yetişkin tarzı eğlenmeyi, "âlem yapıp dağıtmayı". Mühendisimiz Black Bottom dansı için ısınma hareketleri yapıyor ve Çarliston'u için prova yapıyor; prova yapmak da değildi bu – yalnızca bu dansları bilmekle kalmıyordu, bu dansların ta *kendisi*ydi o. Bir beyaz olduğu kadar bir siyah da olan bu doğal adam, bir bateri sesi duyduğu anda, parmaklarıyla tempo tutmaya, gırtlağının gerisinden hafif mırıltılar çıkarmaya başlardı. Ya o keyifli, anlamlı kıkırdaması. Gitmek için can atarken, hanımının hazırlanmasını beklemesi, bir yandan çocuklarını eğlendirirken bir yandan da geçireceği akşam için hazırlanması, ayakkabılarının cilasını beğenmesi, cebindeki bo-

zuk paraları şıngırdatması – en iyi takım elbisesini giymiş o dağınık saçlı, parmakları nikotin lekeleriyle kaplı, muhteşem siyah İrlandalı. Daha evdeyken içindeki dansa direnmeyi bırakıp ayaklarının ritmine göre parmaklarını şıklatması – "Wabash Cannonball" ritmi.

Bütün gün bu konuyla uğraşıyorum ama bir sonuç elde edemiyorum. Tek bir sözcük bile yazamıyorum artık, oysa babamın en sevdiğim yanıydı bu: dansın ta kendisi olması, her yanının dansla dolu olması ve o güzel günler – sakin ya da şamatalı güzel günler. Pikap onun müziğini çalmaya devam ediyor, bu müziği de çok seviyorum. Ama şu anda hiçbir istek duymuyorum bu müziğe: eğlendirici hiçbir şey yok şu anda. Müzik de yok. Babamı canlandırmak için çabalayıp başarısızlığa uğrarken özlem duyuyorum ona. Burada olsaydı, ölmeseydi, kim onu canlandırma gereğini duyardı ki? Çoktan ölmüş bu sürgünle, baba soyuyla, kendi erkek yanımla bir bağlantı kurmaya çalışıyorum. Ben on üç yaşındayken öldü o ve bizi bıraktı – çocuklarını terk etti, birlikte büyüdüğüm öyküye göre. Geçen yaz başka bir öykü anlatıldı bana. Annem geçmişi yeniden düzenledi benim için. Bu öyküye göre, babam kapı dışarı edilmişti. Annem çekip gitmesini buyurmuştu: babamın davranışları – bu bizim ortak yönümüz, Jim. Onun için teslim oldum ben; ucu çok fazla şeye, çok fazla insana dokunuyordu çünkü. Baban hakkında bir şey yazacaksan, onun kızkardeşini, bütün Millett'ları da anlatman gerekecek. Kendi kabilemi, beni beğenmeyen insanları –sağ olan Millet'lar beni reddetmeye kadar vardırdılar işi– şimdi bir yayımcıya teslim ederek ihanet mi edeceğim onlara? Bir kezliğine, annemin o sert, dik bakışlarıyla bakmayı başarıyorum: Akrabaların öyküsü yazılmaz.

Ve şimdi yalnızca sessizlik. Her sabah kendi kendime kitap okumayacağıma dair söz veriyorum. Ama o denli büyük bir korku içinde uyanıyorum ki, bir saat sonra okumaya başlıyorum. İnsanın kendi isteklerinin kölesi olması bu, biliyorum, iradenin tümden kokuşması, ama kitaplardan uzak duramıyorum. Ve her sabah kendi kendime mektuplarla, kapının dibindeki açılmamış zarf yığınlarıyla, halının üzerine saçılmış kâğıtlarla ilgileneceğime dair söz veriyorum. Ama bunun yerine soğuk Franklin sobasının yanında, kocaman pencerelerin önünde, sandalyeme mıhlanıp kendimi basılı şeylerle uyuşturu-

yorum. Her şeyden vazgeçmiş durumdayım.

Daha az parayla geçinmenin bir yolu vardır belki – kâğıt üstünde hesap yapmaya çalışıyorum. Bu stüdyonun kirası, faturalar, erzak. Çiftlik – unutmak için kitap okusam da, bu düşünce, çiftliği yitirmek, bırakmak zorunda kalacağım düşüncesi hiç aklımdan çıkmıyor. Onca eşyayı koyacak bir yer bulamamanın karabasanı, çimenlikte bir açık artırma, çiftliği kapatıp vedalaşmak. İshal yapıyor bu düşünce beni, tek bir düşünce bir saat boyunca huzursuz ediyor.

Düşüncelere pek izin vermiyorum artık; yarı oluşmuş düşünceler, umutsuzluk, suç, utanç ya da pişmanlık kavramları daha doğmadan bastırılıyor, bir kitabın içinde boğuluyor. Pişmanlık – Sophie, sevginin, yazın, çırakların yitirilmesi; işler ters gitmeye başlamadan önce çiftlikteki yaşam ne harikaydı. Okumaya devam et. Her şeye pişman olman gerekiyor – kendini buna kaptırırsan ağlayacaksın... Oku, yalnızca okumaya devam et. O düşüncelerin peşinden gitmeye kalkıştığın anda, kendine duyduğun nefretle kalçalarını yumruklamaya başlayacaksın. Aptal, her şeyin vardı, sevgi, sevinç ve bir yetenek, ama havaya savurdun bunları, kırıntısını bırakmadın. Gene o karton kaplı kitabını al eline sen; ağlama. O parlak dönemini hatırlıyor musun?

6.

Kendimi buraya sürüklemiş olmalıyım. Çatı katında artık dayanamayacağımı hissedince, bir yolunu bulup caddelerden geçmeyi başarmışım. Foreman'a karşı direndim ama artık direnemiyorum. Buraya nasıl geldiğimi, bir güvenlik görevlisinin dikkatli bakışları altında sert bir sandalyeye nasıl yığıldığımı Tanrı biliyor. Bir devlet hastanesi bu. St. Vincent. Çevremde, deli ya da bunak oldukları açıkça görülen ve anlaşılmaz şeyler mırıldanan yoksullar. Ne işim var benim burada? Gerçekte beni buraya iten şey öğleden sonra patlak veren korku oldu, o denli büyük bir korkuydu ki bu, boğulur gibi oldum, neredeyse yüreğim duracaktı – Bowery'de bu korku ortaya çıktığı anda hemen dışarı fırlayıp kaçmak zorunda kaldım. Elinizden geldiğince yardım edin bana – yardım edilebilirse. Bildiğini okuyan sekreterlere ve hasta kabul görevlilerine bakınca, pek yardım edilmeyeceği sonucuna varıyorum; yardım edilecekse bile, sesini kesmen ve sıranı beklemen –paranı ödedikten sonra– konusunda kararlılar. Ücret fazla yüksek değil, şu kırtasiyeciliğe değmez bile, ama benim ödeyebileceğim bir miktar. Paranı ödedikten sonra birazcık yumuşuyorlar, ama hâlâ sert, kötücül, New York olmakta kararlılar. Sonra kasvetli küçük bir bekleme salonundaki bir banka oturuyorsun; salonda hastanenin kurucusunun yağlıboya bir portresi, o polis, sinek kaplı bir pencere, ölmek üzere olan üç çiçek, bir telefon kulübesinde tartışan iki akraba adam; adamlardan biri öbürünü hastaneye yatırmak üzere. Ve karşımda bir sandalyede çılgınca bağırıp çağıran bir kadın. Bu ben miyim? Böyle miydim ben? Böyle olmadığımı biliyorum, ama bu kadına az da olsa benziyorsam, için için öldürür bu beni. Depresyona gömülmüş bir halde, suskun otururken bu kadına karşıt bir görüntü oluşturuyorum ben.

Sonunda çok genç bir adam, daha doğrusu çocuk görünümlü biri, adımla sesleniyor bana. Yaşam piyangosundan bir çocuk çektim,

diye düşünüyorum onun peşinden giderken. Belki onun yerine bir başkasını bulabilirim; her kezinde bir başkası olacak belki de. Ama bu çocuğa taşıdığım çılgınlık hiçbir ayırım gözetmez. Foreman'ın verdiği ilacı bitirdim. Şimdi bu adamdan biraz daha lityum alabilirsem ve lityum da işe yararsa, içinde bulunduğum durumdan yavaş yavaş çıkabilir, yeniden bir yaşamın herhangi bir köşesine tutunabilirim belki. Eski yaşamımdan bile geçtim, bir yaşam olsun yalnız, herhangi türde bir yaşam – bu depresyonun bitmesine yıllar var daha. Yılları bırak, kaç ay sürecek bu kez depresyon? Bunu tekrar tekrar soruyorum genç adama. "Bilmiyorum," diyor. Böyle bir yanıtı beğenmen gerekir. Ama yalnızca canlı kalabilmek için bir bitiş tarihi gerekli bana. Genç adama, bir ders kitabında depresyonun dokuz ay kadar sürebileceğini okuduğumu söylüyorum – çok cesaret kırıcı bir deneyimdi kendini bir kitapta bir akıl hastalığı türü olarak aramak. "Daha da uzun sürebilir," diyor genç adam, "ama genellikle altı ay sürer. Depresyon ilaçlarıyla bu süre kısalabilir ama, birkaç aya inebilir." "Üç?" Ayları sayıyorum – bu derdi çekmeye başlayalı aşağı yukarı üç ay olmuş bile. Gerçekten dayanamayacağım artık; onun için buradayım. Genç adam reçete kâğıdı almak için dışarı çıktığında, gözlerimi pencereye dikip dışarıya bakıyorum, yanıma geldiği zaman da doğru dürüst konuşamıyorum. Cana yakın, gözdağından tümüyle uzak, hatta sevecen bir insan – bu sevecenliğinden, gözlerinde karşısındaki şu dile getirilemeyen üzüntüye gerçekten acıdığı izlenimini veren bir ifade taşımasından ötürü nasıl da seviyorum onu.

Ondan korkuyorum da. Kendimi bir başkasının ellerine bırakmaktan, utanç verici küçük tımarhane öykümün başka birinin gözleri önüne serilmesinden. Öykümdeki kişiler, vasilik yapıp beni tutuklatan o insanlar. Tarihler, yerler: Kaliforniya, 1973. Sebep? Bir müzik festivalinin nasıl yapılacağına ilişkin farklı değerlendirmeler, demek geliyor içimden. Ya da Michael X. Ama bırak bunları şimdi, burada onların dilini konuşacaksın. "Manik dönem." İrlanda'daki tımarhaneye tıkılışımdan söz etmeme bile gerek yok; tımarhaneye bir kez girmek bile her şeyi kanıtlıyor zaten. Buraya almak için geldiğin ilacı elde edebilmek için de böyle bir kanıta gereksinimin var. Raporlarım Foreman'da, kent merkezine yollayabilir onları. "Daha önce depresyon ilacı kullandınız mı hiç?" "Elavil: üniversitedeki programa ilk alınışımda." "İlaca tepkiniz nasıldı?" "Nefret ettim o ilaçtan; kendi-

mi... donuk hissetmeme yol açtı. Ama etkili oldu sanırım." "Eh, başka bir şey deneyelim o zaman." Şu küçük neşesi. Çok genç olduğu gibi çok ufak tefek de olması, doktorculuk oynayan bir erkek çocuğunu andırması da hoş. Benden epeyce genç, zorbalık etme ve bir otorite rolü oynama konusunda öbürleri kadar becerikli değil. Dediğine göre, burada yalnızca lityum vermiyorlarmış, alışık olduğumdan biraz daha fazla terapi de uyguluyorlarmış – ne diyormuşum buna? Pek can atmıyorum böyle bir şeye, diye itiraf ediyorum, ama şu anda büyük bir depresyon içindeyim ve bana gösterdiği sabır için gerçekten ona gönül borcu duyuyorum.

Bu genç doktor sonraki bir hafta boyunca iki üç kez görüştü benimle, neredeyse dilini yutmuş bir halde oturduğum gergin ve korkunç seanslardı bunlar – yaşamımı olabildiğince az açığa vurmak istiyordum ve depresyonun yarattığı suskunluk yüzünden konuşma yetisinden de yoksundum zaten. Bu suskun bitkinliğin gerisinde, zihin, yaklaşan felaketlerin, her biri kaçınılmaz bir sonuç, hepsi gerçek olacak felaketlerin birinden öbürüne koşturup duruyor. Kimisi parasal bu felaketlerin ve bu konuda doktorun yapabileceği hiçbir şey yok. Sophie konusunu da onunla tartışmamayı yeğliyorum; Sophie'ye göre onur kırıcı bir şeydi bu ağız sıkılığı. Bense bir övgü olarak görüyordum.

Böylece, rastlantıyla yazarlık tıkanması ve babamla ilgili o kitap konusunu ortaya çıkardı doktor ve büyük bir hevesle psikodinamik bilgilerini uygulama girişimlerinde bulundu; stajyer doktormuş. Bu biraz dehşete düşürdü beni: üzerinde çalıştığım şeyi hiçbir zaman tartışılmayacak kadar kutsal ya da büyülü bir şey olarak görüyorum. Psikoterapi söylemi, babama yazınsal bir konu olarak yaklaşmak için düşünebileceğim en son yöntemdi. "Önümüzdeki hafta birkaç müsvedde, bir iki taslak getirsenize, onları birlikte inceleriz," diye bir öneride bulundu genç Dr. Benfield bir kezinde. Bunun üzerine ben de yazdığım şeylerin bir yasak bölge olduğunu söylemek zorunda kaldım – onu biraz kırdı galiba bu ya da en azından şaşırttı.

Bunun dışında, olduğu gibi davranan ve ilgilenen bir iyi niyet simgesiydi Dr. Benfield. Bir kezinde tartıştık: Öne sürdüğü bir kurama göre, depresyon öfkenin içe dönmesiydi; onun için de şaka yo-

luyla benim zayıf noktalarıma değinip beni biraz heyecanlandırabilirse ilerleme kaydedebilirdik. Böylece birtakım küçük nakaratlarla kışkırtmaya başladı beni; sonradan bir psikoloji öğrencisi bunların tıbbın basmakalıp deyişleri olduğunu söyledi bana: "Peki bu konuda ne düşünüyorsun?" "Peki bu ne düşündürüyor sana?" Bu küçük sataşmaların ardı arkası kesilmedi, sonunda ona sinirlenmeye başladığımı söyledim. "Peki bu konuda ne düşünüyorsun?" "Buraya yardım görmek için geldiğimi, kavga çıkarmak için değil."

Yumuşadı Dr. Benfield. Ondan sonra da iyi geçindik. Günlerim, günlerimin çoğu, kentin öte yakasına gidip lityum düzeyinin saptanması için kan aldırmakla ve yaşayıp yaşamamamla ilgilenen tek kişi olan Benfield'la yaptığım bir saatlik görüşmelere katılmakla geçiyor. Bir yabancıyla böyle bir ilişki kurmak garip bir şey, inanılması güç bir şans. Gerçekten de inanılmaz bir şey, bir tiyatro oyunu bu; ama yaptığı işi iyi yapıyor Benfield. Sophie ondan daha fazla ilgileniyor benimle gerçi, pek çok kişi ondan daha fazla ilgileniyor. Ama hiçbir kişiselliği olmayan bu destek –Benfield bir destek benim için ve kendisi de bunu biliyor– başlangıçta çok gerekliydi, sonra zamanla ikimiz de bu görüşmeleri seyrekleştirmeye başladık ve sonunda salt perşembe günleri belli bir odada karşılaştığım Benfield'ın varlığının, ölüm, yalnızlık ve umutsuzlukla aramdaki tek şey olmaktan çıktığı o büyük an geldi. Gönül borcu, büyük bir gönül borcu duymamak elimde değil; bunu ona da söyledim. Hatta o ilk gün söyledim. Gülümsedi Benfield: "Yardımı kabul etmek en zorudur."

Bu işte nefret ettiğim binlerce şey var, bağımlı bir insan oldum, diye düşünüyorum hastanenin bir sandalyesinde kan aldırmak için beklerken ya da geniş bekleme salonunda oturmuş, panoda bana ait "ilaç tedavisi"nin eczanenin tezgâhında hazır durumda olduğunu belirten ışıklı rakamın yanmasını beklerken. İlaçlar bedava ya da bedavaya yakın olduğu için de, çok uzun sürüyor ilaçları almak. Bütün günlerimi bu işle geçiriyorum. Bağımlılık ilacını alma işiyle. Ya bunu yapacaktım ya da intihar gücünden bile yoksun bir ölüme koşacaktım. Bu son umut da teslim olmak, kişilik onurunu bile teslim etmek demek. Ben haklıyım, onlar haksız –hiçbir zaman deli olmadım, delirtildim, yanlış anlaşıldım– gibi safsatalara hiç girmiyorum artık. Bu

hastalıkla ilgili vaka öykülerinde belirtileri okuyunca kendimi görmüş gibi oluyorum: Ohio'da üç yılda bir filan manik depresyon geçiren orta yaşlı bir adam; belirtiler saptanmış, birkaç ay psikofarmakoloji tedavisi uygulandıktan sonra, hastalığın bitiş tarihi konusunda bir parça yüreklendirici tahminler yapılmaya başlamış. Sarsıcı elektroşok tedavisi uygulanan otuz yaşlarında bir kadın; gelişme göstermiş, ama sonraki yıllarda hastalık depreşmeye devam etmiş bir süre.

St. Vincent'ın koridorlarında, o kitaplardaki delilerden biriyim. Teknisyenin hoyrat bir biçimde kan alması için bekleyen hasta ve yoksul insanlardan biriyim. Gözlerini ışıklı rakamlara dikip sonsuza değin bekleyen, atılmış gazeteleri okuyan ve sigara içmesine izin verilmeyen sefillerden biriyim. Görevliler, stajyer doktor, hemşire ya da memur olan şanslı kişiler, güvenlik görevlileri, odacılar, camlarının gerisindeki beyaz önlüklü eczacılar da bizim çevremizde, bu edilgin izleyici kitlesinin çevresinde koşuşturup duruyor. Siyahlar ve Porto Riko'lulardan, koğuşlardan çıkmış pijamalı yaşlı beyaz adamlardan, küçük çocukları olan annelerden, Sağlık Sigortası ve Sağlık Yardımı'ndan yararlanan insanlardan oluşuyor bu kitle. Mırıldanan deli kadınlardan, yeri arşınlayan adamlardan, boyuna birilerine telefon ederek buraya takılıp kaldığını, işinin bitmesinin daha birkaç saat süreceğini söyleyen sinirli insanlardan. Onları görünce ben de bir an tedirgin oluyorum ama sonra yeniden okuduğum şeye gömülüyorum.

Elime geçen her şeyi okuyorum artık; kendimi tümüyle okumaya verdim, hatta zaman zaman nekahet dönemini yaşayan biri olduğumu söylüyorum kendi kendime. Çoğu kez utanç da duymuyorum bundan, bir gün, kan alınana değin ve kan alınırken, hatta kan alındıktan sonra da durmadan okudum, tam dört saat boyunca aynı sandalyede oturdum durdum. Her on sayfanın bitiminde, gitmem gerektiğini, eve gidip bir şeyler yapmam gerektiğini söylüyordum kendime. Ama işim bittiği halde okumayı sürdürüp yer işgal ettim burada. Belki de burada öyle ya da böyle insanlarla birlikte olma olanağından yararlanıyorum, bu yabancı insan deryası, yalnızlıktan kaçışın bir simgesi. Sigara içmek yasak, ama parasız bir yer ve benim de bir kafede oturacak kadar param yok, bir kafe bulmama yetecek kadar hayal gücüm bile yok. Günü bu biçimde geçirmek, bile isteye yapılan bir şeydi, kusurumun bana bile gösteriş yapmasıydı; burada, az sonra, şu bölüm bittiğinde eve gideceğimi söyleyebilirdim. Saatler

geçip gidiyordu ve ben hâlâ bir hastane koridorunda, yaşamın kendisinden saklanıyordum. Alçalmış, sarsılmış, elindeki kitabı bırakma gücünden bile yoksun bir halde.

Sonunda dışarı çıktığımda bir sefahat âleminden çıkmış gibiydim. Günü boşa geçirmiştim. Bu işin başlangıcından beri, bütün bu yolculuk geçen yaz başladı, böyle bir şey olmamıştı – hiçbir şey el altından yürütülen bu okuma işinin yarattığı kadar utanç yaratmamıştı içimde. "Okumanın ne kötülüğü var ki?" diyor Benfield yazarların belli bir amaç için okuduklarını varsayarak. "Ama neler okuduğumu bilmiyorsunuz – ıvır zıvır şeyler okuyorum." "Bu kadar tutucu olma, iyileşiyorsun, dinleniyorsun." Hiç de iyileşmiyorum; boyun eğiyorum, kaçıyorum, teslim oluyorum. Artık bütün günümü okuma koltuğumda –Franklin sobasının yanındaki siyah deri kaplı büyük İtalyan koltuğunda, eskiden çalışmamı bitirdikten sonra kitap okuduğum koltukta– geçiriyorum.

Babamla ilgili olan o kitap, daktilo edilmiş sayfa destesinde ve mutfaktaki kırmızı masanın üstüne konmuş telli defterlerde duruyor. Haftalarca rahatsız edilmeden, hiçbir yazma girişimiyle karşılaşmadan. O cansız kâğıtlar tehdit dolu; yanlarından geçerken midemde bir düğüm oluşuyor. Ama kaldırmıyorum o kâğıtları – hiçbir şeyi kaldırmıyorum. Kayıtsızlık dolu bir dürtüyle, beni azarlasınlar diye hep gözümün önünde tutuyorum o kâğıtları. Bir sabah akıl sağlığı yerinde ve yetenekli olarak uyanırsam diye.

Depresyon sırasında dünya yok oluyor. Dilin kendisi de. Söyleyecek hiçbir şeyin olmuyor. Hiçbir şeyin. Ne havadan sudan konuşabiliyorsun, ne fıkra anlatabiliyorsun. Hiçbir şeyi söze dökmeyi göze alamıyorsun. İç sesin çok ivedi bir akışa giriyor çünkü: Nasıl yaşayacağım? Gelecekte yaşamımı nasıl kazanacağım? Ne için yaşamayı sürdüreceğim? Bir geleceğim yok, yeteneklerim yok olup gidiyor, yaşlanıyorum. Şu anda görünen biçimiyle yaşamak istemiyorum geleceği. Bu sorunlar ve bu sorunlardan daha ivedi olan şeyler, yaşamın can alıcı ayrıntıları: süresi geçmiş bir fatura, yanıtlanmamış bir mektup, ivedi bir durumda her şeyi değiştirebilecek bir telefon konuşması. Dolayısıyla, bu derin boyutlu sorunlar her şeyden baskın çıktığı için, yaşamın küçük yüzeyinde sözle anlatılacak hiçbir şey kalmıyor.

Zihnin de tam bir utanç kaynağı halini alıyor zaten. Bu nedenle ister istemez zihnin konusunda suskunlaşıp geriye söz konusu edilebilecek başka hiçbir şey bırakmıyorsun. Onun için de dinliyorsun yalnızca, başka insanların bir saldırı niteliğindeki konuşmalarıyla seni ezmelerine izin veriyorsun. Ama gene de bir şeyler söyleme, bir lokanta masasına oturup karşındaki kişiye acele acele ve hiç ara vermeden bir şeyler anlatma gereksinimini duyuyorsun; anlattığın şey, katılmadığın ve hiç ilgi duymadığın bir konferans da olabilir. İlgi alanın çok dar şu anda çünkü. Tek ılgi alanın kendinsin. Tehlike içinde olan kendin.

Dilin yitimi çok can alıcı bir şey, büyük bir yoksunluk. Gerçekte uzaklaşıp gitmiyor dil, içe yöneliyor. Derinlere. Ve bu süreç içinde yavanlaşıp büyük bir tehlike karşısında durmadan aynı koruyucu formülleri yinelediğinde olduğu gibi, yinelenen bir şeye dönüşüyor. Ama yitirdiğin dil, toplum yaşamı ve dostluklar için yas tutuyorsun ve şu anda bunlara her zamankinden daha çok gereksinim duyuyorsun. Ve bunların yüzeyselliğini, dostların kararsız hallerini, yabancıların soğukluğunu, yaşamın kendisinin temeldeki kayıtsızlığını, acımasızlığını gözlerken, ne kadar da gerekli hale geliyorlar. Bu felaket karşısında, seni bu boşluğa karşı koruyacak sözcüklerden bile yoksun kalıyorsun. Gücünü yitirdiğin gibi dilini de yitiriyorsun.

7.

Fumio hemen iki blok ötede oturuyor. Ayrı sokaklardaki ayrı binalarda oturmaya başladıktan sonra, sekiz yıl boyunca, Fumio'nun tasarladığı biçimde birbirimizin en iyi dostu olarak mutlu bir yaşam sürdürdük. Tuğladan yapılmış iki eski çatı katında oturuyorduk ve bu çatı katları, yazgının bir cilvesi sonucu, birbirimizin ışığını görebileceğimiz, birinin öbürünün evde olup olmadığını anlayabileceği bir konumdaydı. Tek yapmamız gereken şey telefonu kaldırıp birbirimizi aramaktı: Fumio Bleecker Caddesi'nde harika bir samuray filminin oynadığını öğrenmiştir, benim pişirdiğim rosto çok fazladır ve bu rostoyu bitirmeme yardım edecek birine gereksinimim vardır ya da Fumio evindeki bir konuktan kurtulmak istiyordur. Bir yolculuktan döndüğüm anda telefon çalardı, sanki boş evime bekçilik etmiş gibi. Zaman zaman da çiçeklerimi sulardı ben yokken; bir sorun olduğunda kullanılmak üzere ev anahtarımı verdiğim bir iki kişiden biriydi Fumio. Her şey çok kolaydı, iki komşu gibiydik, yaşamımız boyunca da böyle olacaktı. Sartre'la de Beauvoir'ın son hayali gibi.

Ama Yılbaşı'ndan sonra uğrayıp yorgun bir halde sobanın yanına oturduğunda bütün hayallerden uzak bir adamdı Fumio; aklı başında bir insanın bir delinin karşısında takındığı o bildik güvensiz tavrı takınmıştı. İrlanda'da bir tımarhaneye kapatılmamış mıydım ben? İrlanda hâlâ bir sır Fumio için, ama tımarhaneye kapatılmışsam bunu hak edecek bir şeyler yapmışım demekti ona göre. Ailesini ziyaret etmek için gittiği Tokyo'dan bana bir armağan, annesinin bana vermesi için yanına koyduğu bir kimono ceketi, bir *han-ten* getirmişti. Annesi her Noel bir kimono ceketi dikerdi bana; o kimono ceketleriyle yaşardım hep. Bunca yıldan sonra bir *han-ten*: annesine matkap kullanmasını öğretirdim, birlikte beyzbol maçlarına giderdik – *Obaa-chan*'ı görmeyeli yirmi yıl oldu. *Obaa-chan*'ın oğluna şöyle bir

baktım ve hâlâ Ennis'teki tımarhanenin anılarıyla dolu bir halde, o tımarhanedeyken kendisine duyduğum sevgiyi bir sel gibi üzerine akıtmak istedim bu adamın. Ama o, sinirli ve kaygılı bir bakışla karşılık verdi bana. Katılaştı, sıkıntılı ve içekapanık bir hal aldı. O taş gibi sert samuray yanıydı bu; dayanan, direnen yanı. Benim artık yitik bir kişi olduğumu düşündüğünü görebiliyordum. Canının sıkıldığını, üzüldüğünü, bu sıkıntıyı artık çekmek istemediğini, bütün bunların ona çok ağır geldiğini de görebiliyordum. Delilerin yarattığı korku: Bellevue'de görmeye gittiğimiz arkadaşlarımız için, sık sık çılgınlar gibi koşarak Harlem'e giden ve oradan çıplak ayaklarıyla bir taksiye bindirilip on dolarlık bir kefaletle serbest bıraktırılan şair arkadaşımız için de aynı şeyi hissetmemiş miydik? Onun gözünde böyle miyim şimdi; gitgide kötüleyen biri miyim?

Ocak ayındaki o ziyaretinden beri görmemiştim onu. Dört aydır. Bir zamanlar böyle bir şeyin olması olanaksızdı, bir zamanlar birbirimizi kollardık, her gün konuşurduk. Bu sabah telesekreteri açmayı unutup hiç düşünmeden telefonun almacını kaldırdığımda, müthiş bir coşku duydum. Bir an çok sevindim: Fumio beni görmek istiyordu. Korkutucu bir şeydi de bu kuşkusuz – şu halimi kimse görmemeli. Saklanıyorum, bir kitaplığın altında toz yığınlarının döşemenin üstünde yuvarlanmasını seyreden bir hamamböceğiyim. Telefondaki ses korkutuyor beni. Haberler kötü, acı verici.

Beni hemen görmesi gerekiyormuş, buradan gidiyormuş. Darthmouth'ta bir profesörlük önerisi almış. Tanrım, New Hampshire'da yaşayacak artık, bu kentten ayrılacak. Neredeyse bir daha dönmemek üzere Japonya'ya gitmesi kadar –yirmi yıldır bu korkuyla yaşıyordum– korkunç bir şey bu. Pazar sabahı saat dokuz. Bu telefon günümü mahvetti. New York'tan ayrılıyormuş Fumio. Ve gelip yeni yaptığı balık heykelini görmeliymişim.

Heykel, onun deyişiyle, "oldukça iyi – fena değil." Sesi sınırsız bir gurur ve hoşnutluğu yansıtıyor. Bana gösterdiği ilk heykel, çömlekçi arkadaşına özel olarak yaptırdığı kocaman seramik bir tabağın üstüne yerleştirdiği o heykel geliyor aklıma. Heykel görkemliydi, olağanüstü bir şeydi: düzgün bir tahtadan oyulmuş koca bir iskelet çatısı büyülü bir biçimde balığın ruhunu çağırıyordu sanki. Doğa Tarihi Müzesi'nde yüzlerce kemiğin yapısını tek tek incelemişti. Her şeyden önemlisi, bu heykele, bu çıplak kemik dizisine kattığı ruhtu;

bu çıplak kemiklerin ve ağızın, o kocaman çene kemiklerinin, ağızdan geriye doğru uzanan bıyıkların, kasları ve sinirleri, pulları ve eti olan bir balığın hayaletini yansıtmasıydı. Bütün o güç: çok güzeldi.

Yazma yeteneğimi yitirdim ve bundan böyle hiç heykel yapamayacağımı da biliyorum – böyle bir sanat yapıtına bakmak çok acı verecek bana şimdi. Ama bunu itiraf edemezsin. "Tabii, o heykeli görmeyi çok isterim." "Tamam, haydi gel. Sonra da aşağıya inip Phoebe'nin Yeri'ne gidebiliriz, kahvaltı ederiz. Şu boşanma işini konuşmak zorundayız."

Boşanma mı? Yabancı, korkunç bir sözcük. Bir insanın yokluğundan daha güçlü. Düşmanca bir şey, bile isteye bir insanı uzaklaştırma. Hem de şimdi, şu anda, en güçsüz dönemimde. Yüzüm alev alev yanıyor. Onunla buluşmayı, stüdyosuna gitmeyi, yeni yapıtına hayranlık duymayı, boşanacağım bir kahvaltı masasında oturmayı reddetmek olanaksız görünüyor. Ona telefon açıp cehenneme kadar yolunun olduğunu, günümü bu biçimde geçirmek istemediğimi söylemek olanaksız. Ortaya çıkıp ona çöküntü içinde olduğumu, ölecek kadar hasta olduğumu, bir de boşanmayla başa çıkamayacağımı söylemek bile olanaksız. Yüreğe bir hançer gibi saplanıyor boşanma sözcüğü.

Yıllardır ayrı oluşumuzun hiç önemi yok. Devlet buyurduğu için, Göçmen Bürosu bize yalnızca otuz günlük bir süre tanıdığı için evlenmek zorunda kalışımızın da hiç önemi yok – ya benimle evlenecekti Fumio ya da sınır dışı edilecekti. Söve söve, homurdana homurdana Belediye Binası'na gidip boyun eğmiştik. Bu yolla evlendiğimiz ve evliliğe de inanmadığımız için, boşanmaya da inanmıyorduk. Boşanma yoluna başvurmamak bir ilkeydi bizim için. Belki de dostluğumuzdan ötürü, boşanma olayını, boşanmanın yarattığı düşmanlığı, kırgınlığı, mal mülk konusundaki kavgaları gözlemiş olmamızdan ötürü. Şimdi, sonunda, beni arayıp boşanacağını, benden kurtulacağını, bu bağı tümden koparacağını bildiriyor bana. Bu son bağı. Keşke şu anda depresyon hastalığına yakalanmamış olsaydım. Çökmüş halde görecek beni.

Belki de bana acır. Bu nedenle de kararını erteleyebilir. Unut bunu, küçümsemeyle karışık bir merhamet istemiyorum ben. Kendimi toparlamalıyım. Ne giysem acaba? Ne giyeceğime karar vermeyi bile beceremediğimden, oturup görüşme saatimizden önceki iki saat

boyunca kitap okuyarak bu telefon konuşmasının çağrıştırdığı aşağılamaya zihnimi kapıyorum. Kocam beni boşamak için bir randevu verdi bana. Avukat bile tutmuş; bu işin hemen halledilmesi gerekiyormuş, profesör olmak için uzaklara gidiyormuş çünkü.

Fumio'nun stüdyosunda uysal bir halde, olacak en kötü şeyi bekliyorum. Bu da Phoebe'ye ertelenecekmiş gibi görünüyor. Ellerimle başım dertte, lityum ve Elavil yüzünden tir tir titriyor ellerim; aslında, Elavil yerine Tofranil kullanıyorum şu anda. Bu ilaçlar ve Fumio'dan, bu görüşmeden duyduğum korkuyla, paniğe kapıldığım andan beri titreyen ellerim arasında, bir sigara yakmak gibi büyük bir işi başarmam gerekiyor. Büyük bir dikkatle yapıyorum bu işi, sigarayı paketten çıkarırken dikkat ediyorum, kibriti yakarken özellikle dikkat ediyorum, beni ele vermesin diye sigarayı nasıl tuttuğuma da sürekli dikkat ediyorum. Sigaramı yakarken arkamı dönüyorum ve sonra dikkatimi yeni heykellerle –harika şeyler– araç ve gereçler üzerinde topluyorum; bir yandan da, hüzün içinde buraya son gelişimi hatırlayınca yerinmemeye dikkat ediyorum.

İrlanda'dan döner dönmez, Noel'den hemen önce, haber vermeden uğramıştım ona; markete gitmek üzere çıktığımda evinin önünden geçerken durup ona seslenmiş ve el sallamış, sonra da anahtarları aşağı atmasını beklemiştim. Bu mahallede anahtarları genellikle bir çorabın ya da eldivenin içine koyup atarız aşağıya; Fumio ise o şirin dehasıyla, çalışan minyatür bir paraşüt yapmıştı. O oyuncağın aşağıya inişini seyrederken, Banzai, diye seslenmiştim Fumio'ya – onu gördüğüme çok sevinmiştim– en iyi arkadaşını ziyaret eden bir çocuk gibi. İrlanda'dan yeni dönmüştüm ve anlatacağım bir sürü şey, müthiş şeyler vardı: Ne harika bir ülke, buradaki bütün sanatçılar gidip oraya yerleşmeli – sanatçılardan vergi alınmıyor orada. Dinle, çok büyük bir bina buldum orada, eski bir boya fabrikası, bir şarkı sözü bile yazabilirim o bina için. Çılgınca bir fikre kapılarak, satın alıp İrlandalılar için bir sanat merkezine dönüştürmeyi düşündüğüm Ennis'teki o fabrikayı anlatıyorum. Yalnızca on bin dolar gerekli bana, İrlanda Sanat Konseyi geri kalan giderleri karşılamaya söz verdi. Şu anda çiftlik elden gitmek üzere olduğu için delice geliyor bu tasarılar. O günkü güvenim geliyor aklıma – birlikte olan iki sanatçıydık: hâlâ ondan daha fazla konuşup susturabiliyordum onu. Sergimin başarısızlığa uğramasından sonra suskunlaşmaya başladım.

Ve işte şimdi de çalışıp harika bir şey yapmış Fumio. Ona dönüp başıma gelen şeyi anlatmayı ne kadar isterdim. Ama öğrenmek istemeyecektir bunu; insanın kabul edeceği en son şey bu – verimsizlik. Yardım edemez Fumio, bu konuda hiçbir şey yapamaz. Onu utandırır bu. Senin de bütün kusurların açığa çıkmış olur – kusurların yeterince açığa çıkmadı mı zaten? Delisin ve raporlusun. Şimdi de bu, sanata yönelik bu umutsuzluğun – aklını kaçırmış olduğunun son kanıtı. Ve hiçbir zaman da üstesinden gelemeyeceksin bu umutsuzluğun. Mallory'nin yozlaştırıcı bir hastalık üzerine söylediği o aptalca söz. Fumio da böyle olduğuna inanıyor; pek çok kişi baş salladı bu konuda. Şimdi, eski kimliğimin bir hayaleti olarak, Fumio'nun son başarısını görmek için stüdyosuna gelmiş durumdayım.

Bugün özel bir seyirci değilim artık. Stüdyoya gelip giden ve çoğunlukla da altılık bira kutuları getiren adamlar olan pek çok kişiden biriyim yalnızca. Bugün özel olarak işi ağırdan almıyor Fumio. Yapıtını övüp hayranlığımı belirtiyorum, ama yapıtlarını her zaman övüp hayranlığımı belirtirdim zaten. Ocak ayında sergi açtığımda, açılışa gelmedi Fumio ve sergi kapanmadan önce şöyle bir uğraması için ikna edilmesi gerekti.

Şubat ayında çiftliğe gittiğimde, Fumio'nun düğün yemeğimiz için el yazısıyla yazdığı davetiyeyi buldum. Bir dolaba gömülmüştü davetiye, hâlâ güvenlik içindeydi. O davetiyeyi çerçeveletip duvara astım; üstte Fumio'nun yaptığı taç, altta bir şöleni bildiren o özenli, harika el yazısı. O canlılık, o zariflik, bu tutkulu sanatçının o kendine özgü inceliği ve biçemi; krallarınkini aşan o soyluluk. Dinginlik ve sevgi vardı o yazıda, özenle biçimlendirilmiş o Romen harflerinde; bir fırçayla bu yazıyı yirmi kez yazmış ve yaptığı tacın dört yaprağına da yaldızlı boya sürmüştü. Göçmen Bürosu'nun yetkilileri bizi sıkıştırıp duruyordu ama gene de bu işi tümüyle kendi biçemimizle yapmayı başarmıştık. Japonya'dan kimono göndermişlerdi bize ve o yemekte çok eğlenmiştik, sanatçılar da, akrabalar da aynı biçimde çakırkeyif olmuşlardı.

Bu odada hâlâ o yıllardan kalma bir kahve masası, Fumio'nun sakladığı küçük bir tabure var. Şerit testereler ve üst üste yığılmış ıhlamur ağacı tahtalarının arasında, pek çok köşede sergiler için kullandığı sandıklar var: Ünleniyor Fumio, başarılı bir insan oluyor. Galeriler, müzeler. Şimdi de bir üniversite. Zaman zaman bir işadamı

gibi konuşuyor ya da işadamı havalarına giriyor; pek inandırıcı olmuyor ama, hatta ara ara can sıkıyor. Ama yaşamı böyle artık onun, heykelcilikte amacına ulaşmış durumda. Benim durumum ise bunun tam tersi – artık yazı yazamıyorum, resim yapma isteği duymuyorum, heykel yapma çabasına girmeyi ise düşünemiyorum bile. Haydi Phoebe'ye gidelim biz; bu yerin görünümü, üretkenliği yenilgiye uğratıyor beni.

Fumio'nun kendisi de yenilgiye uğratıyor beni. Üstündeki şu parlak kırmızı pantolon askıları; komik, sevimli, son derece çekici bir görünümde Fumio; pamuklu iş görhleğinin soluk mavisinin üstündeki şu kırmızı, tek bir ak teli bile olmayan bakımlı ve güzel saçlarının kuzguni siyahı –benden dokuz yaş büyük olmasına karşın, benden ne kadar genç gösteriyor ve genç hissediyor kendini– bu kırmızı pantolon askıları düşmanca bir güce, az sonra yapacağımız görüşmede Fumio'nun benden üstün durumda olacağını bildiren kötücül bir şeye dönüşüyor. Fumio'nun üstünlüğü ilk önce yapıtıyla, tahtalardan güzellik ve yaşam yaratma yeteneğiyle kanıtlandı. Sanki bu iki sanatçı arasında bir sınıflandırma yapıldı ve evliliğimizi sona erdirecek yumurtalarla salamlar da yalnızca bu sınıflandırmayı vurgulayacak. Fumio'nun oturduğu köşe blokta yer aldığı, bense iki blok ötede oturduğum için çatı katlarımıza eşit uzaklıkta olmayan, bütün bu yıllar boyunca bizim için ikinci bir oturma odası işlevi gören o bildik aşevinde bir masaya oturuyoruz. Bu mahallenin uğrak yeridir Phoebe: "Phoebe'de görüşürüz." Açılışları, kapanışları, gelişleri, gidişleri hep burada kutladık; yurtdışına gittiğinde ya da yurtdışından döndüğünde Phoebe'nin arka odasında parti vermeden olmazdı. Bugün ise hiçbir kutlama, hiçbir coşkulu söyleşi, hiçbir kavuşma, geçmişin hiçbir sevinci yok. Savaşım var bugün. Her açıdan yenilmiş durumdayım, ama savaşmaya da hiç çalışmıyorum ki zaten, savaşa girmemiş biriyim ben. Kim beni yendiği için övünebilir – yüzüm solmuş, lanet olası ellerim titriyor, dilim ilaçlar yüzünden damağıma yapışmış, acınası bir umutsuzluğun suskunluğu içinde oturuyorum. Ellerine dikkat et. Söyleyecek bir şey bul. Çabuk, bir şeyler düşün. O zaman söylemez – o zaman başlamaz.

Fumio'nun buradan boşanmış olarak gitmekte diretmesi, kent merkezinde kurduğumuz şu dünyayı terk etmesinin verdiği üzüntüye baskın çıkıyor. Sorun Japonya'daki ev, diyor, ölümü halinde o ev

üzerinde hiçbir hakkım olmamalıymış. O zaman benim engellemem olmadan annesiyle kızkardeşine miras kalabilirmiş ev. Ama saçma bir şey bu. Dünyada gereksinim duyduğum en son şey Japonya'da bir ev. Sanki çiftlik için kaygılanmak yetmiyormuş gibi – çatıyı onarmak için bir okyanus aştığını düşün. Fumio'nun Japonya'daki stüdyosunu çok sevmiştim, onun sevgilisi olmadan önce kiracı olarak oturmuştum o stüdyoda, ama o ev öteden beri yalnızca ona aitti. Son yirmi yıldır kızkardeşine veriyor evi, oğluyla, Fumio'nun yeğeniyle birlikte orada oturuyor kızkardeşi. Annesi de bitişik evde oturuyor. Hiçbir şey orada yağmacılık yaptıramaz bana.

Ne var ki, ciddi bir tavırla –öfkeli denebilecek kadar ciddi bir tavırla– yasal olarak boşanması gerektiğini, yoksa Japon yasaları yüzünden birtakım sorunlarla karşılaşılabileceğini söyleyip açıklama yapıyor Fumio. Buradaki Japon konsolosluğunda onun karısı olarak kayıtlıymışım; Japonya'da da onun yasal eşi olma hakkını veriyormuş bu bana. "O zaman bir kâğıt hazırlayıp imzalarız; bütün haklarımdan vazgeçebilirim elbette – ve bunu hemen resmi olarak belgeletirim, o zaman bu iş için ölümünü beklemek gerekmez. Her neyse, bu ölüm işi de nedir yahu?" "İnsan her an ölebilir; elli yaşımı geçtim, bunları düşünmek zorundayım." Ve uzaklara gidiyor Fumio –bir yıllığına gidiyormuş Tanrı'ya şükür– ama gene de ayrılıyor bu kentten. Hem son zamanlarda tatillerini annesi, kızkardeşi ve belki de kızkardeşinin ölümünden sonra evin mirasçısı olacak yeğeniyle birlikte geçiriyordu zaten. Hepsi bu işi halletmesi, haklarını yasal kılması için baskı yapıyormuş Fumio'ya. Resmi olarak benden kurtulması için; biraz kırıcı bir şey bu, ama kendi açılarından haklı bu insanlar ve benim mülkleri üzerindeki hakkımdan vazgeçip vazgeçmeyeceğim konusunda kuşkuya kapılmaları da anlaşılabilir bir şey.

"Arkadaşım Grace'e başvururum gene, avukat olarak çalışıyor şimdi; ama geçen kez, senin çiftlikle ilgili bütün haklarından vazgeçtiğini belirtip imzaladığın o kâğıdın benim için yeterli olduğunu söylemişti." "Hayır, yeterli değil bu. Burada yeterli, ama Japonya'da değil. Farklı ülkeler, farklı yasa sistemleri." "Grace'e başvururum gene," diyorum olacakları geciktirmeye, zaman kazanmaya çalışarak. Kırmızı pantolon askılarıyla karşımda oturan adam bir tabak dolusu yumurta yiyor. Bense kendi yumurtamı yiyemiyorum, yumurtayı görmek bile midemi bulandırıyor, tostumu kemirip bu adamın

benden uzaklaşmasını seyrediyorum... Artık hiçbirine mirasçı olamayacağıma göre heykelleri ne olacak peki? Hepsini satıcısı alacak tabii.

Onun heykellerini, desenlerini çok seviyorum; hiçbiri benim olmayacak artık. O da benim yapıtlarımın, heykellerimin ve kitap taslaklarımın koruyucusu olmayacak. Birbirimizin ürünlerini kolladığımız için kendimi öteden beri bu dünyada daha güvenli hissederdim. Evini istemiyorum onun, ama sanat, onun sanatıyla benim sanatım – aramızdaki bu bağ da yok artık. Öyleyse, çaresiz, yaşlılığımızda ayrı yollarda, ayrı yerlerde yaşayacağız – sonsuza değin dönmemek üzere mi terk ediyor beni şimdi? Boyuna yineleyip durduğu şu anlaşılmaz sözler; James midir nedir, birinden söz edip duruyor – ancak bir süre sonra, ona indirim yapan bir avukattan söz ettiğini anlıyorum, bu avukata peşin olarak elli dolar vermiş ve avukat bana bir belge imzalatmayı başarırsa ona iki yüz elli dolar daha vermeyi tasarlıyormuş. Tabii, diyorum, bir dal gibi kırılmış bir halde, her şeyi imzalamaya hazırım – istiyor bunu.

Bana telefon ettiği anda bile ona karşı koyamayacağımı biliyordum. Bir insanın boşanma isteği nasıl reddedilebilir? Bağlı olmak istemiyor artık Fumio, hatta eski günlerin hatırı için bile istemiyor; bir zamanlar evli bir çifttik ve bu evliliği geçersiz kılma isteğini de duymadık hiç – bunun için bir neden de yoktu zaten, ikimiz de başka birileriyle evlenmeyi düşünmüyorduk çünkü ve mal mülk konusunda da bir paranoyamız yoktu. Ayrıca –önemli olan nokta buydu sanırım– hiçbir zaman birbirimizden ayrılma isteğini de duymamıştık. Benim Sophie'yle, Dakota'yla ya da Sita'yla olan birlikteliklerim hiçbir zaman zarar vermemişti bu evliliğe. Onun kaçamakları da zarar vermemişti. İnsan pek çok kez evlenebilir – ama bizim evliliğimiz sonsuza değin sürecek bir evlilikti. Hiçbir zaman başka insanların başına geldiği gibi iki yabancı olmayacaktık.

Bizim evliliğimiz alışılagelmiş bağımlılık ve saygınlık tuzaklarından uzaktı, onun için evliliğimizi bu haliyle sürdürmek aramızda yaşadığımız hoş bir şey, bir kibarlık, bir incelikti. Şimdi hepsi bitti artık. Şimdi devletten, avukattan söz ediyor boyuna: ne kadar hızlı, ne kadar ucuz, ne kadar büyük bir telaş içinde olduklarından. Ve sonra herkes gibi olacağız. Ben de boşanmış bir kadın, bir istatistik rakamı olacağım. Özgürleşmiş olmayacağım – ondan ayrı yaşadı-

ğım, tek başıma yaşadığım, kadınlarla birlikte, evlilik de olmayan evlilikler yaşadığım yıllarda yavaş yavaş özgürleşmiştim zaten. Ama bir boşanma bu, o bildik sözleşme.

Phoebe'nin pencereleri sokağa bakıyor. Fumio ikimizin adına da konuşuyor – stüdyoda yaptığı gibi; orada bir kasırga gibi çalıştığını görünce hem nefret ettiğim hem de hayran olduğum enerji dolu bir despot. Şu haklı gururu. İçim ona duyduğum hayranlıkla dolu. Ne kadar iyi çalışıyor, yaşadığı o küçük yeri ne kadar güzelleştirmiş. Stüdyosunun her yanında ilk karısının resimleri: ölmüş olsa da hâlâ tapınıyor Yoshiko'ya. Benim, ikinci ve daha az hoşnut edici eşin de bir fotoğrafı var – 1970'te, *Cinsel Politika*'nın yayımlandığı yaz *Life* dergisinde çıkan fotoğraflardan biri. Ne kadar gençtim o zamanlar, ne başarılıydım. Karşısında ağlamamalıyım, tostumu dikkatle yiyip yağda pişmiş yumurtayı sağa sola iteliyorum. Tek istediğim şey kahve – yalnızca kahveyle yaşamak. Ve de sigarayla. Sigaraları yiyorum neredeyse. Ağzıma ne zaman bir sigara koysam o sigarayı yediğimi düşünüyorum.

Tanrım – bir zamanlar bu adamla sahip olduğumuz dünya bu hale mi geldi şimdi? Bowery'nin eski çatı katındaki neşeli kahvaltılarımız, işe bile gitmeyip birbirimize öykü anlattığımız günler, Fumio'nun bütün bir soğuk öğle sonrasında Tolstoy'un kısa bir öyküsünü ezberden anlatması. Her güne Genji'yi ya da Heike'yi yeni baştan anlatarak başlaması – "İngilizcemi geliştirmek için," deyip bir erkek çocuğu gibi gülerdi başını arkaya atarak. Evleneli yıllar olduğu halde bu öykülerle hâlâ kur yapıyorduk birbirimize; hem beni hem de onu çok eğlendirirdi bu öyküler ve çalışmamızı ertelemek ya da kesmek için anlatılırlardı. Ama aldırmazdık buna. Çünkü bütün çalışkanlığımıza –çılgınlar gibi, başka insanlardan yüz kat fazla çalışırdık– karşın, dünyanın en aylak, en tembel ve flörtçü ya da şehvetli insanlarıydık. Yatakta kalarak ya da öğle sonrasının erken bir saatinde şehvete kapılınca çalışmamızı bırakıp yatağa dönerek bütün bir günü iptal ederdik: "İçinde bir şehvet hissetmiyor musun sen, haydi gel biraz dinlenelim" – bir göz kırpışı, bizim tanımımızla Bowery'nin en iyi Fransız stüdyosundaki bütün o yıllar boyunca yaşadığımız o olağanüstü uyum. Enginar alırken, davet verirken büyük bir özen gösterirdik, stüdyomuzdaki eşyalar yoksulluğa karşı kazanılmış bir yaratıcılık yengisiydi. Mutluyduk, bir mutluluk merkeziydik, arkadaşları-

mız tarafından seviliyorduk – herkes evimize gelebilirdi, elinde bir şarap şişesi olsun olmasın, aramızda topladığımız para ya da bir başka yardımcı melek sayesinde halledilirdi bu.

Arkadaşlarımızın sevdiği kişilerdik. Oysa yalnız yaşıyor şimdi Fumio. Ben de yalnız yaşıyorum. Zaman zaman yüzünde Çin dominosu oynadığı bir gecenin yorgunluğu görülse de, yalnızlığa gömüldüğü izlenimini veriyor Fumio. Bense yalnızlığın bir taş gibi üstüme çöktüğünü hissediyorum, arkadaşlarımızın adlarını bile hatırlayamıyorum, şimdi bütün bunlar o denli yabancı, o denli uzak geliyor ki. Şimdi sorun, kendini biraz daha iyi hissettiğinde kimi arayabileceğin – o zaman da işlerinin çok olduğunu, iki hafta sonraki bir genel toplantı için seni de listeye yazabileceklerini öğreneceksin yalnızca. Ne oldu o dünyaya, nereye gitti?

Kırmızı pantolon askılarıyla karşımda: Fumio olarak göremiyorum bu adamı. Ama bu yarı yabancı adam seni boşuyor. Kocan boşuyor seni. Sen delisin ve o da kentten ayrılıyor.

Ama senin kocan değil o, Fumio o: sevgili, dost – hem de bir yaşam boyu. Onların belgelerini, evliliklerini ve boşanmalarını si...tiret. Aynı satıcı tavrıyla şimdi daha iyi dost olacağımızı mı söyleyecek bana? Gizli birtakım işleri, niyeti ciddi genç bir bayan mı var acaba? Hayır, sorun bu değil: tek amaç Japonya'daki ev. "Senin için bir sakıncası yoksa, gene Grace'e başvururum. Bu işi yapmanın daha az karmaşık ve daha az pahalı bir yolu vardır belki." "Çok çabuk yapılmalı bu iş." "Tamam."

Artık söylenecek pek bir şey kalmadı. Doğal olarak kendimle ilgili sorular soruyor bana artık. Ama anlatacak hiçbir şeyim yok ki, yalnızca boşluk içinde geçirdiğim günlerle ilgili sırlar, o aşağılık korku, birbirini izleyen panik ve aylaklıkların en çocukçası var – günün on sekiz saatini okumakla geçirmem var.

"Ne üzerinde çalışıyorsun?" O korkulan, bildik soru, farkında olmadan telefon almacını kaldırdığında duyduğun Bell Telefon'un tahsildarının sesi kadar bildik soru. "Babanla ilgili olan kitabı mı yazıyorsun?" "Sayılır. Biraz zorluk çekiyorum." "Eh, devam et," diyor, garson kadın yanımızda, para alışverişi yapılıyor. Üzücü olsa da, kendi hesabımı ödemek istiyorum; elimdeki son parayı verecek olsam bile, ısrar etmeliyim. Bu paranın, alışverişlerini dikkatli yaparsan seni tam iki gün geçindirebileceği, alışveriş yapmazsan daha da

uzun bir süre geçindirebileceği gerçeğine boş ver. Kendi boşanma görüşmesinin ücretini ödemesine izin verme onun, seni kendisi çağırmış olsa bile. Paranı ver, yoksa aşağılanmayı kabul edeceksin – lanet olsun, öde şunu.

Gelgelelim hesabı çoktan ödedi Fumio, yarım saattir kalkmaya niyetleniyor, ama aynı zamanda da kalkmaya istekli değil. Ben de değilim. Bir yanımız, yitirilen bir şeye pişmanlığın da ötesinde özlem duyuyor, ama pişmanlık da duyuyor hâlâ; o şey bir an için göze ilişiyor, neredeyse anlaşılır hale geliyor, sonra da hemen gözden uzaklaşıp gidiyor. Sokağa bakan şu büyük pencerelerin önünden geçip giden birinin bir an için tanıdık gelmesi gibi. Bu pencerelerden, yoldan geçen arkadaşlarımızı görürüz hep – Phoebe'nin çekici yanı da bu zaten. Yemekleri değil kesinlikle. Burada Ruth'la birlikte otururken Fumio'nun geçtiğini ya da Sophie'yle birlikte otururken Ruth'un geçtiğini görebilirsin. Kimi öğle sonralarında, tanıdığım ve sokaktan topladığım bütün insanlar tek bir masanın çevresinde toplaşır. Birini görürsün ve kalkıp camı tıklatırsın, ama bunu yapman da gerekmez pek, çünkü herkes Phoebe'nin önünden geçerken, yapılacak bir işi olsa bile, Fumio'nun sık sık yaptığı gibi çamaşırlarını bir çamaşırhaneye götürüyor olsa bile, arkadaşları oturuyor mu diye camdan içeri bakıyordur zaten. Eh, çamaşırlar bekleyebilir – bir bira içilebilir. Ya da bir salata yenebilir.

Ya da şu bitimsiz yumurta, bitirmekten umudumu kestiğim tost, titreye titreye dudaklarıma getirdiğim kahve. "Lityum kullanıyorum artık." İtiraf. Bağışlanmayı izleyen pişmanlık. "İyi." Gerçeğin itiraf edilişini izleyen bağışlama; artık duygudan yoksun olan bir bağışlama. Onun, hepsinin istediği şeyi yapıyorum. Ama ilgilenmiyorlar artık. Biraz geç oldu çünkü. Birkaç ay önce solumdaki masada Sophie'ye yeniden lityum kullanmaya başladığımı söyleyince sevinçten ağlamıştı, sanki Adsız Alkolikler'e katılıp tedaviye başlamış bir alkolikmişim gibi. Artık lityum kullandığıma göre kurtulma şansım var demekti ona göre. Lityumu hep göz önünde tutuyorum şimdi: o sözcüğü, o tuhaf, ezici sözcüğü. Bir reverans gibi, bir dua gibi sunuyorum bu sözcüğü. Boş yere.

Kırmızı pantolon askıları olan adam derin bir utanç ve huzursuzluk içinde. Başından atmaya çalıştığı bir kadınla görüşme yapmak zorunda kaldı tabii, bu da hiçbir zaman kolay bir şey değildir, her za-

man güç ve insanın keyfini kaçıran bir şeydir. Bunun için bile üzgünüm. Çökmüş, yaşlı bir kadın olarak onun eline kalmayı hiçbir zaman istemedim; bir zamanlar hayran olduğu bir kadındım, onun, şık yünlü elbiseleri, kaliteli pabuçları ve eldivenleri, derli toplu bir topuzu olan kahverengi saçlı bilim kadınıydım ben. İş gömleğinin üzerine kırmızı pantolon askısı takmış şu heykeltraş, benim de Bowery'deki eski çatı katının aşağısındaki tefeci dükkânından beş sente alınmış bir iş gömleği giyip yaz sıcağında, açık pencerelerden sokaktaki serserilerin bağırtıları ve Hurdacı Joey'nin açık saçık, delice lafları duyulurken heykel yaptığım yıllarda dostumdu. Sokağın karşı yanında olan nalbur dükkânındaki Şişko David de kredi açardı bize.

"Miltie dükkânını kapamak zorunda kaldı," diyor Fumio durduk yerde. Miltie, David'in ortağıydı ama David kendini tümüyle iki sevgilisine ve tapınağına direklik etmeye adamak üzere binayı satıp işten elini çekince, uzmanlık alanı balık tutma takımları nalburculuğu olan Miltie Astor Place'te kendi dükkânını açmıştı. Ama kazandığı parayı içkiye yatırınca dükkânı yürütemedi. "Şimdi Shapiro'nun yanında çalışıyor; tezgâhtar yapmışlar onu. Elleri çok titriyor – fazla yaşayacağını sanmam." Çılgınca bir hüzün içinde gözlerimi Fumio'ya dikiyorum. Böyle mi oluyor her şey, böyle bir şeye yazgılı mıydık, her şey böyle acımasızdı da biz mi bugüne değin bilmiyorduk bunu?

Fumio biliyor ama; omuzlarının duruşu bildiğini gösteriyor. Bildiği için gidiyor. Bildiği için bu kadar çok çalışıyor, bildiği için gelecek yıl Soho'da açacağı sergi bu kadar önemli: çalışmadan ve ölümden başka bir şey olmadığını biliyor. Kırmızı askılarının aldatıcı kurumunun gerisindeki varlığı açıkça anlatıyor bunu. Gerçek, gömleğinin içindeki katılaşmış teninde yatıyor... ölüm, ölüm, ölüm. Ve yalnızlık, ölene değin tek başınalık. Yalnızca çalışma; elini çabuk tutup kendine küçük bir çalışma siperi oluşturabilirsen, sonun gelmeden önce bir şeylerin oldu demektir – yoksa hiçbir şeyin olmaz.

Ama çalışamıyorum ben. Ona hiçbir zaman söyleyemeyeceğim bir şey bu. Deli doktorlarına gitme işini sürdürseydim, hasta olduğumu ve iyileşmem gerektiğini, şu andaki işimin iyileşmek, yalnızca iyileşmek olduğunu söylerdim. Ama çalışmak –yapmak, oluşturmak, gerçekleştirmek, yaratmak– unut bunları. Ömrümün sonuna değin bunları yapamayan bir insan olarak yaşamak zorunda kalabilirim. Bu

koşulları kabul etmek zorunda kalma düşüncesi gün boyunca büyük acı veriyor bana – içgüdülerim, yaratmayı, yazmayı, resim yapmayı bırakarak sanatçı kimliğinden vazgeçmektense ölmeyi yeğliyor çünkü. Bu hale gelebilirim. Tam anlamıyla etkin ve beğenilen bir insan olmaktan çıkıp sıradan bir insan olmak zorunda kalabilirim. Çünkü, şu anda sanatçılıktan uzak biri olarak dışarıdan baktığımda, sanatçıların ne denli parlak göründüklerini görebiliyorum – bu dünyanın sıradan varoluş biçimini aşan kristal gibi parlak yaşamlar.

Onu özleyeceğimi söylediğimde yalnızca gülümsüyor Fumio: yakında dönecekmiş. Kendisine yalvarınca, Şükran Günü'nde eski ressam çetemizle yapacağımız büyük yıllık partiye gelebileceğini söylüyor. Onu özleyeceğimi söylediğimde, paniğin gizlediği tutkuyu, haklı olarak küçümsediği bağımlılığın gerisindeki büyük övgüyü ve sevecenliği sezmiyor. Uzaklaşıyor benden, her açıdan uzaklaşıyor benden. Şu Phoebe, şu saçma bar, Bowery'nin ıssızlığına bakan şu kocaman acımasız pencereler bizim sonumuz olacak; içerde TV açık, garson kadınlar sağa sola koşturuyor, insanlar pazar gazeteleri ve pazar söyleşileriyle oturuyor... Eski günlerde bizim de yaşadığımız bu aylaklık, aramızdaki şu anlamsız hüzünün tam karşıtı; şu yağda pişmiş yumurtaların sarısı, parayı ödediğimiz halde hâlâ kalkmadığımız için yeniden doldurulan kahve, sandalyemde ona olan sevgimi, onu yitirmenin, kendimi yitirmenin, yaşarken ölmenin, bizi yitirmenin verdiği büyük acıyı anlatmak için kıvranışım – eski halimizi, umudu, eğlenceyi yitirdim ben. Aslında İngilizce'de eğlence anlamına gelen Fun sözcüğü Fumio'nun takma adıydı, Fun-chán'a, Japonca'da Fumio için yaygın biçimde kullanılan o küçültme adına yakın olan tek İngilizce sözcük Fun'dı. İngilizce'de bu tek heceli ad yepyeni bir çağrışım kazanmış, o dönemde Fumio'ya çok güzel bir biçimde uymuştu, o yıllarda neşenin ta kendisiydi, erkek çocuğundan farksız bir sevgiliydi çünkü. O yaşam, o günler... Yaşamımın merkeziydi Fumio. Şimdi o evlilik şu anlamsız kafe masasında dağıldı gitti. Görünüşte bir ev ve bir yasa sorunu, mülkiyet ve yasallık yüzünden. Ama gerçek neden bu değil, biliyorum; gerçekten boşanmak için istiyor boşanmayı. "Tam anlamıyla bağımsız," diyor boyuna, hak isteminde bulunan reşit olmamış bir çocuk gibi.

İstediği şey özerklik değil. Özgürlük bile değil. Yalnızca bir yükten, bir sıkıntıdan kurtulmak, benimle ilgisini kesmek istiyor.

"Sorumlu" insanlardan biri olduğunu söylüyor ve bu sorumluluğu istemiyor. "Güzel, elindeki şu gücü kullanmayı hemen reddedebilirsin. Berbat bir şey zaten – beni mahkûm eden bir güç bu," demiştim ona Yılbaşı ertesinde bana uğradığı zaman. "Elbette, bu bir yük, Fumio. Aptalca bir ataerkillik geleneği. Hapsedeceğin ya da hapsetmeyeceğin bir malın değilim ben." "Ama dahası da var, her türlü sorumluluğu, yasal, parasal, bütün sorumlulukları içeren bir şey bu." "İrlanda'dan yaptığım iki ödemeli telefonun parasını ödememi istersen öderim." "Telefon konuşmaları umurumda değil benim, her zaman bol ödünç para verdin bana. Ama sorumluluk istemiyorum ben." "Öyleyse o düzenle işbirliği yapma," demiştim manik, güvenli, akıl hastalarına özgü bir rahatlık ve delilik ağı belagatıyla dolu bir halde.

Bu söylediklerime hâlâ inanıyorum, ama şimdi ilaca dönmüş, ilaç dozlarına, kayıtsız şartsız işbirliği yaparsam bir gün iyileşebilirim umuduna indirgenmiş durumdayım. Hastalığımın kurbanıyım. Ve ben dünyanın kıyısında dururken, bu hastalığın papazlarıyla kuramcıları, doktorlar, klinikler, ders kitapları, karşımda bir yarım daire oluşturup elbirliğiyle sevdiğim insanın komplosuna katılıyorlar. Geriye doğru tek bir adım atarsam, düşüp ölüme ve intihara giderim, öne doğru yüzlerce adım attığımda da aralarına katılıp yeniden bütünleşirim onlarla. Yüzlerindeki ifade beni iyi karşılamayacaklarını gösteriyor; sakınıyorlar benden. Görüşlerimi bıraktım, teslim ettim, yaşadığım deneyimin niteliği ve doğruluğu konusunda onlarla çekişmiyorum artık, alçakça deliliğimi, deliliğimin tatsız, gülünç, ruh körleten aşağılayıcılığını, iğrenç farklılığını kabul ettim – onlara döndüm artık, gönüllü olarak, yaltaklanarak. Bir sürüngen. Gitgide azalan bir acımayla seyrediyorlar beni.

Eve yürürken duyduğum utancın yeni bir yanı var: kovulan milyonlarca kadından biriyim şimdi, reddedilmiş bir eşim. Yüreğimin eşi, şu soğuk ve mahcup adama, yirmi yıllık sanatçı dostum, pantolon askısı takmış şu zorbaya, başarılarıyla beni öldüren şu adama dönüştü. Başarıları için onun adına memnun olmaya bile meydan kalmıyor – kendisi o denli memnun ki, yenilgiye uğratıyor bu beni. Sonraki haftalarda ve aylarda o lanet olası avukatıyla görüşürken, yenilginin sürdüğünü, onu yitirdiğimi görüyorum. Artık benimle bağlantı kurması gerekmiyor hiç çünkü. Uzaktaki bir yer ve boşanma yüzünden yitiriyorum onu –her şeye karşın, dostum ve sevdiğim

bir insan olarak onunla ilişkimi sürdürebilirdim oysa– dostluğunu bile yitiriyorum, bizi biz yapan o kan bağını, özdeşliğimizi yitiriyorum. On yıl evli kaldıktan sonra sekiz yıl boyunca arkadaş olarak yaşadık, ayrı yerlerde ama birbirimize yakın olarak yaşadık; öyle ki İran'da tutuklandığında ya da İrlanda'da hapsedildiğinde ilk önce onun adını haykırıyordun, ansızın bir kalp krizi, bir mermi ya da altında kaldığın bir kamyon yüzünden ölseydin, her an olabilirdi bu, söyleyeceğin son söz onun adı olurdu. Bu adamı o kadar çok, o kadar uzun bir süredir, o kadar katıksızca seviyorum ki, göğsümde bir güç, göğüs uçlarımda bir anı, hâlâ cinsel organımda ya da uyluklarımın içinde duran ve hep orada kalıp çağrıştıracak, hatırlayacak ve hiçbir zaman unutmaya başlamayacak bir kas bu adam artık. Dolayısıyla, yeminler etmeye bile gerek yok. Bütün yemin etmeler ve yeminden dönmeler anlamsız – artık onun pek ilgilenmediği şu kırtasiyecilikteki saçma yasallık düşkünlüğü gibi. Uyluklarımın içini saran o duyarlı deri, gerek bugün, gerek seksen yaşına geldiğimde, duyularımın son gücüyle bile olsa, bilecek ve tanıklık edecek – hâlâ yerinde duruyor olacak bu sevgi, bir ağacın yaşını belirleyen halkalar gibi. Hatırlamıyor musun? Ağaçların yaşam sürecini, bir ağacın gövdesindeki halkaların nasıl o ağacın yaşadığı her yılı ve her anı belirlediğini sen öğretmiştin bana; işte sevdiğimiz insanların da bizim içimizde halkalar oluşturduğu görülürdü, yarılıp açılacak olsaydık. Yarılıp açılsaydık.

8.

Bu drama benimle birlikte sürüklenen pek çok kişi gibi, Sophie de büyük bir gerginlik, benimkinden daha küçük ama benimkine koşut bir çözülme yaşadı ve bunun onu hâlâ etkilediğini, hırçınlığına, geneldeki sinirli haline bunun yol açtığını öne sürüyor. Sophie'nin hırçınlıklarına göz yummalıyım – o benim hırçınlıklarıma göz yummuştu. Henüz dönemiyor bana –dönmeyi düşünüyorsa– her şey çok yeni daha çünkü. Bir daha güvenemeyecek bana artık; tabii bu durumun yinelenmesine de katlanamayacak. Benim hastalığımsa sürekli yineleyecek bir şey. "Lityum alırsam yinelemez," diyorum. "Gene bırakırsın." "Hayır, bırakmam." "Şimdi böyle söylüyorsun, ama daha önce bırakmıştın." "Öğrendim – bunu yeniden öğrenmeme pek gerek yok." Gelecekte filanca tarihte günde dört lityum kapsülü yutup yutmayacağım gibi havada kalacak bir konu üzerinde ciddi ciddi tartışıyoruz. Kırıcı oluyor bu kavgalar. Çok kırıcı oluyorlar; çok şey öğrendik, çok şey gördük çünkü. Onun gözünde o denli yıpranmış ve kusurlu bir insanım ki, hiçbir zaman bana dönmeyi düşünmeyecek. Bu gerçeğin verdiği acı içimde bir dalga gibi kabarıyor; şu suskun yaratığın içindeki pişmanlığın boyutunu bir bilse. Bir ağlayabilsem. Bütün varlığım duyguları gizlemeye, yenilgiyi gizlemeye adandı artık.

Sophie bana dönecek olursa, hangi üstü kapalı sözün bana yatışmış, ama utanç dolu geçmişi her an yinelenebilecek bir hasta olduğumu hatırlatacağını iyi bilen biriyle yaşamaya mahkûm olacağımın bilincindeyim. Psikiyatrinin kuşattığı ilişkiler, bir hapishane yaşamına, bir gardiyanla şartlı olarak serbest bırakılmış bir mahkûmun ortak yaşamına, kuşku ile, içerleme dolu bir bağımlılığın huzursuz edici bir birleşimine dönüşüyor. Olanları bilmeyen birini bulmak daha iyi olmaz mı? Şu lanet olası lityumu alıp almadığını da söylememek? Ama her yeni sevgili, çok geçmeden, olanları açıklama sıkıntısına girecek iyi niyetli birinden öğrenecektir gerçeği – Dakota benimle

tanıştığında kulağına bir sürü öykü doldurulmuştu; Sophie'de de oldu bu. Ama hiç değilse başlangıçta yeni sevgilinin gözünde geçmişi temiz biri olursun ve gerçeğin sunuluş biçimini yönlendirip ilk kez senden duyacağı bütün olaylara biraz alay da katabilirsin.

Dolayısıyla, onsuz daha rahat ettiğimi düşündüğüm anlar oluyor; onun bütün bu bağlılığına karşın. Bu son aylarda yaşamımı kurtaran kişiler Benfield'la Sophie oldu. Ziyaretime gelen tek kişi Sophie, ayrıca her gün telefon ediyor. Ama bu tür cankurtaran halatları aynı zamanda bağımlılık demek. Bağımlılıktan kurtulabilsem, bu da iyileşmek anlamına gelir, ondan da kurtulabilirim. Foyamı meydana çıkarabilecek bir insan Sophie. İş bu kadarla da kalmıyor, harcadı, tüketti beni; onun gözünde boş bir kuyuyum şimdi.

Bu günlerde bir tahterevallideymiş gibi bir gecesini Marcy'yle bir gecesini benimle geçiriyor. Ara sıra da bizi başından savıp bir gecesini kendine ayırıyor. Sonra da telefondan neşeli sesi duyuluyor; yalnızca onun telefonlarına yanıt veriyorum, bütün telefonları ilkin telesekreterle eliyorum, bu düzenbaz ve aşağılık makine zindanımda saklanmamı ve imipraminin ya da Benfield'ın uygun gördüğü herhangi bir depresyon ilacının verdiği uyuşukluğun içinde zaman öldürmemi, saçma sapan şeyler okumamı sağlıyor. Benfield ilaçları alıp almamakta serbest bırakıyor beni; ilaçları tümden bırakıp dosdoğru yaşamın içine dalma zamanımın geldiğini söylediğinde ne olacak peki? "Nasılsın?" diye soruyor Sophie. "İyiyim," diyorum her zamanki gibi; bunun kadar nefret ettiğim bir sözcük yok. Ama başka ne denebilir ki? "İyiyim iyiyim, bundan daha iyi olamam," diye ekliyorum ters ters. Gülüyor Sophie. "Ama gerçekten nasılsın? Neler yapıyorsun?"

"Okuyorum, başka hiçbir şey yapmıyorum." Bu kusurumu daha önce de itiraf etmiştim ona, ama durumun ne denli ciddi olduğu konusunda hiçbir fikri yok. "Çalışman bitti mi?" "Aşağı yukarı." Bu da bir yalan. "Akşam yemeğine ne dersin?" "Olur, tabii." Boşalmak üzere olan tuzlu bisküvi paketi sandalyemin yanında duruyor; saat sekiz buçuk. İşten az önce çıkmış Sophie, yalıtım gereçlerini taşımak için ödünç aldığı arabamla gelip beni alacak. Bir küllüğü boşaltıyorum, yatağı topluyorum, günlerdir birikmiş bulaşıkları yıkıyorum ve sonra kapı zilini, ardından da, hâlâ anahtarı olduğu için, merdivendeki ayak seslerini duyuyorum; parlak çizmeleri ve bluciniyle zıplaya zıplaya beş katı çıkmasıyla birlikte, yaşam bu tavanarası büyüklü-

ğündeki tabuta akın ediyor.

Şimdi cesaretimi toplayarak kapıya gidip onu karşılamalıyım – geçmişimizi yansılayan alçakgönüllü, küçük bir kucaklaşmayla. Benim gecelerimde hâlâ yan yana uyuyoruz. Marcy'nin geceleriyse soluk kesici bir tutkuyla yaşanıyordur herhalde. Benim gecelerim oldukça uslu bir biçimde geçiyor. Sevişmek istemiyor Sophie ya da istemiyormuş gibi görünüyor. Ben de istemiyorum: benliğimin derinliklerinde sevişme isteği duymuyorum hiç; harcanan o güç, o çaba, o nem ve koku, o zorluk. Tene arzu duyurmak çok güç. Ancak, yüzeysel olarak arzu duyuyorum. Daha doğrusu, ben sevişmek istemiyorum ama onun sevişmek istemesini istiyorum. Sevilmek istiyorum; hatta sevmek istiyorum – ama yalnızca yürekten, salgı bezlerinden değil, duygulardan gelen bir sevgiyle: gözler, ağız, sözler, duygular ve duyguya, tutkuya, bütün bunların coşkunluğuna ve müziğine duyulan büyük arzu, göğsü parçalayan sevecenlik ve özlem. Ama tene hiç başvurulmasın. Tene başvurulmayınca da, yalnızca gerçekleşmemiş bir düşe, kimi zaman önceden belirlenmiş bir düşe dönüşür sevgi: bu gece yaklaşacağım ona – sanki yerine getirilmesi gereken bir görev, aramızda bir bağ kurulması, duygularımızın onarılması, cinselliğin geri dönmesi için yaşanması gereken bir şeymiş gibi. Ama girişimde bulunma zamanı geldiğinde, içimde hiçbir istek duymuyorum ve bunun yerine onunla yeni bir kavgaya girişiyorum. Kavgadan kaçınmak çok güç artık. Ve tartışma da cinselliği öldürüyor. Şimdi ya o da sevişme isteği duymadığı için gücenip geri çekileceğim ya da bilinçsizce, onda hiçbir istek yaratmayacak bir biçimde girişimde bulunacağım. Sonra kızıyorum. Reddedildim çünkü, isteğim yerine getirilmedi – üç gün boyunca zihnimi kaplayacak bir düşünce, yaşamdaki konumumun ne denli umutsuz olduğunu gösteren bir kanıt daha bu reddedilme. Yazmanın ya da başka bir çalışma yapmanın ne denli olanaksız olduğunun bir kanıtı daha. Durumumun nasıl kötülediğinin ve hiçbir gelişmeye olanak vermemesinin bir kanıtı daha – aylar oldu. Sürekli olarak, Sophie'nin o ilk yıllarda, mavi ambarda, küçük beyaz çiçekleri olan koyu mavi çarşafın üstünde diz çökmüş bir halde, arzu ve neşeyle gülmesi geliyor gözümün önüne.

Ama şu anda On Beşinci Cadde'deki şu küçük büroda bir siluet halinde gördüğüm, telefonda konuşmasını seyrettiğim bu uzun boylu ince insanla birlikte yaşamıyorum artık: yeni yaşamının devinimi,

uzaklara, ulaşamayacağım bir yere sürükleyecek onu. Ve sonunda artık doğru dürüst tanımadığım biri olacak – bunu haykırmak, telefon konuşmasını bölmek, bağırarak bana dönmesini söylemek istiyorum. Benden uzaklaşmasının bir nedeni de Marcy, Marcy'nin istemlerinin yarattığı baskı.

Ya da, olaya başka bir yönden bakıldığında, benim varlığımın sürmesinin onun üstünde yarattığı baskı. Marcy olmasaydı, benimle olan ilişkisini sürdürebilirdi belki. Ama ortada yalnızca Marcy olsaydı, işi daha kolay olurdu. Bu üçlü ilişkinin yarattığı bütün gerginliğe, Marcy'nin varlığının yol açtığı bütün gerilime karşın, asıl sorun benim varlığım. Depresyona özgü şu yarı yaşam içindeki varlığım. Deliliğimin yol açtığı o garip davranışlarımı izleyen şu halim; Sophie'yi, Sophie'nin doğru davranış anlayışını, patlayıp paramparça olmadan önceki kimliğimle ilgili düşüncelerini epeyce hırpalamış olmalı o davranışlarım. Şimdi, uslanıp tövbe etmiş durumdayım kuşkusuz. Ama işi tümden çözülüp gitmeye, bütün yaşamımı yetersizlik, bağımlılık, kederin yarattığı asık suratlılık, depresyonun yol açtığı sınırsız duyumsamazlık içinde geçireceğim izlenimini vermeye kadar götürsem bile, neye yarayacak ki bu?

Hastalığımın ne zaman sona ereceği konusunda nasıl bir tahmin yapılabilir ki zaten? Döngüsel bir şey bu hastalık. Geri dönecek. Sağlıklı olmak yalnızca bir süre için sakinleşmek demek. Bu kadının, koruyucu ilaç olarak lityum kullansa bile, bu ilacı kullanmayı sürdüreceğini, sürdürse bile lityumun her zaman işe yarayacağını kim söyleyebilir? Böyle bir sürü vaka var... Sophie, Marcy'nin tıp öğrencisi olan erkek kardeşinin getirdiği kitapçıklardan bu konuda bir sürü bilgi edinmiş durumda; Martha Ravich'in lityumu kaç kez bıraktığını, ortaya yeni çıkan bir adamın vitaminlerle ilgili nasıl kuramları olduğunu biliyor. Ya da kent dışında lityum kullanan ve görmem gereken bir başka adam olduğunu – bir broşür yayımlamış bu adam. Bütün umutluluğuyla, bana katlanmaya çalışıyor Sophie. Onunla birlikte geçirdiğim gecenin sabahında şafak sökerken, arabamı ceza yemeyelim diye sokaktan çekip bir otoparka yerleştirdikten sonra, bana kahve getiriyor. Benfield'a gittiğim ya da onun evinin bulunduğu köşenin hemen arkasında olan hastanede kan aldırdığım günlerde, evinde dinlenmeme ya da doymak bilmeden okuma alışkanlığımı sürdürmeme izin veriyor. Beni denetliyor, Benfield'la yap-

tığım görüşmeler cesaretimi kırarsa beni azarlıyor. Beni canlı tutuyor. Hâlâ soluk almayı sağlayan en düşük canlılık düzeyinde tutuyor. Öfkelenmeleri bile zorla bana bir parça yaşam gücü aşılama girişimi belki de.

Ve garip bir biçimde, birbirimizi iyileştiriyoruz. O kıyametten sonra, bu durumu atlatabilirsek başka pek çok şeyi atlatabiliriz – şu "biz" kavramı öylesine kuşkulu, öylesine belirsiz ki şu anda.

9.

Sophie'yle birlikte Bowery'deki binamın önünde, arabamın içinde oturuyoruz; o şoför koltuğunda. Beni burada indirip inşaat işine gidecek. Aslında geç bile kaldı ve benim suskun titreyişim onu alıkoyuyor. "Dinle, seni *burada* mı yoksa başka bir yerde mi indirmemi istersin?" "Ah..." "Bir şeyler söyle, Tanrı aşkına, söyle bana." Karşılıklı bir mahcupluk. "Bilmiyorum." Ama o merdivenleri çıkamayacağımı, gelen mektuplarla, pencerenin yanında duran, kitap okuduğum sandalyeyle yüz yüze gelemeyeceğimi iyi biliyorum – ve de gün boyu hiçbir şey yapmadan oturmayı sürdüremeyeceğimi. Şimdi sık sık arabamı ödünç alıyor Sophie – küçük Volkswagen'ım, çalıştığı inşaat şirketinin yardımcısı haline geldi. Başkalarıyla birlikte çalışıyor Sophie: Chris, Donna, hatta Marcy'yle. Dün geceyi benimle geçirdiği için, bu geceyi Marcy'yle geçirecek. Ya da geç saatlere kadar çalışacak: işi benimle geçirdiği kısacık süreye bile sarkmaya başladı. "Çabuk ol, karar ver – ne yapmak istiyorsun? Geç kaldım." Sertleşmiş durumda, tepeden bakışı her yanımı kaplıyor, onu yeniden kazanma, bu ilişkiyi sürdürme kararımı zayıflatıyor. Sana böyle davranan birinin yanında niye kalacaksın ki?

Bu son aylardaki olağanüstü sabrı, yumuşaklığı ve sevecenliği, benim için kaygılanması, şu haliyle çok çelişiyor; beni terk ettiğinde bile, yıkmak için terk etmemişti beni. Bir zamanlar sevdiği, hâlâ sevdiği insandan çok farklıyım şu anda – deli doktorunun yanından gelen, ilaçlarla, depresyon ilaçlarının desteğiyle ayakta duran, arabadan inme cesaretinden ya da akıllılığından bile yoksun şu yağmurluklu solgun yaratığa bakınca, eski kimliğimin anısı nasıl da üzüyordur onu. Yalvarıyorum şu anda – bir şeyler için yalvarıyorum: bir başka gün, bir başka gidilecek yer için, onu yeniden görene değin, kırk sekiz ya da yetmiş iki saat boyunca sürdüreceğim varoluş biçiminden farklı bir varoluş biçimi için. Gördüğüm tek insan, dış dünyadaki tek

güç ve uyarı kaynağım, tek bağlantım Sophie. Bu kez yumuşak bir sesle söylüyor: "Gerçekten işe gitmek zorundayım." "Tabii. Yalnız, şey..." "Ne?" Sonunda düşündüğüm şeyi söylüyorum – "Seninle gelebilir miyim?" Bir sessizlik. "Sana yardım edebilirim belki." Ve Sophie evet diyor. Üstümü değiştirmek için yukarıya koşturuyorum, geçen gün bulduğumuz bir resim gömleğiyle eski bir blucin giyiyorum.

Bir saat sonra, bir yapı iskelesinin tepesinde, elimde püskürtme tabancası, tavan boyuyorum; çevremde, aşağıda yerde kocaman makineler. Kompresörün uğultusu ve fışkıran ince boya sağanağı arasında, "Bak, tavan boyayan bir insansın şu anda, saatine beş dolar alan bir inşaat işçisisin, dikkat et ama, patron değil işçisin, artık yazı yazamıyorsun, kim olduğunu bile bilmiyorsun, sorunlarınla hiç mi hiç başa çıkamıyorsun çünkü," diyorum kendi kendime. Tavan boyadığın için, yalıtım malzemesi kapladığın için sevinçlisin – o çatı katında, yaşamının sonuna değin yalnız ve yeteneksiz bir insan olarak kalmak yerine bir şeyler yapabildiğin için sevinçlisin. Yaşamın tam ortasında bir yerlerde yitip gitmiş durumdasın.

Bir yapı iskelesinin tepesinde, elimde bir püskürtme tabancası, bu geniş zemin katının üst kısmını kaplayan beton tavanı bölüm bölüm boyayarak yaşamla aramda bir bağ kurabilmek için çabalıyorum; burayı – büyük bir bölümünü bir kitabevine dönüştürüyoruz. Bilimkurgu kitapları satılacak. Bu yerin sahiplerinden hiç mi hiç hoşlanmıyorum; ücretli işçilerinin ücretli işçisi olarak bir hiçim onların gözünde, bir asalağım. Tavanın boyasını kimi zaman beğeniyorlar, kimi zaman da beğenmiyorlar, o zaman bir kat boya daha çekiliyor tavana; yeni zımparalanmış döşemelere sürdüğümüz cilanın her yanına basıp duruyorlar ve Sophie de köpürüyor. Ücretli bir işçi olarak tek yapmam gereken şey işi sürdürmek, hiçbir sorumluluğum yok ama çalışmama izin veriliyor. Başka hiçbir işe yaramaz bir haldeyken, bir duvarı boyayabilmek ne kadar iyi geliyor. Heykeltraşlık becerimi, çiftlik onarma ve stüdyo kurma deneyimimi de katıyorum bu işe. Yapım – bu edimin yapıcılığı. Kendisi için bir dükkân yarattığımız şu züppe İngiliz'e, bu adamın denetimlerine, ortalığı ayağa kaldıran giriş ve çıkışlarına boş ver: radyo İrlanda'daki ikinci açlık grevinin sona erdiğini bildiriyor. Mal sahibinin, satıcılarıyla yaptığı görüşmeleri, alacakları büyük komisyonlar konusundaki telaşını,

"koleksiyonculara özgü resimli kitap dizisi"yle ilgili gösterişli tavırlarını izliyorum. Bu adamın hiç haberi yok – ama yaşamımı kurtarıyor benim. Onun sayesinde çalışan bir ceset oldum.

Gerçekte Sophie'nin sayesinde oldu bu. Her sabah dükkânın tozlu bir beton döşemesi, yeni yalıtılmış çıplak duvarları, kırık, küçük bir tuvaleti, blucinlerimizi ve gömleklerimizi astığımız ilkel askıları olan bodrumunda üstümüzü değiştirip iş giysilerimizi giyiyoruz; öğle yemeğine çıkarken ya da gün bitiminde gene sokak giysilerimizi giyiyoruz – acı çekmeden ya da daha az acı çekerek geçireceğim birkaç saat daha. Şu soldaki duvar kusursuz bir biçimde nasıl sıvanacak, sıvanın içindeki kum nasıl görünmez kılınacak gibi küçük, sevimli sorunlar sayesinde kendi sorunlarım bir süre için bir yana bırakılıyor. Durumu umutsuz görünen şu merdiven nasıl onarılacak, şu eski tırabzan direği insan trafiğine dayanacak kadar sağlam hale nasıl getirilecek gibi zorlu sorunlarda bile, şu son ayların babamla ilgili kitabı hiçbir zaman bitiremeyeceğim, önümüzdeki yaz çiftlikte tek başıma bir cehennem yaşamı sürdüreceğim biçimindeki korkularıyla karşılaştırıldığında, bir armağan gibi geliyor bana bu sorunlar.

Yalıtım malzemesi kaplarken, bu işlerle yaşamımı boşa harcadığımı unutuyorum. Sonradan aklıma geliyor bu; aynı zamanda bugün bir işte çalışabildiğim için şanslı olduğum, dükkân bitince bu işi yitireceğim gerçeği de geliyor aklıma. Neyse ki bu işten sonra Village'da bir yer zımparalama işi daha var; sokaktan bir grup kadının yer zımparaladığını gören bir adam içeri girip bir iş önerisinde bulundu. Bizim ücretimizin daha düşük olacağını düşündü herhalde. Sevinçten havaya uçtuk. Bir iş daha. Üzüntüm yavaş yavaş azalıyor: çalışma iyileştiriyor beni. Bu inşaat şirketi başaracak bunu belki de – bütün yaşamımı bu biçimde, saatine beş dolar alıp gitgide yaşlanarak geçirebilecek miyim peki? Görünürde başka hiçbir seçenek yok. Sophie için yararlı olabilir bu iş; kısa bir süre içinde bir ekibin yöneticisi ve tasarımcısı olabilir. Bir zamanlar, sermaye katıp böyle bir tasarıda yer alabilecek durumdaydım. Şimdiyse yalnızca bu iş beni kendi varlığımın yükünden uzaklaştırdığı için değil, ücret aldığım için de gönül borcu duyuyorum. Alacaklıların payını çıkardıktan sonra bile yüz dolar kalıyor bana; bir iki hafta geçindirir bu para beni. Yiyecek alacağım artık, yeniden yemek yiyeceğim. Günlük bedensel çalışma, burada ve şu anda başarılması gereken işler sayesin-

de, geleceğe ilişkin korkularım hafifliyor.

Sophie'nin yanında çalışmak çok zevkli. İlk hafta beni öğle yemeğine bile götürdü, birlikte bir kafeden öbürüne dolaştık durduk ve sonunda bu semtteki bütün hamburgerlerin tadına bakmış olduk; bu yemekler yenirken, ben sessiz sessiz otururken ya da sürekli işten söz ederken, yumuşak bir tavırla bekledi Sophie. Bu iş sayesinde yararlı, işi gücü olan, yeterli biri gibi hissetmeye başladım kendimi. Bu işi yapmak, uzun süredir bakımsız kalmış döşemeleri tekrar tekrar süpürmek çılgınlık, diye düşünüyorum. Çılgınlık bu kuşkusuz, ama hiç değilse bir iş. Bazı insanları şaşırtabilir bu – buraya gelişimin, yaşamımın bu hale gelişinin uzun öyküsü. Ama bu durumdan hoşnutum ben, Marcy'yle birlikte sırayla kullandığımız zımpara makinesi konusunda neredeyse bencillik bile ediyorum. Marcy de bizimle birlikte tabii; bu sorunla da birlikte yaşamak zorundayım.

Marcy ilk günün akşamında geldiğinde, kendi işinden çıktıktan sonra daha fazla para kazanmak için buraya geldiğini, Sophie'yle birlikte akşam yemeği yemek, geceyi onun evinde geçirmek için geç saatlere kadar kaldığını anladım. Hepimiz bu konuda çok uygar davranıyoruz ama Marcy'nin eve gitmek üzere üstünü değiştirmeye başladığı kaçınılmaz anlar oluyor. Ya yalnız gidiyor ya da Sophie'yle. Kimi zaman da Sophie bana yakınlık göstererek işi ağırdan alıyor ve böylece o gece için beni seçtiğini bildiriyor. Ve Marcy de o çirkin küçük tuvalette gözyaşlarına boğuluyor. O zaman aradan çekilmek, Sophie'nin bütün bunların hem kendisi hem de Marcy için ne denli zor olduğunu açıklamasını dinlemek zorunda kalıyorum; anlayış göstermek, arabamı alıp gitmek zorunda kalıyorum. Ne de olsa birlikte sinemaya gideceklermiş. Kendimi bu işe aldırarak aralarına girdim, hatta işlerini ellerinden aldım belki de.

İşimi iyi yapıyorum. İşim de bana çok iyi geliyor. Bir inşaat işçisi olabildiğim günler iyi geçiyor. Öbür günler iyi geçmiyor: işin hafif olduğu günler, Marcy'nin günleri, iki iş arasındaki günler. Sonunda mektuplarımı yazdım. Hatta çatı katını da temizleyip çiçekleri eski hallerine getirdim. Bunları yaptıktan sonra okumak, boş boş bakmak ve hatırlamaktan başka yapılacak bir şey kalmadı. Çalışmak bunlardan çok daha iyi. Herhangi bir işte çalışmak. Şu anda yaptığım iş için, Village'da düzenlediğimiz apartman dairesi için yaşıyorum çünkü. Cadde boyunca çiçek açmış armut ağaçları, rahat eski

kâgir binalar. Boya ve vernik kokuları içinde, hatta bu küçücük dairenin garip kişisel kokusuyla, benzersiz ruhuyla iç içe çalışmak: iki eşcinsel antikacı tarafından işe alındık; yüksek bir kira alabilsinler diye daireye çekidüzen verme işinde kullanıyorlar bizi. Dairenin hep birlikte zımparalayıp cilaladığımız meşe ağacı tahtalarının her birinin biçim ve renginden büyük zevk alıyorum. Bu iş için gereğinden fazla zaman harcıyoruz. Para yitiriyoruz bu işte; Sophie'nin eğilimlerinden biri bu, yeterince pazarlık yapmasını hiçbir zaman beceremez çünkü – acemi müteahhitlerin her zamanki hatası. Ama ağaçlardaki çiçekler, kaldırımın sıcağı, kâgir duvarların ılıklığında baharın direşkenliği, taze yaprakların kışkırtıcılığı... İyileşiyorum.

10.

Sonra bir gün çiftliğin parası ödendi; nisan ayının son günlerinden birinde son çeki yazdım. Üstümden büyük bir yük kalkmış oldu. Beş aydır bir açık artırmanın gölgesini hissederek yaşıyordum. Atlar güvenlikte, bir binicilik kulübü aldı onları, ama koloni yok olacak. Banka işini denedim; çiftlik evi için ipotek olanağı sağlayacaklardı, ama gelirim olmadığından ödemeleri yapamayacaktım ve dolayısıyla çiftliğin öbür bölümlerini bile yitirecektim. Birkaç dönüm arazi mi satsaydım acaba? Bir emlakçıyla birlikte yolun ortasında durup akasya ağaçlarının sık olduğu bir alanda nerelere ev yapabileceğimi tasarlamaya çalışırken, bu iş için planlama kurulundan, denetleme kurulundan, sağlık kurulundan izin almanın bir iki yıl süreceğini anladım. Sonra da alıcı bekleyecektim. Bu kadar zamanım yoktu; ipoteğin süresi çoktan dolmuş olacaktı. Onun için çiftliği yazarlığımla kurtarmak zorundaydım. Bir mucize sonucu başardım bunu. Yurtdışından damla damla akan telif ücretlerini, elime geçirebildiğim her senti biriktirip borcumu ödedim; nasıl geçineceğimi, öbür borçlarımı nasıl ödeyeceğimi hiç düşünmeden, elimdeki parayı hemen gönderdim; inşaat işlerinde çalışarak, yiyeceğimden, yaşamın kendisinden kısarak, Page's dışındaki bütün borçlarımı ödedim; Page's bile yarı yarıya ödenmiş durumda.

Şimdi çiftlik, daha doğrusu bir sanatçı kadınlar kolonisine dönüşecek olan arazi güvenlikte, son sentine değin ödenmiş durumda. Avrupa gerçekleştirdi bunu, henüz çevrilmemiş filanca kitabım için İtalya'dan, Fransa'dan, Almanya'dan, İskandinavya'dan gelen küçük avanslar gerçekleştirdi – telif ajansları harika bir iş başardılar. İlk ödemeyi Almanlar yaptı, İsviçreliler de tam zamanında imdada yetiştiler. Borcumun son bölümünü gönderdiler. Yazmak olanaksız artık, sanat da önemsiz geliyor, geriye yalnızca çiftlik kaldı. Eflatun ambar, yazı hatırlatırcasına, yarı bitmiş bir halde duruyor. Bir bakı-

ma, bu ambarı bitirebilirsem –tek başıma, çıraklar olmadan– bu tek kişilik kahramanlıkla bir bakıma her şeyin, bütün aptallıklarımın, bütün yitimlerimin, hatta kendimi yitirmenin bedelini ödeyip kurtulabilirim.

Zorlu bir sınav, tıpkı masallardaki zorlu sınavlar gibi; bu sınavlarda kişiler uzun süre çabaladıktan sonra haklılığa, kurtuluşa ulaşır, bilmeceyi çözer ve ödülü kazanır. Tek başıma, kimsenin yardımı olmadan ya da yalnızca Sophie'nin yardımıyla bir ev yapabilsem; çiftliğe geldiği günlerde ince marangozluk işlerini yapar Sophie: kapı ve pencere yerlerini düzenlemek, pencere kanatlarını ve Fransız kapılarını takmak gibi. Ama bütün tekdüze işleri: harç dökme, sıvama, boyama, zımparalama, yalıtım yapma, kalıp dökme, yer tahtalarıyla süs tahtalarını yerleştirme işlerini; bütün yer döşemesi işlerini: zımparalama ve cilalama işlerini – bunları ben yaparım. Hiç yardım görmeden. Tek başıma. Orada aylarca tek başına kalıp yalnızca bu işleri yapmak – nasıl dayanacağım buna? Üstelik ambarda yatıp kalkmam gerekecek, çiftlik evini kiraya vermeyi sürdürmek zorundayım çünkü – önümüzdeki yılın vergilerini ödemek için başka hiçbir seçeneğim yok. Tuvalet, banyo, lavabo gibi, bir süre sonra aramaya başlayacağım şeylerin hiçbirinin yer almadığı bitmemiş bir evin iskeletinde yaşamak. Çırak da olmayacak, kalabilecekleri doğru dürüst bir yer yok çünkü. Geçen yılın olaylarından sonra başka bir grubu çağırmaya utanıyorum çünkü, onun için de ne ilan verdim ne de bir haber yaydım. Aslında başka insanların varlığına katlanabilecek durumda değilim, hâlâ konuşmakta güçlük çekiyorum, o insanların karşısında aptal hissedebilirim kendimi.

Bazı günler, bir merdivene çıkıp birkaç tahtayı boyamak sekiz saatimi alıyor. Kimi temmuz öğle sonralarında da, tahta süslemeleri kusursuz bir biçimde yerleştirmeye çalışırken –sonunda onlara sıra geldi– sıcak yüzünden ölçme işini bile yapamadığım anlar oluyor. Yüksek bir merdivenin tepesinde, göz kamaştırıcı ışığın ve kendi umarsızlığımın ortasında, süslemelerin tek bir bölümünü yerleştirmek için kırk dakikamı harcıyorum. Sonra bina iskeletinin gölgeli bölümüne –zemin kata– iniyorum; hâlâ erkek çocuklarının derme çatma kulüp binalarını andırıyor bu kat: Sophie'nin benzetmesi bu, ama sonunda yer döşemesini yaptık, bütün bir ay, haziran ayı boyunca bu işle uğraştık. Ve sonuç harika oldu: yer tahtaları su gibi akarak

taş duvarla birleşiyor, bütün tahtalar duvarın girinti ve çıkıntılarına uyacak biçimde kesildi; hepsi de su gibi düzgün. Dördümüz yaptık bu işi: Sybille, Gloria, Sophie ve ben. Onlar kente döndü ve ben gene yalnız kaldım, her kezinde haftalarca yalnız kalıyorum. Güneşten ve bir merdivene çıkıp ancak iki kişi olursa, metre şeridinin öbür ucundan tutacak ikinci bir kişi olursa yapılabilecek ölçüm işini tek başına yapmanın olanaksızlığından kaçıp salonun gölgesine sığınıyorum. Kahve yap. Biraz oku ya da yalnızca gözlerini kapa ve dinlendir onları. Bir sigara iç ve sonra oraya gidip yeniden dene. Bugün o tahtaları yerleştireceksin: bugünkü işin bu. Yapmak zorundasın bu işi. Dalgacı, işinin başına dön; zorla kendini.

Kendimi zorluyorum, merdiven sallanıyor; günlerce. Sonra haftalarca harç dökme ve sıvama. Bazı günlerde bir mucize gibi kentten gönüllüler geliyor: Amerika'nın ve Avrupa'nın her yanından bir tiyatro konferansına gelip ilan tahtasında buradaki işler için yardım isteyen küçük bir kartı fark eden kadınlar. Onlara aşçılık, marangozluk, evsahibeliği yapıyorum – bana eşlik ettikleri, arkadaşlık ettikleri, inanılmayacak kadar çok çalıştıkları için gönül borcu duyuyorum. Özellikle nükleer silahlara karşı tiyatro oyunları düzenleyen Barbara George'a, buraya tekrar tekrar geliyor Barbara George ve yanında başkalarını da getiriyor: motosiklet kullanan kadınlar, bir İtalyan doktor kadın, bir Fransız oyuncu kadın, CIA'in, Şah'ın kızkardeşinin ya da uğursuz bir gücün el koymasından sonra kargo gemisi batan bir Yunanlı kadın. Zemin kattaki büyük masanın çevresinde uzun uzun öyküler anlatılıyor, dedikodu yapılıyor; sonunda pencereler de takıldı, yer döşemesi yapıldı, lambalar asıldı, geçici bir lavabo kondu – buraya gelip yardım eden herkesin gün ışığı, güzel yemekler ve Fransız şarabıyla ödüllendirileceği bir ev haline geldi artık bina.

Herhangi bir konuğun gelmesi bir hafta sürüyor ve bu süre içinde kendi başıma bir tavanı sıvama, tahtaları yerleştirme, bütün pencerelere yalıtım yapma işlerini tamamlamak zorunda kalıyorum. Güz kapıda: bitirmem gereken sürede bitiremedim işi. Kusursuz olmalı bu yapı, çok güzel olmalı – elle, el becerisiyle yapılan bu ev. Her ayrıntısı büyük bir sevgi ürünü, ev olağanüstü ve özel bir güzellik, kendine özgü bir görünüm kazandı sonunda – yarı dağ evi, yarı benzersiz bir şey: kanatlı pencereli ve ahşap kirişli bir ev. Buraya giren ışıkta, özellikle kardan yansıyan ışıkta, başka hiçbir yerde görmedi-

ğim bir berraklık ve güzellik var. Bazı geceler, evde gezinip çok sayıdaki pencerelerinden yıldızları seyrederken, burada kaldığımı, yazı yazdığımı, sonunda babamla ilgili olan o kitabı bitirdiğimi hayal ediyorum. Neredeyse yeniden mutlu hissediyorum kendimi, yaptığım işten dolayı mutluyum. Ayrılamayacak kadar çok seviyorum bu evi.

Son gün, boyuna fatura ödemek yerine, bu evin kitaplığında oturup görkemli kış güneşi döşemenin, halının ve yastıkların ötesinde bir müzik ya da altın gibi ışıldarken, yazı yazma isteğini duydum – ev tümden bitti artık, çok da zarif. O son gün, evi gelen kiracılara bırakmak biraz üzücü oldu. Kiracılar iki sevimli öğrenci, bir erkekle bir kızkardeş: eve iyi bakacaklardı ve verecekleri kira vergileri karşılayacağı gibi çiftliği de bir yıl daha yaşatacaktı.

Önümüzdeki yıl gene çıraklar gelebilir ve koloni yaşayabilir. Başardık bu işi – sonuna kadar dayandık. Sophie ile ben. Bu bizim öykümüz çünkü. Ve bu öykünün hiçbir kesin sonu da yok. O "çılgın" yazın yarattığı kopukluk, getirdiği yıkım hiçbir zaman onarılmadı. Yıllar geçtiği halde. Ayrılmadık da, gene koloniyle geçireceğimiz bir yaza hazırlanıyoruz. Dört ya da beş yaz sonra ilk ürünler alınacak ve o zaman ikinci aşamaya geçip tam gün çalışan yazarlarla ressamlar için kulübeler yapmaya başlayacağız. Sophie hâlâ yanımda olacak mı hiç bilmiyorum, o da bilmiyor. Birlikteliğimiz bir alışkanlığa dönüştü sanki: iki eşten çok iki arkadaşız. Yaşamında yeni sevgililer var, her zaman da olacak belki. Umutlarımdan da beklentilerimden de vazgeçtim ama yeni kazandığım şu özgürlükten büyük zevk alıyorum. Geçen kış Bowery'de tek başıma kaldım ve bu çok hoşuma gitti. Yalnızca arkadaş olursak, kışları ayrı geçirirsek birbirimizle daha iyi geçiniyor gibiyiz. Gene de yazları, çiftliği, koloniyi paylaşıyoruz. Ama o ölümcül yazda, ikimizin içinde de bir şeyler kırıldı, hem de hiçbir zaman onarılamayacak bir biçimde – temel bir güven duygusu.

O şubat eflatun ambar bitti; ilkbaharda iki haftalığına Paris'e gittim. Amerika'dan uzaklaşınca, yazma isteğimin geri gelmeye başladığını sezdim; tutuk bir biçimde, bir deneme niteliğinde, içinde yaşadığı-

mız yüzyıl boyunca devletin bireye karşı uyguladığı terörizm üzerine bir kitap tasarımladım. Bu terörizmin hükümetin ve sivil yaşamın yapısını dönüştürmesi, kurbanlarının yeni bir insan türü yaratması, siyasi mahkûmların bunun bir kanıtı olması üzerine bir kitap. Paris'in ucuz bir otel odasında Arthur London'ı okudum ve korkumla klostrofobimi onunkilerle özdeşleştirerek üstünkörü bir iki not alma cesaretini gösterdim; kararlılık yeniden oluşmaya başlamıştı.

Ama New York'a döndüğümde bu çalışmayı sürdüremedim. Uluslararası Af Örgütü'nün Yunan cuntasıyla ilgili raporunu okumayı bıraktım ve Bowery'deki döşemeyi arşınlamaya başladım. Bu kitaptan başka hiçbir şey yazamayacağımı çoktan anlamıştım: ya *Tımarhane Yolculuğu*'nu yazacaktım ya da hiçbir şey yazamayacaktım. Odanın ortasında kocaman bir kaya parçası gibi duruyordu çünkü bu kitap, kendisiyle ilgilenilmesini istiyordu – daha fazla görmezlikten gelinemezdi.

Ertesi gün eski bir arkadaş, eski bir sevgili olan Rae ziyaretime geldi; yıllarca akıl hastanelerinde yatmış ve o yerlerde yıkılmıştı Rae. Bir zamanlar ressamdı, ama bağımlılık ve kendine güvensizlik, ailesinin koruması altındaki bir çocuğa, boş bir kabuğa döndürdü onu sonunda. Bir şeyler yazmak zorundaydım. Böylece, bu ziyaretin kısa bir öyküsünü yazdım. Onun içinde, benim içimde kırılan şeyleri, iyileşme ve kırıkları gizleme çabalarımızı anlattım.

Ve ertesi gün *Tımarhane Yolculuğu*'nu yazmaya başladım.

Sonsöz

Timarhane Yolculuğu'nu 1982-1985 yılları arasında yazdım. Pişmanlığın ve kendini yadsımanın, hoşnutsuz toplumla yapılan o suç ortaklığının, yani depresyonun izlerini taşıyan bir ruh hali içinde, ilk önce son bölümü yazdım. Şimdi, bu bölümü yeniden okuduğumda bana yanlış gelen bir şeyler buluyorum. Doğru, depresyonu betimliyor bu bölüm: teslim olmayı, boyun eğmeyi, yanlış bir bilinç oluşturacak kadar büyük bir yadsımayı. Ama bu bölümü daktiloya çekerken, Dur biraz, niye buna depresyon diyorsun? demek geliyor içimden – niye üzüntü demiyorsun buna? Üzüntünün, hatta öfkenin bir hastalığa dönüşmesine izin verdin sen. Sana yapılan şeylerin –içeri tıkılmanın sarsıntısı ve utancının– yarattığı o bunaltıcı ve açıklanması olanaksız görünen üzüntünün gizemli bir psikoza dönüşmesine izin verdin. Nasıl yapabildin bunu?

Geriye dönüş yolunu bulmaya çabalıyordum. Bilmekten gelen o dayanılmaz yalnızlıktan geriye dönüş yolunu. Kabullenilmeyi. Bu işte tek başıma olmaya dayanamıyordum artık. Bunca insan karşısında, bilimin gücü karşısında kendi gerçeğimi savunamadığım gibi, başka insanlar olmadan yaşayamıyordum da. Anlama yetimden vazgeçtim, sağ kalmaya ve uyum sağlamaya çalışırken kendimi yitirdim. Ve lityum almayı sürdürdüm. Şartlı tahliyenin bir koşulu gibi görünüyordu bu: lityumu bırakırsam ve bu ortaya çıkarsa yeniden içeri atılabilirdim. Pascal tarzı bir sav: bu ilacı almazsam gene tepetaklak olabilirim diye ödüm kopuyordu. Ya her şeye karşın haklıysalar? Zihnim çok tehlikeliydi.

Lityumu bırakma dürtüsü yıllar boyu içimde kıpırdadı durdu,

ama ortaya çıkabilecek sonuçlardan çok korkuyordum: bir çöküş, bir tutsaklık daha? Sonra, kısa bir süre önce federal hükümetten "akıl hastalığı" olan insanların haklarını koruma yetkisini alan profesyonel kişilerin oluşturduğu bir birliğin, Ulusal Hak, Koruma ve Savunma Birliği'nin bir toplantısına çağrıldım. Bu birlikte, sürekli olarak, psikiyatri karşıtı hareketin deneyimli örgütleyicilerine, gelip düşüncelerini açıkça anlatma iznini veren liberal bir grup var. Onlarla görüştüm ve böylece sonunda benimle aynı düşünceleri paylaşan başka insanlarla bağlantı kurmayı, bu insanlardaki enerjiyi ve desteği keşfetmeyi başardım. Birkaç toplantıya daha gittim, hâlâ lityum kullanıyordum, yüksek sesle sistemi ve sistemin ilaçlarını yeriyordum ama gizliden gizliye lityumu da alıyordum, çift taraflı oynuyordum, koltuk değneğimi bırakmıyordum, bu ihanetimin de bilincindeydim, ama korku içindeydim.

Sonunda bu birlikteki arkadaşlarım Paul ve Dayna ilaç alıp almadığımı sordular. Hareketin yaklaşımı çok hoşgörülü: ilaç almak istiyorsan al; ilaçları bırakmak istersen yardım ve destek göreceksin. Dayna birkaç yıl önce lityumu bırakmış. Bana "bol bol süt iç, kendini fazla yorma, inancını koru ve kimseye de bir şey söyleme," dedi. Durumumu yalnızca Paul ve Dayna bilecekti; her pazar gecesi beni arayacaklar ve ben de onlara rapor verecektim.

Doğrusu rapor edilecek bir şey olmadı hiç. 1988 yılındaki doğum günümde, 14 Eylül'de, her zamanki 900 mg yerine 600 mg'lık lityum aldım, böylece ilk kez terapi düzeyinin altına inmiş oldum. 1 Ocak'ta dozu 300 mg'a indirdim ve 15 Mart'ta, eski Roma takviminin o uğursuz gününde de inadına, yedi yıldır ilk kez olarak hiç lityum almadan yattım. Bir şey olmadı. Hiçbir şey olmadı. O korktuğum öfke krizlerinin hiçbirine tutulmadım; aslında lityum yıllar boyu içimde gitgide hafifleyen, sonra da yatışan bastırılmış bir öfke yarattı gibi geliyor bana. Artık farklı bir sabıra, farklı bir dinginliğe ulaştığımı görünce şaşırdım; hatta yeniden âşık olmayı bile başardım. Ama bu kez bunu bir sır olarak sakladım.

Hiçbir olay olmadan bir yılı aşkın bir süre geçti. Hâlâ ağzımı sıkı tutuyordum. Sonra, Sophie'nin çiftliğe geldiği bir gün –çiftlik çok gelişti şimdi, ağaçlarımız iyice büyüdü, aldığımız ürün sanat kolonisini yaşatabilecek durumda artık– söylemenin tam zamanı diye düşündüm; aramızda büyük bir uyum vardı. "Bir yılı aşkın bir süredir

lityum kullanmıyorum, Sophie." Sophie'nin yüzünde şaşkınlık, sonra da rahatlama. "Neler oldu?" "Hiçbir şey, işte bu kadar, hiçbir şey." Sonra gülüştük ve bu gülüşme bizi özgürlüğe kavuşturdu. Sophie başını salladı: bütün bunlar boşuna mıydı?

Bana konan psikiyatrik tanı, psikozlu bir yapıda olduğum, sürekli olarak koruyucu ilaç, özellikle de lityum kullanmazsam tekrar tekrar "duygu hastalığı"na tutulmaya mahkûm bir manik depresif olduğum biçimindeydi. Tam on üç yıl boyunca, yanlış bir düşünceye dayanılarak verilen bir ilaçla zihnimi uyuşturup bilincimi bulanıklaştırdım. Bu ilacın "yan etkileri"nin olası zararı hesaba katılmasa bile, başından beri aklı başında bir insan olduğumu keşfetmek pek büyük bir avunç değilmiş gibi görünebilir. Ama benim için her şeyden önemli bu. Hatta belki de bir kurtuluş: çünkü bu tanı, insanın içinde kendine yönelik bir dizi kuşku ve yararsızlık duygusunu harekete geçiriyor; intiharla sonlanmaya yazgılı bir yabancılaştırma kararı bu. Böyle bir ölüm biçimine yaklaştım ben, yarattığı dehşeti, mantığı ve umarsızlığı hatırlıyorum. İnsan kendisini kuşatan güçleri çözümlemeye başlamak zorunda kaldığı gibi, kişisel ihanetleri de bağışlamak için çabalıyor. Ama unutmamak çok önemli. Hatırlamak, aklıselime, hatta umuda ve zihnin bütünlüğüne yönelik kurtarıcı bir inanca kaynaklık ediyor.

Benim doğrulamak istediğim şey, zihnin bütünlüğü, zihnin kutsallığı ve dokunulmazlığı. Yaşamın acılarını ve gerginliklerini yadsıyamam kuşkusuz: zihnin duyguların elinde çektiği acıları, bizi birbirimize düşüren koşulları, insan ilişkilerindeki ayrılıkları ve düşmanlıkları, bin bir çeşit korkuyu, özgüvene konan engelleri, karar ve seçim bunalımlarını. Geçiştirdiğimiz, başa çıkamadığımız şeyler bunlar ve bunlarla savaşabilmek için öğüde başvuruyoruz, hatta terapinin yapısında var olan o kaçınılmaz güç dengesizliğine girme riskini bile göze alıyoruz. Ama bu koşullar birtakım belirtilere dönüştürülüp hastalık olarak tanımlanınca, çok belirsiz bir boyuta giriyoruz sanırım.

"Akıl hastalığı"nın "tıbbi modeli"nin bütün yapısı – bir benzeşlik değil de nedir bu? Fiziksel tıpla psikiyatri arasındaki bir benzeşlik: zihnin tıpkı beden gibi hastalandığı söyleniyor. Ama fiziksel tıpta somut fizyolojik kanıtlar olmasına karşın –hasar gören ya da etkilenen dokular, bakteriler, iltihaplanmalar, hücre bozulmaları– akıl hastalıklarında, toplumsal olarak kabul görmeyen davranış savları

bir hastalık belirtisi, hatta kanıtı olarak görülüyor. (İstisnalar var tabii: beyin tümörleri, parezi, yani hafif felç [üçüncü derece frengi], kol ve bacaklarda tiklere yol açan Huntington koresi ve Alzheimer hastalığı – bu hastalıkların her birinde hücre hasarına ilişkin kanıtlar oluyor gerçekten. Ancak, akıl hastalığından söz ederken bu koşulları kastetmiyoruz. Genel olarak kastettiğimiz şey –şizofreni, manik depresyon, paranoya, sınır durumundaki insanlarda kişilik bozuklukları filan– fiziksel nedenlere değil davranışlara dayandırılan hastalıklar.) Konan tanı, izlenimsel kanıtlara dayandırılıyor: hareketlere, tavırlara, toplumsal davranışlara. Çoğunlukla böyle kanıtlar yakıştırılıyor. Dahası, sorunlu kişinin gerçekten yaşadığı şeyler olmayabilir bunlar, o kişinin sorunlu olduğunu savlayan başka insanların gözlemlediği şeyler olabilir.

Çünkü, "akıl hastalığı" olgusunda, tedavi talep eden kişi sorunlu olduğu söylenen kişinin kendisi değil, tümüyle başka biri oluyor genellikle. Hastaneye ya da Hapishaneye Kapatma yasaları, sorunlu kişiyi, psikiyatriyle birlikte kan bağı olan bir yakınının başvurması durumunda karar verme yetkisinden yoksun kılacak biçimde yazılmış. Bu yasaların amacı, hasta olduğu savlanan kişiyi her türlü yasal haklarından, yurttaşlık haklarından, anayasal haklarından ya da insani haklarından yoksun etmek. Fiziksel tıpta hiç görmediğimiz bir şey bu; fiziksel tıpta egemen olan yaklaşım, sevecenlik ve saygıdır. Aslında suç yasası örnek alınarak oluşturulan akıl sağlığı yasası, her türlü yasal kısıtlama yöntemiyle sorunlu kişinin elini kolunu bağlıyor. Bir bakıma suçlanan biri oluyor sorunlu kişi, hastaneye kapatmak da bir tür tutuklama; polis ve fiziksel güç kullanımıyla kişi yakalanıp alıkonuyor ve kaçması da kilitler ve demir parmaklıklarla önleniyor, yasayla yasaklanıyor. Kişi, hiçbir suç işlemediği halde – ilaçla uyuşturulmuş ve olan biteni anlayamayacak, hatta kendi seçtiği birine danışamayacak durumdayken– alışılagelmiş bir beş dakikalık duruşmadan sonra belirsiz bir süre için, hatta yaşamının sonuna değin özgürlüğünü yitirebiliyor. Bir insan, "tedavi"yi reddetme hakkına sahip değilse, böyle işlemler karşısında savunmasızdır.

Gerçekten de psikiyatrik tedavinin gönüllülüğe dayanmaması, tıbbın kendisinin doğasına ve ahlak anlayışına aykırı bir şey. Psikiyatrik tedavi yöntemlerinin acımasızlığının tarihi çok iyi biliniyor – zincirler, kelepçeler. Bugün de alışılagelmiş terapi uygulamalarında

sürüyor bu acımasızlık; sözgelişi, "dört köşeli bağ" (kişi her kezinde günlerce bir yatakta ya da masada el ve ayak bileklerinden deri kayışlarla bağlanmış durumda tutulur) ve tek başına "tecrit" odalarına, yani "sessiz" odalara kapatılma. Gönüllülük koşulu aramayan böyle bir tedavi, denetim, hatta ceza niteliğini kazanıyor. Daha da kötüsü, ilaçların duyumsuzlaştırıcı etkisi ve elektroşok makinesi gibi korkunç araçlar. Ne de olsa hapsedilmiş ve güçsüz durumdaki kişilere uygulanan bu tür "tedavi" işlemlerinin yapısındaki düşmanlığı görmezlikten gelmek çok güç. Her yanda sezilen utancın ve damgalanmanın, "delilik" belasına yakalanmanın getirdiği genel bir mahcubiyetin ve alaycılığın yanı sıra, bir de yalnızca hastalıkla uğraşılıyormuş ve pek savunulmayacak bir şey sonunda iyileştiriliyormuş görüntüsü yaratılıyor. Ama toplumsal denetim olgusu, insan haklarından yoksun etme tehdidi ve cezası, güç kullanımı çok daha açık.

Ahlaksal ve dolayısıyla yasal açıdan da, Hipokrat Yemini var sonuçta: kimseye zarar verilmeyecek. Akıl hastalığının "tıbbi modeli", kurbanlarının zihinlerine ve duygularına olduğu kadar gövdelerine de korkunç bir darbe indirdi. Şimdi dünyanın her yanında milyonlarca insan gecikmeli disneksiya, yani hareket güçlüğü çekiyor; alınan zehirli maddelerin, doktorların tedavi amacıyla verdiği nöroleptik ve antipsikotik ilaçların merkezi sinir sisteminde yol açtığı bir düzensizlik bu. Çaresi de yok ve başka hasarların yanı sıra, istenç dışı spazmlara da –bu kişileri damgalatıp dışlatan, toplumsal etkileşimlerini ve olanaklarını en alt düzeye indiren fiziksel çarpıklıklara– yol açıyor. Hareket güçlüğüne koca bir nöroleptik ilaç topluluğu yol açıyor: Torazin, Stelazin, Haldol – sonuçta klordan ve kömür katranından türetilen maddeler. Lityum böbrekler ve kalp için bir tehlike oluşturuyor. Hekimler Birliği, başvuru kitabında yalnızca ilaç şirketlerinin kendilerinin yayımladığı uyarıları yeniden basarak, bütün psikoterapi ilaçlarına ilişkin korkunç yorumlar yapıyor. Fiziksel açıdan bu denli zararlı olan bir şeyin, saldırgan bir zihin için olsa bile nasıl hâlâ kullandırılabildiğini anlamak çok güç. *Mens sana, in corpore sano.* Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur.

Niye o çukuru ve ihaneti –delilik korkusunu ve deliliğin kendisini– tanımış olan binlerce, yüz binlerce insandan biri çıkıp bunu anlatma-

sın? Bu denli sık yitirdiğin saygınlığınla ilgili tabuyu yık. Milyonları sırada bekleten sisteme meydan oku. Sınırlarından yalnızca suçlu bulunmuş, suskun yolcuların geri dönebildiği o bölgeyi araştırmaya çalış.

Bir bakıma kendimi, zihnimi, zihnimin sağlamlık savlarını yeniden kazanabilmek için yazdım *Tımarhane Yolculuğu*'nu. Ama aynı zamanda o sözcük bilmecesinden –akıllılık/delilik ikileminden– vazgeçebileceğimi de umut ediyordum. Ne yap ne et, gerçeği ortaya çıkarmaya çalışırken o tuzağa düşmemeye çalış: o yaz neler oldu – 1980 yılında çiftlikte geçen o yaz– ve İrlanda'da geçen o güz? O dönem, geçen keze, 1973 yılındaki ilk keze nasıl bir ışık tutabilir; o yaz, o güz? Bu iki dönemi izleyen kış aylarında bastıran depresyon, intihar umudu, yaşarken ölme duygusu. İşte yeniden o boyuta dönüp gerçekten delirip delirmediğimi anlayabilmek için yazdım *Tımarhane Yolculuğu*'nu. Delirdim mi, delirtildim mi – bu farkı anlayabilmek için. Ama önceden tasarlanmış bir şey değil bu fark, olamaz da. Peki gerçekten delirdim, aşırılığımı, taşkınlığımı itiraf ettim diyelim, delilik, akıldışılık neydi o zaman, nasıl bir şeydi? O sırra ve utanca dönme, hatırlama deneyi bu kitap.

Paris'te, Seine sokağı 60 numarada, harika bir pencerenin önüne oturmuş bu son sözcükleri yazarken, dışarıya, kentin kiremit çatılarına bakıyorum; gözlerim büyük bir zevkle, Fransa'nın ortaçağ krallarının kilisesi, olağanüstü gösterişli bir yapı, büyük bir hayal gücü ürünü olan Saint Chapelle'in sivri kulesini seyrediyor. Bütün dikkatimi o kuleye vererek, hem kendi deneyimimi, hem de benim gibi bu sistemin acımasızlığını ve akıldışılığını tanımış olan pek çok insanın deneyimini toparlamaya çalışıyorum; insan zihnine, insan zihninin aklına, zekâsına, algılarına, sezgilerine ve mantığına yeni bir saygınlık kazandırılması isteminde bulunabilmek için. Artık kimse zorla hastaneye yatırılmasın, ilaçlarla uyuşturulmasın, elektroşoka sokulmasın, akıl hastalığı acımasız yöntemlerin uygulanmasını gerektiren bir suç olarak tanımlanmasın. Devlet kedere ya da coşkunluğa karışmasın artık. Akıl sağlığı, bir ucunda çek defterini ayarlama işinin, öbür ucunda da düşlemin yer aldığı koca bir süreci kapsayan bir tayf olarak görülsün. Öbür uçta yüksek matematik de olabilir pekâlâ. Bir

uçta zihnin yavan ama titiz çalışması, öbür uçta gerçekdışılık, imgeleme, kurgulama. Ortada da, zaman zaman, mantıkla, çoğun çılgın uca doğru kayan yaratıcı güçler arasında bir denge olur: eğretileme, benzeşim, koşutluk, soyutlama, tümü bir orta çizgide birleşir. Bir uçta uslamlama, eşitleme, açıklayıcı yazı ve sözler. Öbür uçta tiyatro, resim, "bunu daha önce görmüştüm" duygusu, anımsama. Bir tayf. Bir gökkuşağı. Hepsi de insana özgü. Hepsi güzel ya da en azından ahlak yönünden farksız. Zihnin henüz keşfedilmemiş, görkemli ülkesindeki alanlar. Hiçbiri yasaklanmamalı. Hiçbiri cezalandırılmamalı. Hiçbirinden korkulmamalı. Aklımız kaçsa – ne olur ki? Kovalanmazsa, sürgün edilmezse, dışlanmazsa, hapsedilmezse geri dönebilir aklımız.

Aklımızın "kaçtığı" doğru, kaçıp bir yere gidiyor çünkü – böyle bir yer varsa eğer, her zaman bir parça "delilik" de var demektir, tümüyle başka şeylerden –toplumsal denetimler, aile anlaşmazlıkları, sevgili kavgaları, mesleki ilgiler ve çıkarlar, devletin özel yaşamı denetleme tutkusu gibi şeylerden– türetilmiş olmayan bir delilik. Küçük tuhaflıklardan, "yakışıksız" davranış kusurlarından –bir kilise ayinindeki hippiler ya da devlet törenindeki punk giysiler gibi– her zaman türetilebilecek bir parça delilik; bir durumda çılgınlık olarak görülen şey, bir başka durumda salt "çılgınca" oluyor çünkü. Öyleyse, gene de bilinçte "bir başka ülke" olduğunu söyle. İlaçlarla gidilen. Gönüllü olarak ve eğlenmek üzere. Ya da gönülsüz olarak ve karabasan görmek üzere: teknik açısından olumsuz eczacılığın daha başlangıcındayız çünkü, bu eczacılığın zararlı kullanımı hâlâ "filizlenme" aşamasında ve hepimizi saran bir vebâ salgınına dönüşmedi henüz; işkencenin hortladığı ve kurumsallaştırıldığı bir çağda pekâlâ böyle bir şey olabilir – bu ilaçların kullanımına bir son verilmezse. Zoraki sanrılara, zoraki hayallere. Bilincin ve algılama yetisinin bile bile hastalandırılmasıyla ortaya çıkan ve akıldışılığın ta kendisi olan zoraki "akıl hastalığı"na.

Peki ya delilik? Bilinç değişiminin o küçük kırıntısı; salt delilik biçiminde de olabilir bu, birtakım koşullara karşı bir tepki biçiminde de. Yaşam koşullarına, hatta bedenin kendisinin ve kimyasının koşullarına karşı. Bu olguyu, dışlama ve korkuyla cezalandırmamız, bir arka koğuşun kilitleri ve demir parmaklıkları kadar sağlam bir korku ağı örmemiz ne acımasızca, ne aptalca bir şey. Hepimizin boylayabi-

leceği bir hapishane bu. Ve bunu da biliyoruz. Ve attığımız adımlara dikkat ediyoruz. Yaşamımız boyunca. Davranışlarımıza özen gösteriyoruz. Koca bir hayali toplumsal denetimin bütün insanlar üzerinde, sözgelişi diktatörlüklerdeki tutuklama merkezleri kadar etkileyici bir tehdit oluşturması yüzünden, tımarhane imgesi her zihinde bir yaşam boyu dolaşıp duruyor. Gece gelen hırsızdan, çarpıp kaçan sürücüden daha gizemli olarak. Ölmek demek bu, ama yaşarken ölmek, canlı canlı mezara girmek, gömülmek demek. Yalnızca eski düzenin kaleleri bu tutsaklığın yeğinliğiyle karşılaştırılabilir. Ya da günümüzdeki birtakım yerler, bilmediğimiz birtakım ülkelerdeki birtakım sokaklarda yer alan özel evler. Ama tımarhane hepimiz için yaşıyor.

Jonathan Swift'in o üstün zihninin "parçalanmasını", "çatlamasını", yitip gitmesini bekledim ben. Onun içine düştüğü tutsaklıktan kaçıp kurtuldum, ama onun yitirdiğinden daha fazlasını yitirmedim zihnimin. Yitirdiğim yalnızca özgürlüğümdü. Onun ise özgürlüğüne hiçbir zaman kavuşamaması, yıllarca boynunda bir köpek tasması taşıması, zihninin zincirlerle bağlı kalması ne üzücü. Zihinlerimizi hiçbir zaman yitirmiyoruz, hatta "deli" olsak bile ne akıl hastası ne de hasta oluyoruz. Akıl düşleme teslim oluyor yalnızca – bunların her ikisi de zihinsel etkinlikler, üretken şeyler. Zihin çalışmasını sürdürüyor, ama farklı bir dil konuşuyor, kendine özgü simetrik ya da asimetrik algı biçimleri, tasarımlar oluşturuyor; çalışıyor. Yapmamız gereken tek şey, zihnin etkinliklerine ilişkin korkumuzu yok etmek. Alzheimer hastalığından ya da zihnin işlevinin engellendiği izlenimini veren öbür koşullardan söz etmiyorum. Bildik, sıradan "akıl hastalığı"ndan söz ediyorum. Ve böyle bir şeyin olmadığını söylüyorum.

Ya delilik? Belki. Belli bir düşünce hızı, birtakım olağanüstü fikir uçuşmaları. Birtakım algı değişimi durumları. Sesler duymanın ne sakıncası var? Ne olacak yani? Bir camı kırarsanız, parasını ödersiniz; bir yasayı çiğnerseniz, karşınızda bir polis, bir avukat, bir yargıç görürsünüz ve ya para cezası ödersiniz ya da hapse girersiniz. Ama Düşünce Suçu yasası, farklı düşünceleri kesinlikle yasaklıyor, cezalandırıyor ya da hapsediyor. Sınıra yaklaşmış zihin etkinliğini. Ya da sınırı aşmış zihin etkinliğini. Zihni tanımıyoruz. Henüz. Tarihimizin büyük bir bölümünde, cinsellikten bilime ve öğrenmeye ya da yüksek sesle düşünmeye değin, insan etkinliklerinin çoğunu değilse bile pek çoğunu yasakladık. Şimdi de, teknoloji aracılığıyla da-

ha çok şeyi yasaklama ve zorla yaptırma gücüne sahibiz.

Durmazsak. Ve silkinip –gerçek anlamda silkinip– batıl inançlarımızı üstümüzden atmazsak. Deliliği. Akıl hastalığını. Daha da kötü şeyleri, psikozu, dönemleri, kaçıklıkları filan. Bırakın zihin özgür olsun. Düşünce. Konuşma, anlatım, keşif. Bu denli az özgürlüğün olduğu şu kısa ve çoğunlukla acı dolu yaşamda hiç olmazsa böyle bir özgürlük olsun. Tımarhaneyi yıkın ve tuğlalarıyla tiyatrolar, oyun alanları yapın. Birbirimizi "rahat" bırakalım. Karışanımız görüşenimiz kalmadığında, yakınlarımızla ya da devlet psikiyatrisiyle çatışmadan kendi başımızın çaresine bakabiliriz. İnsanlık durumuna en büyük katkı saygı görmektir.

Korkmaktan vazgeçelim. Kendi düşüncelerimizden, kendi zihinlerimizden. Delilikten, hem kendimizinkinden, hem de başkalarınınkinden. Zihnin kendisinden, şaşırtıcı işlevlerinden ve danslarından, karmaşıklaştırma ve basitleştirmelerinden, mekanizmasının bu olağanüstü işlemlerinden – kesinlikle bir mekanizma ya da ne yapacağı önceden tahmin edilebilecek bir şey olmadığı için daha da olağanüstü bir şey aslında zihin. Bir tablodaki ilk fırça darbesi kadar saf, şaşırtıcı ve sonucu belirsiz, o fırça darbesi kadar olasılık dolu. Penceremin ötesindeki Sainte Chapelle'in kulesi, kırmalarla, kürelerle ve guguk kuşlarıyla dolu şu çılgın mı çılgın çan kulesi kadar süs ve yenilik dolu.

Teşekkür

KOLAY YAZILAN BİR KİTAP OLMADI BU: yazılması ve sonra yeniden yazılması sekiz yıl sürdü. Editörüm Jenny Cox olmasaydı, bu kitap gün ışığını görmezdi. Bu kitaba inanç duyan Jenny Cox, koca müsvedde yığınını alıp yarı yarıya kısalttı ve şu anda kitabın içerdiği bütün gücü, bütün tutarlılığı da o kattı. İrlanda'da Deirdre McCarten, Sylvia Meehan, Nell McCafferty, Maere Rountree ve Ivor Browne'nin yardımıyla beni tutsaklıktan kurtaran Margueretta D'arcy olmasaydı, yazı yazma özgürlüğüne bile kavuşamayacaktım. Daha önce, St. Paul'deki akıl sağlığı mahkememi kazanarak bana özgür yıllarımı kazandıran Donald Heffernan'a da aynı derecede gönül borcu duyuyorum.

Kitabın müsveddesi üzerinde çalıştığım yıllarda pek çok arkadaşım, özellikle Paris'te Alexandra Chapman'la Marie-Pierre Bey ve New York'ta da Linda Clarke beni yüreklendirdi. İyiliğimi isteyen insanlar, birkaç yıl boyunca fotokopiyle çoğaltılmış bir "yeraltı yayını" biçiminde elden ele dolaştırdığım müsveddeyi okudular. Ailemdeki insanlara, bir zamanlar yalnızca doktorları dinleyen ama yıllar geçtikçe beni de dinlemeyi başaran annemle iki kızkardeşime de gönül borcu duyuyorum. Bu anlayış, sonunda bir uzlaşmaya ve yaşamsal bir desteğe dönüştü. Hepsinden çok da Sophie Keir'e teşekkür borçluyum; ilk başta bu kitaptan nefret etti Sophie ama zamanla sevdi, dostluğunu ve karşıtlığı onaya dönüştüren kendi dürüstlük anlayışını armağan etti bana: özellikle, bu öyküyü anlatırken adını kullanmama izin vermekle büyük bir yüreklilik gösterdi.

Son olarak, psikiyatrinin yaralayıcılığına karşı çıkan yurttaşlık

haklan hareketine uzun yıllar hizmet etmeleri için hem dost hem de kahraman olarak gördüğüm birkaç kişiyi saygıyla anmak istiyorum: Dayna Caron, Paul Dorfner, Peter Breggin, M. D., Rae Unzicker, George Ebert, Huey Freeman ve Leonard Frank. Ayrıca Sally Zinman'a, Judi Chamberlin'e ve onlarla birlikte eski hastaların kendi kendilerine yardım edebileceği bir merkez modeli oluşturarak, sistemin yaraladığı insanlar için umut, destek ve iyileşme olanağı yaratan öbür insanlara duyduğum büyük hayranlığı belirtmek istiyorum.

Çevirmenin Sonsözü

Kate Millett, *Sokak Kadınları* adlı kitabında bir "dolap" kavramından söz eder. Kafalarımızın içinde çözümlenememiş bir karabasan halinde duran, bastırılan ve kolayca dile getirilemeyen konuları birer dolaba benzetir Millett; "Herkesin kafasında içini açıp bakmaya korktuğu bu çeşit dolaplar vardır," der. İşte *Tımarhane Yolculuğu* da bu dolapların en karanlıklarından birini aralama çabasıdır bir bakıma.

Kişiliği "dengede tutma" denen yetiyi yitirip genelgeçer davranış kalıplarının dışına çıkma korkusu, neredeyse her insanın zihninin bir köşesinde gizliden gizliye varlığını sürdürür. Aklın sapması, baş edilmesi en güç karabasanlardan biridir çoğumuz için. Aklın sapmasının getirebileceği sonuçları, kimi örneklerde şu ya da bu biçimde gözlemlediğimiz damgalanma, indirgenme, giderek dışlanma olgularını göğüslemek, hele yalnızlığa göğüs germek hiç de kolay değildir çünkü. Tıp biliminde zihinsel sorunların kökeni üzerine henüz açık ve kesin yanıtlara ulaşılamamış olmasının bu durumu daha korkutucu kıldığı da su götürmez.

Bu belirsizliğin acısını yoğun biçimde yaşayan insanlardan biridir Millett. Yaşamının erken bir döneminde kendisine manik depresif tanısı konmuş, böylece aşırılıklarla dolu bir kişilik yapısı olan insanlar kategorisine yerleştirilip damgalanmıştır. Her şeyin kusursuz olmasını düşleyen Amerikan toplumunda aykırı bir kişilik oluşturmuştur çünkü Millett. Seçtiği ya da belki sürüklendiği yaşam biçimi, içinde yaşadığı toplumun çoğunluğunun değer yargılarıyla pek çakışmamaktadır. Zihninin düşünce hızı, normal sayılan ölçülerin çok ötesindedir. Ve bir şeyleri değiştirmek için savaşım vermeye kalkışacak derecede de gözüpektir. Bütün bu özellikleri, tedavi edilmesi gereken bir akıl hastası konumuna getirir onu sonunda. Böylece yazar

kendini yeğin bir var kalma savaşımı içinde bulur. Gelgitlerle yürür bu savaşımı. Sevgilerinin yıkıcı da olabileceğinin ayrımına varamayan yakınlarına ve katı bir tutum alan nesnellik iddiasındaki psikiyatri kurumuna kimileyin boyun eğer, kimileyin de başkaldırır. *Tımarhane Yolculuğu*'nda bu savaşımı son derece güçlü bir kalemle öyküler Millett. Kitabın üç ana bölümünün ilkinde, "manik dönem" diye tanımlanan döneminin coşku ve dinamizminin yansısını buluruz; cümleleri ivecen bir akış içindedir. Bu coşkun ruh halinin zararlı görülüp engellenmesinin ve isteği dışında bir akıl hastanesine kapatılmasının öyküsünü anlattığı ikinci bölümde ise, karamsarlık ile umut arasında gidip gelen kırık dökük ve karmaşık cümlelerinde, yaşadığı bu karabasanın öyküsünü buluruz. Son bölümde de, acınası bir kalıntı haline gelmiş bir insanın kırılgan bir umutla yaşama sarılma ve yeniden üretken bir kişi olabilme çabasının öyküsü anlatılır.

Yazar, temelde böyle bir zamandizinsel çizgiye oturttuğu anlatısını yer yer anılar ve çağrışımlar yoluyla tekdüzelikten uzaklaştırır. Öyle ki, kimi zaman bugün ve geçmiş iç içe akmaya başlar ve kendimizi neredeyse yazarın zihninin akışına katılmış gibi hissederiz. Bir yandan usta anlatım tekniğiyle bizi kendi zihninin içine sürüklerken, bir yandan da açıksözlülüğüyle ve zaman zaman acımasızlığa varan özeleştirileriyle alabildiğine sarsar bizi Millett. İnsanların genelde kusurlarını, ayıplarını gizleme eğiliminde olduğu göz önüne alınırsa, *Tımarhane Yolculuğu*'nun bize ender rastlanan bir davranış örneği sunduğunu söylemek pek yanlış olmaz sanırım. Gerçekten de, Millett, sanki günah çıkarıyormuş gibi, çevresini sorgulamanın yanı sıra, kendisiyle de sıkı bir hesaplaşmaya girer. Büyük bir doğruculukla, zihninin en karanlık köşelerini bile açık seçik gözlerimizin önüne serer. Ve anlatısının son sayfasında yanlışlarla doğrular konusunda pek çok soruyla baş başa bırakır bizi.

Nesrin Kasap